THEOLOGIÆ MORALIS DECALOGALIS

Per modum Conferentiarum
CASIBUS PRACTICIS
ILLUSTRATÆ, ET APPLICATÆ,
AD USUM
TUM CURATORUM,
Tum præsertim pro Animarum
Cura Examinandorum.

PARS PRIMA PRÆLIMINARIS
DE
ACTIBUS HUMANIS, ET
CONSCIENTIA.
Nec non
DE LEGIBUS ET PECCATIS,
Tam in Genere, quàm in Specie.

AUTHORE
P. Fr. BENJAMIN ELBEL,
Ordinis FF. Minorum Recollectorum,
Provinciæ Argentinæ SS. Theologiæ
Lectore Jubilato.

Editio tertia priore correctior.

AUGUSTÆ VINDEL.
Sumptibus MATHIÆ WOLFF, Bibl[iopolae]
M DCC XXXVII.

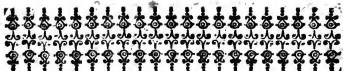

Licentia Ordinis.

LEctis Approbationibus AA. VV. PP. Lectorum SS. Theologiæ, Tractatum Præliminarem: *De Actibus Humanis &c* Auctore Adm. Venerando Patre BENJAMIN ELBEL, Provinciæ nostræ Germaniæ Superioris, sive Argentinæ in Conventu Salisburgensi SS. Theologiæ Lectore actuali conscriptum, Typis publicis exarandi facultatem præsentibus, concedimus, reliquis de cætero servatis servandis juribus.

Signatum in Conventu nostro Augustano ad Sacrum Christi Sepulchrum die 10. Julii Anno 1732. sub nostro Chyrographo, Officiique nostri Sigillo Minori.

Fr. Godefridus Stiive,
SS. Theol. Lector Jubilat, Totius Ordinis S. P. N. Francisc. Definitor, & Nationis Germano - Belgicæ Commissar. General.

FACULTAS
Admodum Reverendi P. Miniſtri Provincialis.

EGo Fr. Kilianus Kazenberger, Ord. FF. Minorum Recollectorum SS. Theologiæ Lector Jubilatus, Provinciæ Argentinæ, ſeu Germaniæ Superioris Miniſter Provincialis, hiſce Facultatem concedo, quantùm in me eſt, ut *Pars Præliminaris Theologiæ Moralis Decalogalis, per modum Conferentiarum Caſibus practicis applicatæ de Actibus Humanis, & Conſcientiâ, nec non de Legibus, & peccatis*, Authore V. A. P. Benjamin Elbel, SS. Theologiæ Lectore compoſita, atque à Theologis ad id deputatis lecta, & cenſurata prælo dari poſſit. In cujus fidem has Officii mei Sigillô munitas dedi in Conventu noſtro Auguſtano ad S. Sepulchrum die 2. Junii 1732.

Fr. Kilianus Kazenberger,
qui ſupra mppriâ.

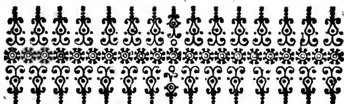
Pri-

Privilegium Cæsareum.

CUm S. Cæsareæ Majestatis Privilegio cautum sit omnibus, & singulis Typographis, & Bibliopolis, ne Libros à nostri Ordinis Patribus editos, vel in posterum edendos imprimant, recudant, aut alibi recusos intra S. R. Imperii, Regnorúmque, ac ditionum hæreditariarum Domûs Austriacæ fines adducant, vendant, vel distrahant absque assensu, & Facultate dictorum Patrum sub gravissima mulcta &c. Hinc ego Fr. Kilianus Kazenberger, Ord. FF. Min. S. Francisci Recoll. SS. Theologiæ Lector Jubilatus Provinciæ Argentinæ, seu Germaniæ Superioris Minister Provincialis D. MATHIÆ WOLFF, Bibliopolæ Augustano Facultatem concedo, dicto Privilegio utendi in impressione *Partis PRÆLIMINARIS Theologiæ Moralis Decalogalis per modum Conferentiarum Casibus Practicis applicatæ, de Actibus Humanis & conscientia nec non de Legibus, & peccatis.* à V. A. P. Benjamin Elbel, SS. Theologiæ Lectore compositæ. In quorum fidem has manu meâ subscriptas, & officii mei Sigillô munitas dedi in Conventu nostro Augustano ad S. Sepulchrum die 2. Junii 1732.

Fr. Kilianus Kazenberger, qui suprà mppria.

Approbatio Theologica I.

TRactatum hunc PRÆLIMINAREM *de Actibus Humanis, & Conscientia*, nec non *de Legibus, & Peccatis tam in Genere, quàm in Specie* ad amussim Principiorum Generalium exquisito sanè studio, & industria singulari elaboratum: Tum Casibus potissimùm *factis*, non fictis pro re nata propositis juxta dilucidéque expositis mirificè illustratum (vitato per omnia laxitatis, ac rigoris excessu) ab A. R. P. M. Provinciali ad id deputatus non cursim delibavi, sed libenter, studioséque legi: à quo tantùm abesse compertum habeo, ut vel fidei Orthodoxæ, vel bonis moribus adversi quidquam contineat, ut eundem non ab omni duntaxat nota, sed suspicione quoque erroris alienum pronunciare non dubitem. Quòd si forsan (uti assolet) nonnemo ipsius Doctrinæ Theologicæ rationem, Stylum porro dictionis, aut Methodum in scribendo adhibitam tentet in quæstionem vocare, responsionis locô illud ipsum (pro diversitate Materiarum) hodiè confirmo, ac ratum haberi volo, quod uno circiter ad hinc anno in Approbatione Tractatûs *De Restitutione* ejusdem Auctoris operâ in lucem editi asseverâsse me memini: Nempe sicut in ILLO nihil

omi-

omisit Auctor eorum, quæ ab Lectore partium haud Studioso desiderari amplius possint, ita pariter HUNC omnibus adeò numeris absolvisse, dignissimus ut sit, qui communi animarum bono post Prælium Scholasticum é prælo (non sum vanus augur) iterum ac sæpius prodeat. Ita censeo in Conventu nostro Salisburgensi ad B. V. MARIAM in Cœlos assumptam die 10. Mensis Maji 1732.

Fr. Victorianus Steidle,
ejusdem Ord. ac Provinc.
SS. Theologiæ Lector Emer. ac. p. t. Provinc. Diffinitor.

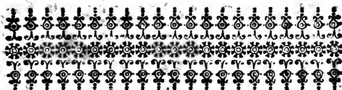

APPROBATIO II.

DE Mandato Admodùm Reverendi Patris, P. Kiliani Kazenberger, Almæ Provinciæ Argentinensis, seu Germaniæ Superioris, Ministri Provincialis Actualis, ac Superioris mei observandissimi studiosè perlegi Theologiæ Moralis Decalogalis *Partem Præliminarem* Auctore V. P. Benjamin Elbel, ejusdem Provinciæ in Conventu Salisburgensi SS. Theologiæ Lectore actuali. Nihil autem in hac *Parte Præliminari* inveni, nisi utile, & commendabile; utile quidem singulis animarum Rectoribus, qui se, evenientibus fortè similibus intricatis Casibus juvare, ac læsas Pœnitentium conscientias sanare queant è fundamento. Commendabile autem à solida planè claritate methodo facili, & ordinata, Judicio maturo, ac decocto. Et cùm insuper hæc *Pars Præliminaris* nec in minimo impingat in bonos mores, & fidei Orthodoxæ regulas, hinc dignissimam censeo, ut in Lucem publicam, & commune bonum prodeat ad immortalem Auctoris, & Lectoris jamjam Jubilati laudem & Gloriam. Dabam in Conventu nostro Salisburgensi ad B. V. Mariam in Cœlos assumptam die 31. Maji 1732.

Fr. Leo Steble, Lector Emeritus & p. t. Guardianus ibidem.

Appro-

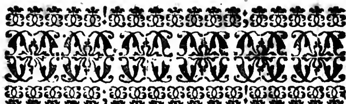

Approbatio Censoris.

PARS hæc PRÆLIMINARIS de Actibus humanis &c. cùm nihil veræ fidei, aut bonis moribus contrarium contineat, materias insuper satis intricatas solidé, & accuratè pertractet, & tot luminibus quot casuum resolutionibus præclarè illustret, ideò eundem quemadmodum antecedentes de Sacramentis & Restitutione tractatus, applausum, & prælum meretur. Aug. Vind. 21. Junii 1732.

Franc. Jos. de Handl, *SS. Theol. Lic. Ser. & Rev. Princ. & Episcopi August. Consil. Eccles. Maj. Pœnitentiarius & Librorum Censor.*

Imprimatur H. S.
Ex Vic. Aug. 25. Jun. 1732.
Joan. Gotthardus L. B. de Vöhlin, Vicarius Generalis.

Benevole Lector.

PRæſens Tractatus PRÆLIMINARIS (prout ex frontiſpicio cernere licet) comprehendit 1. materiam de Actibus humanis. 2. De Conſcientia. 3. De Legibus, & 4. denique de peccatis nedum in genere, verùm etiam in ſpecie. Etenim materiam de Actibus humanis cuivis fidelium, præſertim verò Confeſſariis ſcitu ſummopere neceſſariam eſſe, vel inde (ni fallor) facilè colligi poteſt, quòd omnes, ac ſinguli mediantibus actibus humanis, ceu quibusdam paſſibus teneamur tendere in DEum velut ultimum finem noſtrum: Actus verò humani duplici regula dirigi debent, primò ſcilicet Legibus, nedum naturali, verùm etiam divinis. & humanis, quæ dicuntur *regula remota, & extrinſeca*, eò quòd intellectui humano oſtendant, quidnam faciendum ſit, vel omittendum. 2dò dirigi debent conſcientia, id eſt, dictamine practico intellectûs, quô voluntas noſtra, ceu cauſa, & principium immediatum omnis moralitatis, & actus humani, immediatè dirigitur circa agibilia in particulari, propterea que conſcientia meritò appellatur *regula proxima & intrinſeca*, homini ſcilicet.

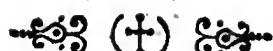
Porro

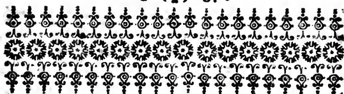

Porro materiam de peccatis tam in genere, quàm etiam in ſpecie huic tractatui inſerendam exiſtimavi, eò vel maximè, quòd tum ad vitam rectè, & debitè inſtituendam, tum etiam ad pœnitentes ſalubriter in viam ſalutis, & ad ultimum finem dirigendos multùm per omnem modum conducere noſcatur notitia monſtri illius tam abominabilis, tamque execrabilis. Ut autem meliori, quô potui, modô tuo Benevole Lector bono conſulerem, totius Tractatus ſeriem ſequenti Conferentiarum, & Caſuum Elencho velut in compendio quodam repræſentandum duxi. Utere igitur hoc meo exiguo labore, eo, quem unicè ſemper intendi, fine, ſcilicet ad majorem DEI Gloriam, nec non ad propriam, proximíque ſalutem promovendam.

ELEN-

ELENCHUS CONFERENTIARUM, ET CASUUM

Conferentia I.

De natura actus humani, ejusdémque requisitis. Pag. 1.

CASUS.

I. Cujusdam pœnitentis, peccata mortalia dubia adferentis. 12.

II. Cujusdam Chyrurgi, qui ratione sui officii, & diversarum curationum, variis tentationibus subjicitur. 14.

III. Cujusdam Hospitissæ, in cujus taberna tum ab hospitibus, tum etiam ab ipsis domesticis multa peccata, committi solent. 18.

Conferentia II.

De impeditivis actuum humanorum, causantibus involuntarium. 27.

CASUS

I. De quadam famula, ab Hero suo variè sollicitata, & tandem violenter oppressa. 43.

II. De

II. Cujusdam famuli, cui Herus voluit mortem inferre, nisi suffocaret Dominam suam. 48.
III. De quodam feripeta, qui præter feram (contra suam intentionem) simul trajecit socium feripetam. 51.

Conferentia III.

De bonitate, & malitia actuum humanorum. 61.

CASUS.

I. De quadam persona valde malitiosa & plurimis, gravissimísque peccatis obnoxia. 74.
II. Cujusdam Uxoratæ, quæ ad impedienda majora peccata consuevit mentiri &c. 78.
III. De quodam juvene veneri apprimè dedito, sæpiùs tamen confitente eô animo, ut suo Moderatori placeat. 83.

Conferentia IV.

De circumstantiis actuum humanorum. 93.

CASUS.

I. De quodam Minorista, qui existimavit, se æquo majori pœnitentia fuisse oneratum à Confessario. 104.
II. Dè quodam adolescente, qui ob furtivas subtractiones à suis Parentibus correptus, eosdem duriùs increpavit, mortem & alia mala simul imprecando. 107.
III. Cujusdam pœnitentis adferentis peccata variè circumstantionata, de quibus tamen Confessarius nihil aliud interrogavit, quàm numerum. 109.

Con-

Conferentia V.

De Conſcientia recta & erronea 121.

CASUS.

I. De quodam Candidato vocationis ſuæ gratiam negligente. 132.

II. Cujusdam pœnitentis ſiniſtrè ſibi perſuadentis, cogitationes merè internas, quantumvis malas &c. culpâ vacare. 136.

III. Cujusdam alterius perſonæ, quæ erroneè exiſtimavit, ſe incurriſſe impedimentum affinitatis. 140.

Conferentia VI.

De conſcientia dubia. 152.

CASUS.

I. De eo, qui dubitavit, an fecerit verum votum, an verò propoſitum duntaxat abſtinendi ab omni commercio carnali. 166.

II. Cujusdam alterius dubitantis, an perſona à ſe carnaliter cognita, cuidam alteri non fecerit poteſtatem ſui corporis. 171.

III. De quodam Sacerdote practicè dubitante, utrum non peccaverit graviter. 176.

Conferentia VII.

De Conſcientia probabili. 186.

CASUS

I. Cujusdam pœnitentis, qui à Judice fuit declaratus velut hæres legitimus, & tamen noluit perſolvere pia legata &c. 204.

II. Cujusdam Confessarii, cujus pœnitens moribundus visus erat suspectus de sufficientia doloris, atque propositi. 208.
III Cujusdam Judicis, qui delinquentem, nec confessum, nec satis convictum condemnavit. 213.

Conferentia VIII.

De Conscientia scrupulosa. 227.

CASUS.

I. De quodam Clerico, qui noluit celebrare suas primitias, eò quòd putaverit, se defectu intentionis non fuisse validè ordinatum. 238.
II. Cujusdam pœnitentis scrupulosi, qui putat, se hactenus nunquam validè fuisse confessum vel absolutum. 241.
III. Cujusdam fœminæ scrupulosæ, tentationibus contra fidem &c. mirum in modum exagitatæ. 245.

Conferentia IX.

De natura, & conditionibus Legis in communi. 256.

CASUS.

I. Cujusdam Sacerdotis Catholici, dubitantis an tuta conscientia posset adire Angliam, & ibidem contra edictum Regis saltem in occulto peragere officia divina. 269.
II. Cujusdam alterius Sacerdotis dubitantis, an post factam prohibitionem Romæ possit in

his-

hisce partibus nostris tuta conscientia portare capillaturam adscititiam. 272.
III. Cujusdam Consiliarii asserentis, se insigniter decepisse quendam Judæum ignarum Legis pragmaticæ proximè promulgandæ. 275.

Conferentia X.

De Causa Legum, & potestate Legislativa. 283.

CASUS.

I. Cujusdam Clerici, qui contra edictum Principis territorialis frumentum suum cariùs vendidit. 291.
II. Cujusdam Religiosi, dubitantis an à suo Reverendissimo P. Commissario Generali potuerit obligari de ea, quæ sibi videbantur observatu satis difficilia. 294.
III. Cujusdam Novitiæ, dubitantis, an in conscientia, & sub culpa teneretur observare Constitutiones Ordinis, & mandata suæ Superiorissæ. 297.

Conferentia XI.

De obligatione Legum, præsertim humanarum, & pœnalium. 306.

CASUS.

I. De quodam Cive, qui contra edictum Principis noluit manifestare quantitatem suorum bonorum. 316.

II. De

II. De quodam Religioso, cui ob periculum scandali fuit prohibitum tractare Sclopetum, vel alia id genus arma. 321.

III. Cujusdam malefactoris, qui sæpiùs quidem incarceratus, semper evasit: novissime verò ut denuo evaderet vincula, & carcerem, custodem carceris lethaliter percussit. 324.

Conferentia XII.

De materia Legum, præsertim humanarum. 335.

CASUS.

I. De quibusdam rebellibus Rusticis, qui contra edictum Principis ausi fuêre instituere non pauca conventicula hæretica. 349.

II. Cujusdam Clerici, qui pœnitentiam ab Episcopo sibi dictatam negligendo graviter deliquit. 352.

III. De quadam fœmina hæretica, quæ, ut, evaderet pœnas, vel alias incommoditates, fictè duntaxat professa fuit Fidem Catholicam. 356.

Conferentia XIII.

De subjecto Legum, præsertim humanarum. 364.

CASUS.

I. De quadam Uxorata, quæ suis prolibus jam

novennibus assueverat carnes dare diebus veneris. 382.

II. Cujusdam pœnitentis, qui tempore quadragesimæ diebus feriatis egredi consueverat ad Vicinum territorium, eô animo, ut ibi velut in loco dispensato posset comedere carnes. 386.

III. Cujusdam famuli, qui ob servitia cuidam Aurigæ addicta sæpesæpiùs cogebatur negligere Sacrum diebus etiam feriatis. 391.

Conferentia XIV.

De modo satisfaciendi Legibus. 401.

CASUS.

I. Cujusdam Musici, qui de Mandato Confessarii tenebatur die Dominica audire duo sacra, & dubitat, an satisfecerit huic obligationi. 409.

II. De quodam milite, qui condemnatus ad compensandum damnum cuidam Rustico præter intentionem illatum, mulctam hanc tacitè compensavit.

III. Cujusdám Beneficiati, qui ob neglectum pensum Canonicum jussus expendere unum dugatum, eundem suo famulo pauperculo, cui jam á longo tempore salarium debebat, largitus fuit. 417.

Con-

Conferentia. XV.

De cessatione Legum humanarum, præsertim propter abrogationem, & cessationem causæ finalis. 425.

CASUS.

I. De quodam Principe gentili, qui prohibuit proles suas baptizari, eò quòd sinistrè crediderit, baptismum esse causam mortis. 438.

II. De quodam Nobili, qui, ut hæredem masculinum obtineret, jurejurando sese obstrinxerat ad abstinendum à æda refectione. 441.

III. Cujusdam famulæ, quæ post obitum sui Heri non potuit probare donationem sibi ab eodem factam, proptereáque repulsam passa fuit. 445.

Conferentia. XVI.

De cessatione Legis, per dispensationem &c. 452.

CASUS.

I. Cujusdam pœnitentis, qui à Confessario petiit dispensari in esu carnium, etiam diebus veneris. 468.

II. Cujusdam alterius pœnitentis, qui ex Data-

ria Romana obtinuit facultatem ducendi suam consanguineam, cum hac tamen clausula: *Dummodo inter eos copula carnalis non intervenerit.* 472.

III. Cujusdam alterius personæ dispensatæ in voto castitatis eò fine, ut proles jam suscepta per matrimonium subsequens legitimaretur &c. 476.

Conferentia XVII.

De Consuetudine. 487.

CASUS.

I. Cujusdam Religiosi, dubitantis, an negligendo cursum, seu officium majus B. Virginis peccet &c. 497.

II. Cujusdam Cauponis Salisburgensis, qui tempore nundinarum assueverat hospitibus acatholicis administrare carnes, etiam diebus ab Ecclesiâ interdictis. 501.

III. Cujusdam alterius Cauponis, qui ad se indemnem servandum consueverat cerevisiæ infundere aquam. 594.

Conferentia XVIII.

De Privilegiis. 510.

CASUS

I. Cujusdam Vicarii ex nostro S. Ordine, qui in

in abſentia A. V. P. Guardiani non fuit auſus diſpenſare cum ſubdito in præcepto jejunii. 528.
II. De quodam ſæculari, qui poſtulavit ſepeliri jn noſtra Eccleſia, D. Parocho contradicente. 532.
III. De quadam fœmina rea fratricidii, & poſtulante ab hoc caſu abſolvi. 535.

Conferentia XIX.

De peccatis in genere. 545.

CASUS.

I. Cujusdam hominis ſcrupuloſiſſimi, qui tandem continui conflictus contra ſcrupulos pertæſus ſecum ſtatuit, quòd proximè vellet peccare mortaliter. 566.
II. Cujusdam debitoris, qui coram Pro-Conſule accuſatus debitum abſolutè denegavit, & locô ſolutionis varias contumelias ſuo Creditori intulit. 571.
III. De quodam adoleſcente, qui reſolverat, ducere vitam licentioſam, propthereáque ſtudiô quæſivit alium ditiorem ſeducere &c. 576.

Conferentia XX.

De peccato mortali & veniali in ſpecie. 589.

)( )(3 CA-

CASUS

I. Cujusdam pœnitentis multùm consternati ex eo, quòd in somno pollutionem sæpiùs nedum sentire, verùm etiam procurare soleat. 605.

II. Cujusdam sponsæ, quæ ex familiariori conversatione cùm suo sponso animadvertit ex utraque parte periculum lapsûs, & incontinentiæ. 610.

III. Cujusdam Sartoris, qui die Dominica mandavit quatuor famulis suis, ut post sacrum auditum unâ hora secum laborarent &c. 615.

Conferentia XXI.

De superbia, & avaritia. 627.

CASUS

I. Cujusdam Militis Emeriti, ambientis reliquis suis Commilitionibus præfici, & ad altiora promoveri. 638.

II. De quodam Mercatore avarissimo, qui alterius litteras subdolè apertas legit, eidemque propterea ingens lucrum surripuit. 641.

III. De quodam Viro ditissimo simul, & avarissimo, qui ne micam quidem panis assueverat dare pauperibus. 646.

Con-

Conferentia XXII.

De Luxuria & Invidia. 653.

CASUS.

I. Cujusdam personæ valde Luxuriosæ, quæ post varia remedia in ordine ad seducendum Sacerdotem frustra tentata, tandem ab eodem petiit extremam unctionem eo duntaxat fine, ut ab eodem tangeretur. 670.

II. De quodam lascivo Juvene, qui certis quibusdam reliquiis, seu particulis de corpore suæ amasiæ obtentis, eandem mirum in modum fascinavit amore venereo. 676.

III. De quodam Mercatore, qui alteri vicino suo gravissima mala imprecari assueverat. 680.

Conferentia XXIII.

De Gula, Ira, & Acedia. 693

CASUS.

I. De quodam Nobili, qui Concionatorem ad prandium invitatum fecit inebriari. 716.

II. De alio quodam Nobili, qui cuidam homini plusquàm semifatuo assuevit dare potum excessivum eo fine, ut postea faciliùs irritaretur. 716.

III. Cujus-

III. Cujusdam pœnitentis, qui posteaquam semel fuit relapsus existimavit, se non amplius posse abstinere, proptereáque in idem vitium polutionis sæpissimè reincidit. 720.

CON-

CONFERENTIA PRIMA.

De natura actûs humani, ejusdémque requisitis.

SUMMARIUM.

1. Actus humanus propriè dictus est *actus hominis quà talis.*
2. Impropriè talis dici potest omnis actus, qui fit ab homine.
3. Actus humanus solet etiam appellari moralis, eò quòd sit regulatus per dictamen rationis &c. Unde
4. Ad omnem actum humanum propriè talem duo necessariò requiruntur, scilicet 1. ut fiat cum ratione, 2. ut fiat liberè. Atque hinc
5. Sub ea ratione, sub qua actus non est cognitus, nequit appellari humanus.
6. Voluntarium proprié tale & perfectum dicitur id, quòd à voluntate procedit ex prævia cognitione.
7. Et hoc variè divisum succinctè explicatur.

8. Libertas triplex notatur, scilicet 1. à servitute 2. à coactione, & 3. à necessitate naturali.
9. Arbitrium humanum defacto est liberum libertate indifferentiæ nedum quoad specificationem actûs, sed etiam quoad exercitium.
10. Quin immò ad omnem actum humanum propriè talem defacto necessaria est libertas indifferentiæ, nec sufficit libertas à coactione.
11. Resolvitur Casus I. cujusdam pœnitentis, peccata mortalia dubia adferentis.
12. & 13. An, quomodo, vel quando Confessarius teneatur talem examinare?
14. Resolvitur Casus II. cujusdam Chyrurgi, ratione officii sui, & curationum variis tentationibus subjecti.
15. Quid, quòd sentiat majorem inclinationem, dum ad fœminam, quàm dum ad virum curandum vocatur?
16. Quid de eo, qui ex familiari conversatione cum altero sexu sentit se commoveri ad libidinem?
17. Resolvitur Casus III. cujusdam hospitissæ, in cujus taberna tum ab hospitibus confluentibus, tum ab ipsis etiam familiaribus peccata committi solent.
18. Huic incumbit pro viribus impedire peccata suorum domesticorum.
19. An possit nonnulla permittere aut dissimulare eo fine, ne fortè famulus renuntiet suo servitio?
20. Omnis, & solus actus deliberatè factus dici potest humanus:
21. Non item actus intellectus, vel incidentiæ quantumvis turpes, prævenientes usum liberi arbitrii.
22. Non tamen semper est necessaria deliberatio formalis & explicita.

23. Ut

23. Ut actus velut indirectè voluntarius imputari valeat ad culpam, necessum est, ut homo 1. Prævideric talem effectum. 2. Ut potuerit, immò verò. 3. Etiam debuerit non ponere causam.
24. Qui voluntariè ponit causam peccati, tenetur etiam in confessione explicare effectum secutum.
25. Et quid, si ante effectum secutum doluit de causa posita?

§. I.

Præmituntur, & breviter resolvuntur quæsita, scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos de actu humano, & voluntario.

QUæres 1mò, quid sit actus humanus? ℟. Est actus creaturæ rationalis, liberè & cum ratione factus. Vel quod idem est: est actus hominis voluntarius, & liber. Ita in re *communis DD.* teste Sporer *tr. 1. prooëm. c. 2. n. 1. & seqq.* Ratio est: quia nomine actus humani propriè talis intelligitur ille, qui fit ab homine quatenus homo est: at tunc is operatur modô homini proprio, quando operatur ex prævia deliberatione, ideóque etiam ex prævia cognitione: nihil enim potest esse volitum, quin præcognitum: ergo actus humanus propriè talis debet esse voluntarius, & liber, seu liberè, & cum ratione factus. 1.

Dixi: *actus humanus propriè talis:* nam latiùs, & minùs propriè loquendo dici potest 2.

actus humanus omnis actio, quæ fit ab homine, veluti est v.g. comedere, bibere &c. qui sunt actus homini communes cum brutis; item omnis actio quæ fit à solo homine, uti est v.g. ridere, loqui &c. qui actus, si fiant sine deliberatione, vel advertentia, uti fieri amant v.g. ab amentibus, aut infantibus &c. potiùs merentur appellari *actus hominis*, quàm actus humani.

3. Illud porrò observandum hic venit, quòd actus humanus propriè talis alio nomine vocetur *actus moralis*, id est, regulabilis, vel potiùs regulatus per rectam rationem; in hac quippe regulatione consistit moralitas, & hôc ipso, quòd operatio ab homine ex prævia apprehensione Judicii, & deliberatione voluntatis processerit, dicitur moralis, sive dein bona sit, sive non.

Quæres 2dò, quænam requirantur ad actum humanum?

4. ℟. Duo necessariò requiruntur, scilicet 1. ut fiat ex ratione, id est, ex prævia apprehensione honestatis, vel inhonestatis &c. 2. ut fiat liberè, id est, ab homine prædito libertate ad agendum, vel non &c. Cæterùm quòd in homine etiamnum post lapsum Adami detur liberum arbitrium, seu libera voluntas agendi, vel non agendi, jubemur credere fide Catholica, juxta illud *Num. 30. in arbitrio viri erit, ut faciat, sive non faciat:* esto multi hæretici moderni temporis contradi-

tradicant, contra quos, ait, Sporer *cit. n. 5. in fine* efficaciſſimè argumentaberis, ſi protervè negantem libertatem hominis tamdiu bene fuſtiges, donec fateatur, te habere liberum arbitrium, & pro libitu poſſe cædere, vel non cædere, adeóque à cædendo ceſſare.

Quæres tertiô, qualis cognitio requiratur ad actum humanum?

5. ℟. Cognitio omnium ad actum humanum quâ talem concurrentium, utputa objecti, finis, & circumſtantiarum, Ita *omnes*. Ratio facilè eruitur ex jam dictis: quia actus humanus debet eſſe voluntarius, & liber; at, nequit eſſe voluntarius ſub ea ratione, ſub qua non eſt cognitus: ergo nec humanus. Ex quo liquet, quòd, ſi v. g. contrectes, aut uſurpes rem alienam, ſed ignorans eſſe alienam, non committas furtum: vel ſi quidem agnoveris eſſe alienam, at invincibiliter ignorâſti, eſſe ſacram, non commiſeris furtum Sacrilegum formaliter tale; quia actus ſub ea ratione; ſub qua non eſt cognitus, nequit imputari homini ad laudem vel vituperium.

Quæres 4tò, quid ſit voluntarium?

6. ℟. Voluntarium impropriè, & latiùs acceptum dicitur illud, quod procedit à potentia appetitiva ex prævia cognitione (ſaltèm ſenſitiva, & phantaſtica) objecti, quo modô ſumptum coincidit cum ſpontaneo, & de animalibus quóque dicitur; nam & bruta

animantia ſponte, & impropriè loquendo voluntariè feruntur in pabulum &c.

At verò voluntarium perfectum, & propriè tale illud ſolùm dici meretur, quod procedit à voluntate ex prævia cognitione intellectiva. Unde etiam advertendum, quòd aliud ſit *voluntarium*, & aliud *volitum* (etſi hæc duo nonnunquam ſoleant confundi) voluntarium quippe debet principiativè, & effectivè procedere à voluntate, non item volitum: quorum differentia in exemplo hoc magis pateſit: etenim ſi v. g. filius deponat votum ſolemne Religionis, & Parens in eodem ſibi complaceat, approbétque &c. hoc votum dicitur filio, utpote de cujus arbitrio effectivè proceſſit, voluntarium, Parenti autem dici non debet voluntarium, quia ipſe non vovit, ſed potiùs volitum, eò quòd illud ceu emiſſum à filio voluerit, ſibique in eodem complacuerit.

Quæres 5tò, qnotuplex ſit voluntarium?

7. ℟. Voluntarium propriè tale variè dividi ſolet, ſcilicet 1. in perfectum, & imperfectum. 2. In neceſſarium, & liberum. 3. In formale, & habituale, ac virtuale. 4. In elicitum, & imperatum. 5. In phyſicum, & morale. 6. In expreſſum, & tacitum, ſive interpretativum. 7. Denique in voluntarium in ſe, ſive directum, & in alio, ſive indirectum. Ita in re *communis DD.* nominatim

tim Babenſtuber *tr. 2. diſp. 1. a. 1. n. 9.* Explico breviſſimè ſingula membra.

I. Voluntarium *perfectum* appellatur, quod procedit à voluntate cum perfecta cognitione finis: *imperfectum* verò, quod ex imperfecta cognitione procedit, veluti procedere ſolent actus primo primi.

II. Voluntarium *neceſſarium* eſt, quod procedit quidem à voluntate cum- & ex inclinatione appetitûs, quia voluntas ſeipſam complacenter determinat, at non cum indifferentia ad oppoſitum, quô modo amor divinus procedit à voluntate *D. liberum* verò appellatur, quod procedit à voluntate cum indifferentia ad oppoſitum, veluti amor creatus à noſtra voluntate procedere ſolet.

III. Voluntarium *formale* eſt, quod procedit à voluntate actu, & exercitè influente: *habituale* verò, quod voluntas ſemel actu voluit, & hactenus non retractavit; ùt ſi quis ſemel voluit ſuſcipere Baptiſmum, nec hanc voluntatem retractavit, dicitur eum habitualiter volens, proptereáque adhuc validè baptizaretur, eſto hic & nunc nihil de eo cogitaret; utputa ſi baptizaretur in amentia, aut deliquio &c. *virtuale* voluntarium appellatur, quod fit dependenter ab actu voluntatis phyſicè præterito, non retractato, ſed etiamnum permanente in aliquo ſuo effectu, vel determinatione, ùt ſi Sacerdos facta intentione celebrandi Miſſam, induat ſe ſacris veſti-

bus, procedat ad Altare, consecret &c. Tametsi actu consecrans sit distractus, nec se ampliùs reflectat ad priorem intentionem, nihilominùs consecratio talis censetur virtualiter voluntaria, utpote facta vi & virtute prioris intentionis adhuc perseverantis in illa serie actionum, utputa induitione Paramentorum, progressu ad Altare &c. quæ omnia fiunt vi intentionis priùs factæ; unde etiam voluntarium habituale à virtuali differt in eo, quod hoc posterius adhuc activè influat, non item illud prius, velut jam animadvertimus. *part. 1, Theolog. Sacram. Confer. 2. n. 27.*

IV. Voluntarium *elicitum* nuncupari solet omnis ille actus, qui à voluntate procedit ex prævia cognitione finis, eíque physicè inhæret, uti sunt electio, intentio &c. *Imperatum* dicitur, quod fit ab aliis potentiis ex imperio voluntatis, uti sunt scribere, legere &c.

V. Voluntarium *physicum* est, quòd physicè; *morale* verò, quod moraliter, & imputativè procedit à voluntate: & hoc subdividitur in voluntarium *propria*, & in voluntarium *aliena voluntate*: sic vota ànobis emissa dicuntur nobis adhuc moraliter voluntaria, & quidem voluntate propria, quippe quæ manet iisdem adstricta, quamdiu non relaxantur: peccatum verò Adæ dicitur nobis voluntarium voluntate aliena, sicut & dispositio Tutoris dicitur voluntaria pupillo, saltem in favorabilibus.

VI.

VI. Voluntarium *expressum dicitur, quod* verbis vel aliis signis ex instituto significatur, uti solet significari consensus in matrimonium: voluntarium autem *tacitum* reputatur, quod, esto non sit expressum verbis, aut aliis signis ad hoc institutis, nihilominùs propter factum aliquod, vel facti omissionem, fictione juris, aut prudentum Judicio censetur à voluntate procedere; quô modo peccata subditorum censentur voluntaria Superiori, quando is non contradicit, nec se opponit, tametsi facilè id posset, juxta illam *43. R. J. in 6. qui tacet, consentire videtur;* de qua fusiùs agunt Sanchez *l. 1. de matr. disp. 5. & 6.* item Sporer *tr. 1. c. 2. n. 27.* Laymann. *l. 1. tr. 2. c. 3. n. 3.*

VII. Voluntarium *directum* sive in se est, quidquid à voluntate ex proposito fit, intenditur, vel imperatur, sive dein ab operante procedat immediatè, ùt furtum à fure, sive etiam mediatè, ut mors à propinante venenum ex intentione occidendi. Voluntarium *indirectum* sive in alio (quod etiam voluntarium in causâ nuncupari solet) est illud, quod quidem per se non intenditur, nec imperatur à voluntate, huic tamen meritò imputatur ex eo, quòd velit aliquid aliud, vel causam aliquam, ex qua prævidetur cònsecuturus talis effectus; ut si scias te assuetum rixis, & blasphemiis in ebrietate committendis & nihilominus te inebrias, hujusmodi blasphe-

miæ tibi cenſentur indirectè & in cauſa voluntariæ: ſi ſcienter velis occidere mulierem gravidam, convinceris ſaltem indirectè voluiſſe occidere fætum, quem prævidiſti non poſſe vivere, nec pervenire ad lucem occiſa Matre.

Quæres 6tò, an, vel qualiter homo ſit liber in ſuis operationibus?

8. Ante reſponſionem notandum, à Doctoribus triplicem diſtingui libertatem. Prima dicitur libertas à *ſervitute*, ſive *civili*, qua gaudent ii, qui non ſunt mancipia; ſive *morali* quâ gaudent juſti, qui non ſunt ſubjecti peccato, juxta illud Apoſt. *Rom. 6. liberati à peccato, ſervi facti eſtis juſtitiæ.* 2da eſt libertas à *coactione*, qua quis operatur ſine vi aut violentia ab extrinſeco ſibi illata: & hæc coincidit cùm *ſpontaneo.* 3tia eſt libertas à *neceſſitate* naturali, quâ agens eſt ita indeterminatum, & indifferens, ut poſitis omnibus ad agendum requiſitis poſſit agere, vel non agere (in quo conſiſtit libertas *exercitii* ſeu *contradictionis*) vel etiam agere hoc, aut ejus oppoſitum, utpùta amare, vel odiſſe (in quo conſiſtit libertas *contrarietatis*; ſeu etiam *ſpecificationis*) hôc ſuppoſito & notato.

9. ℟. Homo de facto eſt liber libertate indifferentiæ, tam quo ad exercitium, quàm quoad ſpecificationem. Ita hodie fides Catholica, & Catholici *omnes.*

Ratio

Ratio hujus inde colligitur: tum quia aliàs homini frustrâ præscriberentur Leges aut præcepta, si huic non esset liberum, ea adimplere; & hòc ipso nihil ampliùs posset mereri, aut demereri. Tum etiam quia experientia palpabili constat, dari in nobis consultationem de rebus agendis, vel non, deque variis mediis, quam postea subsequitur mediorum electio: ergo datur in nobis hodiedum vera libertas in ordine ad operationes ab arbitrio nostro dependentes. Videatur de hoc Herincx *part. 2. tr. 2. disp. 2. à. n. 6.*

Quæres 7timò, qualis libertas requiratur ad actum humanum?

℟. Ad actum humanum requiritur libertas indifferentiæ, nec sufficit sola libertas à coactione. Ita *Catholici unanimiter.* Ratio hujus de facili potest colligi ex Bullis Pii V. *Ex omnibus*, & Gregorii VIII. *Provisionis nostræ* &c. in quibus damnantur sequentes propositiones: *quod voluntariè fit, etiamsi necessitate fiat, liberè tamen fit.* Item *sola violentia repugnat libertati hominis naturali.* Tum etiam ex eo: quia teste Sporer *tr. 1. proëm. c. 2. n. 19.* omnium sensu & consensu actus humanus dicitur, eò quòd sit ita proprius homini, ut dependeat ab ejusdem arbitrio, ut fiat, vel non fiat; atqui ad hoc necessum est, ut sit liber nedum à coactione, verùm etiam à necessitate, ita scilicet, ut positis omnibus ad agendum requisitis possit fieri, vel non fieri: ergo &c. 10.

§. II.

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici concernenentes libertatem actuum humanorum.

CASUS PRIMUS.

Titia fatetur se semel maritum suum concitâsse ad gravem iracundiam, eò quòd certum quoddam vasculum fregerit. 2. Semel ab alio quodam osculum accepisse, simúlque inhonestè contrectatam fuisse, & 3. denique de proximis suis nonnunquam malè fuisse locutam. Quid judicii de tali pœnitente, & de peccatis mox enumeratis ferendum est?

11. ℟. Concludendum, rem esse dubiam, an Titia in his graviter deliquerit, necne; quia verò juxta alibi dicta, Confessario ceu Judici spirituali incumbit discernere inter lepram & lepram, de statu scilicet pœnitentis, præsertim an is venialiter duntaxat, an verò mortaliter peccaverit; hinc oportebit paulò acuratiùs examinare Titiam; an intenderit fractione vasculi virum suum graviter exacerbare vel non (quod quidem rariùs fieri assolet à mulieribus, proptereáque non illicò præsumendum est) 2. An osculum, & præsertim tactus impudicos voluntariè ac deliberatè admiserit? An de proximo suo fuerit malè

malè locuta in materia levi duntaxat, an verò in materia gravi? etsi hoc: quoties id contigerit? Ratio est: quia tametsi mox enumerata peccata, aut de se sint, aut certè possint esse gravia; nihilominus certò compertum habemus, talia in praxi sæpissimè fieri absque offensa gravi, vel quia pœnitens non habuit intentionem exacerbandi graviter &c. vel graviter damnificandi in fama &c. vel etiam quia oscula aut tactus contigêre præter, aut omnino contra intentionem mulieris præsertim conjugatæ. Unde liquet rem de gravitate peccati formalis ab hoc pœnitente commissi esse incertam, & hoc ipso, cùm sine difficultate fieri possit, paulò exactius indagandam.

Dices: Ergone Confessarius semper tenetur inquirere, an pœnitens graviter deliquerit, vel non?

℟. Non utique semper, sed tunc duntaxat, quando non licet præsumere, sed potiùs prudenter dubitare, an hoc, vel illud peccatum in his circumstantiis, ab hac persona commissum &c. ascenderit ad gravitatem formalem peccati mortalis, vel non; veluti fit in hoc casu nostro, ubi meritò dubitare licèt, an Titia intenderit voluntariè maritum concitare ad gravem iracundiam, item an hæc persona, utpote jam matrimonio juncta illud osculum & tactus deliberatè admiserit &c. an verò ex improviso duntaxat, 12.

obiter,

obiter, & præter intentionem hæc eidem acciderint, prout non raró accidere solent honestioribus matronis: ergo in his circumstantiis incumbit Confessario pauló exactiùs indagare in gravitatem delictorum.

Secus dicendum foret, casu quo is aliunde satis perspectum haberet, hanc personam, utpote malitiosam satis & vitiis subjectam, similia sine rubore admittere, esse veneri deditam, aut detractionibus assuetam &c. vel si fateatur, se sæpiùs admisisse tactus lascivos & oscula &c. quia his suppositis nulla relinquitur causa dubitandi de gravitate peccatorum, & per consequens etiam nulla obligatio exactiùs inquirendi.

CASUS SECUNDUS.

Sempronius Chyrurgus non raró vocatur ad medendum, vel quomodocunque demum succurrendum personis etiam alterius sexus, & quia nonnunquam contingit, ut teneatur nèdum aspicere, verùm etiam contrectare partes, à quibus castus oculus meritò abhorret; hinc fit, ut cogatur satis frequenter sentire rebellionem carnis, motus lascivos, distillationem, immò verò etiam ipsam pollutionem sui corporis: timet proin sibi, suaque conscientiæ, eò vel maximè, quòd, dum audit se vocari ad curandam hujusmodi fœminam, majorem promptitudinem, naturæ inclinationem &c. sentire sibi videatur, quàm dum postulatur ad succu-

ſuccurrendum viro. Quid judicabit Confeſſarius, aut quid conſulet tali pœnitenti?

14. ℟. Confeſſarius judicabit, Sempronium non peccâſſe, modò (quod valde notandum) hujuſmodi motibus, & delectationibus nullum præbuerit conſenſum, nec iisdem voluntariè ſibi complacuerit, moroſè delectando, motus, aut pollutionem ipſam poſitivè promovendo &c. Ratio fundamentalis hujus reſolutionis hæc eſt: quia nec motus venerei, neque etiam ipſa pollutio eſt formaliter peccaminoſa, niſi ſit voluntaria; ad omnem enim actum humanum, & ad omne peccatum formale neceſſariò requiritur libertas, & quidem indifferentiæ: atqui hujuſmodi actus non ſunt Sempronio liberi: non enim in ſe, & directè, uti ſuppono; neque etiam indirectè, velut in ſua cauſa; quia cum vi ſui officii teneatur ſuccurrere, & contrectare hujuſmodi partes etiam alterius ſexus, vi hujus dici non poteſt peccare: cùmque motus illi ex aſpectu, aut contrectatione ſimilium partium naturaliter conſequi ſoleant; hinc planè neque in ſe, neque in ſua cauſa dici debent voluntarii moraliter, conſequenter neque formaliter peccaminoſi. Videatur de hoc Laymann *l. 1. tr. 2. c. 3. n. 5.*

15. Nec refert, quòd Sempronius ſibi videatur ſentire majorem naturæ inclinationem, dum intelligit, ſe poſtulari ad ſuccurrendum fœminæ, quàm ad ſuccurrendum viro; non in-

inquam refert: tum quia etiam fœminæ succurrere, ac mederi malum non est, sed potiùs bonum, & sin minus ex justitia, saltem ex charitate debitum: tum etiam quia hujusmodi pruritus naturæ non est moralis, & liber, sed naturalis potiùs seu in ipsa natura fundatus, præsertim post lapsum, & corruptionem hujus: ergo formaliter malus non est, etsi fatendum, quòd possit esse satis molestus castæ menti, immò & periculosus, proptereáque suadendum Sempronio, ut studeat illum per rationem reprimere pro possibili, & contrariis protestationibus animum obfirmare.

At verò, dicet fortassis nonnemo; sentio ego in carne mea tam ardentes stimulos repugnantes legi mentis meæ, ut non rarò vel ex solo contuitu alicujus picturæ minùs honestæ, aut alterius objecti obscæni, immo etiam ex solo subitaneo aspectu alterius sexus, & multò magis ex familiari, licèt cæteroquin honesta, & inter honestiores usitata conversatione cum illo, aut compressione manûs &c. lascivis motibus, carnísque Titillationibus agitari me sentiam: an ergo graviter delinquam, si animadversa hujusmodi rebellione non illicò coerceam visum, aut cessem à conversatione cum tali persona?

16. ℟. Non peccas propterea, certè non graviter. Ratio fundamentalis hæc est: quia (uti suppono, & supponi debet) in hujusmodi

modi delectationem libidinosam non consentis, nec assoles consentire: ergo hæc tibi non est peccaminosa, utpote non voluntaria directè, & in se; neque etiam indirectè, & in sua causa; quia ad hoc ut effectus ceu indirectè, & in sua causa voluntarius alicui imputari valeat ad culpam, necessum est, ut is nedum potuerit, sed etiam debuerit non ponere causam: atqui nullo Jure aut Lege obligaris ad non aspiciendum alterum sexum in partibus honestis, ad non colloquendum, aut ad non comprimendum manum &c. quandoquidem hujusmodi actus sint de se indifferentes: ergo non peccas propterea graviter: secus dicendum foret, si aspiceres tale objectum obscænum, quod ex sua natura est vehementer allectivum, & attractivum ad venerem, veluti secundùm Doctores sunt aspectus partium verendarum, præsertim inter personas diversi sexûs, coitus &c. & similia; tunc utique graviter peccares ulteriùs continuando aspectum, & oculos quasi pascendo deliberatè in simili objecto, ex quo advertis tantum tibi imminere periculum: idque à fortiori dicendum, si aliunde scias ab experientia, te solitum consentire in similes turpissimas delectationes; tunc enim temetipsum exponis periculo gravis lapsûs, immò indirectè convinceris voluisse has turpitudines, quippe quarum causam efficacem & potuisses, & debuisses non ponere. Videantur

de hoc Sporer *tr. 1. c. 2. n. 24.* Reiffenſtuel *tr. 9. diſt. 4. à. n. 71.* Babenſtub. ubi ſuprà *art. 2. n. 13.* Vega *in ſumma. part. 2. c. 55. caſ. 1.*

CASUS TERTIUS.

AD certam quandam tabernam Caja viduæ ſolent frequenter confluere hoſpites, quibus ipſa liberaliter adminiſtrat tam de vino quàm etiam de cereviſia, quantum iisdem lubet; unde fit: ut alii ſeſe inebrient, alii rixari incipiant, alii turpia loquantur, alii filiam Cajæ ad peccandum ſollicitare, & ſeducere nitantur: & quod Caput rei eſt, inſuper jam ſapiùs deprehendit famulum ſuum cum ancilla commercio laſcivo vacantem; quia tamen advertit ex dimiſſione famuli, utpote ſummoperè neceſſarii rei domeſticæ, & totam quaſi domum gubernantis, ſicut & ex eo, quod hoſpitibus negaret vini & cereviſiæ abundantiam, aliáſve inconvenientias interdiceret, non modicum ſibi imminere detrimentum, ideò non absque re anxia ſciſcitatur, an hæc & ſimilia protinùs tutâ conſcientiâ diſſimulare poſſit. Quid reſpondebit Confeſſarius?

17. ℞. Confeſſarius rectè reſpondebit, quòd Caja poſſit quidem ob evitanda illa damna diſſimulare & permittere peccata hoſpitum confluentium, non tamen inhoneſtum illud & laſcivum commercium famuli cum ancilla. Ratio eſt: quia Cajæ velut ſuperiorissæ & Matri familias incumbit graviſſima obligatio juſtitiæ impediendi peccata ſuorum ſubdito-

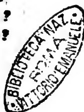
ditorum, juxta illud, Apoſtoli *1. Timoth. 5. Si quis autem ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior:* at verò peccata extraneorum non tenetur impedire ex juſtitia, ùt de ſe liquet; neque ex charitate; tum quia hujusmodi peccata, utputa ebrietatis, rixarum &c. merè per accidens, & præter intentionem Cajæ ſequuntur ex adminiſtratione potûs; tum etiam quia ſine ſuo gravi detrimento negare non poteſt potum; tum denique; quia vix ulla reperietur taberna publica ſeu popina, in qua aliqui ſaltem hoſpitum non ſoleant ſeſe ingurgitare usque ad ebrietatem, & poſteà in rixas, vel alias inſolentias prolabi; unde tametſi Çaja cum ſuo detrimento potum negaret, nihilominus hujusmodi bibuli facilè invenirent alios, qui ſibi potum adminiſtrarent uſque ad nauſeam: ſecus dicendum exiſtimo, ſi Caja bellô modô, & ſine ſuo gravi incommodo vel detrimento poſſet impedire hujusmodi peccata, tunc enim nedum laudabiliter & ſanctè faceret, ſed etiam ex virtute charitatis ad hoc teneretur. Vide Sporer *cit. n. 24.* vel Babenſtuber *ubi ſuprà n. 13.*

At, inquies, etiam peccata famuli, & ancillæ ſuæ Caja impedire nequit ſine gravi ſuo detrimento; nam famulus cæteroquin fideliſſimus, & rei domeſticæ ſummopere neceſſarius à Caja correptus, fortaſſis cederet ſuo officio.

18. ℟. Vix esse credibile, quòd Caja ex discessu famuli habeat timere tantum damnum, aut discrimen, quod præponderet obligationi gravissimæ impediendi peccata subditorum; enimverò si famulus iste supponatur esse tam perditæ vitæ, ut ab inhonesto suo consortio, quantumvis correctus, & admonitus desistere nolit, meritò timendum, ne vivendo licentiosè & scandalosè plus maledictionis attrahat super domum Cajæ, quàm commodi sua confert industria, præsertim si Caja omnia quasi dissimulando velit connivere quodammodo hujuscemodi damnabili commercio carnali.

19. Fatendum nihilominus est, quòd si Caja (idem proportionaliter intelligendum venit de quocunque alio Patrefamilias, Domino, aut Superiore respectu sibi subjectorum) sua admonitione, & correctione nihil possit efficere, Confessarius eidem aliquid hinc inde dissimulanti (minimè tamen conniventi, vel approbanti tale commercium) possit condescendere, idque hac ratione: quia Superiori, aut Superiorissæ cuicunque demum, peccata subditorum nullatenus imputari possunt aut debent, quando is pro viribus conatus fuit ea impedire, utpote contradicendo, minitando &c. & ideò duntaxat aliquid dissimulat, quia id sine graviori, aut certè satis gravi incommodo ac detrimento impedire nequit: ergo neque in nostro casu Cajæ imputari

putari possent peccata famulorum. Cavendum tamen meritò est, ne fortè mentiatur iniquitas sibi, & vano timore perterrita, indulgeat plusquàm oportet, præsertim cùm hisce temporibus passim haberi possint famuli non minùs utiles ac fideles, quàm honesti; de quibus major benedictio speranda. Certè Tamburinus *in Decalog. l. 5. c. 1. §. 4. n. 22.* Absolutè negat, licitum esse Dominis, famulum cum amasia domi retinere, etsi alios servos vel servas de facili invenire non posset; nam hoc modô (inquit idem) non solùm servus est malus, sed & securiùs peccans, & commodius: quid de scandalo? quid de periculo contagii totius familiæ? Apage à te ejusmodi lues.

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

COlliges ex dictis primò omnem & solum actum deliberatum & liberè à voluntate procedentem, sive dein sit actus elicitus, sive imperatus, sive etiam imputatus, utpote directè, explicitè, sive etiam indirectè, implicitè, tacitè, seu etiam interpretativè voluntariùs &c. esse actum humanum. Ratio facilè eruitur ex hactenus dictis: quia omnis, & solus talis actus fit ab homine quà homo est, proptereáque eidem ad laudem, vel vituperium imputari valet, uti rectè ad- 20.

vertit Sporer *tr. 1. c. 2. n. 28.* Ex quo ulteriùs inferes, &

21. Colliges 2dò, actus intellectus, cogitationes, seu etiam incidentias, quantumvis malas, turpes, vel lascivas &c. quæ non rarò ex simplici apprehensione concipiuntur ante omnem deliberationem, & consensum, non esse actus humanos, neque bonos, aut malos, nisi accedat voluntarium: immò verò etiam motus primus appetitus sensitivi, quem subinde patimur sine advertentia intellectûs, (idem tenendum est de motu primo-primo intellectùs, aut alteriùs potentiæ) non est actus humanus, veluti bene observat Laymann *l. 1. tr. 2. c. 2. n. 10. & alii DD.* Ratio est: quia cùm tales actus non sint voluntarii, neque deliberatè cum advertentia ad bonitatem, vel malitiam moralem ab homine fiant, eô ipso dici nequeunt regulati per rationem: ergo nec morales aut humani; id quod vel maximè notatum, & altè menti scrupulosorum impressum velim, qui quasvis incidentias turpes aut malas, & vel maximè omnem moram intellectus in iisdem, tametsi ad malitiam non adverterint, illico apprehendunt esse peccaminosas, proptereàque non sine permagnis conscientiæ suæ anxietatibus sese desuper accusare solent. Videantur de hoc dicenda inferius *Confer. 8tava à n. 218.*

22. Colliges tamen 3tiò, ad actum humanum non semper necessarium esse deliberationem for-

formalem (quæ tunc fit, quando intellectus secum ipso discurrit, & consultat de re quapiam agenda, ponderando hinc inde rationes v.g. an hic & nunc sit furandum, vindicta sumenda ab hoste? &c.) sed sufficere etiam deliberationem virtualem (qualis tunc fit, quando quis ex sola apprehensione objecti, sive dein ob evidentiam rei, sive ob acumen intellectûs illico concludit, hoc velut bonum esse agendum, v.g. DEum esse amandum &c. aut illud velut malum esse fugiendum, v.g. DEum non esse blasphemandum, non esse adulterandum &c.) Ratio autem hujus est; quia stante hac deliberatione virtuali intellectus sufficienter ostendit voluntati bonitatem, vel etiam malitiam: ergo si voluntas de se indifferens postea amplectitur alterutrum, talis actus meritò reputatur esse moralis, quandoquidem velut regulatus per rationem ab arbitrio humano liberè processerit. Sporer *cit. 2. n. 12.*

Colliges 4tò, ad hoc, ut effectus quiscunque demum velut indirectè, & in causa voluntarius tibi imputari valeat ad culpam, necessariò hæc tria requiri. 1. Ut prævideris ex tali causa secuturum talem effectum, aut certè de hoc dubitaveris. 2. Ut potueris liberè non ponere talem causam. 3. Ut etiam obligatoriè debueris non posuisse illam. Unde defectu primi nequit tibi imputari ad culpam gravem; si te v.g. inebriâsti 23.

ex eo, quòd non adverteris, nec agnoveris generositatem vini; quia, ut jam suprà dictum fuit, nihil volitum potest esse, quin sit præcognitum. Defectu 2di non peccas, si vi officii tui cogaris v. g. equitare, & inde sentias periculum pollutionis, vel ipsam pollutionem; quia cùm hæc naturaliter sequatur, & quidem ex causa tibi non libera, hinc tibi imputari nequit ad peccatum. Defectu 3tii non peccas, si v. g. intentus studio moralium circa materiam lubricam, te exinde commoveri sentias; vel si excipiendo Confessiones de simili materia, sentias te vehementer agitari motibus libidinis, nedum ad distillationem, sed etiam ad ipsam pollutionem, modò semper excludas consensum in delectationem libidinosam & quoad similes effectus merùm permissivè te habeas.

Ratio patet ex jam dictis: quia his suppositis hujusmodi effectus nequeunt tibi imputari velut in se, & directè voluntarii; neque etiam velut indirectè voluntarii in sua causa; tum quia legere moralia ex fine tam bono, vel etiam excipere Confessiones animo juvandi pœnitentes & promovendi animarum salutem, non est malum, sed potiùs sanctum quid & meritorium, fortassis etiam necessarium vi tui officii, vel obedientiæ tibi incumbens: tum etiam quia neutiquam tenebaris non ponere talem causam, id est, abstinere à simili lectione, aut Confessionum ex-

ceptio-

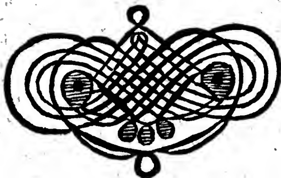
ceptione, tametsi fortassis licuisset abstinere à similibus. Videantur, si placet, Tambur. *in decalog. l. 1. cap. 2.* §. *2. n. 2.* Sporer ubi suprà *n. 24.* Babenstuber *tr. 2. disp. 1. a. 1. n. 12. &. 13.*

Colliges 5tò, eum, qui voluntariè posuit causam peccati, aut omissionis peccaminosæ (utputa pollutionis nocturnæ, abortûs secuti, vel omissionis Sacri die Festo &c., non satisfacturum præcepto Confessionis, præcisè sese accusando de causa posita, dicendo v. g. quòd ante cubitum cogitationibus lascivis, voluntariè inhæserit &c. vel quòd die festivo se inebriaverit &c. sed tenetur insuper fateri ipsum effectum, tunc præsertim, si antequam effectus fuit subsecutus non retractavit, nec doluit de causa posita. 24.

Ratio est: quia non supposita retractatione hujuscemodi effectus sive positivi sint sive negativi, manent voluntarii in causa, ac proinde velut tales meritò imputantur ad culpam, esto etiam illo tempore, quô sequuntur, v. g. in somno, aut ebrietate, non ampliùs subsint potestati liberi arbitrii, uti rectè docet Castropalao *p. 1. tr. 2. disp. 1. pu. 5. n. 7.* & Mezger *tr. 6. disp. 18. a. 2. n. 10.*

At quid, inquies, si talis sincerè doleat de causa posita prius, quàm effectus sequitur, tenebiturnè nihilominus in confessione dicere effectum esse subsecutum?

25. ℟. Per se loquendo non tenetur: idque hac ratione: quia per sinceram retractationem interrumpitur, & cessat moralis influxus voluntatis in hujusmodi effectum, & per consequens quemadmodum cessat esse voluntarius, ita pariter desinit esse peccaminosus. Nihilominus per accidens sæpiùs, immo juxta sententiam Laymanni, & aliorum regulariter adhuc tenetur talis pœnitens explicare effectum secutum; tum ut Confessarius intelligat gravitatem peccati commissi; tum etiam ut discernere possit, an non incurrerit aliquam censuram, irregularitatem, reservationem, restituendi obligationem &c. Videatur Laymann. *l. 1. tr. 2. c. 3. num. 5.*

CON-

CONFERENTIA SECUNDA.

De impeditivis actuum humanorum, causantibus involuntarium.

SUMMARIUM.

26. Impeditiva voluntarii sunt quatuor, scilicet violentia, metus, concupiscentia, & ignorantia.
27. Involuntarium dicitur id, quod fit contra inclinationem voluntatis.
28. Nomine violentiæ intelligitur vis ab extrinseco illata; unde
29. Violentia semper causat involuntarium simpliciter.
30. Metus est instantis, vel futuri periculi causâ mentis tripidatio; qui variè divisus breviter explicatur.
31. Metus qualiscunque demum, non causat involuntarium simpliciter, sed secundùm quid duntaxat.
32. Concupiscentia est passio, seu motus appetitûs sensitivi.
33. Alia dicitur consequens, & alia antecedens.
34. Et hæc auget voluntarium, liberum tamen minuit.
35. Ignorantia est carentia, vel potiùs privatio notitiæ in subjecto capaci.

36. Ex-

36. Explicantur succinctè variæ species ignorantiæ ut sic.

37. Ignorantia vincibilis rursus subdividitur in affectatam, & non affectatam.

38. Ignorantia; *antecedens* causat involuntarium simpliciter; *concomitans* causat non voluntarium, *consequens* verò causat voluntarium indirectè.

39. Resolvitur Casus I. de quadam famula ab Hero suo variè sollicitata, & tandem violenter oppressa.

40. Quæ non clamando, nec invocando aliorum opem, probabilissimè peccavit mortaliter.

41. Et quid, si ex tali clamore rationabiliter timuisset mortem violentam à stupratore sibi inferendam?

42. Traditur regula specialis ad discernendum, quanta, vel qualis resistentia sit facienda in simili casu violentiæ.

43. Resolvitur Casus II. cujusdam famuli, cui Herus intentavit mortem, nisi suffocaret dominam suam.

44. Satisfit cuidam instantiæ in contrarium.

45. An talis famulus debuisset potiùs sufferre mortem, esto se scivisset constitutum in statu disgratiæ?

46. Resolvitur Casus III. de quodam feripeta, qui præter feram contra intentionem, simul trajecit socium feripetam.

47. An vel qualiter propterea puniri potuerit?

48. Per se loquendo nullus metus excusat à peccato, licèt in nonnulls casibus possit excusare per accidens.

49. Nullus etiam metus excusat ab observantia præceptorum naturalium negativorum.

50. Potest tamen subinde excusare ab observantia præceptorum naturalium positivorum.
51. Similiter ab observantia præceptorum divinorum merè positivorum non raro excusat metus.
52. Regula specialis ad dignoscendum, quandónam ob metum gravem cesset, vel non cesset obligatio præcepti divini positivi.
53. Peccata ex impetu passionis facta, cæteris paribus leviora sunt iis, quæ fiunt ex mera malitia.
54. Ignorantia invincibilis excusat ab omni pœna.
55. Non item vincibilis, præsertim si fuerit crassa aut supina;
56. Nisi pæna sit lata in *scienter, aut temerariè delinquentes &c.*
57. Ignorantia solius pœnæ, probabiliter non excusat *delinquentem.*
58. Nisi hæc sit exorbitans, vel censura Ecclesiastica.

§. I.

Præmituntur, & breviter resolvuntur quæsita, scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos de impeditivis actuum humanorum.

QUæres primò, quot sint impedimenta, seu impeditiva actus humani?

℟. Generaliter loquendo communiter enumerantur quatuor, scilicet violentia, metus, 26.

tus, concupiscentia, & ignorantia. Ita *omnes.* Ratio est: quia hæc quatuor causant involuntarium; vel enim efficiunt, ut objectum non sit satis cognitum, uti facit ignorantia, & concupiscentia; vel certè faciunt, ut non sit satis liberè, & perfectè volitum, veluti fieri natum est per metum, & violentiam: ergo hæc quatuor suo modô impediunt actum humanum.

Quæres 2dò, quid, & quotuplex sit involuntarium?

27. ℟. Involuntarium illud est, quod fit contra voluntatem, aut certè contra ejus inclinationem; unde involuntarium propriè dicitur de actibus, quibus per se loquendo posset quidem convenire ratio voluntarii, aliquid tamen ipsis hìc & nunc deest, quod ad voluntarium requiritur, prout sapienter advertit Herincx noster *p. 2. tr. 2. disp. 1. n. 12.*

Porrò involuntarium ùt sic communiter dividitur in *simpliciter tale*, & in involuntarium *secundùm quid* tale. Simpliciter involuntarium tunc habetur, quando cogimur aliquid facere, vel pati, ita, ut voluntas simpliciter, & absolutè repugnet, & nullatenus illud velit; ùt si cuipiam violenter curvarentur genua coram Idolo &c. aut si fœmina violenter supprimatur &c. Involuntarium secundùm quid tantùm dicitur, quando voluntas illud quidem vult, at non sine displicentia

&

& tergiversatione, quia scilicet libentius vellet oppositum; ut si mercator timore naufragii projiciat merces suas in mare, vult utique illas projicere, at non sine involuntario admixto, quia libentiùs vellet illas retinere, nec unquam projiceret, nisi instante, & urgente periculo eò adigeretur; proptereáque saltem secundùm quid involuntariè censetur illas projicere.

Quæres 3tiò, quid sit violentia?

℟. Violentia est vis ab extrinseco illata, cogens ad aliquid agendum, aut patiendum contra naturalem, vel elicitam inclinationem seu appetitum. Ita in terminis Sporer *tr. 1. c. 2. n. 40*. Et rectè; nam juxta Philosophum *3. Ethic. 1. c. violentum est id, cujus principium est extra, passo non conferente vim,* id est, contranitente passo, seu contra inclinationem passi, velut exponit Doctor subtilis *2. dist. 18. q. un.* 28.

Quæres 4tò, quomodo violentia causet involuntarium, & impediat actum humanum?

℟. Violentia causat involuntarium simpliciter, & hoc ipso simpliciter impedit actum humanum. Ratio patet ex dictis in superiori Conferentia *n. 6*. Quia actus humanus debet procedere à principio intrinseco, scilicet à voluntate: atqui violentia efficit, ut non procedat à principio intrinseco, sed potiùs 29.

ab

ab extrinſeco, & quidem contranitente, & repugnante voluntate: ergo.

Et licèt voluntas in actibus à ſe elicitis, vel imperatis, utpote ſibi voluntariis, violentari nequeat, poteſt nihilominus violenter impediri ab actibus imperabilibus aliarum potentiarum: poteſt enim aliquis violenter detineri v. g. in carcere, ſicque impediri ab auditione Sacri &c. poſſunt etiam alia membra, v. g. manus violenter applicari ad internecionem, aut ad thus immolandum idolo &c. quô ſuppoſito, ſicut ceſſat voluntarium, ita pariter deficit in hujuſmodi actibus violenter extortis omne meritum, atque demeritum, juxta *omnes.*

Quæres 5tò, quid, & quotuplex ſit metus?

30. ℟. Metus eſt inſtantis, vel futuri mali causâ mentis trepidatio. Ita Ulpianus *l. 1. ff. de eo, quod metûs causâ.* Solet autem metus ùt ſic communiter dividi 1. in eum, qui ab *intrinſeco* proficiſcitur, & in eum, qui ab *extrinſeco* incutitur. 2. In *levem & gravem.* 3. In *reverentialem.* Explico breviter ſingula membra.

I. Metus ab intrinſeco profectus appellatur, qui intrinſecè ab ipſomet metuente concipitur propter aliquod malum ſibi imminens à cauſis naturalibus, vel fortuitis, utputa ab incendio, à naufragio, à morbo &c. Metus verò ab extrinſeco incuſſus appellatur

ille

ille, qui ingeritur ab aliqua causa libera, & extrinseca, v. g. ab homine, inimico, à latrone mortem minitante &c. Unde hic metus potest incuti vel justè, vel injustè: Justè incutitur, quando incutiens habet jus, vel obligationem intentandi hujusmodi malum v. g. carcerem, mortem, excommunicationem &c. ècontra injustè incussus meritò censetur, quando incutiens non habuit jus intentandi hujusmodi malum, prout fit, si v. g. latro ad extorquendam pecuniam mortem tibi intentet.

II. Levis metus appellatur, quô quis timet leve malum, aut grave quidem, sed inaniter, & sine causa: gravis ècontra dicitur, quô quis timet grave malum, v. g. mortem, mutilationem, verbera enormia, exilium, servitutem, carcerem, damnationem ad triremes, amissionem omnium, aut certè notabilis partis bonorum, infamiam gravem moraliter indelebilem, excomunicationem injustam &c. Et talis metus dicitur à Juristis *cadere in constantem virum*, non quòd solus vir ejusdem capax sit, sed quia tantus est, ut etiam virum fortem, & aliàs satis constantem, terrere, conturbare, & perplexum reddere valeat. Ut tamen talis metus verè gravis dici possit, Doctores satis communiter requirunt sequentes quinque conditiones, scilicet 1. ut hujuscemodi malum verè & rationabiliter timeatur. 2. Ut is, qui malum intentat, sit potens illud

exequi; secus enim sine causa timeretur vana sine viribus ira. 3. Ut aliàs etiam assueverit inferre, & exequi simile malum. 4. Ut illud malum à metuente de facili nequeat evitari. 5. Denique ut illud malum sit grave saltem respectivè; id est, respectu personæ, cui hoc intentatur: quô fit, ut respectu pueri, aut puellæ aut fœminæ imbellis subinde reputetur metus gravis, qui respectu viri cordati neutiquam gravis diceretur, sed potiùs levis.

III. Metus reverentialis nuncupatur, quô filius metuit offensionem Parentum; pupillus Tutoris; subditus Superioris; uxor Mariti &c. Et hic metus, præcisè secundùm se sumptus, id est, quatenus præcisè importat illum pudorem, verecundiam, aut confusionem, quam pati solet filius, vel subditus, quando corripitur à suo Superiore &c. dicitur levis, quia hujusmodi pudor vel confusio, utpote subitô transiens, non est malum tanti momenti, ut ab homine cordato debeat timeri: at verò si hujusmodi pudori aut confusioni simul accedant alia mala, utputa, si filius, aut filia prævideat se malè tractatum iri à Parente, exclusum iri ab hæreditate sin minùs toto, saltem in tanto &c. tunc etiam timor reverentialis evadit gravis; quia revera hujusmodi austeritas, mala tractatio, continua indignatio, vel perpetua aversio Parentis &c. virum etiam cordatum rationabiliter concutere,

tere,

tere, ac perterrere poteſt, uti ſapienter advertit Caſtropalao *p. 1. tr. 2. Diſ. 1. pu. 7. n. 6.* Tambur. *l. 1. Decalog. c. 2. ſ. 5. n. 8.* La Croix & alii plures.

Quæres 6tò, an, vel quomodo metus cauſet involuntarium?

℟. Metus non cauſat involuntarium ſimpliciter ſed ſecundùm quid duntaxat; unde quod fit ex metu, fit adhuc ſimpliciter voluntariè, licet plerumque ſaltem fiat aliquo modo, & ſecundùm quid involuntariè. Ita *communis DD.* cum S. Thoma *1. 2. q. 6. a. 6.* Ratio eſt: quia quod fit ex metu, procedit ex deliberata ratione cum cognitione finis *&c.* ergo fit ſimpliciter voluntariè, eſto fiat, plerúmque contra voluntatis inclinationem, ùt dum mercator timore naufragii merces projicit in mare, dum viator timore mortis latroni pecunias exſolvit, & in aliis pluribus caſibus. Quin immò poteſt contingere, ut id quòd fit ex metu, fiat etiam ſine involuntario admixto, idque contingere natum eſt, quando metus non eſt totum motivum operis, ut ſi quis metu pœnarum infernalium moveatur ad deteſtanda ſua peccata, talis deteſtatio poteſt, immo debet eſſe ita voluntaria, ùt excludat verè omnem affectum voluntarium ad peccandum, ſecùs enim talis dolor non eſſet efficax, neque ſufficiens ad obtinendam peccatorum veniam. Videatur Herincx *Diſp. 1. n. 22.* 31.

Quæres 7timò: quid, & quotuplex sit concupiscentia?

32. ℟. 1. Concupiscentia est passio, seu motus appetitus sensitivi vel prosequentis bonum delectabile, uti sunt amor, desiderium, gaudium, quæ propterea dicuntur pertinere ad appetitum concupiscibilem; vel èċontra fugientis malum oppositum, uti sunt odium, fuga, ira, tristitia &c. quæ pertinent ad appetitum irascibilem.

33. ℟. 2dò Concupiscentia communiter dividitur in *antecedentem, & consequentem*. Antecedens dicitur illa, quæ ex sola apprehensione objecti delectabilis, vel contrarii, seu afflictivi absque ulla deliberatione rationis, aut consensu voluntatis consurgit, vel etiam durat in parte sensitiva, & hôc ipso nec meriti capax est, neque demeriti.

Consequens concupiscentia appellatur, quam voluntas ex proposito, & deliberatè excitat, vel imperat vel prævié excitatam admittit, & acceptat. Ita *communiter DD.*

Quæres 8tavò, an, vel quomodo concupiscentia causet involuntarium?

℟. Concupiscentia (sive antecedens sit, sive consequens) non minuit, sed potius auget voluntarium imperfectum. 2. Perfectum tamen, id est, liberum, concupiscentia antecedens imminuit, & quandoque omnino tollit. Ita cum S. Thoma *1. 2. q. 6. a. 7.* & Scoto *4. dist. 29*, Sporer *ubi suprà c. 2. a. n. 62.*

n. 62. Herincx *cit. disp. 1. a. n. 24.* Reiffenstuel. Babenstuber & alii. Ratio prioris est: quia quod fit ex concupiscentia, non fit contra, sed potiùs juxta inclinationem voluntatis: prout experientiâ constat in illis præsertim, qui ex passionibus iracundiæ, vel libidinis aliquid attentant: ergo concupiscentia non minuit, sed potiùs auget voluntarium saltem imperfectum. Et licèt in rigore loquendo concupiscentia consequens, eô ipso, quòd actum voluntatis primùm consequatur, non causet illum actum in esse voluntarii, est tamen signum majoris voluntarii, uti sapienter advertit Herincx cum aliis.

Ratio autem posterioris est: quia concupiscentia antecedens vel tollit, vel certè imminuit deliberationem rationis, nec sinit intellectum sufficienter considerare circumstantias, & motiva in utramlibet partem, sed potiùs inclinat & trahit quodammodo in eam duntaxat partem, in quam ipsa fertur. Et hanc ob causam communi proverbio dicitur, *unumquemque judicare de rebus, sicut affectus est.* Jacobus quoque Apostolus in sua Epistola Catholica ait; *unusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus;* ergo concupiscentia antecedens minuit voluntarium perfectum, vel potius liberum. Quin immò experientiâ teste tanta nonnunquam (etsi raró) noscitur esse vehementia concupiscentiæ & passionum inordinatarum

 v. g.

v. g. iræ, libidinis &c. ut omnino obnubilet lumen rationis, & ea duntaxat motiva intellectum ponderare sinat, quæ suadent idemmet, ad quod inordinata passio inclinat, scilicet vindictam &c. in quo quidem casu, quemadmodum voluntas non agit ex deliberatione rationis, & cum indifferentia, sed potiùs necessariò, & cum determinatione ad unum, ita pariter cessat omne meritum, atque demeritum, secundùm *omnes.*

Quæres 9nò, quid, & quotuplex sit ignorantia?

35. ℟. 1. Ignorantia propriè dicta est privatio notitiæ in subjecto capaci, id est, tali, quod posset habere hujusmodi notitiam; etenim ubi subjectum capax non est, non habetur ignorantia, sed potiùs negatio scientiæ. Hanc ob causam v. g. lapis non dicitur habere ignorantiam Dei: similiter infantes, & amentes, quamdiu in hoc statu morantur, non rectè dicerentur habere ignorantiam v. g. Dei, utpute incapaces ad hunc agnoscendum; sed potiùs dici debent habere negationem scientiæ: esto non desint Doctores, qui hanc infantium, & amentium negationem scientiæ, intitulent, *ignorantiam negativam.*

36. ℟. jam 2. Ignorantia propriè dicta rectè dividitur 1. in ignorantiam *meræ privationis, & pravæ dispositionis.* 2. In Ignorantiam *juris, & facti.* 3. In *antecedentem, concomitantem,* &

& consequentem. 4. Denique in vincibilem, & invincibilem. Ita *DD. communiter.* Explico breviter singula membra.

I. Ignorantia meræ privationis est carentia notitiæ in subjecto apto; ùt si homo jam adultus & ratione utens nesciat v. g. Deum esse trinum. Ignorantia verò pravæ dispositionis appellatur, quando quis non solùm caret notitia alicujus veritatis, sed positivè est imbutus errore contrario; ùt si v. g. non solùm nesciat, Deum esse Trinum, verùm insuper positivè credat, eum esse unum duntaxat; propterea que ab aliis hæc ignorantia appellatur *positiva*, scilicet ob errorem positivum.

II. Ignorantia juris appellatur, dum quis caret notitia Legis sive prohibentis, sive etiam præcipientis, v. g. hodie esse jejunandum, tempore paschali esse communicandum &c.

Facti verò ignorantia dicitur, dum quis ignorat factum aliquod seu actionem particularem v. g. quod explodendo locô feræ occiderit hominem, quod locô Laici percusserit Clericum &c. item si non se reflectat, nec recordetur esum carnium esse prohibitum tali die &c. etenim nomine ignorantiæ hôc loco etiam comprehenditur oblivio, inconsideratio, & inadvertentia, uti rectè monent Reiffenstuel, Sporer, aliique.

III. Ignorantia antecedens est illa, quæ prævenit omnem voluntatem tam explici-

tam, quàm implicitam, ac proinde nullo modô, nec directè, neque indirectè voluntaria est: & hæc alio nomine dicitur *causa operis* saltem in tantum, quia si abfuisset hæc ignorantia, tale opus vel effectus nunquam fuisset secutus, v. g. nunquam explosisses, si scivisses te hominem trajecturum &c. Concomitans ignorantia est ea, quæ merè concomitanter se habet ad actum voluntatis nostræ, id est, quando id, quod agimus, ignoramus quidem, nihilominus animo ita sumus comparati, ut idemmet faceremus, tametsi sciremus: v. g. mulier sumit medicinam, ignorans eam esse procurativam abortûs, at nihilominus eandem sumpsisset, tametsi scivisset esse expulsivam fœtûs. Ignorantia consequens appellatur illa, quæ consequitur aliquô modo voluntatem nostram, sive dein explicitam, sive implicitam, directam, vel indirectam, proptereáque hæc ignorantia censetur esse voluntaria, & culpabilis, quando versatur circa rem scitu necessariam, veluti constat de eo, qui v g. dubius, an non sit dies Vigiliæ, ideóque jejunii, nihilominus prætermissa omni inquisitione manducat carnes.

IV. Ignorantia invincibilis nuncupatur ea, quæ morali studio & diligentia non potuit vinci, aut deponi: tunc autem meritò censetur non potuisse deponi, quando de opposito

sito nihil incidit, nec unquam in mentem venit aliquod dubium v. g. an non sit dies jejunii? &c. vel siquidem dubium incidit, non tamen erat, qui potuisset interrogari, aut dicere veritatem: unde etiam hæc ignorantia invincibilis reipsa est ignorantia antecedens, de qua mox dictum fuit. Porrò ignorantia vincibilis, seu etiam culpabilis non immeritò nominatur illa, quæ morali diligentia potuisset superari, ac tolli, & aquiri notitia veritatis: & hæc ignorantia coincidit cum ignorantia consequente; quo circa adhuc

Notandum est, hanc ignorantiam vincibilem à Doctoribus subdistingui in *affectatam & non affectatam.* Affectata (alio nomine directè voluntaria nuncupata) dicitur, dum quis studiô, & datâ opera vult ignorare, & non inquirere veritatem, sive dein ex tædio aut pigritia, sive etiam ex mera malitia id faciat, eo scilicet fine, ut stante tali ignorantia Legis possit liberiùs peccare. Non affectata dicitur, dum quis carentiam notitiæ in se, & directè quidem non vúlt, attamen non vult adhibere sufficientem, ac debitam, reique gravitati commensuratam diligentiam, ad cognoscendam veritatem; & hôc ipso hæc ignorantia convincitur saltem indirectè voluntaria. Porrò si talis nullam prorsus adhibuit diligentiam veniendi in notitiam earum rerum, quæ communiter ab aliis ejus- 37.

dem ſtatus & conditionis hominibus ſciuntur, immò ſciri debent, dicetur laborare ignorantia *ſupina*, aut certè *craſſa, aut lata :* ſi verò aliquam quidem adhibuit diligentiam agnoſcendi veritatem, non tamen ſufficientem, ſeu commenſuratam rei exigentiæ, dicetur laborare ignorantia *levi*, vel omnino *leviſſima* juxta majorem vel minorem diligentiam, quâ uſus fuit in indaganda veritate. Ita in re *communiſſimè DD.*

Quæres 10. Quomodo ignorantia cauſet involuntarium ?

38. ℟. Ignorantia antecedens cauſat involuntarium ſimpliciter; 2. Concomitans verò non cauſat involuntarium poſitivè, benè tamen *non voluntarium.* 3. Ignorantiâ autem conſequens cauſat voluntarium indirectè. Ita cum *communi DD.* Reiffenſtuel *tr. 1. diſt. 1. n. 42. & ſeqq.* Ratio primi eſt: quia quod fit ex ignorantia antecedente ſupponitur nullo modô eſſe cognitum, immò contra inclinationem voluntatis factum: ergo fit ſimpliciter involuntariè. Ratio autem 2di eſt: quia quod fit cum ignorantia concomitante, pariter non ſupponitur eſſe cognitum: ergo nec poteſt ſupponi volitum aut voluntarium; quia tamen hoc nec fit contra, ſed potiùs juxta inclinationẽ voluntatis, veluti patet in exemplo mox *num. 36.* allato, hinc etiam dici nequit involuntarium, ſed potiùs dici debet non volitum ſeu non voluntarium.

Ra-

Ratio 3tii est hæc: quia ipsamet ignorantia vincibilis seu consequens est simpliciter voluntaria, sive directè, si sit affectata, sive indirectè saltem, si est crassa, lata, aut supina &c. veluti rursus constat in exemplo mox suprà allato: ergo etiam id, quod vi talis ignorantiæ fit, dici potest, ac debet simpliciter voluntarium sive directè, sive etiam indirectè, esto fateri cogamur, quòd in rigore loquendo ipsa ignorantia utpote consistens in aliqua privatione, dici nequeat causa positiva illius, quod vi ignorantiæ voluntas eligit, vel imperat.

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici de involuntario.

CASUS PRIMUS.

Titia famula ab Hero suo frequentissimè sollicitatur ad carnalia, & quia ab eodem hæc obsequia sibi liberalissimè compensantur, hinc admittit quidem oscula, & tactus in partibus inhonestis, ipsam tamen copulam hactenus semper recusavit. At verò nuperrimè contra suam voluntatem se ab eodem violenter oppressam conqueritur, simúlque sciscitatur 1. An in hoc servitio, & occasione sibi liceat protinus perseverare? 2. An peccaverit, quòd in oppressione

sione nuper sibi illata non clamaverit, & clamando aliorum imploraverit opem, an verò licitè potuerit se habere merùm negativè, & passivè, ne herum apud suam Dominam, & alios domesticos diffamaret? Quid respondendum Titiæ?

39. ℟. ad primum. Per se loquendo tenetur Titia hanc occasionem deserere. Ratio est: qui revera in hoc servitio est exposita persculo proximo peccandi, veluti patebit bene ponderanti speciem facti. Enimverò minimè dubitandum est, quin ab homine tam lascivo admittendo oscula, & tactus impudicos, & quidem frequenter, ùt dicit, peccaverit mortaliter cooperando illius lasciviæ, esto copulam ipsam semper recusaverit (sine dubio non tam amore virtutis, quàm timore infamiæ incurrendæ) at, occasionem proximam peccandi quivis tenetur deserere quamprimùm moraliter potest; secus enim peccaret mortaliter, juxta dicta *in Theolog. Sacram. part. 2. c. 4. n. 102. & seqq.* ergo Titia tenetur hoc servitium deserere.

Secus dicendum foret, si moraliter loquendo hic & nunc non posset illico deserere suum Dominum; vel quia alium non potest aquirere, sicque cogeretur miserrimè, & in summa egestate vivere; vel quia rationabiliter timet infamiam ex tali discessu quasi instantaneo &c. his enim stantibus Confessarius potest eam ad tempus saltem, usque dum scilicet cessaverit hæc moralis impossibilitas.

relin-

relinquere in hoc loco, modò promittat, quòd imposterum velit resistere pro viribus, & repudiare omne inhonestum consortium, & ex occasione hac proxima facere remotam.

℟. ad 2dum, Titiam probabilissimè, immò moraliter certò peccasse graviter non clamando, nec implorando aliorum opem: tum quia, utpote aliunde valde lubrica veneris amica, admittendo copulam sese exposuit evidenti periculo consentiendi in hanc delectationem libidinosam; tum etiam quia fœmina stupratori tenetur resistere quantùm utiliter potest, & rationabiliter debet; secus enim præsumitur saltem interpretativè consensisse, & cooperari voluisse peccato: atqui Titia nostra potuisset utiliter clamare, & clamando impedire violentam oppressionem: ergo non clamando probabilissimè peccavit mortaliter. Unde etiam in veteri testamento, uti habetur *Deuter c. 22.* stuprata in domo debuit obrui lapidibus in vindictam hujus criminis, non item stuprata in agro, eò quòd hæc, utpote in agro constituta, non potuisset clamando resistere, & impedire peccatum, bene tamen illa in domo constituta. Frivola proin & prorsus frigida est illa excusatio Titiæ (utinam non plurium) qua scelus suum palliare nititur, quòd scilicet ideò clamare noluerit, ne herum suum diffamaret &c. frivola, inquam, est: 40.

tum

tum quia cum tanto animæ suæ periculo non tenebatur, immò nullatenus debuit præcavere periculum diffamandi violentum aggressorem, præsertim cùm is propriâ sua malitia sese conjecerit in tale periculum: tum etiam quia tantum abest, ut ex tali clamore fœmina se diffamet, quin potiùs ab omnibus summam mereatur laudem, & ob defensionem pudicitiæ revera toti Christiano orbi se summopere commendet. Videatur Sporer *cit n. 44.*

Dices. At quid, si stuprator tali puellæ stricto pugione mortem minitaretur, casu quo clamando se diffamaret, prout tempore belli Bavarici ab aliquo libidinoso milite factum novimus, teneretur nè nihilominùs talis puella clamare non obstante evidenti periculo mortis subeundæ?

41. ℟. cum distinctione. Vel enim talis puella prævidet moraliter, se consensuram turpi delectationi (sive dein in principio statim, sive in medio aut fine operis) vel prævidet, se non consensuram? Si 2dum, tunc tametsi adhuc pro viribus exteriori corporis renisu teneatur aggressorem repellere, quantum moraliter potest, non tamen tenetur eidem repugnare cum jactura vitæ corporalis; quia hoc supposito obligaretur duntaxat præcepto affirmativo, *custodiendi scilicet suam integritatem*; quod in tanto periculo cessat obligare: Si verò primum, tunc tenetur

etiam

etiam cum periculo vitæ, aut famæ clamare, & clamando repellere injustum aggressorem. Ratio est, quia hoc supposito obligaretur præcepto negativo, scilicet *non fornicandi*; quod semper & pro semper obligat, ita, ut nullius boni spe, aut timore mali unquam liceat fornicari: fornicaretur autem, si usum corporis concederet cum consensu in ipsam delectationem: ergo &c. Ita in re P. Babenstuber *tr. 2. disp. 1. a. 3. n. 28.* Ubi cum Reding, Mezger, & aliis pluribus ad discernendum, quanta in similibus casibus intentatæ violentiæ facienda sit resistentia, tradit sequentem regulam: *Attenderit opportet* (inquit) *an quis actum ejusmodi tenetur impedire vi præcepti affirmativi tantùm, vel negativi? si vi affirmativi, non statim peccat, qui non adhibet omnem resistentiam possibilem, sed sufficit adhibere convenientem habita ratione damni, periculi, & materiæ &c. si verò vi præcepti negativi, tunc vim patiens debet omnibus modis moraliter possibilibus repugnare; secus enim actus malus eidem velut indirectè saltem, & in causa voluntarius, imputabitur ad culpam. Ita Doctor cit.* Quia ergo bonum solius pudicitiæ est minoris momenti, quàm sit bonum vitæ; hinc puella non tenetur pudicitiam suam tueri cum amissione vitæ, eò præsertim, quòd ad servandam pudicitiam teneatur vi præcepti affirmativi duntaxat, ut jam dictum fuit: èc contra quia fornicari, & consentire in illam libidinosam 42.

de-

delectationem est malum intrisecè tale, præcepto negativo interdictum, vi cujus amittitur gratia sanctificans, & bonum animæ, quod utique longè superioris ordinis est, quàm bonum corporalis vitæ; hinc tenetur etiam cum periculo vitæ stupratori resistere, si videat, se aliter bonum animæ tueri non posse. Et quia raro invenietur mulier tam fortis, quæ, licet ab initio reluctetur, postea tamen non consentiat in delectationem; hinc credo in praxi rarissimè contingere, ut mulier violenter oppressa evadat sine peccato mortali.

CASUS SECUNDUS.

Sempronius uxoris suæ pertæsus, fecit sponsalia clandestina cum alia; quare ut à præsenti sua uxore se liberaret, eam in itinere constitutam in quodam loco solitario globo trajecit, cúmque adhuc spirantem, & cum morte quasi luctantem cerneret, famulo suo, quem velut comitem itineris secum assumpserat, sub pœna mortis illicò eidem pariter inferendæ demandavit, ut spirantem dominam gladiô trucidaret, trucidatam verò sine mora terræ mandaret. Quæritur an famulus in hoc casu potuerit licitè obsequi suo Domino, & an metus mortis ipsum excusaverit à peccato?

43. ℞. Non potuisset famulus Domino suo obsequi gladio trucidando Dominam, potuit tamen licitè obsequi eam post mortem terræ mandando. Ratio disparitatis est: quia defunctam

functam terræ mandare, non est malum, sed bonum potiùs, aut certè de se indifferens: at, quod bonum est, vel saltem indifferens, licitè facimus ex fine tam gravi, scilicet evadendi mortem, vel aliud grave malum nobis intentatum: ergo. Econtra trucidare Dominam innocentem erat malum intrinsecè tale, jure naturæ atque Divino interdictum: atqui malum intrinsecè tale nunquam licet committere, quantumvis gravis metus nobis intentetur, & hoc ideò, quia malum peccati incomparabiliter majus est, & damnabilius quocunque alio malo temporali nobis intentando; quemadmodum jactura vitæ spiritualis incomparabiliter major est jacturâ vitæ corporalis: ergo quoad hoc famulus illicitè fuisset obsecutus hero suo.

Dices. Famulus in hoc casu videtur solùm accelerâsse mortem suæ Dominæ, utpote jam priùs lethaliter vulneratæ, & certò certiùs morituræ ex hoc vulnere: atqui ex gravi causâ (uti erat metus mortis) licet accelerare mortem: ergo famulus non peccavit &c.

℞. distinguendo min. Ex gravi causâ licet accelerare mortem, per actionem de se bonam, uti est v. g. baptizatio seu ablutio infantis &c. vel certè per actionem de se indifferentem, trans. per actionem de se & intrinsecè malam, uti erat hæc trucidatio Dominæ à famulo facta cum & ex intentione occidendi, negatur; nam malum intrinsecè 44

tale scientes nunquam licet facere, uti jam dictum fuit.

Dices adhuc: At quid, si famulus se scivisset actu obnoxium peccato mortali, nunquid licitè fuisset executus mandatum sui heri, trucidando Dominam, ne forsitan ipsusmet ab eo trucidatus in incontinenti incurreret pœnam æternæ damnationis?

45. ℟. Non licuisset exequi hoc mandatum. Ratio semper manet eadem: quia nimirum in nullo casu licet facere id, quod intrinsecè malum est: occidere autem innocentem privata authoritate, est intrinsecè malum: ergo &c. Quare si supponatur hic famulus non potuisse se aliter defendere contra suum herum, velut injustum aggressorem, v. g. eundem præveniendo, & priùs occidendo, debuisset potiùs subire mortem, quàm innocentem Dominam suam trucidare. Nec habuit, cur propterea æternam damnationem metueret; nam qui mortem libentiùs vult subire, quàm DEum offendere, hôc ipso exercet actum charitatis præstantissimum, & ipsô factò monstrat, se DEum diligere super omnia, quippe cujus amorem omnibus aliis, etiam vitæ propriæ præfert: ergo salvabitur certò, non minùs, quàm v. g. Cathecumenus, qui pro fidei, alteriusvè virtutis defensione mortis supplicium perfert.

Fatendum nihilominus est, quòd, si famulus fuisset recordatus sui status, & peccatorum

torum mortalium, debuisset omnimodis conari ad contritionem perfectam, aut saltem imperfectam, quippe quæ cum Martyrio probabiliter sufficit ad obtinendam justificationis gratiam, veluti cum Cardinale de Lauræa, Mastrio, & aliis pluribus diximus *part. 1. Theolog. Sacram. ubi de Baptij. Confer. 4. num. 6.*

CASUS TERTIUS.

Cajus Sempronio familiarissimo persuasit, ut secum pergeret venatum, asserens se certò scire miræ magnitudinis cervum haud procùl inde in quodam dometo latitare. Cúmque ad præfatum locum pervenissent, Cajus jubet Sempronium cum bombarda foras subsistere, ipse verò ingreditur dumetum illud, cervum expulsurus. Dictum, factum. Vixdum enim Cajus erat ingressus, & ecce fera fugitiva inde erupit, quam Sempronius globô petiit, sed ita infaustè, ut præter cervum simul trajecerit Cajum. Quæritur jam 1. An Sempronius in hoc facto deliquerit? 2. An ut feripeta simul, & homicida puniri possit?

℟. Ad primum. Sempronius ùt feripeta quidem peccavit; quia scienter (ùt suppono) egit contra justam prohibitionem Principis, vel Domini territorialis: non tamen deliquit formaliter ùt homicida. Ratio est: quia hoc fuit homicidium merùm casualiter, utpote præter, immò contra voluntatem & 46.

consensum Sempronii factum, prout vel ex eo colligere licet, quòd, quamprimum advertit se Cajum simul cum cervo trajecisse, summopere doluerit, & ingemuerit. Cæterùm, an Sempronius ùt feripeta graviter deliquerit, non est adeò certum; nam Lessius, Tannerus, & Lugo *de jure & justit. disp. 6. sect. 7.* relati à Reiffenstuel. *Theolog. Mor. tr. 7. disp. 5. n. 17.* existimant, non esse peccatum mortale, unam, alteramvè feram petere, vel capere, nisi forsitan quis ex officio, & ob datum salarium esset obligatus ad restituendas Domino suo hujuscemodi feras captas: mihi tamen probabilissimum videtur, quòd feriptæ saltem plerúmque, & regulariter graviter delinquant; tum quia in materia gravi agunt contra justam prohibitionem Principis, aut Domini territorialis, tum etiam, quia semper subest periculum saltem habituale, ne vel Dominum, vel se suámque familiam graviter damnificent. Quam ob rem feripetas à Confessario semper dehortandos, & suô modo reprehendendos, jam semel monuimus alibi. Ex his

47. ℞. jam ad 2dum. Sempronius nequit puniri pœna ordinaria pro homicidis decreta, scilicet ultimô supplicio: immò in foro interno, saltem ante sententiam Judicis, nullius pœnæ reus est. Ratio primi est: quia pœna ordinaria (ultimi scilicet supplicii) iis duntaxat decernitur, qui homicidium *ex pro-*

posito

posito, & dolo perpetrant. *l. qua actione. 7. ad leg. Aquil. de Siccar.* item *l. in lege. 7. ff. ad leg. cornel. eod. tit.* Atqui certum est hoc homicidium à Sempronio non fuisse factum ex proposito, aut dolo: ergo &c. Ratio autem 2di est: quia eô ipso, quòd hoc homicidium in foro conscientiæ nullatenus fuerit culpabile, nec indirectè quidem voluntarium, utpote nullatenus prævisum, vacat omni culpa; consequenter & omni pœna.

Nec dici potest Sempronium in foro interno esse culpabilem eó, quòd hoc homicidium non satis præcaverit, neque adhibuerit diligentiam possibilem ad illud vitandum; quia cùm nullatenus advertit periculum homicidii, non potuit, consequenter nec debuit hic & nunc illud præcavere: unde in foro conscientiæ neque irregularitatem incurrit, neque ullam excommunicationem, suspensionem, vel reservationem &c. quidquid demum sit de foro externo, in quo fortassis adhuc puniretur à Judice pœnâ arbitraria; tum quòd vacaverit operi illicito; tum etiam quia præsumeretur aliquam culpam, seu etiam negligentiam saltem politicam admisisse. Videatur de hoc Reiffenstuel *l. 5. Decret. tit. 12. §. 5. à. num. 176.* Herincx *part. 2. tr. 2. disp. 1. n. 32.*

§. III.
Corollaria ex dictis inferenda.

48. Colliges primò, quòd, quemadmodum secundùm dicta nullus metus, quantumvis gravis, tollit voluntarium simpliciter; ita pariter nullus per se loquendo excuset à peccato, esto illud minuat, inquantum actum humanum suo modô, saltem secundùm quid, reddit involuntarium. Nihilominus subinde per accidens potest metus excusare à peccato; vel quia tantus est, ut turbet usum rationis, & deliberationem necessariam ad actum humanum, vel etiam quia gravitas mali imminentis tanta est, ut hic & nunc cesset obligare lex. Quare si v. g. propter auditionem sacri, vel observantiam jejunii rationabiliter timeas grave damnum, sive corporis, sive animæ, non peccas omittendo propterea Sacrum, vel non jejunando, uti dicitur *cap. consilium. de observat. jejun.* Ratio est: quia Ecclesia velut pia Mater cum tanto damno, aut damni periculo non vult constringere filios suos. Et idem contingit in aliis Legibus tum Ecclesiasticis, tum etiam Civilibus, uti contra Durandum, Cajetanum, & nonnullos alios rectè advertit Babenstuber *cit. a. 3. n. 43.*

49. Colliges 2dò, nullum metum excusare ab observantia præceptorum naturalium negativo-

gativorum. Ita communis & certa DD. sententia, conformis *cap. sacris. de his, quæ vi, metusvè causâ fiunt.* Ratio est: quia per hæc præcepta naturalia prohibentur actus intrinsecè mali: atqui actus intrinsecè malus scienter nunquam licitè fit. Unde non obstante quocunque metu mortis illicitè adoraretur idolum, illicitè quoque committeretur adulterium, fornicatio &c.

Dictum tamen fuit: ab observantia præceptorum *naturalium negativorum &c.* Nam instante metu gravi subinde licitè aliquid intermittitur, quod præcepto *naturali positivo* duntaxat esset faciendum, veluti constare debet ex dictis *n. 41.* de puella non defendente suam pudicitiam ob periculum mortis subeundæ &c. Et ratio fundamentalis est: quia licèt vi præceptorum naturalium affirmativorum præcipiantur actus intrinsecè boni & honesti, ea tamen noscitur esse natura horum præceptorum, quòd, esto semper, non tamen pro semper obligent. Videatur P. Mezger *tr. 4. disp. 7. a. 2. n. 15.* 50.

Colliges 3tiò, à fortiori neque præcepta divina *positiva* obligare pro semper; immò verò neque præcepta merè *divina negativa* pro semper obligant. Ratio est: quia per præcepta merè positiva non præcipitur materia intrinsecè bona, nec semper vi negativorum prohibetur materia intrinsecè mala vel inhonesta: ergo potest DEus in his dispen- 51.

sare; imò actu nonnunquam jam dispensâsse constat ex sacris paginis *1. Reg. 15.* ubi David cum pueris suis legitur manducâsse panes propositionis, quibus aliàs vesci prohibitum erat Laicis; & tamen in hoc facto non peccâsse innuit æterna veritas *Matth. 12.* similiter discipuli die Sabbati spicas collegisse leguntur, & Machabæos pugnâsse; quæ omnia ex necessitate urgente honestabantur, ut tradit D. Thomas *2. 2. q. 100. a. 8. & 3. p. q. 40 art. 4. ad 3tium.* Suarez *l. 3. de Leg. c. 30. n. 6.* Vasquez, Bonacina, & alii plures.

At, inquies, undenam colligendum, quòd in casu particulari ob gravem metum cesset, vel non cesset obligatio præcepti divini?

12. ℟. Ad hoc discernendum attendi debet, an ejusmodi præceptum respiciat particularem ac propriam utilitatem operantis, an verò respiciat bonum commune? Si primum, tunc non obligat cum vitæ, vel alterius gravis jacturæ, aut damni periculo; veluti patet de præcepto materialiter integrè confitendi, item in præcepto de præmittenda Confessione Sacræ communioni, quæ in hujuscemodi casu cessant obligare. Si 2dum, tunc servandum est præceptum, tametsi propterea subeunda esset mors ipsa; veluti rursus constat de præcepto servandi, & nunquam violandi Sigillum Confessionis Sacramentalis, item de Consecratione facienda sub utraque specie &c. quæ non cessant obligare,

eo

eò, quòd bonum comune Religionis præferendum sit cuiusvis incommodo, aut damno particulari, uti etiam in aliis pluribus Legibus merè humanis specificari posset. Videatur Castropalao *tr. 2. disp. 1. punct. 13. n. 7.*

Colliges 4tò, peccata quæ ex aliqua passione fiunt, cæteris paribus esse leviora iis, quæ fiunt sine passione prædominante, & ex mera malitia. Ratio est: quia quò vehementior est passio hominem agitans, eò minor est libertas, uti dictum *n. 34.* at, ubi minuitur libertas, ibi etiam minuitur malitia: ergo. Hac de causa faciliùs ignoscendum putamus illi, qui v. g. vehementi passione iracundiæ, aut libidinis agitatus aliquid tentavit, quàm qui ex mera malitia deliquit: & ob eandem rationem faciliùs relaxantur vota & juramenta ex impulsu passionis, quàm sine tali impulsu facta, uti rectè advertit Castropalao mox *cit. punct. 5. n. 2.* referens pro eadem opinione D. Thomam, Medinam, & Vasquez. 53

Colliges 5tò, ignorantiam invincibilem, sive facti sit, sivè juris statuentis pœnam, excusare à pœna. Ita omnes. Ratio est facilis: quia talis ignorantia excusat ab omni culpa, consequenter etiam ab omni pœna, quippe quæ non, nisi propter culpam decernitur, aut infligitur. Ob eandem rationem Sanchez *lib. 9. de Matr. disp. 32. n. 29.* cum Corduba, Cajetano & aliis pluribus rectè docet, igno- 54

rantiam quæ excusat ut transgressio Canonis non sit mortalis, sed venialis duntaxat, pariter excusare ab excommunicatione, & aliis pœnis ob delictum impositis, utputa ab irregularitate ex delicto, suspensione, & interdicto &c. & idem dicendum est pro foro conscientiæ de aliis pœnis à quocunque demum statutis: quia pœna debet esse commensurata culpæ: ergo ubi hæc non fuit gravis, sed levis duntaxat, pariter pœna gravis locum habere non potest.

55. Dictum tamen fuit: *Ignorantia invincibilis*; nam vincibilis ignorantia, si est crassa, aut supina, non excusat à pœna etiam gravi (nisi hæc sit lata in scienter, ac temerariè delinquentes.) Ita *communis* DD. Ratio desumitur *ex cap. 2. de constitut. in 6.* ubi Pontifex Bonifacius VIII. delinquentes ex ignorantia eximit à pœnis quorumcunque Ordinariorum, cum hac tamen conditione, & clausula: *Dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina.* Et meritò; nam ignorantia crassa vel supina non excusat à culpa gravi; ergo talis potest puniri graviter.

56. Dictum fuit rursus per parenthesin: *Nisi pœna sit lata in scienter, ac temerariè delinquentes*; etenim quando pœna statuitur sub his aut similibus terminis: *qui scienter, temerariè, ausu temerario contra fecerit*; vel *contra facere ausus fuerit*, vel *præsumpserit &c.* tunc etiam ignorantia crassa & supina excusat, non tamen ex-

cusat

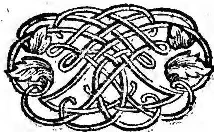
cusat affectata, saltem si hæc sit conjuncta cum ingenti temeritate & contemptu. Ita ex *communi* DD. Castropalao ubi supra *pu. 18. n. 1.* Laymann *lib. 1. tr. 4. c. 20. n. 2.* Bonacina *de censur. disp. 1. q. 2. pu. 1. n. 11.* Kazenberger *in supplem. 1. P. Sargar Confer. 43. n. 43.* Ratio est: quia quisquis operatur ex ignorantia dici non debet deliquisse *scienter*, nisi tunc, quando ignorantia fuit omnino affectata, & cum ingenti temeritate conjuncta; hæc enim æquiparatur scientiæ: ergo pœnam in *scienter* delinquentes latam nemo incurrit, nisi peccaverit ex ignorantia affectata &c. &c non item qui peccavit duntaxat ex ignorantia crassa, lata, aut supina &c.

Dices adhuc. At quid tenendum de eo, qui ignoravit solam pœnam, non item Legem prohibentem, aut factum Lege prohibitum?

℟. Talis probabilissimè adhuc incurrit pœnam. Ita Molina *tr. 5. de justit. disp. 71.* Sanchez, Laymann & alii contra Castropalaum, Illsung & nonnullos, quorum sententiam Babenstuber vocat etiam probabilem. Ratio nostræ responsionis est: quia ex communi sensu & persuasione hominum justæ Legis transgressorem justè puniri putamus aliqua pœna saltem moderata, & proportionata gravitati culpæ: ergo qui Legem aliquam scienter transgreditur, eô ipso censetur saltem implicitè consentire in pœnam aliquam subeundam. 57.

Exci-

58. Excipiunt rursus Doctores: *Nisi talis pœna sit censura* Ecclesiastica, aut, *nisi sit omnino exorbitans delicto.* Ita Spoter *tr. 1. c. 2. n. 39.* eúmque secutus Babenstuber *tr. 2. disp. 1. a. 3. n. 20. & 21.* Rationem prioris dant hanc: quia ad incurrendam censuram Ecclesiasticam debet in delinquente supponi contumacia: hæc autem non rectè supponitur in eo, qui pœnam ignorat (ignorantia non crassa vel affectata, ait Babenstuber *l. cit.*) esto Legem cum comminatione pœnæ non ignoret: ergo. Rationem verò posterioris afferunt hanc; quia si pœna est valde gravis & omnino exorbitans respectu delicti, tunc ignorans nequit prudenter præsumi, quòd voluerit vi suæ transgressionis eidem se subjicere
Ita *DD. cit.*

CON-

CONFERENTIA TERTIA

De bonitate, & malitia actuum humanorum.

SUMMARIUM.

59. Bonitas moralis consistit in conformitate actûs humani cum natura rationali quâ tali.
60. Malitia verò in difformitate, vel potiùs in privatione hujus conformitatis.
61. Hæc verò bonitas, vel malitia rectè desumitur tum ab objecto, tum etiam à fine extrinseco, & aliis circumstantiis.
62. Licèt objectum specificet actum non ùt est in se, sed ut substat cognitioni, seu dictamini practico:
63. Et ab hoc derivatur bonitas, vel malitia primaria:
64. Finis alius dicitur in- alius extrinsecus;
65. Ab hoc fine extrinseco, sicut & à circumstantiis quà talibus desumitur bonitas, aut malitia secundaria duntaxat:
66. Subinde tamen etiam primaria.
67. Ut malitia in actum derivetur, sufficit, eam esse indirectè volita, seu intenta:
68. Tunc præsertim, quando actus ex suo objecto est indifferens;
69. Esto non sit necessum, ut bonitas semper appetatur actu quodam explicito, & reflexo.

70. Actus

70. Actus externus probabilissimè superaddit interno specialem bonitatem, vel malitiam.
71. Resolvitur Casus I. De quadam persona valde malitiosa, & plurimis, gravissimisque peccatis obstricta.
72. Quomodo Confessarius cum tali persona debeat procedere?
73. An expediat, talem dimitti ad meliùs, & exactiùs examinandam suam conscientiam?
74. Resolvitur Casus II. Cujusdam uxoratæ, quæ ad impedienda majora peccata consuevit mentiri leviter; &
75. Ut hospitibus placeret, se iisdem exhibere familiariorem, ac licentiosiorem quodammodo: insuper
76. Filiæ suæ consuluit, ut sponso suo blandiatur, oscula, & alia lenimenta admittat &c.
77. An sponsis de futuro liceant oscula, vel tactus &c.?
78. Resolvitur Casus III. De quodam juvene, veneri apprimè dedito, & sæpiùs confitente eô animo, ut suo Moderatori placeret.
79. Quid de valore similium Confessionum tenendum?
80. Et quale Judicium ferendum de peccatis carnalibus ab eodem commissis?
81. In eodem actu non rarò concurrunt plures malitiæ specie distinctæ.
82. Idem tamen actus nequit simul esse bonus moraliter, & malus.
83. Et quid, si fiat ex duplici fine, quorum unus bonus, alter verò malus est?
84. Nihil obstat, quò minùs idem actus de bono evadat moraliter malus.
85. Bonitas solius finis non sufficit ad reddendum actum moraliter bonum.
86. Probabilissimè est possibilis actus humanus in individuo indifferens. §. I.

§. I.

Præmituntur, & breviter resolvuntur quæsita, scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos de bonitate & malitia actuum humanorum.

QUæres primò in quo consistat bonitas moralis actûs humani?

℟. Bonitas moralis consistit in convenientia, seu conformitate actûs cum natura rationali quà tali, id est, operante ex ratione: hæc verò convenientia importat integritatem omnium eorum, quæ actui secundùm regulas morum sunt debita. Ita in re Scotus *2. dist. 40. q. un.* quem sequuntur Herincx *p. 2. tr. 2. disp. 3. n. 3. & seqq.* Sporer *tr. 1. c. 3. n. 1.* Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 1. disp. 2. n. 7. & alii* satis *communiter*. Ratio est: quia actus moralis ideò dicitur bonus, quia decet naturam rationalem, eidémque specialiter convenit, velut laude, ac præmio dignus: atqui ideò actus humanus naturam rationalem decet, eidémque specialiter convenit velut laude dignus, quia eidem quà tali, id est, quà ratione utenti convenit, & ideò reputatur huic conformis, & conveniens, quia habet integritatem omnium, quæ eidem secundùm rectam rationem, & regulas morum de- 59.

debentur, utputa objectum, & finem honestum, debitisque circumstantiis temporis, loci &c. vestitus est: ergo in hac convenientia, & integritate bene statuitur bonitas moralis; quemadmodum bonitas naturalis v. g. corporis humani rectè statuitur in integritate; seu aggregatione omnium eorum, quæ corpus humanum ad suam constitutionem naturaliter exigit.

Quæres 2dò, in quo consistat malitia moralis actûs humani?

60. ℞. Hæc consistit in disconvenientia actûs ad creaturam rationalem quà talem: hæc autem disconvenientia importat privationem, seu etiam defectum omnium, vel saltem unius eorum, quæ actui humano secundùm dictamen rectæ rationis inesse debent. Ita rursus Doctores *citt.*, nominatim Herincx *l. cit. n. 6.* Ratio desumitur à contrario: actus enim humanus ideò rectè appellatur inhonestus, & moraliter malus, quia dedecet naturam rationalem, propтереàque vituperio, vel castigatione est dignus: atqui ideò hanc dedecet, & est dignus vituperio, quia caret saltem aliquo ad ejus integritatem requisito, utputa objecto, aut fine bono, vel quia alia circumstantia vitiosa est vestitus, & factus (vel etiam omissus) contra dictamen rectæ rationis: ergo malitia moralis rectè constituitur in hac disconvenientia, difformitate vel potiùs privatione conformi-

tatis ad rectam rationem. Scio equidem, Doctores multùm desudare in assignando formali constitutivo malitiæ moralis, sed quia practica sectari statuimus, ideò hanc controversiam, utpote nihil facientem ad praxin, operosiùs discutiendam relinquimus Scholasticis.

Quæres 3tiò, quibus ex capitibus actus humanus suam bonitatem vel malitiam moralem desumat?

℟. Actus humanus illam desumit ex triplici capite vel fonte, scilicet 1. ex objecto. 2. ex fine extrinseco, & 3. ex circumstantiis. Ita rursus Doctor subtilis *2. disp. 40.* & cum eo *communissimè* Theologi. Ratio facilè deducitur ex proximè dictis; nam ideò actus humanus dicitur moraliter bonus, quia est factus conformiter ad dictamen rectæ rationis: atqui tunc appellatur & censetur factus conformiter rectæ rationi, quando tendit in objectum honestum, id est, decens creaturam rationalem, simúlque factus est ex bono fine, & nulla alia circumstantia, utpote loci aut temporis indebiti vestitus: è
contra si vel uno ex his careat, jam non ampliùs honestus, bonus & laudabilis, sed potiùs vituperabilis habetur in prudenti æstimatione hominum, juxta illud effatum D. Dionysii *lib. de Divin. Nom. cap. 4.* à Doctoribus communiter receptum: *Bonum est ex integra causa, malum verò ex quolibet defectu:* ergo 61.

ex his tribus capitibus rectè desumitur bonitas, & malitia moralis.

62. Illud tamen animadvertendum hic occurrit, quòd actus in genere moris non specificetur ab objecto suo prout hoc est à parte rei, sed prout substat cognitioni, & dictamini practico intellectûs; cujus ratio est: quia dictamen practicum prudens conscientiæ nostræ est regula proxima, per quam Deus circa agenda, vel non agenda nos dirigit, & illuminat, juxta *illud Psalmi 4ti*; *signatum est super nos lumen vultûs tui Domine*: ergo si ratio practica prudenter dictet, aliquod objectum esse bonum & honestum, seu conveniens rectæ rationi, illúdque voluntas quà tale amplectitur, bene operatur, quantùm est ex hoc capite: tametsi objectum à parte rei non esset honestum, sed omnino inhonestum. Hac de causa bene operatur, qui adorat hostiam, quam prudenter credit fuisse consecratam, etsi reipsa consecrata non esset &c. & sic loquendo de innumeris aliis.

Quæres 4tò, qualem bonitatem, vel malitiam actus humanus ab objecto desumat?

63. ℟. Actus humanus ab objecto desumit malitiam, vel bonitatem primariam, specificam, & suô modo essentialem. Ita *communis DD.* Ratio est: quia quemadmodum forma naturalis se habet in ordine ad compositum intrinsecè specificandum; ita se habet objectum in ordine ad actum humanum ex-

trin-

trinsecè specificandum: ergo sicut forma naturalis v. g. ignis, tribuit composito speciem primam & essentialem in esse naturæ, ita objectum tribuit actui morali bonitatem vel malitiam in genere moris. Inde est, quòd *Osea 9. c.* dicatur de peccatoribus: *Facti sunt abominabiles, sicut ea, quæ dilexerunt:* Cui consonat D. August. *tr. 2. in Joan.* dicens: *Si terram diligis, terra es: si DEum diligis, quid dicam? DEus eris.*

Quæres 5tò, qualem bonitatem, vel malitiam actus humanus desumat, tum à fine extrinseco, tum etiam à circumstantiis? 64

Ante responsionem notandum, nomine finis hic intelligi id, cujus gratiâ aliquid fit. Porrò alius dicitur finis intrinsecus: & alius extrinsecus. Intrinsecus appellatur ille, ad quem opus ex sua natura ordinatur: Sic finis intrinsecus v. g. medicinæ, est sanitas; & finis intrinsecus Eleemosynæ est sublevatio alienæ indigentiæ, utpote ad quam Eleemosyna ex sua natura ordinatur, proptereàque etiam alio nomine iste solet dici *finis operis.* Econtra finis extrinsecus dicitur ille, quem operans sibi præfigit, tametsi opus ex se ad talem finem minimè sit institutum; ut si quis Eleemosynam det ad obtinendam peccatorum suorum remissionem, vel pro impetrando carnali commercio ab inope puella &c. quò Eleemosyna ex sua natura minimè ordinatur; unde etiam hujuscemodi finis

meritò appellatur merè *extrinsecus & finis operantis.* Hoc jam supposito, ad quæsitum

65. ℟. Actus humanus tum à fine extrinseco, tum etiam à circumstantiis quà talibus desumit bonitatem, vel malitiam accidentalem duntaxat, & secundariam. Ita rursus *communiter DD.* Ratio est: quia hæc bonitas, vel malitia jam supponit aliam ex objecto derivatam in actum, posśetque adesse, vel abesse, salva bonitate illa, vel malitia ex objecto petita: ergo rectè appellatur accidentalis & secundaria, ut de se liquet. Quòd verò abesse possit, patet in casu, quô quis furatur v. g. Calicem ex Ecclesia, eo fine, ut liberiùs possit indulgere genio, aut Baccho; hoc enim furtum participat suam primariam & essentialem malitiam ex suo objecto, id est, ex contrectatione rei alienæ, quæ furto in genere moris dicitur essentialis, quatenus essentialiter repugnat dari, aut fieri furtum, sine contrectatione rei alienæ: quia tamen potuisset fieri sine contrectatione rei Sacræ, & ex alio fine; hinc profecto liquet, malitiam ex hoc fine, vel hac circumstantia rei Sacræ desumptam non esse, nisi merùm accidentalem & secundariam. Videatur Reiffenstuel *tr. 1. disp. 2. n. 10.*

66. Dictum tamen fuit: *à fine extrinseco, & circumstantiis quà talibus &c.* ad innuendum, quòd ex his etiam subinde derivari possit in actum quædam primaria bonitas, aut malitia, ùt si in cásu mox dato fur intendisset auffer-

re

re calicem, quia eſt res Sacra &c. item quando objectum, in quod actus tendit, eſt de ſe omnino indifferens; uti ſunt v. g. ambulare, edere, bibere &c. nam hôc ipſo, quòd hujuscemodi actus ex ſe nullam habeant bonitatem, aut malitiam, neceſſum eſt ut hanc ſortiantur ex circumſtantiis vel fine extrinſeco: ſicut revera evadunt boni, ſi ex bono, & mali, ſi ex malo fine fiant. Verùm in tali caſu finis, aut circumſtantiæ utpote per ſe intentæ ſuo modo deſinunt eſſe circumſtantiæ in genere moris, & induunt rationem objecti veluti rectè advertit Scotus *q. 4. prologi.*

Id, quòd vel maximè verum eſt reſpectu actus interni, qui à fine ſuam bonitatem aut malitiam primariam deſumere ſolet, propterea, quòd omnis actus ſpecificetur, non tam ab objecto materiali in quod tendit, quàm à formali, ſecundùm quod tendit in illud: atqui finis intentus eſt veriſſimè objectum, & motivum formale, propter quod voluntas actu interno vult mediante actu externo tendere in tale objectmm: ergo actus internus meritò cenſetur ſuam primariam & ſpecificam bonitatem aut malitiam deſumere à fine, in quem tendit. Hanc ob cauſam Ariſtoteles *5. Ethic. c. 2.* dixit eùm, qui furatur adulterandi gratiâ, magis adulterum eſſe, quàm furem. Videatur P. Sporer *tr. 1. c. 3. n. 11.*

Quæres 6tò quô modo bonitas, vel malitia

litia debeat esse volita seu intenta ad hoc, ut in actum humanum refundatur?

67. ℞. Ad hoc ut malitia refundatur in actum, minimè necessum est, ut hæc per se, & directè sit volita, sed sufficit, eam esse volitam indirectè: èctontra tamen 2. ad hoc, ut bonitas in actum derivetur, non sufficit, hanc esse interpretativè, & indirectè duntaxat intentam, sed debet esse directè volita. Ita Scotus *quodl. 18.* Mastrius *in sentent. disp. 5. n. 194.* Herincx *ubi supra disp. 3. n. 54. & seqq.* aliique DD. passim. Ratio prioris est: quia malum qua tale non est appetibile; nam *nemo intendens ad malum* (id est, intuitu mali quà talis) *operatur*, juxta axioma communiter receptum: ergo ad hoc, ut actus evadat moraliter malus, sufficit, quòd malitia objecti, finis, vel circumstantiarum sit cognita, & nihilominus voluntas consenserit in talem actum: hôc ipsô enim convincitur voluisse operari malum, veluti patet de eo, qui v. g. scienter accedit ad non suam. Et licèt talis protestaretur, se nolle habere rem cum aliena, quatenus aliena &c. talis tamen protestatio convincitur prorsus frivola, & inefficax, utpote contraria facto, quod voluntas amplectitur, non obstante quòd agnoverit malitiam necessariò connexam. Ratio autem posterioris desumitur partim ex auctoritate D. Thomæ *q. 19. art. 7. ad 3.* dicentis: *ut voluntas sit bona, requiritur quòd sit sub ratione boni*, & Philosophus *2. Ethic. 4.*

docet

docet *actum virtutis debere esse à sciente & eligente propter ipsam virtutem*; tum ex eo etiam; quia objectum potest appeti propter varias rationes, ùt de se liquet: ergo objectum nequit actui tribuere aliquam bonitatem moralem, nisi propter bonitatem fiat.

Idque præcipuè verum est, quando actus ex se & suo objecto est indifferens, veluti sunt *ambulare, discurrere, commedere &c.* cùm enim hujuscemòdi actus ex se nullam præseferant bonitatem moralem, necessum omnino est, ut hanc sortiantur aliunde, utputa ex fine extrinseco bono & honesto, uti dictum *n. 66.* atqui finis extrinsecus, eô ipso, quòd extrinsecus sit, non tribuit actui bonitatem, nisi sit per se, & directè intentus: Unde v.g. commestio, vel deambulatio semper manebit indifferens, neque evadet unquam bona aut honesta in genere moris, nisi fiat ex honesto, & positivè bono fine, uti rectè tenet Scotus *quodl. 18. §. de primo.* Mastrius *ubi suprà disp. 5. n. 199.* 68.

At (inquies) necessumnè est, ut honestas & bonitas illa semper explicitè, & reflexè intendatur?

℟. Hoc non esse necessarium, sed sufficit, eam aliquô modo implicito saltem, & æquivalenti appeti; id est: sufficit, actum fuisse apprehensum, & agnitum velut laudabilem Deo placitum, vel præmio dignum, sicque illum fieri de bona voluntate. Inde 69.

ſequitur, quòd Religioſus exequendo voluntatem ſui Superioris, eo quòd ſciat, hujuſcemodi executionem eſſe honeſtam, ac debitam, adhuc exerceat actum obedientiæ, tametſi reflexè non dicat, aut cogitet, quòd ideò velit hoc, vel illud exequi, quia honeſtum, vel præceptum eſt. Et hoc Chriſtus Dominus ſatis perſpicuè nobis innuit apud *Matth. c. 10.* dicendo: *Quicunque potum dederit uni ex minimis iſtis, calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.* Videatur Herincx *cit. diſp. 3. n. 56.* Reiffenſtuel *tr. 1. diſt. 2. n. 24.*

Quæres 7timò, utrum actus externus ſuperaddat diſtinctam bonitatem, aut malitiam actui interno, v. g. furtum opere conſummatum voluntati furandi?

70. ℟. Probabiliſſimè ſuperaddit. Ita tenet Scotus *2. diſt. 42. q. 4.* & rurſus *quodl. 18. §. de 3tio principali* quem ſequuntur Scotiſtæ communiter, paucis exceptis contra TT. ac RR. Ratio fundamentalis hæc eſt: quia bonitas moralis conſiſtit in conformitate actus ad rectam rationem, vel Legem, juxta dicta *n. 59.* atqui actus externus habet ſpecialem conformitatem ab ea, quam habet actus internus, velut inde patet, quia non ſola voluntas v. g. fornicandi, aut furandi prohibita eſt, ſed vel maximè etiam fornicatio aut furtum opere externo conſummatum. Rurſus certum eſſe debet, quod actus ex-

ternus sæpe sæpius importet speciale obsequium, & gloriam Dei, veluti rursus liquet in professione externa fidei, & in perpessione Martyrii; meliùs enim facit, qui actu exteriori fidem profitetur, aut pro hujus defensione Martyrium suffert, quàm qui solùm habet propositum internum profitendi fidem, vel sufferendi Martyrium: proptereàque talis Martyr speciale præmium accidentale, Laureolam scilicet Martyrum promeretur: atqui nullum præmium speciale datur nisi propter meritum speciale, nec ullum datur speciale meritum sine bonitate speciali: ergo concludendum videtur, quod, licèt bonitas vel malitia moralis primariò sit in actu voluntatis interno, nihilominus dependenter ab hoc actu interno possit etiam in externo reperiri aliqua specialis bonitas, vel malitia. Hac de causa S. Augustinus *lib. 15. de Trinit. c. 5.* ait: *mala voluntate vel sola quilibet miser efficitur, sed miserior potestate, quâ desiderium malæ voluntatis impletur.* Et Glossa in illud *Exod. c. 20. v. 14. non Mœchaberis.* ita habet: *Qui opus adjicit voluntati, iniquitatem addit iniquitati.* Liquet proin, hanc opinionem esse satis probabilem, utpote nixam & ratione, & auctoritate. Verùm cùm sit magis speculativa, quàm practica, hinc fusiorem hujus discussionem Scholasticis relinquimus; illud quippe certum & omnibus exploratum habetur, quòd in praxi, seu in

confessione actus etiam externus sit explicandus, saltem tunc, quando is in suo fieri adhuc fuit liber, velut satis clarè colligitur ex Decreto Alexandri VII. edito 1665. in quo sequentem *num.* 25. propositionem damnavit. *Qui habet copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.*

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici concernentes bonitatem, & malitiam actuum humanorum ex objecto, & fine desumptam.

CASUS PRIMUS.

Titia ab aliquo seducta & quasi violenter inducta ad peccandum, ingenuè fatetur 1. quòd ab illo tempore nullam prorsus devotionem internam senserit, proptereáque horribiliter nedum contra seductorem illum, verùm insuper contra Deum ipsum iracundiâ exarserit, eò quòd is permiserit hujuscemodi tentationem, & lapsum: quam ob rem, 2. efficaciter proposuit, quòd deinceps nullam ampliùs occasionem peccandi velit vitare, neque ullum præceptum servare nisi ad summum pro foro externo, in quantum opus foret ad conservandam existimationem & bonam famam apud homines: quod-

quodque caput rei est, fatetur ingenuè, se hoc suum propositum hactenus per plures jam annos inviolabiliter servâsse. Quid Confessarius judicabit? & quid aget cum tali pœnitente?

℟. ad primum. Generaliter loquendo de tali pœnitente judicandum, quòd sit in pessimo statu, & ut ad hunc casum particularem propiùs accedamus, concludendum in primis est, Titiam, non obstante illa tentationis vehementia probabiliùs graviter deliquisse, & consensisse delectationi, gratiaque divina excidisse; hujus quippe rei haud obscurum argumentum est, quòd ab eo tempore nullam ampliùs senserit devotionem internam, immò verò exinde illico in alia gravissima peccata, & desperata quasi proposita prolapsa fuerit; etsi fatendum, quòd subtractio illa devotionis internæ, utpote non tam ex voluntate nostra, quàm à gratia divina excitante dependentis, peccatum non sit, sed potiùs peccati commissi index in talibus circumstantiis. Cæterùm si contra seductorem illum excanduit ob violentiam sibi intentatam, utique non peccavit; nam vitia sive nostra sint, sive aliena, nunquam non sanctè detestamur, & abominamur. Nihilominus gravissimè deliquit irascendo contra Deum ipsum, qui hujuscemodi tentationem, utique justissimè permisit. Porrò gravius adhuc deliquisse censenda est ex eo, quòd efficaciter proposuerit deinceps 71.

nul-

meritò appellatur merè *extrinsecus & finis operantis.* Hoc jam supposito, ad quæsitum

65. ℟. Actus humanus tum à fine extrinseco, tum etiam à circumstantiis quà talibus desumit bonitatem, vel malitiam accidentalem duntaxat, & secundariam. Ita rursus *communiter DD.* Ratio est: quia hæc bonitas, vel malitia jam supponit aliam ex objecto derivatam in actum, posśetque adesse, vel abesse, salva bonitate illa, vel malitia ex objecto petita: ergo rectè appellatur accidentalis & secundaria, ut de se liquet. Quòd verò abesse possit, patet in casu, quô quis furatur v. g. Calicem ex Ecclesia, eo fine, ut liberiùs possit indulgere genio, aut Baccho; hoc enim furtum participat suam primariam & essentialem malitiam ex suo objecto, id est, ex contrectatione rei alienæ, quæ furto in genere moris dicitur essentialis, quatenus essentialiter repugnat dari, aut fieri furtum, sine contrectatione rei alienæ: quia tamen potuisset fieri sine contrectatione rei Sacræ, & ex alio fine; hinc profectò liquet, malitiam ex hoc fine, vel hac circumstantia rei Sacræ desumptam non esse, nisi merùm accidentalem & secundariam. Videatur Reiffenstuel *tr. 1. disp. 2. n. 10.*

66. Dictum tamen fuit: *à fine extrinseco, & circumstantiis quà talibus &c.* ad innuendum, quòd ex his etiam subinde derivari possit in actum quædam primaria bonitas, aut malitia, ùt si in cásu mox dato fur intendisset auffer-

re

re calicem, quia est res Sacra &c. item quando objectum, in quod actus tendit, est de se omnino indifferens; uti sunt v. g. ambulare, edere, bibere &c. nam hôc ipso, quòd hujuscemodi actus ex se nullam habeant bonitatem, aut malitiam, necessum est ut hanc sortiantur ex circumstantiis vel fine extrinseco: sicut revera evadunt boni, si ex bono, & mali, si ex malo fine fiant. Verùm in tali casu finis, aut circumstantiæ utpote per se intentæ suo modo desinunt esse circumstantiæ in genere moris, & induunt rationem objecti veluti rectè advertit Scotus *q. 4. prologi.*

Id, quòd vel maximè verum est respectu actus interni, qui à fine suam bonitatem aut malitiam primariam desumere solet, propterea, quòd omnis actus specificetur, non tam ab objecto materiali in quod tendit, quàm à formali, secundùm quod tendit in illud: atqui finis intentus est verissimè objectum, & motivum formale, propter quod voluntas actu interno vult mediante actu externo tendere in tale objectmm: ergo actus internus meritò censetur suam primariam & specificam bonitatem aut malitiam desumere à fine, in quem tendit. Hanc ob causam Aristoteles *5. Ethic. c. 2.* dixit eum, qui furatur adulterandi gratiâ, magis adulterum esse, quàm furem. Videatur P. Sporer *tr. 1. c. 3. n. 11.*

Quæres 6tò quô modo bonitas, vel ma-

litia debeat esse volita seu intenta ad hoc, ut in actum humanum refundatur?

67. ℟. Ad hoc ut malitia refundatur in actum, minimè necessum est, ut hæc per se, & directè sit volita, sed sufficit, eam esse volitam indirectè: ècontra tamen 2. ad hoc, ut bonitas in actum derivetur, non sufficit, hanc esse interpretativè, & indirectè duntaxat intentam, sed debet esse directè volita. Ita Scotus *quodl. 18.* Mastrius *in sentent. disp. 5. n. 194.* Herincx *ubi supra disp. 3. n. 54. & seqq.* aliique DD. passim. Ratio prioris est: quia malum qua tale non est appetibile; nam *nemo intendens ad malum* (id est, intuitu mali quà talis) *operatur*, juxta axioma communiter receptum: ergo ad hoc, ut actus evadat moraliter malus, sufficit, quòd malitia objecti, finis, vel circumstantiarum sit cognita, & nihilominus voluntas consenserit in talem actum: hôc ipsô enim convincatur voluisse operari malum, veluti patet de eo, qui v. g. scienter accedit ad non suam. Et licèt talis protestaretur, se nolle habere rem cum aliena, quatenus aliena &c. talis tamen protestatio convincitur prorsus frivola, & inefficax, utpote contraria facto, quod voluntas amplectitur, non obstante quòd agnoverit malitiam necessariò connexam. Ratio autem posterioris desumitur partim ex auctoritate D. Thomæ *q. 19. art. 7. ad 3.* dicentis: *ut voluntas sit bona, requiritur quòd sit sub ratione boni*, & Philosophus *2. Ethic. 4.* docet

docet *actum virtutis debere esse à sciente & eligente propter ipsam virtutem*; tum ex eo etiam: quia objectum potest appeti propter varias rationes, ùt de se liquet: ergo objectum nequit actui tribuere aliquam bonitatem moralem, nisi propter bonitatem fiat.

Idque præcipuè verum est, quando actus ex se & suo objecto est indifferens, veluti sunt *ambulare, discurrere, commedere &c.* cùm enim hujuscemòdi actus ex se nullam præseferant bonitatem moralem, necessum omnino est, ut hanc sortiantur aliunde, utputa ex fine extrinseco bono & honesto, uti dictum *n. 66.* atqui finis extrinsecus, eô ipso, quòd extrinsecus sit, non tribuit actui bonitatem, nisi sit per se, & directè intentus: Unde v.g. commestio, vel deambulatio semper manebit indifferens, neque evadet unquam bona aut honesta in genere moris, nisi fiat ex honesto, & positivè bono fine, uti rectè tenet Scotus *quodl. 18. §. de primo.* Mastrius *ubi suprà disp. 5. n. 199.* 68.

At (inquies) necessumnè est, ut honestas & bonitas illa semper explicitè, & reflexè intendatur?

℟. Hoc non esse necessarium, sed sufficit, eam aliquô modo implicito saltem, & æquivalenti appeti; id est: sufficit, actum fuisse apprehensum, & agnitum velut laudabilem Deo placitum, vel præmio dignum, sicque illum fieri de bona voluntate. Inde 69.

sequitur, quòd Religiosus exequendo voluntatem sui Superioris, eo quòd sciat, hujuscemodi executionem esse honestam, ac debitam, adhuc exerceat actum obedientiæ, tametsi reflexè non dicat, aut cogitet, quòd ideò velit hoc, vel illud exequi, quia honestum, vel præceptum est. Et hoc Christus Dominus satis perspicuè nobis innuit apud *Matth. c. 10.* dicendo: *Quicunque potum dederit uni ex minimis istis, calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.* Videatur Herincx *cit. disp. 3. n. 56.* Reiffenstuel *tr. 1. dist. 2. n. 24.*

Quæres 7timò, utrum actus externus superaddat distinctam bonitatem, aut malitiam actui interno, v. g. furtum opere consummatum voluntati furandi?

70. ℟. Probabilissimè superaddit. Ita tenet Scotus *2. dist. 42. q. 4.* & rursus *quodl. 18. §. de 3tio principali* quem sequuntur Scotistæ communiter, paucis exceptis contra TT. ac RR. Ratio fundamentalis hæc est: quia bonitas moralis consistit in conformitate actus ad rectam rationem, vel Legem, juxta dicta *n. 59.* atqui actus externus habet specialem conformitatem ab ea, quam habet actus internus, velut inde patet, quia non sola voluntas v. g. fornicandi, aut furandi prohibita est, sed vel maximè etiam fornicatio aut furtum opere externo consummatum. Rursus certum esse debet, quod actus ex-

ternus

ternus sæpe sæpius importet speciale obsequium, & gloriam Dei, veluti rursus liquet in professione externa fidei, & in perpessione Martyrii; meliùs enim facit, qui actu exteriori fidem profitetur, aut pro hujus defensione Martyrium suffert, quàm qui solùm habet propositum internum profitendi fidem, vel sufferendi Martyrium: propterea que talis Martyr speciale præmium accidentale, Laureolam scilicet Martyrum promeretur: atqui nullum præmium speciale datur nisi propter meritum speciale, nec ullum datur speciale meritum sine bonitate speciali: ergo concludendum videtur, quod, licèt bonitas vel malitia moralis primariò sit in actu voluntatis interno, nihilominus dependenter ab hoc actu interno possit etiam in externo reperiri aliqua specialis bonitas, vel malitia. Hac de causa S. Augustinus *lib. 15. de Trinit. c. 5.* ait: *mala voluntate vel sola quilibet miser efficitur, sed miserior potestate, quâ desiderium malæ voluntatis impletur.* Et Glossa in illud *Exod. c. 20. v. 14. non Mœchaberis.* ita habet: *Qui opus adjicit voluntati, iniquitatem addit iniquitati.* Liquet proin, hanc opinionem esse satis probabilem, utpote nixam & ratione, & auctoritate. Verùm cùm sit magis speculativa, quàm practica, hinc fusiorem hujus discussionem Scholasticis relinquimus; illud quippe certum & omnibus exploratum habetur, quòd in praxi, seu in

confeſſione actus etiam externus ſit explicandus, ſaltem tunc, quando is in ſuo fieri adhuc fuit liber, velut ſatis clarè colligitur ex Decreto Alexandri VII. edito 1665. in quo ſequentem *num.* 25. propoſitionem damnavit. *Qui habet copulam cum ſoluta, ſatisfacit Confeſſionis præcepto, dicens: commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.*

§. II.

Proponuntur, & breviter reſolvuntur Caſus practici concernentes bonitatem, & malitiam actuum humanorum ex objecto, & fine deſumptam.

CASUS PRIMUS.

Titia ab aliquo ſeducta & quaſi violenter inducta ad peccandum, ingenuè fatetur 1. quòd ad illo tempore nullam prorſus devotionem internam ſenſerit, proptereáque horribiliter nedum contra ſeductorem illum, verùm inſuper contra Deum ipſum iracundiâ exarſerit, eò quòd is permiſerit hujuſcemodi tentationem, & lapſum: quam ob rem, 2. efficaciter propoſuit, quòd deinceps nullam ampliùs occaſionem peccandi velit vitare, neque ullum præceptum ſervare niſi ad ſummum pro foro externo, in quantum opus foret ad conſervandam exiſtimationem & bonam famam apud homines:

quod-

quodque caput rei est, fatetur ingenuè, se hoc suum propositum hactenus per plures jam annos inviolabiliter servâsse. Quid Confessarius judicabit? & quid aget cum tali pœnitente?

℟. ad primum. Generaliter loquendo de tali pœnitente judicandum, quòd sit in pessimo statu, & ut ad hunc casum particularem propiùs accedamus, concludendum in primis est, Titiam, non obstante illa tentationis vehementia probabiliùs graviter deliquisse, & consensisse delectationi, gratiaque divina excidisse; hujus quippe rei haud obscurum argumentum est, quòd ab eo tempore nullam ampliùs senserit devotionem internam, immò verò exinde illico in alia gravissima peccata, & desperata quasi proposita prolapsa fuerit; etsi fatendum, quòd subtractio illa devotionis internæ, utpote non tam ex voluntate nostra, quàm à gratia divina excitante dependentis, peccatum non sit, sed potiùs peccati commissi index in talibus circumstantiis. Cæterùm si contra seductorem illum excanduit ob violentiam sibi intentatam, utique non peccavit; nam vitia sive nostra sint, sive aliena, nunquam non sanctè detestamur, & abominamur. Nihilominus gravissimè deliquit irascendo contra Deum ipsum, qui hujuscemodi tentationem, utique justissimè permisit. Porrò gravius adhuc deliquisse censenda est ex eo, quòd efficaciter proposuerit deinceps 71.

nul-

nullam occasionem peccandi recusâre, neque ullum ampliùs præceptum servare; nam quemadmodum propositum *omnia præcepta servandi, & Deo per omnia placendi &c.* est actus honestissimus & sanctissimus, ita sanè propositum *nullum ampliùs præceptum observandi*, malitiosissimum sit, necessum est: etsi tale propositum non sit dicendum peccatum alicujus certæ speciei, sed potiùs speciei innominatæ, veluti rectè docet P. Herincx *p. 2. tr. 2. disp. 3. n. 51.* Illud verò, quod Titia asserit, scilicet se hactenus hoc suum propositum sanctè observâsse altiori certè indagine dignum est. Unde

72. ℟. ad 2dum quæsitum, quòd Confessarius nequeat esse contentus hac accusatione, utpote facta in terminis nimis generalibus; sed debet necessariò inquirere 1. quoties, & quibus Titia corporis sui potestatem fecerit, an scilicet solutis, vel maritatis; 2. An non ipsa saltem subinde præbuerit occasionem peccandi: id enim de peccatrice tam habituata & inveterata prudenter suspicari licet. 3. An non subinde impediverit generationem. 4. Insuper, quantum moraliter loquendo fieri potest, debet illam examinare per reliqua præcepta decalogi, & Ecclesiæ, quomodo, & quoties circiter ea fuerit prævaricata. Ratio est: quia juxta communissimam Theologorum Doctrinam Confessarius tenetur indagare 1. numerum 2.

Spe-

Speciem peccatorum, & 3. insuper circumstantias saltem speciem mutantes, nisi pœnitens se ipsum satis exprimat, veluti diximus *Theolog. Sacram. p. 2. Confer. 17. n. 432.* atqui Titia non satis expressit numerum, neque species vel circumstantias peccatorum suorum, veluti consideranti facilè patebit: ergo quoad hæc exactiùs fuit examinanda.

Dices fortassis. Non videtur possibile, ut Confessarius ad hoc omnia tam exactè se illico reflectat, & pœnitentem desuper examinet: nunquid ergo consultiùs faceret talem pœnitentem saltem ad tempus dimittendo sine absolutione, tum ut ipse accuratiùs in sua delicta indaget, tum etiam ut Confessarius interea maturiùs deliberare possit, quidnam circa hunc pœnitentem in individuo observandum, specialiter inquirendum, aut magis expediens pro salute animæ eidem consulendum sit?

℟. Hæc difficilia quidem esse, non tamen impossibilia cum ordinaria DEI gratia; quòd enim oporteat nedum peccatorum species, verùm insuper numerum, & circumstantias speciem mutantes indagare, nullus credo, vel mediocriter tinctus in moralibus ignorabit. Si verò subinde contingat nos in his, aut similibus explorandis ex inadvertentia, oblivione, aliáve fragilitate humana deficere, noverit utique clementissimus DEUS labilitati nostræ misericorditer condescendere. 73.

Cæte-

Cæterùm non diffiteor, per se loquendo hujuscemodi pœnitentes esse dimittendos ad aliquot tempus ad meliùs sese examinandos, modò appareat certa spes, quòd sint denuòredituri ad Confessionale: at verò quia tales sive ex tentatione diabolica, sive ex tædio laboris, aut timore confusionis subeundæ tam facilè non solent reverti; prout certâ experientiâ compertum habemus, nedùm in hoc ipso, sed & in aliis pluribus casibus; hinc consultiùs videtur, ut Confessarius (nisi aliunde certa spes reditûs appareat) illicò conetur pœnitentem modô præfato examinare, & disponere ad absolutionem, præsertim si urgeat præceptum communionis paschalis, vel indulgentiæ lucrandæ v. g. Jubilæi &c. præcipuè tamen conetur illum disponere ad veram contritionem, & ad propositum efficax, moneátque, ut postea sese denuo examinet, & siquidem fuerit recordatus alicujus peccati gravis nunquam adhuc confessi, illud in proxima confessione clavibus subjiciat. Cudendum enim est ferrum, dum calet, inquit sapienter noster P. Sporer in suo *Tyrocin. Sacr. part. 3. n. 516.* Vide etiam quæ diximus *Theolog. Sacrament. p. 3. Confer. 10. n. n. 269.*

CASUS SECUNDUS.

S*Empronia ad impediendas rixas, & juramenta, ad quæ Maritum suum nimis proclivem*

novit,

norit, subinde solet dicere levia mendacia (vulgò kleine Hauß-Lugen) *eò quòd hæc omnino videantur necessaria ad conservandam pacem domûs. 2. Aliquoties in factis, verbis ac gestibus se liberiorem ac familiariorem exhibere solet hospitibus ad suam tabernam confluentibus, ídque eo fine, ut sæpiùs redeant, sicque capiat lucrum honestum. 3. Filia suæ ad nuptias valde favorabiles aspiranti jam sæpiùs consuluit, ut erga sponsum cordialem se exhibeat, eidem blandiatur, oscula, aliavè lenimenta sponsis familiaria nullatenus recuset, sed potiùs admittat, eô fine ut ipsius benevolentiam, amorémque captet? Quæritur an in his Sempronia deliquerit?*

℟. ad primum. Sempronia per se loquendo peccavit, sed venialiter duntaxat, ídque toties, quoties mentita fuit. Ratio est: quia mendacium utpotè intrinsecè malum nullo fine extrinseco, quantumvis bono, cohonestari potest, nisi fortè fiat ex conscientia invincibiliter erronea, uti inter plebeos ac rudiores sæpè contingere natum est: neque enim facienda sunt mala, ut eveniant bona, dicente Apostolo *ad Rom. 3. v. 8. eorum damnatio justa est, qui dicunt: faciamus mala, ut eveniant bona.* Fatendum nihilominus est, eum, qui eligit medium malum in ordine ad finem bonum (prout fecit Sempronia nostra) minùs delinquere, quàm qui medio malo utitur ad finem malum, proptereáque *DD. comunissime* asserunt, ma- 74

litiam

litiam medii pravi multùm imminui per intentionem finis boni extrinseci. Videatur de hoc Reiffenstuel *tr. 1. dist. 2. à n. 12.*

75. ℟. ad 2dum, Semproniam non peccâsse per hoc, quòd se se liberiorem, ac familiariorem exhibuerit erga hospites confluentes, modò terminos honestatis non excesserit, nec scandalum dederit, vel malum exemplum. Ratio est: quia familiarem, immò & familiariorem aliis sese exhibere (intra terminos tamen honestatis) non est malum, sed ex se indifferens: atqui medium de se indifferens licitè amplectimur in ordine ad finem bonum vel honestum, uti erat ille à Sempronia intentus, scilicet ut hospitibus placeret, eos manuteneret, indéque honestum lucrum caperet: ergo &c.

76. ℟. jam ad 3tium, Semproniam probabiliús peccâsse graviter tum contra pietatem, tum etiam contra castitatem. Ratio est: quia suadendo filiæ suæ ut sponso blandiatur, oscula, & alia lenimenta sponsis familiaria admittat, &c. rem utique pessimam, & inter id genus homines periculo plenam consuluit, eò præsertim, quòd indifferenter hæc suaserit sine discrimine inter oscula honesta, & inhonesta &c. Ex quo facile concludere licet, Semproniam magis fuisse sollicitam de bono corporis, quàm de bono animæ: quis enim ignoret hujuscemodi lenocinia, & blandimenta sponsis cæco amo-

re

re captis familiaria plerúmque saltem fieri cum excessu contra virtutem temperantiæ, seu castitatis, cum tactibus venereis, vel certè, cum delectationibus lascivis? &c. Quare minimè dubitandum arbitror, quin filia ex consilio Matris fuerit scandalizata, & suo modô reddita audacior, impudentior, & magis licentiosa in ordine ad ea, quæ castitati sunt inimica: atqui hoc repugnat nedum virtuti castitatis, verùm etiam pietatis, quam Parentes debent prolibus suis: ergo &c.

Dices. Juxta sententiam, inter Doctores probatos & classicos hodiedum satis receptam, sponsis licent oscula, amplexus, immò & tactus ex objecto non nimis impudici, nec notabiliter moventes ad libidinem, modò fiant ad bonum finem, utputa ad conciliandum, vel contestandum amorem &c. ita profectò tenent Sanchez *l. 9. de matr. disp. 46. n. 47.* Gobat *Theolog. experim. tr. 10. n. 670.* Sporer *Theolog. mor. tr. 1. c. 6. n. 41.* atqui Sempronia consulendo non intendit alium finem: ergo minimè peccavit.

℟. Hanc opinionem esse quidem receptam velut probabilem, at, non nisi cum hac limitatione (videnda apud DD. citt.) *ut scilicet absit omne periculum consensûs in delectationem veneream, aut in pollutionem &c.* atqui tale periculum in praxi quasi semper occurrit, præsertim inter sponsos naturâ sua proclives ad venerem: & ob hanc causam 77.

Suarez *de peccat disp. 5. sect. 7. n. 12.* Lessius Henriquez, Mendo & La Croix *lib. 6. part. 3. n. 151.* Multò probabilius putant, hujuscemodi tactus, utpote ex sua natura valde provocantes ad venerem & alias impudicitias, sponsis de futuro æquè esse illicitos, quàm aliis mere solutis, quemadmodum copula ipsa aut pollutio his æquè ac illis semper est prohibita. Accedit, quòd Sempronia simpliciter & indistinctè (uti jam notavimus) filiæ suæ suaserit oscula, aliaque lenimenta sponsis familiaria: hæc autem regulariter loquendo nunquam à talibus practicantur sine consensu, vel certè sine evidenti periculo consensûs in turpem delectationem: ergo reprobandum est, & non approbandum hoc consilium, serióque inculcandum Semproniæ, ut illud revocet, potiúsque conetur filiæ suæ persuadere, quatenus aliis mediis honestis, ac licitis studeat lucrari animum sponsi; eò præsertim, quòd matrimonia turpi quæstu, aliisve mediis illicitis obtenta, plerúmque infaustum sortiantur exitum, Deo justè sic disponente in vindictam præteritorum criminum, ut ii, qui ex turpi, insano, atque illicito amore statum hunc amplectuntur, postea in perpetuis odiis ac rixis vivant, tandémque miserrimo fine eundem concludant, juxta illud *Tobiæ 6. v. 17, qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se, & à sua mente excludant, & sua libidini ita vacent, si-*

cut

tut mulus, & equus, quibus non est intellectus. habet potestatem dæmonium super eos.

CASUS TERTIUS.

CAjus ingenuus juvenis sæpius quidem confitetur, quia id suis Moderatoribus peracceptum novit: sed sine ullo fructu emendationis; nam veneri apprimè addictus, pascere consuevit oculos lascivis aspectibus, animum morosis delectationibus, tactibúsque lascivis, nedum proprii, sed aliorum etiam corporum, sub quibus majoris voluptatis gratia sibi diversa, & nescio quæ inhonesta, atque obscœna objecta repræsentare solet, Dubitare jam licet, quid de hujuscemodi Confessionibus, & 2. Quid de peccatis carnalibus à Cajo commissis tenendum, vel observandum in ordine ad Confessionem?

℟. Ad primum cum distinctione. Si enim supponatur fuisse Confessus, & sacram Synaxin sumpsisse eo fine, ut obtineret gratiam efficacius deinceps resistendi tentationibus, & peccatorum suorum veniam impetraret, esto etiam sæpiùs fuerit relapsus, esto insuper id fecerit, eò, quòd id suis Moderatoribus gratum noverit, & fortè non sine impulsu vanæ gloriæ inde captandæ &c. nihilominus dicendum, quòd Confessiones hactenus factæ fuerint validæ; quia his suppositis adhuc potuit, immò debuit habere verum dolorem supernaturalem cum proposi- 78.

to efficaci: ergo nihil ad valorem Sacramenti necessarium ex parte ipsius defuit. Econtra tamen si supponatur fuisse Confessus eô præcisè animo, ut placeat suis Moderatoribus, & Superioribus, ita ut hunc finem principaliter sibi præfixerit vel intenderit (de quo proin in dubio specialiter examinari debet) & præsertim si fuit Confessus sine vero dolore, aut proposito efficaci sese emendandi, concludendum est, hujusmodi Confessiones nullius prorsus fuisse valoris, imò verò fuisse Sacrilegas, ideóque necessariò repetendas. Ratio desumenda est à contrario quia ad essentiam, & valorem Confessionis necessariò requiritur verus, honestus, & supernaturalis, ac universalis dolor, saltem respectu mortalium, cum firmo, & efficaci proposito se emendandi; ergo si hoc defuit, Confessio fuit nulla, & Sacrilega. Et hoc quidem posterius existimo præsumendum in his circumstantiis de Cajo, quippe qui fatetur se toties fuisse Confessum, & Sacra Communione refectum, idque sine ullo prorsus fructu emendationis; impossibile enim videtur, ut remedia, tam efficacia ad salutem, infructuosa remanent, si debita cum dispositione iisdem utamur. Cautum igitur, & maximè sollicitum oportet esse Confessarium circa hujusmodi pœnitentem.

Dices contra primum membrum hujus resolutionis. Ad valorem absolutionis necessum

sum omnino est, ut pœnitens adferat dolorem supernaturalem, moraliter bonum & honestum: at, qui motivô vanæ gloriæ, utputa placendi suis Moderatoribus &c. impulsus confitetur, non facit actum honestum, utpote destitutum debita integritate: ergo absolutio fuit nulla respectu Caji.

℟. neg. min. Nam resolutio nostra fuit merè hypothetica, valuisse scilicet Confessiones, *si Cajus supponatur fuisse confessus eo fine, ut obtineret gratiam remissivam suorum peccatorum, & si habuit verum dolorem cum proposito efficaci &c.* Quo suppositô nihil refert, quòd fortassis instinctu vanæ gloriæ fuerit quodammodo impulsus; quia talis impulsus propriè non afficit Confessionem, sed ad hanc merè concomitanter, & per accidens se habet. Esto proin talis impulsus aut intentio vanæ gloriæ fuerit venialiter mala, Confessio tamen, utpote ex bono fine facta potuit manere moraliter bona, & sufficiens ad valorem: quemadmodum manet sufficiens, si in Confessione leviter mentiaris, aut proximum tuum sine causa leviter diffames: tametsi enim talis diffamatio, aut mendacium maneat moraliter malum, quia tamen in ordine ad Confessionem, merè per accidens se habet, & aliunde constat, peccata venialia non obstare reconciliationi Divinæ, hinc est, quòd Confessionem in se adhuc relinquat moraliter bonam, & sufficientem, ad 79.

valorem. Videatur de hoc P. Sporer *tr. 1, c. 3. n. 16.*

80. ℟. jam ad 2dum quæsitum hujus Casus, Cajum utique gravissimè peccâsse, & toties quidem, quoties vel oculos pavit aspectibus lascivis vel animum, aliosve sensus delectationibus morosis. Ratio facilè erui potest ex jam dictis suprà *n. 63.* Etenim omnis actus humanus sumit bonitatem, vel malitiam suam per se primò ab objecto in quod tendit, ita, ut si objectum repugnet justitiæ, vel castitati &c. pariter talis actus eidem virtuti repugnet: atqui delectatio morosa est verus actus humanus: ergo ab objecto, in quod tendit, desumit suam malitiam, vel bonitatem specificam. Liquet inde, Cajum procul dubio commisisse plurima, eáque nedum numerô, verùm etiam specie distincta peccata, necessariò exprimenda in Confessione. Videatur S. Thomas *1. 2. q. 47. art. 8.* Laymann *l. 1. tr. 3. c. 6. n. 6.* Marchantius noster *tribun. tr. 3. tit. 2. q. 6. concl. 4. Regul. 2.* Cæterùm, an talis morosus delectator teneatur in Confessione nedum objectum (de quo nemo dubitat) sed etiam objecti circumstantias exprimere, utputa an de persona soluta, vel conjugata, vel consanguinea &c. fuerit delectatus &c. diximus jam *part. 3. Theolog. Sacram. Confer. 17. n. 432.* In hoc verò casu nostro minimè dubitandum, quin Cajus teneatur exprimere circumstantias ob-

je-

jectorum quæ, sive alios, sive se ipsum tangendo &c. sibi repræsentavit, modò supponatur jam fuisse præditus tanta Judicii maturitate, ut agnoverit, esse majus peccatum, habere rem cum consanguinea, quàm cum alia, cum ligata, quàm cum soluta &c. Vide etiam La Croix *l. 6. p. 2. n. 1023. & seqq.*

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

81. Colliges ex hactenus dictis primò, in eodem actu physicè spectato non raro posse concurrere plures malitias specie distinctas, & per consequens necessariò exprimendas in Confessione. Ratio patet ex proximè dictis; quia unus idémque actus physicè spectatus potest tendere in objecta morali specie distincta, veluti liquet ex eo, si quis in Ecclesia furetur rem Sacram simul, & profanam; si peccet cum aliena, quæ simul est ligata, aut consanguinea &c. & sic loquendo de innumeris aliis: actus autem humanus specificatur à suo objecto nedum in ratione boni, sed etiam in ratione mali, secundùm *omnes:* ergo &c.

82. Colliges 2dò, eundem actum humanum in individuo, (sive dein internus sit, sive externus) non posse simul esse moraliter bonum, simúlque malum. Ratio est: quia

repugnat, eundem actum habere integritatem, & conformitatem debitam ad Legem, rectámque rationem &c. simúlque esse destitutum, ac privatum hac integritate: arqui juxta dicta superiùs *n. 59.* bonitas moralis consistit in conformitate & integritate &c. malitia verò in defectu seu privatione hujuscemodi conformitatis: ergo &c. Et licet multi Doctores existiment, posse eundem actum externum v. g. Eleemosynæ, in quantum à diversis subjectis procedit, utputa ab hero, & à famulo jussu heri sui eam erogante &c. esse simul bonum, & malum, sicut & passio Christi (inquiunt) in quantum à Judæis processit mala, immo malitiosissima fuit, in quantum autem à Christo, sanctissima &c. Verùm si rem benè perpendamus, inveniemus in his, ac similibus revera non esse unum actum, qui simul est bonus, & malus, sed esse actus omnino distinctos; ut enim in eodem exemplo maneamus, liquet profectò, Christi passionem, id est, sufferentiam Martyrii, fuisse sanctissimam. Judæorum verò crudelitatem, vi cujus Salvatorem nostrum crucifixerunt, subsannárunt &c. nequissimam fuisse: at, quis non videat, aliud esse illationem activam Martyrii, (quæ à solis Judæis processit & aliud sufferentiam passivam, quæ sola Christo Salvatori nostro est adscribenda?

Dices tamen: nihil prorsus obstat, quô minùs unus idémque Dominus faciat unum

eun-

eundémque actum externum, v. g. elargiendo Eleemosynam &c. ex duplici fine ac motivo, quorum unum honestum est, ut si det Eleemosynam illam partim ut sublevet inopiam puellæ pauperis, partim verò ut eandem inducat ad illicita, vel ut ab eadem passim laudetur coram aliis hominibus, sicque adipiscatur bonum nomen &c. ergo nihil prorsus obstat, quò minùs idemmet actus sit simul bonus, simulque moraliter malus.

83. ℟. negando hanc consequentiam. Enimverò in hoc casu elargitio Eleemosynæ non est honesta, & moraliter bona, utpote destituta debita integritate omnium eorum, quæ secundùm rectam rationem debuissent concurrere; nam recta ratio dictat, Eleemosynam esse dandam in ordine ad sublevandam pauperis inopiam, minimè verò ad obtinendum inhonestum commercium, aut vanæ gloriæ umbram. Quare minimè ambigendum, quin in die Judicii Christus Dominus talibus sit improperaturus illud *Math. 6. c. Amen dico vobis: recepistis mercedem vestram &c.*

84. Colliges tamen 3tiò, posse eundem numerô actum successivè transire de bono in malum, & vice versa, de malo in bonum. Ita Scotus *quodl. 18.* quem sequitur Herincx *cit. disp. 3. n. 20. & 21.* Reiffenstuel, aliique SS. contra TT. Ratio hujus resolutionis est, quia potest quis v. g. Comestionem in-

F 5 choare

inchoare ex optimo fine, utputa ad reficiendas vires &c. deinde eandem continuare ex alio malo fine. Rursus potest quis v. g. die Jovis licitissimè inchoare comestionem carnium, eandémque continuare usque post medium noctis, in diem veneris, quo evadit illicita, ac peccaminosa: atqui talis comestio, vel cœna moraliter loquendo reputatur una, seu unus actus: ergo potest idem actus de bôno transire &c.

35. Colliges 4tò, quòd, licèt finis bonus se solo præcisè non sit sufficiens ad reddendum actum moraliter bonum; nam bonitas, utpote desumpta *ex integra causa*, insuper dependet ab objecto, aliisque circumstantiis; nihilominus solus finis malus sufficit ad reddendum actum simpliciter malum in genere moris, prout facilè constabit perpendenti exempla hactenus adducta. Ratio: quia *malum* oritur *ex quolibet defectu*, eorum scilicet, quæ actui tribuunt moralitatem: ergo ubi solus etiam finis bonus deficit, pariter deficiat moralis bonitas, necessum est. Hanc ob causam jam communiter recepta est inter Theologos notissima illa parœmia: *Cujus finis malus est, ipsum quoque malum est.* Videatur de hoc P. Spörer *tr. 1. proëm. c. 3. n. 13.*

Dices adhuc. Sed quid tenendum de actu in individuo indifferente, estnè talis possibilis, vel non?

N.

℟. Probabilissimè est possibilis, esto in praxi fortassis de raró fiat. Ita tenet D. Bonavent. *3. dist. 41. a. 1. q. 3.* Scotus *eadem dist.* & rursus *quodl. 18.* & tota Schola Scotist. multique ex RR. nominatim Arriaga, Vasquez, & Oviedo, contra TT. Ratio hujus opinionis est: quia inprimis certum est, dari actus ex objecto indifferentes, id est, tales, qui de se nec boni sunt, nec mali, uti est v. g. abigere muscam, levare festucam, decerpere rosam &c. ergo pariter possibile est hujuscemodi actum fieri absque positivo bono, vel malo fine, aliáve circumstantia vitiosa: atqui hoc supposito actus erit in individuo indifferens: ergo talis est possibilis. Major inde suadetur: ideò enim fieri non posset actus humanus indifferens, quia quotiescunque homo deliberaté agit, teneretur agere ex fine positivè bono: at, de hac obligatione non satis constat, neque potest ab AA. monstrarî certa lex, sive positiva, sive naturalis; tum quia hæc esset valdè difficilis, & supra vires humanas; tum etiam quia viri nedum pietatis, verùm etiam Doctrinæ, & eruditionis laude clarissimi (quos inter meritò numerandi veniunt S. Bonaventura & Scotus) talem Legem procul dubio agnovissent: ergo dicendum, quòd sit possibilis actus humanus in individuo indifferens. Et certé hanc Scotistarum opinionem ipsimet AA. velut verè, & practicè probabilem agno- 161

scunt,

ſcunt, eſto oppoſitam ut probabiliorem afferant: ergo qui hanc noſtram opinionem in praxi ſequitur non præfigendo hujuscemodi actionibus poſitivè bonam intentionem, eo quòd credat, ſe ad hoc non obligatum, non peccat: at, nec propterea poſitivè bene operatur: ergo. Denique probabilitas hujus opinionis vel ex eo clariſſimè & efficacisſimè ſuaderi poteſt: quia ſi in die feriali, quô non obligor, voluntariè nolim audire ſacrum &c. talis nolitio eſt actus humanus: atqui non malus, utpote nulli Legi contrarius; neque etiam bonus poſitivè, quia non conformis Legi, niſi permittenti: ergo non eſt bonus præſertim ſi non intendam bonitatem poſitivam, ſicuti licitè poſſum non intendere: ergo eſt, & manet in individuo indifferens. Verùm hæc, utpote ſpeculationi potiùs, quàm praxi accommoda, breviter inſinuâſſe ſufficiat. Qui latiorem hujus quæſtionis notitiam deſiderat, conſulat. P. Maſtrium *2. diſt. 5. n. 310.* Fabrum *de pœnit. diſp. 4.* Poncium *diſp. 3. 22. q. 2.* Herincx *diſp. 3. n. 24.*

CON-

CONFERENTIA QUARTA

De circumſtantiis actuum humanorum.

SUMMARIUM.

87. Quid ſit circumſtantia actûs humani?
88. Communiter enumerantur ſeptem circumſtantiæ actuum humanorum, ſcilicet: *quis*, *quid*, *ubi &c.*
89. Quæ etiam communiter dividuntur in *merè aggravantes*, & *in ſpeciem bonitatis, vel malitiæ mutantes.*
90. Per circumſtantiam *quis* intelligitur conditio perſonæ.
91. Per circumſtantiam verò *quid* conditio, vel quantitas materiæ.
92. Per ly *ubi* intelligitur qualitas loci.
93. Circumſtantia *quibus auxiliis* innuit conditionem mediorum, & circumſtantia *Cur?* finem intentum.
94. Per circumſtantiam *quomodo* ſignatur modus agendi, utputa, an magìs, vel minùs deliberatè contigerit actus humanus.
95. Circumſtantia *quando* tandem vult attendendam eſſe qualitatem temporis, quo actus humanus fuit factus.
96. Reſolvitur Caſus I. De quodam Minoriſta, qui putavit ſe æquô majori pœnitentia fuiſſe oneratum à Confeſſario.

97. Pa-

97. Pastor, qui oviculam suæ curæ concreditam induxit ad peccandum, tenetur hanc circumstantiam exprimere in Confessione.

98. Idque à fortiori tenendum, si in Confessione, vel occasione hujus sumpsit occasionem sollicitandi &c.

99. Resolvitur Casus II. De quodam adolescente; qui furtivas subtractiones à Parentibus suis correptus, eosdem duriùs increpavit, mortem & alia mala simul imprecando.

100. Hanc circumstantiam, quòd scilicet Parentibus aliquid subtraxerit, per se loquendo non tenetur exprimere.

101. Nisi propterea eosdem graviter afflixisse, vel ad paupertatem redegisse supponatur.

102. Resolvitur Casus III. Cujusdam pœnitentis, adferentis peccata variè circumstantionata, de quibus tamen Confessarius, præter numerum, nihil aliud interrogavit.

103. An ille, qui ter fornicatus fuit, teneatur dicere, utrum cum una, eadémque persona ter, an verò cum tribus diversis semel rem habuerit?

104. An portans scapulare è collo, vel aliàs Reliquias, simúlque operi lascivo vacans, teneatur hanc circumstantiam singulariter exprimere in Confessione?

105. In Confessione necessariò debent exprimi circumstantiæ speciem mutantes; & quid de aggravantibus duntaxat?

106. Circumstantia personæ, quandónam sit exprimenda in Confessione?

107. An fur teneatur specialiter in Confessione exprimere, utrum res furto ablata fuerit Clerici, vel Laici?

108. Utrum detractor teneatur dicere, se proximum diffamâsse de furto, vel de adulterio &c.

109. Cir-

109. Circumstantia loci, quandónam debeat exprimi à pœnitente?
110. Tangens impudicè alium, vel aliam, an teneatur dicere, in qua parte corporis tetigerit &c?
111. Circumstantia quomodo, id est, modus peccandi, quandónam sit explicandus in Confessione?
112. Circumstantia temporis quandoque, cæteris tamen rariùs exprimenda venit.

§. I.

Præmituntur, & breviter resolvuntur quæsita, scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos de circumstantiis actuum humanorum.

QUæres primò, quid intelligatur, vel quid sit circumstantia actus humani?

℟. Nomine circumstantiarum hic intelliguntur quædam particulares conditiones quæ actum humanum in suo esse morali jam constitutum quodammodo afficiunt in genere moris, quatenus eundem reddunt accidentaliter quasi magis laudabilem, vel etiam vituperabilem: v. g. circumstantia personæ conjugatæ habentis rem cum alio &c. hunc actum reddit specialiter vituperabilem, eò quòd eundem faciat specialiter repugnare virtuti justitiæ, proptereáque appellatur circumstantia, speciem mutans, tribuitque 87.

quan-

quandam malitiam secundariam, distinctam à primaria, quam hic actus habet ex objecto, quòd scilicet repugnet virtuti temperantiæ seu castitatis.

Quocirca insuper breviter illud advertas velim, scilicet circumstantias quà tales à fine differre per hoc, quòd finis petat esse directè intentus, circumstantiæ econtra indirectè tantùm, ita, ut si aliqua circumstantia per se, & directè intenderetur, v. g. si fur vellet auferre rem alienam non quia aliena præcisè, sed quia sacra est, hæc circumstantia rei sacræ jam non ampliùs maneret mera circumstantia, sed potiùs respectu actûs interni induceret rationem objecti principalis, saltem partialis, utpote principaliter intenti, prout rectè animadvertit P. Sporer *tr. 1. c. 3. n. 12.*

Quæres 2dò, quot dentur circumstantiæ actûs humani, & quotuplicis generis?

88. ℟. 1. Communiter enumerantur septem circumstantiæ actus humani, sequenti versu comprehensæ.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodò, quando?

Non ignoro à nonnullis plures recenseri, scilicet 1. quamdiu actus duraverit? 2. circa quid? & 3. quoties contigerit? quia tamen *duratio* actûs ad *quando*; circumstantia verò *circa quid*, facilè reduci potest ad *quid*: quia insuper ly *quoties* numerum potiùs, quàm

circum-

circumſtantiam actûs denotat; (nam circumſtantia propriè talis eſt illa, quæ actum humanum in ſuo eſſe ſubſtântiali jam conſtitutum accidentaliter modificat; quod non facit ly *quoties*, ſeu numerus) hinc puto quoad hoc ſapiendum cum pluribus, dicendúmque, ſeptem eſſe circumſtantias actuum humanorum, verſu proximè allegato recenſitas.

℟. ad 2dum. Circumſtantiæ actuum humanorum ſunt duplicis generis; aliæ namque dicuntur aggravantes duntaxat, id eſt, augentes malitiam intra eandem ſpeciem peccati, uti facit major quantitas materiæ in furto (auferens enim v. g. unum dugatum. per ſe loquendo graviter peccat; & ſi duos ſimul auferat, peccat graviùs, licèt intra eandem ſpeciem) circumſtantiæ verò ſpeciem mutantes rectè appellantur illæ, quæ faciunt, ut actus Legi, ſeu etiam virtuti formaliter diverſæ repugnet, aut conveniat, & hôc ipſo eundem reddit ſpecialiter laudabilem, vel vituperabilem, veluti mox ſuprà ſpecificatum eſt de furto rei ſacræ, & de peccato carnali commiſſo à perſona ſacra. Ratio hujus eſt: quia ſpecies, & facies rei ſunt in moralibus quaſi idem, teſte La Croix, conſequenter illæ circumſtantiæ, quæ actui humano tribuunt quaſi alienam faciem, ita, ut ad earum intuitum Confeſſarius prudens debeat formare longè aliud, ac diverſum Judi- 89.

cium, rectè appellantur circumſtantiæ ſpeciem mutantes: atqui prudens ratio dictat, longè aliud ferendum eſſe Judicium de furto, vel peccato carnali, quod ſimul eſt ſacrilegum &c. quàm de alio merè ſimplici: ergo hujusmodi circumſtantiæ rectè appellantur ſpeciem mutantes. Cæterùm omnes, ac ſingulæ circumſtantiæ mox ſuprà dicto verſu comprehenſæ nedum poſſunt peccati malitiam aggravare, ſed ſubinde, & frequenter quidem, ſpeciem mutare, veluti conſtabit ampliùs ex mox dicendis. Unde

Quæres 3tiò, quid intelligatur per circumſtantiam *quis*?

90. ℟. Hæc circumſtantia non denotat ipſam ſubſtantiam perſonæ operantis, quippe quæ ad ſubſtantiam actus humani eſt neceſſaria, eô ipſo quòd talis fieri nequeat ſine operante: ſed denotat qualitatem, ſeu conditionem perſonæ; utputa an fuerit conſanguinea, conjugata, ſacra &c. vel non? Enimverò ex hujuſcemodi conditione, & qualitate perſonæ actus humani bonitas, aut malitia nedum notabiliter augmentari, ſed etiam ſpecie mutari poteſt; nam qui ſacris initiatus, aut votô caſtitatis obſtrictus &c. vel concupiſcit. vel rem habet carnalem cum perſona &c. nedum contra virtutem caſtitatis, ſed etiam Religionis graviter peccat. Idipſum intelligendum venit de actibus bonis; conditio enim perſonæ non rarò tribuit actui bonitatem ſpecie di-

distinctam, ùt si v. g. Parochus subditis suis proponat verbum DEI, nedum exercet actum Religionis, sed etiam justitiæ laude ac præmio dignum: similiter si vir magnæ dignitatis aut excellentiæ amore humilitatis alteri se postponat, vel si unus pauper alteri det Eleemosynam, notabiliter sanè bonitas operis ex conditione hujuscemodi personæ aggravatur, juxta *communem DD.*

Quæres 4tò, quidnam intelligatur per circumstantiam *quis?*

℟. Per hanc pariter non intelligitur ipsum objectum, v.g. in furto *res aliena*; quippe cujus ablatio est de essentia, & substantia furti: sed intelligitur quantitas materiæ, vel etiam conditio objecti. Unde hæc circumstantia pariter nata est, superaddere actui novam specie malitiam, v.g. operi carnali cum ligata speciem injustitiæ, seu adulterii, percussioni personæ sacræ malitiam Sacrilegii. Potest insuper hæc circumstantia peccatum transferre à veniali in mortale, tunc scilicet, quando tanta materiæ quantitas aufertur, quanta sufficit ad inferendum grave damnum, seu etiam graviter lædendum jus proximi: aliquando tamen hæc circumstantia tantùm aggravat malitiam, vel etiam bonitatem actûs intra eandem speciem, ut si quis pauperi locô denarii donet dimidium florenum &c. 91.

Quæres 5tò, quid intelligendum veniat nomine *ubi?*

92. ℟. Per hanc circumſtantiam intelligenda venit qualitas loci, an ſcilicet actus humanus fuerit exercitus in loco ſacro, vel profano; item, an in loco publico, aut privato &c. Hæc circumſtantia pariter actui humano non rarò tribuit, novam, & ſpecie diſtinctam malitiam; utputa, caſu quo quis in loco ſacro occidit hominem, humanum ſanguinem injuriosè, vel etiam ſemen humanum malitiosè, voluntariè ſcilicet ſe, vel alterum polluendo, effundit, præſertim notoriè. Similiter peccata in loco publico, & coram aliis perpetrata, utputa turpiloquia, detractiones, murmurationes, oſcula item, & tactus laſcivi &c. ratione publicitatis ordinariè ſaltem notabiliter ſolent aggravari, ratiòne ſcandali ſcilicet audientibus, vel intuentibus dati, contra virtutem charitatis. Proptereàque hæc circumſtantia nedum tunc, quando mutavit ſpeciem, eſt exprimenda, ſed etiam ſcandalizatorum numerus, quoad fieri poteſt, declarandus eſt, uti bene advertit P. Babenſtuber *tr. 2. diſp. 2. a. 2. n. 6.* Vide, ſi placet, quæ diximus *in Theolog. Sacram. p. 2. Conf. 7. a. n. 182.*

Quæres 6tò, quid ſibi velit circumſtantia *quibus auxiliis*, & quid circumſtantia *cur?*

93. ℟. Prior circumſtantia *quibus auxiliis* ſcilicet innuit, quòd ſubinde actus humani bonitas

nitas, seu etiam malitia possit augeri, vel diminui propter instrumenta, vel media, quibus aliquis usus fuit ad obtinendum suum intentum, veluti patet, si quis ope dæmonis utatur ad consequendas divitias, honores, vel ad eruendum thesaurum; vel siquis utatur mediis superstitiosis ad recuperandam sanitatem sibi, aut animalibus suis; vel denique, quod adhuc pejus est, & detestabilius, si quis utatur mediis sacris ad finem malum, utputa SS. Missæ Sacrificio ad obtinendum amorem impurum &c. vel verò SS. Eucharistiæ Sacramento ad se reddendum invulnerabilem, seu ut Germanicè dicimus: sich gefrohren zu machen: quô casu hæc circumstantia superaddit horribilem, ac detestabilem speciem Sacrilegii.

Huc insuper referendum est, si quis ad obtinendum malum finem usus fuit auxilio, seu etiam adjutorio aliorum hominum inde scandalizatorum; quia circumstantia scandali dati necessariò est exprimenda in confessione, juxta mox dicta *numero præcedente.*

Ad alteram hujus quæsiti partem breviter respondetur per ly *cur?* denotari finem propter quem actus humanus fuit factus: de quo, quia jam egimus in conferentia priore *à n. 64.* ideò hoc loco nihil speciale superaddendum, vel differendum existimo.

Quæres 7timò, quid intelligitur per ly *quomodo?*

74. ℞. Per hanc circumstantiam intelligitur, modus agendi utpote, an actus humanus magis, vel minùs deliberatè, an cum majori, vel minori intensione, cum vel sine violentia &c. contigerit &c. Et hæc circumstantia à priori auget duntaxat bonitatem, vel malitiam intra eandem speciem; quò enim, major est intensio, vel deliberatio actus, eò est melior, si sit bonus, aut pejor, si de se sit malus. Huc pariter reduci debent modi nimis lascivi, & rectæ rationis dictamini dissonantes, quô subinde conjugati, vel etiam alii soluti veneri indulgentes uti solent, qui si ita huic operi vacent, ut fiat cum voluntaria pollutione &c. committunt peccatum contra naturam, necessariò exprimendum in confessione.

Insuper huc reduci debet circumstantia *contemptûs formalis*, qualis tunc censetur intervenire, quando quis legem, vel præceptum Superioris transgreditur ideò, quia auctoritatem, vel potestatem præcipientis vilipendit, & spernit, proptereaque movetur quodammodo ad Legis prævaricationem: & in hoc casu contemptus formalis superaddit actui malitiam specie distinctam ab ea, quam habet de se, & ex objecto, veluti omnes tenent cum Doctore Angelico *3. part. q. 88. a. 8.*

Quæres denique 8vò, quidnam denotet circumstantia *quando?*

Hæc

℟. Hæc circumstantia intendit qualitatem temporis, quô actus humanus contigit, ut puta an fuerit factus tempore sacro, vel non sacro. Quocirca tamen Laymann, Navarra, aliíque plures rectè observant, per se loquendo, & secluso omni contemptu hanc circumstantiam non multùm conferre ad augmentum malitiæ, nisi actus fuerit specialiter præceptus, vel prohibitus intuitu temporis sacri: parum quippe refert, sive ante, sive post prandium detrahas proximo, aut eundem scandalizes, Deum blasphemes &c. nec opus est in similibus exprimere hanc circumstantiam, utpote merùm impertinenter & per accidens se habentem in ordine ad similia peccata. 95.

Secus dicendum foret, si absque necessitate, aut dispensatione in die festivo serviliter labores, vel si in quadragesima, die veneris, vel Sabbati &c. carnes comedas, quia hæc, & similia intuitu temporis ab Ecclesia specialiter sunt interdicta. Videatur Sporer *tr. 1. Theolog. decalog. c. 3. n. 29.*

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici de circumstantiis actuum humanorum.

CASUS PRIMUS.

Titius Sacerdos excepit confessionem alicujus pœnitentis sibi aliàs incogniti: quia tamen advertit eundem habitu, & tonsurâ clericali insignitum & his non obstantibus incidisse in nonnulla peccata carnalia, hinc intuitu hujus circumstantiæ eidem solitò graviorem pœnitentiam injunxit, ídque sine ulteriore indagine, an scilicet jam esset constitutus in sacris, nec ne? Haud multò post Titius noster audire cogebatur, se ab eodem Clerico apud alios fuisse traductum, velut Confessarium inurbanum, indiscretum, & nimis rigidum, quippe qui homini nondum constituto in sacris, sed minoribus duntaxat Ordinibus initiato, nimis gravem injunxisset pœnitentiam. Quæritur jam, an Titius bene fecerit non inquirendo hanc circumstantiam, sed potiùs eam supponendo, proptereáque solitò graviorem pœnitentiam injungendo?

96 ℟. Si Titius aliunde non habuit causam dubitandi, (utputa ratione juventutis, vel alterius circumstantiæ) an pœnitens sit constitutus in sacris, vel non? non video, cur ex hoc capite argui posset, aut traduci velut con-

Confessarius imprudens, atque indiscretus: licèt enim hæc circumstantia Ordinis sacri, utpote habentis sibi annexum votum castitatis, actûs carnalis speciem mutet, proptereáque in confessione necessariò sit exprimenda, aut in dubio rationabili interroganda à Confessario; quia tamen cum habitu, & tonsura clericali incedentes communiter, & regulariter loquendo solent esse constituti in sacris, & aliunde notum est, *ex communiter contingentibus prudentem fieri præsumptionem*, hinc non video, cur Confessarius ex eo, quòd præsumpserit pœnitentem in sacris constitutum, & intuitu hujus circumstantiæ graviorem pœnitentiam injunxerit, sit culpandus, vel etiam traducendus velut homo indiscretus.

Immò verò pœnitens videtur potiùs reprehensione dignus tum quòd Confessarium sine sufficiente causa traduxerit; tum etiam, quòd ipsusmet non expresserit hanc circumstantiam, quòd scilicet nondum sit initiatus majoribus Ordinibus, nec voto castitatis obstrictus: si enim fuit tam doctus & sapiens, ut sciverit hanc circumstantiam, non modicè demere malitiam actus carnalis, propterea que se non fuisse gravandum tantâ pœnitentia, procul dubio etiam noverit, eandem circumstantiam esse exprimendam, in confessione: liquet proin, quòd sine causa sufficiente traduxerit Confessarium. Cæterùm

an pœnitentia injuncta fuerit nimis onerosa & indiscreta, decidere nec volo, nec valeo. utpote ignorans nedum quantitatem pœnitentiæ, verùm etiam qualitatem, aut numerum peccatorum. Videatur La Croix *l. 6. p. 2. n. 958.*

Dices. At quid, si Pastor, vel curam animarum gerens (quisquis demum ille sit) peccet cum aliquo, vel aliqua suæ curæ concredita, tenebiturnè in confessione hanc circumstantiam exprimere?

97. ℟. Tenetur sine dubio, nisi Confessarius aliunde, id jam sciat. Ratio est: quia hæc circumstantia mutat speciem peccati, facitque illud specialiter repugnare virtuti justitiæ: quemadmodum enim secundùm dicta *n. 90.* Pastor erudiendo ovem sibi concreditam in via salutis &c. nedum exercet actum religionis, & charitatis, sed etiam justitiæ, vi cujus oviculas sibi concreditas tenetur dirigere ad salutaria animæ pascua; ita profectò è contrario dicendum, quòd dum Pastor ipse in lupum degenerans oviculam jam non pascere: sed devorare nititur, utputa scandalizando, vel in peccatum eam inducendo &c. procul dubio gravissimè impingit, nedum in eam virtutem cui peccatum v. g. luxuriæ ex sua natura opponitur, verùm insuper contra justitiam. Vide de hoc P. Wigant *tribunal. Confessar. tr. 2. exam. 2. p. 28.*

Idip-

Idipsum à fortiori tenendum est, si (quod 98.
DEus avertat) Confessarius in confessione, vel occasione hujus Sacramenti sollicitâsset pœnitentem; hoc enim est Sacrilegium prorsus damnabilissimum, necessariò exprimendum in confessione. Verùm cùm de hoc jam disseruerimus *in Theolog. Sacrament. part. 2. Confer. 20. n. 105. seqq.* ideò ad alia pergimus, remittentes Lectorem ad dicta *l. cit.*

CASUS SECUNDUS.

SEmpronius juvenis Parentibus suis varias merces subtrahere, easdémque mox pretiô infimo distrahere consueverat, eo fine, ut suo postea genio indulgere, popinas frequentare, promissámque amasiæ suæ mercedem solvere posset; cúmque à Parentibus suis propterea aliquoties graviter fuisset correptus, graviùs inde exacerbatus, cœpit eisdem maledicere in faciem, mortemque, diabolum & alia, nescio quæ, malorum genera eisdem imprecari: quin etiam firmissimè sibi proposuit, quòd datâ occasione proxima eis vellet machinari mortem, tum ad se liberandum à molestissimis increpationibus, tum etiam ad adipiscendam quantocyus integram hæreditatem. Jam verò pœnitentiâ ductus, in amaritudine animæ suæ recogitat hæc peccata, quæ bene agnoscit esse gravissima; dubitat tamen, an, vel quales circumstantias ex memoratis in Confessione teneatur exprimere. Quid ad hoc dubium resolvendum?

℟.

99. ℟. Sempronius præter numerum & speciem suorum peccatorum tenetur etiam exprimere sequentes circumstantias, scilicet; circumstantiam finis, ex quo Parentibus suis subtrahere consuevit; nam finis extrinsecus malus, uti erat intentio indulgendi genio &c. &c. mutat speciem peccati, secundùm dicta in Conferentia proximè præcedente, 2. Tenetur item exprimere circumstantiam læsæ pietatis ex eo, quòd tam graviter afflixerit suos parentes, eisdem maledicendo in faciem, mortem imprecando, immò & machinationem hujus firmiter proponendo. Unde neutiquam satisfaceret præcepto confessionis, præcisè dicendo, se graviter injuriâsse proximos suos, proposuisse insuper mortem iisdem machinari &c. non inquam satisfaceret, hôc præcisè modo sese accusando; quia Confessarius inde non posset colligere hujuscemodi injurias fuisse illatas Parentibus cum gravi læsione pietatis eisdem debitæ; quæ, cùm speciem mutet, necessariò exprimi debet in confessione, uti jam fuit dictum.

At, inquies, nunquid etiam tenetur exprimere illam circumstantiam, quòd Parentibus suis, & non aliis extraneis merces subtraxerit?

100. ℟. Per se loquendo non tenetur hanc circumstantiam exprimere; eò quòd qualitatem peccati potiùs minuat, quàm aggravet; Enim

Enimverò rationabiliter præsumere licet, Parentes non esse tam graviter invitos respectu suorum liberorum aliquid sibi clepantium, quàm respectu extraneorum, veluti animadvertimus *de Restitut. Confer. 10. n. 280.* Atque hinc La Croix *lib. 6. part. 2. n. 1006.* rectè ait, quòd, si actio contra Parentes facta non adversetur pietati (uti furtum per se non pietati, sed justitiæ repugnat) eô ipso non sit diversæ speciei, & per consequens minimè opus esse, ut in confessione exprimatur hæc circumstantia, scilicet esse factam contra Parentes &c.

Dixi tamen: *per se loquendo non tenetur &c.* 101. Secus enim dicendum foret, si Sempronius noster per hujusmodi subtractiones Parentes suos graviter afflixisset, vel si eosdem periculo paupertatis, alteriusvè gravis damni incurrendi exposuisset, utputa periculo excidendi suo servitio &c. prout fieri posset, si Parens haberet administrare merces, vel etiam redditus alienos. Videatur la Croix *loc. cit.*

CASUS TERTIUS.

Cajo pro sacro tribunali exposito nuper occurrit homo se accusans 1. quòd aliquoties graviter detraxerit aliis. 2. Quòd ter opere ipso carnaliter peccaverit. 3. Insuper attentaverit alios somnô oppressos lascivè contrectare. Cajus hæc inaudiens aliud nihil interrogavit,

præter-

præterquam numerum, quoties scilicet detraxerit, & quoties attentaverit alios contrectare? Jam dubitatur, an per hoc satisfecerit suæ obligationi? & præsertim an non debuerit interrogare, utrum cum eadem, vel cum diversis personis peccaverit carnaliter. Quid respondebit Confessarius?

102. ℟. 1. Confessarius non satisfecit suæ obligationi interrogando præcisè numerum, & nihil aliud; sed debuisset ulterius inquirere 1. quot personis, vel coram quibus detraxerit? item an ex hujuscemodi detractionibus illis nullum aliud damnum intulerit. Rursus 2. an illi, quos somnô oppressos attentavit contrectare, non fuerint consanguinei, vel affines &c. Ratio prioris est: quia si pluribus detrahatur graviter, peccatum quodammodo, saltem virtualiter, multiplicatur, eo quòd plurium jura distincta lædantur, & tantò quidem gravius, quantò plures fuerunt, qui detrahentem sunt auscultati: ergo saltem per se loquendo Confessarius debuisset interrogare (quantum moraliter fieri potest) quot personis, & coram quibus detraxerit, & an inde nullum aliud damnum emerserit? Ratio autem 2di est: quia non solùm actus, sed & affectus tangendi lascivè consanguineum, vel consanguineam, aut affinem, singulariter repugnat reverentiæ sanguini debitæ, proptereaque meritò reputatur circumstantia speciem mutans: at

cor-

certum est, quòd Confessarius teneatur indagare in circumstantias speciem mutantes: ergo & in hoc casu debuisset, nisi aliunde fuisset certus, quòd pœnitens non attentaverit tangere consanguineum, vel affinem, sed mere extraneum de sua linea.

℟. jam 2dò. Pœnitens probabiliter satisfecit suæ obligationi dicendo, se ter peccâsse carnaliter ipso opere fornicando, esto non expresserit, an cum una duntaxat persona ter, an verò cum qualibet ex tribus diversis semel. Ratio est: quia in morali hominum existimatione idem censetur, sive quis cum tribus diversis semel, sive cum una tribus vicibus rem habeat: ergo si talis dicat se ter fuisse fornicatum, satisfacit suæ obligationi. Ita tenet La Croix *cit. n. 1040*. Existimo tamen ego, subesse majus periculum scandali in eo, quòd quis tres diversas personas sollicitet, aut cum tribus rem habeat, quàm si quis cum una eadémque persona tribus distinctis vicibus peccet: & hoc indubitabile censeo, casu quo personæ seductæ antehac fuerunt innocentes, seu non informatæ, aut assuetæ similibus: nunquid enim inde sument occasionem deinceps sæpiùs captandi hujusmodi voluptates semel expertas? Neque dubitandum, quin à tribus personis seductis plura committantur peccata, quàm ab una. Censeo proin, Confessarium omnino prudenter facturum, si ex tali pœnitente interroget, an 103.

cum

cum una tantùm, an verò cum pluribus rem habuerit? item an non dederit scandalum seducendo personam innocentem? &c.

At quid tenendum de illo (inquies) qui sive solutus sit, sive conjugatus, dum actu lascivis vacat, è collo portat Scapulare, vel alias Reliquias; tenebiturnè in confessione hanc circumstantiam exprimere?

104. ℟. Non tenetur. Ratio est hæc: quia esto in hoc videatur intervenire aliqualis irreverentia, ea tamen morali prudentûm existimatione non reputatur gravis, sed venialis duntaxat, prout expresse tenent Lugo, Bonæ spei, Filliuccius *tr. 30. n. 129.* atqui peccata venialia, vel circumstantias venialiter duntaxat malas tenetur confiteri: ergo &c. Quin etiam respectu conjugatorum hæc circumstantia videtur omni culpa vacare; quia cùm opus conjugii sit omnino honestum, eisdémque licitum, planè non apparet, cur reverentiæ, S. Scapulari, aliisvè sacris Reliquiis debitæ repugnet: aliud foret, si hoc absque necessitate exerceretur in loco sacro, id est, ad cultum divinum duntaxat specialiter consecrato, veluti jam alibi notavimus. Videatur La Croix *cit. n. 1067.*

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

105. Colliges ex hactenus dictis primò, in confessione necessariò exprimendas esse cir-

circumstantias, quæ speciem peccati mutant; hoc enim expresse declarat Concilium Trident. *ss.* 14. *c.* 5, *de Sacram. Pœnit.* ubi ait: *Colligitur præterea, etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant, eò scilicet, quòd sine illis peccata ipsa neque à pœnitentibus integrè exponantur, nec judicibus innotescunt &c. &c.* An verò circumstantiæ merùm (etsi notabiliter, aggravantes sint necessariò exprimendæ, non ita certò constat, licèt speculativè loquendo sententia affirmativà videatur probabilior: tutius insuper esse, si exprimantur, nemini prudentum potest esse dubium; quam ob rem Confessarius indagando in similes circumstantias haud imprudenter facit: nihilominus pœnitenti docto, & erudito, volenti sequi oppositam sententiam, utpote hodiedum satis communem, & toleratam ab Ecclesiâ, tenetur se accommodare, nisi talis pœnitens esset suspectus de occasione proxima, vel de consuetudine peccandi jamjam contracta, aliavè obligatione v. g. restitutionis &c. inde resultante: quô casu pœnitens tenetur Confessario interroganti respondere, prout facilè deduci potest, ex illa propositione *n.* 58. inter damnatas ab Innocentio XI. *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem &c.* Ratio autem fundamentalis hæc est; quia Confessario incumbit obligatio judicandi de statu, & de delictis pœnitentis,

quatenus hujus saluti meliori modo consulere valeat: ergo similiter pœnitenti incumbit reciproca obligatio respondendi Confessario rationabiliter interroganti. Videantur de hoc dicta *in Theolog. Sacram. part. 2. Conf. 7. n. 169. & seqq.*

106. Colliges 2dò, circumstantiam personæ tunc solùm esse exprimendam, quando conditio personæ facit, ut actus humanus repugnet cuidam alteri virtuti ab ea, cui ex sua natura opponitur, veluti fit, dum voto castitatis, vel Ordine sacro obstrictus peccat carnaliter; hujusmodi enim circumstantiæ faciunt actum carnalem specialiter repugnare virtuti Religionis: Idipsum dicendum est suô modo, casu quo consanguineus cum consanguineo, vel consanguinea, aut affine, Maritus cum consanguinea Uxoris, sponsus cum consanguinea sponsæ intra 2dum gradum carnaliter peccat; item si filius Parentem, Uxor Maritum, frater sororem &c. graviter lædat, vel injuriet. Ratio facilè patebit cuivis rem ponderanti; quia similes circumstantiæ superaddunt actui malitiam distinctam ab illa, quam habet ex suo objecto præcisè. Et licèt Lugo, & Dicastillo *disp. 9. n. 584.* apud La Croix *cit. n. 1008. fin.* putent, non quamlibet injuriam contra fratrem, aut sororem, Parentes, vel Superiores factam repugnare pietati, sed illam duntaxat, quæ verè gravis est, puto nihilominus etiam in

his

his dari poſſe injuriam levem pietati ſpecialiter repugnantem, utputa ſi quis ſuo Parenti aut Superiori detrahat, illumvè diffamet, eſto non in materia tam gravi.

Colliges 3tiò, non eſſe neceſſariò exprimendam circumſtantiam furti illati Clerico, tametſi is rem furto ablatam obtinuiſſet ex ſuo beneficio Eccleſiaſtico, vel ob Adminiſtrationem Sacramentorum &c. Ratio eſt: *Quia pecuniæ, & aliæ res occaſione Eccleſiarum, & beneficiorum Eccleſiaſticorum pro tempore provenientes, poſt quam ad manus Beneficiariorum pervenerunt, non ulteriùs in Eccleſiaſticis, ſed potiùs in ipſorum Beneficiatorum propriis, & ab iis aquiſitis bonis judicari, & propterea quodammodo pro ſæcularibus, & profanis haberi debent*, veluti in terminis declaravit Julius III. *3. Junii 1550.* conſtituit. *cùm, ſicut* &c. Unde hujusmodi bona habentur veluti res profana, quandoquidem neque in ſe ſunt ſacra, neque propterea, quòd Clerico auferantur, violatur aliquis locus ſacer, neque perſona ſacra, neque etiam immunitas Eccleſiaſtica; ergo per hoc non committitur ſacrilegium, Tamburinus *de Confeſſione. l. 2. c. 8. §. 2. n. 5.* La Croix *cit. n. 1092.* 107.

At quid inquies, ſi v. g. Titius detrahendo dixit de uno, quòd ſit adulter, de altero, quòd ſit Sodomita, de 3tio denique quòd ſit fur, vel impoſtor &c. teneturnè ſingulas iſtas circumſtantias in individuo, ſeu etiam

in specie infima exponere in confessionali.

108. ℟. Quòd non: & ita tenet Lessius *in Auct.* ℣. *confessio. casu 9.* & Lugo *de pœnitent. disp. 16. n. 265.* Ratio est: quia omnes detractiones sumunt suam malitiam ex eo, quòd sint contra unum bonum famæ, quemadmodum furta ex eo, quòd sint contra bonum fortunæ: ergo sicut non tenetur determinatè exprimere, an aurum, vel argentum, vel vestem &c. abstulerit, sed satisfacit dicendo se rem gravem abstulisse &c, ita pariter hujusmodi detractor satisfacit, dicendo se graviter detraxisse proximo &c. nisi præter damnum famæ simul scienter intulisset aliud damnum fortunæ ex hujusmodi injusta diffamatione, prout nonnunquam fieri posset: non enim quævis vitia hominem æqualiter reddunt inhabilem ad quodcunque officium v. g. militare; unde procul dubio majus damnum infert v. g. militi, qui illum infamat de furto, aut proditione &c. &c. quàm qui infamat de fornicatione.

109. Colliges 4tò, circumstantiam loci similiter tunc solùm esse exprimendam in confessione, quando peccatum intuitu loci specialem malitiam contrahit, veluti fit, si quis in loco patente, & coram aliis turpia loquatur, vel quod adhuc pejus est, ipso opere exerceat, utique non sine scandalo contra virtutem charitatis; item si quis in loco sacro, ut-

puta

puta in ipsa Ecclesia, vel Capella ad cultum divinum specialiter consecrata actu externo peccaret, v.g. vel se ipsum, vel alium turpiter tangendo, polluendo &c. quia in hoc casu committitur insuper sacrilegium. Secus dicendum, si hujusmodi impudicitiæ committerentur solùm in Campanili, vel in Monasterio, aut domo beneficiarii; quia hujuscemodi loca non censentur specialiter consecrata ad cultum divinum, prout jam alibi diximus. Videatur de hoc Corduba *in summa q. 113.* Sylvester ℣. *loca Religiosa.* Vega *in summa p. 1. c. 52.* ℣. *circumstantia. casu 29.*

Dices adhuc, Quidsi autem pœnitens alium, vel aliam personam tangat impudicè, teneturnè dicere, an in parte superiori corporis, vel verò in inferiori tactus fuerit factus?

℞, Regulariter loquendo præsumi potest, 110. ac debet, hujusmodi tactum fuisse graviter peccaminosum; qui enim fatetur se impudicè tetigisse personam, videtur velle exprimere locum, seu objectum impudicum sui tactus: & certè de tactibus honestis, & non impudicis nemo fortassis, nisi scrupulosus sese accusare solet. Eapropter si Confessarius aliunde, scilicet ex reliqua materia confessionis animadvertat, pœnitentem esse valde debitum veneri, minimè dubitandum est, quin tangendo graviter deliquerit; hoc enim

in his circumſtantiis prudenter omnino præſumere licet. Arbitror tamen rurſus, Confeſſarium in ſimili caſu ſapienter facturum interrogando ulterius 1. An hujusmodi tactus deliberatè, & malo, ſeu laſcivô animo contigerit, & ſi hoc? 2. An in parte ſuperiore, vel inferiore corporis; ſupra veſtes duntaxat, vel verò ad nudum corpus fuerit factus? *Gravius enim eſt, reſpicere, vel tangere animô impudico corpus hominis ſub pannis, quàm manum, vel pedem; quia magìs libidinoſa delectatio eſt ibi*, inquit S. Thomas *opuſcul. 64*. Certum inſuper & exploratum eſſe debet, tactus, qui in partibus verendis immediatè fiunt, præſertim inter perſonas diverſi ſexûs, efficaciùs influere ad pollutionem, quàm ſi fiant in aliis partibus, præſertim ſuprâ veſtes duntaxat.

111. Colliges 5tò, circumſtantiam *quomodo* tunc ſolùm eſſe exprimendam, quando modus agendi actum humanum vel transfert à veniali ad ſpeciem mortalis, aut vice verſa; prout fieri amat ratione majoris, vel minoris advertentiæ, ſeu deliberationis; vel quando modus peccandi ſuperaddit ſpecialem malitiam? veluti fit in furto facto cum violenta aggreſſione Domini, item in peccato luxuriæ, cum violenta ſuppreſſione mulieris commiſſò &c. Ratio ſemper manet eadem, quæ mox ſuperiùs fuit data: quia ſcilicet in hujuſcemodi caſibus intervenit malitia ſpecie

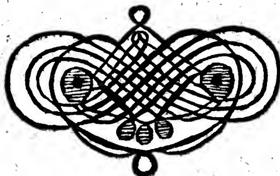
mora-

morali distincta: violentia enim ex furto simplici facit rapinam, ex fornicatione verô stuprum efficit. Ita cum communi DD. Wigant, *cit. tr. 3. Exam. 2. n. 35.* La Croix *lib. 6. p. 2. n.* 1087.

Colliges denique 6tò, circumstantiam *quando*, id est, temporis, cæteris rariùs esse exprimendam. Ratio est: quia raró contingit, ut hæc superaddat actui humano specialem malitiam; parum quippe refert, an v. g. furtum, homicidium, vel detractio &c. ante, vel post prandium, an in die feriali, vel festivo fiat. Posset nihilominus hæc circumstantia saltem subinde specialem malitiam conferre, utputa, si quis in die Jovis sancto, vel paraſceves, aut paschæ &c. vellet instituere ludos, choreas publicas, sicut in bachanalibus, inquit Wigant *cit. n. 36.* 112.

Notabiliter insuper peccatum aggravari videtùr, si v. g. consuetudinarius, aliivè in occasione proxima constituti, eadem die, qua confessi, & sacra Communione refecti sunt, denuo relabantur; prætérquam enim, quòd hæc videatur palmaris ingratitudo erga D E U M, insuper videtur haud obscurum indicium, quòd pœnitentes non habuerint efficax propositum sese emendandi, ideoque meritò timendum, ne indignè, & sacrilegè perceperint

Sacramenta: nec proin mirum, quòd, ipsimet plerúmque in hoc apprehendant singularem malitiam, proptereáque desuper singulariter sese accusare soleant, prout ego non semel, sed pluries audivi. Vide de hoc, si placet, ea, quæ diximus *Theolog. Sacram. part. 2. Confer. 7. n. 178.*

CON-

CONFERENTIA QUINTA

De Conſcientia recta & erronea.

SUMMARIUM.

113. Conſcientia ùt ſic eſt dictamen practicum intellectûs.
114. Communiter dividitur in quinque membra, ſcilicet 1. rectam. 2. Erroneam. 3. Dubiam, 4. Probabilem, & 5. in ſcrupuloſam.
115. Rurſus alia dicitur *obligans*, alia *conſulens*, & alia *permittens*.
116. Conſcientia recta eſt illa, quæ ex principiis veris aliquid dictat in particulari.
117. Unde etiam hanc tenemur ſequi, caſu quo aliquid dictat velut præceptnm, aut prohibitum.
118. Conſcientia erronea dicitur ea, quæ ex principiis falſis aliquid dictat.
119. Hæc duplex eſt, ſcilicet 1. vel invincibiliter, vel 2. vincibiliter erronea.
120. Dictamen conſcientiæ invincibiliter erroneæ, præcipientis, aut prohibentis quivis tenetur ſequi.
121. Solvitur quædam inſtantia in contrarium.
122. Non tamen tenemur, immò nec licet ſequi conſcientiam vincibiliter errantem, quando hæc dictat aliquid, quòd reipſa eſt illicitum.
123. Satisfit cuidam alteri inſtantiæ in contrarium.
124. Reſolvitur Caſus I. De quodam Candidato ad ſacram Religionem vocato.

125. An talis relicto ordine denuo revertendo ad sæculum peccet?

126. An peccent Parentes, qui liberos suos nituntur avertere ab amplectendo statu Religioso?

127. Resolvitur Casus II. Cujusdam pœnitentis, qui putavit, cogitationes merè internas, quantumvis de se malas, culpa vacare &c.

128. Et quid de eo, qui nec actus impudicos, neque ipsam etiam pollutionem apprehendit ùt peccaminosam?

129. Unde Confessarius debeat colligere, utrum talis homo graviter deliquerit, nec ne?

130. Resolvitur Casus III. cujusdam personæ, quæ erroneè existimavit, se incurrisse impedimentum affinitatis.

131. Quo non obstante probabilissimè contraxit validè matrimonium.

132. Peccavit tamen concedendo usum corporis, quippe quem apprehendit ut sibi illicitum.

133. Non item admittendo tactus impudicos, quos putavit licitos &c.

134. Conscientia differt tum â Synteresi, tum etiam à Theologia morali.

135. Quomodo dictamen conscientiæ practicè formetur?

136. Ad hoc formandum non semper requiritur discursus formalis.

137. Contra conscientiam operari semper est illicitum.

138. Satisfit cuidam Instantiæ in contrarium.

139. Quomodo peccetur agendo contra dictamen conscientiæ?

140. Quid de eo, qui apprehendit se malè agere, sed sine reflexione, an graviter, an verò leviter duntaxat peccet?

141. Et quid de illo, qui è duobus unum cogitur agere, quod tamen putat esse illicitum.

§. I.

§. I.

Præmituntur, & breviter resolvuntur quæsita, scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos tum de conscientia recta, tum etiam de erronea.

QUæres primò, quid sit conscientia? ℞. Conscientia est Judicium, seu dictamen practicum intellectûs, quô is ex principiis communibus judicat, & in particulari deducit aliquid hîc, & nunc agendum velut honestum, aut velut inhonestum omittendum esse, fuisse, vel fore. Ita Scotus *2. dist. 39. q. 2.* Sporer *tr. 1. c. 1. n. 5.* Laymann, *l. 1. tr. 1. c. 2. n. 1. & communiter DD.* Dicitur autem Judicium, & quidem practicum; nam conscientia ethimologicè sumpta idem sonat, ac *cordis scientia*, vel juxta D. Thomam, & Scotum quasi *concludens scientia*; quod utique ad intellectum pertinet: & quia hæc est regula proxima actionis humanæ, ideò debet dictare, seu concludere de aliqua actione in particulari. Dicitur ulterius: judicans aliquid *velut honestum agendum &c.* Enimverò quando intellectus noster dictat aliquid agendum non secundùm rationem superiorem (quæ attendit honestatem operis) sed

113.

ſed tantùm ſecundùm rationem inferiorem (quæ præcisè attendit utilitatem, aut delectabilitatem actionis, parum, vel nihil omnino curando de honeſtate operis &c.) hujusmodi dictamen non meretur dici conſcientia, ſed potiùs anticonſcientia, inquit rectè Sporer. Ratio eſt: quia conſcientia debet eſſe *regula*, & quidem proxima actuum humanorum, utí jam dictum eſt: atqui hoc dictamen quòd ſit præcisè ſecundùm rationem inferiorem v. g. hic, & nunc eſſe furandum, adulterandum &c. planè non eſt regula, ſed potiùs corruptela actionis humanæ: ergo &c.

Quæres 2dò, quotuplex ſit conſcientia ùt ſic?

114. ℟. 1. Eſt quintuplex, ſcilicet *1. recta. 2. erronea, ſeu falſa. 3. dubia. 4. Probabilis, ſeù opinativa, & 5. ſcrupuloſa.* Ita rurſus *communiſſimè DD.* Ratio deſumi debet ex mox dictis: conſcientia enim ùt ſic eſt dictamen practicum intellectus; atqui intellectus noſter ſic judicando quandoque procedit per præmiſſas certas, & dicitur *conſcientia recta*, quandòque deducit aliquid ex principiis falſis, & erroneis, indéque enaſcitur *conſcientia erronea*; non rarò ex principiis probabilibus remotè ſaltem concurrentibus, aliquid concludit, dicitúrque *conſcientia probabilis*.

Rurſus aliquando nòn invenit talia principia, ex quibus certi aliquid poſſet concludere,

dere, unde vel manet intellectus suspensus de honestate, vel inhonestate actionis, aut certè judicat esse dubium, an hic, & nunc liceat operari, vel non: & hæc communiter appellatur *conscientia dubia.* Denique contingere natum est, ut subinde levibus de causis, & sine sufficiente motivo aliquid apprehendat velut illicitum, & peccaminosum, quod tamen tale non est: & hæc tandem appellatur conscientia scrupulosa. Res tota fiet clarior per decursum, & alia exempla in sequentibus Conferentiis de singulis adferenda.

℟. jam 2dò. Conscientia ut sic rursus subdividitur in *obligantem*, *consulentem* & *permittentem*. Nomine obligantis intelligitur illa, quæ dictat aliquid velut præceptum, aut prohibitum, proptereáque ut faciendum, aut omittendum. Nomine consulentis intelligitur ea, quæ aliquid suadet, vel etiam dissuadet solùm pro meliori esse, v. g. esse abstinendum ab hac, vel illa recreatione; esse exercendum hoc, vel illud opus charitatis. Denique nomine permittentis intelligitur illa, quæ dictat, aliquid hic, & nunc esse permissum, ita, ut non sit præceptum, neque prohibitum, v. g. esum carnium in quadragesima, casu quo Ecclesia dispensat &c. Ratio hujus subdivisionis liquet ex dictis: conscientia enim est regula proxima, dictans in particulari de re agenda, vel non 115.

agen-

agenda: atqui inter agibilia alia sunt præcepta, alia prohibita, alia rursus permissa duntaxat, vel certè ad meliùs esse facienda, vel omittenda: ergo &c.

Quæres 3tiò. Quid sit conscientia recta?

116. ℞. Conscientia recta est illa, quæ ex principiis veris & certis, cognitis, & rectè applicatis, judicat in particulari: aliquid esse faciendum, vel omittendum &c. Ita rursus *communissimè DD.* Rectè autem dicitur: *cognitis, & rectè applicatis*? Enimverò si principia certa, vel non cognoscantur ut talia, vel certè non bene, sed erroneè applicentur, jam inde non ampliùs sequetur dictamen conscientiæ rectæ, sed erroneæ.

Quæres 4tò, an teneamur sequi dictamen conscientiæ rectæ?

117. ℞. Tenemur sine dubio, quando dictat aliquid ùt faciendum ex præcepto, aut omittendum ob factam prohibitionem. *Communis.* Ratio est: quia voluntas humana tenetur se conformare regulæ proximæ actionum humanarum, dum hæc aliquid dictat velut agendum de præcepto, aut omittendum ob justam prohibitionem, ita, ut secus faciendo delinquat graviter, aut leviter juxta proportionem materiæ: atqui conscientia, præsertim recta, est regula proxima: ergo &c. Unde Mastrius *Theol. moral. disp. 1. n. 15.* rectè docet, hanc obligationem, sequendi scilicet dictamen conscientiæ rectæ, tam esse strin-

ſtringentem, & arctam, ut ne quidem per DEum valeat diſpenſari; quia nec DEus facere poteſt, ut quis ſine peccato agat id, quod putat, & rectè quidem, eſſe illicitum, ac peccaminoſum: at quicunque agit contra dictamen conſcientiæ rectæ, eô ipſo putat eſſe illicitum, & peccaminoſum id, quod facit: ergo &c.

Quæres 5tò, quid ſit conſcientia erronea?

℟. Conſcientia erronea eſt illa, quæ ex principiis falſis dictat eſſe illicitum, quod re ipſa licitum eſt, aut viciſſim, eſſe licitum, quod re ipſa eſt prohibitum, atque illicitum: v.g. in quadrageſima eſſe licitum eſum carnium, quia Eccleſia diſpenſavit, cùm tamen non diſpenſaverit; vel eſſe indictum jejunium, ubi revera nullum fuit indictum ab Eccleſia. Idque tunc præcipuè verificatur, quando tale aliquid dictat absque fundamento probabili; nam ſi ex rationabili fundamento formetur hujuscemodi Judicium, potiùs reduci deberet ad conſcientiam probabilem, quæ pariter non raro errare poteſt ſaltem materialiter, & ſpeculativè, uti patebit ex dicendis infrà à *n. 188.* Videatur Reiffenſtuel *tr. 1. diſt. 3. n. 9.* 118.

Quæres 6tò, quotuplex ſit conſcientia erronea?

℟. Eſt duplex, alia ſcilicet vincibilis, alia verò invincibilis. Prior habetur tunc, quando error facilè potuiſſet deponi, utpota alios 119.

con-

consulendo, aut interrogando &c. posterior autem censetur intervenire, casu quo error non potuit deponi, nec veritas indagari, vel quia erranti nulla venit in mentem suspicio de errore, vel si quidem venit, nihil tamen incidit, quod deberet indagare in veritatem, aut certè non habuit, quem consuleret, vel interrogaret. Ratio hujus divisionis facilè constabit; nam conscientia ideò appellatur erronea, quia ortum ducit ex aliquo errore: ergo quemadmodum error potest esse, vel vincibilis, & culpabilis, quia scilicet facilè potuisset inquiri veritas; alius autem invincibilis, & inculpabilis, eò quòd moraliter loquendo veritas non potuerit indagari, aut agnosci; ita pariter conscientia erronea rectè dividitur in eam, quæ est vincibiliter, & in illam, quæ est invincibiliter, & inculpabiliter errans.

Quæres 7timò, an teneamur sequi conscientiam invincibiliter erroneam v. g. dum dictat esse mentiendum ad impedienda mala majora?

120. ℟. Quod teneamur sequi conscientiam invincibiliter errantem. Ita *DD. communissimè.* Ratio est: quia voluntas tenetur sequi suam regulam: atqui conscientia invincibiliter errans regulat voluntatem, & quidem prudenter; quia dictat hoc, vel illud esse faciendum ob justam Legem; nam invincibiliter errans hoc, vel simili modo secum ratiocinatur: teneor

neor sequi, & exequi id, quod DEUS, vel justa lex à me exigit: hæc autem exigit à me, ut v. g. mentiar ad impedienda majora mala: ergo teneor mentiri &c. Ex quo liquet, hoc dictamen esse à parte rei erroneum; nulla enim lege jubemur mentiri; quia tamen creditur prudenter verum, hinc sequitur, quòd adhuc possit esse regula voluntatis, non quidem quà erroneum, & falsum, sed quatenus prudenter creditur verum, & obligatorium. Videatur Henno *tr. de conscient. disc. 1. q. 2.* vel Babenstuber *tr. 1. disp. 2. a. 2. n. 23.*

Dices. Mendacium semper manet intrinsecè malum: ergo in omni casu illicitum. Et certè si quis in quocunque demum casu teneretur ad mentiendum, vi hujus mendacii posset à DEO prætendere præmium: hoc autem omnino falsum, & absurdum est: ergo &c.

℟. distinguendo consequens: ergo in omni casu, quò cognoscitur esse malum, est illicitum, *conced.* in casu quo non cognoscitur esse malum, sed invincibiliter existimatur esse bonum, & à DEO præceptum. *neg. cons.* Verum quidem est, quòd etiam in tali casu mendacium maneat malum materialiter saltem, quia tamen ab eo, qui invincibiliter errat, malitia non agnoscitur, hinc etiam formaliter non peccat; quamobrem poterit aliquando à Deo prætendere præmium non 121.

tam propter mendacium secundùm se, sed potiùs ex eo, quòd mentiendo voluerit exequi divinam voluntatem; quæ executio utique non est mala, sed bona: & in tali casu DEus præcipit mendacium non quidem per se, & directè, aut quatenus malum est, sed indirectè, in quantum jubet, ut nunquam agamus contra conscientiam, faciendo scilicet id, quod putamus illicitum, & offensivum Dei, sed potiùs id, quod prudenter credimus à Deo, aut à Lege justa præceptum, uti rectè observat La Croix *l. 1. n. 30.*

Quæres 8tavò, an etiam teneamur sequi conscientiam vincibiliter erroneam v. g. dum dictat esse mentiendum?

℟. Vincibiliter erroneam non tenemur
122. positivè sequi, sed deponere potiùs, licèt teneamur eam sequi negativè, id. est, non agere contra illam, quamdiu durat, & non fuit deposita. Ita Pater Sporer *tr. 1. in decalog. c. 1. n. 21.* & re ipsa *communis DD.* Licèt in modo loquendi differre videantur. Ratio hujus est: quia nullus potest obligari ad faciendum aliquod malum formaliter tale, seu ad peccandum: at qui ex conscientia erronea vincibili mentitur, peccat formaliter; jam enim debuit saltem dubitâsse, an liceat mentiri in his circumstantiis, & hôc ipso animadvertere, quòd mentiendo sese exponat periculo peccandi: è contra si contra conscientiam suam ageret, rursus delinqueret,

quia

quia juxta Apostolum *Rom. 14. omne, quod non est ex fide* (id est, ex credulitate, ac persuasione, quod sit licitum) *peccatum est*: ergo quisquis agit contra suam conscientiam propriam, peccat; quia hoc ipsô consentit in malum, quod ùt tale apprehendit, esto à parte rei malum non esset. Quòd autem conscientiam vincibiliter erroneam teneamur deponere, inde facilè suadetur: quisquis enim tenetur sese expedire à laqueo peccandi; at, nisi deponamus conscientiam erroneam vincibilem, perseveramus in periculo, & quidem proximo, ideoque in laqueo peccandi: nam si eam sequamur, peccamus, si non sequamur, rursus peccamus, quamdiu non deponimus eam, indagando veritatem: ergo ad hoc obligamur. Videatur Reiffenstuel *tr. 1. dist. 3. n. 12.*

Dices. Qui non mentitur, dum conscientia etiam vincibiliter erronea dictat esse mentiendum, ille peccat: ergo fuit obligatus sequi hoc dictamen; nemo enim peccat, nisi agat contra Legem obligantem.

℞. disting. antecedens. Peccat contra dictamen conscientiæ vincibiliter erroneæ, neg. contra dictamen conscientiæ rectæ, conced. ant. & neg. cons. Qui enim ex errore vincibili putat v.g. esse mentiendum, duo habet Judicia, seu dictamina intellectus, saltem virtualiter distincta; unum quô judicat, *se teneri ad mendacium dicendum, & hoc est erro-* 123.

neum; alterum verò, quô judicat, *non mentiri in his circumstantiis esse idem, ac peccare*, quod utique verissimum est, & non erroneum, hinc fit, quòd, qui stante hujuscemodi dictamine non mentitur, peccet, non quidem contra dictamen prius, sed contra posterius, quod erat verum; quia hoc modo consentit malo peccati saltem apprehensi, & existimati. Videatur Laymann. *lib. 1. tr. 1. c. 4. n. 3.*

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici de conscientia recta & erronea.

CASUS PRIMUS.

Titius studiosus nimium quantum lubricus perbene agnovit hinc suam fragilitatem, illinc verò innumerabilia quasi animæ pericula; quibus exponeretur in sæculo: quam ob rem animò induxit, quòd relicto mundo, vellet amplecti sanctius institutum, id, quod, & fecit. Verum, cùm paulò post susceptum sacræ Religionis habitum à Novitiorum Magistro se solitò rigidiùs tractatum existimâsset, excusso suavissimo Christi jugo ad sæculum denuo reversus fuit, sibique conjugem junxit, quacum de facto vivit in perpetuis rixis, atque discordiis. Unde non rarò conqueri solet de miser-

rimo

rimo suo statu, asserens, se tenere firmiter sibi persuasum, quòd à Deo puniatur ob neglectum vocationis suæ. Quæritur jam 1. an Titius peccâsset non obtemperando divinis inspirationibus ad ingressum Religionis impellentibus? & 2. an peccaverit denuo revertendo ad sæculum?

℟. ad primum. Titius per se loquendo non peccâsset, tametsi inspirationibus divinis statum Religiosum suadentibus non obtemperâsset. Ratio est: quia status Religiosus non cadit sub præcepto, sed sub consilio duntaxat: atqui ex eo, quòd quis negligat amplecti consilium Evangelicum, etsi ad hoc amplectendum videatur interiori stimulo excitatus, per se loquendo non peccat, uti benè docet Stoz *in suo tribunal. l. 1. p. 5. n. 60.* ergo &c. Nec refert: quòd Titius bene agnoverit suam fragilitatem, simúlque innumera animæ pericula in sæculo sibi imminentia; quia his non obstantibus potuit habere animum firmissimum resistendi tentationibus cum adjutorio divinæ gratiæ, occasionesque peccandi pro viribus evitandi, vel aliis mediis licitis (utputa statum matrimonialem amplectendo) fragilitatem suam suffulciendi. Esto etiam agnoverit, se in Religione tutiùs, & securiùs suam operari posse salutem; certum tamen est, quòd non teneamur semper amplecti id, quod est tutius; secus enim quivis homo lubricus teneretur fugere sæculum, & cucullum inducere; quod 124.

tamen certò falsum est: ergo Titius negligendo, & non sequendo hujusmodi inspirationes divinas ad statum Religiosum impellentes, non peccasset. Dixi tamen, *per se loquendo non peccasset &c.*

125. R. jam ad 2dum quæsitum hujus Casus, potuit Titius excutiendo suavissimum Christi jugum, & revertendo ad sæculum peccâsse, non quidem eo præcisè ex capite, quòd Monasterio valedixerit (cuiliber enim Novitio semper manet liberum, se mediante professione solemni obstringere S. Religioni, vel non) sed ideò, quia fortassis saltem ex conscientia erronea putavit, se revertendo ad sæculum, suámque vocationem negligendo, graviter delinquere, vel quia credidit, se in sæculo, utpote tam periculoso non, nisi difficillimè salvatum iri. Unde P. Caspensis *de peccat. disp. 3. n. 9.* Sapienter monet, esse attendendum affectum, ex quo Consilium Evangelicum respuitur, indeque deducendum, an, vel quantum quis respuendo deliquerit. Neque abs re videtur id, quod Titius suspicatur, scilicet se à Deo hac miseranda discordia puniri ob neglectum vocationis suæ; quòd enim plures ob hanc causam non minùs graviter, quàm palpabiliter fuerint puniti, dura nobis, & quidem satis tragica exstant exempla, ita, non immeritò credere liceat, in similibus fuisse verificatum illud *Prov. 1. c. quia vocavit & renuistis - - ego*

quo

quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo &c. &c.

At, inquis, quid tenendum de Parentibus, qui filios, & filias suas nituntur avertere à statu Religioso?

R. Si id faciant ex motivis merè futilibus, & humanis sine sufficienti causa, procul dubio graviter peccant. Ita *communissimè DD.* Ratio est: quia in eligendo, & amplectendo vitæ statu; sive Religioso, sive sæculari &c. quisque est liber, & sui juris: ergo si Parentes liberos suos in hoc sine verè gravi causa impediant, vel impedire nitantur, revera gravem iisdem inferunt injuriam, & hôc ipso graviter peccant. Nec dubito, quin graviter delinquant illi Parentes, qui à Religione avertere conantur v. g. filium ex eo præcisè, quòd sit unicus; vel quod amplam habeat hæreditatem &c. Secus procul dubio dicendum, resolvendum est, casu quo Parentes ducuntur motivis verè ponderantibus, cujusmodi esse possunt 1. si defectu successionis verè nobilis, vel antiquissima familia deperiret, vel 2. si hujus defectu quædam Dynastia, aut integra aliqua Provincia deberet devolvi in aliam lineam Acatholicam; vel 3. si Parentes sint constituti in verè gravi necessitate, quæ aliter sublevari non posset, nisi ope, & subsidio filii in sæculo remanentis: hôc enim supposito filius nedum jure positivo, verùm etiam jure natu-

126.

rali teneretur Parentibus suis succurrere, post posito sanctiore instituto. Videatur Reiffenstuel *Theolog. Moral. tr. 9. dist. 2. n. 9. & 10.*

CASUS SECUNDUS.

Sempronius sæpissimè animô volvit immo, & fovit cogitationes, & desideria mala, utputa se vindicandi de suo inimico, eidem graviter nocendi, furandi, fornicandi, seu etiam adulterandi &c. de quibus tamen nunquam se accusavit in confessionali, eò quòd putaverit, ejusmodi cogitationes, & desideria merè interna non esse mala, nisi opere externo compleantur. Quid jam judicii de hac ignorantia Sempronii, & quid de confessionibus hôc modo factis?

127. ℟. In praxi á Confessario attendendum, & indagandum esse, an Sempronius ex conscientia culpabiliter, vel verò inculpabiliter erronea hoc crediderit: quòd enim multi saltem è rudioribus, & minùs eruditis inculpabiliter possint sibi persuadere hujuscemodi desideria non esse mala, nisi opere compleantur, videtur satis certum, quod, & Sanchez *in Decal. l. 1. c. 16. n. 16.* Stoz *tribun. l. 1. p. 5. n. 64.* La Croix *lib. 1. n. 35.* expressè docent.

Consequenter dicendum, quòd, si Sempronius fuerit ductus errore, & conscientia inculpabiliter errante, confessiones hactenus factæ fuerint validæ, saltem ex hoc capite:

pite: at verò si Sempronius laborâsset errore, aut ignorantia notabiliter culpabili (quod tamen casus iste non videtur supponere) confessionésque mala fide fecisse, ita, ut agnoverit se graviter delinquere non confitendo hujusmodi desideria &c. dicendum foret, confessiones peractas fuisse nullas, immo sacrilegas. Ratio est: quia peccatum mortale obstat gratiæ justificanti, & reconciliationi divinæ; cùm talis non possit habere verum, supernaturalem, & universalem dolorem, vi cujus verè doleat de omnibus, ac singulis peccatis mortalibus, cum proposito efficaci nullum ampliùs committendi; quod tamen est necessarium ad valorem absolutionis: quò supposito Sempronius adigendus foret ad repetendas confessiones factas, veluti diximus *in Theol. Sacr. part. 2. Confer. 10. n. 257. & seqq.*

At quid, si Sempronius dicat, se in sua juventute sat longo tempore se ipsum tetigisse, pollutiones procurâsse &c. nunquam tamen de iisdem sese accusâsse, eò quòd putaverit hoc non esse illicitum?

℟. Si Sempronius supponatur non esse de classe rudiorum, sed illorum è numero, qui perspicacioris sunt ingenii, & honestioris educationis (veluti regulariter esse solent civitatenses) existimarem, eum non laborâsse errore inculpabili, aut certè non ad longum tempus. Ratio est: tum quia lumen 128.

I 5 natu-

naturale videtur dictare, in hujusmodi actibus latere quandam inhonestatem, & malitiam; tum etiam quia homo perspicatioris ingenii, & melioris educationis citiùs incipit dubitare saltem de honestate similium actionum, cúmque talibus nunquam deficiat copia Confessarii interrogandi, hinc pariter censeo, saltem ad longiusculum tempus non dari invincibilem, & inculpabilem ignorantiam quoad similes actus. Certum nihilominus videtur, in hominibus rudioribus, iis præsertim, qui ruri, in sylvis, & propemodum inter pecora, & cum pecoribus educantur, dari posse invincibilem ignorantiam de malitia v. g. pollutionis, aspectuum & tactuum lascivorum &c. Ratio est: quia de illis, quæ non illico innotescunt ex primis morum, & totius honestatis principiis, & indigent discursu ad deprehendendam honestatem, vel inhonestatem, potest dari ignorantia inculpabilis, præsertim in rudioribus, veluti tenent S. Thomas *1. 2. q. 100. a. 1.* D. Bonavent. 2. *dist. 39. a 1. q. 2.* La Croix *l. 1. n. 720.* Henno *de actib. hum. disp. 2. q. 8. art. 4. & 5.* At, quòd aspectus, vel tactus impudicus, aut captatio voluptatis ex pollutione procurata, vel etiam naturaliter exorta &c. sint mortaliter mala, & illicita, non ita evidenter innotescit ex comprehensione primorum principiorum, sed indigent discursu ad deprehendendam eorum malitiam: ergo

ma-

malitia eorum potest saltem ad aliquod tempus inculpabiliter ignorari. Ex quo facilè concludet prudens Confessarius, in tali contingentia facti esse vel maximè attendendum ad circumstantias, conditionem, & qualitatem pœnitentis, cautéque indagandum, an fuerit ductus ignorantia culpabili, seu vincibili, an verò invincibili.

Dices: Sed unde hoc colliget Confessarius?

℟. Hoc esse concludendum ex propria confessione pœnitentis: quem in finem oportebit eundem interrogare sequentia. 1. An ergo nunquam dubitaverit, vel certè suspicatus fuerit de aliqua malitia latente, seu, an existimaverit se peccare committendo similes impudicitias? si dicat, quod non, credendum erit, eum laborâsse ignorantiâ invincibili: si verò asserat, se dubitâsse, an non peccet &c. aut certè suspicatum fuisse de malitia: rursus 2. Confessarius instet interrogando, an nunquam eidem inciderit, quòd deberet hac super re consulere Confessarium, vel alium prudentem? &c. Si respondeat, sibi hoc quidem incidisse, ex verecundia tamen, vel alio malo fine neglexisse inquisitionem, concludendum erit, ignorantiam fuisse culpabilem: è contra, si pœnitens asserat, sibi nihil incidisse de obligatione inquirendi ulteriùs, credendum, & concludendum erit, errorem fuisse inculpabilem; 129.

uni-

universaliter enim ad hoc, ut error, vel ignorantia dici valeat culpabilis, necessum est 1. ut taliter errans dubitaverit de veritate, & 2. ut apprehenderit obligationem inquirendi, & 3. ut potuerit inquirendo sibi comparare notitiam: ergo si de aliqua veritate nunquam dubitavit, aut certè obligationem inquirendi nunquam apprehendit, dicendum; quod hôc ipso laboraverit ignorantia inculpabili. Videatur Stoz *lib. 1. tribun. part. 5. n. 20.* Vega *in summa part. 2. c. 55. casu 1.*

CASUS TERTIUS.

Caja imperfectè fuit cognita à Cajo, post aliquot verò annos à quodam consanguineo Caji in 2do gradu postulata in conjugem, proptereáque in conjugium, utpote valde sibi favorabile visum, consensit, licèt mala fide: firmiter enim sibi persuaserat, se propter peccatum olim cum Cajo commissum, non ampliùs posse nubere ejusdem consanguineo. Hanc ob causam post matrimonium solenniter contractum Marito suo permisit quidem tactus lascivos, quippe quos credidit etiam in hoc statu sibi licitos; usum tamen corporis, quem apprehendit illicitum ob peccatum cum Cajo commissum, per aliquot tempus recusavit, tandem verò partim blanditiis, partim etiam timore graviùs offendendi suum Maritum, etiam hunc permisit, licèt non sine gravissimo remorsu conscientiæ.

Tandem dè salute animæ suæ timens, & mul-

multùm anxia, totam rei seriem aperit cuidam Confessario, & quærit 1. quid de valore hujus matrimonii judicet? 2. An, vel quomodo peccaverit admittendo tactus, immo, & usum corporis? Quid Confessarius Cajæ sciscitanti respondebit?

℞. Confessarius pro resolutione primi 130.
quæsiti debet interrogare, an Caja contrahendo matrimonium non habuerit animum contrahendi, & sese obligandi, quantùm tunc potuit; Si respondeat quod sic (prout revera semper habere solent) intrepidè dicat, standum, & præsumendum esse pro valore matrimonii; consequenter ab ea debitum nedum reddi, sed etiam tutâ conscientia exigi posse. Ratio est: quia re ipsa, potuit validè contrahere, cùm nullo fuerit irretita impedimento, simúlque supponitur voluisse se obligare, quantùm pro tunc potuit: ergo cùm potuerit se validè obligare standum est pro valore, eò præsertim, quòd ex post facto semper præsummatur pro valore actus, ubi de invaliditate certò non constat. Sanchez *lib. 1. de Matr. disp. 18.* La Croix *l. 6. p. 3. n. 417.*

Neque obstat, quòd Caja crediderit, se esse irretitam impedimento; quia impedimenta matrimonii non dependent ex sinistra persuasione contrahentium; sed ex intentione Ecclesiæ, vel ex natura rei: atqui Caja ex natura rei, neque ex constitutione Eccle-

clesiæ fuit impedita; quandoquidem Ecclesia sancta copulæ imperfectæ, utpote ex qua sola vir, & mulier non fiunt una caro &c. nunquam voluerit annexum impedimentum dirimens: ergo dicendum, quòd hoc matrimonium valeat. Videatur de hoc La Croix *lib. 6. part. 3. n. 531.*

Dices. Respectu illius, quod apprehenditur impossibile, nequit dari voluntas efficax: atqui Caja apprehendit hoc matrimonium velut impossibile; supponitur enim firmiter credidisse, quòd non ampliùs huic possit nubere propter peccatum cum Cajo, ceu consanguineo perpetratum: ergo non potuit efficaciter consentire in hoc matrimonium.

131. ℟. distinguendo majorem respectu illius, quòd apprehenditur ùt impossibile absolutè, conced. ùt impossibile secundùm quid duntaxat, id est, ideò, quia est probibitum, nequit dari voluntas efficax absoluta, trans. efficax conditionata, neg. maj. cum cons. Esto igitur Caja firmiter crediderit, se non posse nubere huic, eò quòd putaverit, id esse ab Ecclesia vetitum, quia tamen aliunde constat, quòd homines sæpè sæpiùs nitantur, aut certè conentur niti in vetitum, hinc procul dubio potuit etiam Caja habere voluntatem efficacem saltem conditionatam, sese obligandi, *si & in quantum* tunc potuit. Et certè multiplici experientia constat, sponsos

con-

contra fidem ſponſalium priorum contrahere cum alia, eſto non ignorent ſe propterea peccare, eò quòd hoc ſit graviter illicitum &c. quo caſu nemo dubitat de valore matrimonii: quidni ergo & Caja noſtra potuiſſet habere voluntatem ſatis efficacem ſeſe obligandi?

℟. jam ad 2dum, minimè dubitandum eſſe, quin Caja graviter deliquerit, & multipliciter quidem, tum 1. quia tentavit contrahere matrimonium, non obſtante, quòd illud putàverit graviter ſibi illicitum, & fortè omnino nullum ideóque 2. convincitur voluiſſe hoc Sacramentum exponere periculo nullitatis, utique non ſine Sacrilegio; tum denique 3. quia uſum corporis, quem putavit graviter ſibi illicitum, nihilominus conceſſit. Ratio horum eſt: quia ſecundùm dicta ſuperiùs *n. 62.* actus humanus ſumit ſuam bonitatem, vel malitiam ab objecto non ùt eſt in ſe, ſed ut proponitur per rationem practicam, ſeu per dictamen intellectûs: atqui Cajæ hæc omnia proponebantur velut illicita, & graviter prohibita: ergo graviter deliquiſſe cenſenda eſt, proptereáque examinanda de numero, præſertim quoties uſum corporis ſtante hac perſuaſione conceſſerit ſuo Marito. 132.

Cæterùm, ſi Caja candidè fateatur, ſibi perſuaſum fuiſſe, quòd etiam in hoc ſtatu poſſet permittere tactus impudicos, & quidem 133.

dem

dem sine reatu conscientiæ, eidem fides est adhibenda à Confessario, quippe qui juxta *communissimam DD.* tenetur pœnitenti tam pro se, quàm contra se loquenti credere, præsertim cùm aliunde constet circa similia in multis hominibus præsertim simplicioribus dari posse ignorantiam invincibilem, uti latiùs probat noster Henno *proximè cit. loco.* Utrum verò Confessarius teneatur illico admonere pœnitentem, quando advertit eum laborare quadam ignorantia, jam alibi satis diximus nempe *Theol. Sacram. part. 2. Confer. 18. n. 471. & 472.* item *part. 3. Confer. 14. n. 338. & seqq.* potestque de hoc videri La Croix *lib. 6. p. 2. n. 1759.* vel Kresslinger *in addit. post n. 55. ad tr. 14. dist. 8. Theolog. mor.* R. P. Reiffenstuel.

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

134 COlliges ex dictis primò, conscientiam differre tum à Synteresi, tum etiam à scientia morali. Ratio est: quia Synteresis est habitus cognoscitivus primorum principiorum moralium, cujusmodi sunt: *Bonum esse faciendum, malum fugiendum,* item *non esse faciendum alteri, quod nobis fieri nolumus &c. &c.* Scientia verò moralis occupatur in deducendis conclusionibus universalibus, seu generalibus morum; cujusmodi sunt: *ergo*

DEus

DEus utpote infinitè bonus, est amandus, ergo *Superiores, vel Parentes &c. sunt venerandi &c.* è contra conscientia dictat agibilia in particulari, id est, hic & nunc facienda, v. g. hanc rem alienam esse restituendam, hac hora esse audiendam Missam &c. &c.

Colliges ex his 2dò conscientiæ dictamen 135. formari hoc, vel simili modo; dictat Synteresis, v. g. bonum esse faciendum à malo declinandum &c. 2. Subsumit ratio, vel scientia moralis: atqui bonum, immo debitum est hoc tempore v. g. paschali confiteri, & sumere sacram Synaxin: ergo (concludit tandem dictamen conscientiæ) hoc tempore teneor confiteri &c. Ecce hic dictamen conscientiæ rectæ! similiter ad formandam conscientiam erroneam intellectus hoc, vel simili modo procedit: licitè colo DEum sub speciebus consecratis contentum: atqui (subsumit ratio) sub his speciebus (quas erroneè putat consecratas) continetur DEus: ergo sub his speciebus contentum licitè, vel sanctè colo. Ecce hic denuo dictamen de aliqua actione in individuo exercenda, formatum ex principiis generalibus, & communibus: sed quia ortum habet ex una saltem præmissa falsa, seu erronea, hinc juxta dicta *n.* 118. hoc dictamen rectè appellatur conscientia erronea: id quod DD. *communiter* asserunt, esto P. Stoz contradicat.

136. Illud tamen adhuc observandum est, quòd ad formandam conscientiam non semper sit necessarius discursus formalis: quemadmodum secundùm dicta superius *Confer. 1. n. 22.* ad actum humanum non semper requiritur deliberatio formalis; secus enim rustici, & alii simpliciores utpote ignorantes formare discursum formalem, pariter essent incapaces actus humani, vel conscientiæ &c. quod tamen liquet esse falsum: sufficit igitur discursus etiam virtualis cum judicio practico de honestate, vel inhonestate actionis. Ratio inde desumitur: quia sæpe sæpius contingere natum est, ut, vel ex sola apprehensione actionis humanæ hujus honestas, vel inhonestas moralis illicò innotescat v. g. blasphemiam esse malam, amorem Dei esse bonum, & hoc ipso illicò sine ulteriore deliberatione, vel discursu formali intellectus dictet, unum esse faciendum, & alterum fugiendum, veluti sapienter notat P. Sporer *tr. 1. c. 2. n. 12.* & La Croix *lib. 1. n. 301.*

137. Colliges 3tiò, in nullo casu licitè agi contra conscientiam, sive dein hæc supponatur vincibiliter, sive etiam invincibiliter errans. Ratio est: quia in nullo casu licet voluntariè agere id, quod à ratione apprehenditur, & voluntati proponitur velut malum; nam juxta effatum Apostoli *Rom. 14.* jam superiùs allatum: *omne, quod non est ex fide, peccatum est*: at, quidquid contra conscientiam

sit,

sit, à ratione proponitur velut moraliter malum: ergo voluntariè nunquam licet contra eam agere. Unde S. Thomas *1. 2. q. 19. art. 9. fin.* ait: *dicendum, quòd simpliciter omnis voluntas, discordans à ratione, sive recta, sive erronea, semper est mala;* quia scilicet hôc ipso consentit in malum.

Dices: Si non licet agere contra dictamen conscientiæ vincibiliter errantis, sequitur, quòd quis, teneatur mentiri, dum conscientia ex errore vincibili dictat, esse mentiendum: at, hoc est contra dicta mox superiùs *n. 22.* ergo &c. sequela majoris inde probatur: si enim non licet agere contra conscientiam, tunc non licet omittere mendacium at, si hoc non licet intermittere, necessariò fatendum est, quòd talis homo teneatur mentiri; ergo &c.

℟. negando maj. ad hujus probationem 138. disting. maj. non licet omittere mendacium, quamdiu error non deponitur, con. supposítô, quòd error fuerit depositus, prout vincibiliter errans potest (uti supponitur) & tenetur deponere neg. Cæterùm si stante errrore mentiatur, utique peccabit mentiendo, at non tam contra conscientiam erroneam vincibilem, quàm contra rectam, uti jam dictum est suprà *n. 123.* Neque ex hoc inferas, quòd talis homo hoc modò redderetur perplexus, immò necessitaretur ad peccandum; quia non necessitatur absolutè, sed

ex ſuppoſitione duntaxat, quòd nolit veritatem inquirere, & errorem deponere; hoc verò non obſtante peccatum meritò eidem imputatur; verè quemadmodum is, qui v. g. tempore paſchali voluntariè, & culpabiliter negligit confiteri aliquod peccatum mortale, peccat, ſive præſumpſerit accedere ad S. communionem in hoc ſtatu, ſive non; quia tale peccatum adhuc eſt liberum ſin minus in ſe, & directè, ſaltem indirectè, & in cauſa.

139. Colliges 4tò, eum, qui contra conſcientiam ſuam agit, peccare contra illam virtutem, contra quàm ſe agere erroneè credit, v. g. ſi putavit ſe ex charitate teneri ad mentiendum, & non mentiatur, peccabit contra charitatem: ſi mala fide credidit, ſe conſumere alienum &c. peccat ſaltem in affectu contra juſtitiam, tametſi reapſe non alienum, ſed proprium conſumpſiſſet: ſimiliter qui credit ſe v. g. hodie teneri ad jejunium, & abſtinentiam à carnibus, comedendo carnes peccat contra præceptum Eccleſiæ ſaltem in affectu. Ratio eſt: quia actus ſumit ſuam ſpecificationem, id eſt, bonitatem, & malitiam ab objecto non ùt in ſe eſt, ſed ut propoſito per dictamen practicum rationis: ergo ſi proponatur velut prohibitum virtute charitatis, & nihilominus voluntas illud amplectitur, profectò convincitur voluiſſe peccâre contra charitatem &c. Videatur

deatur Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 11. n. 17.*

Sed quid, si pœnitens advertit quidem se malè agere, at, non se reflexit, an graviter, vel leviter duntaxat peccet: v. g. homo plebejus die festivo laborando advertit, se malè agere: Civis verba minùs honesta proferendo, apprehendit se peccare: Confessarius dum actu absolvit, recordatur, se non satis indagâsse in unam, vel alteram speciem, seu etiam circumstantiam peccati, & nihilominus, etsi non sine remorsu conscientiæ pergit absolvere, quia in his circumstantiis tempus non videtur permittere maturiorem reflexionem, an scilicet in his, & similibus casibus committatur peccatum veniale duntaxat, aut omnino mortale? quid Judicii formandum de similibus, an gravis, an verò venialis duntaxat noxæ condemnabimus eos?

℟. Quantum ad præsens quæsitum non 140. unam esse omnium DD. sententiam: aliqui enim putant, quòd taliter operantes peccent mortaliter, eò quòd sese saltem exponant periculo graviter peccandi, & hôc ipso saltem implicitè dicere videantur, se hoc, vel illud facturos, sive sit peccatum grave, sive non: alii tamen existimant, tales non nisi venialiter delinquere; esto enim advertant, se malè agere, quia tamen ratio malitiæ etiam invenitur in omni peccato veniali; hinc non videtur rectè inferri, quòd is, qui advertit se

malè agere, ipsô facto consentiat in malum grave, seu peccatum mortale. Ex quo liquet, utrámque opinionem suo non destitui fundamento. Credo nihilominus posse utrámque reconciliari ex circumstantiis pœnitentis; nam si is supponatur esse homo malitiosus, qui à mortalibus æquè parùm, quàm à venialibus abhorrere, vel abstinere solet, & præsertim si practicè dubitando, an non graviter peccet, nihilominus non abstinuit, censeo eum esse condemnandum gravis noxæ, ob rationem adductam pro prima opinione; at verò, si pœnitens sit homo timoratæ conscientiæ, qui tam facilè non solet consentire in peccatum mortale, minimè puto, esse præsumendum, quòd graviter deliquerit, ob rationem pro secunda parte allatam. Esto se non ita resolverit priùs: & hoc inde facilè potest colligi, quòd hujuscemodi homines tímoratæ conscientiæ à Confessario examinati, & interrogati, an hoc fecissent, etsi putâssent se graviter DEum offendere? regulariter respondere soleant, quòd nunquam id fecissent, si putassent se graviter peccare: Videatur Castropalao *p. 1. de consc. erron. punct. 3. n. 3. & seqq.* Tambur. *l. 1. Decalog. c. 1. §. 3. n. 32. fin.* Sporer *tr. 1. in Decalog. c. 1. n. 17.*

141. Colliges denique 5tò, non peccare illum, qui unum è duobus cogitur facere v. g. manere apud infirmum, negligendo sacrum, aut vi-

vicissim accedendo sacrum, negligere infirmum, & sic loquendo de aliis pluribus casibus, tametsi erroneè existimet se peccare, quidquid demum è duobus faciat. Ratio est: quia malitia peccati non dependet ex sola apprehensione Judicii, sed vel maximè à libero voluntatis consensu: atqui, eo ipso, quòd quis cogatur ad aliquid omittendum, aut faciendum non ampliùs est liber: ergo hôc ipso non ampliùs peccat. Unde tametsi infirmus lecto affixus putet se peccare non accedendo Ecclesiam, revera tamen non peccat, quia non supponitur liber ad accedendum &c. Id tamen advertendum necessariò est, quòd etiam ille, qui unum è duobus, quorum utrumque apprehendit esse malum, cogitur necessariò facere, utputa, vel negligere infirmum, vel negligere sacrum &c. teneatur eligere id, quod sibi minùs malum videtur: v. g. si putet, esse minùs malum negligere infirmum, quàm negligere sacrum &c. tenetur neglecto infirmo accedere sacrum. Ratio est: quia cùm ipsi sit liberum amplecti id, quod minùs malum videtur, si id non faceret, profectò convinceretur voluntariè voluisse amplecti majus malum, proindéque excessus hujus malitiæ, utpote voluntarius eidem meritò imputaretur ad culpam. Laymann *l. 1. tr. 1. c. 4. n. 4.*

CONFERENTIA SEXTA

De Conſcientia dubia.

SUMMARIUM.

142. Conſcientia dubia eſt ſuſpenſio Judicii de re agenda &c.
143. Dubium aliud dicitur poſitivum, aliud negativum.
144. Aliud verò eſt dubium juris, aliud facti.
145. Dubium juris rurſus ſubdividitur in ſpeculativum, & practicum.
146. Ex dubio facti non raró oritur dubium juris, & vice verſa.
147. Aliud etiam eſt dubium de valore, & aliud de honeſtate actionis. *Unde*
148. Conſcientia dubia ùt ſic dividi poteſt, ac debet juxta diverſitatem dubiorum.
149. Cum Conſcientia practicè dubia nunquam licet operari, bene tamen cum conſcientia ſpeculativè duntaxat dubia, & practicé reſoluta.
150. Debet tamen talis reſolutio practica fieri prudenter, & cum ratione.
151. In dubio melior eſt conditio poſſidentis.
152. In dubio, an obligatiò aliquando ſit contracta manet ſubditus in poſſeſſione ſuæ libertatis.
153. Quando, vel quomodo è duobus malis minus ſit eligendum.
154. Quandonam in dubio tutior pars ſit eligenda.
155. Recenſentur breviter nonnullæ aliæ regulæ com-

communes, ex quibus resolutio practica concipi potest.

156. Resolvitur breviter Casus I. De èo, qui dubitavit, an fecerit verum votum, an verò propositum duntaxat abstinendi ab omni commercio carnali.

157. Quo non obstante adhuc validè contraxit matrimonium.

158. Persona dubitans post emissum votum virginitatis matrimonio semel consummato deinceps licitè reddit, immo etiam petere potest debitum.

159. Illicitè tamen peteret, casu quo emisisset votum castitatis.

160. Quid de eo, qui certò scit, se vovisse castitatem, & dubitat solùm, an temporaneam, an verò perpetuam voluerit vovere.

161. Resolvitur Casus II. Cujusdam dubitantis, an persona à se carnaliter cognita non fecerit cuidam alteri potestatem sui corporis.

162. Utrum fœmina, dubitans de quonam è duobus conceperit, tutâ conscientia possit ab uno tantùm, an verò ab utroque, prætendere alimenta proli necessaria.

163. Post sententiam Judicis uterque teneretur contribuere ad alimentationem prolis genitæ.

164. An persona dubitans à quonam è duobus conceperit tuta conscientia possit jurare, se concepisse ab uno, & non ab altero.

165. Resolvitur Casus III. De Sacerdote practicè dubitante, utrum non peccaverit graviter.

166. Utrum talis teneatur necessariò confiteri ante celebrationem?

167. Dubius, an sit jejunus naturaliter, licitè percipit sacram communionem, modò priùs se resolvat practicè.

168. Quænam sit differentia inter Conscientiam dubiam, & inter probabilem?

169. Dubitans, an lex sit lata, non tenetur eam servare, bene verò ille, qui scit esse latam, & solùm dubitat, an non sit abrogata.

170. Dubius, an lex obliget sub mortali, vel veniali tantùm, potest se resolvere in partem mitiorem.

171. Et quid de illo, qui solùm dubitat, an satis deliberatè, & maturè aliquid voverit, vel juraverit?

172. Subditus dubitans, an res à Superiore præcepta sit honesta, ac licita, tenetur obedire.

173. Quid si res præcepta videatur nimis ardua?

174. Et quid de iis, qui post factum jam jam peccatum dubitant, aut quærunt è Confessario, an non peccaverint?

§. I.

Præmituntur, & breviter resolvuntur quæsita, scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos de Conscientia dubia.

QUæres primò, quid sit conscientia dubia?

142. ℟. Conscientia dubia est illa, quæ neutri parti ex contradictoriis determinatum præbet assensum, sed manet anceps, & hæsitans, an hoc sit licitum, vel non? Ita *cum communissima DD.* Reiffenstuel *Theolog. mor. tr. 1. dist. 3. n. 25.* Ratio hujus descriptionis de-

desumi debet ex eo: quia nomine dubii propriè talis communiter intelligitur quædam suspensio Judicii, seu intellectûs, quæ tunc propriè intervenit, quando is inter duas propositiones contradictorias v.g. an stellæ sint numero pares, vel impares? suspendit omne Judicium: ergo etiam conscientia dubia rectè appellatur illa, quando intellectus de aliqua actione in particulari manet dubius, seu suspensus, sitnè hic, & nunc licita, vel non. Quia tamen secundùm dicta *n. 113.* nomine conscientiæ ùt sic intelligitur dictamen practicum intellectus, conscientia verò dubia, ùt patet ex descriptione mox data, non importat dictamen, sed potiùs suspensionem dictaminis; hinc Doctores communissimè advertunt, conscientiam dubiam non mereri nomen conscientiæ propriè talis: solet nihilominus communiter recenseri inter quinque membra dividentia conscientiam ùt sic, idque propterea fortassis, quia intellectus dubitando saltem virtualiter dictat, esse dubium, an hæc actio sit licita, vel non, prout rectè advertit Caspensis *tr. 11. disp. 1. n. 22.* Verùm pro hujus majori dilucidatione.

Quæres 2dò, quotuplex sit dubium, vel conscientia dubia?

℟. 1. Dubium, ùt sic communiter dividi solet 1. in positivum, & negativum *ex parte motivi:* positivum est, quando intelle- 143.

ctui

ctui pro utraque parte contradictionis v. g. quòd peccaverit &c. occurrunt rationes, sed ita infirmæ, ac debiles, ut non possit se propterea in alterutram partem resolvere; sed maneat quasi in æquilibrio suspensus. Negativum verò appellatur, quando nec pro una, neque pro altera parte occurrunt rationes, seu motiva, proptereaque manet suspensus, nec potest discernere v. g. an consenserit delectationi morosæ, vel non. Unde etiam hoc dubium à Stoz & aliis vocatur mera ignorantia.

Rursus aliud est dubium positivum *ex parte actûs*, & habetur tunc, quando intellectus actu positivo judicat, rem esse dubiam: aliud dicitur negativum ex parte actus, quando scilicet intellectus ita manet suspensus, ut nullum prorsus ferat Judicium positivum, ne quidem dictando, rem esse dubiam, veluti sapienter advertit P. Sporer *tr. 1. prooëm. c. 1. n. 65.* & alii plures.

144 ℟. 2dò. Rursus aliud dici *dubium juris*, & aliud *dubium facti*. Dubium facti est, quando dubitas de aliquo facto v. g. an horas Canonicas recitaveris, an peccato consenseris? an commissum peccatum fueris confessus? an infans sit baptizatus? &c. Dubium verò juris est, quando dubitatur de aliquo Jure, aut Lege, vel obligatione, seu etiam de facultate legitima aliquid faciendi, aut de valore actûs, & similibus ad jus spectanti-

ctantibus; utputa an lex sit lata? an hic, & nunc obliget? an votum, aut professio Religiosa fuerit validè emissa? an baptismus fuerit validè, id est, cum omnibus de jure ad illius essentiam requisitis collatus? Ita DD. *communiter* apud Stoz *l. 1. part. 5. n. 122.*

℟. jam 3tiò. Hoc dubium juris rursus subdividitur in merè speculativum, & practicum. Merè speculativum appellatur, quando non dubitatur de praxi, id est; de aliqua operatione humana, sed potiùs de aliqua veritate, præscindendo ab omni operatione v. g. an Deus sit Trinus? an stellæ sint numerô pares? an baptismus sine aqua naturali collatus valeat? an essentia consecrationis consistat in his præcisè verbis: *Hoc est corpus meum?* &c. Practicum verò dubium est, quando dubitatur de aliqua operatione humana, seu praxi. Porro, si dubitetur solùm de aliqua operatione generatim, præscindendo à circumstantiis particularibus, utputa an liceat exigere censum germanicum? an licitum sit die festivo laborare, aut Sacrum omittere? an liceat baptizare in aqua rosacea, aut in vino acetoso consecrare &c. dicitur dubium speculativo-practicum. Quando autem dubitatur de aliqua actione humana hic, & nunc in his, vel illis circumstantiis exercenda v. g. an liceat ab hoc homine exigere censum, & quidem 6. vel 7. pro 100? an hac die festiva huic personæ liceat laborare 145.

ser-

serviliter, aut Sacrum v. g. propter infirmitatem omittere &c. an relicta aqua naturali hunc infantem liceat baptizare in aqua rosacea? an sine necessitate relicto vino justo, seu puro, licitum sit consecrare in vino acetoso? vocatur dubium practico practicum.

146. Illud insuper notandum hic venit, quòd ex dubio facti sæpe sæpiùs oriri soleat dubium juris. E. g. dubitans, an Clericum percusserit, incipit dubitare, an non incurrerit pœnam Canonis? dubitans, an commiserit homicidium, postea dubitat, an non incurrerit irregularitatem de jure latam in homicidas? Dubitans de peccato commisso, postea dubitare incipit, an teneatur illud confiteri? Econtrario ex dubio juris non rarò oriri natum est dubium facti: v. g. dubitans an lex municipalis etiam peregrinos obliget, hôc ipso incipit dubitare, an in hoc loco, hac die teneatur audire Sacrum, vel servare jejunium? similiter dubitans, an res hactenus à se possessa non sit aliena, postea incipit dubitare, an hic & nunc sibi liceat eam alienare?

147. Ex quibus facilè liquet 1. aliud esse dubitare de valore, & aliud dubitare de honestate, seu licentia alicujus actus: si enim dubites v. g. an ad valorem pœnitentiæ sufficiant hæc præcisè verba: *Absolvo te*? dubitas speculativè, id est, de aliqua veritate specula-

cula-

culabili verſante circa valorem Sacramenti: è contrà ſi dubites, an abſolvendo licitè utaris his præcisè verbis: *Abſolvo te?* dubitas practicè, quia de aliqua operatione humana ſeu praxi licitè exercenda.

Liquet inſuper 2dò, conſcientiam dubiam ùt ſic haud incongruè poſſe dividi 1. poſitivè, & negativè dubiam. 2. In dubiam de jure, & de facto. 3. In ſpeculativè & practicè dubiam, etſi fatendum ſit, quòd ſpeculativè dubia non mereatur dici conſcientia, eò quòd non dubitetur de aliqua operatione in particulari. Ratio autem hujus diviſionis petenda eſt ex hactenus dictis; nam conſcientia dubia, utpote derivata à dubitando, debet dividi juxta diverſitatem dubiorum; ergo quemadmodum aliud eſt dubium poſitivum, aliud negativum; aliud de jure, aliud de facto &c. ita etiam conſcientia &c. Videatur Wigant *tr. 2. Exam. 1. ad quæſit. 5. reſponſ. 1.* 148.

Quæres 3tiò, ſitnè aliquando licitum operari cum conſcientia dubia?

℟. Cum conſcientia practicè dubia nunquam licet benè tamen 2. cum conſcientia ſpeculativè dubia, & practicè reſoluta. Scot. *4. diſt. 30. q. 1.* Maſtrius *Theolog. mor. diſp. 1. n. 47. & 48.* Stoz *l. 1. p. 5. n. 132.* Oviedo, Caſpenſis, & alii *communiſſimè.* Ratio prioris eſt: quia operans cum conſcientia practicè dubia, eò ipſo, quòd dubitet, an non peccet 149.

cet hoc, vel illud faciendo v.g. comedendo carnes? &c. exponit se evidenti periculo peccandi; nam si stante dubio practico comedat carnes, ipsô opere videtur dicere: comedo carnes, sive id vetitum sit, sive non: quod est contemnere Legem, & Legislatoris potestatem: at hoc semper est illicitum: ergo &c. Ratio autem posterioris hæc est: quia non obstante dubio speculativo v. g. an res, quam hactenus bona fide possedisti, tua sit, vel non? potest concipi resolutio practica prudens, quòd hic, & nunc stante etiam dubio speculativo, non pecces eam consumendo, vel alienando; eò quod stante dubio melior sit conditio possidentis, prout ampliùs patebit ex dicendis in *Confer. prox. à n. 185.* at, qui operando prudenter existimat, se non peccare operando, immò credit se honestè operari, non peccat; quia secundùm dicta *n. 62.* dictamen practicum prudentiale est regula proxima honestatis moralis; ergo cum conscientia speculativè dubia, & practicè resoluta licitè operamur.

150. Quocirca rursus animadvertendum est, quòd talis resolutio debeat fieri non ex mero libitu, & sine omni ratione, sed potiùs ex rationabili fundamento, utputa ex jure, vel æquitate naturali, aut ex consilio viri prudentis &c. Hac de causa simpliciores, vel quicunque demum sibimet sufficientes non

sunt

ſunt ad concipiendam reſolutionem practicam prudentem, tenentur conſulere alios Doctiores ſe v. g. Confeſſarium, Parochum vel alium virum prudentem, modò id poſſint; ſecus enim non agent prudenter, ſed temerè, & hôc ipſo, quòd ſeſe exponant periculo peccandi, peccant graviter, vel leviter juxta proportionem materiæ, aut periculi, cui ſe expoſuêre, uti habet *communiſſima DD.* apud Sporer, Reiffenſtuel, *cit. diſt. 3. n. 21.* & Babenſtuber *tr. 1. diſp. 3. a. 1. n. 13.*

Quæres 4tò: an dentur, & quænam ſint illa principia, ex quibus in dubio practico concipi poſſit reſolutio practica?

℟. Dantur, & quidem plura, è quibus nos vitandæ confuſionis causâ principaliora duntaxat, ceu quasdam regulas univerſaliores recenſebimus. Sit igitur 151.

Regula I. *In dubio melior eſt conditio poſſidentis.* Id eſt: ſi rem quampiam bona fide poſſideas, poſteà verò incipias dubitare, ſitnè tua, vel verò aliena, & poſt factam debitam, ſcilicet gravitati rei proportionatam, inquiſitionem, non poſſis deprehendere veritatem, ſitnè tua, vel aliena, vi hujus principii, & regulæ tutò te reſolves, quòd ſtante hujusmodi dubio ſpeculativo poſſis eam conſumere, vel alienare pro libitu. Et hæc regula procedit nedum in materia juſtitiæ, ſed etiam aliarum virtutum v. g. religionis, tem-

perantiæ, obedientiæ &c. veluti bene probant Sanchez *l. 1. de Matr. disp. 9. n. 11.* Stoz *ubi supra n. 125.* Herincx *p. 2. tr. 2. disp. 4. n. 36.* Babenstuber *tr. 1. disp. 3. a. 2. n. 13.* Castropalao *tr. 1. disp. 3. pu. 6. n. 1.* contra Consalez, Henno & multos alios. Ratio fundamentalis ac principalis hujus opinionis hæc est: quia in omni genere dubiorum ac virtutum illius conditio, debet esse melior, qui simpliciter habet jus majus: atqui possessor habet jus majus; quia præter jus dubium dominii, vel proprietatis (quod habet æquale cum non possidente) insuper habet titulum, & jus certum possessionis, & quidem bonæ fidei, uti supponitur; quo jure neutiquam privari potest, aut debet propter jus dubium competitoris: ergo &c. Hac de causa etiam jura statuêre sapienter, ut *in pari delicto, & causa melior sit conditio possidentis*, uti videre licet *Reg. 65. in 6to.*

152. Regula II. *In dubio: an obligatio aliquando fuerit contracta manet subditus in possessione suæ libertatis*, ita, ut non teneatur subire hujuscemodi onus; è contra tamen *in dubio, an obligatio semel certò contracta exspiraverit, manet lex vel præceptum Superioris in possessione obligationis.* E. g. dubitas, an emiseris votum recitandi rosarium, an verò feceris duntaxat propositum; item: dubitas, an jam compleveris annum 21. ætatis, & per consequens, an contraxeris obligationem servandi jejunium

Eccle-

Ecclesiasticum? &c. stante hujuscemodi dubio tibi incumbit quidem obligatio inquirendi veritatem; at, si hanc deprehendere non valeas, post factam inquisitionem non teneris jejunare, neque recitare rosarium. Ratio est: quia dubitas de obligatione contracta, de qua hactenus semper, & certò fuisti exemptus ac liber: ergo cùm tua libertas fuerit certa, manes in ejusdem possessione, nec teneris ea te privare propter obligationem dubiam, seu de qua dubitas. Econtra tamen, si sis certus, quòd votô te obstrinxeris ad recitandum rosarium, & dubites solùm, an huic obligationi jamjam satisfeceris, illud recitando; item dubitas, an compleveris annum 21. ætatis tuæ, & consequenter dubitas, an tuta conscientia possis suscipere Subdiaconatum? stante hôc dubio teneris abstinere à susceptione; quia certum est, quòd hactenus vi sacrorum Canonum fueris prohibitus accedere, & dubitas, an hæc obligatio jamjam exspiraverit. Similiter teneris recitare rosarium, quia obligatio hæc supponitur certa, satisfactio verò dubia: ergo obligatio utpote certò semel contracta manet in possessione, nec extinguitur per satisfactionem dubiam. Videatur de hoc Sporer *tr. 1. c. 1. n. 80. & seqq.* vel Stoz *l. 1. part. 5. n. 127.*

Regula III. E *duobus malis minus est eligendum.* Hæc regula est intelligenda de malis 153.

pœnæ, & damni, non tamen de malis culpæ, id est, de peccato; quia de hoc procedit illa altera regula: *Non sunt facienda mala, ut eveniant bona*, uti rectè advertit Wigant, *tr. 2. exam. 1. q. 6. Reg. 6ta.* Potest tamen contingere casus, in quo quis tenetur eligere id, quod videtur minus malum culpæ, seu minus peccaminosum, tunc scilicet, quando quis alterutrum cogitur necessariò facere, & putat, utrumque esse peccatum v. g. negligere infirmum, vel negligere Sacrum propter assistentiam infirmi; quô casu illud quòd minùs peccaminosum videtur esse eligendum, jam diximus suprà *n. 141.*

154. Regula IV. *In dubio tutior pars est eligenda.* Quo circa tamen àdvertendum, hanc regulam observandam esse in sequentibus 4. casibus, seu circumstantiis I. In dubiò propriè tali, id est, practicè practico, quamdiu hoc durat, debet elegi pars tutior. II. Item in dubio speculativo, quamdiu ad illud vincendum non fuit adhibita sufficiens diligentia. Item III. quando nulla occurrit alia ratio sufficiens ad dubium prudenter, & practicè deponendum IV. denique, quando jura id expresse præcipiunt; veluti statuitur pro casu homicidii, ubi constat certè de corpore delicti, & dubitatur, solùm, an non alterius influxu, vel operâ illud acciderit; quô casu taliter dubitans debet se habere velut irregularem, & abstinere à susceptione, vel

Mini-

Ministerio sacrorum Ordinum per *c. ad audientiam de homicid.* Ratio horum est: quia qui in his casibus non amplecteretur partem tutiorem, sed se exponeret manifesto periculo peccandi; quòd secundùm dicta *n. 149.* semper est illicitum. Nihilominus in dubio speculativo invincibili, seu tali, quod post adhibitam sufficientem diligentiam vincere non valemus, neutiquam tenemur eligere partem tutiorem; tum quia hoc esset nimis difficile, tum etiam quia dubium invincibile æquivalet ignorantiæ invincibili: ergo quemadmodum invincibiliter ignorans Legem, non obligatur Lege; ita etiam invincibiliter dubitans de illa, non stringitur; in tali enim casu debet esse melior conditio possidentis suam libertatem. Tum denique, quia pars, id est, opinio verè tuta, eô ipso quòd talis sit, operantem removet à peccato: at, qui amplectitur opinionem se removentem à peccato, non peccat, ùt de se liquet: ergo sufficit, ut in praxi amplectamur partem, seu opinionem verè tutam, neque opus est, ut sequamur partem comparativè tutiorem. Videatur Stoz *cit. n. 129.* Babenstuber *tr. 1. disp. 3. a. 2. n. 25. & seqq.*

Scio equidem, ab aliis alias adhuc regulas in ordine ad dirigendam conscientiam dubiam enumerari, prout videre licet apud Sporer, Stoz, Wigant, & alios plures DD. hactenus citatos; verùm à pluribus recen- 155.

sendis abstinendum duxi, tum ad vitandam confusionem intellectûs, quæ inde oriri posset; tum etiam quia facilè reduci valent ad eas, quas proximè statuimus; nam illa regula: *In dubiis reo potiùs favendum est, quàm actori*, reduci potest ad hanc: *In dubio melior est conditio possidentis.* Illud verò principium: *In obscuris minimum est sequendum*, pertinet ad hanc regulam: *è duobus malis minus est eligendum.* Denique illa regula: *In obscuris respicimus id, quod verosimilius est, vel plerumque fieri consuevit*, affinis est huic principio: *In dubio tutior pars est eligenda*, veluti sapienter advertit P. Mezger, *tom. 2. tr. 5. disp. 12. a. 4. §. 1. n. 8.*

§. II.

Præmittuntur, & breviter resolvuntur Casus practici, de conscientia dubia.

CASUS PRIMUS.

Titius recordatur, se jam pridem ad vitandos frequentissimos relapsus carnis firmissimè induxisse in animum, quod deinceps vellet abstinere ab omni commercio carnali, & hoc quidem non semel duntaxat, sed sæpiùs etiam Confessario promisisse; nihilominus jam dubitat, an unquam fecerit verum votum, an verò merum propositum abstinendi deinceps à carnalibus; unde non sine permolesto conscientia suæ remorsu venit ad Confessarium cum sua conjuge

nuper

nuper solemniter sibi desponsata, quæ similiter fatetur, se ante aliquot annos suam virginitatem voto simplici Deo consecrâsse, modò autem à Marito suo adigi ad reddendum debitum conjugale: quærit proin 1. an matrimonium valeat? 2. An suo Marito tutâ conscientia possit obedire quoad usum corporis. Quid jam Confessarius utrique conjugi respondebit?

℟. Ad primum quæsitum Titii, eum neutiquam teneri ad abstinendum à commercio conjugali. Ratio hujus petenda est ex Regula II. n. 152. tradita: quia cùm votum sit dubium, hôc ipso prudenter dubitatur, an unquam contraxerit obligationem abstinendi à commercio carnali honesto (quale est illud conjugum) atqui in dubio de obligatione unquam contracta melior est conditio possidentis suam libertatem: ergo Titius debet relinqui in hujus possessione. Nec refert, quòd certò sciat, se Confessario sæpiùs promisisse, quòd deinceps vellet abstinere à commercio carnali &c. quia promissio soli Confessario, & non Deo facta, non est votum; secus enim quivis pœnitens, qui semel Confessario promisit emendationem vitæ &c. ex voto teneretur abstinere ab omni peccato salten mortali; quod tamen certò falsum est, & contra communem persuasum omnium Theologorum. 156.

℟. Jam ad 2dum quæsitum hujus casus, matrimonium esse validum. Ratio est: quia 157.

votum virginitatis, immo, & votum simplex castitatis non est impedimentum dirimens, sed impediens duntaxat: ergo minimè obstat valori matrimonii. An verò Titii sponsa etiam licitè contaxerit? est alia quæstio; ad quam breviter respondendum, quòd, si ante contractum matrimonium jam fuisset devirginata, non peccâsset contrahendo; quia cùm virginitatem jamjam perdiderit (ùt supponitur) hoc ipso non ampliùs potuit servare, & per consequens non ampliùs fuit obligata ad servandum votum virginitatis. At verò, si adhuc fuit Virgo, illicitè contraxit matrimonium, quia vi hujus sese obligavit (uti regulariter sese obligare solent conjuges) ad reddendum debitum, & ad usum matrimonii, utique incompatibilem cum virginitate servanda. Et certè, si Titia (esto etiam supponatur non ampliùs fuisse Virgo) matrimonium contraxit mala fide, utputa cum dubio practico de valore, & honestate hujus contractus, minimè dubitandum est, quin mortaliter deliquerit; quia se voluit exponere periculo sacrilegè tractandi, & indignè recipiendi hoc Sacramentum; quòd utique sine gravi peccato Sacrilegii fieri nequit, veluti patet ex dictis *n. 149*.

158. ℞. jam ad 3tium. Titia usu corporis semel concesso, nedum reddere, sed etiam licitè petere potest debitum. Ratio est: quia si aliquid obstaret, illud esset solum, & unicum

cum votum virginitatis conservandæ: at concesso semel usu corporis perfecto, jam impossibile est conservare virginitatem, utpote irrecuperabiliter amissam: ergo hoc votum non ampliùs obstat. Si tamen Titia adhuc fuisset Virgo, tunc petendo debitum intra primum bimestre, certò peccâsset graviter ob rationem jam datam. Immò verò etiam reddendo intra primum bimestre probabilissimè graviter peccat, non item si post elapsum primum bimestre illud reddat; quia hôc elapso ex justitia tenetur illud reddere. Videantur de hoc dicta *in Theolog. Sacram. p. 3. Confer. 3. n. 69. & seqq.* vel Reiffenstuel *Theolog. mor. tr. 14. dist. 14. à n. 15.*

Dices: Si Titia fecisset votum castitatis, tunc etiam post elapsum primum bimestre teneretur abstinere à petendo debito: ergo etiam eo elapsô tenetur à petitione saltem abstinere propter votum virginitatis emissum, præsertim cùm tales personæ non sciant distinguere inter votum Virginitatis, & castitatis, & hôc ipso dum vovent Virginitatem, censeri debeant vovisse castitatem.

℞. negando conseq. Nam castitas à persona maritata etiamnum servari potest, saltem in tantum, ut ipsa non petat debitum conjugale castitati oppositum; quippe ad quod petendum non tenetur, esto teneatur ad reddendum. E contra Virginitatem non ampliùs potest servare; neque per commercium 259.

carnale eam ampliùs potest amittere, utpote jam priùs irrecuperabiliter amissam: ergo non amplius peccat contra votum Virginitatis, tametsi petat debitum. Et falsum omnino est, quòd mulieres non sciant discernere inter Castitatem, Virginitatem; nam Virginitatem majori habent in pretio, quàm castitatem, unde etiam virginitate semel amissa faciliùs solent admittere ea, quæ virginitatis conservandæ causâ sæpius fortassis recusârunt. Accedit insuper, quòd juxta regulam mox suprà *n. 155.* recensitam, stante dubio *in obscuris minimum sit sequendum, & odiosa strictè interpretanda* juxta *Reg. 49 ℱ. in 6.* atqui abstinere à commercio carnali procul dubio odiosissimum foret hujuscemodi conjugibus præsertim neo-nuptis: ergo cùm aliunde certum sit votum Virginitatis esse diversissimum à voto castitatis, non debet hæc obligatio (servandi scilicet Virginitatem) extendi ad servandam integram castitatem, sed potiùs restringi quantum rigor, & proprietas verborum patitur. Videatur Stoz *l. 1. p. 5. n. 131.*

At, quid de eo, inquies, qui certus est, se vovisse castitatem, dubitat tamen, an voluerit vovere perpetuam, an verò temporariam duntaxat, scilicet usque dum matrimonium inierit?

160. ℟. In hoc gnaviter esse attendendum ad verba, seu formulam voti, quô vovens usus

fuit;

fuit; etenim si verba secundùm se sonent, seu exprimant castitatem *simpliciter* sine ulla restrictione ad certum, vel limitatum tempus, tunc juxta communem, & usitatum sensum apud DD. debent intelligi de castitate perpetua, ita, ut stante tali dubio sensus verborum, vel potiùs obligatio inde resultans maneat in possessione. Secus esset dicendum, si vovens esset certus, quòd non habuerit animum per hujusmodi verba sese perpetuò obligandi, vel etiam si omnino esset immemor verborum, quibus fuit usus vovendo; quia his stantibus non teneretur ad perpetuam, sed ad temporaneam duntaxat castitatem servandam, ídque ob regulas juris mox allegatas, uti bene probat Sanchez *in Decalog. lib. 4. c. 13. n. 16. & 17.* eúmque secutus Babenstuber *tr. 1. disp. 3. a. 3. n. 29.*

CASUS SECUNDUS.

Sempronius aliquoties habuit rem cum quadam persona, quæ modò portans uterum, asserit, Sempronium hujus exstitisse causam: verùm cùm de eadem persona satis constet, quòd concedendo usu sui corporis sit valde liberalis, simúlque circa idem tempus, quô concepit, fuerit ab alio conventa; hinc Sempronius dubitat, an non fortassis huic alteri tunc fecerit potestatem sui corporis, propereáque ab eodem fuerit impregnata. Quærit proin è Confessario, an ipse, Sempronius scilicet, teneatur ad præstanda ali-

alimenta proli concepta, vel genita? Quid respondendum ad hoc dubium?

161. ℟. In hoc casu Sempronius tenetur ad alimentandam prolem. Ratio est: quia supponitur certum, quòd ipse cum matre habuerit copulam, & quidem perfectam, seu talem, ex qua solet fœmina concipere: ubi autem constat de facto aliquo principali, ibi etiam præsumitur id, quod est accessorium, & solitum fieri, veluti bene docet Mascardus *de probat. t. 2. concl. 732. n. 10.* Neque dubitandum, quin etiam in foro externo re delata à Judice condemnaretur ad præstanda alimenta proli genitæ. E contra de altero minimè constat, quòd cum illa persona habuerit copulam, esto fortassis de hoc possit concipi nonnulla suspicio fundata: ergo cùm in dubio facta, (maximè delicta) non sint præsumenda *l. in bello. §. facti 2. ff. de capt. & postlim. revers.* hinc propter illam suspicionem nullatenus potest, aut debet alter condemnari ad prolem alimentandam. Secus dicendum foret, si Sempronio certò constaret, quòd talis persona circa idem tempus quo concepit, habuerit rem cum illo altero, quia tunc meritò dubitare liceret, an non ille alter sit Parens, & per consequens an non alter teneatur ad præstanda alimenta: quo supposito juxta probabilissimam opinionem P. Ilisung *tr. 4. disp. 3. n. 96.* & aliorum, pro foro conscientiæ, & ante sententiam Judi-

cis

cis non tenetur facere expensas de suis bonis, quippe quorum habet certam possessionem, nec tenetur iisdem sese privare propter debitum, vel damnum dubiè à se illatum, veluti etiam diximus *in Theolog. Sacram. part. 3. Confer. 18. n. 443.* & rursus *de restitut. Confer. 11.* potestque de hoc videri, La Croix *l. 2. p. 3. n. 335.*

At quid: inquies, si mulier re vera habuit rem cum duobus circa idem tempus, proptereáque invincibiliter dubitet, à quonam illorum conceperit, poteritné hôc supposito ab uno solo, vel ab utroque pro rata dubii prætendere alimenta?

℟. Talis mulier nequit tutâ conscientia ab uno solo prætendere alimenta proli necessaria, nisi aliunde ex circumstantiis sit moraliter certa, quòd ab hoc, & non ab altero conceperit. Ita post Molinam *tom. 3. disp. 691.* & Lessium *de jure &c. l. 2. c. 12. dubit. 10. n. 58.* tenet Lugo *tom. 1. de justit. disp. 13 Sect. 2. n. 22.* & alii plures. Ratio est: quia si omnibus pensatis maneat dubium, uter è duobus sit parens, eô ipso de quovis seorsim prudenter dubitare licèt, an teneatur alimentare prolem genitam: quemadmodum ergo non licet uti occulta compensatione, ubi debitum non est certum, eò quia nefas est propter debitum merè dubium possessorem bonæ fidei spoliare certa possessione suorum bonorum; ita pariter in hoc casu mulieri non 162.

licebit

licebit ab uno eorum, de quo dubitat, an sit Parens, prætendere alimenta necessaria. Ob eandem rationem probabilissimum censeo, quòd nequidem ab utroque, ante Judicis sententiam, possit prætendere alimenta, quandoquidem uterque rationabiliter dubitet, an ipse potiùs, vel verò alter sit Parens: ergo uterque debet relinqui in certa, & quieta possessione suorum bonorum. Certè etiam filius dubitans, an v. g. à Titio, vel verò ab alio sit genitus, nequit propterea à Titio tacitè subtrahere alimenta sibi necessaria, uti bene probat Lugo *l. cit.* ergo nec mater dubitans, an à Titio conceperit, id potest justè facere, sed debet potiùs sibimet imputare; quòd circa idem tempus plures admiserit cum tanta incertitudine cognoscendi certum, ac determinatum genitorem.

163. Dixi tamen, quòd nec ab utroque *ante sententiam Judicis* talis mulier possit prætendere alimenta prolis &c. Secus enim dicendum foret, si Judex utrumque pro rata dubii (sicuti potest justissimè, tum in pœnam delicti; tum etiam ob bonum prolis honestè educandæ &c.) ad contribuendum jamjam condemnâsset; cùm enim justæ sententiæ quivis etiam pro foro conscientiæ teneatur sese accommodare, necessariò fateri cogimur, quòd in hoc casu uterque condemnatus teneatur in conscientia contribuere,

hanc

hanc ob causam pariter existimo, quòd mulier utrumque posset accusare apud Judicem & ab hoc postulare, ut condemnentur, & cogantur ad faciendas expensas necessarias; ferè, quemadmodum v. g. Parens justè potest accusare stupratorem suæ filiæ, ut à Judice cogatur eandem ducere, aut dotare, esto ipsusmet Parens propria auctoritate nequeat illum ad hoc cogere.

Dices adhuc? at quid, si talis mulier ita dubitans jam actu coram Parocho, vel Judice sæculari unum è duobus dictavit Parentem suæ prolis, Judex autem postulet à muliere, ut juret, quòd ab hoc, & non ab alio conceperit, licebitne mulieri tutâ conscientia jurare?

℞. Non licet. Ratio est; quia juramen- 164.
tum est invocatio divini Nominis *in testimonium veritatis*: ergo sine gravissima injuria Dei nullus jurare potest, nisi sit moraliter certus de veritate, quam jurando asserit: atqui hæc mulier utpote dubitans è quonam conceperit, non est moraliter certa, quòd non conceperit ab alio: ergo &c. Neque eidem liceret jurare amphibologicè, subintelligendo scilicet, quòd ab hoc *conceperit semen*; nam Judex prætendit juramentum assertorium in his terminis, an scilicet *ab eo, quem dictavit Parentem, & non ab alio conceperit*, prolem scilicet: at, hoc affirmare nequit, neque jurare, quòd ab altero *non con-*

ceperit

ceperit semen: ergo &c. Accedit, quòd juxta receptissimam sententiam Doctorum, præsertim post propositiones ab Innocentio XI. confixas, non liceat uti amphibologia, quando juramentum legitima auctoritate prætenditur saltem in casu, ubi interrogatus non timet periculum vitæ, vel alterius gravissimi mali. Prout videri potest apud Cardenam, Sbogar, & Viva *ad proposit. n. 28.* ab eodem Innocent. damnatam: atqui in nostro casu Judex supponitur legitimè prætendere juramentum: ergo non licet uti amphibologia. Quænam autem conditiones requirantur, ad hoc, ut Judex à tali muliere possit justè prætendere juramentum, non est hujus loci tractare. Potest tamen de hoc utiliter videri sapientissimus Gobat *in appendice 1. ad tr. 2. Theolog. experim. foliô mihi 1014.*

CASUS TERTIUS.

Cajus Sacerdos dubitat, an non cuidam tentationi carnali nimiùm inhæserit, & eadem delectando morosè, mortaliter deliquerit, quam ob rem non parùm anxius, & sollicitus incipit dubitare ulteriùs, an in hoc casu teneatur præmittere confessionem priùs, quàm celebret, an verè sufficiat conatus ad meram contritionem perfectam? Quid stante tali dubio Cajo faciendum incumbit?

165. ℟. Stante dubio practico tenetur Cajus abstinere à sacrificando, aut certè eligere id, quod

quod est tutius, scilicet præmittere confessionem. Ratio petenda est ex dictis *n. 154.* quia non amplectendo partem tutiorem sese exponeret evidenti periculo peccandi, & hôc ipso graviter peccaret contra reverentiam huic Sacramento augustissimo debitam.

Dixi tamen, Cajum teneri ad abstinendum &c· *stante dubio practico*, ad innuendum, quòd etiam in tali dubio speculativo de statu gratiæ, Sacerdos possit se practicè resolvere, quòd non teneatur ad præmittendam confessionem; tum quia multi Doctores, nominatim Saa, Henriquez, Tannerus, Caramuel, & Gobat *tr. 4. Theol. exper. n. 223.* hanc opinionem censent probabilem ac tutam; tum etiam quia Concilium Tridentinum *ss. 13. de Eucharist. c. 1.* declarando obligationem præmittendi confessionem sacræ communioni, solùm ait, quòd nullus *sibi conscius peccati mortalis - . accedere debeat sacram Synaxin*, at, qui solùm dubitat, an non consenserit peccato, non est sibi *conscius, quòd peccaverit:* ergo dubitantem non concernit hæc obligatio. Tum denique, quia ex opposita sententia sequeretur, quòd etiam positivè dubitans de statu gratiæ, id est, habens peccatum mortale positivè dubium, teneretur præmittere confessionem sacræ Synaxi; quod tamen Patroni adversæ sententiæ à potiori negant. Fatendum nihilominus est, 166.

dubitat, suspendit suum Judicium, vel quia non invenit rationes judicandi, vel certè quia rationes ita sunt debiles, ut non videantur intellectui præbere fundamentum sufficiens aliquid judicandi, seu determinandi sitne hic, & nunc licitum operari, vel non. Econtra ille, qui ducitur opinione probabili, habet judicium determinatum de altera parte, v. g. *Quòd census Germanicus sit licitus; quòd ad veram orationem non sit necessaria attentio interna &c.* Inde fit, quòd operans cum conscientia practicè dubia semper peccet, & quidem peccato ejusdem speciei, qualitatis, & gravitatis &c. cujus committendi periculo practicè, & formaliter sese exponit, velut jam suprà *n. 149.* dictum fuit. Econtra qui cum conscientia probabili operatur, non peccat formaliter, prout videbitur ex dicendis in Conferentia proxima; quia saltem ex principiis reflexis sese resolvit practicè, quòd hic, & nunc licitè operetur, v. g. exigendo censum, vel sumendo 2dam refectionem. Videatur Felix Potestas *Exam. Confess. tom. 1. p. 1. c. 1. n. 21.*

169. Colliges 2dò, eum, qui post factam diligentem inquisitionem veritatis adhuc dubitat, an lex sit lata, vel præceptum impositum: &c. non teneri ad hujus observantiam. Ratio est: quia in tali dubio manet in possessione suæ libertatis: econtra tamen qui est certus, quòd Lege v. g. jejunii, aut

pra-

præcepto Confessarii, alteriusvé Superioris fuerit semel obstrictus, & solùm dubitat, an huic obligationi satisfecerit, stante tali dubio tenetur adhuc satisfacere. Ratio est: quia in hoc casu possessio stat pro Lege, vel præcepto Superioris, uti jam dictum fuit *n. 152.* Idipsum tenendum est, quando quis dubitat, an hic, & nunc à Lege non sit exemptus, aut dispensatus &c. Videatur Sanchez *l. 1. Decalog. c. 10. n. 32. & 35.* Tambur. *in Decalog. l. 1. c. 3. §. 7. v. Leges & præcepta. n. 1. 2. & seqq.* Babenstuber *tr. 1. disp. 3. a. 3. à n. 16.*

Colliges 3tiò, eum qui dubitat, an lex obliget sub mortali, vel sub veniali duntaxat, mortaliter quidem peccare, si stante dubio practico contra Legem agat; nihilominus facilè inventurum rationes sese resolvendi, quòd sub gravi obligatione non teneatur ad illius observantiam; idque hac potissimùm ratione: quia supponitur non constare certò de obligatione gravi: ergo cùm aliunde notum sit, *odiosa*, quantùm rationabiliter fieri potest, *esse restringenda*, & *in obscuris minimum esse sequendum*, nihil pro sus obstare videtur, quò minùs homo prudens, vel etiam Confessarius à pœnitente desuper consultus de facili possit concludere, quòd dubitans non peccet mortaliter prævaricando hujusmodi Legem, modò priùs practicè sese resolvat. Vid. Tam- 170.

burinus *l. cit. n.* 3. Babenstuber *ubi suprà art.* *3. n. 11. & 25.* Sanchez *l. 6. in Decalog. c. 4. n. 66.*

At, inquies, quid respondendum est illi, qui post votum, vel juramentum jam pridem emissum dubitat, an revera satis deliberatè vel cum sufficienti apprehensione obligationis illud emiserit?

171. ℞. cum *communi DD.* esse distinguendum inter statum, & conditionem personarum; enimverò si vovens nondum habuit septem annos ætatis completos, præsumendum omnino est, eum non habuisse sufficientem usum rationis, & per consequens votum non esse validum: contra tamen si supponatur emisisse votum post usum rationis jam plenè adeptum, regulariter præsumendum erit, votum fuisse satis deliberatè emissum, nisi aliunde de contrario constet. Puto tamen ego hisce temporibus de Juvenibus, aut Puellis etiam decem, vel plurium annorum meritò dubitari posse, an tali tempore satis intelligant, quid sit obligatio voti, præsertim in materia tam gravi, uti est v. g. ingressus S. Religionis, vel observantia perpetuæ castitatis. Profectò etiam Ecclesia sancta Mater nostra, videtur de hoc satis dubitâsse, dum ob hanc ipsam causam Religiosam professionem ante annum decimum sextum emissam cassam & irritam voluit *in Concil. Trid. ʃ. 25. de Regular. c. 15.* In simili casu tamen Confessa-

cessario cautè est procedendum, ne pœnitentem nimis liberaliter à voto absolvat, neque etiam rigorosè nimis voto obligatum declaret. Videatur de hoc Castropalao *part. 1. tr. 1. disp. 3. punct. 11. n. 3. & 4.*

Colliges 4tò, subditum rationabiliter dubitantem, an res à Superiore sibi præcepta sit licita, vel non, teneri ad obsequendum suo Superiori. Ratio est: quia Superior contra subditum est, & manet in certa possessione suæ potestatis, & auctoritatis; tum etiam quia Superiori competit certa potestas præcipiendi non solùm ea, quæ sunt reipsa licita, verùm etiam illa, quæ prudenter creduntur, & apparent esse licita; & hoc supposito subditus potest esse moraliter certus, quòd non peccet obediendo, & exequendo id, quòd præceptum fuit: ergo pariter certum esse debet, quòd teneatur obedire, quandoquidem obedientiam ex nullo capite recusare valeat, quàm ob periculum peccandi, & offendendi Deum. Ita contra Vasquez, & paucos alios tenet Castropalao *part. 1. disp. 3. pu. 13. n. 3.* Sanchez *lib. 6. Decal. c. 3. n. 3.* 172.

Sed quid, inquies, si Superior aliquid præcipiat, quod sine gravi damno proprio, vel alieno in honore, fama, divitiis, vel sine periculo vitæ præstare non possum: ùt si Superior me interroget de delicto gravi, sive proprio, sive alieno, & ego prudenter

dubitem, an juridicè interroget, teneorne in hoc casu obedire?

173. ℟. Etiam in hoc casu ad obedjendum te condemnat Joannes Sanchez *disp. 23. n. 28.* quia etiam in hoc casu videtur præsumendum, quòd Superior justè præcipiat; nihilominus Thomas Sanchez *l. 6. in Decalog. c. 3. n. 24.* Lessius *l. 2. de just. c. 31. dub. 3. n. 76. & cap. 41. dubit. 9. n. 76.* aliique plures, quos refert, & sequitur Castropalao *cit. n. 16.* probabilius putant, te in hoc casu non teneri ad obediendum. Ratio est; quia subjectio & obedientia debita Superiori non tollit jus, & possessionem tuam, vel illius circa bonum honoris, famæ, corporis, aut fortunæ: ergo non teneris te hac certa possessione privare in re tam magni momenti, sed potiùs æquitati consonum videtur, ut habeatur major ratio tuæ possessionis certæ, & hæc præferatur juri, vel possessioni aliquo modò dubiæ Superioris.

174. Colliges denique 5tò, ineptè eos agere, qui post actum jamjam comissum, vel omissum, primum inquirunt, vel etiam legendo percurrunt Auctores, ut inveniant aliquam sibi faventem, qui scilicet approbet factum, vel omissionem. Similiter ineptè agunt illi, qui è Confessario quærunt, an hoc, vel illud agendo v. g. non jejunando, non audiendo sacrum &c. peccaverint, vel

non?

non? Nam peccatum præteritum non dependet à Judicio Auctoris, vel Confeſſarii, ſed à Judicio, ſeu dictamine practico, quod operans habuit, dum actu aliquid fecit, vel omiſit &c. Unde à Confeſſario id unum inquirendum eſt, an ſcilicet pœnitens eo tempore fuerit in bona, an verò in mala fide, ſeu an putaverit ſe hoc, vel illud agendo peccare, aut non? Si bona fide proceſſit, non peccavit: ſi autem mala, utpote putans ſe peccare, aut certè practicè dubitans &c. abſolutè concludendum, quòd peccaverit, prout ex hactenus dictis liquet. Si tamen hujuſcemodi pœnitens alio ex fine non interroget, quàm ut veritatem agnoſcat, quidnam ſcilicet in futurum habeat agere in ſimili contingentia, omnino prudenter facit, proptereáque Confeſſario vi ſui officii incumbet ignorantem inſtruere. Videatur Sporer *tr. 1. c. 1. n. 33.* La Croix *lib. 1. n. 44.*

CONFERENTIA SEPTIMA.

De Conscientia probabili.

SUMMARIUM.

175. Quid sit, *opinio probabilis*, & quid *probabilior*?

176. 177. & 178. Breviter declaratur quotuplex sit opinio probabilis.

179. Quid sit *opinio tuta*; Et

180. Quid *opinio moraliter certa*, vel etiam *communis*?

181. Utrum auctoritas unius duntaxat Doctoris possit opinionem reddere probabilem?

182. Quid intelligatur nomine *conscientiæ probabilis*?

183. & 184. Satisfit duabus instantiis in contrarium factis.

185. Per se loquendo non est illicitum sequi opinionem minùs probabilem, minúsque tutam, etiam relicta tutiore, ac probabiliore in quæstionibus juris, ubi scilicet agitur de sola honestate actionis.

186. Per accidens tamen subinde hoc non licet.

187. Econtra in quæstionibus facti, ubi scilicet agitur de valore alicujus facti, seu actionis v. g. Sacramentalis &c. per se loquendo non licet sequi minùs tutam relicta tutiore.

188. & 189. Solvuntur duæ objectiones factæ contra resolutionem datam n. 185.

190. Resolvitur Casus I. cujusdam, qui ut hæres insti-

institutus, & declaratus à Judice, adiit quidem hæreditatem, sed noluit præstare Legata facta à testatore.

191. Unde etiam præscindendo à sententia Judicis fuit obligandus ad ea præstanda.

192. Satisfit cuidam instantiæ factæ contra hoc.

193. Resolvitur Casus II. cujusdam Confessarii, cui pœnitens moribundus certis ex circumstantiis visus fuit suspectus de sufficientia doloris, ac propositi;

194. Quocirca notatur una, & altera cautela in hoc casu singulariter observanda à Confessario.

195. Etiam extra casum necessitatis Confessarius tenetur absolvere pœnitentem, quem credit probabiliter esse dispositum.

196. Solvitur rursus quædam objectio in contrarium.

197. Resolvitur Casus III. cujusdam Judicis, qui delinquentem non satis convictum, neque confessum condemnavit.

198. Etiam in causis civilibus Judici non licet ferre sententiam in favorem sui amici, quando jura utrique parti litigantium æqualiter favent.

199. Cur Advocatus possit in se suscipere patrocinium causæ minùs probabilis, minúsque tutæ?

200. Opinio sacræ scripturæ, vel rationi contraria &c. hôc ipso nequit esse probabilis.

201. Undenam colligenda sit vera probabilitas alicujus opinionis?

202. Opinionem dubié, vel etiam tenuiter duntaxat probabilem extra casum necessitatis non licet amplecti;

203. Benè tamen in casu necessitatis, in quo tutior practicari nequit.

204. An extra casum necessitatis opinionem probabilem, minùs tamen tutam circa valorem pœnitentiæ, aut matrimonii sequi liceat?

205. Et

oppositam sententiam esse longè tutiorem, & sin minùs à ratione, saltem ob auctoritate probabiliorem, quàm proin ob reverentiam huic augustissimo, & divinissimo Sacramento debitam omnimodis sectandam, & à Confessario urgendam existimo, nisi fortè scrupulositas pœnitentis, vel aliæ circumstantiæ contrarium suadeant, veluti jam monui *in Theolog. Sacram. part. 1. Confer. 14. n. 97.*

At quid, si talis Sacerdos, vel quicunque demum, etiam sæcularis, dubitet, an v. g. os eluendo non deglutiêrit aliquot guttulas aquæ; vel certus omnino, quòd aliquid commederit, aut biberit, dubitet, utrum ante, vel post duodecimam noctis? tenebitúrne propterea abstinere à Sacrificio Missæ, vel à sacra Communione?

167. ℟. Probabilissimè non tenetur, modò se resolvat practicè. Ita contra Castropalao, Thom. Sanchez, Sales & alios (quorum sententia procul dubio tutior est) tenent satis communiter DD. nominatim Laymann, Herincx *p. 4. tr. 3. disp. 6. n. 59.* Cardenas *in 1. crisi. disp. 26. n. 87.* Gobat *Theolog. exper. tr. 4. n. 280.* & alii plures apud La Croix *lib. 6. p. 1. n. 577.* Ratio est: quia etiam in hoc casu dubitanti favet privilegium possessionis: quilibet enim possidet jus communicandi, donec probetur esse hic, & nunc incapax, aut indignus: ergo cùm aliunde constet, quód facta non præsumantur, sed probari de-

debeant, *l. 1. c. de probat.* hinc nemo tenetur probare, ſe eſſe jejunum, ſeu nihil comediſſe, aut bibiſſe, ſed talis probatio potiùs incumbit illi, qui vult impedire communicantem, uti bene advertit Gobat *l. prox. cit.* Et certè nullibi conſtat, quòd Eccleſia velut pia Mater cum tanto rigore velit urgere, ut etiam dubitantes, an ſint naturaliter jejuni, velit excluſos à menſa Domini: ergo nihil obſtat, quò minùs taliter dubitans tutâ conſcientia poſſit accedere ſacram Synaxin, vel Aram conſcendere. Idque à fortiori dicendum, caſu quo Sacerdos vi ſuæ obedientiæ, aut officii, aut ratione ſcandali vitandi &c. urgetur ad celebrandum, uti bene docet Sporer *tr. 1. c. 1. n. 87.* ubi tamen ſapienter monet in dubio antecedenti, quando ſcilicet quis dubitat, an hora duodecima noctis jam ſonuerit, vel non, Sacerdotem, qui altera die intendit celebrare, & Laicum, qui vult communicare, debere abſtinere ab ulteriori cibo, aut potu ſumendo; hoc enim reverentia hujus auguſtiſſimi Sacramenti omnino videtur exigere.

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

Ex hactenus dictis colliges primò, graviter eſſe diſtinguendum inter conſcientiam *dubiam*, & *probabilem*; qui enim merè 168.

dubitat, suspendit suum Judicium, vel quia non invenit rationes judicandi, vel certè quia rationes ita sunt debiles, ut non videantur intellectui præbere fundamentum sufficiens aliquid judicandi, seu determinandi sitnè hic, & nunc licitum operari, vel non. Econtra ille, qui ducitur opinione probabili, habet judicium determinatum de altera parte, v. g. *Quòd census Germanicus sit licitus; quòd ad veram orationem non sit necessaria attentio interna &c.* Inde fit, quòd operans cum conscientia practicè dubia semper peccet, & quidem peccato ejusdem speciei, qualitatis, & gravitatis &c. cujus committendi periculo practicè, & formaliter sese exponit, velut jam suprà *n. 149.* dictum fuit. Econtra qui cum conscientia probabili operatur, non peccat formaliter, prout videbitur ex dicendis in Conferentia proxima; quia saltem ex principiis reflexis sese resolvit practicè, quòd hic, & nunc licitè operetur, v. g. exigendo censum, vel sumendo 2dam refectionem. Videatur Felix Potestas *Exam. Confess. tom. 1. p. 1. c. 1. n. 21.*

169. Colliges 2dò, eum, qui post factam diligentem inquisitionem veritatis adhuc dubitat, an lex sit lata, vel præceptum impositum: &c. non teneri ad hujus observantiam. Ratio est: quia in tali dubio manet in possessione suæ libertatis: èontra tamen qui est certus, quòd Lege v. g. jejunii, aut

pro-

præcepto Confeſſarii, alteriusvè Superioris fuerit ſemel obſtrictus, & ſolùm dubitat, an huic obligationi ſatisfecerit, ſtante tali dubio tenetur adhuc ſatisfacere. Ratio eſt: quia in hoc caſu poſſeſſio ſtat pro Lege, vel præcepto Superioris, uti jam dictum fuit *n. 152.* Idipſum tenendum eſt, quando quis dubitat, an hic, & nunc à Lege non ſit exemptus, aut diſpenſatus &c. Videatur Sanchez *l. 1. Decalog. c. 10. n. 32. & 35.* Tambur. *in Decalog. l. 1. c. 3. §. 7. v. Leges & præcepta. n. 1. 2. & ſeqq.* Babenſtuber *tr. 1. diſp. 3. a. 3. à n. 16.*

Colliges 3tiò, eum qui dubitat, an lex 170. obliget ſub mortali, vel ſub veniali duntaxat, mortaliter quidem peccare, ſi ſtante dubio practico contra Legem agat; nihilominus facilè inventurum rationes ſeſe reſolvendi, quòd ſub gravi obligatione non teneatur ad illius obſervantiam; idque hac potiſſimùm ratione: quia ſupponitur non conſtare certò de obligatione gravi: ergo cùm aliunde notum ſit, *odioſa*, quantùm rationabiliter fieri poteſt, *eſſe reſtringenda, & in obſcuris minimum eſſe ſequendum*, nihil pro ſus obſtare videtur, quò minùs homo prudens, vel etiam Confeſſarius à pœnitente deſuper conſultus de facili poſſit concludere, quòd dubitans non peccet mortaliter prævaricando hujusmodi Legem, modò priùs practicè ſeſe reſolvat. Vid. Tamburinus

burinus *l. cit. n.* 3. Babenstuber *ubi suprà art. 3. n. 11. & 25.* Sanchez *l. 6. in Decalog. c. 4. n. 66.*

At, inquies, quid respondendum est illi, qui post votum, vel juramentum jam pridem emissum dubitat, an revera satis deliberatè vel cum sufficienti apprehensione obligationis illud emiserit?

171. ℞. cum *communi DD.* esse distinguendum inter statum, & conditionem personarum; enimverò si vovens nondum habuit septem annos ætatis completos, præsumendum omnino est, eum non habuisse sufficientem usum rationis, & per consequens votum non esse validum: contra tamen si supponatur emisisse votum post usum rationis jam plenè adeptum, regulariter præsumendum erit, votum fuisse satis deliberatè emissum, nisi aliunde de contrario constet. Puto tamen ego hisce temporibus de Juvenibus, aut Puellis etiam decem, vel plurium annorum meritò dubitari posse, an tali tempore satis intelligant, quid sit obligatio voti, præsertim in materia tam gravi, uti est v. g. ingressus S. Religionis; vel observantia perpetuæ castitatis. Profectò etiam Ecclesia sancta Mater nostra, videtur de hoc satis dubitâsse, dum ob hanc ipsam causam Religiosam professionem ante annum decimum sextum emissam cassam & irritam voluit *in Concil. Trid. s. 25. de Regular. c. 15.* In simili casu tamen Confessa-

cessario cautè est procedendum, ne pœnitentem nimis liberaliter à voto absolvat, neque etiam rigorosè nimis voto obligatum declaret. Videatur de hoc Castropalao *part. 1. tr. 1. disp. 3. punct. 11. n. 3. & 4.*

Colliges 4tò, subditum rationabiliter dubitantem, an res à Superiore sibi præcepta sit licita, vel non, teneri ad obsequendum suo Superiori. Ratio est: quia Superior contra subditum est, & manet in certa possessione suæ potestatis, & auctoritatis; tum etiam quia Superiori competit certa potestas præcipiendi non solùm ea, quæ sunt reipsa licita, verùm etiam illa, quæ prudenter creduntur, & apparent esse licita; & hoc supposito subditus potest esse moraliter certus, quòd non peccet obediendo, & exequendo id, quòd præceptum fuit: ergo pariter certum esse debet, quòd teneatur obedire, quandoquidem obedientiam ex nullo capite recusare valeat, quàm ob periculum peccandi, & offendendi Deum. Ita contra Vasquez, & paucos alios tenet Castropalao *part. 1. disp. 3. pu. 13. n. 3.* Sanchez *lib. 6. Decal. c. 3. n. 3.* 172.

Sed quid, inquies, si Superior aliquid præcipiat, quod sine gravi damno proprio, vel alieno in honore, fama, divitiis, vel sine periculo vitæ præstare non possum: ùt si Superior me interroget de delicto gravi, sive proprio, sive alieno, & ego prudenter

dubitem, an juridicè interroget, teneorne in hoc casu obedire?

173. ℟. Etiam in hoc casu ad obedjendum te condemnat Joannes Sanchez *disp. 23. n. 28.* quia etiam in hoc casu videtur præsumendum, quòd Superior justè præcipiat; nihilominus Thomas Sanchez *l. 6. in Decalog. c. 3. n. 24.* Lessius *l. 2. de just. c. 31. dub. 3. n. 76. & cap. 41. dubit. 9. n. 76.* aliique plures, quos refert, & sequitur Casstropalao *cit. n. 16.* probabilius putant, te in hoc casu non teneri ad obediendum. Ratio est: quia subjectio & obedientia debita Superiori non tollit jus, & possessionem tuam, vel illius circa bonum honoris, famæ, corporis, aut fortunæ: ergo non teneris te hac certa possessione privare in re tam magni momenti, sed potiùs æquitati consonum videtur, ut habeatur major ratio tuæ possessionis certæ, & hæc præferatur juri, vel possessioni aliquo modò dubiæ Superioris.

174. Colliges denique 5tò, ineptè eos agere, qui post actum jamjam comissum, vel omissum, primum inquirunt, vel etiam legendo percurrunt Auctores, ut inveniant aliquam sibi faventem, qui scilicet approbet factum, vel omissionem. Similiter ineptè agunt illi, qui è Confessario quærunt, an hoc, vel illud agendo v. g. non jejunando, non audiendo sacrum &c. peccaverint, vel non?

non? Nam peccatum præteritum non dependet à Judicio Auctoris, vel Confeſſarii, ſed à Judicio, ſeu dictamine practico, quod operans habuit, dum actu aliquid fecit, vel omiſit &c. Unde à Confeſſario id unum inquirendum eſt, an ſcilicet pœnitens eo tempore fuerit in bona, an verò in mala fide, ſeu an putaverit ſe hoc, vel illud agendo peccare, aut non? Si bona fide proceſſit, non peccavit: ſi autem mala, utpote putans ſe peccare, aut certè practicè dubitans &c. abſolutè concludendum, quòd peccaverit, prout ex hactenus dictis liquet. Si tamen hujuſcemodi pœnitens alio ex fine non interroget, quàm ut veritatem agnoſcat, quidnam ſcilicet in futurum habeat agere in ſimili contingentia, omnino prudenter facit, proptereáque Confeſſario vi ſui officii incumbet ignorantem inſtruere. Videatur Sporer *tr. 1. c. 1. n. 33.* La Croix *lib. 1. n. 44.*

CONFERENTIA SEPTIMA.

De Conſcientia probabili.

SUMMARIUM.

175. Quid ſit, *opinio probabilis*, & quid *probabilior*?
176. 177. & 178. Breviter declaratur quotuplex ſit opinio probabilis.
179. Quid ſit *opinio tuta*; *Et*
180. Quid *opinio moraliter certa*, vel etiam *communis*?
181. Utrum auctoritas unius duntaxat Doctoris poſſit opinionem reddere probabilem?
182. Quid intelligatur nomine *conſcientiæ probabilis*?
183. & 184. Satisfit duabus inſtantiis in contrarium factis.
185. Per ſe loquendo non eſt illicitum ſequi opinionem minùs probabilem, minúſque tutam, etiam relicta tutiore, ac probabiliore in quæſtionibus juris, ubi ſcilicet agitur de ſola honeſtate actionis.
186. Per accidens tamen ſubinde hoc non licet.
187. Econtra in quæſtionibus facti, ubi ſcilicet agitur de valore alicujus facti, ſeu actionis v. g. Sacramentalis &c. per ſe loquendo non licet ſequi minùs tutam relicta tutiore.
188. & 189. Solvuntur duæ objectiones factæ contra reſolutionem datam n. 185.
190. Reſolvitur Caſus I. cujuſdam, qui ut hæres inſti-

institutus, & declaratus à Judice, adiit quidem hæreditatem, sed noluit præstare Legata facta à testatore.

191. Unde etiam præscindendo à sententia Judicis fuit obligandus ad ea præstanda.

192. Satisfit cuidam instantiæ factæ contra hoc.

193. Resolvitur Casus II. cujusdam Confessarii, cui pœnitens moribundus certis ex circumstantiis visus fuit suspectus de sufficientia doloris, ac propositi;

194. Quocirca notatur una, & altera cautela in hoc casu singulariter observanda à Confessario.

195. Etiam extra casum necessitatis Confessarius tenetur absolvere pœnitentem, quem credit probabiliter esse dispositum.

196. Solvitur rursus quædam objectio in contrarium.

197. Resolvitur Casus III. cujusdam Judicis, qui delinquentem non satis convictum, neque confessum condemnavit.

198. Etiam in causis civilibus Judici non licet ferre sententiam in favorem sui amici, quando jura utrique parti litigantium æqualiter favent.

199. Cur Advocatus possit in se suscipere patrocinium causæ minùs probabilis, minùsque tutæ?

200. Opinio sacræ scripturæ, vel rationi contraria &c. hôc ipso nequit esse probabilis.

201. Undenam colligenda sit vera probabilitas alicujus opinionis?

202. Opinionem dubié, vel etiam tenuiter duntaxat probabilem extra casum necessitatis non licet amplecti;

203. Benè tamen in casu necessitatis, in quo tutior practicari nequit.

204. An extra casum necessitatis opinionem probabilem, minùs tamen tutam circa valorem pœnitentiæ, aut matrimonii sequi liceat?

205. Et

205. Et quid, si opinio sit tantùm probabiliter probabilis?
206 Quinam in particulari teneantur ad sectandas opiniones tutiores?
207. An etiam Consiliarii Principum ad hoc teneantur?
208. Esto de se sit licitum, non tamen semper expedit amplecti opinionem minùs probabilem relicta probabiliore.
209. Meritò proin redarguuntur illi, qui passim quærunt Auctores, vel opiniones laxiores.
210. Quid Confessario specialiter sit observandum in directione pœnitentium circa opiniones minùs probabiles?

§. I.

Præmituntur, & breviter resolvuntur quæsita, scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos de conscientia probabili.

QUæres primò, quid sit opinio probabilis; & quid probabilior?

175. ℞. Opinio probabilis idem est, ac Judicium fallibile quidem, sed rationabili, & tam *absolutè*, quàm *respectivè gravi* motivo innixum. Ita Laymann, Sanchez, La Croix *l. 1. n. 108.* & Babenstuber *tr. 1. disp. 4. a. 1. n. 8.* Ratio hujus descriptionis inde desumenda est: quia probabilitas ùt sic nihil aliud importat, quàm apparentiam veri fallibilis,

bilis,

bilis, ob gravitatem motivi, seu rationis nata fundare assensum prudentem: ergo Judicium illud, quô ex gravi, licèt fallibili motivo, aliquid judicamus verum, aut verosimile, rectè appellatur opinio probabilis. Necessum tamen est ad veram probabilitatem, ut motiva tam *absolutè*, id est, secundùm se, quàm etiam *respectivè* ad alia huic opinioni contraria, gravia sint, id est, talia quæ prudenter videantur verosimilia, & sufficientia ad movendum virum prudentem; nam si motiva contrariæ opinionis essent certa, tunc talis opinio non ampliùs maneret probabilis: sic v. g. ex eo, quòd nóbis certò constet DEum esse unum, & trinum, opinio, vel sententia negans Trinitatem nequit nobis ampliùs esse probabilis, nec meretur assensum prudentem. Ex quo liquet, illam opinionem dicendam esse probabiliorem, quæ gravioribus nititur motivis, licèt non certis.

Quæres 2dò, quotuplex sit opinio probabilis?

℟. Est multiplex: ad nostrum tamen propositum haud incongruè dividitur 1. in ex- & intrinsecè. 2. In speculativè & practicè, & 3. in directè, & reflexè probabilem. Explico breviter singula membra. 176.

I. *Extrinsecè* probabilis dicitur, quæ suam probabilitatem præcisè sortitur ab auctoritate Doctorum, utpote quæ extrinseca opinioni

nioni, vel objecto opinionis: quemadmodum autem hæc auctoritas sola parum confert ad veritatem, ita etiam parum confert ad probabilitatem, esto minimè spernenda sit, eò quòd meritò præsumere liceat, authores non docuisse sine rationum pondere, præsertim si constet, eos fuisse, & Doctrina, & pietate excellentes. *Intrinsecè* probabilis dicitur ea, quæ nititur gravibus motivis, & rationibus desumptis ex ipsa natura objecti.

177. II. *Speculativè probabilis* dicitur illa, quæ quidem nititur motivis rationabilibus, & prudentibus, à praxi tamen præscindit, vel certè asserit duntaxat genericè aliquam operationem esse licitam, præscindendo à circumstantiis in particulari, v. g. *Baptismum collatum in lixivio esse validum*, vel: *osculum datum personæ alterius sexus, non esse peccaminosum. Practicè probabilis* appellatur, quæ ex motivis rationabilibus, & gravibus adstruit, aliquam actionem in individuo, seu in his, vel illis circumstantiis, haud esse illicitum v. g. non esse illicitum pingere die festivo; reticere in confessione circumstantias etiam notabiliter aggravantes &c. censum Germanicum ab hoc vel illo exigere &c.

178. III. *Opinio directè probabilis* dicitur illa, cujus probabilitas desumitur ex ipsa natura objecti: sic v. g. inspecta natura artificii pictorii probabilissimum, & verosimillimum videtur,

detur, pingere non esse opus servile. *Reflexè autem probabilis* nuncupatur illa, cujus probabilitas non attenditur præcisè penes naturam ipsius objecti, sed ex eo, quòd præsupposita probabilitate directa alicujus opinionis, nos reflectamus ad alia principia, seu argumenta, objecto illius opinionis extrinseca (cujusmodi sunt hæc: *In dubio melior est conditio possidentis:* item: *quòd perpensis omnibus, plurimi viri docti, probi, atque prudentes asserunt esse licitum, illud facimus absque peccato &c.* & alia plura superius *n. 152. & seqq.* recensita) & ex illis probabilissimè, imò moraliter certò concludamus, hanc, vel illam actionem esse licitam. Exempli gratia supposito, quòd ex argumentis, seu principiis directis probabile sit, agrum, quem hactenus bona fide, utpote titulô emptionis, donationis &c. possedi, esse meum, esto non sim omnimodè certus, sed potiùs dubitans speculativè ob rationes alias, an non sit alterius, postea me reflecto ad alia principia extrinseca, in hunc ferè modum argumentando: *Stante dubio speculativo de Dominio proprietatis, melior debet esse conditio possessoris bonæ fidei, & huic relinqui Dominium, seu dispositio: atqui ego sum talis possessor; ergo &c.* Item possum me resolvere in hunc modum: *quod plurimi viri, prudentia, Doctrina, & probitate præditi asserunt, licitè à me fieri, illud facio sine peccato; quia prudenter ago: at, quòd* suppo-

suppofita probabilitate directa, & stante possessione bona fidei, licitè retineam Dominium agri, illud asserunt plurimi viri prudentia, pietate, & Doctrina famosi: ergo &c. Ex quo liquet ad oculum, opinioni speculativè probabili, ex hujuscemodi principiis reflexis conciliari posse nedum novam, & majorem probabilitatem reflexam, sed insuper posse inferri Judicium practicum, seu dictamen conscientiæ moraliter certum, vi cujus tutô me resolvo, quòd in his circumstantiis non peccem retinendo v. g. agrum &c. Videatur de hoc Babenstuber *tr. 1. disp. 4. a. 1. n. 9.* Vel La Croix *à n. 113.*

Quæres 3tiò, quid sit; opinio tuta, vel tutior, & quid opinio moraliter certa?

179. ℟. 1. Opinio tuta illa meritò dicitur, in cujus sequela, vel praxi nullum est periculum peccati: illa proin dicitur tutior, in cujus praxi minus periculi apparet: sic in exemplo proximè allato opinio, quæ dicit, quòd velut possessor bonæ fidei stante dubio speculativo possim retinere Dominium agri, est tuta, quia ex tali retentione non pecco saltem peccato formali: si tamen ejusdem agri dominium relinquam actori, qui illud ob rationes probabiles, vel etiam probabiliores à me prætendit; tutius ago; quia in hoc nullum prorsus est periculum peccati, nec formalis, neque materialis.

Similiter circa valorem Sacramenti illa opinio dicitur verè tuta, ex cujus sequela nul-

nullum prorsus periculum invaliditatis Sacramento imminet, cujusmodi est hæc, quòd ad valorem Sacramenti pœnitentiæ sufficiat attritio supernaturalis etiam cognita. Ex quo rursus liquet, non esse idem *opinio tutior & opinio probabilior*, nam ly *tutius* attenditur penes hoc, quòd in paxi talis opinionis appareat minus periculum peccandi; è contra ly probabilius desumitur ex rationibus solidioribus, vel ex auctoritate graviori, propterea que opinio minùs probabilis potest esse tutior, & è contra opinio probabilior esse minùs tuta. Sic opinio asserens post commissum peccatum illico pœnitendum, seu confitendum esse, est quidem tutior; quia hoc faciens nullô modo peccat; est tamen minùs probabilis, quia nititur debilioribus fundamentis, quàm contraria: potest tamen fieri ut eadem opinio sit simul probabilior, & tutior, prout rectè advertunt Doctores *communissimè*, nominatim La Croix, Henno *tr. de conscient. disp. 3. q. 1. conclus. 3.*

℞. jam 2dò. Opinio moraliter certa est illa, quæ juxta communem hominum existimationem reputatur vera, licèt absolutè loquendo posset esse falsa: sic opinio illa, quâ judico hunc hominem ab Episcopo ordinatum, esse Sacerdoten, hanc hostiam à Sacerdote consecratam &c. continere Christum &c. est moraliter certa; quo circa tamen advertendum est, posse unam opinio- 180.

nem esse certiorem altera, quales sunt illæ, quæ nituntur principiis fidei, aut definitionibus Ecclesiæ, de quibus superiùs jam notavimus, quòd excludant probabilitatem opiniònis contradictoriæ.

Quæres 4tò, utrum auctoritas unius duntaxat Doctoris possit opinionem aliquam reddere probabilem?

181. ℟. Sola quidem auctoritas unius Doctoris opinionem probabilem reddere nequit, prout satis liquet tum ex dictis *n. 176.* tum etiam ex damnatione sequentis propositionis *n. 27.* inter proscriptas ab Alexandro VII. *Si liber sit alicujus junioris, & moderni debet opinio censeri probabilis, dummodo non constet rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem*; nihilominus si talis Doctor noscatur verè excellens in sua arte, probus, & timoratus, rémque ex professo tractet, & pro ea solidam rationen afferat, nec appareat aliquid oppositum convincens, tametsi doceat contra communem aliorum, reddet opinionem satis probabilem, ita ut hanc vir minus doctus, illiteratus, vel simplex licitè sequatur. Ratio est: quia talis homo prudenter potest supponere, quòd vir utpote doctus simul, & probus, sine verè gravi, ac prudenti, & solido fundamento non fuisset ausus asserere illud licitum. Unde etiam discipulus licitè; & tutò sequitur opinionem à suo Magistro in Scholis traditam, quem peritum, & timo-

timoratum judicat, ait Sporer *tr. 1. c. 1. n. 41.* De quo etiam videri possunt La Croix *l. 1. n. 153. & 154.* Babenstuber *tr. 1. disp. 4. a. 1. n. 20.*

Quæres 5tò, quid sit conscientia probabilis?

℟. Conscientia probabilis est illa, quæ ex 182.
principiis verè probabilibus, seu verosimilibus practicè certò dictat, hanc, vel illam actionem in particulari esse licitam, vel esse illicitam. Ità rursus Sporer *tr. 1. c. 1. n. 31.* & re ipsa *Doctores communiter.* Et ratio hæc est: quemadmodum enim in casu, quo ratio sub principio Synteresis subsumit aliud principium certum, vel pro certo creditum, enascitur conscientia recta, vel erronea, ita pariter in casu, quô eadem ratio subsumit aliquod principium verosimile, & probabile, esto non certum, enascitur conscientia probabilis. Quòd autem etiam hæc conscientia debeat practicè certò dictare, causa hæc est: quia etiam conscientia probabilis debet esse regula actionis humanæ honestæ, & operantem practicè reddere securum de honestate, quòd scilicet hoc faciendo non peccet: at, nisi practicè certò dictaret, actionem esse licitam, & honestam, sed potiùs relinqueret intellectum in formidine practica; & in dubio de honestate, non esset regula honestatis, nec operantem reddere posset securum de honestate actionis, sed potiùs relinqueret

expositum periculo formali, & proximo peccandi: ergo etiam conscientia probabilis debet practicè certò dictare &c.

Dices tamen contra hoc: ex principiis probabilibus nequit inferri conclusio certa, sed probabilis duntaxat; nam conclusio sequitur partem debiliorem, proptereáque nequit in sua certitudine superare præmissas: ergo prorsus ineptè dicimus, quòd conscientia probabilis possit *practicè certò dictare &c.*

183. ℟. Distinguendo antecedens: ex præmissis probabilibus nequit inferri conclusio certa, ita, ut præmissa probabilis sit causa immediata, & proxima ad talem conclusionem, conced. ita, ut sit tantùm causa remota, & mediata, neg. anteced. cum conseq. Judicium practicè certum ex præmissis moraliter, & practicè certis immediatè infertur, ex probabilibus verò non infertur nisi mediatè, & remotè se habentibus; qui enim opinionem probabilem sequitur, v. g. hanc, quòd die festo licitum sit pingere, in hunc ferè modum (sive dein explicitè, formaliter, sive implicitè saltem, & virtualiter secum discurrit) omne opus, quod non est servile, licitè perago die festo (nisi scilicet aliunde sit prohibitum) atqui, pingere non est opus servile: ergo licitè pingo &c. In hoc discursu major propositio est quidem certa, minor autem, & conclusio est probabilis duntaxat, & habet adjunctam formidinem, an

scili-

scilicet pingere sit licitum, & an non sit opus servile. Jam verò eô ipsô, quòd cernat, opus pingendi probabiliter non esse opus servile, ulteriùs subsumit, ideòque *mediatè* subinfert in hôc modo: eô ipso, quòd pingere probabiliter non sit opus servile, prudenter judico, illud mihi esse licitum: quia in tali dubio debet esse melior conditio subditi possidentis suam libertatem: atqui, opus, quod prudenter judico licitum, licitè, & sine peccato facio; *Ergo licitè pingo etiam in die festivo.* Similiter is, qui prudenter existimat v. g. hostiam. A. esse legitimè consecratam, prudentissimè sese resolvet in hunc modum: omnem hostiam, quam prudenter existimo consecratam, licitè adoro; hanc autem prudenter existimo consecratam: *Ergo hanc hostiam licitè adoro.* Ecce hic! duo dictamina conscientiæ, immediatè illata ex præmissis certis; è quibus ad oculum patet, quomodo ex probabilibus præmissis remotè concurrentibus tandem possit inferri conclusio, seu dictamen moraliter, & practicè certum de honestate operationis. Et quemadmodum non obstante tali dubio, vel potiùs formidine speculativa, ne fortè hostia quacunque demum ex causa non sit consecrata, nihilominus practicè nos certò resolvimus, hujus hostiæ adorationem non esse illicitam; sed certò honestam; ita pariter non obstante formidine illa speculativa, ne fortè pingere sit opus servile,

practicè certò possumus concludere, quòd die festivo pingere non sit peccaminosum. Videatur Babenstuber *tr. 1. disp. 4. art. 2. n. 2.*

Dices iterum. Si conscientia probabilis practicè certò dictat, eô ipso non ampliùs debet dici dictamen conscientiæ *probabilis*, sed conscientiæ *certæ* : at, hoc est contra suppositum : ergo &c.

184. ℟. Negando illatum : quemadmodum enim conscientia erronea dicitur talis ex eo, quòd ad hujus formationem concurrat aliquod principium erroneum, licèt dictamen hujus conscientiæ practicè sit rectum, & certum; ita pariter rectè dicimus, illam conscientiam esse probabilem, ad cujus formationem saltem remotè concurrit aliquod principium probabile duntaxat, tametsi ultimum dictamen practicum nullam contineat in se formidinem, sed potiùs practicam certitudinem de honestate operationis, uti benè observat Herincx *parte 2. tr. 2. disp. 4. n. 24.*

Quæres 6tò sitnè licitum sequi opinionem minùs probabilem, minúsque tutam, relicta etiam probabiliore, & tutiore?

185. ℟. primò. Per se loquendo non est illicitum sequi minùs probabilem in quæstionibus Juris, id est, quando agitur de sola honestate, seu liceitate alicujus actionis. Ita hodie *satìs communiter Doctores.* Terillus *tr. de conscient. probab. q. 22. à n. 9.* referens pro eadem sententia plures quàm 150. Auctores

Ean-

Eandem tenent Mastrius *Theolog. moral. disp. 1 q. 4. n. 64.* Herincx *part. 2. tr. 2. disp. 4. n. 22.* Sporer *tr. 1. c. 1. n. 42. & seqq.* Reiffenstuel *tr. 1. dist. 3. n. 50.* Felix Potestas *tom. 1. part. 1. n. 59.* Illsung. *disp. 1. art. 6. §. 6. à n. 56.* Castropalaus *part. 1. disp. 2. pu. 2.* La Croix *l. 1. n. 268.* Stoz *lib. 1. part. 5. n. 107. & seqq.* Babenstuber *tr. 1. disp. 4. art. 2. n. 14.* & innumeri alii, ita, ut Stephanus Spinola meritò scripserit, hanc opinionem esse Recentiorum omnium calculô, & universali penè populorum usu confirmatam; etsi Gonzales, & alii multi oppositum mordicùs teneant, quibus ex nostris novissimè subscripsit Henno, valde liberalis, ne dicam excessivus, in censuranda hac nostra sententia. Ratio autem præcipua, & fundamentalis hujus nostræ benignæ opinionis hæc reddi potest: quia, ùt proximè visum est, sequens opinionem probabilem potest se practicè certò resolvere, quòd hic, & nunc non peccet: atqui dictamen practicum est regula proxima actionum humanarum: ergo moraliter certus est de honestate suæ actionis; id quod ampliùs confirmatur ex eò: quia quisquis prudenter operatur, non peccat; implicat enim operationem prudenter exercitam esse peccatum: at, qui etiam relicta opinione tutiore, & probabiliore, amplectitur minus quidem, verè tamen probabilem, uti supponitur, operatur prudenter; qui sequitur

sententiam gravi fundamento nixam, & omnino dignam assensu viri prudentis, uti satis liquet ex hactenus dictis: ergo non peccat &c. Accedit, quòd sine certa Lege non debeat hominibus imponi obligatio gravis, qualis est hæc de sequenda semper opinione tutiore &c. atqui ab AA. nequit ostendi certa lex: ergo &c. Qui plures rationes pro hac opinione desiderat, adeat P. La Croix *l. prox. cit.* ubi etiam fundamenta contraria inveniet soluta.

186. Dixi tamen: *Per se loquendo non esse illicitum &c.* Nam per accidens subinde non licet sequi hujusmodi sententiam minùs probabilem, idque in sequentibus casibus, 1. Si quis advertat, se ex hujuscemodi expositum iri periculo peccandi. Ex. gr. esto probabile sit, te posse juxta morem patriæ osculô excipere fœminam, præsertim cognatam; item: posse Confessarium cum altero sexu spiritualis instructionis gratiâ familiariùs conversari; item, posse mulierem animô placendi suo marito incedere cum profano illo ornatu, & liberiori denudatione colli &c. si tamen prævideatur ex hujusmodi praxi imminere periculum animæ, seu gravis ruinæ spiritualis, cessat omnino probabilitas practica talium opinionum. Rursus 2. qui ignorat probabilitatem alicujus opinionis, vel omnino credit, eam esse improbabilem, sine dubio peccaret, eandem practicando

3. Simi-

3. Similiter qui ex pacto, vel vi sui officii sese obligârunt ad sequendas opiniones tutiores, illicitè agerent practicando minùs tutam; at, hoc per accidens duntaxat, id est, non virtute præcepti divini, quô teneremur in omni casu, etiam ubi agitur de sola honestate actûs, sequi tutiora, sed quia, vel ex præcepto charitatis, vel justitiæ adstringimur abstinere ab hujusmodi praxi. Videatur Sporer *l. 1. c. 1. n. 49*,

℞. jam 2dò ad idem quæsitum n. 185. propositum: in quæstionibus facti, id est, quando agitur de facto, vel valore rei v. g. Sacramenti, vel de efficacia actionis cum probabili damno temporali, vel spirituali proximi, vel nullitate Sacramenti, tenemur sequi sententiam tutiorem. Ita in re *communissimè DD.* nominatim Herincx *p. 2. tr. 2. disp. 4. n. 26.* Sporer *tr. 1. c. 1. n. 51.* Babenstuber *tr. 1. disp 4. a. 2. n. 22.* Reiffenstuel *tr. 1. dist. 3. n. 56.* Ratio est: quia extra casum necessitatis nunquam licet sese exponere periculo irrogandi injuriam Christo, vel damnificandi graviter proximum &c. constat enim, hoc repugnare virtuti Religionis, vel charitatis, vel etiam justitiæ: at, sequens opinionem minùs tutam, vel minùs probabilem, ubi agitur de valore alicujus Sacramenti, vel actione conjuncta cum periculo damnificandi proximum &c. sese exponit tali periculo: ergo &c. *minor* facilè probari 187.

potest exemplis; nam Sacerdos v. g. baptizando in materia minùs tuta, utputa in lixivio, aut cerevisia, exponit se periculo irreverentiæ erga Sacramentum; utique non sine gravi injuria erga Christum Sacramentorum Auctorem; insuper etiam exponit infantem baptizatum periculo salutis spiritualis. Similiter medicus adhibens pharmaca minùs tuta, relictis tutioribus, & probabilioribus, exponit infirmum periculo vitæ, vel aliorum damnorum. Denique Judex ferendo sententiam pro parte habente jus minùs probabile, exponit se periculo graviter damnificandi partem contrariam: ergo peccant graviter.

Dices. Peregrinus tenetur incedere viam securiorem è duabus; ita enim suadet prudentia, & charitas. Similiter secundùm mox dicta, medicus, & ægrotus tenentur amplecti salubriora medicamina. Rursus miles tenetur uti armis aptioribus ad obtinendam victoriam, artifex instrumentis magis idoneis ad suum finem: ergo à fortiori quivis Christianus in negotio suæ salutis (quod utique omnium maximum est) tenetur sequi sententias tutiores, tametsi non agatur de valore, sed de sola honestate actionis.

188. ℟. negando conseq. & paritatem. Nam honestas actionis proximè, & quidem totaliter dependet à prudenti Judicio practico operantis, cui, si actus est conformis, eô ipso

ipso bonus censetur, etsi in se bonus non esset, veluti constat de adoratione hostiæ non consecratæ, quæ tamen prudenter creditur consecrata: è contra valor Sacramenti, efficacia medicinæ, aptitudo armorum, vel instrumentorum &c. minimè dependet à nostro Judicio practico; nam si millies, & optima quidem fide tibi persuadeas, te baptizare in aqua naturali, vel putes baptismum in vino collatum esse validum, talis baptismus in vino collatus erit nullus, neque ob tuam persuasionem infans baptizatus emundabitur à labe Originaria, sed manebit expositus periculo salutis æternæ. Ex quo cuivis perpendenti patebit palmaris disparitas inter utrumque casum, seu inter quæstiones juris, ubi agitur de sola honestate, seu licentia alicujus actionis, & inter quæstiones facti, ubi agitur de validitate actionis &c.

Dices adhuc. Qui sequitur sententiam minùs probabilem, practicè judicare, & credere debet, hanc suam actionem esse probabiliùs peccaminosam: at, qui stante tali Judicio, operatur, eô ipso peccat, & incurrit gravissimum damnum animæ: ergo nunquam prorsus licet sequi opinionem minùs probabilem.

℟. Negando majorem; qui enim amplectitur sententiam minùs probabilem, non judicat practicè hanc suam operationem probabiliùs esse peccaminosam, multò minùs ideò eam amplectitur; quia judicat minùs 189.

tutam,

tutam, minùs probabilem, vel minùs probabiliter licitam (prout Adversarii nostri sinistrè sibi persuadent) sed potiùs judicat practicè se hic, & nunc operando non peccare, proptereaque eam sequitur, quia moraliter certus est, se Deum non offendere. Et licèt is, qui v. g. sequendo opinionem minùs tutam, die festivo pingit, maneat speculativè dubius de hac veritate: *An pingere fortassis non sit opus servile*, hôc ipso tamen, quòd non constet, esse opus servile, vel ut tale esse prohibitum, practicè certò concludit, *se pingendo non peccare*, patrocinante sibi certò titulo, scilicet possessionis suæ libertatis: ferè, quemadmodum secundùm dicta superiùs *n. 156.* dubitans, an emiserit votum castitatis, non obstante hoc dubio speculativo, practicè certò potest se resolvere, quòd non teneatur ad observantiam voti, & quòd tutâ conscientia amplecti valeat statum matrimonialem.

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici circa conscientiam probabilem.

CASUS PRIMUS.

Titius nuper à quodam insigni suo benefactore, & fautore institutus fuit hæres universalis, & licèt testamentum ab uno, alterovè competitore

tore fuerit efficacissimè impugnatum, nihilominus tum ob singularem advocati sui dexteritatem, & peritiam, nec non ob peculiarem favorem unius alteriúsve Judicis in hac causa triumphavit felicissimè ita, jamjam adierit hæreditatem. Quia tamen in eodem testamento reperit multa legata pia, sibi valde invisa; hinc sciscitatur, an non possit tutâ conscientia eorum executionem intermittere, pecuniâ sibi reservata; tum quia hanc actu jam possidet bona fide; tum etiam quia saltem probabile videtur, dispositionem testatoris fuisse invalidam, & hôc ipso dubitare licet, an teneatur eam exequi. Quid Confessarius respondebit interroganti?

℟. Titium esse obligandum ad præstanda, 190.
& exequenda pia legata. Ratio est: quia adeundo hæreditatem ipsô facto censetur sese obligâsse ad portanda onera sibi, ceu hæredi universali incumbentia; enimverò juxta notissimam illam Regulam 55. *juris in 6tò.* æquitati, vel maximè consentaneum est, ut is, *qui sentit onus, sentire debeat commodum, & è contra.* Accedit, quòd Judex declarando testamentum validum, eo ipso saltem implicitè declaraverit Titium de voluntate pii testatoris esse obligatum ad præstanda pia legata, ceu contra quædam annexa huic testamento; esto proin speculativè fuerit probabile, testamentum esse nullum, practicè tamen probabile non est, quòd Titius, ceu hæres universalis institutus, post sententiam Judicis

tutâ

tutâ conscientia possit adire hæreditatem, & simul negligere excusationem piorum Legatorum; certum quippe est, quòd sententiæ justæ, & piæ testatoris intentioni teneatur se accommodare. Et licèt pecuniam à testatore relictam actu possideat bona fide, eam tamen non aliter obtinuit, quàm cum onere præstandi pia legata; unde hæc possessio in hunc finem nihil suffragatur Titio.

Dices. Saltem hoc videtur certùm, quòd insistendo principiis nostræ sententiæ benignæ, & præscindendo à sententia Judicis, Titius posset tutâ conscientia adire hæreditatem, eò quòd testamentum probabiliter fuerit validum; postea negligere legata ex eo capite, quia idem testamentum probabiliter fuerit nullum.

191. ℟. Neque hoc permittendum esse Titio, tametsi præscindamus à sententia Judicis. Ratio est: quia non licet mutare opinionem semel electam, si talis mutatio necessariò cedat in præjudicium certæ Legis, vel alicujus tertii; quævis enim lex possidet jus certum, ne fraudulenter eludatur: ergo pariter obligat, ne semel electa opinio mutetur in manifestum sui præjudicium: atqui talis mutatio in nostro casu necessariò cederet in præjudicium testatoris, cujus dispositio se habet ad instar Legis, juxta *c. ultima voluntas. 4. c. 13. q. 2.* ubi dicitur: *ultima voluntas defuncti modis omnibus conservari debet:* tametsi ergo supponatur probabile, quòd testamentum fuerit

rit nullum, positô tamen, quòd Titius hæreditatem jamjam adîerit, minimè videtur probabile, eum posse tutâ conscientia negligere pia legata, quin potiùs moraliter certum est, quòd teneatur ea præstare, quippe ad quorum solutionem sese implicitè saltem obligavit adeundo hæreditatem, & ratificando voluntatem defuncti. Videatur de hoc Stoz *l. 1. p. 5. n. 114.* Sporer *tr. 1. c. 1. n. 35.* Esparsa *de Act. hum. q. 23.* Lugo *de Eucharist. disp. 15. à n. 46.* La Croix *l. 1. n. 372. & 373.*

Dices: ergo jam cogimur fateri, non semper esse licitum amplecti opinionem etiam verè probabilem.

℟. Distinguendo illatum. Non semper licet sequi opinionem, quæ est speculativè duntaxat probabilis, con. quæ est practicè probabilis, id est, talis, suprà quam possumus formare Judicium practicum, quòd eam amplectendò hic, & nunc non peccemus, neg. illatum. Gratis ergo fatemur, non omnem propositionem de se, & speculativè duntaxat probabilem illico tutâ conscientia deduci posse in praxin, idque vel maximè, tunc, quando nobis aliunde constat de certa Lege, hujusmodi praxin prohibente. Pro hujus pleniori captu recolendum est ex dictis suprà *n. 177.* duplex illud genus propositionum, speculativarum scilicet, & practicarum. Ex gr. hæc propositio: *Paulus mihi debet 100. florenos*, est speculativa, & potest 192.

esse

esse verè probabilis; hæc verò: *ergo possum eidem centum auferre*, est practica, utpote loquens de praxi: prior supponitur vera speculativè; posterior tamen falsa est, quia huic praxi obstat certa lex, quâ cavetur, ne possessior bonæ fidei privetur re possessa ob debitum probabile duntaxat, immò ne quidem ob debitum probabilius; nam juxta *Reg. 136. de R. J. bona fides tantundem possidendi praestat, quantum veritas; quoties lex impedimento non est.* Similiter in materia facti hæc propositio: *Baptismus collatus in lixivio valet*, est speculativa, & probabilis, seu probabiliter vera; hæc verò: *Ergo in lixivio licitè baptizo sine necessitate, est practica, & certò falsa*; quia hæc praxis certò vergeret nedum in irreverentiam huic Sacramento debitam, sed etiam in detrimentum, vel saltem in periculum animarum, contra virtutem charitatis, & Religionis. Vide Sporer *tr. prooëm. c. 1. n. 52.*

CASUS SECUNDUS.

Sempronio quidam ad mortem decumbens fassus fuit, se sedecim annis in continuo concubinatu vixisse cum sua famula, & tempore hujus infirmitatis sæpius erga eandem exarsisse amore venereo, neque etiamnum ab omni tentatione, aut sinistro erga eandem affectu immunem esse; quo intellecto Sempronius satagebat infirmum disponere ad verum de-

dolorem, & efficax propoſitum, tandémque abſolvit. 3tiâ 4tâ & 5tâ die eundem infirmum denuo inviſit ſollicitus paſtor, verùm, quoties ad illum venit, toties invenit relapſum, ſin minùs opere, ſaltem mente, & affectu; quam ob rem vehementer cœpit dubitare de efficacia propoſiti, & de ſufficientia diſpoſitionis; partim ob labilitatem infirmi hactenus ſatìs exploratam, partim etiam propter periculum ex occaſione proxima imminens: eadem enim famula ſpe obtinendi quoddam legatum &c. quàm officioſiſſimè ſervivit, & quaſi continuò aſtitit lecto decumbentis. Quare Sempronius dubitat 1. an in his circumſtantiis poſſit abſolvere infirmum? & 2. quid agendum;

℟. Sempronius Confeſſarius nedum poteſt, ſed etiam tenetur abſolvere talem infirmum, modò ſeriò promittat 1. quòd cum divina gratia pro viribus velit reſiſtere tentationibus, & inſultibus inimici, & 2. quòd quamprimùm moraliter (absque periculo ſcilicet infamiæ, vel ſcandali &c.) fieri potuerit, velit hanc famulam, vel omnino à ſe amandare, vel certè ſeriò eidem mandare, ne tam frequenter, & quaſi continuò ſubeat conſpectum. Ratio hujus reſolutionis eſt, quia cùm hoc Sacramentum ſit ſummopere neceſſarium, præſertim hominibus tam fragilibus, ſimúlque ſit inſtitutum ad animarum ſalutem; hinc debet adminiſtrari toties: quoties ex hujus denegatione imineret peri- 193.

culum animæ, ex administratione verò saltem probabilis spes valoris, & fructus inde percipiendi: at si infirmus seriò promittat servare duas conditiones mox recensitas, apparet probabilis spes salutis, ècontra ex denegatione absolutionis imminet evidens periculum animæ: ergo in hoc casu debet illum absolvere. Accedit insuper, quòd in dubio practico, præsertim ubi ex utraque parte videtur imminere periculum peccandi, teneamur eligere id, quod tutius est, juxta dicta superiùs *de conscientia dubia à n. 149.* at: in hoc casu Sempronio ex utraque parte imminet periculum peccandi saltem materialiter, scilicet contra reverentiam Sacramenti, si absolvat, vel contra charitatem proximi, si denegat absolutionem, & quidem cum periculo animæ: ergo cùm ex hoc posteriori capite immineat majus periculum peccandi, tutius est absolvere, quàm non; consequenter Confessarius tenetur absolvere pœnitentem. Videantur de hoc dicta *in Theol. Sacram. p. 2. Confer. 8. à n. 211.* vel La Croix *lib. 1. n. 474.*

194. ℟. jam ad 2dum dubium hujus casus, Sempronio ceu Confessario singulariter esse observanda sequentia. 1. Ut hujuscemodi infirmo seriò, & frequenter inculcet obligationem gravissimam, quàm primùm, & quantum moraliter fieri potest, amandandi à se personam illam complicem, ceu lapidem offensionis, & petram scandali. 2. Ut eidem

dem

dem infirmo suggerat nonnulla remedia tempore tentationis instantis usurpanda, v. g. ut semper penes se retineat imaginem crucifixi, eandémque præsertim instante tentatione devotè exosculetur, & sese in sacratissima JEsu Christi vulnera quodammodo abscondere nitatur; quod quidem remedium in talibus circumstantiis arbitror efficacissimum. 3. Caveat vel maximè Confessarius, ne per se ipsum, seu propria auctoritate famulam, seu complicem amandet, & exesse jubeat aut alio quocunque demum signo, vel actione, sivè dein directè, sive indirectè eidem det intelligere notitiam concubinatûs, utpote ex sola confessione Sacramentali (ùt supponitur) haustam; quia hôc modo violaret sigillum confessionis, ùt de se liquet. 4. Denique suadebit charitas, præsertim Pastori proprio animæ periclitantis, ut eidem invigilet, atque ultimo certamini, seu agoni interesse studeat, quatenus oviculam suam contra lupum infernalem defendat, eámque Sacramentali absolutione eo tempore, quô potissimùm indiguerit, muniat; quod, esto videri possit difficile, & laboriosum, certissimè tamen non minùs consolatorium experietur, quotiescunque meminerit, se pro sua parte præstitisse omnia, quæ ad lucrandam Deo animam videbantur necessaria.

Dices: at quid agendum, si talis pœnitens supponatur non constitutus in articulo,

vel periculo mortis, nunquid Confessarius eidem velut suspecto de sufficientia dispositionis tenetur negare absolutionem, cùm talis negatio in his circumstantiis videatur tutior, & magis expediens pro reverentia Sacramenti?

195. ℟. Ne quidem extra mortis articulum, vel periculum negandam esse absolutionem, modò saltem hac vice pœnitens det speciale aliquod signum doloris, & propositi efficacis, spondeatque exequi consilium Confessarii. Ratio est: quia Confessarius sine injuria non potest negare absolutionem pœnitenti, quem rationabiliter, & probabiliter credit hic, & nunc esse dispositum; nam pœnitens vi confessionis aquirit jus ad absolutionem, quô privari nec potest, nec debet, quamdiu certò non constat, eum esse absolutionis incapacem: at, de hoc non constat, quamdiu apparet probabile, eum esse dispositum: ergo Confessarius tenetur eundem absolvere. Quandonam autem propter dubiam dispositionem pœnitentis absolutio prudenter differri, vel omnino negari possit, diximus *in Theol. Sacram. p. 2. Confer. 4. à. n. 95.* item *Confer. 18. n. 467. & seqq.*

Dices iterum. Minister Sacramenti tenetur (saltem extra casum necessitatis) sequi, id, quod est tutius: atqui negare absolutionem est tutius: ergo ubi talis pœnitens non supponitur constitutus in ne-

cessi-

cessitate aliqua, debet ei negari absolutio.

℟. Negando min, Nam pœnitenti saltem probabiliter disposito, & confesso certò debetur absolutio: ergo hanc negare non est tutius, sed potiùs magis periculosum, utpote repugnans, & voluntati Christi, & juri ipsius pœnitentis, veluti proximè dictum est *n. 191.* Ex quo liquet, Ministrum in tali casu non posse amplecti sententiam tutiorem; quia negando absolutionem peccaret, violando jus acquisitum à pœnitente, prout bene advertit Babenstuber *tr. 1. disp. 4. a. 3. n. 16.* 196.

CASUS TERTIUS.

Cajus Prætor certi cujusdam pagi, ab aliquo suorum subditorum (quem Sempronium baptizamus) falsò, & iniquè apud Principem fuit accusatus de multis criminibus; quàm ob rem erga Sempronium aversionem, & indelebilem quasi rancorem concepit. Haud multò post quidam maritatus apud Prætorem accusavit Sempronium, quòd hic cum Uxore sua (delatoris scilicet) commiserit adulterium; quò audito Cajus summopere gravisus fuit, ratus, se jam nactum esse occasionem injuriam à Sempronio sibi nuper illatam de condigno vindicandi. Jussit proin Sempronium sine mora comprehendi, & quia ex relatione actoris saltem probabiliter vi-

sus fuit reus; hinc esto neque confessum, neque etiam convictum de crimine, jussit catenis constringi, & equo impositum à satellitibus per pagum circumduci, ac velut adulterum proclamari. 2. Insuper eundem condemnavit ad summam 200. florenorum Marito solvendam, tum in compensationem injuriæ, tum etiam pro meliori educatione prolis, quam pariter declaravit spuriam, velut ex adulterio natam. Jam verò conscientiæ stimulis agitatus idem Prætor, quærit è Confessario, an vel quomodo in hoc facto deliquerit. Quid respondendum interroganti?

197. ℟. Cajus in hoc casu probabilissimè peccavit graviter, ideóque obligandus est ad compensanda damna illata Sempronio. Ratio prioris inde desumitur: quia nullus potest, aut debet criminaliter condemnari ad pœnas adulterii Jure Civili taxatas, nisi pro adulterio afferantur tales probationes, aut indicia, quæ contra reum faciant præsumptionem violentam (cujusmodi videri possunt apud Reiffenstuel mox citandum) immò indicia debent esse talia, quæ non solùm pariant quandam probabilitatem, sed potiùs certitudinem moralem de delicto commisso. *L. fin. C. de probat. c. 12. de præsumpt.* uti fusiùs probat Reiffenstuel *l. 5. decret: tit. 16. n. 31. & seqq.* At, juxta relatam facti speciem Sempronius nec confessus fuit, nec convictus de adulterio, sed probabiliter duntaxat visus est reus: ergo non sine gravi injuria, &

pec-

peccato fuit condemnatus ad pœnam tam gravem; eò præsertim, quòd, *cùm sunt partium jura obscura* (uti hic erant) *reo potiùs favendum sit, quàm actori*, ùt habetur *Reg. 11. J. in 6to.* Videatur Laymann *l. 1. tr. 1. c. 5. §. 3. n. 16.* Ratio autem posterioris liquet ex eo: quia quisquis alterum scienter injustè lædit, tenetur pro possibili ad reparationem damni, veluti ex communi Theologorum diximus *in tract. de Restit. Confer. 2. & 3tia*: atqui Cajus injustè, & quidem scienter, vel certè cum ignorantia crassa læsit Sempronium condemnando eum ad pœnas tam graves: læsit insuper infantem, declarando eum velut illegitimum in tali dubio, ubi præsumendus erat legitimus *arg. c. ex tenore 14. qui filii sint legit. & L. Nuper C. de natural. lib.* Accedit insuper, quòd Sempronius fuerit in actuali possessione suæ innocentiæ, aliorúmque bonorum, quibus absque gravissima injuria privari non potuit nec debuit, quamdiu de delicto commisso moraliter certò non constitit: at, non supponitur in hoc casu, delictum fuisse ab actore moraliter certò probatum, esto is adduxerit rationes vel conjecturas probabiles: ergo his stantibus Cajus fecit gravem injuriam, condemnando Sempronium ad tam gravem mulctam &c. &c.

Dices: Sed quid si talis Prætor, vel quicunque demum Judex in causa Civili ferat

sententiam in favorem sui amici, esto pars adversa pro se attulerit rationes æquè probabiles, aut omnino probabiliores?

198. ℞. Etiam in hoc casu graviter delinqueret, nisi amicus ille supponatur hactenus fuisse in possessione bona fide cœpta (tunc enim præponderaret, ita, ut jam non ampliùs manerent rationes ex utráque parte æquè probabiles, sed melior evaderet conditio possidentis) Ratio autem hujus resolutionis est: quia in Judiciis non est habenda acceptio personarum: at, ubi Judex in gratiam amici ex eo præcisè, quòd amicus sit, fert sententiam, de se liquet, intervenire acceptionem personarum: ergo &c. Hac de causa Alexander VII. meritò damnavit sequentem propositionem *n. 29. quando litigantes pro se habent opiniones æquè probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferendâ sententia in favorem unius præ alio.* Videantur de hoc Matthæucci *in Cautela Confess. lib. 1. c. 19.* Herincx *disp. 4. n. 27.* Sporer *tr. 1. c. 1. n. 61.* Gobat *tr. 1. Clyp. Clement. Jud. sect. 14.*

Dices fortassis contra hoc: juxta communissimam DD. Advocato licet suscipere defensionem causæ etiam minùs probabilis: ergo similiter concedendum est Judici, ut in tali casu possit ferre sententiam juxta opinionem minùs probabilem in gratiam sui amici: secus enim Advocatus inaniter susciperet hujusmodi causam minùs probabilem &c.

℞. ne-

℟. negando conſeq. & parit. Advoca- 199.
tus enim non fert ſententiam, ſed ſolùm proponit Judici rationes probabiles pro ſuo cliente, relinquendo illum cæteroquin in plena libertate decidendi cauſam ſecundùm æquitatem, ergo per hoc nulli prorſus facit injuriam; qualem tamen Judex certò committeret, ferendo ſententiam pro ea parte, cui jura videntur minùs favere. Neque propterea Advocatus dici poteſt decipere ſuum Clientem, aut circumvenire Judicem; nam non rarò contingere ſolet, ut rationes, vel allegationes, quæ à principio Advocato videbantur minùs efficaces, à Judice rem meliùs ponderante, exiſtimentur validiores, ſicque inter litigandum (ùt dici ſolet) jus quodammodo creſcat pro tali cliente. Videantur Sporer *cit. n. 64.* vel Babenſtuber *tr. 1. diſp. 4. a. 3. n. 34.*

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

COlliges ex dictis primò, illam opinionem, quæ vel 1. Scripturæ ſacræ, vel 2. traditionibus, vel 3. communi ſanctorum Patrum opinioni vel 4. Eccleſiæ ejusdemque definitionibus, vel denique 5. rationi repugnat, non eſſe practicè probabilem. Ratio eſt: quia opinio verè probabilis debet 200.

esse nixa motivo gravi, id est, tali quod per se loquendo sit natum determinare virum prudentem ad assensum; seu (ut loquitur La Croix *lib. 1. n. 108.*) *cui, si quis assentiatur, Judicio prudentum non mereatur reprehensionem:* atqui opinio, quæ vel S. Scripturæ, vel Patribus, vel definitioni Ecclesiæ, aut rationi repugnat, non est digna assensu viri prudentis; quin immò quisquis talem practicè sequitur extra necessitatis articulum, meretur reprehendi à prudentibus: ergo &c.

Dices. Undenam igitur dignoscendum, aut colligendum est, an aliqua sententia sit verè probabilis, nec ne?

201. ℟. Id dignosci posse ex sequentibus tribus Regulis, quas ex Terillo refert Babenstuber *tr. 1. disp. 4. a. 2. n. 26.*

I. Quotiescunque omnes, vel plurimi asserunt, sententiam esse probabilem, vel paucorum contradicentium rationes non sunt convincentes, talis sententia est certò probabilis.

II. Sententia communis, quæ frequenter docetur in Scholis, & invenitur in Auctoribus, tamdiu censeri debet certò probabilis, quamdiu nemo negat esse probabilem, vel affert argumenta convincentia. Ratio hujus, & prioris regulæ est: quia certitudo probabilitatis tamdiu manet in possessione, quamdiu per rationes oppositas non evertitur.

III. Ho-

III. Homini illiterato, & indocto illa opinio potest esse certò probabilis, quam ei ut veram, vel certò probabilem, suadet vir doctus, & probus, nec aliud quidquam occurrit in contrarium. Ratio est: quia eadem Auctoritas, quæ sufficit homini rudi ad prudentem fidem, etiam sufficit ad formandum prudens Judicium de certitudine probabilitatis: atqui auctoritas viri docti, & probi sufficit homini rudi ad prudentem fidem: ergo &c.

Colliges 2dò, extra casum necessitatis minimè licere amplecti in praxi talem opinionem, quæ solùm tenuiter, aut dubiè probabilis est. Ratio est: quia opinio tenuiter probabilis innititur motivo levi; dubiè autem probabilis motivo, de cujus gravitate dubitant sapientes; unde oritur dubium practicum de probabilitate, & honestate talis actionis: atqui in dubio practico est tutior pars amplectenda, veluti superiùs jam visum est: ergo in praxi abstinendum omnino est à sequela hujuscemodi opinionis. Ex quo pariter liquet, justissimè ab Innocentio XI. damnatam fuisse sequentem *n. 3tiam.* propositionem: *Generatim, dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Videatur de hoc Cardenas *crif. dissert. 4. c. 5. n. 34.* Reiffenstuel *tr. 1. dist. 3. n. 49.* La Croix *lib. 1. à. n. 126.* 202.

Di-

203 Dictum tamen fuit: *extra casum necessitatis:* nam ubi urget necessitas v. g. administrandi Sacramentum pœnitentiæ, vel baptismi, simúlque sententia tutior practicari nequit, oportet sequi minùs tutam, vel etiam tenuiter, aut dubiè duntaxat probabilem, v. g. baptizando in lixivio, vel cerevisia &c. aut absolvendo moribundum saltem sub conditione, de cujus dispositione dubitatur. Ratio jam superiùs *n. 191.* fuit insinuata: quia nimirum præstat administrare Sacramentum dubium cum periculo nullitatis, quàm cum certo, & irreparabili damno salutis infantem, aut moribundum fraudare Sacramento. Neque in hoc casu Minister dicitur relinquere sententiam tutiorem; cùm non sit in illius potestate tutiorem sequi: nullus quippe dicitur relinquere id, quod in sua potestate nunquam habet. Videantur de hoc dicta *in Theolog. Sacram. part. 2. Confer. 8. à n. 200.*

204. Porro etiam extra casum necessitatis quandoque licitum esse amplecti sententiam minùs tutam circa valorem Sacramenti, nonnulli Doctores existimant, modò sententia habeatur verè probabilis, ita ut probabiliter credatur valiturum Sacramentum, idque præsertim tunc, quando valor Sacramenti dependet ab aliqua conditione ab Ecclesia supplebili; quippe quæ, velut pia Mater in bonum fidelium meritò creditur velle sup-

plere

plere hujusmodi defectum. Hac de causa 1. cum jurisdictione verè probabili, etsi non omnino certa, Sacerdos licitè absolvit, tametsi non sit necessitas. Item 2. sponsi licitè contrahunt matrimonium præsente proprio Parocho nondum Sacerdote, vel extra propriam Parochiam assistente. 3. Similiter qui dubitat, an sit potens ad usum matrimonii, licitè contrahit, tametsi non esset necessitas &c. Rationem horum dat P. Illsung *tr. 1. disp. 1. n. 78.* quia tunc solùm tenemur ex mente Ecclesiæ sequi tutiores, & probabiliores opiniones, administrationem, vel valorem Sacramenti concernentes, quando ex sequela opinionis minùs tutæ non involveremur gravibus scrupulis, vel difficultatibus, quibus reverentia Sacramenti, & bonum animarum impediretur potiùs, quàm promoveretur, eò quòd talis administratio, vel susceptio redderetur nimis odiosa. Sic etiam, inquit idem Doctor *l. cit.* quia multis esset difficillimum, vel omnino carere matrimonio, vel carere cum persona singulariter amata, ideo licet illud contrahere, etiamsi dispensatio, vel absentia impedimenti dirimentis, non semper sit moraliter certa, sed solùm probabilior, quàm ejus oppositum. Videatur Illsung *loc. cit.* vel Viva *n. 13.*

At quid, inquies, si opinio sit probabiliter duntaxat probabilis, licebitnè eam practicè sequi?

205. ℟. Etsi de hoc diffideant inter se Doctores, quibusdam negantibus, aliis verò affirmantibus, prout videre licet apud Viva *n. 10. ad proposit. 3tiam è damnatis ab Innocent. XI.* Existimo tamen, quòd si nomine opinionis probabiliter probabilis intelligatur illa, quæ putatur *prudenter probabilis* (nam *probabiliter & prudenter* in practicis sunt Synonyma, ait Cardenas *cit. c. 3. n. 18.*) existimo, inquam cum eodem Cardena, Illsung, Tamburino *in Decalog. lib. 1. c. 3. §. 3. & 8.* & aliis pluribus, hujusmodi opinionem absque peccato deduci posse in praxin; nam eô ipso quòd prudenter probabilis supponatur, potest ex principiis reflexis concipi resolutio practica, quòd liceat eam practicare. Et hanc opinionem utpote gravium Doctorum, sua probabilitate non carere, fatetur Viva *cit. n. 12. in fin.*

206. Colliges 3tiò, ad sectandas opiniones probabiliores teneri sequentes 1. Tenetur Minister Sacramentorum saltem per se loquendo, extra casum scilicet necessitatis, vel alterius damni &c. 2. Tenentur item Medici, & Chyrurgi in præscribendis, vel etiam applicandis medicamentis, quæ probabiliùs profutura, & tutiora judicant. 3. Denique tenentur etiam Judices ferre sententiam pro ea parte, cui jura magis favent, velut ex hactenus dictis satis liquet. Ratio generalis horum est: quia in his casibus agi-

tur

tur, vel de valore actûs, vel certè de efficacia alicujus actionis in ordine ad effectum dubium, cum periculo damni spiritualis, vel temporalis conjunctum: at, ubi simile periculum timetur, charitas suadet amplecti tutiora: quin etiam ex tacito saltem pacto, ideoque ex justitia tales censentur se obligare, dum hujusmodi officia, Judicis scilicet, vel Medici in se suscipiunt: ergo contrarium agendo peccant pro ratione materiæ, vel periculi &c. ita *communissimè DD.*

Insuper etiam Consiliarios Principum in 207.
dandis consiliis publicis, ubi scilicet agitur de necessitatibus Principis, & Reipublicæ, utputa de justitia, aut necessitate tributi de novo imponendi &c. teneri ad sectandas sententias probabiliores, & tutiores, satis communiter tenent Doctores, nominatim Sporer *tr. 1. c. 1. n. 62.* citans pro hac opinione Bardi *discep. 4. c. 22.* & Vasquez *de restit. c. 6. §. 3.* Ratio est: quia Consiliarii se habent ad instar Judicis, Principem inter, & Rempublicam, velut inter duas partes litigantes: ergo quemadmodum Judex tenetur causam decidere pro ea parte, cui jura magis favent, ita, & Consiliarii Principum, eò præsertim, quòd subditi supponantur constituti in actuali possessione suorum bonorum, & ex opposito nedum una, vel altera persona, sed potiùs tota communitas, aut Respublica gravissimè lædi posset.

Col-

208. Colliges 4tò, quòd, licèt secundùm hactenus dicta per se loquendo fas sit, sequi opinionem minùs probabilem in quæstionibus juris, ubi scilicet agitur de sola honestate actionis, id tamen non semper esse consultum, vel expediens; non enim omnia quæ licent, hoc ipsô semper expediunt, juxta illud Apostoli *1. Cor. 6. omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Adde, quòd subinde saltem ex sequela opinionum minùs tutarum natum sit oriri scandalum, vel periculum animæ ob nimiam laxitatem, præsertim si quis vellet passim sequi sententias minùs probabiles; quam ob causam jam suprà *n. 186.* diximus, subinde per accidens saltem non licere amplecti opinionem minùsprobabilem. Et certè de se liquidum videtur, consultius esse in suis actionibus se regulare secundùm opiniones probabiliores, ac tutiores: ergo minùs probabiles, aut minùs tutas sequi non semper expedit, præsertim hominibus aliunde ad majorem perfectionem sectandam adstrictis, uti sunt v. g. Religiosi &c. Vid. Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 1. dist. 3. n. 54.*

209. Colliges 5tò, malè eos agere, qui quamlibet Doctorum opinionem illico sequuntur; quia certum, & exploratum est, nonnullos Doctores fuisse nimiùm laxos, suásque singularitates apparenti duntaxat fundamento nixas contra communem aliorum (fortè ingenii ostentandi causâ) produxisse in publicum;

licum; id, quod quisque prudens facilè colliget ex propositionibus proscriptis, & damnatis auctoritate summorum Pontificum, & vel maximè ex illa *n. 27.* inter damnatas ab Alexandro VII. *Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dummodo non constet, rejectam esse à Sede Apostolica, tanquam improbabilem.* Similiter ineptè faciunt illi, qui post factum ad medendum remorsibus conscientiæ suæ casibus student, ut inveniant fundamenta, vel opiniones Doctorum, quæ suo desiderio faveant; quod planè est medicinam sperare post mortem, ait sapienter Herincx; siquidem honestas actionis jam pridem peractæ non potest ampliùs dependere ab illo Judicio Doctorum, qui postea primùm consuluntur, sed dependebat solùm à Judicio practico operantis, quod is tum habuit, quando actu operatus fuit, veluti jam superiùs *Conferent. 6. n. 174.* dictum fuit,

Colliges denique 6tò, ad officium Con- 210.
fessarii prudentis ceu Doctoris, & Medici spiritualis attinere, ut suos Pœnitentes pro diversitate subjectorum dirigat diversimodè, scilicet hunc, quem videt magis laxum, secundùm sententias probabiliores rigidiores, & tutiores, illum verò, quem advertit magis timoratum, vel potiùs timidum, & inclinatum ad perplexitates animi, & scrupulos &c. juxta sententias laxiores, esto minùs

probabiles v. g. non requiri attentionem internam ad recitationem horarum Canonicarum; non esse confitenda peccata dubia, vel circumstantias merè aggravantes &c. Ratio est: quia Confessarius prudens semper debet consulere ea, quæ utilitati spirituali pœnitentis magis deserviunt; quemadmodum Medicus corporalis debet patienti præscribere ea, quæ magis expediunt saluti corporali: ergo si advertat, huic subjecto magis expedire, ut dirigatur juxta opiniones laxiores, debet illum hôc modo dirigere, alterum verò, quem advertit ob sequelam opinionum laxiorum sensim declinare in libertates noxias, & pericula peccatorum, debet ducere, & inducere ad sectandas opiniones magis rigidas, & tutas, v. g. quòd peccata mortalia dubia sint confitenda; item quòd circumstantiæ notabiliter aggravantes sint necessariò exprimendæ in confessione. Sporer *tr. 1. c. 1. n. 48.*

CON-

CONFERENTIA OCTAVA.

De Conſcientia ſcrupuloſa.

SUMMARIUM.

211. Quid ſit ſcrupulus propriè talis?
212. Et quid ſit conſcientia ſcrupuloſa, vel eſſe ſcrupuloſum?
213. Quænam ſoleant eſſe cauſæ, vel radices ſcrupulorum?
214. Quænam item ſint indicia, è quibus ſcrupuloſitas colligi valeat?
215. Quid Confeſſario cum pœnitente ſcrupuloſo ſit agendum?
216. Et quænam remedia tali ſint conſulenda?
217. Contra conſcientiam ſcrupuloſam nedum licet, ſed etiam oportet agere.
218. Modò apprehendatur ſcrupulus, & ùt talis contemnatur.
219. Quidnam ſcrupuloſo agendum ſit in caſu, quo ita ſit perplexus, ut putet ſe peccaturum, ſive hoc agat, ſive illud?
220. Reſolvitur Caſus I. De quodam Clerico, qui noluit celebrare ſuas Primitias, eò quòd putaverit ſe defectu intentionis non fuiſſe validè ordinatum.
221. Et quidnam tali conſulendum, aut obſervandum cum illo.
222. Quomodo occurrendum illis, qui nimiùm ſunt ſolliciti de ſufficientia intentionis circa adminiſtrationem Sacramentorum?

223. Resolvitur Casus II. Cujusdam pœnitentis scrupulosi, qui putat se hactenus nunquam validè confessum, vel absolutum fuisse.
224. Quid si dicat, se assuevisse quondam reticere peccata in confessione?
225. Et quid, si post confessionem generalem nondum quietatus, sæpiùs redeat ad Confessarium?
226. Resolvitur Casus III. Cujusdam fœminæ scrupulosæ, tentationibus contra fidem &c. mirum in modum exagitatæ, & afflictæ.
227. Quidnam tali personæ consulendum sit à Confessario?
228. & 229. Occurritur duabus objectionibus, quas scrupulosi communiter solent proponere Confessario.
230. Quænam sint discrimina inter hominem scrupulosum, & timoratum?
231. Itémque inter scrupulosum, & laxum?
232. Confessarius scrupulosi debet esse discretus, & patiens.
233. An, vel quando oporteat pœnitentem scrupulosum deserere?
234. Omnibus pensatis videtur præstare, esse scrupulosum, quàm laxum.

§. I.

Præmittuntur, & breviter resolvuntur quæsita, scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos de conscientia scrupulosâ.

QUæres primò, quid sit scrupulus propriè dictus?

℟.

℟. Scrupulus propriè dictus eſt inani, id eſt, nullo, vel levi fundamento nixa apprehenſio, vel ſuſpicio de malitia, ſeu pravitate operis, conjuncta cum quadem formidine, & anxietate mentis. Ita in re *communiſſimè DD.* uti videre licet apud Sporer *tr. 1. c. 1. n. 100.* & Stoz *l. 1. p. 5. n. 172.* 211.

Dicitur autem levi motivo nixa apprehenſio; quia ſcrupulus propriè tunc habetur, quando intellectus neque determinatè judicat, neque dubitat practicè, an hoc, vel illud ſit peccaminoſum, ſed potiùs ſola apprehenſione, vel ſuſpicione mali ex levi, vel nullius momenti motivo concepta titubat, fluctuat, & anxiè formidat de peccato &c.

Quæres 2dò, quid ſit conſcientia ſcrupuloſa?

℟. Conſcientia ſcrupuloſa eſt Judicium practicum, fundatum in ſcrupulo, & dictans quid ſcrupulo ſuppoſito, id eſt, ſuppoſita inani apprehenſione, ſeu ſuſpicione de peccato, agendum ſit, vel non. Ita Stoz *l. cit. n.* 174. Et benè; nam quemadmodum conſcientia erronea non conſiſtit formaliter in errore, ſed in dictamine intellectûs ex errore deducto; ita pariter conſcientia ſcrupuloſa formaliter non conſiſtit in ipſo ſcrupulo, ſed in dictamine practico ex inani motivo concepto, & deducto. Ex quo liquet, illum meritò dicendum eſſe ſcrupuloſum, qui 212.

ex levibus, seu inanibus motivis solet concipere dictamina practica de peccato, ubi revera nullum est peccatum, & fortassis nullum omnino peccandi periculum.

Quæres 3tiò, quænam sint causæ, seu radices scrupulorum?

213. ℟. Causæ scrupulorum aliæ sunt in- & aliæ extrinsecæ. Extrinseca causa primaria est ipse DEus, qui ex infinita, & nunquam satis admiranda sua providentia permittit hominem exagitari scrupulis; sive dein in pœnam peccatorum præteritorum, sive ad præcavenda peccata futura; sive denique eo fine, ut talis homo scrupulis agitatus habeat frequentiores occasiones luctandi, & vincendi adversarium, & hôc ipso promerendi majorem gloriam in Patria cœlesti. 2da causa est malignus dæmon, qui injiciendo scrupulos nil aliud intendit, quàm vel inducere in peccatum, vel hominem reddere pusillanimem, & hôc modo impedire à studio devotionis, & reliquarum virtutum, ac tandem in omnimodam desperationem abducere. 3tia est conversatio cum hominibus scrupulosis; quibus 4tò accenseri meretur lectio Auctorum, seu librorum nimis rigorosorum. Causæ intrinsecæ scrupulorum esse solent. 1. Nimia tenacitas proprii Judicii, & quandoque etiam occulta superbia, quâ nonnulli proprium Judicium aliorum consiliis præferre solent, abundantes in sensu suo

us-

usque ad insipientiam. 2. Solet esse temperamentum excessivè melancholicum, aut complexio corporis in timorem propensa, qualis (judicio medicorum) reperiri solet in naturis, humidis, ac frigidis; quibus eò ampliùs compatiendum est, quantò minùs eorum potestati subjacet, tollere hanc pessimam radicem, sibique temperare; quam ob rem etiam hujusmodi personæ quærunt angulos, ut indulgeant Lacrymis, tametsi ipsæmet nesciant, cur lacrymentur. 3tia causa intrinseca esse solet læsio potentiæ imaginativæ; quando enim ista non fungitur ritè suo officio, sæpe intellectus apprehendit ut mala, & illicita, quæ talia non sunt, inquit Babenstuber *tr. 1. disp. 5. a. 1. n. 2.* Plures adhuc causæ videri possunt apud Stoz *cit. n. 175.* & La Croix *n. 512.*

Quæres 4tò, quænam sint signa, vel indicia, è quibus scrupulositas alicujus hominis conjici possit?

214 ℟. Sunt sequentia. 1. Pertinacia Judicii, quâ Doctorum Consiliis, ac Judiciis non aquiescunt, sed varios consulunt, & fatigant, at tandem nullius Judicio stare solent, nisi suo; & hoc ipsô, quòd à diversis diversa audiant, tandem magis implicati evadunt, & perplexi. 2. Ex levi fundamento frequens Judicii mutatio, unde oritur quædam in rebus agendis inconstantia, mentisque perturbatio præsertim in actioni-

bus externis, utputa in oratione, celebratione, vel Sacramentorum administratione &c. 3. Est, habere reflexiones impertinentes circa innumeras circumstantias nedum de præterito, verùm etiam de futuro. v. g. an non in hoc, vel illo casu consentiret in peccatum &c. &c. 4. Est, in omnibus timere peccatum, & contra sapientûm, & proprium etiam Judicium inquietum esse; unde experimur, quòd tales una assertione Confessarii non contenti, sæpiùs etiam in eodem actu confessionis idipsum quærant v.g. an in hoc, vel illo casu non peccent v. g. non formando intentionem explicitam, ante recitationem officii divini &c. &c. Addit insuper Busenbâum *de conscient. dub. c. 3. Resp. 3.* Signa scrupuli præsentis in materia particulari esse sequentia duo. 1. Si quis experiatur se nimiùm angi, & perturbari suspicione peccati. 2. Si aliàs sit expertus se similia apprehendisse sine fundamento.

Quæres 5tò, quidnam Confessario agendum cum pœnitente scrupuloso, & quænam talibus remedia sint præscribenda?

215. ℟. 1. Confessarius ante omnia debet sollicitè expiscari, sitné pœnitens verè scrupulosus nec ne: quòd ex signis mox allegatis colligendum erit; quô deprehenso ulteriùs oportebit indagare, ex qua radice scrupulositas ortum ducat; ferè quemadmodum Medicus corporalis præprimis curare debet, ut depre-

deprehendat statum morbi, & radicem infirmitatis. 2. Confessarius á scrupuloso consultus respondeat absolutè, & sine hæsitatione, ne timidiùs loquendo scrupulos augeat. 3. Dubia semper in benigniorem partem interpretetur, ne pœnitentem magis intricet. 4. Nunquam, vel certè non nisi in raro casu, mox infra adducendo, scrupuloso permittat confessionem generalem, aut confessionem peccatorum præteritorum immò verò omnimodis conetur eidem persuadere, ut omissis meris dubiis, vel incidentiis aliisvé ineptiis, quibus scrupulosi continuò exagitari solent, confiteatur peccata certa duntaxat: quòd si ab ultima confessione nullum habeat, eum sine absolutione ad SS. Eucharistiam dimittat, aut jubeat saltem aliquod veniale certum ex jam confessis subjicere clavibus. 5. Vel maximè conetur illum inducere, ut cæca obedientia velit parere, & aquiescere consiliis á Confessario dandis, quippe quæ sequendo certè non peccabit: & huncin finem Confessarius eidem promittat, se responsurum ante tribunal DEI de omnibus, quæ pœnitens fecerit de consilio suo, Confessarii scilicet. Videatur Stoz *l.* 1. *p.* 5. *à. n.* 212. Vel La Croix *lib.* 1. *n.* 527. *& seqq.*

℟. jam 2dò. Scrupulosis præscribenda sunt illa remedia, quæ videntur magis expedire pro bono animæ, & tollendis scrupulorum radicibus magis opportuna; inter quæ 216.

præstantissimum, & summopere necessarium meritò reputatur hoc, ut scilicet scrupulosus sibi deligat Confessarium virum prudentem, & doctum, & huic se totum instar pueri committat, ejusdémque monitis, ac consiliis per omnia aquiescere studeat, non ulterius alios consulendo: quód si pœnitens præstiterit, liberationem à suis scrupulis sperare poterit, prout experientia multorùm probavit: Secus impossibile erit, ut liber evadat ex hoc labyrintho, quemadmodum cæco impossibile foret labyrinthum evadere sine ductore: ídque potissimùm intelligendum venit de illis, quorum scrupulositas vel ex defectu scientiæ, aut Judicii, vel etiam ex pusillanimitate, vel denique ex superbia, aut pertinacia proprii Judicii ortum trahit. 2dò. Illis verò, qui ob excessum melancholiæ scrupulositatem inciderunt, consulendum est, ut convenientibus pharmacis atram bilem evacuent, vel ut seriosis rebus sese occupent, suis autem temporibus recreationibus honestis tempus fallant, animúmque, quantumvis invitum (ùt ita dicam) excitare, & exhilarare conentur. 3tiò. Insuper juvabit iisdem declarare, & inculcare scrupulosorum privilegia, quæ sunt sequentia. 1. Quòd scrupulosus in agendo non teneatur adhibere examen, & diligentiam, nisi valde mediocrem, nec tantam, quantam alii: & quòd, dum angit scrupulus, nec sup-

suppetit consilium, possit liberè agere id, quod vult, nisi certum, & evidens sit, esse peccatum. 2. Quòd nihil teneatur repetere ex præteritis confessionibus, nisi certò sciat, illud esse peccatum mortale, & se ritè confessum non esse; non est autem certum, quamdiu dubitat. Plura viderì possunt apud Stoz *l. cit.* & Laymann *c. 6.* vel Gobat *tr. 7. à. n. 494.*

Quæres 6tò, sitnè licitum agere contra conscientiam scrupulosam?

℟. Nedum licet, sed insuper expedit 217.
agere contra illam stante etiam, & non obstante scrupulo, modò judicetur esse scrupulus, & ut talis contemnatur. Ita communissimè DD. nominatim Bonacina *disp. 2. de peccat. q. 4. punct. 8.* Sanchez *lib. 1. mor. c. 10. n. 80.* Ratio est: quia ad evitandam malitiam peccati sufficit, quòd operans prudenter judicet, se hic, & nunc operando non peccare: atqui non obstante scrupulo potest scrupulosus, modò velit, prudenter judicare, quòd non peccet: potest enim hôc, vel simili modo secum ratiocinari: tametsi mihi videatur hic subesse periculum peccandi, quia tamen Confessarius, aliique Doctores Theologi dicunt contrarium, asserentes, me velut hominem scrupulosum in simili casu licitè operari, immò oportere contemnere similes scrupulos; hinc volo sequi Judicium Confessarii mei ceu interpretis divinæ

volun-

voluntatis. Ita in re Gobat *tr. 7. n. 500.* Et certé cùm aliunde constet, scrupulosis gravia imminere damna, nedum corporis, scilicet ex destructione capitis, memoriæ, & sanitatis, sed etiam animæ; quia ut sapienter loquitur Felix Potestas *in Exam. tom. 1. p. 1. c. 1. n. 133.* Scrupulosus suis scrupulis innumeras obligationes indebitas sibi efformat, quas non habet vir sani intellectus], & ita dum est anxius in vitandis peccatis, eâdem via ad illa se exponit, quasi sibimet imponendo innumera præcepta sine ratione; hinc plané cuique prudentûm liquet, omni conatu esse agendum, & resistendum scrupulis, ita ut si conscientia scrupulosa dictet v. g. hunc lapidem crucis signo insignitum sine peccato calcari non posse; vel imaginem crucifixi Salvatoris è collo suspendi non posse, eò quòd sit quædam nova crucifixio &c. scrupulosus Crucifixum è collo suspendat, & portet, lapidem calcet, & si placuerit, bis calcet pedibus, nec propterea peccabit; quia practicè certò scit; hoc non esse illicitum, veluti ex dictis patet.

218. Dictum tamen fuit: *modò judicetur esse scrupulus, & ùt talis contemnatur &c.* Qui enim judicaret se calcando lapidem &c. peccare, & stante tali Judicio practico nihilominus calcaret, procul dubio peccaret, utpote agendo contra conscientiam vincibiliter erroneam, quæ ceu regula proxima actionis hu-

humanæ, huic tribuit bonitatem, aut malitiam ſpecificam, juxta dicta *Confer. 3. n. 62.* Si tamen ſcrupuloſus exiſtimet, actiones, aut omiſſiones etiam involuntarias eſſe peccaminoſas, propterea non peccat; quidquid demum involuntariè agit, vel omittit; quia malitia formàlis peccati non dependet unicè à Judicio practico intellectûs, ſed, vel maximè à libero arbitrio, quô deficiente peccatum formale ceſſet, ſeu deficiat, neceſſum eſt, veluti conſtare debet ex dictis ſuprà *Confer. 1. n. 10.* item *Confer. 5. n. 141.*

Sed quid, inquies, ſi ſcrupuloſus deveniat in eas anguſtias, & ita fiat perplexus, ut putet ſe neceſſariò, & indiſpenſabiliter peccaturum ſive hoc agat, ſive illud v. g. ſive repetat formam conſecrationis, ſive non?

℟. In hoc caſu ſcrupuloſo agendum eſſe 219.
illud, quòd ſibi videtur minùs malum, ſicut jam ſuperiùs *Confer. 5. n. 141,* dictum fuit de eo, qui laborat conſcientia erronea; nam ſi eligeret id, quòd pejus, ſeu magis peccaminoſum ſibi videtur, ſaltem exceſſus malitiæ eidem imputaretur velut voluntarius: econtra ſi agat id, quod minùs peccaminoſum apparet, nullatenus culpari poteſt; quia actio ſupponitur non eſſe libera. Denique ſi ſcrupuloſus diſcernere, neſciat, quodnam è duobus ſit magis, aut minùs peccaminoſum, non peccabit, ſibi hoc fecerit, ſive illud; quia, ùt ſupponitur, fuit coactus ad agen-

agendum, vel omittendum alterutrum. Felix Poteſtas *cit n. 138.*

§. II.

Proponuntur, & breviter reſolvuntur Caſus practici, de conſcientia ſcrupuloſa.

CASUS PRIMUS.

Titius Clericus ſat longum confecerat iter, animo ſuſcipiendi Ordinem Presbyteratus: at verò, dum Eccleſiam in qua SS. Ordines collati fuère ingreſſus eſt, eidem incidit hæc cogitatio: Ecce tu nondum elicuiſti intentionem formalem, & ſufficientem pro ſuſceptione Presbyteratûs; nam illa nuper facta jamjam exolevit, & non ampliùs valet. *Hac de cauſa Titius è veſtigio propoſuit, & intra ſe concluſit, quòd vellet elicere intentionem actualem ſub actuali collatione Ordinis; aſt, ubi ad actualem ſuſceptionem perventum eſt, Titius prioris propoſiti immemor, fortè ex diſtractione; vel naturali oblivione, nullam ampliùs intentionem elicuit; quare domum reverſus pridie Primitiarum mirum in modum exagitatus ſcrupulis, dixit, ſe tutâ conſcientia non poſſe celebrare altera die, eò quòd defectu intentionis non fuerit validè ordinatus, proptereáque populo daret anſam idololatrandi, & adorandi hoſtiam non conſecratam locô conſecratæ. Quid judicii de Titio?*

℟. Fa-

℟. Facilè liquet ex hac specie facti, 220.
quòd Titius nedum scrupulosus, sed propemodum stultus sit habendus, quippe qui ex nullo, aut certè prorsus inani fundamento dubitat, de sufficientia suæ intentionis, & de valore Ordinis suscepti. Et, amabo! quid ineptius, aut stultius videri possit, quàm longas facere vias, subire examen, & præmissa exhomologesi, aliísque præparatoriis ad communionem sacram, Ordinísque susceptionem sese disponere, & nihilominus ex post facto dubitare de sufficientia intentionis ex parte suscipientis necessariæ? Nunquid de talibus meritò dici posset illud *Luc. 24. v. 25. O stulti, & tardi corde ad credendum! &c.*

Ast, inquies, Titio venit in mentem, quòd intentio nuper facta jam exoleverit, & non ampliùs valeat.

℟. Quid tum? Nunquid hæc incidentia 221.
ex parte intellectus præcisè se habens, potuit invalidare, aut retractare propositum voluntatis, de suscipiendo Ordine Presbyteratûs jam nuper conceptum, & actu satis manifestatum per hoc, quòd tam longas fecerit vias, & hoc animô omnia ad susceptionem validam, ac licitam necessaria observaverit. Eximenda proin fuit Titio hæc inanis persuasio, eidémque seriò inculcandum, quòd ad validam susceptionem Ordinis non si necessa-

cessaria intentio actualis, sed sufficiat habitualis, quam certò sufficienter monstravit; quin immò Superiorum auctoritate meritò & sapienter omnino coactus fuit celebrare primitias, eò præsertim, quòd sine admiratione in populo, aliisque inconvenientiis longiùs differri non potuerit. Nec refert, quod eidem inciderit, se daturum populo causam idololatrandi; quia cùm sine omni dubio fuerit validissimè ordinatus, validissimè procul dubio consecravit, propter eáque contemnenda fuit stodilissima hæc, & prorsus inepta incidentia.

222. Id verò, quod modò de Titio diximus, pariter sibi dictum existiment illi scrupulosi Clerici, quicunque demum, qui plùsquàm oportet anguntur de sufficientia intentionis circa administrationem Sacramentorum. Enimverò compertum habemus, dari hujusmodi homines, qui ad infirmum vocati, eundem visitant, consolantur, & confessum absolvunt; item qui à Parentibus rogati, baptizant prolem recens natam, & de vita periclitantem &c. item qui à pœnitente sollicitati, ut confessionem velint excipere, subitò confessionale ingrediuntur, sicque sine ulteriori expressa, & formali intentione administrant Sacramenta postulata, postea verò scrupulis mirum in modum exagitati, incipiunt dubitare, an habuerint intentionem sufficientem, & utrum non

tenean-

teneantur hujusmodi infantem, denuo rebaptizare, vel pœnitentem denuo abſolvere, aut certè admonere de periculo abſolutionis nuper adminiſtratæ? Notent, inquam, ſibi hanc ſanè communiſſimam Theologorum doctrinam, quòd ad validam adminiſtrationem Sacramenti minimè neceſſaria ſit intentio formalis explicita, ſed ſufficiat virtualis, & exercita, ſeu in actu exercito demonſtrata: qualem certò convincitur habere, quando petentibus adminiſtrationem illico condeſcendunt, & obſequuntur: dum enim rogatus ab aliquo v. g. ut confeſſionem ipſius excipias, adeoque Sacramentum pœnitentiæ eidem adminiſtres, illico confeſſionale ingrederis, confeſſionem excipis, pœnitentiam injungis, & tandem ſolenniter dicis: *Ego te abſolvo &c.* nunquid ipſô factô monſtras, te habere animum adminiſtrandi Sacramentum? nunquid tu ipſusmet ſtultum reputares, quisquis de hoc ambigeret? Quare igitur tu de ſufficientia intentionis dubitas vel angeris?

CASUS SECUNDUS.

Sempronius ſacrum tribunal ingreſſus, fatur in hunc modum: Domine, inquit, continuò angor, eò quòd ignorem, & dubitem, an unquam fuerim validè confeſſus, & abſolutus: tempore enim juventutis meæ, quô proh dolor! totus quan-

tus peccatorum cœno immersus volutabar, sæpiùs quidem confessus fui; sed cùm illo tempore nondum intellexerim circumstantias, & species peccatorum; hinc dubito, an satis memet explicuerim, an efficaciter doluerim, proposuerim vitare occasiones, immò verò, an non subinde saltem ex damnabili verecundia peccata reticuerim. Quid Sempronio respondendum;

223. ℟. Confessarius Sempronium jubeat bono esse animo, dicendo, eum sine sufficienti fundamento angi, nec teneri ad repetitionem priorum confessionum; hôc ipso enim quòd fateatur se tunc temporis nondum intellexisse peccatorum species, & circumstantias, non potuit obligari ad eorum explicationem, proptereaque minimè dubitandum est de valore confessionum, præsertim si Sempronius nullum aliud motivum suæ inquietudinis allegare potuit. Quin immò tametsi revera tempore suæ juventutis non satisfecisset præcepto Confessionis, nihilominus excusandus videtur ab onere repetendi confessionis præteritas, ob impossibilitatem moralem, & innumera incommoda, animique perplexitates,, & angustias, in quas procul dubio incideret, si peccata in Juventute perpetrata denuo rememorare vellet, prout de aliis scrupulosis experientia multiplici compertum est.

At quid, inquies, si Sempronius noster diceret, se tunc temporis per aliquot tempus

pus, vel annos fuisse solitum reticere, peccata in confessione, idque ob verecundiam?

℟. Ex hac suppositione idem à Confessario suaderi potest, & debet (nisi majus malum, utpute omnimoda perplexitas, aut pusillanimitas timenda sit) ut sese per aliquod tempus, vel dies examinet 1. quot, vel quibus annis vitæ assueverit reticere peccata? 2. quibus tunc occasionibus fuerit expositus? item 3. quibus consuetudinibus, aut vitiis, tunc singulariter fuerit deditus: postea verò jubeatur denuo redire, conscientiam suam Sacramentali confessione expiaturus. Et hæc fortassis unica potest esse ratio permittendi scrupuloso homini confessionem, vel simpliciter generalem, vel saltem generalem secundùm quid, id est, de illis peccatis quæ eô tempore, quô consuevit nonnulla reticere, commisit, præsertim si tunc mala fide omisit; nam per se loquendo semper adhuc obligatur satisfacere præcepto divino de integritate confessionis, cui nondum satisfecisse supponitur. 224.

Dices adhuc, Quidsi autem talis pœnitens scrupulosus post depositam confessionem generalem nondum acquiescat, sed ter, quater, vel sæpiùs adhuc revertatur ad confessarium, dicens, se hoc, vel illud peccatum certò commisisse, & nondum confessum fuisse.

Respondet La Croix *cit. n. 543.* in hoc casu pœnitenti dicendum esse, ut juret se scire 225.

quòd per hoc peccaverit mortaliter, & quòd nunquam sit confessus. Porro, si timeat jurare, illum esse dimittendum, nec audiendum, eò quòd non sit certus, sed ad summum opinetur, se peccâsse: ècontra si sine mora juret, esse audiendum, & credendum, hunc non fuisse scrupulum. Ita Doctor *loc. cit.* & satis benè. Puto tamen in hoc casu magna circumspectione, & prudentia opus esse; quia, ùt sapienter advertit noster Marchantius *tom. 1. trib. Sacram. tr. 5. c. 6. q. 5.* cùm scrupulosorum fluctuatio, & perturbatio animum possidens eorum accusationem, vel narrationem inficiat: hinc sæpe asseveranter dicunt, se varia pati in voluntate, quæ sunt tantùm in imaginatione: dicunt insuper se consensisse (fortè animo se liberandi à scrupulo) cùm tamen revera non consenserint, dumque hâc via evadere cogitant, scrupulorum laqueos ampliùs incidunt; nam peracta confessione, vel deposito juramento illico anguntur, an fortè non sint mentiti in confessione; immò ad Confessarium revertentes absolutè asserunt se commisisse perjurium, proptereáque graviùs DEum offendisse existimant, veluti Confessarii plurimi sunt experti.

Itaque omnibus perpensis videtur consultum, ut Confessarius hujuscemodi hominem verè scrupulosum non audiat, dum post per-

actam

actam confessionem generalem nondum quietus, sæpiùs redit, & de præteritis sese accusare vult: quia hoc modo non consulitur bono animæ, neque honori divino, sed potiùs aperitur via scrupulis, & utinam non omnimodæ stultitiæ, aut delirio.

CASUS TERTIUS.

Caja haud ignobilis fœmina, & optima quidem voluntatis exagitari solet tentationibus, & incidentiis importunissimis, modò contra DEum, & fidem veram, mox contra Cœlites, non rarò etiam contra virtutem castitatis: & licet omni modo conetur se opponere, & excutere tentationes, aut imaginationes inhonestas, nihilominus fatetur eas illico redire in memoriam, & quidem ad longam satìs moram; qua de causa Caja non raro inter conversandum cum aliis honestis personis facie nonnihil aversa solet agitare caput, & altiori etiam, vel saltem satìs intelligibili voce dicere: Pfui pfui: nolo, nolo non consentio &c. &c. Quid de Caja censendum, vel quid consilii suggerendum?

℟. 1. Ex hac specie facti per se satis liqui- 226.
dum videtur, Cajam nimium quantum esse subjectam scrupulis; tum quia continuò angitur, & timere solet de peccato etiam in iis, quæ patitur contra voluntatem propriam; tum etiam, quia quamlibet incidentiam de consensu jam putat esse peccaminosam, & hôc ipso existimat se jamjam peccâsse. Ita-

que ante omnia eidem seriò inculcandum est, & omni modo persuadendum, hujusmodi incidentias quantumvis malas, aut etiam lascivas, non esse peccata, sed potiùs materiem meritorum. Quin immò juxta *communissimam DD.* apud Herincx *p. 2. tr. 2. disp. 7. n. 41.* & Bosco *de pœnit. disp. 7. sect. 8. n. 104.* quivis conscientiæ timoratæ, qui non assuevit plenè advertens consentire, potest in dubio præsumere, se non plenè consensisse, eò quia ex communiter contingentibus fit prudens præsumptio: ergo à fortiori idipsum præsumendum est de scrupuloso, utpote cujus unicum penè studium, & tota sollicitudo eò tendit; ne Deum offendat: qua enim alia de causa tam vehementer angitur, & inquietatur?

227. ℟. jam 2dò, consulendum porrò esse Cajæ, ut hujusmodi importunis tentationibus studeat moderatè resistere, non agitando caput, aliosvè gestus (quibus procul dubio coram aliis sese prostitueret) exercendo, neque etiam publicè, aut coram aliis intelligibiliter protestando, seu dicendo: *Non volo, non consentio &c.* sed potius omnimodis conetur inter tentationum procellas serenum; & quietum conservare animum, excludendo præcisè internum consensum, & quasi illudendo adversario; quòd optimè præstabit intentendo illi, quod actu operatur, utputa orationi, dum inter orandum, vel labori

ma-

manuali, dum inter laborandum tentatur, vel si actu non habet, quod agat, cogitet, quid egerit, aut, quidnam proximè agendum sibi incumbat. Ratio est: quia hôc modo motus, & molestiæ tentationum sensim, & quasi sine sensu evanescent, quandoquidem certum sit, quòd intellectus noster pro hac via non possit pluribus simul tam perfectè intendere, ac proin, quò magis sese uni objecto solet applicare, eò longiùs solet ab altero recedere.

Adde, quòd Caja sese inquietando, & importuniùs resistendo tentatori maligno potiùs victa censeri debeat, quàm Victrix; quia ùt sanctè notavit P. Druzbiki *de soliditate virtut. consider. 21.* Sæpenumerò diabolus homines præsertim perfectiores tentare solet, non tam ut eosdem superet, quàm ut inquietet, & à melioribus studiis, utputa orationis, meditationis, devotæ communionis &c. tentationis abigendæ causâ divertat; id, quod ab hujusmodi hominibus scrupulosis non rarò ad suum placitum adipiscitur; dum enim toti quanti scrupulis suis, seu inanibus apprehensionibus inhærent, interim devotionis, & debitæ dispositionis v. g. per actus humilitatis, amoris, admirationis &c. in ordine ad debitè suscipiendum SS. Eucharistiæ Sacramentum obliviscuntur.

Dices. Sed Titia fatetur etiam hoc remedium non satis esse firmum, præsertim in or-

dine ad reprimendas tentationes carnales; tametsi enim intendat orationi, vel labori manuali, per hoc tamen non cessant stimuli, & fluctus motuum carnalium, neque illico recedunt turpissima illa phantasmata è phantasia, seu potentia imaginativa.

228. ℟. Præfatum medium esse prorsus solidissimum, firmissimum ad evitandum formale peccatum; quia, ùt rectè advertit P. Druzbiki *loc. cit.* vel maximè deservit ad excludendum consensum voluntatis: ergo etiam ad evitandum ipsum peccatum formale. Nec refert, quòd vi hujus stimuli, & motus carnis non illico cessent, vel quòd ocyùs redire soleant in memoriam: nam neque stimuli carnales, nec motus lascivi, neque phantasmata quantumvis turpia, & lasciva ex se sunt peccata, nec unquam evadent peccaminosa, nisi accedat voluntatis consensus. Neque etiam phantasia nostra despoticè subjacet voluntatis imperio: quin immò teste Henrico Suso apud Lohner & La Croix *n. 553.* concors est multorum etiam Sanctorum, sententia, quòd ratio sæpe per importunas incidentias usque in delectationem naturalem perveniat, idque satis longa mora, antequam suî ipsius per maturam deliberationem plenè compos fiat, & in talibus boni homines peccatum mortale metuere non debent, ait La Croix *cit.* sed potiùs sperare meritum ob victoriam ab hoste maligno reportandam.

At

At, inquis adhuc: Titiæ durante tentationis procella sæpissimè incidit: *Ecce! modò delectaris: modò consentis, aut consensisti; jam deliquisti mortaliter &c. &c.*

℟. Etiam hæc incidentia nihil prorsus fa- 229.
cit ad peccatum, sed potiùs contribuit ad majus meritum, longè enim aliud est incidentia de consensu, quippe quæ se præcisè habet ex parte intellectûs, & aliud est ipse consensus, qui se tenet ex parte voluntatis. Rursus, aliud est illa delectatio turpis, naturaliter concomitans, vel subsequens motum lascivum, & aliud acceptatio voluntaria hujus delectationis, seu complacentia voluntatis. Et certè, si hujusmodi personæ bonæ mentis (uti scrupulosi regulariter esse solent) à Confessario interrogentur, an ergo hujuscemodi incidentias, motus carnales &c. libenter habuerint? sine mora respondere solent; *Absit à me Domine: utinam talis incidentia nunquam mihi venisset in mentem, neque deinceps unquam ampliùs rediret.* Ex quo satis liquet, quòd tales personæ longè absint à periculo peccandi formaliter, immò verò multùm per omnem modum sibi promereri valeant, modò hujusmodi calamitates, & miserias, sine dubio devotæ menti molestissimas, patienter ferant, & consensum internum constanter excludant.

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

230. COlliges ex hactenus dictis primò, quodnam sit discrimen inter scrupulosum, & hominem sanctè intimoratum, seu inter timoratam, & scrupulosam conscientiam; nam scrupulosorum timor plenus est impuritate, & inconstantia mentis, vi cujus semper quasi perturbati in sollicitudinem, non allacrem, sed potiùs in anxietatem, pusillanimitatem, ác tepiditatem, tandémque in tædium quasi omnis boni devolvuntur, simúlque apprehensio mali fit in ipsis cum perturbatione totius hominis, ita, ut nec se ipsos capiant, sed potiùs quodam quasi mentis delirio tabescant; è contra verè intimorati sancto Dei timore, solent quidem metuere, ne Deum offendant, propтereáq; etiam à verbis otiosis, aliisvè quantumvis levibus offensis quàm diligentissimè sibi cavent, ita tamen, ut sine perturbatione mentis, aut nimia anxietate viam mandatorum Dei cum cordis tranquillitate incedant, & absque perturbatione continuò quasi ad Deum aspirent: ex quo liquet, hunc Dei timorem indéque enatam conscientiam sanctam esse, & laudabilem, è contra scrupulosam conscientiam vituperabilem; quamquam haud ignorem, non

non esse semper in potestate scrupulosorum sese expedire ab his stolidis apprehensionibus, proptereàque compassione potiùs, quàm reprehensione dignos esse. Vid. Marchant. *tom. 1. trib. 5. tr. 1. tit. 6. q. 2.* vel Reiffenstuel *tr. 1. dist. 3. n. 76. & 77.*

Colliges insuper 2dò, discrimen inter hominem scrupulosum, & laxum: scrupulosus enim de peccato sibi timere solet etiam in iis, quæ alii flocci faciunt: ubi è contra laxus spernit, & pro nihilo habet ea, quæ alii viri prudentes, & boni communiter sibi Religioni dicunt. Rursus qui Concionatoribus probis non credit, eorúmque reprehensiones, velut excessivas exaggerationes spernit, meritò dicitur laxus: è contra scrupulosus aliis viris etiam doctis ac bonis asserentibus hoc, vel illud absque peccato fieri posse, solet non credere, nec acquiescere. Solent insuper laxi in omnibus divinis, seu etiam animæ salutem concernentibus, utputa in confessionibus, communione sacra, vel etiam orationibus inconsideranter, præcipitanter &c. progredi, explicantes quid pro quo sine numero, & specie, orantes præcipitanter, sine devotione, vel attentione &c. econtra scrupulosi sibi timent si vel minimam circumstantiam in confessione omittant: solent insuper repetere, quæ cum involuntariis etiam distractionibus jamjam dixerunt. Et quòd ampliùs mirandum, nec sibi, neque 231.

aliis

aliis viris doctis satis confidunt, dum hoc vel illud licitè fieri posse audiunt, immò novam diffidentiam in eo ponunt, quia putant à Confessario similia ideo duntaxat sibi dici, aut præscribi, quia scrupulosi sunt; quod planè æque ineptum videtur, ac si infirmus tempore quadragesimalis jejunii non auderet commedere carnes, eò quod Medicus harum commestionem ideo tantùm præscripserit, quia judicavit statum hujus infirmi id exigere. Videatur La Croix *n. 526.* vel Stoz *l. 1. p. 5. n. 223.*

232. Colliges ex his 3tiò, Confessariis scrupulosorum nedum magna prudentia, & discretione, verùm etiam magna patientia esse utendum; discretione quidem, & prudentia, quia si talem scrupulosum velint dirigere juxta opiniones magis rigidas, vel multùm examinare de circumstantiis, vel etiam interroganti respondere trepidè quasi, aut cum multis distinctionibus &c. nedum nihil efficient, sed scrupulis ampliùs eum involvent, patientia verò, quia si impatientes sese exhibuerint, eundem, vel omnino pusillanimem reddent, vel in omnimodam desperationem præcipitabunt, vel maximè autem compassione digni mihi semper visi sunt illi, qui propter excessum melancholiæ in hanc miseriam prolapsi sunt; cùm enim talis infirmitas ipsis non sit voluntaria, simúlque propter ean-

eandem summè affliguntur nedum corpore verùm etiam mente; hinc Christiana pietas, & charitas planè obligare videtur, ut quemadmodum ex duplici capite gravissimè affliguntur, ita etiam à Confessario patientia duplicata, seu duplo major, quàm aliis monstretur, modò ostendant aliqualem saltem cooperationem, & conatum salutaria media, seu Consilia à Confessario sibi præscripta exequendi.

At verò, ubi pœnitens scrupulosus suo Judicio tam pertinaciter adhæret, ut detrectet pia, & salutaria monita, aut consilia exequi; noverit Confessarius, se Æthiopem lavare, frustra oleum, operámque perdere, ac proin eum velut incurabilem (blandè tamen, ne afflicto addat afflictionem) poterit dimittere. Hac de causa Tamburin. *in Decalog. l. 1. c. 3. §. 8. n. 4.* Fatetur, se dimisisse quandam fœminam scrupulosam velut immedicabilem, eàndemque à pluribus prudentissimis Patribus fuisse dimissam, rectè subdens, hujusmodi homines pro cerebro læsis habendos esse. 233.

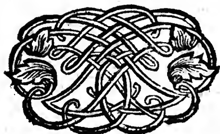
Colliges tandem 4tò, Scrupulos partim utiles esse, partim noxios. Utiles sunt 1. quia juvant ad emundandam conscientiam. 2. Quia faciunt hominem cautum in suis actionibus, ne DEUM offendat. 3. Juvant 234.

vant ad internam humiliationem ; nam ſcrupuloſus ſuas anguſtias, & miſerias etſi occultiſſimas cogitur detegere alteri, ejusdémque mandatis, & conſiliis obtemperare. 4. Multùm conducunt ad hoc, ut is, qui aliquando fuit ſcrupuloſus, deinde poſſit alios magis juvare in hac infirmitate. Denique 5. juvant ad magnum meritum, uti jam dictum fuit.

Econtra autem noxii ſunt imprimis corpori; quia deſtruunt valetudinem, attenuant caput, ſæpe redigunt hominem ad inſaniam, vitam abbreviant, animam reddunt intricatam, perplexam, & quandoque deſperabundam, intellectum confundunt, & ſæpe totum hominem, licèt cæterò bene talentatum reddunt ad omnes functiones ineptum: præterea impediunt multa bona opera, faciunt tempus prodigi multis vanis, & inutilibus cogitationibus. Exiſtimo tamen omnibus bene ponderatis, præſtare, eſſe ſcrupuloſum, quàm laxum, etſi hoc poſteriùs non ſit tam oneroſum, aut moleſtum; laxi etenim, dum quidquid libet, licitum ſibi putant, nedum ambulant, ſed potiùs currunt viam latam, ac ſpatioſam, quæ ducit ad interitum: Scrupuloſi ècontra, tametſi graviſſimè affligantur, malléntque ſæpe mortem, quàm ejusmodi angores ferre, in-

cedunt

cedunt tutissimâ crucis via, & quodammodo sine peccato Tyrannorum lentum sustinent Martyrium, proptereáque insignem procul dubio (modò patienter ferant hanc infirmitatem) merentur à DEO coronam; quin etiam teste La Croix *l. 1. n. 513.* Homo, qui in vita scrupulosus fuit, in morte solet abundare maximis consolationibus ex recordatione, quod semper conatus sit conscientiam habere mundam.

CON-

CONFERENTIA NONA.

De natura, & Conditionibus Legis in communi.

SUMMARIUM.

235. Lex ùt ſic eſt regula ſtabilis actionum humanarum &c. &c.
236. Recenſentur breviter ſex conditiones ad rationem Legis neceſſariæ.
237. Lex ùt ſic rectè dividitur 1. in naturalem, & poſitivam. 2. Poſitiva in divinam, & humanam &c.
238. & ſeqq. Singula membra dividentia ſuccinctè exponuntur.
242. Ad hoc, ut lex in actu 2do obliget, neceſſariò præerequiritur promulgatio, id eſt, ſolennis intimatio, facta communitati.
243. Leges Civiles Imperii non obligant, niſi poſt duos menſes poſt earum promulgationem in ſingulis Provinciis factam.
244. Idipſum hodiedum probabiliter aſſeritur de Legibus Pontificiis merè conſtitutivis;
245. Niſi Legislotor aliud exprimat in ſua conſtitutione.
246. Aut niſi lex irritans actum, vel inhabilitans perſonas &c.
247. Lex naturalis, & divina non dependent ab acceptatione populi.

248. Quin immò neque Leges Ecclesiasticæ, vel politicæ hodie dependent ab ea.

249. Esto ex privilegio speciali, vel alio pacto à Legislatore inito, ita dependere possint, saltem à selectu populi, vel statibus, uti vocant.

250. Quænam sint differentiæ inter Legem & præceptum?

251. Recensentur nonnulli Casus, in quibus præceptum non exspirat cum morte præcipientis.

252. Resolvitur Casus I cujusdam Sacerdotis Catholici dubitantis, an tutâ conscientia possit adire Angliam, & ibidem contra edictum Regis saltem in occulto peragere divina.

253. Non tenebatur morem gerere huic constitutioni, utpote contrariæ Legi divinæ.

254. Solvitur quædam instantia in contrarium.

255. Resolvitur Casus II. alterius Sacerdotis, dubitantis, an post factam prohibitionem Romæ possit in hisce partibus nostris portare capillaturam adscititiam.

256. Qui certò novit, Romæ à S. Pontifice aliquam propositionem velut hæreticam, aut scandalosam fuisse damnatam, tutâ conscientia non ampliùs potest eam docere, vel practicare.

257. Resolvitur Casus III. cujusdam Consiliarii, qui dixit, se insigniter decepisse quendam Judæum ignarum Legis pragmaticæ proximè promulgandæ.

258. Probabilissimé ex hac deceptione non incurrit obligationem restituendi.

259. Incurrisset tamen hanc, si facta jam promulgatione Legis ignarum decepisset.

260. Quævis lex introducit obligationem, vel ad culpam, vel saltem ad pœnam.

261. Qui Legem injustam transgreditur, non peccat.
262. In dubio tamen an sit justa, præsumendum est pro valore & justitia Legis.
263. Undenam colligendum, an lex justa sit, vel injusta?
264. Tametsi nonnullæ Leges videantur potiùs respicere bonum privatum, quàm commune, non tamen illico reputari debent injustæ.
265. Notatur quædam differentia inter promulgationem, & divulgationem Legis.
266. Quid si lex in pluribus quidem Provinciis sit promulgata, à majori tamen parte non observetur.

§. I.

Præmittuntur, & breviter resolvuntur quæsita, scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos de natura, & conditionibus Legis, ùt sic.

QUæres primò, quid sit Lex?
235. ℟. Lex ùt sic rectè describitur, quòd sit: *Regula stabilis actionum humanarum communitati præscripta propter bonum commune ab habente auctoritatem publicam in communitatem, obligans ad aliquid faciendum vel omittendum.* Ita in re *communissimè* Doctores, etsi in terminis seu modo nonnihil varient, uti videre est apud Herincx *part. 2. tr. 3. disp. 1. n. 1.* Reiffenstuel *Theolog. mor. tr. 2. dist. 1. n. 4.*

& no-

& nostrum A. R. P. Kazenberger *supplem.* 2. *P. Sargar. n.* 2. Quòd autem præfata descriptio sit accommoda, vel inde facilè potest colligi: quia Lex eo fine præscribitur communitati, ut per eam subditi ad bonum commune conservandum, vel promovendum dirigantur, ac regulentur. Per hoc autem quòd dicatur regula *obligans*, innuitur differentia illius à consilio, quippe quod tametsi hominem valeat dirigere ad bonum, non tamen obligat, uti benè observavit D. Hieronymus *lib. 1. contra Jovin.* dum ait: *Ubi consilium datur, offerentis arbitrium est: ubi verò præceptum, necessitas est servientis.*

Quæres 2dò, Quænam conditiones sint necessariæ ad veram Legem?

℟. Sex conditiones; 1. Scilicet, ut sit honesta. 2. Justa. 3. Servatu possibilis. 4. Necessaria, & utilis. 5. Lata intuitu boni communis. 6. Denique obligans perpetuò ac stabiliter. Ratio horum facilè eruitur ex fine Legis, qui est bonum publicum conservare, vel promovere: at, hunc finem nunquam assequeretur, nisi esset honesta, justa &c. &c. ergo àd rationem Legis ùt sic meritò requiruntur præfatæ conditiones. Videatur Babenstuber *tr. 3. disp. 1. a. 1. à n. 4.* 236.

Quæres 3tiò, Quotuplex sit Lex, seu quomodo dividenda?

℟. Cum P. Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 2. dist. 1. n. 5.* Lex ut sic immediatè dividitur 237.

1. In naturalem, & positivam. 2. Positiva in divinam, & humanam. 3. Divina subdividitur in veterem, ac novam. 4. Humana verò rursus subdividitur in jus gentium, Ecclesiasticum, & Civile. Explico breviter singula membra.

238. I. Lex naturalis (ab aliis jus naturale appellatur) est illa, quæ nobis à natura est quasi congenita, vel, ut clariùs loquamur: est illa voluntatis divinæ regula, quam nobis ratio naturalis dictat, & vi cujus jubemur vitare ea, quæ creaturæ rationali disconvenientia, ècontra amplecti ea, quæ convenientia sunt; utputa DEum, ceu summum bonum esse amandum, non esse offendendum &c. Unde Doctor Gentium *Rom. c. 2.* ait: *Gentes, quæ Legem* (scriptam scilicet) *non habent, naturaliter ea, quæ Legis sunt, faciunt.* Et paulò post: *qui ostendunt* (inquit) *opus Legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum.*

239. II. Lex positiva (alio nomine dicitur jus positivum) est illa regula, quæ à libera DEI, vel hominis voluntate dependet. Dicitur autem hæc Lex *positiva*, quia à libero DEI, vel hominis arbitrio, non necessariò, & ex intrinseca exigentia materiæ, sed liberè, & contingenter ponitur. Unde etiam à Lege naturali differt, vel maximè in eo, quòd materia Legis naturalis sit intrinsecè honesta, vel inhonesta, id est, conveniens vel

vel disconveniens creaturæ rationali, propterеáque à Deo, ceu Auctore naturæ necessariò debuit prohiberi, vel præcipi: econtra materia Legis merùm positivæ, non est de se intrinsecè bona, vel mala, sed potiùs indifferens, etsi de se non sit inconveniens creaturæ ratione præditæ, uti erat abstinentia ab esu pomi noxialis Adamo Proto-Parenti nostro præcepta. Inde fit, quòd lex positiva variabilis, naturalis verò invariabilis communiter dicatur.

III. Lex positiva divina vetus est illa, quæ 240. comprehenditur in veteri testamento. Nova verò in novo testamento continetur; è quibus prior, utpote jamjam pridem abolita, nobis ad praxin nil prorsus facessit negotii: posterior tamen multum per omnem modum, prout patebit per decursum.

IV. Lex positiva humana (sic dicta, eò 241. quod ab homine sit lata) secundùm mox dicta dividitur 1. In jus Gentium: quô nomine intelligitur illud, quod non à determinato Principe, vel Regno ortum habet, sed supposita humana societate, & communicatione politica, necessitate hujus convictus sic exigente, inter omnes, vel ferè omnes gentes, non scripturâ, sed moribus est constitutum, vel per modum Legis præceptivæ, aut prohibitivæ, vel per modum potestatis permissivæ; veluti sunt consuetudo recipiendi Legatos cum assecuratione im-

munitatis; libertas commerciorum inter gentes non inimicas &c. & alia hujusmodi, quæ enumerantur *c. jus gentium 9. dist. 1. l. 5. ff. de J. & J.* 2. Jus Civile consistit in illis Legibus, quæ ad civium politicam gubernationem, ac temporalia jura tuenda, & ad Rempublicam in pace conservandam sunt institutæ à diversis Imperatoribus, uti videre licet in Corpore Juris Civilis. 3. Nomine Juris Ecclesiastici intelliguntur constitutiones pro recta gubernatione Ecclesiæ, & ad spiritualem animarum profectum à diversis Pontificibus, vel etiam Conciliis generalibus ordinatæ, quales hodie reperire est in corpore Juris Canonici; unde etiam *Canonica* appellari solent.

Quæres 4tò, Sitnè promulgatio de essentia Legis?

242. ℞. Multi Doctores, præsertim ex Scotistis, negant eam esse de essentia; quia, inquiunt, Lex ex sua essentia solùm exigit esse regula morum, non verò exigit actu regulare, veluti patet à paritate ex aliis regulis desumpta: ad hoc, quod sit regula, apta dirigere homines &c. habet antecedenter ad promulgationem: ergo hâc præcisa habet sua essentialia.

Quidquid tamen sit de hac controversia speculativa, necessariò fateri cogimur, hanc promulgationem, id est, solennem hanc intimationem communitati legitimè factam

pror-

prorsus necessariam esse ad hoc, ut Lex obliget in actu secundo. Et ita tenent Scotus *4. dist. 3. q. 4. a. 2.* Mastrius *Theol. mor. disp. 2. n. 18.* Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 2. dist. 1. n. 20.* Ratio est: quia Lex est communis vivendi regula: ergo omnino publicari debet, quatenus ab omnibus observari possit, & omnes secundùm eandem regulam suas actiones instituere, prout Lege jubente tenentur, & è contra transgressores juxta demeritum puniri valeant; quod absque promulgatione debita, ac sufficiente fieri sanè non posset, juxta illud *Auth. Ut facta nova constitutiones. Collat. 5.* ubi Imperator ait: *Cur enim culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint constitutiones?*

At, quanta (inquies) promulgatio requiritur ad hoc, ut Lex in actu 2dò obliget?

℟. 1. Ad hoc, ut Leges Civiles à supremo Imperii Principe, Imperatore scilicet) pro pluribus Provinciis latæ obligent, debent priùs in singulis respectivè Provinciis promulgari: quin etiam à die solennis promulgationis: non obligant nisi post duos menses. Ita Theologi, & Jurisconsulti communiter. Ratio est: quia ita expresse constitutum legitur *in Authent. mox allegata, Collat. 5.* ubi dicitur. *Ut facta nova constitutiones post insinuationes earum post duos menses valeant.* Idipsum hodiedum approbat pra- 243.

xis, & consuetudo Sacri Romani Imperii, teste Reiffenstuel *l. cit. n. 24.* ubi is advertit hanc constitutionem non habere locum in statutis inferiorum Principum, vel civitatum; quia hæc post peractam solennem publicationem in curia, aut præcipua Civitate, seu Metropoli, illico obligant, nisi Legislator aliud exprimat.

244. ℟. 2dò. Quantum ad Leges Pontificias, Doctores non ita conveniunt; multi enim insignissimi existimant, eas illico obligare omnes, ac singulos Christi fideles, supposita sola promulgatione Romæ facta, eò quòd ex natura rei plus non sit necessum ad introducendam obligationem. Ita Castropalao, Babenstuber &c. Nec dubitandum, quin hæc sententia sit magis pia, ac tuta, licèt non ita conformis praxi. Unde existimo hodiedum satis probabile, quòd neque Leges Pontificiæ merùm constitutivæ vi solius promulgationis Romæ factæ statim ubique terrarum obligent, nisi Legislator aliud exprimat, & nisi Lex sit irritans aliquem actum, vel inhabilitans personas &c. Ita tenent Scotus, *4. dist. 3. q. 4.* quem sequitur Henno *disp. 3. q. 5. de LL. concl. 3.* item Marchantius noster *tom. 2. tribun. tr. 1. tit. 8. q. 5.* & Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 2, dist. 1. n. 26.* & rursus *l. 1. decret. tit. 2. §. 5. n. 125.* Pirhing. Engel & alii. Ratio hujus est: quia Pontifices volunt Jus Civile servari, ubicunque Jure

Cano-

Canonico nihil eſt ſpecialiter conſtitutum juxta *cap. 1. & 2. de Novi. O. N.* atqui hic nihil habetur ſpecialiter conſtitutum: ergo niſi Legislator aliud exprimat, præſumendum eſt, quòd non voluerit vi ſolius promulgationis Romæ factæ omnes Chriſti fideles obligatos; quemadmodum Chriſtus vi ſolius promulgationis Jeroſolymis factæ in die Pentecoſtes, non voluit illico omnes homines obligatos ad obſervantiam novæ Legis. Monet nihilominus ſapienter Reiffenſtuel *cit. n. 132.* in praxi quoad hanc materiam ſtandum eſſe ſubditis tum Judicio Superiorum, tum etiam praxi, ac conſuetudini receptæ; quæ in hiſce partibus noſtris videtur nobis favere; nam nemo facilè credet, ſe vi ſolius promulgationis Romæ factæ jam eſſe obligatum.

Dictum tamen fuit primò: *niſi Legislator*, 245. ſummus ſcilicet Pontifex, *aliud exprimat*; cùm enim ex natura rei ſufficiat unica promulgatio, modo hæc ſufficienter divulgetur; hinc poſſet Papa unicam duntaxat requirere, & hâc ſola ſuppoſita totum mundum velle obligatum ſaltem in actu primo, etſi in hoc etiam caſu nullus cum ignorantia invincibili talem Legem transgrediendo peccaret formaliter. Henno *cit.*

Dictum fuit 2dò, *& niſi lex ſit irritans*; 246. tunc enim contractus contra Legem Romæ promulgatam initus eſſet nullus, non ob-

R 5 ſtante

ſtante quacunque etiam invincibili ignorantia; tum quia ignorantia (eſto cæteroquin excuſet à peccato) tamen ex inhabili nequit reddere habilem; tum etiam quia effectus irritationis procedit à Legislatore non ex poteſtate Legislativa; ſed dominativa, quæ non indiget ad ſui integritatem notitiam ſubditorum, inquit Palao *tr. 3. de Leg. diſp. 1. pu. 11. n. 9.* Videatur de hoc P. Vega *in ſua ſumma part. 2. cap. 16. caſu 9.*

Quæres 5tò, utrùm Leges dependeant ab acceptatione populi, ita, ut ſecus nullius ſint valoris?

247. ℞. primò. Lex naturalis certè non dependet ab acceptatione hominum, ſicut nec Lex divina; uti rectè tenet Suarez *de Leg. lib. 1. c. 13. n. 7.* Ratio prioris eſt; quia ſecundùm dicta *n. 239.* materia Legis naturalis, vel eſt intrinſecè bona, vel intrinſecè mala, ideoque neceſſariò à Deo, ceu Authore naturæ præcepta, vel prohibita: at, quod neceſſariò præcipitur, aut prohibetur ſubdito, non poteſt dependere ab hujus arbitrio: ergo &c. Ratio autem poſterioris ex hoc facilè colligetur; nemo enim tam erit inſipiens, ut audeat aſſerere voluntatem divinam dependere ab arbitrio hominum: ergo dum DEus homini aliquid abſolutè præcipit, tenetur is ſeſe accommodare voluntati divinæ.

℞.

R. 2dò. Defacto neque Leges Ecclesia- 248.
sticæ, neque etiam politicæ à Principe, vel Republica absoluta conditæ dependent ab acceptatione populi quoad suum valorem. Ita communissimè Doctores, nominatim Mastriùs ubi suprà *n. 21.* & Babenstuber *disp. 1. a. 5. n. 3.* Et de Lege Ecclesiastica quidem facilè res suaderi potest ex eo: quia potestas Legislativa spiritualis summo Pontifici non fuit collata ab homine, vel à populo, sed à Deo immediate: ergo valor obligationis nequit dependere à populi arbitrio, modò Lex sit justa. Ratio autem posterioris est hæc: quia loquimur de Principe, aut Magistratu supremo, seu absoluto: at, si non posset populum etiam nolentem obligare, sed in hoc dependeret ab ipsius arbitrio, eo ipsô non esset supremus, neque ipsius potestas esset satis efficax ad gubernium populi: ergo etiam dicendum, quòd non dependeat. Hac de causa Alexander VII. Sapienter damnavit sequentem *n. 28*, propositionem: *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat Legem à principe promulgatam.*

Dixi: *defactò non dependent &c.* ut per hoc 249.
innuerem, olim in statu democratico apud Romanos, & Athenienses ita dependisse; immò verò hodiedum nonnullorum Principum, vel etiam Prælatorum potestas limitata est in tantùm, ut sine consensu v. g. statuum, vel aliorum non possint condere

Leges.

Leges, uti patebit ex dicendis *in Conferentia proxima à n 273.*

Quæres 6tò, an, vel quænam sit differentia inter Legem, & præceptum?

250. ℟. Inter hæc multiplex differentia reperitur; nám 1. Lex debet ferri à persona publica, pro communitate, & in bonum communitatis; præceptum verò potest ferri à persona privata. 2. Lex afficit subditos ratione territorii: ècontra præceptum proximè, & immediatè fertur in personas particulares quarum, ossibus quodammodo inhærere dicitur, ita, ut talem obligationem secum portent, ubicunque demum locorum existant: ècontra Leges territoriales non obligant cives absentes, id est, extra territorium existentes. 3. Lex per se exigit esse stabilis, & perpetua, quemadmodum bonum publicum exigit stabiliter, ac perpetuò promoveri; unde fit, quòd Lex non exspiret exspirante Legislatore: ècontra præceptum regulariter saltem exspirare solèt cum morte præcipientis, uti benè docent Reiffenstuel *Theolog. mor. tr. 2. dist. 1. n. 18. & 19.* La Croix *lib. 1. n. 565.*

251. Dictum tamen fuit, *præceptum regulariter exspirare* cum morte præcipientis; dantur enim casus in quibus non exspirat, & sunt sequentes. 1. Si præceptum sit factum ad pias causas, ùt si quis mandarit dari Eleemosynam. 2. Si sit favorabile doti matrimo-

niali,

niali, vel alicui Scholastico. 3. Si mandatarius expresse fuit jussus exequi mandatum post mortem. 4. Si res non sit amplius integra, id est, si executio mandati jam sit incepta. 5. Si executio alicujus gratiæ sit mandata in favorem alicujus, & non relicta ipsius (exequentis scilicet) arbitrio. 6. Denique, si per potestatem Legislativam tali mandato, vel præcepto sit attributa specialis stabilitas, qualem teste La Croix *l. 1. n. 566.* in Societate JEsu habent præcepta Superiorum. Similiter in nostra familia Cismontana Ordinationes Capitulares ab A. R. P. Ministro Provinciali cum consensu V. Diffinitorii factæ, vim habent obligandi usque ad alterius Diffinitorii electionem, quamvis Prælatus interim amoveatur, aut decedat, prout teste Gaudentio Kerkhove *in statut. gener. c. 8. §. 10. n. 3.* colligitur ex statutis Romanis Anno 1676. conditis.

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici, circa naturam, & essentialia Legis.

CASUS PRIMUS.

Titius intendit proficisci in Angliam, animo ibidem Christi fideles in vera fide confortandi,

di, & conservandi eisdem in occulto saltem administrando SS. Ecclesiæ Sacramenta. Verùm cùm audiverit ibidem Catholicis Sacerdotibus omne exercitium Religionis, etiam privatum (exceptis duntaxat quibusdam Legatorum Palatiis esse interdictum sub pœna capitis, aut certè carceris perpetui; hinc dubitat 1. An hoc suum intentum salva Lege naturali, qua jubemur vitam non exponere discrimini, nec proximo dare ansam peccandi, possit exequi? 2. An præfata constitutioni Anglicanæ in foro conscientiæ teneatur morem gerere? Quid Confessarius eidem respondebit?

252. ℟. ad primum quæsitum. Titius proficiscendo in Angliam, etiam cum periculo vitæ, non peccavit contra Legem charitatis. Ratio est: quia hæc solùm obligat, ne vitam nostram discrimini exponamus sine gravi, & verè rationabili causa: atqui Titius utpote ductus animarum, & honoris divini zelo, hoc non facit sine gravissima, & rationabilissima causa: ergo non impingit in Legem naturalem charitatis; secus enim cogeremur fateri, innumeros SS. Martyres, immò verò ipsummet Christum Salvatorem nostrum, qui vitam pro animarum salute dedere, peccâsse contra Legem naturalem. Et amabo! quot vitæ discriminibus terrâ, maríque sese exponunt mundani homines intuitu temporalis lucri, subinde valde modici, aut incerti, & tamen nemo facilè eos condemnat velut sui inimicos, & charitatis transgressores.

℟. jam

℟. jam ad 2dum. Titius non tenetur morem gerere præfatæ constitutioni Anglicanæ, quippe quæ non justa, sed iniqua est, & hôc ipso nullam habet vim obligandi quempiam. Ratio hujus facilè colligi potest ex eo, quod tradidit Isidorus *lib. 5. Etymol. c. 3.* relatus *cap. consuetudo dist. 1.* quia scilicet ad rationem Legis pertinet *ut ratione constiterit, religioni* (veræ scilicet) *conveniat, disciplinæ congruat:* at memorata constitutio Anglicana minimè convenit veræ Religioni, quin potiùs hanc supprimere, aut omnimodis eliminare conatur: ergo non est Legi divinæ conformis neque justa. Meritò proin Doctor Angelicus *q. 96. art. 4.* docuit, hujusmodi Leges non obligare in conscientia, immò neque servari posse, si Legi superioris DEI repugnent, nam *obedire oportet DEO magìs, quàm hominibus. Act. 5.* quod, & Apostoli sancti profusione sanguinis contestati sunt. 253.

Dices tamen contra hoc: finis Legum politicarum non est procurare bonum spirituale animarum, sed potiùs bonum, pacem, & tranquillitatem Reipublicæ: atqui constitutio Anglicana nihil aliud intendit, quàm hunc finem, immò nata est conducere in hunc finem; experientia enim constat, in Republica quacunque demum tantò majorem reperiri tranquillitatem, quantò major est unitas Religionis: ergo hæc constitutio velut justissima omnimodis debet observari.

℟. di-

254. ℟. distin. maj. finis Legum politicarum non est procurare bonum spirituale positivè & directè, con. saltem negativè, neg. Nam ad honestatem Legis cujusvis attinet, ut saltem veræ Religioni non repugnet; secus enim repugnaret Legi divinæ: quod, cum faciat præfata constitutio Anglicana ab omni vero Christiano meritò contemnitur; *non enim licet Imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti contra divina mandata præsumere, nec quidquam, quod Evangelicis, vel Propheticis, aut Apostolicis regulis obviet, agere. Can. non licet. dist. 10.* Videatur Suarez *de LL. lib. 1. c. 9. n. 8. in fine.*

CASUS SECUNDUS.

Sempronius Sacerdos sæcularis à quodam suo amico Româ in scriptis, immò in forma authentica obtinuit litteras, quibus idem magnæ authoritatis amicus testatur, à summo Pontifice Benedicto XIII. editam fuisse constitutionem, vi cujus Sacerdotibus quibuscunque demum severè prohibuit, ne ampliùs portent capillaturam adscititiam; quia tamen præfata constitutio in hisce partibus nostris nondum fuit solenniter promulgata, simúlque Sempronius tum ob aëris inclementiam, tum etiam ob capitis debilitatem; tum denique ob consuetudinem à longo tempore jamjam contractam difficulter deponeret suam Capillaturam; hinc sciscitatur, an teneatur in conscientia sese accomodare

præ-

præfatæ constitutioni, quippe quam indubitanter scit Romæ jam fuisse solenniter promulgatam, immò & à Principibus Ecclesiæ observatam? Quid Confessarius respondebit?

℟. Confessarius Sempronium jubeat bono esse animo, dicátque eum non teneri ad observantiam dictæ constitutionis, tametsi noverit eam Romæ solenniter fuisse promulgatam. Ratio est: quia in his partibus nostris praxis videtur contraria; nemo enim tam facilè credet, se vi solius promulgationis Romæ factæ jam esse actu obstrictum tali Lege; tum quia de sapientissimo simul, ac clementissimo Pastore Ecclesiæ non est præsumendum, quòd voluerit ubique terrarum eandem constitutionem æqualiter obligare, tametsi non esset æqualis ratio obligandi; prout in hisce partibus nostris septentrionalibus certè non est: immò pro portandis Capillaturis tantò major ratio pugnet, quantò major est frigoris hiemalis rigor; tum denique, quia non est præsumendum de mente sapientissimi Principis, quòd velit illico ubivis gentium omnes fideles obligatos, nisi constitutio Apostolica priùs per eos, quorum interest, & quibus incumbit, scilicet Episcopis, sit debitè promulgata: certè enim ex hoc, & non alio fine solent hujusmodi constitutiones Episcopis transmitti. Sapienter proin noster Marchantius *tom. 2. trib. Sacram. tr. 1. tit. 8. q. 5. fin.* ait ad hoc, ut Lex 255

in actu 2do obliget, non sufficere quamlibet notitiam privatam Legis, aut promulgationis factæ, sed necessarium omnino esse, ut Lex obligatoriè, & authenticè promulgetur per eos, ad quos regimen communitatis pertinet, & quibus credere, atque etiam aquiescere tenemur.

Dices: Ergonè in hisce partibus nostris liceret Sempronio, vel cuivis alteri docere, aut practicare aliquam opinionem, tametsi ex privata relatione sciret eam Romæ à Summo Pontifice fuisse damnatam?

256. ℟. Non liceret. Ita ex communi DD. Henno *ubi suprà disp. 3. q. 5. concl. 3.* Ratio est: quia Pontifex è Cathedra declarando hujusmodi propositionem velut erroneam, aut hæreticam non statuit novum jus, sed solùm declarat jus naturale, aut divinum jam pridem statutum, etsi fortè hactenus non ita explicitè cognitum, aut declaratum: atqui certum esse debet, quòd juri naturali, ac divino quivis fidelium stare debeat, & sese accomodare Judicio Summi Pontificis è Cathedra loquentis: ergo &c. Hac de causa suprà *n. 244.* expresse fuimus locuti de Lege Pontificia, quâ novum jus introducitur, qualis est ista de non portandis capillaturis adscititiis, & aliæ consimiles. Videatur M. Franciscus Schmier *lib. 1. 1. c. 5. sect. 1. §. 2. n. 43. & seqq.* vel Krimer *ad Tit. de constitut. à n. 159.*

CASUS

CASUS TERTIUS.

Cajus Consiliarius magni nominis, nec minùs opulentus intellexerat, in ultimo consessu decisum, ac decretum fuisse, ut dugatorum simul & frumenti valor diminueretur, econtra alterius cujusdam monetæ argenteæ valor elevaretur; quam ob rem temporis, & notitiæ hujus privatæ occasione utendum sibi ratus, ante unum, vel alterum diem priùs, quàm præfata constitutio solenniter promulgata fuit, petiit à quodam Judæo notabilem summam de illa specie monetæ argenteæ, cujus loci eidem illico reddidit dugatos, & frumentum. Post aliquot dies, facta jam promulgatione præfatæ constitutionis venit ad Confessarium, fassus ingenuè, se aliquem Judæum insigniter decepisse, petiitque scire, an propterea peccaverit, vel obligationem restituendi incurrerit. Quid Confessarius interroganti Cajo respondebit?

℟. Cajus vi hujus facti saltem per se loquendo non peccavit, nec ullam obligationem restituendi contraxit. Ita Bonacina *de Leg. disp. 1. q. 1. pu. 4. n. 22.* Castropalao *de LL. tr. 3. disp. 1. pu. 10. n. 2.* quem sequitur Babenstuber contra Felinum, Farinacium, & alios. Ratio est: quia cum tempore hujus commutationis factæ dugati, & frumentum revera fuerint in suo pristino valore coram tota communitate; profectò liquet, quòd 257.

Cajus dando aurum, & frumentum pro ar gento, rependerit æquivalens. Esto etian supponatur scivisse frumentum post promul gationem factam illico minoris valiturum quia tamen hæc promulgatio nondum con tigit, nec Cajus aliunde fuit obligatus ad ean publicandam, vel Judæo insinuandam, hin nullam prorsus huic intulit injuriam, sed sa pienter usus fuit Jure suo in ordine ad evaden dum damnum, quod ex retentione dugatorum, & frumenti sibi imminere prævidit.

258. Dixi tamen, Cajum in hoc facto *per se loquendo non peccâsse*. Ex modo enim accusandi videtur satis liquidò insinuâsse, quòd saltem ex conscientia erronea graviter deliquerit, dum ait, *se insigniter decepisse* quemdam Judæum: deceptio quippe proximi in materia gravi non vacat gravi culpa: ergo cùm Cajus putaverit se decipere, immò voluerit graviter decipere Judæum, videtur practicè certum, quòd graviter peccaverit, tametsi non ampliùs teneatur rescindere contractum, nec quidpiam restituere Judæo, eò quòd secundùm mox dicta contractus fuerit revera justus.

At quid, inquies, si Cajus cum Judæo hunc contractum iniisset post promulgationem Legis pragmaticæ jam factam, sed adhuc ignoratam tam à Cajo, quàm à Judæo?

259. ℟. Ex hac suppositione Cajus teneretur, vel rescindere contractum, vel refundere

ex-

excessum pretii majoris, quem obtinuit ex præfata commutatione. Ratio est: quia præsumi non potest, quòd Judæus consenserit in contractum, nisi à Cajo reciperet æquivalens suo argento: atqui hoc non recepit: ergo præsumendum est potiùs, quòd nunquam voluerit dominium sui argenti, vel excessum pretii transferre in Cajum. Et certè Cajus ex hac suppositione accepisset à Judæo, quod sibi minimè debebatur: ergo licèt propter ignorantiam excusetur à culpa, nec teneatur restituere titulô injustæ acceptionis, tenetur tamen titulô rei acceptæ restituere tantum, quantum de alieno adhuc possidet in re, vel in alio emolumento, uti benè docent Castropalao ubi suprà *punct. 11. n. 9.* Salmanticenses, & Babenstuber *tr. 3. disp. 1. a. 3. n. 9.*

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

Colliges ex hactenus dictis primò, de ratione Legis, ùt sic esse, ut obliget, sive dein sub culpa, ut obligare solent Leges divinæ, & naturales, sive saltem sub pœna, veluti nonnullæ Leges humanæ (quæ propterea pœnales dici solent) itemque nonnullæ Regulæ, & privata Religiosorum statuta, atque ordinationes communiter ob- 260.

 ligare

ligare solent. Ratio autem hujus ex hactenus dictis facilè potest colligi; lex enim ut sic est regula non qualiscunque, sed *obligans*. Et certè, nisi lex induceret obligationem, jam non ampliùs differret à Consilio, aut certè foret minùs, quàm par est, efficax in ordine ad conservandum, vel promovendum bonum publicum; facilè enim contemneretur à subditis.

261. Colliges 2dò, non peccare, qui Legem injustam non observat. Ratio est: quia ùt ex dictis liquet, Lex injusta non est vera Lex, sed potiùs tyrannis: ergo nullam habet vim obligandi. Cavendum nihilominus est à scandalo, quòd facilè dari posset in casu, ubi non satis constat de injustitia, vel de causa excusante subditum ab observantia. Et vel maximè etiam cavendum, ne mentiatur iniquitas sibi dicendo, hanc, vel illam Legem non esse justam, neque utilem communitati, etsi fortassis, & justissima sit, & utilissima. Videatur D. Thomas *1. 2. q. 96. art. 4.* Bonacina *de Leg. disp. 1. q. 1. pu. 2. n. 9.*

At quid, inquies, si homines etiam probi, & prudentes dubitent, sitnè hæc, vel illa Lex justa, nec ne?

262. ℟. Cum Bonacin. *cit. n. 11.* & Castropalao *de Leg. disp. 1. punct. 1. n. 4.* in tali dubio præsumendum esse pro valore, & Justitia Legis. Ratio est: quia stante dubio standum

dum est pro valore actûs: ergo etiam pro valore, & Justitia Legis.

Adde, quòd sæpe Principi, aut Legislatori possit suppetere causa de se justissima, etsi incognita subditis etiam prudentioribus: ergo ex eo, quòd etiam prudentiores dubitent de Justitia Legis, non illico concludendum est, eam esse injustam, & hôc ipsô non observandam, sed potiùs contemnendam.

Colliges 3tiò, injustas esse illas Leges, quibus pauperibus æquale cum divitibus onus portandum decernitur v. g. ut singuli ad conducendas, vel etiam sustentandas militares copias æqualem portionem v. g. annuatim 10. &c. conferant. Idipsum (salvo tamen meliori Judiciô) censendum puto de illa constitutione, quâ jubetur, ut singuli habentes Caminum, aut focum proprium, pro singulis Caminis annuatim pendant v. g. unum florenum: prorsus enim non video, qua ratione ex pari Caminorum numero possit argui par bonorum quantitas, indeque deduci par contribuendi obligatio. Quin immò certò constat, quòd multi habentes unicum duntaxat focum, vel Caminum, in divitiis longè superent alios, pluribus Caminis præditos. Similiter si Lege taxetur pretium frumenti, ita, ut una pars civitatis taxam servare debeat, altera non, iniqua est Lex, nisi causa aliqua ejusmodi discrimen 263.

postulet. Rursus, si aliquibus immunitas à solvendis tributis concedatur à Principe ea conditione, ut alii subditi plus gravari debeant, injusta est dispositio, inquit Laymann. *lib. 1. tr. 4. c. 1. n. 4.* Et ratio horum est: quia Justitia distributiva exigit, ut quemadmodum bona communitatis secundùm merita subditorum, ita & onera communia distribuantur secundùm singulorum facultates, servata proportione Arithmetica: at in mox relatis dispositionibus hæc non observantur: ergo non sunt conformes Justitiæ, quin potiùs contra Justitiam distributivam. Videatur Laymann. *l. cit.* vel Babenstuber *tr. 3. disp. 1. a. 1. n. 8.*

264. Colliges 4tò, non omnes Leges, quæ prima fronte videntur potiùs respicere bonum privatum, quàm bonum communitatis, illico esse respuendas, aut contemnendas velut injustas. Etenim Leges factæ in favorem pupillorum, minorennium, nec non illæ, quibus à Principe exiguntur tributa, & vectigalia moderata adhuc justæ sunt; tametsi enim immediatè, & proximè videantur intendere bonum privatum v. g. Principis, aut pupillorum &c. ultimatè tamen redundant etiam in bonum Reipublicæ, quia Principi non ex alio fine tributa præstantur, nisi propter onera, quæ boni publici intuitu in se suscipit. Similiter dùm bono Pupillorum, ac Minorennium prospicitur, indirectè saltem,

&

& mediatè bonum publicum promovetur, prout sapienter advertunt Mag. P. F. Schmier Laymann. Illsung. *tr. 1. disp. 2. a. 1. n. 1.* & alii *communiter.*

Colliges 5tò, longè aliud esse, Legem promulgari, & aliud, Legem divulgari. Promulgatio fieri communiter assolet cum certis quibusdam signis, & publicis cæremoniis, utputa voce Præconis cujusdam, juncto insuper clangore turbarum &c. vel certè affixione edicti in quodam loco publico v. g. ad valvas Ecclesiæ, vel Curiæ &c. Divulgatio ècontra fieri solet per hoc, quòd dicta promulgatio Legis quodammodo extendatur, & ad plurium aures devolvatur, qui propter absentiam, vel aliud impedimentum hactenus ignorarunt promulgationem præteritam. Tametsi autem ad hoc, ut Lex in actu 2do obliget, necessaria non sit divulgatio, sed sufficiat sola promulgatio solenniter facta per eos, ad quos attinet, fatendum nihilominus est, eos qui inculpabiliter Legis promulgationem ignorant, non peccare formaliter; etsi contra eam agant; nihil enim potest esse volitum, quin præcognitum: quod autem non est volitum, nequit esse formaliter peccaminosum, uti constare debet ex dictis *Conferent. 2. n. 38. & alibi sæpius.* Videatur Bonacina *de LL. disp. 1. q. 1. punct. 4. n. 9.* vel Castropalao *tr. 3. disp. 1. pu. 10. n. 3.* 265.

postulet. Rursus, si aliquibus immunitas à solvendis tributis concedatur à Principe ea conditione, ut alii subditi plus gravari debeant, injusta est dispositio, inquit Laymann. *lib. 1. tr. 4. c. 1. n. 4.* Et ratio horum est: quia Justitia distributiva exigit, ut quemadmodum bona communitatis secundùm merita subditorum, ita & onera communia distribuantur secundùm singulorum facultates, servata proportione Arithmetica: at in mox relatis dispositionibus hæc non observantur: ergo non sunt conformes Justitiæ, quin potiùs contra Justitiam distributivam. Videatur Laymann. *l. cit.* vel Babenstuber *tr. 3. disp. 1. a. 1. n. 6.*

264. Colliges 4tò, non omnes Leges, quæ prima fronte videntur potiùs respicere bonum privatum, quàm bonum communitatis, illico esse respuendas, aut contemnendas velut injustas. Etenim Leges factæ in favorem pupillorum, minorennium, nec non illæ, quibus à Principe exiguntur tributa, & vectigalia moderata adhuc justæ sunt; tametsi enim immediatè, & proximè videantur intendere bonum privatum v. g. Principis, aut pupillorum &c. ultimatè tamen redundant etiam in bonum Reipublicæ, quia Principi non ex alio fine tributa præstantur, nisi propter onera, quæ boni publici intuitu in se suscipit. Similiter dùm bono Pupillorum, ac Minorennium prospicitur, indirectè saltem,

& mediatè bonum publicum promovetur, prout sapienter advertunt Mag. P. F. Schmier Laymann, Illsung. *tr. 1. disp. 2. a. 1. n. 1.* & alii *communiter*.

Colliges 5tò, longè aliud esse, Legem promulgari, & aliud, Legem divulgari. 265. Promulgatio fieri communiter assolet cum certis quibusdam signis, & publicis cæremoniis, utputa voce Præconis cujusdam, juncto insuper clangore turbarum &c. vel certè affixione edicti in quodam loco publico v. g. ad valvas Ecclesiæ, vel Curiæ &c. Divulgatio ècontra fieri solet per hoc, quòd dicta promulgatio Legis quodammodo extendatur, & ad plurium aures devolvatur, qui propter absentiam, vel aliud impedimentum hactenus ignorarunt promulgationem præteritam. Tametsi autem ad hoc, ut Lex in actu 2do obliget, necessaria non sit divulgatio, sed sufficiat sola promulgatio solenniter facta per eos, ad quos attinet, fatendum nihilominus est, eos qui inculpabiliter Legis promulgationem ignorant, non peccare formaliter; etsi contra eam agant; nihil enim potest esse volitum, quin præcognitum: quod autem non est volitum, nequit esse formaliter peccaminosum, uti constare debet ex dictis *Conferent. 2. n. 38. & alibi sæpius.* Videatur Bonacina *de LL. disp. 1. q. 1. punct. 4. n. 9.* vel Castropalao *tr. 3. disp. 1. pu. 10. n. 3.*

At quid, inquies, si Lex in pluribus Provinciis, aut Diœcesibus promulgata quidem fuit, à majori tamen parte populi non recipiatur, neque observetur?

266. ℞. In tali casu à Confessario attendendum, vel inquirendum esse, an Legislator populi repugnantiam sciat, vel non? si sciat, simúlque conniveat, neque urgeat obligationem, censendus est, Legem suam velut nimis difficilem, & incommodam populo saltem tacitè revocâsse: èccontra si non conniveat, sed urgeat observantiam, tenetur quivis eam observare, modò sit justa, etsi major pars populi repugnet; quia ratio naturalis postulat, ut in Schismate, vel dissensione quodlibet membrum sui capitis potiùs quàm reliquorum membrorum ductum, atque Imperium sequatur. Arbitror tamen, inquit sapienter Laymann. *lib. 1. tr. 4. c. 3. n. 3.* Si tu Legem promulgatam recipere paratus sis, & data occasione etiam observes, sed alii plerique è communitate non recipiant, neque recepturi existimentur, per epikeiam excusatum te fore à Legis obligatione, etiam ante expletum tempus præscriptionis; quòd ratio, & æquitas permittere non videatur, ut tu solus, vel cum aliis paucis Legem communiter non receptam longo tempore observare debeas, præsertim cùm te tunc conformare possis sententiæ Navarri, & aliorum DD.

CON-

CONFERENTIA DECIMA.

De causa Legum, seu potestate Legislativa.

SUMMARIUM.

267. Potestas Legislativa Ecclesiastica primariò residet in summo Pontifice.
268. Item 2dariò in Conciliis legitimè congregatis.
269. Nec non in Episcopis, aliisque Prælatis Ecclesiasticis pro suis respectivè subditis.
270. Non item in Principibus sæcularibus.
271. Econtra Pontifex per se loquendo nequit ferre Leges Civiles, nisi pro suis temporaliter, ac civiliter sibi subjectis.
272. Per accidens tamen in nonnullis casibus potest etiam disponere de causis civilibus.
273. Potestas igitur ferendi Leges Civiles primariò competit Imperatori, aliisque Regibus, ac Principibus.
274. Et quidnam quoad hoc valeant Principes, statúsque Imperii?
275. Resolvitur Casus I. cujusdam Clerici, qui contra edictum Principis territorialis frumentum cariùs vendidit.
276. An prætor loci id audiens, tutâ conscientia potuerit confiscare frumentum.
277. An Clerici à Laicis in his, & similibus casibus puniri possint.

278. Re-

278. Resolvitur Casus II. cujusdam Religiosi, dubitantis, an R. P. Commissarius generalis potuerit præcipere ea, quæ videbantur servatu satis difficilia.

279. Constitutiones à R. P. Commissario factæ sine consensu Capituli, non habent vim Legis, sed præcepti duntaxat.

280. Idem tenendum de Ordinationibus factis ab A. R. P. Ministro Provinciali cum assensu solius V. Diffinitorii.

281. Resolvitur Casus III. cujusdam novitiæ, dubitantis, an sub culpa teneatur servare constitutiones Ordinis, & mandata suæ Superiorissæ.

282. Moniales professæ possunt in conscientia obligari præceptis suarum Superiorissarum.

283. Esto etiam Abbatissæ non gaudeant potestate Legislativa.

284. Iniquè tamen obligarent suas Moniales ad monstrandas sibi earum confessiones in scriptis.

285. Gnaviter ergo distinguendum est inter Leges ac præcepta.

286. Quo fine nonnullæ Ordinationes à Superioribus Religiosis factæ in Conventibus prælegi soleant, esto Superioritas præcipentium jamjam exspiraverit?

287. Quanta Potestas Legislativa competat cuivis Prælato, aut Superiori Religioso, universaliter decidi nequit.

288. Monialium potestas præceptiva, & gubernativa, subordinatur potestati Prælatorum altiorum & cur?

289. Religiosi exempti per se loquendo non tenentur Legibus municipalibus Episcoporum, nisi in casibus jure expressis.

290. Per accidens tamen tenentur iisdem sæpesæpiùs sese accommodare.

§. I.

§. I.

Præmittuntur, & breviter resolvuntur quæsita scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos circa potestatem Legislativam.

QUæres primò, quibusnam competat potestas ferendi Leges Ecclesiasticas?

℟. primò. Potestas ferendi Leges Ecclesiasticas universales, id est, universam Ecclesiam obligantes, competit primariò, ac per se summo Pontifici, & quidem independenter à consensu, aut Consilio Cardinalium, vel Concilii generalis. Ita Catholici communissimé nominatim Fagnanus *in cap. Canonum statuta n. 17.* Reiffenstuel *lib. 1. decret. tit. 2. §. 3. n. 53.* Henno *tr. de LL. disp. 3. a. 1. concl. 2.* Ratio est: quia Christus Dominus D. Petro tanquam legitimo Vicario suo, & in hujus persona omnibus aliis legitimis successoribus Petri immediatè, & independenter ab ullo homine contulit curam pascendi oves suas, id est, omnes fideles. *Joan. 21.* dicendo: *Pasce oves meas &c.* ex quibus verbis liquet, quod eidem fuerit concreditum Regimen universæ Ecclesiæ: potestas autem regendi universam Ecclesiam necessa- 267.

riò

riò exigit vim Legislativam: ergo hæc competit S. Pontifici. Videatur *c. solit. 6. de majorit. & obed.*

268. ℟. 2dò. Hæc potestas Ecclesiastica (condendi scilicet Leges, concernentes animarum salutem, rectámque gubernationem) competit insuper aliis, scilicet 1. Concilio Generali legitimè congregato, quod accedente auctoritate, consensu, & approbatione S. Pontificis potest obligare universalem Ecclesiam. 2. Competit insuper hæc potestas Concilio nationali, quod nationi; Provinciali, quod Provinciæ; Diœcesano, quod Diœcesi Leges præscribere potest. 3. Capitulum Cathedrale sede vacante potest præscribere Leges *c. 14. de majorit. & obed.* non tamen tales, quæ juri Episcopali quæsito, aut competentibus Jure speciali Episcopo cedant in præjudicium. Cardinalibus tamen sede vacante non competit potestas ferendi Leges pro universa Ecclesia, prout habetur decisum *c. 3. de Elect. in 6tò.*

269. ℟. jam 3tiò. Insuper hæc potestas Legislativa Ecclesiastica ferendi Leges *particulares*, competit variis Superioribus pro suis respectivè territoriis, & subditis, utputa 1. Episcopo, qui suæ Diœcesi potest præscribere Leges, *c. 2. de constit. in 6tò.* 2. Cardinalibus, qui Ecclesiis, unde titulum sunt sortiti, possunt præscribere Leges *c. 11. de major. & obed.* 3. Prælati Episcopis inferiores, tam

exemp-

exempti, habentes territorium, quàm non habentes territorium, uti sunt Prælati Regulares Mendicantium, gaudentes in suos sibi subjectos Jurisdictione quasi Episcopali, possunt iisdem certas Leges præscribere, licet horum facultas hodie nonnihil sit restricta, prout ampliùs patebit ex dicendis casu 2do. *à. n. 278.* 4tò denique Abbatissæ, tametsi monialibus sibi subditis velut Matres familias possint imponere præcepta, domesticam, etiam regularem, & œconomicam administrationem concernentia; quia tamen ob infirmitatem sexus non sunt capaces Jurisdictionis spiritualis, quippe quæ ordinariè solùm competit subjecto Ordinis capaci; hinc DD. communissimè cum S. Thoma tenet, eas non gaudere potestate Legislativa spirituali.

Quæres 2dò, utrum hæc potestas ferendi Leges Ecclesiasticas competat saltem Imperatori, Regibus, vel aliis Principibus sæcularibus?

℟. Quod non. Ita cum communi DD. 270. Reiffenstuel *lib. 1. decret. tit. 2. §. 13. n. 290.* Ratio est: quia Principibus sæcularibus non competit Jurisdictio in personas Ecclesiasticas, veluti constat ex diversis juribus *c. ult. de rebus Eccl. non alien.* item *c. quamquam de censib. in 6tò:* atqui Lex lata sine Jurisdictione, seu in non subditum, nullam habet vim obligandi, *c. A. nobis. 21. de sent. excomm.* &

c. ult.

c. ult. de constitut. in 6tò. ergo &c. Ex quibus Canonistæ communiter inferunt, non illas duntaxat constitutiones, quibus Principes, ac Magistratus sæculares expressè, & specificè disponunt de Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis in harum præjudicium, sed etiam eas, quibus nominatim, ac specificè, disponere tentant in favorem, ac commodum Ecclesiarum, aut personarum Ecclesiasticarum, irritas esse, & nullius valoris, prout deciditur *c. quæ in Ecclesiarum. 7. de constit.* Et ratio est: quia hôc modo Laici adhuc exercerent quandam superioritatem, & auctoritatem in Ecclesias, atque personas Ecclesiasticas: cùm tamen *Laicis (etiam Religiosis) super Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas*, ut dicitur *l. cit. c. 10*.

Quære 3tiò, penes quos resideat potestas condendi Leges Civiles?

271. ℟. primò. Hæc potestas competit summo Pontifici, in quantum præsefert Principem sæcularem, qui proin potest Leges politicas, id est bonum temporale spectantes, præscribere, sed suis duntaxat subditis temporaliter sibi subjectis. Ratio est: quia cùm respectu horum habeat auctoritatem supremam, immò, & obligationem eos dirigendi in ordine ad bonum publicum promovendum, ac conservandum, debet eidem concedi talis potestas; secus enim foret deterioris conditionis, quàm alii Principes sæcula-

res,

res, nec posset satis efficaciter sibi subjectos gubernare in ordine ad bonum politicum. Fatendum nihilominus est, quòd, quemadmodum Jurisdictio temporalis summi Pontificis non se extendit ubique terrarum, ita, & potestas Legislativa Civilis ejusdem non se extendat ultra territorium Pontificium.

At verò summus Pontifex velut legitimus Christi in terris Vicarius, & Pastor universalis vi Jurisdictionis spiritualis indirectè saltem potest etiam disponere, & judicare de rebus temporalibus, ubi id exigit necessitas fidei Religionis Catholicæ, aut salutis, prout ex *c. Alius 15. q. 6.* aliísque juribus fusiùs ostendunt DD. nominatim Herincx *disp. 3. de LL. n. 60.* & Reiffenstuel *ubi suprà §. 3. n. 58.* Et certè secus non esset satis provisum bono Ecclesiastico, prout rem rectè perpendenti facilè patebit. 272.

℟. 2dò Imperator in Regnis, ac Provinciis pleno jure sibi subjectis potest ferre Leges Civiles. Ita *omnes*. Ratio est: quia Lege Regiâ (ut loquitur Ulpianus *l. quod Principi ff. de const. Princ.*) *populus omne suum imperium & potestatem in Principem transtulit*: ergo etiam potestatem Legislativam, quippe quæ est actus primarius Regiæ potestatis. Quin etiam Regina legitima Regni hæres, licèt nubat, nihilominus gaudet potestate Legislativa. Ratio est: quia supponitur esse 273.

Domina suprema in subditos suos potestate prædita: ergo competit ei facultas ferendi Leges. Hodie tamen Imperator Augustissimus condere nequit Leges universum Imperium obligantes irrequisito consensu Imperii, ac statuum Imperialium, prout videre licet in Instrumento pacis Westphalicæ *art. 8. §. gaudeant 2.* nec non in aliis Recessibus, & capitulationibus, teste M. D. Franc. Schmier *lib. 1. tr. 1. c. 7. sect. 2. §. 3. n. 52. & seqq.*

274 ℟. jam 3tiò. Principes, & status Imperii pro suis respectivè territoriis possunt ferre Leges particulares, veluti communiter tenent DD. conformiter *l. 9. ff. de J. & J.* Ratio est: quia Principes & status Imperii in suis territoriis vicem Imperatoris obtinent: ergo idem valent quoad hoc, quod Imperator in Regnis sibi subjectis. Quin etiam sive ex concessione Imperatorum, sive etiam ex consuetudine Principes Imperii possunt facere constitutiones juri communi contrarias: non tamen possunt Episcopi in suis Diœcesibus ferre Leges Juri Canonico communi contrarias; quia in hoc 2do casu timendum foret ingens animarum periculum; quod tamen non est timendum ex priori, prout sapienter advertunt Abbas Panormit. *c. ult. n. 9. de consuet.* Engel *de const. n. 19.* & Reiffenstuel *lib. 1. tit. 2. §. 4. n. 82.* Quantum verò circa hoc valeant alii Nobiles videri potest apud M. D. Schmier. *l. c. a. 66.*

§. II.

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici, de Potestate Legislativa.

CASUS PRIMUS.

Quidam Princeps sæcularis dum inaudiit, à suis subditis frumentum pretio notabiliter excessivo fuisse venditum, eò quòd aeris inclementia, niviúmque copia visa sint portendere messem parcissimam: totis viribus in id incubuit, ut pauperum subditorum bono prospiceret, simúlque divitum avaritiæ modum poneret: quem in finem generali edicto sub pœna confiscationis, & graviori adhuc mulcta prohibuit, ne quispiam in suo territorio præsumeret schaffam frumenti, seu Siliginis utì appellamus, cariùs venderet, quàm octo florenis. Jam verò Titius Clericus putans se velut personam Ecclesiasticam non adstringi ad observantiam hujus edicti, utpote à sæculari Principe duntaxat emanati, 20. aut plures Schaffas vendidit majori pretio, singulas scilicet pro 9. florenis; quod, ubi Prætor illius loci intellexit, veteris amicitiæ (scilicet) causâ, quam à longo jam tempore portaverat erga Titium, illico jussit præfatum frumentum per suos satellites confiscari. Dubitare jam licet 1. an Titius Clericus à Principe sæculari potuerit obligari?

ligari ad servandam cum aliis taxam communem? Item 2dò, an dictus Prætor tutâ conscientia potuerit procedere ad confiscationem.

275. ℟. ad primum, quòd licèt Princeps probabiliùs per se, ac directè non potuerit obligare Titium, ceu personam Ecclesiasticam, idque defectu Jurisdictionis, & ratione privilegiorum clericalium suprà *n. 270.* allegatorum; Tenebatur nihilominus Titius sese accommodare, & observare præfatam constitutionem, ex eo saltem titulo, quòd præsupposita hac Lege Generali ratio naturalis dictet, quòd etiam Clericus, ceu pars communitatis, non debeat discordare à toto; tum etiam, quia Jure naturali, ac divino tenebatur vitare scandalum, quod procul dubio dedit populo; dum avaritiæ nimiùm condescendit, & malô suo exemplo alios forsitan in eandem sententiam, vel potius licentiam prævaricandi Legem justissimam pertraxit, non sine præjudicio communitatis; tum denique, quia Jure naturali notum est, quòd non liceat quamcunque demum mercem vendere carius justô pretio: atqui justum pretium censetur illud, quod publica auctoritate fuit taxatum. Hac de causa Reiffenstuel *l. 1. decret. tit. 2. §. 13. n. 304.* cum Sperello, Navarro & aliis rectè infert, Clericum mortaliter peccare, onúsque restitutionis incurrere, si notabiliter majore pretio res suas vendat.

℟.

℞. jam ad 2dum. Si Prætor processit ad confiscationem frumenti in vindictam criminis, malè fecit. Ratio est: quia Clerici nullatenus tenentur Legibus Civilibus quantum ad vim coactivam *c. at si Clerici c. qualiter de Judiciis*, & alibi sæpiùs, prout infrà *n. 365.* videbitur: ergo Prætor haud exiguam fecit injuriam Titio, si intuitu vindictæ sumendæ (prout videtur fecisse ex facti specie) processit ad vindictam criminis. Secus dicendum foret, si id solùm fecisset animô impediendi transgressionem præfatæ constitutionis; quia cùm vi sui muneris fuerit obligatus ad manutenendam Principis constitutionem, vitio eidem verti non potuisset, quòd voluerit impedire illius transgressionem. 276.

Dices tamen contra hoc: praxis hodierna huic resolutioni videtur contraria: Solent enim Clerici passim puniri à sæcularibus; nam 1. si Clericus tempore nocturno deprehendatur portare arma vetita Lege Civili, Judex Civilis ea tollit per suos Ministros. Rursus 2. casu quo Clericus contrà edictum Principis sæcularis ingreditur nemora animo jaculandi feras &c. à Venatoribus deprehensus solet spoliari armis in pœnam commissi delicti: ergo &c.

℞. Cum Castropalao *de LL. tr. 3. disp. 1. punct. 24. §. 6. n. 9.* & Henno *disp. 3. q. 7. art. 3. concl. 3.* hæc & similia fieri de Jure non 277.

 posse

posse in vindictam, seu punitionem criminis, bene tamen eo fine, ut Clericus ablatis sibi armis, non amplius committat in Leges, ad quarum observationem Jure, & æquitate naturali tenebatur, vel ut resarciat damna Principi, aut Reipublicæ illata: quibus cessantibus arma eidem restitui deberent, esto fortassis alicubi contrarium fiat, utique non sine injuria status Clericalis.

CASUS SECUNDUS.

Sempronius Nationis nostræ Germano Belgica Commissarius Generalis dignissimus, peracto visitationis Circulo, & absoluto jam Capitulo Provinciali fecit nonnullas constitutiones, quas judicavit pro bono Provinciæ, honore Dei, & decore Seraphici Ordinis summopere proficuas; quia tamen nonnullæ earum videbantur satis difficiles observatu, immò verò natæ ad illaqueandas, & implicandas subditorum conscientias; hinc nonnemo dubitare posset 1. an R. P. Commissarius Generalis potuerit sine consensu Capituli Provincialis facere hujusmodi constitutiones, etiam in conscientia obligantes. 2. An prædictæ constitutiones habeant vim Legis ita, ut hodiedum obligent, tametsi Sempronius suo, quòd dignissimè gerebat, officio, jamjam sit defunctus?

278. ℟. ad primum. Sempronius, ceu Reverendissimus Commissarius, & Legitimus Superior, potuit facere hujuscemodi ordinationes, & ad earum observantiam secundùm

dùm exigentiam causæ, & proportionem materiæ obligare graviter, vel leviter, etiam independenter à consensu Capituli, vel V. Diffinitorii. Ratio est: quia in Capitulo Toletano *Anno 1633.* celebrato hæc potestas præcipiendi Superioribus Ordinis nostri Seraphici expressè conceditur, prout patebit ex textu statutorum, proximè adferendo: idque omnino sapienter, conformiter ad mentem sanctissimi P. N. Francisci, qui *c. 10. S. Regula* jussit, ut Ministris nostris (ideoque & Commissario Generali, ceu substituto Reverend. P. Ministri Generalis, obediamus *in omnibus, quæ promisimus Domino observare, & non sunt contraria animæ, vel Regulæ nostræ*: atqui præfatæ constitutiones, esto videantur satis difficiles, non tamen sunt contrariæ animæ, neque S. Regulæ nostræ: ergo &c. Meritò tamen monent eadem statuta Toletana *c. 8. §. 10. ut Caveant Prælati in Capitulis à multiplici Legum constitutione, & nimia præceptorum, & censurarum impositione, ut contemptus, & oblivionis periculum evitetur*; nam si sancitis hactenus saluberrimis, & planè non paucis constitutionibus ad conservandam regularem disciplinam ordinatis identidem superaddantur novæ, tandem non sine permagno animarum periculo contemptui habebuntur nedum posteriores, sed & priores, quô fiet, ut plus noceant medicamenta, quàm vulnera; quamob rem Ta-

citus *lib. 3. annal.* rectè dixit: *corruptissimæ Reipublicæ, plurimæ Leges.*

279. ℟. jam ad 2dum quæsitum hujus Casus, dictas constitutiones non habere, nec unquam habuisse vim Legis; unde etiam non ampliùs tenemur illis, nisi in quantum ad observantiam S. Regulæ, vel ad evitandum scandalum necessitas id exigat. Ratio hujus rursus desumi, ac peti debet ex nostris statutis generalibus emanatis in Capitulo Toletano *Anno 1633.* ubi *cap. 8. §. 10. de constit.* leguntur sequentia formalia: *atque adeò declaramus, nullos nostræ Religionis Prælatos posse per se ipsos sine Generalis, aut Provincialis Capituli consensu constitutiones facere*, quæ vim Legum habeant, *cæteros impostorum obligantium: poterunt tamen* præcepta *imponere, quæ pro durante Prælati imponentis officio vim habeant obligandi.* Videatur de hoc Kerckhove, *in statut general. c. 8. §. 10. n. 2.* Herincx *part. 2. tr. 3. disp. 3. de LL. n. 56.* Reiffenstuel *lib. 1. Decret. tit. 2. §. 4. n. 97.*

Quid ergo tenendum, inquies, de Ordinationibus in Capitulo intermedio ab A. R. P. Ministro Provinciali, & V. Diffinitorio factis?

280. ℟. Hujusmodi constitutiones, & ordinationes, utpote legitima auctoritate factæ, verè obligant subditos juxta mentem A. R. P. Ministri Provincialis, & V. Diffinitorii, plerumque tamen sub pœna duntaxat, nisi

Su-

Superiores aliud exprimant; id, quod satis clarè colligitur ex illis statutorum generalium verbis: *Tandem declaramus per hac statuta*, & alia quæcunque, *fratres non adstringi ad culpam, nisi alias per jus divinum, & humanum fuerint obligati &c. &c.* Quia tamen A. R. P. Minister Provincialis sine consensu totius Capituli (quod utique non in solo Diffinitorio, sed in hoc, & reliquis vocalibus simul consistit) non gaudet potestate Legislativa, sed præceptiva duntaxat, uti liquet ex dictis *n. 297.* hinc dicendum, quòd talium constitutionum vigor exspiret cum V. Diffinitorio, nisi à Provincia ultrò acceptentur, & Legis instar custodiantur, vel à Diffinitorio, & Provinciali Neo-Electo de novo confirmentur; de quo, nisi certò constet, facilè præsumendum non est, secus enim non sine periculo, & detrimento animarum timenda foret nimia constitutionum, & ordinationum multiplicatio, eò quòd vix non in singulis Capitulis etiam intermediis novæ Ordinationes, seu constitutiones cudantur. Vid. Reiffenstuel *loc. cit. n. 99.*

CASUS TERTIUS.

C*Aja Abbatissa Monialibus sibi concreditis assuevit non pauca præscribere, è quibus nonnulla videbantur satis difficilia, utpute 1. ut nulla sine speciali licentia cuivis demum sæculari*

loqueretur, nec ullum ab ipsis acceptaret donarium. 2. Ut quavis singulis diebus interesset duobus sacris. 3. Ut nulla præsumeret sine præscitu suo (Abbatissa scilicet) scribere litteras, vel ab alio quocunque demum scriptas acceptare, vel aperire. 4. Denique mandavit, ut singula singulis diebus veneris in cœna perpetuò abstineret à vino, idque in honorem Domini eo die felle potati. Venit proin una ex novitiis cæteris scrupulosior (an prudentior dicam? nescio) sciscitans è Confessario, an ad hæc, & similia mandata Abbatissæ in conscientia teneatur, & quidem in perpetuum?

281. ℟. Novitia ad hujusmodi mandata non tenetur in conscientia sub culpa, multò minùs sub pœna peccati mortalis; potest tamen ad ea obligari sub pœna expulsionis à Religione, vel sub alia adhuc mitiore. Ratio est: quia Novitia nondum supponitur sese obstrinxisse mediante professione ad observantiam aliarum constitutionum. Et licet Abbatissa (quemadmodum, & quivis alius Superior Religiosus) vi susceptionis ad sacrum Ordinem aquirat quodammodo jus in Novitiam, vi cujus potest eam obligare sub pœna ad observantiam disciplinæ regularis, non tamen acquirit jus, ut possit etiam obligare sub culpa. Hac de causa *c. ad Apostolicam de Regular.* dicitur: *Novitii veniunt ad Religiones non ut statim profiteantur, seu earundem statutis obligentur, sed ad hoc, ut* pro-

probent, an mores & statuta Religionis ipsis placeant.

Dixi tamen: *Novitia non tenetur*; secus 282
quippe resolvendum est de Monialibus jamjam professis, quippe quæ solenni professione voverunt obedientiam nedum suis Superioribus altioribus, verùm etiam Abbatissis, vel, ùt in aliis Monasteriis appellari, solent, Superiorissis, aut etiam Matribus spiritualibus; frustra autem vovissent obedientiam, nisi voluissent sese obligare ad obediendum saltem in iis, quæ ad conservandam regularem disciplinam, & œconomicam gubernationem sunt necessaria: ergo. Rectè proin resolvit Felix Potestas *Exam. Confess. tom. 1. part. 1. c. 2. n. 202. item n. 207.* Abbatissam aut Priorissam posse suis Monialibus præcipere *in virtute S. obedientiæ*, præcepta spiritualia imponere in conscientia graviter, vel leviter obligantia; utputa ut singulis diebus intersint duobus sacris; hac, vel illa die communicent &c. licèt enim fœminæ capaces non sint jurisdictionis spiritualis ad claves spectantis, seu dependentis à sacris Ordinibus, ùt est potestas ferendi censuras, absolvendi, benedicendi &c. sunt tamen capaces Jurisdictionis præceptivæ, & correctivæ, quæ non dependet à Clavibus, nec ab ordinibus, sed est superioritati annexa: quippe quæ potest impartiri etiam Laicis, qui in nostro Ordine Seraphico possunt institui

coram fœmina, cui nec DEus, neque ullus mortalium unquam voluit concredere potestatem judicandi, aut discutiendi occultas conscientiarum latebras. Imprudens verò existimari debet ex eo, quia simplicioribus facile potest cedere in lapidem offensionis, & dare ansam innumeris sacrilegiis, dum sibi persuaserint, se teneri omnia sua, quantumcunque occulta delicta in chartam redigere, quod tamen verecundia prævalente non facient, nec etiam plùs, quàm scriptotenus annotarunt, Confessario exponent. Quin immò tales Superiorissæ damnabili sua curiositate semetipsas exponent periculis tentationum, & aliorum peccatorum, dum tentant penetrare conscientiarum abdita, quæ DEus sibi soli, suísque Vicariis, Sacerdotibus scilicet legitimè approbatis, voluit reservata. Videantur de hoc, quæ habet R. P. Paulus de Barry *in solitud. Hagiophila die 3tia dissert. matut.*

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

COlliges ex hactenus dictis primò, gnaviter esse distinquendum inter Legem propriè talem, & inter præceptum; nam ad evitanda animarum pericula, & conscientiarum perplexitates plurimùm interest, 285.

nôsse

nôsse, an, quomodo, & quamdiu Superiorum mandata obligent: atqui ex hactenus dictis certum esse debet, aliter obligare præceptum, & aliter Legem propriè talem, quippe quæ non exspirat cum morte præcipientis: ergo. Unde R. P. Kerckhove *in statut. gener. c. 8. §. 10.* Sapienter monet, statuta ab universali capitulo condita, & vim Legis obtinentia sub diversis titulis, ac Rubricis esse ponenda ab ordinationibus in Capitulis à V Diffinitorio factis, quæ non habent vim Legis, sed præcepti duntaxat, exspiraturi cum morte præcipientis.

Dices tamen. Cur ergo in Conventibus hinc inde ordinationes in Capitulis intermediis factæ à V. Diffinitorio annuatim prælеguntur, & promulgantur æquè, ac statuta Generalia vel Provincialia?

286. ℞. Hanc promulgationem ordinationum Capitularium, factarum à solo V. Diffinitorio, non fieri annuatim, & quantum mihi constat, non jubentur annuatim prælegi, aut promulgari, sicut alia statuta Generalia, & Provincialia prælegi debent. Si tamen alicubi Superior localis curet, seu jubeat hujusmodi ordinationes annuatim, post promulgationem statutorum prælegi, etsi Diffinitorium à quo condita sunt, jamjam exspiraverit, dicendum, & supponendum est, id non fieri eo fine, ut subditi credant se ad eorum observantiam etiamnum adstringi,

sed

sed potiùs talia proponi per modum simplicium ordinationum, quæ defacto potiùs habent rationem Consilii, quàm præcepti; nisi supponantur de tali materia, ad quam aliunde per jus naturale, vel divinum, vel positivum obligamur.

Colliges 2dò, ea, quæ superiùs *n. 278.* 287.
de potestate Legislativa Superiorum Religiosorum diximus, esse intelligenda de Superioribus nostræ S. Religionis duntaxat, & præcipuè de Prælatis nostræ Nationis Germano-Belgicæ. Quanta autem potestas Legislativa hodie competat Prælatis aliarum Religionum, tantò minùs unica resolutione valet decidi, quantò pro diversitate Religionum differentior modus regendi convenit, immò verò necessarius est, prout præter alios sapienter advertunt Castropalao, & Herincx noster. Plura tamen particularia de hac potestate Prælatorum videri possunt ad libitum apud Eximium, & M. D. P. Franc. Schmier *l. 1. tr. 1. c. 4. sect. 2. §. 4. à n. 106.* & apud P. Wex *in Epitome Can. de Prælatis Regular. part. 1. c. 6. n. 14. & seqq.*

Colliges 3tiò, potestatem præceptivam, & gubernativam Monialium esse subordinatam altiori potestati Superiorum Ordinis, quibus post DEum obedientiæ vinculo sese obstrinxêre. Hinc, si Superior alicui Abbatissæ, vel Superiorissæ interdicat, ne hoc vel illud suis Monialibus præcipere, vel etiam

pro-

prohibere præsumat, omnino tenentur sese accomodare, ita, ut secus faciendo non mereantur audiri à suis subditis: idque prudenter omnino ordinatum fuit: quia in præceptis imponendis, præsertim talibus, quæ ad longiusculum tempus durent, requiritur eximia prudentia, quæ non solet reperiri in mulieribus, inquit Felix Potestas *Exam. Confess. tom. 1. p. 1. c. 2. n. 112.* ergo illarum potestas meritò fuit subordinata gubernio Prælatorum majorum.

289. Colliges 4tò, Regulares exemptos per se loquendo non adstringi ad Leges universales Episcoporum, nisi in casibus Jure expressis, videndis apud nostrum A. R. P. Kazenberger *in supplem. Theolog. Decal. c. 1. sect. 3. n. 235. & seqq.* Ratio est clara: quia Leges, vel mandata non stringunt, nisi subditos: at Regulares exempti eô ipso, quòd exempti supponantur, non stant sub Jurisdictione Episcoporum, sed suorum duntaxat Superiorum Religiosorum immediatè: ergo per se loquendo non tenentur ad constitutiones particulares. Nihilominus oportet ut Reverendissimos Ordinarios *loco Sanctorum Apostolorum subrogatos pro debita, ac Apostolicæ Sedis reverentia congruo honore, & convenienti observantia veneremur*, prout nos exhortatur Leo X. *Bulla. dum intra: §. 24.* ubi pariter admonet, Episcopos, *ut nos affectu benevolo prosequantur, charitativè tractent, ac benignè foveant tanquam*

coope-

cooperatores in agro dominico, nostráque jura omni charitate custodiant, atque defendant. Videantur de hoc Fagnanus *lib. 1. Decret. c. quod super his 9. de major.* & *obedi. n. 29.* Mathæucci *in officiali Curia, de Exempt. à n. 46.*

Dictum tamen fuit: *Per se loquendo non adstringi Regulares &c.* Nam per accidens non raro emergere potest casus, in quo ob evitandum scandalum tenentur Regulares se conformare, & accomodare constitutionibus municipalibus Episcoporum veluti communiter notant DD. apud nostrum Kazenberger *l. cit.* Nec dubitandum quin hac de causa Concilium Trident. *sess. 25. c. 12. de Regular.* præceperit, ut Regulares etiam exempti Episcopis obediant in festorum observatione, & interdicto, nec non in cessatione à divinis. Videantur de hoc Felinus *in c. dilectus de offic. Ordin.* Suarez *de LL. l. 4. c. 20. fine.* Palao *part. 1. tr. 3. disp. 1. punct. 24. n. 11.* 290.

CONFERENTIA UNDECIMA.

De obligatione Legum, præsertim humanarum, & pœnalium.

SUMMARIUM.

291. Lex naturalis, & divina obligant in conscientia.
292. Similiter Leges humanæ propriè tales possunt, immó debent obligare in conscientia.
293. Quantum verò Legislator obligare voluerit, desumendum est, vel ex mente ipsius, vel ex tenore Legis.
294. Alia dicitur Lex moralis, seu præceptiva, alia merè pœnalis; & alia mixta; è quibus.
295. Moralis obligat ad actum: merè pœnalis ad pœnam duntaxat, mixta veró ad utrumque.
296. Unde colligendum sit, quòd aliqua Lex sit merè pœnalis?
297. Unde item desumendum, an Lex graviter, vel leviter tantùm obliget?
298. Leges humanæ regulariter loquendo non obligant cum periculo vitæ.
299. Bene tamen in casu, ubi id exigit bonum commune, vel quando violatio Legis cederet in contemptum Dei &c.
300. Legislator ad materiam tam materialiter, quàm formaliter levem nequit obligare graviter.

301. Ad materiam autem undequaque gravem potest, saltem validè, obligare sub culpa levi duntaxat
302. An etiam licitè id possit?
303. Resolvitur Casus I. de quodam Cive, qui contra edictum Principis noluit manifestare quantitatem bonorum suorum.
304. Hæredes probabiliùs nequeunt tutâ conscientia abscondere bona defuncti eo animo, ne juxta proportionem totius hæreditatis cogantur pendere tributum censûs vulgò die Vermögen-Steuer.
305. Praxis contraria abusus potiùs meretur dici, quàm usus.
306. Quid Confessario cum tali pœnitente sit agendum?
307. Resolvitur Casus II. de quodam Religioso, cui ob periculum scandali fuit prohibitum tractare sclopetum, vel alia id genus arma.
308. Qui si similia tractaret in iis circumstantiis, in quibus ne quidem posset sequi scandalum, non peccaret:
309. Prout pluribus aliis exemplis declaratur, in quibus cessat periculum commune, & finis adæquatus Legislatoris.
310. Secus dicendum, si periculum scandali solùm cessaret respectu hujus hominis in particulari, non item in communi.
311. Resolvitur Casus III. Cujusdam malefactoris, qui sæpius quidem incarceratus, semper evasit: novissimè verò, ut denuo evaderet, custodem Carceris gravissimè percussit;
312. Proptereáque graviter deliquit.
313. An, vel quibusnam liceat hujusmodi captivo consulere fugam, vel ad eam captandam suppetias ferre?

314. Leges humanæ raró obligant cum periculo mutilationis, famæ, vel alterius gravissimi detrimenti.

315. Qui ob gravem infirmitatem corporis diebus jejunii carnes comedit, non peccat.

316. Nec peccat Excommunicatus, qui ob vitandum scandalum, vel aliud grave damnum se gerit velut non Excommunicatum.

317. Qui præceptum circa materiam tam materialiter, quam formaliter levem transgreditur, non peccat graviter, tametsi Legislator intendisset graviter obligare.

318. Transgressor Legis pœnalis non fit semper ipsò facto obnoxius pœnæ.

319. An pœna sit latæ, vel ferendæ sententiæ colligendum est ex verbis, ac tenore Legis.

320. Pœnæ Ecclesiasticæ, quibus censura aliqua ipso facto incurrenda decernitur, criminis admissione illico incurruntur.

321. Non item aliæ pœnæ propriè tales, præsertim Civiles, quæ ad sui executionem requirunt actum positivum.

322. Solvitur quædam instantia in contrarium.

§. I.

Præmittuntur, & breviter resolvuntur quæsita, scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos circa obligationem Legum humanarum, præsertim pœnalium.

QUæres primò, utrum Leges, præsertim humanæ obligent in conscientia, & coram Deo?

R. I.

℟. 1. Lex naturalis, & divina certò obligant in conscientia secundùm omnes rectè sapientes, ait Babenstuber *tr. 3. disp. 2. a. 1. n. 1.* Ratio prioris est: quia Lege naturali, vel jubemur facere ea, quæ sunt intrinsecè bona, convenientia creaturæ rationali, vel prohibemur facere ea, quæ sunt intrinsecè mala: at, implicat (inquit M. D. Franc. Schmier) actum naturæ rationali quà tali dissentaneum exercere, nec simul in conscientia sentire reatum culpæ; unde Doctor Gentium dum *Rom. 2.* docuit, etiam gentibus Lege scripta destitutis, naturalem Legem esse cognitam, addidit hanc causalem *testimonium reddente illis conscientia ipsorum.* Ratio autem posterioris de se liquet: si enim teneamur parere Legibus humanis, quid ni, & divinis? Et certè Christus Dominus *Matth. 19. c.* satis clarè innuit, mandata DEI sub dispendio salutis esse observanda. 291.

℟. jam 2dò. Etiam Lex humana tam Ecclesiastica, quàm Civilis possunt obligare in conscientia. Ita rursus *omnes.* Ratio desumitur tum ex illo Apostoli *ad Rom. 13. omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit - ideò necessitate subditi estote non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam,* id est, ait Cardenas *Cris. Theolog. tr. 3. disp. 22. c. 3. n. 34.* propter obligationem conscientiæ. Et certè id habet praxis, & communissima persuasio fidelium; tum etiam quia Lex humana 292.

fertur à Superiore quà tali, id est, quà prædito potestate obligandi, à Deo sibi communicata; de quibus *Luc.* 10. *v.* 16. dicitur: *Qui vos spernit, me spernit &c.* ergo in conscientia tenemur nos accommodare.

293. Dictum tamen fuit. *Leges humanas posse obligare &c.* ad innuendum, quòd, tametsi Legislatores subinde utantur verbis præceptivis, utputa: *jubemus, mandamus, singuli hoc observent &c.* non tamen semper per hæc intendant subditos obligare; immò verò contrarium non raró solent in fine talium constitutionum exprimere: fatendum tamen est, hujusmodi constitutiones ne quidem ad pœnam subeundam obligantes, dici non posse *Leges*, sed potiùs merentur dici consilia, vel simplices quædam ordinationes. Videatur Castropalao *tr.* 3. *disp.* 1. *pu.* 14. *num.* 5.

Quæres 2dò, utrum Leges humanæ propriè tales obligent ad solam pœnam, an verò etiam ad actum præceptum v. g. ad solvenda pedagia, vel gabellas? &c.

294. Ante responsionem advertendum est, Legem humanam, ùt sic communiter dividi 1. In *moralem* (quæ etiam appellari solet *præceptiva*) 2. In *merè pœnalem*, & 3. in *mixtam*. Moralis ea censetur, vi cujus Legislator in ordine ad dirigendos mores (unde & *moralis* dici solet) aliquid absolutè præcipit, vel prohibet, sine adjectione pœnæ.

Lex

Lex purè pœnalis est, dum Legislator ad culpam non intendit obligare, sed ad solam pœnam; veluti faciunt satis communiter statuta diversarum Religionum. Denique Lex mixta appellari solet illa, quá aliquid præcipitur, vel prohibetur ita, ut Legislator illico adjiciat pœnam à transgressoribus subeundam, v. g. dicendo: *Prohibemus, ne quisquam præsumat frumentum è Provincia evehere, quicunque autem deprehensus fuerit hanc nostram constitutionem fregisse, hanc pœnam pecuniariam solvat &c.* Porro, si Legislator ad utrumque velit subditos obligatos, prout fit in hoc casu dicitur Lex *copulativè mixta:* sin verò velit duntaxat alterutrum, scilicet, ut, vel frumentum non evehatur, vel pœna evehentibus taxata solvatur, dicitur Lex *disjunctivè mixta.* Hôc not.

295. ℟. ad quæsitum: Lex moralis, seu præceptiva obligat in conscientia ad actum præceptum v. g. ad auditionem Missæ. Lex purè pœnalis ad pœnam, disjunctivè mixta obligat indeterminatè, vel ad actum ejusvè omissionem, vel ad pœnam: denique Lex copulativè mixta obligat determinatè ad actum, & ad pœnam, si violetur. Ratio hujus desumi debet ex dictis: quia Leges obligant juxta intentionem Legislatoris: atqui mens Legislatoris est, ut Lex moralis servetur, ut talis, pœnalis, ut pœnalis &c. ergo. Videatur Babenstuber *ubi suprà a. 1. n. 4.*

U 4 At,

At, inquies, unde colligendum est, quòd aliqua Lex sit merè pœnalis, vel quòd sub gravi, aut levi duntaxat culpa obliget?

296. ℟. ad primum: An Lex aliqua sit purè pœnalis, colligendum est præcipuè ex verbis, & mente Legislatoris, qui, si absolutè aliquid præcipiat, vel prohibeat, censeri debet voluisse condere Legem moralem, & non merè pœnalem, tametsi transgressoribus simul pœnam taxet. Ratio est: quia intentio Legislatoris est quasi anima Legis: ergo si is non tantùm pœnam decernat, sed absolutè aliquid præcipiat, vel prohibeat, censendus est voluisse condere Legem moralem, vel certè mixtam. Fatendum nihilominùs est, non posse circa hoc punctum tradi regulam aliquam universalem, sed vel maximè etiam attendendam esse consuetudinem, quippe quæ *est optima Legum interpres c. cum dilectus.* item *l. 37. ff. de LL.* Videatur Reiffenstuel *Theol. moral. tr. 2. de LL. dist. 2. n. 33.*

297. ℟. jam ad 2dam quæsiti partem. Utrum Legislator graviter, vel leviter duntaxat voluerit obligare, colligendum est ex sequentibus indiciis. 1. Ex gravitate materiæ, quæ, nisi aliunde constet, Legislatorem voluisse leviter duntaxat obligare, semper censetur graviter prohibita. 2. Ex gravitate pœnæ adjunctæ, utputa excommunicationis majoris, maledictionis æternæ, mortis, exilii &c.

lii &c. nam tales pœnæ non solent infligi, nisi ob culpam gravem. 3. Ex gravitate verborum magnam in se vim habentium, ut si dicat: mandamus in virtute S. obedientiæ, strictissimè præcipimus &c. 4. Denique ex usu, consuetudine, vel communi prudentium, & timoratorum Judicio; hinc cùm omnes probi obligationem de jejunio Ecclesiastico, de abstinentia á carnibus, de communione annua &c. judicent esse gravem, prudenter dubitare non licet, quin contraveniens graviter delinquat. Vid. Henno *de LL. disp. 3. q. 8. conclus. 3.* Kresslinger *addit. post. n. 28. ad tract. 2. dist. 2. q. 3. Theolog. mor.* R. P. Reiffenstuel.

Quæres 3tiò, an Leges humanæ ad sui observantiam obligent cum periculo vitæ?

℞. Regulariter non obligant cum periculo vitæ, bene tamen 2. quando id exigit bonum commune, vel quando transgressio Legis cederet in contemptum Dei, Religionis, fidei, aut potestatis Legislativæ. Ità *ex communi DD.* Herincx *disp. 3. de LL. q. 13.* Reiffenstuel *cit. n. 23. & 24.* Henno *ubi suprà q. 10. conclus. 1. & 2.* Ratio prioris est: quia potestas humana regulariter loquendò non potest obligare ad id, quod est moraliter impossibile: atqui observantia Legis cum periculo vitæ, vel etiam famæ integræ, immò cum notabili jactura bonorum fortunæ, est moraliter loquendo impossibilis: ergo &c. 298.

U 5 Ra-

299 Ratio autem posterioris est: quia bonum commune præferri debet bono privato, quemadmodum totum corpus debet præferri membro privato: ergo ubi publica necessitas, id exigit, potest Legislator humanus obligare subditos cum periculo vitæ; hac de causa milites tenentur servare suas stationes, hostem aggredi &c. cum evidenti periculo vitæ: Similiter Parochus tenetur tempore pestis succurrere suis Parochianis, eisdem administrando SS. Ecclesiæ Sacramenta, non obstante evidenti periculo infectionis, nisi in aliquo casu particulari conservatio talis Pastoris esset necessaria ad aliorum plurium salutem. Similiter dum aliquid petitur fieri in contemptum Dei, aut Religionis sanctæ, vel etiam potestatis Ecclesiasticæ, positivè intenditur dehonoratio Dei, at in nullo casu licet Deum positivè inhonorare, aut contemnere: ergo &c. *Vid. DD. citt.*

Quæres 4tò, utrum Legislator humanus materiam levem sub obligatione gravi possit præcipere, aut prohibere:

300. ℟. primò. Legislator humanus ad materiam undequaque, id est, tam absolutè, quàm respectivè levem (de quà infrà *à n. 327:*) nequit graviter obligare. Ita *communis*, & certa sententia DD. Ratio est; quia Lex debet esse rationabilis, & justa: atqui ad materiam undequaque levem graviter, & sub periculo æternæ damnationis obligare, nec

nec est rationabile, neque justum, ut de se liquet: ergo &c.

℟. 2dò. Ad materiam gravem potest graviter obligare, nihilominus si velit, potest etiam leviter duntaxat obligare ad illam. Ita contra non paucos tenent Suarez, Laymann, Herincx *de Leg. disp. 3. n. 163.* quos sequitur noster A. R. P. Kazenberger *supplem. Decalog.* P. Sporer *c. 1. sect. 3. n. 204.* Ratio est: quia *actiones agentium non operantur ultra intentionem eorum*, ut habet commune axioma: ergo si Legislator non velit, nisi leviter obligare (tametsi posset graviter; cùm materia supponatur esse capax gravis obligationis) subditi prævaricando Legem, non, nisi leviter delinquent. Id quod ampliùs suaderi potest ex eo: quia Legislator humanus hujusmodi Legem posset omnino abrogare, tollendo omnem obligationem: ergo etiam potest saltem validè tollere obligationem gravem. 301.

Dixi *Saltem validè potest tollere obligationem gravem &c.* Nam si omnibus pensatis videatur necessarium ad bonum Reipublicæ, vel communitatis, ut Legislator graviter obliget ad talem materiam, quia fortassis prævidet, fore, ut subditi sumant ansam faciliùs prævaricandi Legem sub veniali duntaxat obligantem, putat Henno & alii, Legislatorem peccatorum, leviter duntaxat obligando, eò quòd irrationabiliter agat, & sua potestate negativè saltem abutatur. Nihilo 302.

se-

fecius Herincx *l. cit.* sapienter ait, praxin illam diversarum Religionum, quæ suos Alumnos ad materiam de se capacem obligationis gravis non volunt, nisi sub culpa levi, vel sub mera pœna obligatos, esse prudentissimam, eò quòd etiam culpa levis timoratas conscientias pungat, ideóque à transgressione retrahat, simúlque in gravis lapsûs discrimen non abducat.

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici de obligatione Legum humanarum.

Titius Princeps statutum edidit, ut deinceps singuli Cives secundùm proportionem bonorum suorum contribuerent ad sublevanda onera publica, quæ indies quasi accrescere videbantur; qua de causa voluit, ut post obitum cujusvis civis bona ab eo relicta per Notarios Publicos diligenter registrarentur, quatenus inde posset taxari quantitas tributi census, id est; Die Vermögen-Steuer/ *ut vocant; bona verò ab Hæredibus abscondita, si qua ex pòst facto invenirentur, fisco cedere voluit: hujus constitutionis haud immemores quidam hæredes, dum animadverterunt parentem suum pedetentim morti appropinquare, optima quæque mobilia clam asportârunt, ne quantitas bonorum ab eo*

reli-

relictorum innotesceret, Principi, vel Magistratui; & quòd ampliùs mirandum, dum Notarii deputati bona reliqua quàm diligentissimè registrâssent, nescio quô fato, obliti sunt registrare illam contignationem domûs (quam germani appellare solent den Boden *) in qua registrum confecerant. Jam verò quidam ex hæredibus conscientiæ stimulis nonnihil agitatus, è Confessario scire petit 1. An præfata constitutio censenda sit merè pœnalis, ita, ut solùm obliget ad solvendam pœnam transgressoribus taxatam, non item ad manifestationem bonorum? 2. An tutâ conscientia possint dissimulare manifestationem contignationis, utpotè satìs pertiosa, cui registranda præfati Notarii probabiliùs ex inadvertentia supersederant?*

℞. ad primum. Certum videtur, præfatam Principis constitutionem non esse merè pœnalem, sed etiam moralem, ideóque non obligare duntaxat ad pœnam transgressoribus taxatam, sed etiam ad quantitatem bonorum fideliter manifestandam, aut certè non abscondendam. Fortassis hæc resolutio nonnullis videbitur difficilis observatu, mihi tamen probatu tam difficilis non apparet; certum quippe est, ex Jure divino reddendum esse *tributum, cui tributum, ad Rom. 13. v. 7. & quæ sunt Cæsaris Cæsari. Matth. 22. v. 21.* Certum insuper est, tributa (debitis conditionibus vestita) vi Justitiæ legalis, immò etiam vi Justitiæ commutativæ, esse de- 303.

bita

bita Principi: atqui tam JustitiaLegalis quàm commutativa obligat in conscientia: ergo &c. Et certè ratio & æquitas naturalis dictat, justo mandato legitimi Superioris esse obtemperandum: atqui Princeps supponitur esse Superior legitimus, mandatum verò pariter est justum, æquitati naturali consentaneum, & communi usu diversarum Nationum receptum: quid enim amabo! quid magis videatur consentaneum æquitati, quàm ut is, qui plus possidet, proportione Geometrica plus tribuat, quàm alius minùs habens? quid magis consentaneum rationi, quàm ut membra communitatis secundùm proportionem facultatum concurrant ad conservandum bonum publicum? at, hoc nunquam fiet, si bona sua absconderint; qui potiùs è contrario continget, ut ii, quin minus habent, plus æquô cogantur contribuere ad sublevandas necessitates publicas, contra virtutem justitiæ Legalis: ergo hæredes abscondendo bona &c. peccant.

304. ℟. jam ad 2dum. Videtur satis probabile quòd præfati hæredes tutâ conscientia nequidem dissimulare possint manifestationem contignationis, præsertim si hæc supponatur valde pretiosa. Ratio ex mox dictis peti debet; tum quia constitutio Principis nedum pœnalis, sed etiam moralis est; tum etiam quia in eum finem condita fuit, ut singuli juxta quantitatem suorum bonorum contribue-

buerent, & nullus injuſtè gravaretur: at, hoc non fiet, niſi hæredes manifeſtent contignationem; ergo &c. Fateor tamen, in hoc caſu attendendum eſſe nedum ad mentem Principis, verùm etiam ad rigorem, & verba conſtitutionis; nam ſi Princeps ſolùm dixiſſet, aut voluiſſet, ut ſinguli Cives contribuerent juxta proportionem bonorum à Commiſſariis, ſeu etiam Notariis deputatis inventorum (quod tamen mihi videtur minùs veroſimile) poſſent hæredes diſſimulare manifeſtationem contignationis; quia hæc conſtitutio, utpote odioſa, debet reſtringi quantum proprietas, & rigor verborum patitur. Videantur de hoc Laymann. *l. 1. tr. 4. c. 24. n. 12.* Engel *tit. de conſuet. n. 17* Reiffenſtuel *Theolog, moral. tr. 2. diſt. 2. n. 33.*

Dices. Juxta communiſſimam Doctorum normam, ad dignoſcendum, utrum aliqua Lex ſit merè pœnalis, vel etiam moralis, ſeu mixta, oportet attendere conſuetudinem, & uſum Patriæ: atqui conſuetudo, & uſus hodiernus fert, ut ſinguli quantum poſſunt nitanturin ſimili caſu abſcondere bona ſua: quin immò felices ſeſe reputant, ſi hôc medio poſſint eludere conſtitutionem Magiſtratus, vel Principis: ergo hæc conſtitutio reputari dèbet merè pœnalis.

℟. Utique per omnem modum attendendam eſſe conſuetudinem receptam, id eſt, legitimè approbatam: nego tamen ſuppo- 305.

ſitum,

ſitum, quòd occultatio bonorum non obſtante conſtitutione Principis ſit legitimè approbata, quandoquidem non conſtet de conſenſu ipſius in talem abuſum, qui, ut jam diximus, pugnat contra Juſtitiam legalem. Rectè proin monet P. Henno *tr. de Leg. diſp. 3. q. 16. art. 1. concluſ. 4. in fine*, ut in hujusmodi dubio unusquisque Patriæ ſuæ *uſum* conſulat non *abuſum*.

306. Scio equidem, à Suarezio *lib. 7. de LL. c. 19. n. 12.* haud improbabiliter doceri, multas Leges Civiles v. g. imponentes exactiones, prohibentes venari, ligna cedere, vel aliquid è Regno, aut Provincia extrahere &c. quæ ab initio fuerunt directivæ, & obligabant ſub culpa in conſcientia, longævo uſu fieri poſſe merè pœnales, eò quòd non aliter ſint receptæ, ipſis etiam Principibus diſſimulantibus, & tacitè conſentientibus, dum pœnâ confiſcationis bonorum à transgreſſoribus ſubeunda ſunt contenti; verùm an præfata conſtitutio in hisce partibus noſtris non ſit aliter recepta, & præſertim, an Princeps unquam in talem conſuetudinem tacitè etiam conſenſerit, vehementer ambigo: immò verò de contrario moraliter certò mihi conſtat. Quam ob cauſam hanc praxin nemini conſulendam, vel approbandam cenſeo, eſto fortaſſis Confeſſarius ſuo pœnitenti, qui ob præfatas rationes nollet ſe accommodare præfatæ conſtitutioni, ex poſt facto poſſet

possset condescendere. Videantur de hoc Paulus Mezger *tom. 1. tr. 8. disp. 35. art. 1. n. 8.* Babenstuber *tr. 3. disp. 2. a. 1. n. 7.*

CASUS SECUNDUS.

Sempronius Religiosus, dum vacantiarum tempore Sclopetum, quem putavit non esse oneratum debitis requisitis, non nihil incautius tractavit, alium quendam hominem trajecit, etsi præter, immò contra omnem suam voluntatem; quod ubi Superior Sempronii intellexit, illico ad tollendum omne scandalum, immò & omne periculum scandali, inde oriri natum, omnibus ac singulis sibi subjectis sub gravi pœna interdixit, ne deinceps ullus præsumeret tractare, vel etiam attingere simile armorum genus, cum periculo sive hominem, sive etiam feram lædendi. Quærit jam Sempronius, an sibi non liceat saltem in occulto, & in iis circumstantiis, in quibus moraliter certus est, nullum subesse periculum, vel hominem lædendi, vel feram, hujuscemodi arma tractare?

℞. Stante hac prohibitione non ampliùs 307.
fas est Sempronio tractare hujusmodi genus armorum in iis circumstantiis, in quibus ex natura rei saltem subest periculum occidendi, ideoque, & scandalizandi, esto in occulto vellet ea tractare, & ita cautè, ut certò sibi persuadeat, nullum subesse periculum occisionis. Ratio hujus resolutionis est: quia Lex fundata in præsumptione periculi com-

At, inquies, unde colligendum est, quòd aliqua Lex sit merè pœnalis, vel quòd sub gravi, aut levi duntaxat culpa obliget?

296. ℟. ad primum: An Lex aliqua sit purè pœnalis, colligendum est præcipuè ex verbis, & mente Legislatoris, qui, si absolutè aliquid præcipiat, vel prohibeat, censeri debet voluisse condere Legem moralem, & non merè pœnalem, tametsi transgressoribus simul pœnam taxet. Ratio est: quia intentio Legislatoris est quasi anima Legis: ergo si is non tantùm pœnam decernat, sed absolutè aliquid præcipiat, vel prohibeat, censendus est voluisse condere Legem moralem, vel certè mixtam. Fatendum nihilominùs est, non posse circa hoc punctum tradi regulam aliquam universalem, sed vel maximè etiam attendendam esse consuetudinem, quippe quæ *est optima Legum interpres c. cum dilectus.* item *l. 37. ff. de LL.* Videatur Reiffenstuel *Theol. moral. tr. 2. de LL. dist. 2. n. 33.*

297. ℟. jam ad 2dam quæsiti partem. Utrum Legislator graviter, vel leviter duntaxat voluerit obligare, colligendum est ex sequentibus indiciis. 1. Ex gravitate materiæ, quæ, nisi aliunde constet, Legislatorem voluisse leviter duntaxat obligare, semper censetur graviter prohibita. 2. Ex gravitate pœnæ adjunctæ, utputa excommunicationis majoris, maledictionis æternæ, mortis, exilii &c.

lii &c. nam tales pœnæ non solent infligi, nisi ob culpam gravem. 3. Ex gravitate verborum magnam in se vim habentium, ut si dicat: mandamus in virtute S. obedientiæ, strictissimè præcipimus &c. 4. Denique ex usu, consuetudine, vel communi prudentium, & timoratorum Judicio; hinc cùm omnes probi obligationem de jejunio Ecclesiastico, de abstinentia á carnibus, de communione annua &c. judicent esse gravem, prudenter dubitare non licet, quin contraveniens graviter delinquat. Vid. Henno *de LL. disp. 3. q. 8. conclus. 3.* Kresslinger *addit. post. n. 28. ad tract. 2. dist. 2. q. 3. Theolog. mor.* R. P. Reiffenstuel.

Quæres 3tiò, an Leges humanæ ad sui observantiam obligent cum periculo vitæ?

℟. Regulariter non obligant cum pericu- 298.
lo vitæ, bene tamen 2. quando id exigit bonum commune, vel quando transgressio Legis cederet in contemptum Dei, Religionis, fidei, aut potestatis Legislativæ. Ità *ex communi DD.* Herincx *disp. 3. de LL. q. 13.* Reiffenstuel *cit. n. 23. & 24.* Henno *ubi suprà q. 10. conclus. 1. & 2.* Ratio prioris est: quia potestas humana regulariter loquendò non potest obligare ad id, quod est moraliter impossibile: atqui observantia Legis cum periculo vitæ, vel etiam famæ integræ, immò cum notabili jactura bonorum fortunæ, est moraliter loquendo impossibilis: ergo &c.

nec est rationabile, neque justum, ut de se liquet: ergo &c.

℟. 2dò. Ad materiam gravem potest graviter obligare, nihilominus si velit, potest etiam leviter duntaxat obligare ad illam. Ita contra non paucos tenent Suarez, Laymann, Herincx *de Leg. disp. 3. n.* 163. quos sequitur noster A. R. P. Kazenberger *supplem. Decalog.* P. Sporer *c. 1. sect. 3. n. 204.* Ratio est: quia *actiones agentium non operantur ultra intentionem eorum*, ut habet commune axioma: ergo si Legislator non velit, nisi leviter obligare (tametsi posset graviter; cùm materia supponatur esse capax gravis obligationis) subditi prævaricando Legem, non, nisi leviter delinquent. Id quod ampliùs suaderi potest ex eo: quia Legislator humanus hujusmodi Legem posset omnino abrogare, tollendo omnem obligationem: ergo etiam potest saltem validè tollere obligationem gravem. 301.

Dixi *Saltem validè potest tollere obligationem gravem &c.* Nam si omnibus pensatis videatur necessarium ad bonum Reipublicæ, vel communitatis, ut Legislator graviter obliget ad talem materiam, quia fortassis prævidet, fore, ut subditi sumant ansam faciliùs prævaricandi Legem sub veniali duntaxat obligantem, putat Henno & alii, Legislatorem peccatorum, leviter duntaxat obligando, eò quòd irrationabiliter agat, & sua potestate negativè saltem abutatur. Nihilo se- 302.

ſecius Herincx *l. cit.* ſapienter ait, praxin illam diverſarum Religionum, quæ ſuos Alumnos ad materiam de ſe capacem obligationis gravis non volunt, niſi ſub culpa levi, vel ſub mera pœna obligatos, eſſe prudentiſſimam, eò quòd etiam culpa levis timoratas conſcientias pungat, ideóque à transgreſſione retrahat, ſimúlque in gravis lapsûs diſcrimen non abducat.

§. II.

Proponuntur, & breviter reſolvuntur Caſus practici de obligatione Legum humanarum.

Titius Princeps ſtatutum edidit, ut deinceps ſinguli Cives ſecundùm proportionem bonorum ſuorum contribuerent ad ſublevanda onera publica, quæ indies quaſi accreſcere videbantur; qua de cauſa voluit, ut poſt obitum cujusvis civis bona ab eo relicta per Notarios Publicos diligenter regiſtrarentur, quatenus inde poſſet taxari quantitas tributi censûs, id eſt; Die Vermögen-Steuer/ *ut vocant; bona verò ab Hæredibus abſcondita, ſi quæ ex pòſt facto invenirentur, fiſco cedere voluit: hujus conſtitutionis haud immemores quidam hæredes, dum animadverterunt parentem ſuum pedetentim morti appropinquare, optima quæque mobilia clam aſportârunt, ne quantitas bonorum ab eo reli-*

relictorum innotesceret, Principi, vel Magistratui; & quòd ampliùs mirandum, dum Notarii deputati bona reliqua quàm diligentissimè registrâssent, nescio quô fato, obliti sunt registrare illam contignationem domûs (quam germani appellare solent den Boden*) in qua registrum confecerant. Jam verò quidam ex hæredibus conscientiæ stimulis nonnihil agitatus, è Confessario scire petit 1. An præfata constitutio censenda sit merè pœnalis, ita, ut solùm obliget ad solvendam pœnam transgressoribus taxatam, non item ad manifestationem bonorum? 2. An tutâ conscientiâ possint dissimulare manifestationem contignationis, utpotè satis pertiosæ, cui registranda præfati Notarii probabiliùs ex inadvertentia supersederant?*

℟. ad primum. Certum videtur, præfatam Principis constitutionem non esse merè pœnalem, sed etiam moralem, ideóque non obligare duntaxat ad pœnam transgressoribus taxatam, sed etiam ad quantitatem bonorum fideliter manifestandam, aut certè non abscondendam. Fortassis hæc resolutio nonnullis videbitur difficilis observatu, mihi tamen probatu tam difficilis non apparet; certum quippe est, ex Jure divino reddendum esse *tributum, cui tributum, ad Rom. 13. v. 7. & quæ sunt Cæsaris Cæsari. Matth. 22. v. 21.* Certum insuper est, tributa (debitis conditionibus vestita) vi Justitiæ legalis, immò etiam vi Justitiæ commutativæ, esse debita 303.

bita Principi: atqui tam JustitiaLegalis quàm commutativa obligat in conscientia: ergo &c. Et certè ratio & æquitas naturalis dictat, justo mandato legitimi Superioris esse obtemperandum: atqui Princeps supponitur esse Superior legitimus, mandatum verò pariter est justum, æquitati naturali consentaneum, & communi usu diversarum Nationum receptum: quid enim amabo! quid magis videatur consentaneum æquitati, quàm ut is, qui plus possidet, proportione Geometrica plus tribuat, quàm alius minùs habens? quid magis consentaneum rationi, quàm ut membra communitatis secundùm proportionem facultatum concurrant ad conservandum bonum publicum? at, hoc nunquam fiet, si bona sua absconderint; qui potiùs è contrario continget, ut ii, quin minus habent, plùs æquô cogantur contribuere ad sublevandas necessitates publicas, contra virtutem justitiæ Legalis: ergo hæredes abscondendo bona &c. peccant.

304. ℞. jam ad 2dum. Videtur satis probabile quòd præfati hæredes tutâ conscientia nequidem dissimulare possint manifestationem contignationis, præsertim si hæc supponatur valde pretiosa. Ratio ex mox dictis peti debet; tum quia constitutio Principis nedum pœnalis, sed etiam moralis est; tum etiam quia in eum finem condita fuit, ut singuli juxta quantitatem suorum bonorum contribue-

buerent, & nullus injustè gravaretur: at, hoc non fiet, nisi hæredes manifestent contignationem; ergo &c. Fateor tamen, in hoc casu attendendum esse nedum ad mentem Principis, verùm etiam ad rigorem, & verba constitutionis; nam si Princeps solùm dixisset, aut voluisset, ut singuli Cives contribuerent juxta proportionem bonorum à Commissariis, seu etiam Notariis deputatis inventorum (quod tamen mihi videtur minùs verosimile) possent hæredes dissimulare manifestationem contignationis; quia hæc constitutio, utpote odiosa, debet restringi quantum proprietas, & rigor verborum patitur. Videantur de hoc Laymann. *l. 1. tr. 4. c. 24. n. 12.* Engel *tit. de consuet. n. 17* Reiffenstuel *Theolog, moral. tr. 2. dist. 2. n. 33.*

Dices. Juxta communissimam Doctorum normam, ad dignoscendum, utrum aliqua Lex sit merè pœnalis, vel etiam moralis, seu mixta, oportet attendere consuetudinem, & usum Patriæ: atqui consuetudo, & usus hodiernus fert, ut singuli quantum possunt nitantur in simili casu abscondere bona sua: quin immò felices sese reputant, si hôc medio possint eludere constitutionem Magistratus, vel Principis: ergo hæc constitutio reputari dèbet merè pœnalis.

℟. Utique per omnem modum attendendam esse consuetudinem receptam, id est, legitimè approbatam: nego tamen suppo- 305.

stum,

ſitum, quòd occultatio bonorum non obſtante conſtitutione Principis ſit legitimè approbata, quandoquidem non conſtet de conſenſu ipſius in talem abuſum, qui, ut jam diximus, pugnat contra Juſtitiam legalem. Rectè proin monet P. Henno *tr. de Leg. diſp. 3. q. 16. art. 1. concluſ. 4. in fine*, ut in hujuſmodi dubio unusquisque Patriæ ſuæ *uſum* conſulat non *abuſum*.

306. Scio equidem, à Suarezio *lib. 7. de LL. c. 19. n. 12.* haud improbabiliter doceri, multas Leges Civiles v. g. imponentes exactiones, prohibentes venari, ligna cedere, vel aliquid è Regno, aut Provincia extrahere &c. quæ ab initio fuerunt directivæ, & obligabant ſub culpa in conſcientia, longævo uſu fieri poſſe merè pœnales, eò quòd non aliter ſint receptæ, ipſis etiam Principibus diſſimulantibus, & tacitè conſentientibus, dum pœnâ confiſcationis bonorum à transgreſſoribus ſubeunda ſunt contenti; verùm an præfata conſtitutio in hiſce partibus noſtris non ſit aliter recepta, & præſertim, an Princeps unquam in talem conſuetudinem tacitè etiam conſenſerit, vehementer ambigo: immò verò de contrario moraliter certò mihi conſtat. Quam ob cauſam hanc praxin nemini conſulendam, vel approbandam cenſeo, eſto fortaſſis Confeſſarius ſuo pœnitenti, qui ob præfatas rationes nollet ſe accommodare præfatæ conſtitutioni, ex poſt facto

poſſet

posset condescendere. Videantur de hoc Paulus Mezger *tom. 1. tr. 8. disp. 35. art. 1. n. 8.* Babenstuber *tr. 3. disp. 2. a. 1. n. 7.*

CASUS SECUNDUS.

Sempronius Religiosus, dum vacantiarum tempore Sclopetum, quem putavit non esse oneratum debitis requisitis, non nihil incautius tractavit, alium quendam hominem trajecit, etsi præter, immò contra omnem suam voluntatem; quod ubi Superior Sempronii intellexit, illico ad tollendum omne scandalum, immò & omne periculum scandali, inde oriri natum, omnibus ac singulis sibi subjectis sub gravi pœna interdixit, ne deinceps ullus præsumeret tractare, vel etiam attingere simile armorum genus, cum periculo sive hominem, sive etiam feram lædendi. Quærit jam Sempronius, an sibi non liceat saltem in occulto, & in iis circumstantiis, in quibus moraliter certus est, nullum subesse periculum, vel hominem lædendi, vel feram, hujuscemodi arma tractare?

℟. Stante hac prohibitione non ampliùs fas est Sempronio tractare hujusmodi genus armorum in iis circumstantiis, in quibus ex natura rei saltem subest periculum occidendi, ideoque, & scandalizandi, esto in occulto vellet ea tractare, & ita caute, ut certò sibi persuadeat, nullum subesse periculum occisionis. Ratio hujus resolutionis est: quia Lex fundata in præsumptione periculi com- 307.

munis non cessat obligare ex eo, quòd in casu particulari respectu hujus, vel illius hominis nullum videatur subesse periculum; finis enim Legislatoris non fuit præcisè in uno casu, vel ab uno, sed à tota communitate avertere periculum: at ex tractatione armorum, ex quibus de se natum est sequi homicidium &c. non cessat periculum in communi, esto illud cessaret respectu hominis in particulari: ergo neque cessat obligatio Legis.

308. Dixi tamen, nefas esse, tractare ejusmodi genus armorum in iis circumstantiis, *in quibus ex natura rei saltem subest periculum &c.* Nam si Sempronius tractaret, vel attingeret talia arma, quæ ne quidem idonea essent ad occidendum hominem, aut feram, utique non peccaret contra prohibitionem sui Superioris, modò absit periculum scandali, quippe quod de Jure naturæ vitare tenemur. Ratio hujus limitationis est, quia finis Superioris supponitur fuisse aversio periculi, aut scandali, quod Religioni, vel Ordini ex hujusmodi fatali casu homicidii posset emergere: quo cessante cessat obligatio Legis *cap. cùm cessante 60. de appellat.* Atqui hic finis prorsus cessat, quando tractatur tale genus armorum, quod ne quidem de se idoneum est ad committendum homicidium, vel fericidium: ergo &c. Videatur M. D. P. Schmier *lib. 1. tr. 1. c. 1. sect. 3. §. 3. n. 301.*

Hanc

Hanc ob causam pariter existimo, quòd 309.
si Superior v.g. Religiosus suo subdito ad vitandum scandalum ex crapula, aut ebrietate oriri natum prohibeat, ne in domo alicujus sæcularis, aut extra Monasterium bibat, hoc non obstante possit talis Religiosus bibere potum non inebriantem, utputa aquam, Thée aut Caffée; immò, & potum de se quidem inebriantem, utputa vinum, sed hoc in quantitate tam modica, quæ ex se non sit sufficiens ad perturbandum usum rationis. Similiter, si ex motivo castitatis Superior prohibeat, ne quis subditorum suorum per fenestras prospiciat in forum, aut plateas, possit subditus tuta conscientia prospicere v. g. tempore nocturno, ubi tenebræ tam sunt intensæ, ut nec ipse possit videre alios, nec ab aliis hominibus videri. Ratio est eadem, quæ mox fuit data, in his enim circumstantiis cessat finis adæquatus, Legislatoris, aut Superioris, de cujus mente prudenter præsumi non potest, quòd in similibus circumstantiis voluerit obligare; immò verò hujusmodi prohibitio foret de re prorsus inutili, & irrationabilis, uti rectè advertit La Croix *lib. 1. de LL. n. 872.*

Dices fortassis: Si stante justa Superioris prohibitione liceat bibere potum inebriantem, sed in quantitate tam modica, ut inde nullum prorsus possit subesse periculum crapulæ, vel ebrietatis, consequenter neque

nis mirum in modum constrictus fuit, immò mortis jamjam condemnatus, etsi sententia eidem nondum fuerit intimata. At Cajus amore vitæ ulterius prorogandæ (nescio quibus mediis) catenas denuo disrupit, ac paulò pòst custodem carceris ad se ingressum alterô catenæ frustô tam enormiter percussit in capite, ut semianimis illico corruerit in terram; quô factô Cajus denuo aufugiens, ipsô factô comprobavit veritatem illius verbiverbii, neminem scilicet suspendi, nisi priùs teneatur. Quæritur jam primò, an Cajus carceres effringendo peccaverit? an, vel quomodo deliquerit custodem carceris tam enormiter percutiendo?

℟. ad primum. Cajus non peccavit effringendo carceres &c. Ratio est: quia reus etiam post sententiam mortis adhuc licitè fugit; tantum enim cuique juris est ad vitam conservandam, ut nulla potestas humana obligare possit ad eam non conservandam, inquit Lessius *lib. de justit. c. 31. n. 34.* quia tale præceptum videtur nimis difficile, inhumanum, & quodammodo superans humanam conditionem: at, cui licitum est fugere, pariter licet rumpere vincula, & carcerem pertundere; cui enim permissus est finis, eo ipsô censentur permissa media ad eum finem necessaria, modò hæc de se sint licita, vel non intrinsecè mala: ergo Cajus licitè potuit effringere carcerem ad fugam capessendam; nisi aliunde, vi scilicet juramen- 311.

ti, vel voti, aliavè speciali promissione sese obligâsset ad perseverandum. Videatur Lessius *l. cit.* Navarrus *c. 17. n. 102.* vel Laym. *l. 1. tr. c. 15. n. 10.*

312. ℞. jam ad 2dum Cajus peccavit graviter, dum tam enormiter percussit custodem carceris. Ratio est: quia custos carceris Cajo nullam prorsus fecit injuriam, immò verò vi sui officii fuit obligatus ad illum custodiendum: nec dici valet, quòd Cajo fecerit injuriam eundem constringendo vinculis: quia *non est permissa defendendi facultas, ubi offendendi est data libertas*: atqui custodi carceris auctoritate légitima fuit data nedum libertas, sed insuper etiam legitima potestas immò, & obligatio custodiendi Cajum: ergo hic intulit gravem injuriam tam enormiter percutiendo custodem, tametsi id fecerit animô evadendi vincula, & salvandi vitam propriam. Videatur de hoc Laymann. *lib. 3. tr. 3. p. 3. c. 2. n. 3.*

At, inquies, nunquid custodi carceris, vel aliis, licuisset ferre opem Cajo ad fugam capessendam, quippe qui secundùm mox dicta *n. 311.* licitè potuit capessere fugam ad salvandam suam vitam?

313. ℞. Nec custodi carceris, neque Judici, vel aliis Justitiæ Ministris, quibus ex officio incumbit custodire, aut castigare reum, licet ferre opem ad evadendum; quia hi omnes supponuntur ex officio suo obligati po-

tiùs

tius ad custodiendum, vel etiam puniendum reum, quàm ad illum impunè dimittendum. Alii tamen, quibus de reo, vel captivo nulla prorsus incumbit cura, non peccant eidem suppetias ferendo, vel auxiliando ad fugam in iis circumstantiis, in quibus reo licitum est fugere, vel vincula dirumpere; quia quod quis per seipsum, illud ordinariè loquendo potest etiam facere per alium, nisi talis functio requirat actionem personalem obligati, prout fit in recitatione breviarii, & aliis pluribus casibus. Rectè tamen tradit Laymann. *lib. 1. Theolog. mor. tr. 4. c. 15. n. 10.* quòd aliis non sit permissum cooperatio ad effringendam custodiam; nam custodiam publicam effringere, ac violare, res per se gravis est, ac proinde soli reo ratione gravissimæ necessitatis declinandæ permissa, inquit *D. l. cit.*

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

COlliges ex hactenus dictis primò, Leges humanas de raro contingenti obligare cum periculo mutilationis, famæ alteriusvè boni temporalis verè, id est, prudentum Judicio existimata notabili jactura; nam quidquid sine tali detrimento fieri non valet, illud censetur in hominum existimatione moraliter impossibile: atqui Leges humanæ re- 314.

gulariter non obligant ad impossibile, veluti dictum fuit *n. 298*. ergo &c.

315. Colliges 2dò, non peccare eum, qui gravi infirmitate corporis pressus comedit carnes diebus jejunii, præsertim si id faciat consiliô Medicorum: idipsum dicendum de eo, qui gravi labore manuum fatigatus, vel ex prolixo itinere fessus utitur secunda refectione; vel quî die festiva cogitur remanere domi ad hanc custodiendam, propterea̓que sacrum non audit &c. Ratio est: quia præcepta Ecclesiæ, velut piæ Matris fidelium, cum tanto rigore non obligant, veluti habet communis opinio Doctorum, & sensus fidelium. Sed de hoc fortassis alibi.

316. Colliges 3tiò, Excommunicatum non peccare gerendo se velut non Excommunicatum, casu quo id necessum est ad evitandum scandalum publicum, vel infamiam coram illis, qui hactenus nullam habuêre notitiam de excommunicatione incursa (idipsum suo modo dicendum est de eo, qui irregularitatem incurrit v. g. ex delicto occulto homicidii &c. Unde si tales non habeant, à quo possint dispensari, vel absolvi, non tenentur abstinere à divinis officiis, seu etiam ab administratione Sacramentorum &c. tum quia, uti proximè dictum fuit, præcepta Ecclesiæ non obligant cum tanto rigore; tum etiam quia quando duo præcepta simul concurrunt ita, ut utrumque humanitùs, & mo-

rali-

raliter loquendo observari non possit, semper debet præferri illud, quod est fortius obligans: atqui præceptum naturale de non scandalizando proximum &c. fortiùs obligat, quàm præcepta Ecclesiæ merè positiva: ergo &c. Videatur Herincx *disp. 3. de Leg. n. 197.* vel Reiffenstuel *tr. 2. dist. 2. n. 28.*

Colliges 4tò, neque illum peccare graviter, qui præceptum tam de re materialiter, quàm formaliter levi prævaricatur, tametsi Legislator, aut Superior ad hujus observantiam voluisset obligare sub mortali, v. g. ne quis frangat silentium in monasterio &c. ait Babenstuber; ne commedat nucem; ne januam v. g. refectorii egrediatur, ostiô non clauso &c. Ratio est: quia talis materia utpote nec in se, neque respectivè (uti supponitur) gravis, non est capax gravis obligationis. 317.

Nec dici valet, quòd subditus contraveniens agat ex contemptu; non enim supponitur contemnere potestatem legitimam sui Superioris, sed potius abusum potestatis. Fatendum nihilominus est, quòd talis subditus v. g. frangendo silentium, saltem venialiter peccet; quia agit contra voluntatem sui Superioris, sin minùs graviter, saltem leviter juxta capacitatem materiæ, obligantis. Cavendum insuper est, ne subditus quacunque demum passione præoccupatus, minùs prudenter, & præproperè concludat, hanc,

vel illam materiam non esse capacem obligationis gravis, nam regulariter loquendo semper præsumendum est pro valore, & Justitia Legis; & hôc ipso quòd materia sub gravi culpa præcepta, aut prohibita, sin minùs materialiter, saltem formaliter gravis sit; de quo videri potest Suarez *de LL. l. 3. c. 25. n. 6.* Bonacina *de LL. disp. 1. q. 1. pu. 7. §. 2. n. 5.*

318. Colliges 5tò. Transgressorem Legis pœnalis, non semper ipso factô, id est, ipsa transgressione Legis, aut præcepti fieri obnoxium pœnæ taxatæ. Ratio est: quia Lex humana non obligat ultra intentionem Legislatoris, juxta vulgarem illam regulam: actus non operantur ultra voluntatem agentis: atqui Legislator humanus non semper vult, ut pœna ipsô facto incurratur: & hanc ob causam Lex pœnalis, ùt sic communiter dividi solet in pœnalem *latæ*, & in pœnalem *ferendæ* primùm sententiæ: è quibus prior ideò dicitur talis, quia ipsô facto, id est, ipsa commissione criminis illico incurritur: posterior autem dicitur ferendæ sententiæ, eò quòd post commissum crimen Judex debet primùm ferre sententiam v. g. excommunicationis, confiscationis bonorum &c. sive dein condemnatoriam, sive declaratoriam criminis.

At, inquies, unde colligendum, vel sumendum est, an Lex pœnalis sit *lata*, vel verò *ferenda primùm* sententiæ?

℟.

℞. Hoc colligendum esse ex verbis Legislatoris; qui, si ferendo Legem pœnalem usus sit sequentibus terminis: *ipsô facto, ipso jure, mox, ex tunc &c. sit excommunicatus, suspensus, vel privatus &c.* aut si dicat: qui hoc fecerit &c. *illum excommunicamus, suspendimus, excommunicationem se noverit incurrisse, sciat se esse excommunicatum &c.* concludendum est, quòd sit pœna latæ sententiæ: Econtra si ferendo Legem dicat duntaxat: qui contrafecerit, excommunicetur, suspendatur, privetur suo officio, aut beneficio, est excommunicandus, privandus &c. concludi debet, quòd sit Lex ferendæ primùm sententiæ. Ratio est: quia hæc verba posteriora congruenter possunt intelligi immò debent intelligi de pœna post sententiam Judicis primùm incurrenda: ergo hoc modo sunt interpretanda, præsertim cum juxta Regulam *49. juris in 6tò: in pœnis benignior interpretatio sit facienda.* Videatur Reiffenstuel *Theolog. mor. tr. 2. n. 36. & 37.* 319.

Dices: Ergonè pœna latæ sententiæ illico incurritur præscindendo ab omni ulteriori sententia Judicis?

℞. Non omnis pœna, esto sit latæ sententiæ, illico incurritur præcisa omni alia sententia, sed illæ duntaxat, quæ aliam executionem externam non requirunt; uti sunt censuræ Ecclesiasticæ, utputa, excommunicationis, suspensionis, & interdicti: 320.

item

item irregularitates, reservatio absolutionis, & impedimentum criminis; nec non privatio petendi debitum contracta ex incestu, cum consanguinea, aut consanguineo intra secundum gradum commisso; itemque privatio fructuum ob neglectas horas Canonicas &c. Has enim pœnas, si sint latæ sententiæ, ante omnem Judicis sententiam ipsô factô incurri, recepta praxis & usus declaravit, veluti testantur Engel *l. 1. tit. de Constit. n. 43.* Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 2. dist. 2. n. 29.* Illsung *tr. 1. disp. 2. n. 72.* La Croix *lib. 1. n. 612.*

321. Econtra tamen aliæ pœnæ propriè dictæ, quæ executionem externam requirunt, uti sunt amissio dominii, confiscatio bonorum, privatio beneficii, aut officii Ecclesiastici, aliæque consimiles, non incurruntur ante omnem sententiam saltem declaratoriam criminis auctoritate Judicis factam: idque Illsung *loc. cit.* verum putat, etiamsi Lex pœnalis contineret hanc clausulam: *Ipsô factô, ante declarationem &c.* quia, inquit ipse, facilè explicari potest, quòd vi horum verborum non ampliùs opus sit alia declaratione pœnæ, quô non obstante adhuc necessaria est sententia saltem declaratoria criminis. Ratio autem est: quia videretur nimis difficilè, cogere, vel obligare hominem; ut erga seip-

ſeipſum exequatur pœnam poſitivam ſicque ſit ſui ipſius Judex, & Executor, ait P. Reiffenſtuel *l. cit. n. 42.* aliud eſt de pœnis mere negativis, ſeu etiam privativis, vi quarum reus non tenetur in ſe ipſum exercere aliquam pœnam poſitivam, ſeu actum vindicativum, ſed ſolùm ceſſare v. g. ab exercitio Sacrorum Ordinum &c.

Dices: Beneficiatus, qui poſt primos ſex menſes culpabiliter intermiſit recitare horas Canonicas, tenetur etiam ante omnem ſententiam declaratoriam Judicis pro rata reſtituere fructus, veluti conſtat tum ex conſtitutione Pii V. tum etiam ex Decreto Alexandri VII. edito *Anno* 1665. in quo opinio contraria damnatur: atqui hæc pœna ad ſui executionem exigit actum poſitivum, reſtitutionis ſcilicet: ergo etiam pœnæ poſitivæ obligant ante omnem ſententiam declaratoriam criminis.

℟. Negando ſuppoſitum, quòd talis reſtitutio ſit pœna propriè dicta (de quibus duntaxat noſtra reſolutio mox data loquitur) pœna enim propriè dicta cenſetur illa, vi cujus aliquis privatur quapiam re, quæ abſolutè erat ſua, & jam aquiſita, ſeu obtenta: pœna verò impropriè dicta cenſeri debet illa, vi cujus quis ab aquiſitione alicujus boni impedi- 322.

peditur: aliud quippe eſt, *lucra non capere, & quaſita perdere l. ult. C. de Codicill. & l. ſi ſponſus §. ſi Maritus ff. de donat. inter Vir. & Uxor.* jam verò per allegatam conſtitutionem Pii V. *Ex proximo &c.* Clericus non recitans horas Canonicas ſolùm declaratur *fructus non facere ſuos*, ideóque impeditur à capiendo è fructibus lucro: conſequenter per hoc non incurrit pœnam propriè dictam. Videatur Reiffenſtuel *lib. 1. Decret. de Conſtit. §. 10. n. 236.*

CONFERENTIA DUODECIMA.

De materia Legum, præſertim humanarum.

SUMMARIUM.

323. Quæ ſit materia Legis naturalis?
324. Materia Legum humanarum poſſunt eſſe actus nedum de ſe honeſti, verùm etiam de ſe indifferentes.
325. Defacto tamen neque omnes actus virtutum Lege humana ſunt præcepti, neque omnes vitiorum actus prohibiti.
326. Occurritur cuidam inſtantiæ in contrarium.
327. Gravitas materiæ potiſſimùm deſumenda eſt partim ex gravitate finis à Legislatore intenti, partim etiam ex proportione materiæ, quam hæc habet ad eundem finem.
328. Nonnulla alia indicia breviter notantur, ex quibus gravitas materiæ poteſt colligi.
329. Quænam ſit materia reſpectivè gravis, & quænam reſpectivè levis?
330. Actus internus quatruplici modo ſe habere poteſt in ordine ad actum externum.
331. Auctoritate humana per ſe, & directè præcipi poſſunt illi actus interni, qui per ſe ſunt neceſſarii ad actus externos in genere moris.

332. Actus

332. Actus merè, & purè interni potestate Civili nequeunt præcipi, aut prohiberi?
333. Benè verò potestate Ecclesiastiça.
334. Id, quod breviter rationibus stabilitur.
335. Satisfit præcipuo adversæ opinionis fundamento.
336. Resolvitur Casus I. De quibusdam rebellibus Rusticis, qui contra edictum Principis ausi sunt instituere non pauca conventicula hæretica.
337. Unde eisdem nihil patrocinatur illud Matth. c. 18. ℣. 20. *ubi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo &c.*
338. An verè Catholico licuisset sese simulare quasi esset unus ex illis eo præcisè animo, ut expiscaretur quidnam in illis conventiculis agatur, vel concludatur?
339. Resolvitur Casus II. De quodam Clerico, qui pœnitentiam ab Episcopo sibi dictatam negligendo graviter deliquit.
340. Neque tutâ conscientia potuit negligere meditationes ex eo capite, quòd actus merè interni nequidem auctoritate Ecclesiastica præcipi valeant.
341. Et quid si pœnitentiam sibi dictatam ex parte duntaxat neglexisset?
342. Resolvitur Casus III. De quadam fœmina hæretica, quæ ut evaderet pœnas, fictè duntaxat professa fuit fidem Catholicam.
343. Unde hoc modo profitendi probabilissimè non satisfecit præcepto Ecclesiæ.
344. Maluit insuper propter excessus hinc inde commissos solvere quinque florenos, quàm permittere, ut suum nomen inscriberetur albo confraternitatis SS. Scapularis.

345. Le-

345. Lege humana præcipi non poteſt actus malus, ſeu inhoneſtus.

346. Nec præcipi poſſunt ea, quæ ſunt *de jure*, vel *de facto* impoſſibilia.

347. Subinde tamen valde ardua rectè præcipiuntur hominibus privatis, ubi illud exigit bonum commune.

348. Nec Lex imperativa, neque pœnalis propriè talis ſe extendit ad illos actus præteritos, qui antecedenter nulla Lege fuerunt prohibiti.

349. Bene tamen ad eos, qui jam antecedenter erant prohibiti.

350. Lex pœnalis impropriè talis poteſt ſe extendere ad actus præteritos, eſto antecedenter non fuerint prohibiti.

§. I.

Præmittuntur, & breviter reſolvuntur quæſita ſcitu neceſſaria ad debitè reſolvendos Caſus practicos circa materiam Legum.

QUæres primò, quænam ſit materia Legis naturalis?

℟. Omne illud eſt materia Legis naturalis, quod lumen naturale dictat, eſſe ex ſe neceſſarium, vel contrarium naturæ rationali; vel (ut alii loquuntur) ad Legem naturæ pertinent omnia illa, quæ gentes naturali inſtinctu judicant, eſſe bona, vel mala, ſeu facienda, vel fugienda, prout haud 323.

obscurè innuit Doctor Gentium *ad Rom. 2.* Ratio est: quia juxta communissimam Doctorum, Lex naturæ à Lege positiva in hoc distinguitur, quòd illa sit de necessariis ex natura rei ad honestatem creaturæ rationalis, eò quòd de se huic sint con- vel disconvenientia; ista verò de necessariis solùm ex voluntate Legislatoris. Videantur de hoc Herincx *p. 2. tr. 3. disp. 1. n. 31.* Schmier *lib. 1. tr. 1. c. 2. sect. 2. §. 3. n. 87. & seqq.*

Quæres 2dò, quænam sit materia Legum humanarum?

324. ℟. Materia Legum humanarum possunt esse actus humani honesti, quarumcunque demum virtutum: immò etiam actus de se indifferentes. Ita rursus ex *communi DD.* Herincx *cit. disp. 3. n. 72.* Babenstuber *tr. 3. disp. 2. art. 3.* Ratio prioris est hæc: quia illud rectè dicitur materia Legis, circa quod hæc potest, ac petit versari: atqui Lex humana potest versari circa actus humanos (quorum est regula) quarumcunque virtutum, eos scilicet præcipiendo, actus verò vitiorum, velut oppositos, & inhonestos, prohibendo; ergo &c. Ratio autem posterioris est: quia actus de se indifferentes non solùm possunt conducere, sed subinde etiam esse necessarii ad finem à Legislatore intentum: e. g. ad conservandam pacem & tranquillitatem Reipublicæ nedum conducit, sed subin necessum omnino

no est, ut tempore nocturno deambulantes, vel potiùs vagantes per plateas civitatis non portent arma, esto hoc de se sit indifferens: ergo Leges humanæ possunt versari circa hujusmodi actus, quantumvis de se indifferentes.

Dixi tamen: *possunt versari &c.* Quòd 325. enim defacto Legibus humanis, nec omnium virtutum actus sint præcepti, neque omnium vitiorum actus prohibiti, apud omnes in confesso est; ídque propterea: quia obligatum esse ad omnium virtutum actus, foret nimiùm difficile, & supra vires fragilitatis humanæ, quandoquidem nonnulli actus virtutum sint valdè heroici; uti est v. g. omnia relinquere, & servare paupertatem Evangelicam, vivere in perpetuo cælibatu &c. Et quia major Pars fidelium in virtute non est perfecta, facilè liquet, quòd non expediat toti communitati fidelium, omnium virtutum actus præcipere, vel èventra omnia flagitia prohibere: nam ex hoc procul dubio plus incommodi, quàm commodi imineret Reipublicæ cuicunque demum. Præstat igitur, ut prudens Legislator ad evitanda majora mala tam heroicos virtutum actus potiùs relinquat sub consilio, vitiáque minora dissimulet, quàm ut rigore nimio communitatem totam exponat periculo graviori,

veluti sapienter advertit Engel *lib. 1. Decret. tit. 2. §. 2. n. 11.*

Dices contra hoc: Lege naturali, & divina omnes actus mali sunt prohibiti: ergo similiter Lege humana, seu positiva omnes sunt prohibendi, eò præsertim, quòd is, qui committit in Legem naturalem, vel divinam, dignus censeatur pœna non solùm apud DEUM, sed etiam apud homines.

326. ℟. negando conseq. & paritatem; Lex enim naturalis, & divina attendit ad bonum uniuscujusque in particulari: ècontra Lex humana respicit bonum totius communitatis quà talis; at, non esset conveniens toti communitati, attenta hujus fragilitate, prohibere omnes actus vitiorum: sufficit proin, immò præstat, eos relinquere sola Lege naturali, vel divina prohibitos. Videatur Castropalao *de Leg. tr. 3. disp. 1. pu. 5. n. 2.*

Quæres 3tiò, quænam censenda sit materia gravis, & quænam levis duntaxat?

327. ℟. Circa hoc punctum non posse statui aliquam regulam universalem, nihilominus ad hoc discernendum potissimùm attendi debet ad duo, scilicet 1. ad finem à Legislatore intentum, & 2. ad proportionem, quam materia Præcepta habet ad hujuscemodi

modi finem. Itaque si finis à Legislatore intentus sit magni momenti; materia verò ad eundem finem sit necessaria, concludendum est, quòd sit materia gravis: è contrario si finis non sit adeò magni momenti, vel certè materia ad talem finem parum, vel nihil conducat, censeri debet materia levis.

328. Dixi tamen, materiæ gravitatem *potissimùm* desumendam esse ex fine &c. Quia, ùt sapienter animadvertit La Croix *l. 1. de Leg. n. 666.* dantur insuper alia capita, è quibus gravitatem materiæ colligere licet, scilicet 1. Ex repugnantia gravi, vel levi cum natura rationali, vel cum charitate DEO, vel proximo debita. 2. Ex verbis Scripturæ Sacræ, vel etiam Legislatoris humani, qui, si intentent transgressoribus gravem pœnam, præsumendum est, materiam esse gravem. 3. Ex auctoritate Ecclesiæ, SS. Patrum, vel etiam communi persuasione Theologorum, qui si communi quasi calculo in id conveniant, quòd materia sit necessaria ad bonum publicum, vel etiam Reipublicæ Christianæ conservandum, aut certè communiter asserunt, materiam esse gravem &c. etiam nos pro tali debemus eam reputare, & oppositum planè foret temerarium, prout rectè monent Herincx noster *de peccatis disp 7. à. n. 45.* & La Croix *loc. cit.*

Dices: Ergonè non datur materia, quæ sit respectivè duntaxat levis, vel gravis?

329. ℟. Datur utique juxta communissimam persuasionem Doctorum; nam, si materia de se quidem gravis sit, uti est v. g. jejunare, sacrum audire, sumere sacram Synaxin &c. hujusmodi tamen actus ad finem à Legislatore intentum, vel non sit necessarius, vel non multùm conducat &c. censeri debet materia *respectivè levis.*

Ecóntra, ubi res præcepta de se levis quidem momenti est, nihilominus ad finem gravem à Legislatore intentum multùm conducere nata, vel simpliciter necessaria, reputari debet materia *respectivè gravis*, id est, respectu finis. Hac de causa (inquit Herincx *de Lege disp. 3. n. 164.* in Religionibus graviter prohiberi potest ingressus in aliquam domum, quatenus multùm potest juvare ad Religiosam castitatem servandam, vel suspiciones, ac obloquia hominum vitanda.

Quæres 4tò, utrum actus merè internus possit esse materia Legis humanæ, seu, auctoritate humana præcipi, vel prohiberi?

330. Ante responsionem notandum, quòd actus internus quatuor modis spectari, & comparari possit in ordine ad externum; Primò, ut sit prorsus internus, uti est v. g. oratio merè mentalis. 2. Ut per se conjun-

jungatur cum actu externo, vel ex hoc infallibiliter inferatur, veluti ex actu externo v. g. Rapinæ infertur voluntas rapiendi &c. 3. Ut conjungatur cum opere externo ex vi Legis divinæ, vel naturalis, talem actum internum ad moralem substantiam operis illius requirentis, quemadmodum de jure divino ad substantiam Confessionis Sacramentalis requiritur internus dolor velut pars constitutiva in esse actus moralis Sacramentalis; & ad Sacramenti hujus administrationem requiritur intentio Ministri, esto aliàs tam confessio, quàm absolutio externa merè materialiter spectata fieri posset sine præfatis actibus internis. 4. Denique, ut actus internus prorsus per accidens & disparatè se habeat ad externum, veluti in ordine ad orationem v. g. rosarii se habet intentio, illam orationem applicandi pro lucrandis indulgentiis &c. hoc notato.

℟. primò. Actus interni, qui per se sunt 331. necessarii ad physicam, vel moralem substantiam actus externi, possunt auctoritate humana tam Civili, quàm Ecclesiastica præcipi, & quidem per se, & directè. Ita hodie satis communiter Doctores, nominatim La Croix *l. 1. n. 647.* Cardenas *Crif. Theolog. diss. 341. a. 1. n. 9.* Gobat, Caramuel. Ratio est: quia potestate humana præcipi, vel prohiberi potest id omne, quod ad rectam gubernationem Reipublicæ necessa-

rium est: atqui actus interni per se requisiti ad substantiam saltem moralem actus externi sunt ita necessarii; nam plurimi refert Reipublicæ, ut contractus v. g. matrimonii celebrentur validè, & ut Sacramenta validè administrentur &c. atqui sine intentione contrahendi, aut absolvendi, vel etiam sine dolore interno, nec valeret matrimonium, neque Sacramentum pœnitentiæ: ergo dicendum, quòd potestate humana hujusmodi actus interni possint præcipi, vel prohiberi, & quidem non tantùm indirectè, sed etiam directè; quia quando Ecclesia præcipit confessionem Sacramentalem validam, eò ipso per se, ac directè præcipit, & intendit illud omne, quòd per se, & intrinsecè necessarium est ad essentiam confessionis validæ; ad hanc autem non minùs necessarius est actus internus doloris, quàm accusatio externa: ergo actum internum præcipit non minùs directè, quàm externum. Vide La Croix *l. cit.*

§32. ℟. jam 2dò, Actus merè, & purè interni nequeunt præcipi, vel prohiberi auctoritate Civili; bene tamen 2. auctoritate, seu potestate spirituali, & Ecclesiastica. Prior pars hujus resolutionis est ab omnibus recepta. 2dam verò contra non paucos magni nominis DD. mordicùs tenent Cardenas *in sua 2. Crisi Theolog. dissert. 34. art. 2. 3. & 4.* Sbogar *Theolog. radic. tr. 4. c. 10.*

c. 10. n. 71. Gormaz *de pœnit. part. 2. n. 67.* La Croix *l. cit. n. 652.* Felix Poteſtas. *Exam. Confeſſ. tom. 1. p. 1. c. 2. n. 181.* Mag. D. Franc. Schmier *l. 1. tr. 1. c. 1. ſect. 2. §. 2. n. 113.* ubi pro eadem opinione refert P. Alphonſ. Wenzl, Glettle, Guetrather, & plures alios. Ratio prioris eſt hæc: quia actus merè interni nihil conferunt ad finem à Legislatore politico intentum; huic quippe duntaxat incumbit procurare, vel etiam ſalvam conſervare pacem, & tranquillitatem externam Reipublicæ: atqui ad hujus conſervationem per ſe loquendo nihil facit, utrum actus merè internus ponatur, vel verò omittatur: ergo &c. Adde, quòd finis proximus Reipublicæ, & Legislatoris politici ſit merùm naturalis; conſequenter per media naturalia duntaxat, qualia ſunt actus viſibiles, & ſenſibiles, à Legislatore politico procurari debet.

Ratio autem poſterioris hæc eſt: quia poteſtas illa, quam Chriſtus Dominus *Matth. 16. c. v. 19.* D. Petro, ejusdémque ſucceſſoribus conceſſit hiſce verbis: *Quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum, & in cœlis &c.* eſt generaliter, & ſine reſtrictione ad actus merè externos conceſſa, adeoque debet generaliter intelligi per *c. Solita 6. de M. & O.* conſequenter extendi, quantùm rationabiliter fieri poteſt: atqui rationabiliter poteſt extendi ad actus etiam 333.

merè internos; tum quia finis Legislatoris Ecclesiastici non sistit præcisè in externa gubernatione Reipublicæ Ecclesiasticæ, sed ulteriùs vel maximè tendit ad animarum salutem procurandam, & dirigendam, veluti declaravit Innocentius III. *cit. c. 6. de M. & O.* tum etiam quia, cui concessus, immò à DEO specialiter præfixus, & demandatus est finis, illi pariter concessa censentur media ad eundem finem necessaria *c. præterea. de Offic. & potest, J. de* atqui Divo Petro ejusdémque successoribus demandata fuit cura pascendi gregem dominicum *Joan. ult. v. 17.* ad hunc autem finem potiùs faciunt actus in- quàm externi; quandoquidem aliunde notum sit, quòd hi totam suam vim, & virtutem merendi, vel etiam demerendi desumant ab illis: ergo dicendum quòd auctoritate Ecclesiastica possint præcipi, vel etiam prohiberi actus merè interni; id, quod ulterius

334. Confirmatur primò ex eo, quòd actus merè internus possit esse materia Legis divinæ, prout etiam AA. fatentur: ergo potuit DEus eandem potestatem concedere Pontifici, non obstante, quòd is velut homo nequeat in forma Judicii procedere contra hujusmodi transgressores.

Neque dubitandum, quin hodie Ecclesia posset Sacerdotibus præcipere, ut v. g. brevia-

viarium, ad quod jam pridem tenentur, recitent ea intentione, ut DEus velit v. g. Augustissimo Imperatori nostro dare hæredem masculinum: atqui hæc intentio est actus mere internus: ergo &c.

Confirmatur 2dò ex eo, quòd Innocentius XI. damnaverit praxin hujus propositionis numero decimæ: *Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali:* atqui, praxis hujus est omissio actus amoris interni: ergo &c.

Dices. Legislator Ecclesiasticus nequit discernere, an talis Lex præscribens actum mere internum observetur, vel non, consequenter neque posset punire transgressores: ergo frustra subditis suis imponeret hujusmodi obligationem. Et certè de purè internis agere, videtur proprium soli DEO, & Angelis, non verò hominibus, quippe qui pro hoc statu vitæ actibus externis, & sensibilibus duntaxat possunt ad invicem communicare.

℟. disting. ant. Legislator Ecclesiasticus non posset hujusmodi transgressores punire in forma Judicii, & coactione externa, *concedo*, in forma constitutionis, & coactione interna, id est, tali pœna v. g. excommunicationis, quæ post commissum delictum illico incurratur in conscientia: *neg. ant. cum conseq.* Neque necessum est, ut Legislator humanus semper possit 335.

discer-

discernere, an Lex sua observetur; secus enim Ecclesia non potuisset damnare praxin propositionis mox relatæ: Nec Confessarius suo pœnitenti; neque Superior Religiosus suo subdito posset præcipere actum merè internum; quod tamen falsum esse ipsimet AA. agnoscunt.

Sufficit proin, quòd in simili casu DEus transgressionem cognoscat, & conscientia reum illico arguat, atque ad promeritam pœnam condemnet. Ad illud alterum fatendum quidem est, soli DEO, & Angelis proprium esse, agere de merè internis, sed modo insensibili; nam de talibus modo sensibili, per actus scilicet externos ad invicem communicare, & agere, etiam competit hominibus, veluti liquet ex mox dictis de Confessario, vel Superiore Religioso. Verùm de his satis. Qui fusiorem hujus controversiæ notitiam avet, consulat Doctores mox citatos. Nos practica sectemur.

§. II.

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici, circa materiam Legum humanarum.

CASUS PRIMUS.

Titius Princeps Catholicus inaudiit, suos subditos eò dementiæ esse prolapsos, ut in suo territorio (in quo hactenus nullius, præterquam Catholicæ, & Salvificæ Religionis exercitium fuerat toleratum) nedum libros hæreticos passim legere, verùm insuper in publicis conventiculis Catholicam Religionem taxare, Lutheranam è contra mirùm in modum extollere, quin immò ad hanc amplexandam etiam reliquos tum verbis, tum etiam minis intentatis pertrahere tentârint; quare ad præcludendum imminens animarum exitium, & rebellionem, quam perversissimi illi homines sub Schemate manutenendi libertatem conscientiæ non raro minitati sunt, facta priùs (sed in cassum) paterna dehortatione, tandem sub gravissimis pœnis interdixit, ne deinceps præsumerent sese coadunare, nevè ullus, quiscunque demum, auderet è suggestu verba facere, quibus aliquos etiamnum Catholicè sentientes perverte-

verteret, aut jamjam perversos in exitialibus eorum erroribus confirmaret; at illi, hac saluberrima constitutione nihilo melius facti, sed potiùs indurati, non sine Scommatibus, & magno contemptu publicò protestati sunt, nullâ auctoritate humana prohiberi posse hujusmodi conventicula, quippe quæ Christus D. ipsusmet approbavit Matth. c. 18. v. 20. dicendo: ubi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. *Quid jam Confessarius judicabit de tali subdito, casu quo is pœnitentia ductus interrogaret, an, vel quomodo post illud edictum frequentando solita illa conventicula peccaverit?*

336. ℟. Confessarius judicabit talem subditum gravissimè peccâsse, & quidem toties, quoties contra edictum Principis illa conventicula frequentavit: Ratio facile eruetur ex dictis: quia Princeps potuit, & voluit sub gravi culpa prohibere illa conventicula hæretica. Quòd potuerit, inde facilè suadetur; quia hoc fuit omnimodis necessarium, tum ad servandam Rempublicam in pace, & tranquillitate, tum etiam ad manutenendam veram, ac salvificam fidem, quam Princeps præsertim Ecclesiasticus tenetur omni modo possibili conservare in sibi subjectis. Quòd autem etiam voluerit graviter obligare, pronum est colligere ex pœnis tam gravibus, transgressoribus taxatis; ergo subditus contemptibili-

biliter prævaricando præfatam constitutionem non potuit non graviter delinquere, & quidem toties, quoties scienter id fecit. Neque dubitandum, quin propterea inciderit excommunicationem Bullæ Cœnæ, sive dein assentiendo dogmatibus hæreticis, sive demum aliis cohæreticis quà talibus favendo eórumque partes, utique non sine pertinácia erga SS. Ecclesiam Romanam tuendo. Meminerit proin Confessarius, se hujusmodi pœnitentem extra articulum, vel periculum mortis non posse absolvere, nisi aliunde sit præditus potestate in Casus Bullæ Cœnæ.

Neque excusandus videtur ex illo allegato S. Scripturæ textu: *ubi duo, vel tres &c.* 337. Nam Christus solum ratificavit illa conventicula, quæ congregantur (ait ipse) *in nomine meo;* id est (ut exponunt S. Chrysostomus, & Euthymius apud Cornelium à Lapide) *propter me, mei respectu, mei intuitu, mei causâ, mei amore, nil, nisi me, & meam gloriam quærentes:* at, hoc non erat intentum Rusticorum Rebellium, prout ex actis constabit: ergo &c.

At quid de eo tenendum, qui finxit, immò asseveravit, se pariter esse Lutheranæ sectæ addictum, reipsa autem hujusmodi conventicula non frequentavit alio fine, quàm præcisè animô expiscandi, quidnam in illis tractaretur, vel concluderetur?

R.

338. ℟. Etiam talis per se loquendo graviter peccavit. Ratio est: quia exteriùs saltem veram fidem negavit; hanc autem sub dispendio salutis nunquam licet negare, esto subinde ex rationabili causa liceat dissimulare. Nec talis subditus à quocunque demum Superiore subornari, multò minùs obligari potuit, ut ex præfato fine fidem suam (Catholicam scilicet) negaret; quia juxta *Reg. VI. de R. J. in 6. nemo potest ad impossibile obligari:* at, quæ sine peccato fieri nequeunt, censentur moraliter impossibilia: & juxta D. Augustinum *lib. contra mendac. c. 7. ea, quæ constat, esse peccata, nullo bonæ causæ obtentu, nullo quasi bono fine nulla velut bona intentione facienda sunt.* Fatendum nihilominus est, quòd, si talis subditus interiùs non adhæsit Lutheranorum sectæ, sed præcisè animô explorandi dixit, se pariter esse Lutheranum, revera non incurrerit Excommunicationem Bullæ Cœnæ, in hæreticos latam: & fortassis ex simplicitate nequidem peccavit formaliter, eò quòd in hoc facto, utpote tam specioso fine vestito, nil malitiæ apprehenderit.

CASUS SECUNDUS.

Sempronius Clericus ob quandam in cura animarum commissam negligentiam, ad suum Reve-

Reverendissimum Ordinarium fuit delatus, & quia in rei veritate inventus fuit culpabilis, hinc ab eodem fuit condemnatus ad sequentem pœnitentiam. 1. Scilicet, ut per octiduum in quodam Monasterio faceret exercitia spiritualia, & 2dò, ut eidem Monasterio daret tres aimeras vini per modum Eleemosynæ: hoc posterius Sempronius omnino non præstitit, quoad priùs verò sese accommodavit nolens volens, eò quòd sinè graviore offensa Reverendissimi sui Ordinarii illud declinare nequiverit. Cæterùm toto illo octiduo ne unicam quidem meditationem instituit, hôc principio ductus, quòd meditatio, ceu oratio mentalis sit actus merè internus, consequenter ne quidem auctoritate Ecclesiastica præcipi valeat, juxta probabilissimam multorum gravium Doctorum sententiam. Tandem verò conscientiæ stimulis nonnihil exagitatus, quærit, an, vel qualiter præfatam pœnitentiam negligendo vel certè non integrè adimplendo deliquerit. Quid respondendum interroganti?

℟. Sempronius probabiliùs peccavit mortaliter. 339. Ratio est: quia Episcopus justè illum condemnavit, & voluit illum condemnare ad præfatam pœnitentiam, quæ in morali hominum existimatione meritò censetur esse gravis; ergo &c. Et licèt Reverendissimus Ordinarius verbis non expresserit, quòd velit Sempronium graviter obligare ad hanc pœnam subeundam; factò

tamen id satis expressisse censeri debet ex eo, quòd juxta superiùs dicta quivis Superior regulariter loquendo præsumi debeat, voluisse obligare juxta capacitatem materiæ: sic Confessarius injungens pœnitentiam gravem, præsumitur voluisse obligare graviter, nisi contrarium aliunde constet: sic etiam ille, qui vovit materiam gravem, v.g. jejunium unius diei, peregrinationem ad locum valde dissitum &c. præsumitur rationabiliter, quòd voluerit ad hæc juxta capacitatem materiæ, ideòque graviter se obligare: ergo idipsum præsumendum est de illa obligatione ab Episcopo injuncta Sempronio.

At verò, inquies fortassis; saltem probabile est, quòd Episcopus nequeat præcipere actum merè internum, qualis est meditatio, seu oratio mentalis: ergo similiter probabile esse debet, quòd Sempronius non fuerit obligatus ad meditandum, & per consequens non peccaverit negligendo meditationes.

340. ℟. neg. conseq. Etsi enim probabile sit, quòd Superior Ecclesiasticus nequeat præcipere actum merè internum; quia tamen simul est probabile, fortassis etiam probabilius secundùm dicta *n. 333.* quòd possit; hinc fit quodammodo certum moraliter, quòd subditus in tali casu tenea-

neatur parere præcipienti, eò quòd possessio stet, ac militet pro Superiore, uti dictum fuit superiùs *Confer. 6. n. 172.* & *Confer. 7. n. 192.* Deinde negatur suppositum, quòd exercitia spiritualia consistant in meris actibus internis, aut in sola oratione mentali; regulariter enim fructuosa, & solida meditatio præsupponit præparationem congruam, hæc verò sine prævia lectione materiæ meditandæ fieri non potest.

Quare minimè dubitandum arbitror, quin Reverendissimus Ordinarius imponendo exercitia spiritualia, voluerit Sempronium obligare ad legendos libros spirituales, seu asceticos, ad examen conscientiæ *&c.* & alia hujusmodi, quæ ab exercitantibus fructuosè fieri solent, & debent: consequenter non voluit illum obligare ad actus merè internos, sed potiùs ad mixtos, qui juxta dicta *n. 331.* indubitanter præcipi possunt auctoritate humana. Vide Cardenas *1. Cris. disp. 16. c. 3.*

At quid, inquies fortassis, si supponamus Sempronium suis exercitiis cæteroquin ritè, ac debitè vacâsse, oblationem tamen vini sibi demandatam neglexisse, aut potiùs dissimulâsse, an propterea arguendus foret gravis noxæ?

341. ℟. Per se loquendo videtur quòd sic, Ratio est: quia, quando materia præcepta à Superiore est divisibilis in plures partes, tunc neglectus cujusvis partis, in morali hominum existimatione gravis, habetur pro peccato gravi, velut constat de neglectu horarum Canonicarum, aliorúmve debitorum: atqui tres aimeræ vini in morali hominum existimatione procul dubio reputantur pro materia gravi, in illis saltem partibus, ubi vinum non abundat, & satis magno pretio vœnit: ergo has non solvendo, probabiliùs graviter deliquit, nisi aliunde constaret de mente Episcopi, quòd is noluerit Sempronium sub gravi culpa obligare ad præfatam pœnitentiam, Videatur de hoc La Croix *l. 1. num. 663. &. seqq.*

CASUS TERTIUS.

Caja multis, & sat violentis indiciis sese reddidit suspectam de hæresi Lutherana, & quidem in tali territorio, ubi hactenus hæc secta nunquam fuit tolerata; quam ob causam eidem auctoritate Ecclesiastica fuit injunctum 1. ut, si quidem protinus vellet inter Catholicos vivere, sese monstraret talem, deponendo publicè professionem fidei Catholicæ. insuper 2. vel curaret suum nomen inscribi al-

bo

bo Confratrum, ac Sororum sanctissimi Scapularis, vel in pœnam delictorum contra præcepta Ecclesiæ hactenus commissorum, solveret quinque florenos; ad hæc Caja, ut revera erat mulier pertinacissima, professionem fidei Catholicæ deposuit quidem, sed simulatè duntaxat, scilicet non amore veritatis amplectendæ, sed potiùs timore gravioris pœnæ incurrendæ. De cætero maluit solvere quinque florenos, quàm curare, vel etiam permittere tantùm, ut suum nomen inscriberetur albo Confraternitatis sanctissimi Scapularis. Quæritur ad nostrum propositum, an Caja auctoritate Ecclesiasticæ potuerit ad hæc obligari? 2. An fictè duntaxat profitendo fidem Catholicam, & 5. florenos solvendo peccaverit, vel non?

℟. ad primum. Caja auctoritate Eccle- 342.
siastica potuit obligari; tum quia Jure divino tenemur amplecti, immò, & profiteri fidem veram, qualis est sola Catholica; tum etiam, quia experientia teste quilibet Princeps, vel Magistratus putat se habere jus explorandi fidem, ac mores suorum subditorum, præsertim ubi id exigit bonum publicum; immò etiam puniendi illos, qui Religionem alienam paci, ac tranquillitati publicæ inimicam introducere tentant: quidni ergo idipsum concedatur Principi Catholico, præsertim

tali, cui ex officio incumbit procurare bonum animarum, & veram fidem propugnare? Unde

343. ℟. jam ad 2dum. Si Caja deposuit professionem fidei Catholicæ fictè duntaxat, ídque propter aversionem fidei, ac veritatis Catholicæ, procul dubio hac aversione graviter peccavit contra præceptum divinum de vera fide profitenda: immò verò probabilissimè nec satisfecit præcepto Superioris Ecclesiastici. Ratio est: quia is procul dubio Cajam voluit obligare ad talem professionem, ad quam jam aliunde præcepto divino erat obligata, sicut Ecclesia præcipiendo communionem paschalem non imponit novum præceptum, sed potiùs determinat tempus, quô præceptum jam pridem à DEO nobis impositum debet adimpleri: ergo quemadmodum Ecclesiastico præcepto non satisfacit, qui Sacrilegè, & fictè communicat, veluti constat ex propositione *n. 55.* ab Innocentio XI. damnata; ita pariter non satisfacit præcepto Ecclesiæ, qui fictè duntaxat profitetur fidem Catholicam. Id, quod ulteriùs efficaciter confirmari potest ex eo, quòd Clemens XI. in sua Bulla *vineam Domini Sabaoth edita Annò 1715. 16. Julii* damnârit opinionem quorundam, existimantium, ad obedientiam Apostolicis

cis constitutionibus Innocentii X. & Urbani VII. editis contra quinque propositiones Jansenii, debitam, non requiri, ut quis prædicti Janseniani libri sensum in quinque illis propositionibus damnatum, interiùs, ùt hæreticum damnet, sed satis esse, si ea de re obsequiosum (ùt ipsi vocabant.) silentium teneatur. Quocirca memoratus Pontifex in rem nostram subdit sequentia verba, videnda *apud P. Viva part. 3. damnat. Thesium: quæ quidem assertio, quàm absurda sit, & animabus fidelium periculosa, satìs apparet, dum fallacis hujus Doctrinæ pallio non deponitur error, sed absconditur, vulnus tegitur, non curatur; Ecclesiæ illuditur, non paretur, & lata demum filiis inobedientiæ via sternitur ad fovendam silentiò hæresin. Ita Pontifex:* idipsum autem sequeretur ex nostro casu, ut perpendenti facilè constabit: ergo &c.

Ex eo tamen, quòd maluerit solvere quinque florenos, quàm permittere, ut suum nomen inseratur albo Confraternitatis sanctissimi Scapularis, non peccavit contra præceptum Superioris Ecclesiastici. Ratio est: quia juxta *Regul. 70. J. n. 6. in alternativis Electoris est electio, & sufficit, alterum impleri:* atqui Cajæ fuit imposita obligatio alternativa duntaxat, id est, sub distinctione, ut scilicet, vel curaret se inscri- 344.

bi Confraternitati, vel 5. florenos solveret: ergo penes ipsam stetit, eligere id, quod maluit.

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

345. COlliges ex hactenus dictis primò, nulla Lege humana præcipi posse actum malum. Ratio est: quia talis Lex esset iniqua, & contra primum principium morale, vi cujus jubemur *declinare à malo.* Et certè nemo potest obligari ad peccandum: at, talis Lex obligaret ad peccandum: ergo est nulla; nam juxta illud *Actor. 5. obedire oportet DEO magìs, quàm hominibus.*

346. Colliges 2dò, auctoritate humana præcipi non posse impossibilia sive *de Jure* (id est, talia, quæ sunt contra jus naturale, vel positivum) sive *de facto* id est, talia, quæ, vel naturaliter, & ex natura rei vel saltem moraliter fieri non possunt, eò quòd sint valde ardua, & supra vires humanas. Ita post Ascan. Tamburinum, Perez, Caramuel, & alios M. D. Franciscus Schmier *lib. 1. tr. 1. c. c. 1. sect. 2. §. 1. n. 88. & seqq.* Ratio est: quia Lex communis debet esse accomodata fragilitati subdito-

ditorum, nec plus incommodi, quàm commodi afferre communitati; at Lex de materia impossibili toti communitati lata: procul dubio plus incommodi afferret, quàm commodi; cùm enim in plerisque communitatibus plures reperiantur imbecilles, & imperfecti, quàm fortes, ac perfecti, procul dubio hujusmodi Legem contemnerent, & tantò faciliùs transgrederentur, quantò apparet observatu difficilior. Accedit, quòd ad actum inhonestum nulla detur possibilitas juridica; frustra enim à subdito peteretur, aut speraretur id, quòd is facere non potest: at, quod æquitati, & juri repugnat, meritò censetur, fieri non posse: ergo &c.

Fatendum nihilominus est, subinde moraliter, & politicè quasi impossibilia hominibus in particulari posse præcipi, veluti constare potest ex iis, quæ superiùs *n. 299.* diximus, posse scilicet milites obligari ad servandas suas stationes, vel hostem aggrediendum cum evidenti periculo vitæ: quia scilicet sana ratio dictat, bonum commune esse præferendum bono particulari, quam ob causam membrum privatum solet abscindi ad conservandum totum corpus, si hoc aliter conservari non possit. Subdit hic sapienter M. D. P. Franc. Schmier *l. cit. n. 101.* Religiosis, utpote speciali obe- 347.

dientiæ votô adſtrictis, faciliùs, quàm ſæcularibus difficilia, atque ardua præcipi poſſe, quamvis cum magna circumſpectione, & conſideratione id fieri debeat, ne contra monitum Apoſtoli poteſtas præceptiva magis in deſtructionem, quàm ædificationem uſurpetur.

348. Colliges 3tiò, Lege humana, nec prohiberi, neque etiam propriè puniri poſſe actus jamjam præteritos, qui antecedenter nulla Lege fuerunt prohibiti. Ita cum communi DD. Herincx *ubi ſuprà n. 76.* Suarez *de LL. lib. 3. c. 14. n. 8.* Ratio prioris eſt: quia Lex debet eſſe regula agendorum: ergo pro objecto, ſeu materia præcipienda, vel etiam prohibenda reſpicit actus futuros duntaxat, non item præteritos. Ratio autem poſterioris inde facilè eruitur: quia Lex propriè pœnalis fertur ob præcedentem culpam; nullus enim puniri ſolet, neque propriè loquendo puniri poteſt, niſi culpam prius commiſerit: ergo ſi actus præteritus ſupponatur hactenus nulla Lege fuiſſe prohibitus, profectò etiam nulla auctoritate humana puniri poteſt, aut debet, eô ipſo, quòd ſine culpa fuerit exercitus.

349. Diximus tamen 1. actum, *qui hactenus nulla alia Lege fuit prohibitus*, non poſſe puniri &c. Secus enim diſcurrendum foret de actibus jam antecedenter prohibitis: quia, cùm actus contra Legem prohibentem exercitus,

ercitus, bonos mores, privatámque, & publicam salutem offendat, eô ipso contra delinquentem provocat; consequenter justè punitur, & castigatur ab eo, cujus est conservare bonum publicum. M. D. Schmier *Jurispr. lib. 1. tr. 1, c. 1. sect. 2. §. 4. n. 181.*

Diximus insuper, non posse puniri *propriè* &c. Enimverò pœnæ impropriè dictæ, seu potiùs inhabilitates, quæ non tam ex culpa, quàm ex causa induci solent, uti sunt irregularitates, impedimenta matrimonii &c. in jure etiam statuuntur propter actus præteritos, qui nullatenùs erant peccaminosi. Ratio est: quia Legislator habet jus distribuendi bona, & jura communia: ergo ex causa rationabili in iis, qui ad hujusmodi bona, & jura communia aspirant, potest certas qualitates exigere, & alios; qui hujusmodi conditionibus destituti sunt, excludere. Videatur de hoc Schmier *loc. cit. n. 182. & seqq.* Herincx *part. 2. tr. 3. disp. 3. n. 76.* 350.

CON-

CONFERENTIA DECIMA TERTIA.

De subjecto Legum, præsertim humanarum.

SUMMARIUM.

351. Legis ùt sic alia est vis directiva, alia coactiva.

352. Legislator humanus absolutus non tenetur propriis Legibus quoad vim coactivam; immò ne quidem quoad directivam tenetur directè, bene tamen indirectè.

353. Aliter tamen quoad hoc discurrendum est de Legislatore subordinato, & dependente à toto corpore.

354. Legi naturali, & divinæ subjiciuntur omnes.

355. Legibus autem Pontificiis merè positivis tenentur fideles duntaxat.

356. Non quidem infantes, & perpetuó amentes;

357. Bene tamen ii, qui aliquando adepti usum rationis, per certa intervalla, vel in certa duntaxat quadam materia delirant.

358. Tametsi nec isti, neque illi ab observantia juris naturalis sint exempti.

359. Dupliciter potest aliquis abesse, è proprio territorio, scilicet, vel physicè, vel etiam moraliter simul.

360. Sub-

360. Subditus, tam physicè, quàm moraliter existens in alieno territorio non tenetur Legibus proprii territorii.

361. Quænam sit differentia inter vagum, & peregrinum?

362. Peregrini non tenentur servare Leges particulares locorum, per quæ transeunt.

363. Nisi in certis casibus; qui breviter recensentur.

364. Idipsum pariter dicendum est de vagabundis.

365. Clerici Legibus Civilibus quoad vim coactivam nullatenus subjiciuntur, bene tamen quoad directivam.

366. Et quidem probabiliùs indirectè duntaxat.

367. Resolvitur Casus I. De quadam uxorata, quæ suis prolibus etiam nonum annum jam adeptis, diebus veneris apposuit carnes.

368. An, vel quas pœnas pueri transgrediendo Leges Ecclesiasticas incurrant?

369. Et quid, si dubitetur, an talis puer, vel etiam puella jam gaudeat pleno, & perfecto usu rationis?

370. Resolvitur Casus II. De quodam pœnitente, qui tempore quadragesimæ ad vicinum territorium egredi consueverat eô animo, ut ibidem, ceu in loco dispensato posset commedere carnes.

371. Solvitur quædam instantia notabilis contra resolutionem hujus casus.

372. An talis pœnitens vesperi regressus potuerit domi, ubi non erat dispensatum, carnibus vesci, vel saltem sumere 2dam refectionem?

373. Resolvitur Casus III. Cujusdam famuli, qui ob servitia cuidam Aurigæ addicta, sæpe sæpiùs

piùs cogebatur negligere ſacrum diebus dominicis, & feſtivis.

374. Utrum abiturientes è territorio proprio, in quo eſt dies Dominica, aut feſtiva, teneantur priùs intereſſe ſacro ?

375. An vel quando teneamur prævenire impedimenta adimplendi Leges humanas, præſertim Eccleſiaſticas ?

376. Infideles non tenentur Legibus Eccleſiæ;

377. Niſi aliquid præcipiatur, quod eſt de jure naturali, vel poſitivo divino.

378. Vel, niſi ſint politicè ſubjecti Principi Eccleſiaſtico.

379. Clericus ſæcularis extra propriam Diœceſin vagando, & negligendo curam animarum &c. poteſt à ſuo Epiſcopo juſtè puniri.

380. Quin immò Religioſi etiam in alieno territorio exiſtentes, & delinquentes, poſſunt propterea à ſuis Prælatis Regularibus puniri.

381. Peregrinus die S. Virgilio ſacra veniens Salisburgum: non tenetur hìc ad audiendum ſacrum.

382. Idque verum eſt tametſi eadem dies in propria Diœceſi peregrinantis ex particulari devotione ageretur feſtiva.

383. Nihilominus ſi peregrinus alicubi figat domicilium, vel quaſi domicilium, illico tenetur ſeſe accommodare Legibus particularibus illius loci.

§. I.

§. I.

Præmittuntur, & breviter resolvuntur quæsita, scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos de subjecto Legum.

QUæres primò, an, vel quomodo Legislator teneatur propriis Legibus?

Ante resolutionem hujus quæsiti notandum est, aliam dici vim *directivam* Legis, aliam *coactivam.*

Directiva est, vi cujus adstringit ad culpam in conscientia coram Deo incurrendam: Coactiva verò appellatur, vi cujus adstringit ad pœnam Lege taxatam. Quodsi obliget ad pœnam in conscientia ante omnem ulteriorem Judicis sententiam incurrendam, dicitur vis coactiva interna, si verò obliget ad pœnam post Judicis sententiam primùm incurrendam, dicitur vis coactiva externa, seu etiam Lex coactiva coactione externa. Hôc notato 351.

℟. jam ad quæsitum Legislator humanus absolutus, & independens, sive Ecclesiasticus sit, sive Civilis, non tenetur propriis Legibus quo ad vim coactivam, ne- 352.

neque etiam. 2. Quoad vim directivam directè; bene tamen quoad hanc indirectè. Ita *communissimè* Theologi & Canonistæ, prout videre licet apud Reiffenstuel *lib. 1. Decret. tit. 2. n. 268.* Ratio primi est: quia ut dicitur *L. penult. ff. de recept. arbit. Neque autem imperare sibi, neque se prohibere quisquam potest:* ergo cùm supponatur Legislator pollere suprema potestate, eo ipso nec in se ipsum potest ferre sententiam condemnationis, neque ab alio condemnari: hac ratione *L. Princeps 31. ff. de Leg.* dicitur: *Princeps Legibus solutus est.*

Ratio autem 2di est hæc: quia omnis obligatio directa, etiam directiva, supponit in obligante aliquam superioritatem, & in obligato subjectionem: ergo cùm Legislator respectu sui ipsius non sit Superior, uti mox visum fuit: dicendum, quòd non teneatur quoad vim directivam directè. Quòd verò quoad hanc vim directivam saltem indirectè (id est, obligatione non immediatè orta ex Lege propria humana, sed potiùs ex Lege naturali) teneatur, inde suadetur; quia supposita Lege justa Lex, & æquitas naturalis dictat, quòd etiam Princeps ceu Caput teneatur sese accommodare cæteris membris; nam juxta D. Augustinum *lib. 3. Con-*

fess.

sess. c. 8. turpis est omnis pars, suo universo non congruens: ergo supposita tali Lege humana, illico Lex naturalis jubet, ut sese conformet saltem, si materia talis sit, quæ majestatem, & dignitatem Principis non dedeceat. Videatur Reiffenstuel *loc. cit. n. 271.*

Illud tamen observandum hìc venit, 353. quòd nostra resolutio mox *n. præced.* data loquatur de *Legislatore absoluto*, & independente, quales sunt v.g. Papa, Imperator, Episcopus &c. in suis respectivè territoriis; aliter enim discurrendum est de quibusdam Legislatoribus non absolutis, sed potiùs dependentibus à corpore totius Senatûs, vel Provinciæ; qualis est Dux Venetus respectu Senatorum; Metropolitanus respectu Episcoporum: Prælatus, vel Provincialis respectu totius Capituli &c. Hi enim, quemadmodum respectu totius corporis (cui supponitur immediatè competere potestas Legislativa) sunt membra, & suo modo subjecti; ita pariter tenentur directè Legibus à toto corpore fundatis, & institutis, veluti ex communi *DD.* rectè tenent Babenstuber *tr. 3. disp. 2. a. 4. n. 1.*

Insuper advertendum est, datam reso- 354. lutionem loqui duntaxat de *Legibus humanis*; quòd enim quivis Legislator tenea-

tur observare jus divinum, sive naturale, sive etiam positivum apud omnes in confesso esse debet. Ratio facilis est captu: quia scilicet hæc jura procedunt ab Auctore DEO: atqui DEO quævis creatura tenetur obtemperare: ergo. Hinc fit, quòd quilibet Princeps teneatur stare contractui, vel pacto justè à se inito, quippe qui vi juris, & æquitatis naturalis servari debet. *L. 1. ff. de peccatis.*

Quæres 2dò, quinam teneantur servare Leges Pontificias?

355. ℟. Legibus Pontificiis in materia spirituali, salutem animarum, rectámque Ecclesiæ gubernationem concernente, pro toto Orbe Christiano legitimè latis, per se loquendo subjiciuntur omnes Christi fideles immò etiam hæretici. Ita *communis DD.* Lugo *disp. de pœnit. sect. 7. n. 147.* Reiffenstuel *Theol. mor. tract. 2. dist. 3. n. 1. & 2.* Ratio est: quia nedum Catholici, verùm etiam hæretici per baptismum ingressi sunt Ecclesiam, & hôc ipso legitimo Christi Vicario, summo scilicet Pontifici incumbit cura eos pascendi, juxta illud *Joan. 21. Pasce oves meas:* atqui, oves Christi sine Legibus, ac præceptis debitè pasci non possunt; consequenter quemadmodum summo Pontifici incumbit obligatio pascendi; ita vicissim

fide-

fidelibus, id est, baptizatis incumbit reciproca obligatio obediendi. Unde Lugo *loc. cit.* rectè scripsit, absurdissimum fore, si quis negaret hæreticos obligari Legibus Ecclesiastici jejunii, abstinentiâ à carnibus, vel censuris in eosdem latis.

Quæres 3tiò, utrum ergo etiam Infantes, & amentes subjiciantur Legibus Ecclesiasticis?

℟. Infantes nondum adepti usum rationis, sicut, & perpetuò Amentes, qui in hoc passu æquiparantur infantibus, non tenentur Legibus merè humanis, sive Civilibus, sive etiam Ecclesiasticis. Ita *communissimè DD.* nominatim Laymann. *l. 1. tr. 4. c. 10. n. 1.* Herincx *part. 2. tr. 3. disp. 3. n. 128.* Kazenberger *in supplem. Decalog.* P. Sporer *c. 1. sect. 3. n. 238.* Ratio prioris est: quia Leges humanæ obligando procedunt modo humanô, ideóque neminem obligare volunt, nisi qui habet usum rationis; qui regulariter præsumitur post completum septennium. Ratio verò posterioris est: quia Lex secundùm dicta superiùs est regula actuum humanorum: ergo censeri debet lata pro illis duntaxat, qui sunt capaces actuum humanorum, quales certè non sunt perpetuò amentes: ergo tales probabiliter non obligantur Legibus humanis, etsi Sanchez mordicùs teneat oppositum. 356.

357\. Dixi tamen primò: *Perpetuo amentes non tenentur;* Secus quippe dicendum eſt de illis, qui aliquando habuêre uſum rationis, poſtea verò primùm cœperunt delirare, vel ſimpliciter, vel per intervalla, vel etiam in certa duntaxat materia; tales enim non minùs quàm Ebrii, vel dormientes manent habitualiter obligati Legibus humanis; eò quòd in his rationis uſus ſit ſopitus duntaxat, minimè vero extinctus; quare quemadmodum abſolutè, & habitualiter ſaltem uſu rationis pollent, ac proinde actus humani capaces ſunt; ita etiam Legibus humanis cenſentur ſubjecti; etſi fateri cogamur, quòd taliter delirantes tempore delirii per accidens excuſentur à peccato formali; eò ipſo, quòd actuali uſu rationis, & libertatis ad formaliter peccandum indiſpenſabiliter neceſſariæ ſupponantur deſtituti, ſicut ob eandem rationem dormientibus imputari nequit ad formalem culpam, quidquid demum agunt.

358\. Dixi 2dò. Eos *non teneri Legibus merè humanis;* Neque enim infantes duntaxat, ſed etiam perpetuò amentes, ebrii, ac dormientes ſubjiciuntur Legi naturali, juxta *communiſſimam* Doctorum; idque hac ratione: quia ſecundùm dicta ſuperiùs *n. 323.* materia Legis naturalis habet

bet intrinsecam, & necessariam con-vel disconvenientiam cum creatura rationali qua tali, cui etiam Lex naturalis propterea dicitur intrinsecè quasi congenita, & insculpta: ergo quidquid repugnat Legi naturali, pariter disconvenit creaturæ rationali cuicunque demum. Ex quo colligere fas est, etiam pueros ante septennium completum transgrediendo Legem naturalem v. g. blasphemando &c. peccare, nedum materialiter, sed etiam formaliter, saltem tunc, si polleant sufficienti usu rationis, ita, ut malitia suppleat ætatem. Liquet insuper, illum peccare formaliter, qui infantem, amentem, ebrium, vel dormientem instigat ad actum intrinsecè malum v. g. ad tactus lascivos, ad copulam, bestialitatem &c. tametsi enim hujusmodi actus amentibus &c. ob actualem defectum usus rationis ad formale peccatum imputari nequeat, rectè tamen imputatur instigatori, quippe qui supponitur usu rationis pollere, ideoque malitiam formalem cognoscit, tum in actu instigationis, tum etiam in objecto latentem.

Quæres 4tò, utrum subditi proprium territorium egressi, & extra illud existentes, maneant subjecti Legibus sui proprii territorii?

 An-

359. Ante resolutionem hujus quæsiti denuo advertendum est, subditum posse dupliciter è territorio suo esse absentem, physicè scilicet, & moraliter. Physicè absens est, quando revera quoad suam personam non existit in territorio proprio, moraliter verò est absens, quando in proprio territorio nedum quoad suam personam non existit, sed ne quidem quoad aliquam actionem, vel omissionem: è contra tamen si quoad personam sit quidem egressus limites proprii territorii, nihilominus in eodem excitet v. g. lites, bellum, incendium &c. vel omittat actionem, quam hic, & nunc deberet exercere, censetur moraliter præsens, esto supponatur physicè absens.

360. ℟. jam ad præsens quæsitum. Subditus tam physicè, quàm moraliter existens extra suum territorium, non manet subjectus Legibus proprii territorii. Ita *communiter* Doctores. Suarez *lib.* 3. *de Leg. c.* 32. *n.* 2. Castropalao *part.* 1. *tr.* 3. *disp.* 1. *punct.* 24. *§.* 5. *n.* 1 Kazenberger *l. cit. n.* 244. Ratio hujus deducitur ex *c.* 2. *de Constit. in* 6. nec non ex *l. ult. ff. de jurisdict.* ubi dicitur: *extra territorium jus dicenti, impunè non paretur*: at, si Legislator talem subditum alibi, seu in alio territorio tam physicè quàm moraliter existen-

stentem vellet obligare, jus diceret extra suum proprium territorium: ergo subditus impunè non paret; ergo non tenetur parere. Itaque Jurisdictio Legislatoris coarctatur limitibus suæ ditionis seu territorii, & hoc mediante duntaxat transit in subditos, ex quo consequens videtur, illos tantùm subditos adstringi Legibus, qui, & quamdiu intra limites proprii territorii commorantur.

Quæres 5tò, an Peregrini, & vagabundi teneantur servare Leges municipales, id est particulares, & proprias illis locis, per quæ transeunt?

Ante responsionem majoris claritatis 361. gratiâ rursus præmitto discrimen inter peregrinum, & vagabundum; nomine enim peregrini intelligitur ille, qui quidem alibi habet proprium domicilium, defacto tamen in illo non existit, sed potiùs in alieno territorio, idque animo hic non commorandi, ne quidem per majorem anni partem, sed ad summum per aliquot dies, vel menses: è contra nomine vagabundi intelligitur ille, qui nullibi habet domicilium, sed modò in hoc, mox verò in alio territorio vagatur, vel etiam commoratur ad aliquod breve tempus, sine animo commorandi in hoc loco per majorem anni partem. Hoc notatô

362. ℟. Jam primò. Peregrini, & Advenæ tenentur quidem servare Leges Juris communis, esto etiam in proprio territorio ab his forent exempti; non tamen tenentur observare Leges, vel statuta particularia locorum, præterquam in quatuor casibus mox recensendis. Ita hodie contra non paucos tenent Sanchez *lib. 1. in Decal. c. 12. n. 38.* Laymann *ubi suprà c. 12. n. 4.* Illsung *tr. 1. disp. 2. n. 21.* Ratio prioris est: quia Legibus communibus, utpote altiori potestate profectis, uti est v. g. Lex de servando jejunio, quilibet tenetur sese accommodare; esto proin talis subditus in proprio territorio, utpote in quo dispensatum fuisse supponitur, foret exemptus, quia tamen non in illo, sed in alio territorio, in quo non fuit dispensatum, supponitur existere, hinc velut subditus tenetur generali constitutioni sese accommodare: Secus dicendum foret, si in propria persona ob infirmitatem, vel aliam causam dispensatus fuisset; quia tunc tale privilegium personale suo modo comitaretur ipsam personam.

Ratio autem posterioris hæc est: quia Lex per se non obligat, nisi subditos, & membra communitatis: atqui peregrini moraliter loquendo, nec sunt subditi, neque

que etiam membra illius communitatis cujus territorium duntaxat volunt transire, non autem ibi figere domicilium, vel quasi domicilium: neque aliunde ratione alicujus contractus, vel quasi contractus, multò minùs ratione alicujus delicti contra jus commune commissi (ùt supponi debet) sortiuntur forum: ergo cùm aliunde jura nos doceant, odiosa esse restringenda, pariter oportet dicere, hujusmodi Leges municipales non esse extendendas ad peregrinos, vel advenas, sed potiùs restringendas ad sola membra communitatis. Illud autem quod communi proverbio dici solet: *Si fueris Romæ, Romano vivito more &c.* potiùs per modum consilii, quàm præcepti est intelligendum, veluti Patroni hujus nostræ opinionis verè probabilis communiter advertunt. Videatur Kazenberger *cit. c. 1, sect. 3. n. 255.*

Cæterùm Casus illi, in quibus peregrini sese tenentur accommodare, sunt sequentes quatuor. 1. Quando Lex est talis naturæ, vel potiùs de tali materia, ut bonum publicum conservari, vel satis procurari non valeat, nisi etiam talis Lex ab advenis, & peregrinis observetur, veluti sunt Leges de non portandis armis tempore nocturno, de non evehendo, 363.

vel etiam invehendo certo genere mercium, utputa vini, frumenti &c. Secus enim communitati non esset satis provisum à DEO, quippe quæ defectu potestatis non posset sese satis defendere: quod tamen cuilibet communitati censeri debet permissum. 2dò, Peregrini tenentur sese accomodare Legibus particularibus, quibus certæ quædam solennitates, vel etiam conditiones in contractibus observandæ præscribuntur; nam & peregrini ratione contractus, vel quasi contractûs sortiuntur forum, ut habetur *cap. fin. de foro compet.* item *l. 19. ſ. 1. & 2. ff. de Judic.* 3tiò. Peregrini tenentur se cæteris accommodare, quando ex non observantia oriretur scandalum; quia de Jure naturali jubemur vitare scandalum. 4tò. Denique si in tali territorio delinquant contra jus commune, vel naturale, ut puta quempiam mutilando, occidendo, vel alio quovis modo damnificando &c. proptereáque à Superiore legitimo loci possunt justè puniri, proindéque tenentur hujuscemodi pœnis particulari Lege sancitis sese accommodare. Ratio est: quia peregrini nedum ratione contractûs, verùm insuper ratione delicti sortiuntur forum, & Jurisdictioni Judicis localis, seu territorialis subjiciuntur, prout constat ex

cap.

cap. fin. mox allegato, nec non ex praxi, & communi sensu Doctorum.

℞. jam 2dò. De vagabundis idipsum 364. tenendum est, quod mox diximus de peregrinis. Et licèt hæc resolutio sit inter Doctores minùs recepta quàm prior; mihi tamen videtur magis cohærens, & consona Doctrinæ mox traditæ, propterea-que eandem tenent Busenbaum *l. 1. tr. 2. c. 2. dub. 3.* Laymann. *l. 1. tr. 4. c. 12. n. 7.* Glettle, Wiestner, & Schmalzgrueber, *lib. 1. Decret. tit. 2. n. 43.* Ratio est: quia vagabundi æquè parùm, ac peregrini subjiciuntur Jurisdictioni territoriali; neque enim sortiuntur forum ratione domicilii, vel habitationis, nec ratione delicti, vel alterius debiti, aut contractûs, ùt supponimus: nec denique ratione Originis, aut Patriæ: ergo cùm nullus titulus ostendi queat, vi cujus fierent subditi hujuscemodi Legislatori, potiùs dicendum est, quòd nec stringantur Legibus particularibus locorum; eò præsertim; quòd, nec Gubernatio politica exigat, ut (secluso scandalo, aliisque incommodis Jure naturæ prohibitis) vagabundi sese conforment incolis locorum, per quæ transeunt. Neque absurdum videri debet, quòd nullis particularium locorum statutis teneantur; cùm sufficiat, eos Jure natu-

rali,

rali, divino, & communi humano adstringi, proptereáque minimè dici possunt esse *ex - Leges.* Quòd autem ob delicta contra jus naturale, divinum, vel commune humanum fortè commissa ubique poniri soleant, consuetudine recepta introductum fuit eo fine, ne eorum scelera manerent impunita. Videantur *Doctores citati.*

Quæres denique 6tò, an, vel quomodo Clerici, & Regulares subjiciantur Legibus Civilibus?

365. ℟. Clerici (idem dicendum est de Regularibus) non subjiciuntur Legibus Civilibus quoad vim coactivam; nihilominus quoad vim directivam indirectè saltem subjiciuntur, & tenentur sese accomodare illis Legibus Civilibus, quæ de Clericis expresè, ac specificè non disponunt, nec statum Ecclesiasticum dedecent, simúlque ad communem felicitatem Reipublicæ conducunt. Ita *ex communi DD.* Suarez *lib. 3. de Leg. c. 34. n. 12.* Laymann. *lib. 1. tr. 4. c. 13. n. 5. & 6.* Babenstuber *tr. 3. disp. 2. a. 4. n. 40. & 41.* Ratio prioris est: quia Magistratus Civilis nullum habet jus, vel potestatem suprà personas Ecclesiasticas, utpote in sublimiori statu, & gradu dignitatis collocatas, veluti habetur *ex c. Ecclesia de constit.* necnon

ex

ex *Concilio Lateran. ss. 9.* Bullâ, *supernæ dispositionis.* ubi Leo X ait: *cùm à jure tam divino, quàm humano Laicis nulla potestas in Ecclesiasticas personas attributa sit &c. &c.* at, si Laicis nulla potestas competit, eô ipso personas Ecclesiasticas directè obligare nequeunt: ergo &c.

Dictum tamen fuit, quòd *quoad vim directivam indirectè saltem obligentur;* probabilius enim videtur, hanc obligationem respectu Clericorum non proficisci immediatè, & proximè ex virtute Legis Civilis, sed potiùs vi, & virtute Legis naturalis; etenim æquitas naturalis suadet, & imperat, ut Clerici ceu membra communitatis sese conforment reliquis membris circa observantiam talium statutorum, sine quibus bonum Reipublicæ, pax, & tranquillitas satis conservari non potest, at, nisi Clerici in similibus sese accommodarent, planè non posset ita conservari, & plurima scandala meritò inde possent timeri, veluti suprà *Confer. 10. n. 275.* dictum fuit: ergo &c. Accedit, quòd etiam summus Pontifex, & Ecclesia velit hujuscemodi constitutiones habere ratas, proptereáque à Clericis observari, prout præter DD. mox citt. advertit Reiffenstuel *l. 1. Decret. tit. 2. n. 305.* ergo &c. 366.

§. II.

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici de subjecto Legum humanarum.

CASUS PRIMUS.

Titia conjugata assueverat suis prolibus etiam novennibus diebus veneris apponere carnes è cœnâ proximè præteriti diei jovis residuas, cúmque propterea à suo Marito fuisset graviter reprehensa, illa respondit, se ex hoc capite nullatenus esse corripiendam, tum quia proles, utpote impuberes, nondum comprehenderentur, aut adstringerentur Legibus Ecclesiasticis de jejunio; tum etiam quia caro illa residua commodè conservari non potuisset usque in diem dominicum. Quia tamen Titia ex reprehensione Mariti quidam scrupulus, vel veriùs loquendo, quidam remorsus conscientiæ remansit; hinc sciscitatur à Confessario, an in hoc facto revera deliquerit, vel non? Quid Judicii?

367. ℟. Titiam malè fecisse apponendo carnes prolibus septennium jamjam egressis, proptereáque à suo Marito meritò fuisse cor-

correptam. Ratio est: quia juxta communissimam Doctorum sententiam, infantes post adeptum usum rationis (qui regulariter præsumitur post annum septimum completum) tenentur in conscientia servare illas Leges Ecclesiasticas, quarum observantia, & materia eorundem viribus, ac statui est commensurata: at, abstinentia à carnibus diebus ab Ecclesia interdictis censetur commensurata viribus talium, esto ante completum vigesimum primum ætatis annum non teneantur servare jejunium Ecclesiasticum quoad abstinentiam à 2da refectione, condescendente ipsis Ecclesia pia Matre ob virium imbecilitatem; ergo &c. Hinc etiam tales non excusantur ab auditione sacri, neque ab obligatione semel in anno confitendi, & communionem paschalem percipiendi, modò supponantur satis instructi, & sufficiente Judicii maturitate, ac discretione præditi; quod quidem DD. Parochorum, & Confessariorum Judicio relinquitur, veluti dictum fuit *part. 1. Theol. Sacram. Confer. 15. n. 109.* Videatur de hoc Gobat *Theol. exper. tr. 4. a n. 84.*

Dices fortassis. Si pueri, & puellæ post completum septennium, & adeptum usum rationis illico tenerentur servare Leges humanas, tunc eas transgrediendo

pro-

procul dubio incurrerent pœnas taxatas transgressoribus: at hoc est falsum: ergo & illud.

368. ℟. neg. sequel. Licèt enim Ecclesia velit tales obligatos, nihilominus juxta probabilissimam sententiam, quam tenet Palao *part. 1. tr. 3. disp. 1. pu. 24. §. 2. n. 9.* Illsung, & alii plures, non vult eos ante adeptam pubertatem (quæ in masculis annò 14. in fœmellis autem annô duodecimo completo supponitur) subjectos pœnis, ac censuris Ecclesiasticis, excepta excommunicatione, quæ ob gravem percussionem Clerici fuit statuta.

Videtur tamen satis probabile, quòd hujusmodi pueri post adeptum usum rationis ingrediendo clausuras Monialium incurrant Excommunicationem; esto nondum attigerint annos pubertatis; Concilium enim Tridentinum *ss. 25. c. 5. de Regularibus*, tales ingressores vult excommunicatos, *cujuscunque sexûs, vel ætatis sint.* Ita tenet noster A. R. P. Kazenberger *supplem. Theolog. Decalog.* P. Sporer *c. 1. sect. 3. n. 241.* ubi pro eadem refert Suarez, Vasquez, & Dicastillo.

At, quid, si dubitetur de aliquo puero, aut puella, an post septennium adeptum jam fruatur usu rationis, eritnè etiam in tali du-

dubio astringendus ad observantiam Legum præsertim Ecclesiasticarum?

℟. In tali casu esse præsumendum pro usu rationis, & pro obligatione Legis. Ratio est: quia præsumptio fieri debet ex communiter contingentibus: at, communiter contingit, pueros post completum septennium frui usu rationis in tantum, ut sint verè capaces doli, & actus humani: ergo debet præsumi obligatus; quemadmodum è contrario, si constaret puerum ante completum septennium esse doli capacem, non teneretur Legibus positivis, quippe quæ procedunt secundùm ea, quæ communiter contingunt, proin cùm usus rationis communiter non illucescat ante septennium, hinc etiam nolunt tales obligatos. Excipitur tamen à La Croix, & aliis Lex de confessione annua; quia Concilium Tridentinum ad hanc vult obligatos omnes doli capaces, qui peccati mortalis conscientiam habent, *cujuscunque ætatis sint.* Videatur Castropalao *cit. tr. 3. part. 1. disp. 1. punct. 24. §. 2. n. 3.* Mezger *tr. 8. disp. 35. a. 5. n. 20.* Babenstuber *tr. 3. disp. 2. a. 4. n. 16.* 369.

CASUS SECUNDUS.

Sempronius tempore paschali inter alia Confessario fassus fuit, se currente quadragessima singulis diebus dominicis, ac festivis carnes comedisse; causam verò hujus rogatus, respondit in hac verba: Reverentia vestra procul dubio noverit in tota Bavaria, ideóque etiam in pago illo Bavarico haud procul à nostris mœnibus dissito fuisse dispensatum in esu carnium, proptereáque, & mihi hoc favore utendum ratus, præfatis diebus exivi, meque carnibus, ac farciminibus bene refeci, quatenus faciliùs reliquis diebus possem supportare rigorem jejunii, meósque labores manuales satìs graves peragere competenter. Quid Confessarius judicabit de tali pœnitente, vel responso pœnitentis?

370. ℟. Sempronius vi hujus non videtur culpandus, nec arguendus alicujus peccati; quod enim in simili casu liceat egredi territorium, etiam eo fine duntaxat, ut quis declinet obligationem Legis in proprio territorio vigentis, hodiedum velut practicè probabile tenent quamplures etiam insignes, & classici Doctores nominatim Sanchez *lib.* 1. *Decalog. c.* 12. *n.* 31. Illsung *tr.* 1. *disp.* 2. *a.* 2. *n.* 23, Suarez, Bonacin. Castropalao, Mezger, & alii, quos refert, & sequitur Babenstuber *tr.* 3.

disp.

disp. 2. a. 4. n. 23. Ratio hujus opinionis est: quia talis egrediendo utitur Jure suo, cùm nullibi prohibeatur egredi: semel autem egressus liberatur ab obligatione Legis vi alieni territorii, quippe in quo hæc non viget: neque talis committit propriè fraudem; quia *nullus videtur dolô facere, qui jure suo utitur* juxta *Reg. 55. ff. de R. J.* Accedit quòd Sempronius dicat se eo animo comedisse carnes, ut posset faciliùs peragere labores suos manuales satis graves; quæ caussa videtur rationabilis, nec omnino spernenda: atqui Doctores etiam nobis in hoc passu contrarii communiter fatentur, ex *rationabili caussa* licitum esse egredi territorium, & egrediendo subterfugere obligationem Legis, modò talis egressus non fiat præcisè animô declinandi obligationem Legis: quid ni ergo Sempronius in nostro casu potuisset se practicè resolvere de licito egressu, & comestione carnis? Fatendum nihilominus est, oppositam sententiam (quam mordicùs tenent Henno, Felix Potestas, Laymann, Sayrus & alii) esse magis piam, magisque conformem menti Ecclesiæ, proptereàque à Confessario in praxi semper suadendam; tum quia alii fideles, videntes hujusmodi subditum in quadragesima carnes comedentem, & non scien-

tes causam cur id faciat, possent de facili sumere scandalum; tum etiam quia taliter egrediens, & carnes comedens fortassis mala fide id facit; id, quod in nostro casu de Sempronio haud inaniter suspicari licuit; nam si firmiter credidisset, se comedendo carnes non peccare, procul dubio tempore paschali de tali commestione nunquam sese accusâsset.

Dices tamen. Si fas est egredi territorium præcisè animô declinandi, & subterfugiendi obligationem Legis, tunc pariter dicendum foret, sponsis licitum esse egredi in aliud territorium, ubi Concilium Tridentinum non est receptum, idque eô præcisè animo, ut ibi clandestinè contrahant. Item, qui comisisset casum in suà Diœcesi reservatum, licitè egrederetur in aliam, eô præcisè animo, ut ibi à quolibet Confessario absolveretur; at, utrumque est falsum: ergo &c.

371. ℞. cum Lugone, Illsung, Kazenberger *in supplem. Decal.* P. Sporer *c. 1. sect. 3. n. 249.* negando conseq. & paritatem; nam in his duobus casibus obstat Lex specialis: in priori quidem *Decretum Urbani VIII. ad Archi-Episcopum Coloniensem expeditum Annô 1627.* in posteriori autem *Constitutio Clementis X. Superna. Anno 1670. data.* Econtra minimè constat de aliqua Lege, vi cujus

jus subditus tempore quadragesimæ prohiberetur adire aliud territorium, in quo legitima auctoritate esus carnium fuit permissus; & hoc ipsô exeundo, nec Legi, neque Legislatori summo scilicet Pontifici facit injuriam, quippe qui supponitur noluisse obligare subditos in illo territorio existentes.

Dices iterum. Saltem hoc videtur sequi ex mox data resolutione, quòd Sempronius vesperi reversus, possit domi (ubi non supponitur dispensatum) vesci carnibus, aut certè sumere 2dam refectionem; cùm jam fregerit eo die substantiam jejunii: utrumque autem est absurdum: ergo &c.

℟. Negando illatum. Quòd enim tali 372. non ampliùs liceat vesci carnibus, fatentur omnes Catholici; quia præceptum de non comedendis carnibus est negativum, & hoc ipsô obligat semper, & pro semper per integrum diem jejunii, ita, ut subditus fidelis contraveniendo peccet toties, quoties moraliter interruptis vicibus carnes manducat. Quod autem Sempronio domum reverso non ampliùs licuerit summere 2dam refectionem (esto non ignorem, ab aliis satis communiter id permitti, ob rationem jam allatam) mihi videtur probabilius hac ratione; quia

præceptum de observantia jejunii Ecclesiastici virtualiter saltem duplex est, utpote includens duo præcepta distincta, unum de abstinentia à carnibus, alterum de sumenda unica tantùm refectione in cibis esurialibus: illud priùs secundùm mox dicta, est negativum; hoc autem posterius, licèt in rigore loquendo potiùs dicendum esset negativum, ex mente tamen Ecclesiæ, & communi persuasione fidelium etiam Doctorum, censetur affirmativum, súntque hæc præcepta omnino ab invicem separabilia, prout, vel inde liquet, quòd diebus veneris, & Sabbatinis extra quadragesimam, diebus autem dominicis etiam intra quadragesimam teneamur quidem abstinere à carnibus, non tamen à 2da refectione: licet proin Sempronius noster jejunium jamjam fregerit quoad substantiam, in quantum hoc importat abstinentiam à carnibus, potest tamen, & hôc ipso probabiliùs tenetur illud observare quoad abstinentiam à 2da refectione; cùm jam supponatur reversus ad proprium territorium, in quo omnes fideles tenentur abstinere à 2da refectione; quemadmodum die festivo domum reversus teneretur abstinere à laboribus servilibus, tametsi ante prandium in alieno territorio ubi non erat dies festivus, laboràsset servili-

viliter, vel si die dominica alibi sacrum non audiisset, hora undecima domum reversus teneretur eidem interesse, si adhuc posset. Secus dicendum foret, si Sempronius jam sumpsisset 2dam refectionem; tunc enim ob impossibilitatem servandi illud præceptum de unica refectione, non amplius teneretur abstinere à 3tia, prout communiter notant DD. Videantur de hoc Mathæucci *in Cautela Confessarii lib. 1. c. 16. n. 6.* & Felix Potestas *in Exam. Confess. tom. 1. part. 3. n. 2884.*

CASUS TERTIUS.

Cajus cuidam Aurigæ sua addixerat servitia, quia verò sæpesæpiùs diebus dominicis, ac festivis cum peregrinantibus ex inopinato supervenientibus cogitur prosequi iter inceptum, ut propterea nec Cajus neque alii itinerantes illo die ampliùs possint interesse divinis; hinc conscientiæ stimulis agitatus sciscitatur è Confessario, an tutâ conscientia possit perseverare in hoc servitio, an verò sub reatu pœnæ æternæ ipse cæterique itinerantes ante discessum è loco teneantur interesse divinis? Quid Cajo respondendum?

℟. ad primum, quòd si Cajus sine no- 373.
tabili suo damno, aut detrimento nequeat

obtinere aliud servitium, possit tutâ conscientia in hoc perseverare; tum quia necessum est, ut aliqui sint, qui Præfectis postarum, vel aliis aurigis, itinerantibúsque serviant; tum etiam, quia Ecclesia velut pia Mater non vult filios suos cum veré notabili detrimento obligatos ad suorum observantiam mandatorum; quàm ob causam illos etiam, qui absque notabili detrimento, vel periculo sanitatis corporalis nequeunt servare jejunium Ecclesiasticum, ab hoc onere vult exemptos. Major tamen difficultas est in 2do puncto hujus quæsiti, an scilicet volentes proficisci de uno loco, vel territorio in aliud, ubi prævident se non ampliùs nacturos occasionem audiendi sacrum, non teneantur priùs quàm proficiscantur interesse divinis, præsertim si absque notabili incommodo fieri possit? Ad quam

374. ℟. jam 2dò cum distinctione; nam si in loco, de quo volunt proficisci, unica duntaxat Missa dicatur v. g. horâ 6ta, simúlque prævideant se alibi locorum eâ die non ampliùs nacturos occasionem audiendi sacrum, tametsi in illo loco, vel territorio adhuc tenerentur audire per se loquendo, tunc salvâ conscientia nequeunt discedere priùs, quàm sacro interfuêre. Ratio est: quia ex una parte obligatio audien-

dien-

diendi Sacrum illa die supponitur certa: ex altera verò parte itinerantes neque vi alterius territorii, neque vi alicujus dispensationis, aut alterius legitimæ causæ supponuntur exempti: ergo tenentur priùs quàm discedant in suo territorio divinis interesse; quémadmodum is, qui prævidet sibi post prandium non suppetiturum tempus pro persolvendo penso suo Canonico, tenetur ante prandium satisfacere huic suæ obligationi juxta *communissimam* DD. apud Castropolaum *part. 1. tr. 3. disp. 1. p. 24. §. 5. n. 6.*

Econtra tamen, si in illo territorio, è quo volunt abire, dicuntur plura Sacra v. g. à mane usque ad meridiem (immò si unicum duntaxat diceretur) simúlque NB. prævideant, se meridie perventuros ad talem locum, in quo ratione territorii erunt exempti, satis probabile, & tutum existimo, eos ante discessum non adstringi ad audiendum Sacrum. Et ita pariter tenent Sanchez *in Decal. lib. 1. c. 12. n. 32.* Lessius, Castropalao, Babenstuber *tr. 3. disp. 2. a. 4. n. 27.* Kazenberger *in supplem. 2.* P. Sargar *Confer. 31. n. 88.* Ratio autem est: quia tales ratione territorii alieni eximuntur ab obligatione audiendi sacrum, quemadmodum in casu mox præcedenti dictum fuit, posse quempiam eximi ob

eandem causam ab obligatione jejunandi: sicut ergo ille, qui præviderat se horâ undecima per legitimam dispensationem exemptum iri, non teneretur prævenire v. g. horâ 6ta, vel 9nâ audiendo Sacrum; ita pariter non tenetur prævenire, qui prævidet, se horâ undecima ratione alieni territorii, in quo eadem Lex non viget, fore exemptum.

Dices contra hoc. Qui prævidet impedimentum adimplendi aliquod præceptum, tenetur illud prævenire, veluti mox diximus de eo, qui prævidet sibi post prandium non suppetiturum tempus pro recitando officio Canonicô: at, supponimus pariter in hoc casu, ab itinerantibus prævideri impedimentum alibi audiendi sacrum: ergo tenentur prævenire ante abitum.

375. ℟. Cum Castropalao *loc. mox cit. §. 5. n. 8.* disting. maj. qui prævidet impedimentum duntaxat excusans, con. impedimentum penitùs liberans, neg. maj. cum Conf. Sciendum itaque est, dari posse duplex impedimentorum genus, quorum unum simpliciter liberat, & excusat ab obligatione Legis, uti est dispensatio, abrogatio Legis, vel egressus in aliud territorium, ubi eadem Lex non viget, vel certè auctoritate legitima fuit sublata: alterum

terum genus est, quod relinquit subditum Legi adhuc subjectum, & à transgressione secundùm quid duntaxat excusat, utputa, vel quia is non recordatur, vel quia est infirmus &c. & hæc posteriora tenemur modo possibili prævenire, v.g. comparando nobis notitiam Legis, vel non ponendo causam infirmitatis &c. priora autem probabilissimè non tenemur prævenire; proptereáque in nostro casu itinerantes probabiliter non tenentur ante abitum interesse sacro, tametsi nemo non videat, oppositùm esse tutius, & menti Ecclesiæ conformius, atque hôc ipso in praxi à Confessario semper consulendum, sin minùs præcipiendum.

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

COlliges ex hactenus dictis primò, Legibus merè positivis, & Ecclesiasticis non teneri infideles, id est, non baptizatos, utputa Judæos, Saracenos, Paganos, & Cathecumenos &c. Ita cum communiori DD. Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 2. dist. 3, n. 5.* Ratio est: quia tales nondum supponuntur per baptismi januam ingressi Ecclesiam: ergo huic nondum 376.

sunt

ſunt ſubjecti. Hac de cauſa *c. gaudemus.* de divortiis dicitur, quòd infideles, & Pagani *conſtitutionibus Canonicis non arctantur*, addita hac cauſali: *quid enim ad nos ſecundùm Apoſtolum* (1. Cor. 4.) *de his, qui foris ſunt, judicare.*

377. Dictum tamen fuit: Legibus merè poſitivis, & Eccleſiaſticis &c. Secus quippe dicendum eſt de Lege divina, & naturali, quibus omnes omnino homines ſtringi, diximus mox ſuprà *n. 354.* Ex quo colligere fas eſt, quòd, ſi Legislator Eccleſiaſticus aliquid præcipiat, vel prohibeat, quod jam pridem Lege divina, vel naturali erat præceptum, aut prohibitum, utputa fornicationem, furtum, procurationem abortûs &c. utique etiam Infideles à ſimilibus abſtinere teneantur, non quidem vi Legis merè poſitivæ, & Eccleſiaſticæ, ſed potiùs vi Legis naturalis, & divinæ.

378. Rurſus advertendum hic venit, quòd, ſi hujusmodi Infideles ſupponantur ſubjecti alicui Principi Eccleſiaſtico in temporalibus, prout Romæ Judæi ſubſtant Jurisdictioni S. Pontificis, tunc pariter tenentur obedire Principi Eccleſiaſtico, quoad ea, quæ ad politicam gubernationem Reipublicæ ſunt neceſſaria, quemadmodum in his tenerentur alteri Principi ſæculari præſtare obedientiam juxta *omnes.*

Col-

Colliges 2dò, Clericum extra Diœcesin propriam vagantem, & non præstantem ea, quæ domi vi officii sui teneretur præstare Ecclesiæ, vel etiam ovibus sibi concreditis, peccare contra Leges Diœcesanas, & ob hoc posse puniri à suo Reverendissimo Ordinario. Ratio est: quia licèt sit physicè extra Diœcesin, moraliter tamen censetur intra eam delinquere ratione omissionis culpabilis. Similiter ubi auctoritate legitima Principis prohibitum est, ne quis Civium exeat in alienam Provinciam peste infectam, vel ne extra territorium proprium exerceat hanc, vel illam mercaturam, civis contraveniendo peccabit juxta gravitatem materiæ; quià scilicet damnum, vel certè periculum damni ex hujusmodi mercatura, vel profectione oriri natum, censetur intra territorium Principis creari, prout sapienter advertunt Laymann *l. 1. tr. 4. c. 11. n. 3.* Mezger *tr. 8. disp. 35. a. 5. n. 25. & alii.* 379.

Colliges 3tiò, Subditum Religiosum in alieno etiam territorio existentem, ac delinquentem, à proprio suo Prælato nedum citari, verùm etiam puniri posse v. g. pœnâ excommunicationis: esto hoc respectu suorum subditorum, non valeat Episcopus, si hi tam physicè quàm moraliter extra Diœcesim delinquant. Ratio dis- 380.

disparitatis est: quia Prælatus Regularis propter votum obedientiæ à subdito Religioso emissum habet potestatem in ipsius personam immediatè, & non mediatè tantùm, id est, ratione territorii, veluti habet Episcopus in suos subditos. Ex quo Doctores ulteriùs inferunt, quòd si Episcopus suis Clericis sub pœna Excommunicationis interdicat: v. g. lusum alearum, talis Clericus ludendo in aliena Diœcesi, vel in loco intra Diœcesim quidem, ratione sui tamen exempto, non incurrat dictam pœnam. Ratio est: quia talis censetur tam physicè quàm moraliter etiam extra propriam Diœcesim existens delinquere. Ita rursus Laymann *l. 1. tr. 4. c. 11. n. 4.* quem sequitur Babenstuber *l. cit. n. 21.*

381. Colliges 4tò, Peregrinum, venientem Salisburgum in die S. Virgilio sacra, & festiva, non teneri hîc ad audiendam Missam, neque ad abstinendum (si absque scandalo fieri possit) à laboribus servilibus, tametsi per integrum diem hîc esset mansurus. Similiter Studiosus Diœceseos Salisburgensis, in qua non est jejunium particulare, transiens per Passaviensem, in qua fortassis est particulare jejunium, non tenetur ibi jejunare. Ratio est eadem, quæ suprà *n. 362.* fuit data: quia scilicet tales, utpotè merùm peregrinantes, non sunt subditi

Do-

Domini territorialis: at, non subditus, eô ipso quòd à Jurisdictione sit exemptus, non tenetur Legibus: ergo &c. *communis DD.*

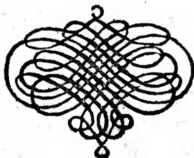
At quid, inquies fortassis, si supponamus aliquod festum particulare v.g. S. Ruperti in utráque Diœcesi solenniter, & festivè agi, teneretur ne ex hac suppositione studiosus, ex Archi Diœcesi Salisburgensi oriundus, in Passaviensi illa die Sacrum audire?

℟. Probabiliter non tenetur, Ita con- 382.
trà Castropalaum, Gobat, & alios plures DD. tenent Joan. Sanchez & Tamburinus *in Decal. lib. 4. c. 2. §. 2. n. 13.* quem sequitur noster A. R. P. Kazenberger *in supplem. Decalog.* P. Sporer *c. 1. sect. 3. n. 251.* Ratio est: quia talis non tenetur ratione specialis præcepti in suo territorio vigentis, cùm supponatur jamjam egressus territorium proprium: neque ratione specialis præcepti in territorio alieno, scilicet Passaviensi, vigentis; hujus enim territorii non est subditus: ergò ex nullo titulo censeri debet obligatus ad agendum diem illum festivum, modò absit scandalum; quod utique de Jure naturæ quisque tenetur evitare.

Colliges denique 5tò, hanc nostram re- 383.
solutionem esse duntaxat intelligendam de peregrinis quamdiu sunt, & manent tales; num si peregrinus alicubi nanciscatur, vel

figat

figat *domicilium*, illico fit subditus Domini territorialis *per l. domicilium ff. ad municipalem*: consequenter tenetur sese accommodare Legibus particularibus ejusdem territorii. Idipsum tenendum est de eo, qui alicubi figit *quasi domicilium*, id est, qui in tali loco vult perseverare per majorem anni partem, prout faciunt studiosi, nec non servi, & ancillæ; tales enim fiunt respectivè saltem subditi, proptereáque etiam prima die sui adventus, & moræ illico possunt percipere Sacramenta etiam Matrimonii in tali loco, prout ex *communissima* Doctorum sententia tradunt DD. Gobat *Theolog. exper. tr. 9. n. 483. & 534.* Laymann. *lib. 5. tr. 6. c. 10. n. 5.* La Croix *lib. 6. part. 3. n. 721.*

CON-

CONFERENTIA DECIMA QUARTA.

De Modo satisfaciendi Legibus.

SUMMARIUM.

384. Alia est intentio faciendi opus præceptum, alia intentio satisfaciendi præcepto.
385. Ad satisfaciendum Legi, aut præcepto positivo, necessaria est intentio prior, scilicet faciendi opus præceptum, non item posterior.
386. Præceptis verò negativis satisfieri potest absque omni intentione, vel interventione actûs humani.
387. Potest insuper, subin saltem, satisfieri Legibus per actum moraliter malum.
388. Non tamen semper, præsertim ubi à Legislatore per se intenditur modus, aut finis honestus, ac bonus.
389. Potest uno, eodémque actu satisfieri pluribus obligationibus;
390. Nisi sint obligationes titulô Justitiæ ortæ.
391. Nec repugnat, quin per diversos actus eodem tempore simul præstitos satisfiat pluribus præceptis.
392. Resolvitur Casus I. De quodam Musico, qui de mandato Confessarii tenebatur die Dominica audire duo sacra.

393. An huic obligationi ſatisfecerit ex eo quòd durante ſacro ſolenni totus quantus circa Muſicam occupatus ſimul intenderit duobus Sacerdotibus privatim celebrantibus?

394. Et quid, ſi pluribus ſacris aſtitiſſet animô captandi vanam gloriam &c. &c.?

395. Quid ſi etiam reverenter aſſiſtendo, poſitivè noluiſſet ſatisfacere præcepto Confeſſarii?

396. Niſi talis corrigat ſuam perſuaſionem, peccat ſaltem ex conſcientia erronea.

397. Reſolvitur Caſus II. De quodam milite, qui condemnatus ad compenſandum damnum cuidam Ruſtico præter intentionem illatum, mulctam hanc tacitè compenſavit.

398. Proptereáque minimè ſatisfecit Juſtitiæ.

399. In praxi tamen à Confeſſario advertendum eſt, quô animo, vel qua fide, num bona ſcilicet, aut mala id fecerit.

400. Similiter Ruſticus merùm paſſivè permittens, ut decimæ de Jure pendendæ violenter ſibi ſubtrahantur, non ſatisfacit Juſtitiæ in conſcientiæ foro.

401. Reſolvitur Caſus III. Cujuſdam beneficiati, cui ob neglectum penſum Canonicum Confeſſarius præcepit, ut expenderet unum dugatum ad cauſas pias?

402. Qui eundem dando ſuo famulo pauperi locô Salarii aliunde debiti, non ſatisfecit præceptô Confeſſarii.

403. Quid de eo, qui pro oblatis ſibi ſtipendiis debuit tria ſacra, & unum duntaxat hactenus legit, absque ſpeciali intentione, aut reflexione, cuinam ex illis tribus hoc vellet applicatum.

404. Non eſt neceſſum, ut omnia præcepta ex motivo charitatis executioni mandentur.

405. Quid

405. Qui voluntariè intereſt ſacrificio Miſſæ quantumvis immemor diei feſtivi, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ;

406. Niſi hujusmodi operi vacet ex alia prorſus intentione.

407. Qui verò plenè ebrius, vel ſui impos ſacro intereſt, minimè ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.

408. Qui ex pluribus titulis tenetur audire duo, aut tria ſacra, poteſt hujuſcemodi obligationibus ſimul eodem tempore ſatisfacere.

§. I.

Præmittuntur, & breviter reſolvuntur quæſita, ſcitu neceſſaria ad debitè reſolvendos Caſus practicos circa intentionem, & modum ſatisfaciendi Legibus.

QUæres primò, quænam intentio requiratur ex parte ſubditi, ut is Legi, vel præcepto ſatisfaciat?

Ante reſponſionem advertendum, & 384.
ſuppponendum eſt, aliam eſſe intentionem *præſtandi opus præceptum*, aliam verò intentionem *ſatisfaciendi Legi*, *vel præcepto* per executionem illius operis. Ex. gr. qui die feſtivo audit Miſſam, poteſt habere hanc ſolam intentionem, audiendi ſcilicet, præſcindendo ab ulteriore intentio-

ne, an per hanc, vel verò per aliam velit satisfacere præcepto Ecclesiæ. Item potest audire Missam, quam scit esse præceptam, vel ideò, quia scit esse præceptam: quo casu prior ille actus, etsi de se honestus, est actus obedientiæ materialis duntaxat: posterior verò est actus obedientiæ etiam formalis, utpote ideo factus, quia á Superiore præcepto. Hôc notato

385. ℟. ad quæsitum. Ut subditus satisfaciat Legi, aut præcepto, debet habere intentionem, seu voluntatem præstandi opus præceptum, non tamen necessariò intentionem satisfaciendi præcepto, seu ideo faciendi, quia præceptum fuit. Ita hodie tenent *communissimè DD.* Castropalao *part. 1. tr. 3. disp. 1. pu. 17. n. 8.* Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 2. dist. 3. n. 44. & 45.* Babenstuber *tr. 3. disp. 3. a. 1. n. 2. & 9.* Ratio prioris est: quia Legibus humanis positivis præcipiuntur actus humani, ideóque opera v. g. auditio sacri, Communio, confessio &c. debent præstari modò humanò: at sine omni intentione, aut voluntate præstandi non præstantur modô humano, ùt de se liquet: ergo necessaria saltem est intentio præstandi opus præceptum. Ratio autem posterioris est: quia Lex humana præcipit tantùm voluntariam

ope-

operis executionem, non autem quasi reflexam intentionem adimplendi opus ideo, quia fuit præceptum. Unô verbo: Leges humanæ, ùt communiter loquuntur Doctores solùm exigunt obedientiam materialem, non item formalem: ergo non est necessaria intentio faciendi opus ideò, quia præceptum est.

Dictum tamen fuit: ut subditus satisfaciat Legi, vel præcepto *positivo* &c. id est tali, vi cujus præcipitur actus positivus. 386.
Enimverò præceptis merè negativis, quibus scilicet non intenditur actus, sed potiùs omissio alicujus actus v. g. furti, homicidii &c. satisfieri potest absque omni intentione positiva satisfaciendi; nam, si non occidas, si non fureris, vel si ob infirmitatem, vel alium defectum ciborum nihil prorsus comedas per integrum diem, satisfacis Legi jejunii, & aliis mox recensitis, quia revera adimples voluntatem, & finem à Legislatore intentum, quidquid demum sit, an talis satisfaciat materialiter, vel formaliter etiam. Quin insuper suo modô materialiter scilicet, præceptis positivis absque intentione, vel interventu actus humani quandoque posse satisfieri, præter alios rectè advertit Babenstuber *mox cit. n. 7.* Nam qui in amentia, vel ebrietate plena solvit id, quod debet, satisfacit in tantùm,

 ut,

disparitatis est: quia Prælatus Regularis propter votum obedientiæ à subdito Religioso emissum habet potestatem in ipsius personam immediatè, & non mediatè tantùm, id est, ratione territorii, veluti habet Episcopus in suos subditos. Ex quo Doctores ulteriùs inferunt, quòd si Episcopus suis Clericis sub pœna Excommunicationis interdicat: v. g. lusum alearum, talis Clericus ludendo in aliena Diœcesi, vel in loco intra Diœcesim quidem, ratione sui tamen exempto, non incurrat dictam pœnam. Ratio est: quia talis censetur tam physicè quàm moraliter etiam extra propriam Diœcesim existens delinquere. Ita rursus Laymann *l. 1. tr. 4. c. 11. n. 4.* quem sequitur Babenstuber *l. cit. n. 21.*

381. Colliges 4tò, Peregrinum, venientem Salisburgum in die S. Virgilio sacra, & festiva, non teneri hîc ad audiendam Missam, neque ad abstinendum (si absque scandalo fieri possit) à laboribus servilibus, tametsi per integrum diem hîc esset mansurus. Similiter Studiosus Diœceseos Salisburgensis, in qua non est jejunium particulare, transiens per Passaviensem, in qua fortassis est particulare jejunium, non tenetur ibi jejunare. Ratio est eadem, quæ suprà *n. 362.* fuit data: quia scilicet tales, utpotè merùm peregrinantes, non sunt subditi

Do-

Domini territorialis: at, non subditus, eô ipso quòd á Jurisdictione sit exemptus, non tenetur Legibus: ergo &c. *communis DD.*

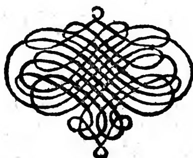
At quid, inquies fortassis, si supponamus aliquod festum particulare v. g. S. Ruperti in utráque Diœcesi solenniter, & festivè agi, tenereturné ex hac suppositione studiosus, ex Archi Diœcesi Salisburgensi oriundus, in Passaviensi illa die Sacrum audire?

℟. Probabiliter non tenetur, Ita con- 382.
tra Castropalaum, Gobat, & alios plures DD. tenent Joan. Sanchez & Tamburinus *in Decal. lib. 4. c. 2. ſ. 2. n. 13.* quem sequitur noster A. R. P. Kazenberger *in supplem. Decalog.* P. Sporer *c. 1. sect. 3. n. 251.* Ratio est: quia talis non tenetur ratione specialis præcepti in suo territorio vigentis, cùm supponatur jamjam egressus territorium proprium: neque ratione specialis præcepti in territorio alieno, scilicet Passaviensi, vigentis; hujus enim territorii non est subditus: ergo ex nullo titulo censeri debet obligatus ad agendum diem illum festivum, modò absit scandalum; quod utique de Jure naturæ quisque tenetur evitare.

Colliges denique 5tò, hanc nostram re- 383.
solutionem esse duntaxat intelligendam de peregrinis quamdiu sunt, & manent tales; num si peregrinus alicubi nanciscatur, vel

figat

figat *domicilium*, illico fit subditus Domini territorialis *per l. domicilium ff. ad municipalem*: consequenter tenetur sese accommodare Legibus particularibus ejusdem territorii. Idipsum tenendum est de eo, qui alicubi figit *quasi domicilium*, id est, qui in tali loco vult perseverare per majorem anni partem, prout faciunt studiosi, nec non servi, & ancillæ: tales enim fiunt respective saltem subditi, proptereáque etiam prima die sui adventus, & moræ illico possunt percipere Sacramenta etiam Matrimonii in tali loco, prout ex *communissima* Doctorum sententia tradunt DD. Gobat *Theolog. exper. tr. 9. n. 483. & 534.* Laymann. *lib. 5. tr. 6. c. 10. n. 5.* La Croix *lib. 6. part. 3. n. 721.*

CON-

CONFERENTIA DECIMA QUARTA.

De Modo ſatisfaciendi Legibus.

SUMMARIUM.

384. Alia eſt intentio faciendi opus præceptum, alia intentio ſatisfaciendi præcepto.
385. Ad ſatisfaciendum Legi, aut præcepto poſitivo, neceſſaria eſt intentio prior, ſcilicet faciendi opus præceptum, non item poſterior.
386. Præceptis verò negativis ſatisfieri poteſt absque omni intentione, vel interventione actûs humani.
387. Poteſt inſuper, ſubin ſaltem, ſatisfieri Legibus per actum moraliter malum.
388. Non tamen ſemper, præſertim ubi à Legislatore per ſe intenditur modus, aut finis honeſtus, ac bonus.
389. Poteſt uno, eodémque actu ſatisfieri pluribus obligationibus;
390. Niſi ſint obligationes titulô Juſtitiæ ortæ.
391. Nec repugnat, quin per diverſos actus eodem tempore ſimul præſtitos ſatisfiat pluribus præceptis.
392. Reſolvitur Caſus I. De quodam Muſico, qui de mandato Confeſſarii tenebatur die Dominica audire duo ſacra.

393. An huic obligationi satisfecerit ex eo quòd durante sacro solenni totus quantus circa Musicam occupatus simul intenderit duobus Sacerdotibus privatim celebrantibus?

394. Et quid, si pluribus sacris astitisset animô captandi vanam gloriam &c. &c.?

395. Quidsi etiam reverenter assistendo, positivè noluisset satisfacere præcepto Confessarii?

396. Nisi talis corrigat suam persuasionem, peccat saltem ex conscientia erronea.

397. Resolvitur Casus II. De quodam milite, qui condemnatus ad compensandum damnum cuidam Rustico præter intentionem illatum, mulctam hanc tacitè compensavit.

398. Proptereáque minimè satisfecit Justitiæ.

399. In praxi tamen à Confessario advertendum est, quô animo, vel qua fide, num bona scilicet, aut mala id fecerit.

400. Similiter Rusticus merùm passivè permittens, ut decimæ de Jure pendendæ violenter sibi subtrahantur, non satisfacit Justitiæ in conscientiæ foro.

401. Resolvitur Casus III. Cujusdam beneficiati, cui ob neglectum pensum Canonicum Confessarius præcepit, ut expenderet unum dugatum ad causas pias?

402. Qui eundem dando suo famulo pauperi locô Salarii aliunde debiti, non satisfecit præcepto Confessarii.

403. Quid de eo, qui pro oblatis sibi stipendiis debuit tria sacra, & unum duntaxat hactenus legit, absque speciali intentione, aut reflexione, cuinam ex illis tribus hoc vellet applicatum.

404. Non est necessum, ut omnia præcepta ex motivo charitatis executioni mandentur.

405. Quid

405. Qui voluntariè intereſt ſacrificio Miſſæ quantumvis immemor diei feſtivi, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ;

406. Niſi hujusmodi operi vacet ex alia prorſus intentione.

407. Qui verò plenè ebrius, vel ſui impos ſacro intereſt, minimè ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.

408. Qui ex pluribus titulis tenetur audire duo, aut tria ſacra, poteſt hujuſcemodi obligationibus ſimul eodem tempore ſatisfacere.

§. I.

Præmittuntur, & breviter reſolvuntur quæſita, ſcitu neceſſaria ad debitè reſolvendos Caſus practicos circa intentionem, & modum ſatisfaciendi Legibus.

QUæres primò, quænam intentio requiratur ex parte ſubditi, ut is Legi, vel præcepto ſatisfaciat?

Ante reſponſionem advertendum, & 384. ſuppponendum eſt, aliam eſſe intentionem *præſtandi opus præceptum*, aliam verò intentionem *ſatisfaciendi Legi, vel præcepto* per executionem illius operis. Ex. gr. qui die feſtivo audit Miſſam, poteſt habere hanc ſolam intentionem, audiendi ſcilicet, præſcindendo ab ulteriore intentio-

ne, an per hanc, vel verò per aliam velit satisfacere præcepto Ecclesiæ. Item potest audire Missam, quam scit esse præceptam, vel ideò, quia scit esse præceptam: quo casu prior ille actus, etsi de se honestus, est actus obedientiæ materialis duntaxat: posterior verò est actus obedientiæ etiam formalis, utpote ideo factus, quia á Superiore præcepto. Hôc notato

385. ℟. ad quæsitum. Ut subditus satisfaciat Legi, aut præcepto, debet habere intentionem, seu voluntatem præstandi opus præceptum, non tamen necessariò intentionem satisfaciendi præcepto, seu ideo faciendi, quia præceptum fuit. Ita hodie tenent *communissimè DD.* Castropalao *part. 1. tr. 3. disp. 1. pu. 17. n. 8.* Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 2. dist. 3. n. 44. & 45.* Babenstuber *tr. 3. disp. 3. a. 1. n. 2. & 9.* Ratio prioris est: quia Legibus humanis positivis præcipiuntur actus humani, ideóque opera v. g. auditio sacri, Communio, confessio &c. debent præstari modò humano: at sine omni intentione, aut voluntate præstandi non præstantur modô humano, ùt de se liquet: ergo necessaria saltem est intentio præstandi opus præceptum. Ratio autem posterioris est: quia Lex humana præcipit tantùm voluntariam

ope-

operis executionem, non autem quasi reflexam intentionem adimplendi opus ideo, quia fuit præceptum. Unô verbo: Leges humanæ, ùt communiter loquuntur Doctores solùm exigunt obedientiam materialem, non item formalem: ergo non est necessaria intentio faciendi opus ideò, quia præceptum est.

Dictum tamen fuit: ut subditus satisfaciat Legi, vel præcepto *positivo* &c. id est 386.
tali, vi cujus præcipitur actus positivus. Enimverò præceptis merè negativis, quibus scilicet non intenditur actus, sed potiùs omissio alicujus actus v. g. furti, homicidii &c. satisfieri potest absque omni intentione positiva satisfaciendi; nam, si non occidas, si non fureris, vel si ob infirmitatem, vel alium defectum ciborum nihil prorsus comedas per integrum diem, satisfacis Legi jejunii, & aliis mox recensitis, quia revera adimples voluntatem, & finem à Legislatore intentum, quidquid demum sit, an talis satisfaciat materialiter, vel formaliter etiam. Quin insuper suo modô materialiter scilicet, præceptis positivis absque intentione, vel interventu actus humani quandoque posse satisfieri, præter alios rectè advertit Babenstuber *mox cit. n. 7.* Nam qui in amentia, vel ebrietate plena solvit id, quod debet, satisfacit in tantùm,

 ut,

ut non teneatur idemmet debitum iteratò solvere; quemadmodum enim homo quandoque citra omnem suam voluntatem Legem violat materialiter saltem, ita etiam potest eandem citra omnem voluntatem materialiter adimplere.

Quæres 2dò, An quis per actum moraliter malum possit satisfacere Legi humanæ?

387. ℟. Potest quandoque satisfieri Legi, aut præcepto humano per hujusmodi actum ex fine, vel circumstantiis vitiatum. Ita *communissimè Doctores*, nominatim Sanchez *lib. 1. mor. c. 14. n. 1.* Ratio est: quia talis adimplet substantiam præcepti: ergò satisfacit præcepto humano, esto ob finem extrinsecum, vel aliam circumstantiam malè intentam possit impingere in Legem divinam, aut naturalem. Hac de causa is, qui jejunat v. g. ob vanam gloriam, satisfacit præcepto jejunii, cùm adhuc verè possit macerari in corpore (qui est finis jejunii) quantumvis inde infletur in mente. Similiter Sacerdos celebrans v. g. die dominicâ in statu peccati mortalis, adhuc satisfacit præcepto positivo Ecclesiæ, esto contra præceptum naturale, ac divinum gravissimè peccet. Reiffenstuel *ubi suprà n. 48.*

388. Notanter tamen dictum fuit: *quandoque satisfieri posse per actum moraliter malum &c.*

ad

ad innuendum, quòd, si Legislator nedum intendit actum humanum, sed etiam modum agendi, vel finem bonum &c. tunc subditus contraveniendo delinquat, & minimè satisfaciat præcepto Legislatoris. Hac de causa is, qui Sacrilegè confitetur, vel indignè communicat, non satisfacit præcepto Ecclesiæ, quippe quæ per se intendit actum moraliter bonum, vi cujus homo justificetur, & non potiùs damnetur.

Quæres 3tiò, utrum uno, eodémque actu satisfieri queat pluribus præceptis, vel obligationibus?

℟. Id sæpesæpiùs fieri potest, modò non sint obligationes ortæ, vel contractæ titulô Justitiæ. Ex. gr. is, qui voti particularis tenetur singulis feriis 6tis per annum jejunare (uti nos Fratres Minores tenemur vi S. Regulæ) jejunando in quadragesima satisfacit nedum suo voto, verùm etiam præcepto Ecclesiæ. Ratio est: quia, cùm obligatio Legis, aut præcepti merè humani dependeat ex sola intentione Legislatoris, nihil prorsus obstat, quò minùs de hujus voluntate uno eódemque actu satisfieri valeat pluribus obligationibus: atqui certum est, quòd Legislator Ecclesiasticus non intenderit tempore quadragesimæ ad aliud, vel etiam ad duplex jejunium nos 389.

ligare : ergo vi unius actus satisfacimus nedum præcepto Regulæ, sed insuper præcepto Ecclesiæ.

390. Dixi rursus : *Modò non sint obligationes ortæ ex titulo Justitiæ.* Ratio disparitatis, & hujus limitationis est hæc : quia in debitis Justitiæ attenditur æqualitas rei ad rem : at, si debeas 100. florenos pro vino, & rursus 100. v. g. pro tritico, solúmque velis solvere semel, centum florenos, nulla dabitur æqualitas rei ad rem, id est, inter solutum, & debitum : ergo &c. Econtra verò in debitis merè Legalibus, uti est v. g. debitum voti, & donationis, vel Justitiæ &c. non attenditur æqualitas rei ad rem, sed potiùs intentio Legislatoris, qui, cùm possit, & quandoque saltem velit acceptare unum idemque opus pro pluribus obligationibus extinguendis, veluti liquet ex mox dictis, profectò nihil prorsus obstat, quô minùs quandoque eodem actu satisfacere valeamus pluribus debitis.

Quæres 4tò, Utrum insuper per diversos actus uno eodémque tempore exercitos satisfieri possit pluribus præceptis ?

391. ℞. Posse satisfieri, modò actus præcepti sint tales, qui eodem tempore pos-

sunt

sunt simul exerceri. Sic v. g. Clericus eodem tempore potest simul audire Missam, & durante Missa recitare breviarium. Ratio est: quia quisquis præstat opus præceptum, satisfacit præcepto: at, talis Clericus præstat opus præceptum utroque præcepto; nihil enim obstat, quō minùs possit reverenter, ac devotè assistere sacrificio Missæ, simùlque devotè, & attentè recitare suum pensum Canonicum: neque aliunde constat Ecclesiam intendere, ut huic duplici præcepto per actus diversis temporibus exercitos satisfiat: ergo &c. *Communis DD.* apud Babenstuber *tr. 3. disp. 3. a. 2. n. 10.*

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici, de intentione, & modò satisfaciendi Legibus humanis.

CASUS PRIMUS.

Titio Musico nuper à Confessario pœnitentiæ causâ injunctum fuit, ut die Dominica duobus sacris interesset; quod, & fecit, ita tamen, ut tempore officii solennis, quô totus quan-

tus erat occupatus circa Musicam bonus Titius vix semel ad illos Sacerdotes privatim celebrantes attenderit, aut se reflexerit, multò minùs de præcepto Confessarii, aut de pœnitentia adimplenda quidquam cogitaverit. Quare sciscitatur modò, an præfatæ intentioni, & obligationi à Confessario sibi impositæ satisfecerit, an verò etiamnum sit obligatus satisfacere. Quid Judicii?

392. ℟. Si Titius sine ulla prorsus devotione se habuit, ita ut vix semel, prout in casu dicitur, se reflexerit ad sacrificia celebrata, dicendum, quòd non satisfecerit, proptereàque teneatur etiamnum satisfacere præfatæ obligationi. Ratio est: quia ex mente Ecclesiæ ad auditionem Missæ necessum est, ut quis nedum corporaliter, sed & devotè assistat Sacerdoti sacrificanti, ita scilicet, ut & mente attendat ad sacrificium in tantum scilicet, ut possit reddere rationem aliquorum saltem principalium, quæ ad aram gesta sunt, prout hanc obligationem explicant Reiffenstuel *tr. 10. dist. 1. n. 38. & 39.* item La Croix *lib. 3. part. 1. n. 658. & 659.* ergo si Titius non attendit minimè censeri debet satisfecisse menti Confessarii, quippe qui censetur præcipere auditionem menti Ecclesiæ conformem. Secus dicendum foret, si Titius durante solenni officio saltem attendisset ad partes

prin-

principales sacrificiorum, quibus procul dubio stante etiam, & non obstante illa occupatione circa Chorum Musices, potuisset intendere, quô facto nemo non diceret, eum devotè ac reverenter audisse duo sacra, esto nihil prorsus orâsset; non enim præscribitur audientibus sacrum certa precum formula, sed sola; ùt dictum est, corporalis, ac devota præsentia.

Nec refert, quòd Titius nihil prorsus 393. cogitaverit de adimplenda pœnitentia à Confessario sibi dictata; nam præceptum Confessarii in hoc passu obligat ad instar præcepti Ecclesiastici; velut proximè dictum fuit: ergo huic satisfit cum sola intentione præstandi opus præceptum, audiendi scilicet sacrum, esto non habuerit intentionem ideò audiendi, quia Confessarius præcipit; nam hujusmodi præcepta non exigunt obedientiam formalem, sed materialem duntaxat.

Dices. Sed quid, si talis pœnitens sacris moraliter quidem interfuisset, sed ob vanam gloriam ab aliis captandam, vel, quod adhuc pejus foret, non eô fine, ut DEum honoraret, vel præcepto Ecclesiæ, aut Confessarii satisfaceret, sed potiùs, ut lascivos suos oculos aspectibus alterius sexûs pasceret?

℟.

394. ℟. Denuo cum eadem distinctione mox data; vel enim talis homo supponitur assistere sacrificio cum attentione debita, & intentione audiendi sacrum, vel sine tali attentione, & intentione? Si priùs, dicendum, quòd satisfecerit præcepto Ecclesiæ, & Confessarii; quia reipsa voluntariè præstitit opus præceptum, tametsi ob illum sinistrum, aut omnino perversum finem graviter simul deliquerit: si autem posteriùs, dicendum foret, eum non satisfecisse ob rationem mox datam *num. præced.* & hôc modo existimo conciliari posse Doctores, quorum aliqui absolutè affirmant, alii absolutè negant, eum, qui animo pascendi oculos sacrificio Missæ interest satisfacere præcepto &c. Videantur de hoc Reiffenstuel *Theolog. mor. tr. 2. dist. 3. à n. 44.* vel Babenstuber *tr. 3. disp. 3. a. 1. n. 6.*

At quid, inquies adhuc. Si talis homo devotè quidem interessendo divinis, expressè intenderet non satisfacere præcepto Ecclesiæ, vel Confessarii, sive dein ex perversa intentione, sive etiam animô postea devotiùs assistendi, satisfaceretnè suæ obligationi, tametsi aliud sacrum eo die non ampliùs audiret?

395. ℟. In hoc casu satisfaceret; idque ob rationem proximè datam: quia scilicet præstaret substantiam operis præcepti: ergò hôc ipso satisfaceret præcepto Ecclesiæ,

quem-

quemadmodum is, qui infantem verè abluendo, vel confessum absolvendo intenderet facere id, quod facit Ecclesia, verè conficeret Sacramentum, non obstante quòd putaret, aut protestaretur se nolle conficere; nam talis protestatio, utpote facto contraria, foret prorsus inefficax. Id, quod valde notandum est scrupulosis illis Sacerdotibus, aut Clericis, qui dum sibi videntur minùs attenti, aut nimiùm distracti inter orandum, officium divinum, vel partem hujus recitant, cum proposito postea repetendi, vel attentius recitandi: neque enim tales tenentur repetere officium, modò priùs habuerint intentionem verè orandi, & præsertim si distractiones ingruentes fuerunt ipsis involuntariæ, & hôc ipso potiùs meritoriæ, quàm peccaminosæ.

Verum tamen est, quòd si talis homo voluntariè perseveraret in sua opinione aut persuasione sinistra, scilicet non satisfaciendi, vel si crederet, se nondum satisfecisse, & nihilominus non repeteret, procul dubio saltem ex conscientia erronea peccaret; propptereáque corrigenda est hujusmodi sinistra, erronea, vel etiam scrupulosa persuasio; quo facto, tutâ conscientia poterit supersedere repetitioni breviarii, prout sapienter advertit Reiffenstuel *cit. n. 47.* 396.

CA-

CASUS SECUNDUS.

SEmpronius miles quendam Rusticum damnificaverat, esto non omnino inculpabiliter, præter intentionem tamen, & quidem 20. circiter florenis; quam ob causam ab eodem accusatus, à suo verò Belliduce, vel Capitaneo ad compensandum damnum illico condemnatus fuit. Et quia hoc compensare noluit, utpote in foro conscientiæ prorsus innocens, aut certè non graviter culpabilis; hinc eidem fuit subtractum suum salarium, seu stipendium, ut vocant militare. Sempronius verò injustè se condemnatum ratus, hanc salarii sui subtractionem partim à Rustico, partim verò à suo Capitaneo denuo tacitè recompensavit. Jam verò dubitare licet in hoc casu 1. an Sempronius tutâ conscientia hoc potuerit facere? 2. An Justitiæ satisfecerit, quòd noluerit compensare præfatum damnum, & non nisi violenter quasi passus sit subtractionem sui salarii, in ordine ad resarciendum damnum?

397. ℟. ad primum quæsitum. Sempronius non potuit tutâ conscientia recompensare salarium sibi subtractum. Ratio est: quia tametsi voluntariè non damnificaverit Rusticum, minimè tamen dubitandùm est, quin in hoc facto saltem commiserit culpam politicam; Secus enim à suo Capitaneo

taneo procul dubio nunquam fuisset condemnatus ad refusionem damni illati: at, si ob culpam etiam politicam condemnatus fuit, sententia fuit justa, nec innixa falsæ præsumptioni: quâ supposita non ampliùs licèt uti tacita compensatione mulctæ, velut in tractatu *de Restitutione fusiùs diximus Confer. 1. n. 15.*

℟. jam ad 2dum. Tametsi Sempronius non ampliùs fuisset usus tacita compensatione, nihilominus probabiliùs non satisfecisset Justitiæ in conscientia ex eo, quòd non nisi invitus sit passus subtractionem sui salarii in ordine ad compensationem præfati damni. Ratio hujus petenda est ex dictis *n. 385.* quia ut subditus satisfaciat justo præcepto, vel Legi debet saltem habere intentionem præstandi actum præceptum: at, hanc Sempronius non supponitur habuisse: ergo in foro conscientiæ Justitiæ probabiliter non satisfecit, & quidem in materia gravi, ideóque per se loquendo graviter peccavit. 398.

Dixi: *Per se loquendo*, minimè enim dubitandum videtur, quin id genus homines nullatenus conscientiæ sibi ducant, nec practicè putent se peccare, tametsi oneribus justè sibi impositis inviti, immò contra omnem suam voluntatem satisfacere compellantur: proptereáque in simili contin- 399.

tingentia facti incumbet Confessario, ut errantem prudenter, ac modestè admoneat suæ obligationis; id, quod etiam circa alios simpliciores in simili facto erit observandum. Videatur de hoc Castropalao *tr. 3. disp. 1. punct. 17. n. 5.*

Dices contra hanc resolutionem, Si præfatus miles in conscientia non satisfecit Justitiæ ex eo, quòd merè invitus immò refractarius, violenter duntaxat passus sit, subtrahi sibi Salarium, & Rustico compensari damnum, pariter dicendum foret, illum Rusticum non satisfacere Justitiæ, qui merùm invitus, immò reluctans sustineret subtractionem decimarum, quas ipse de Jure debuisset præstare; consequenter à Confessario obligandus foret ad iteratam solutionem: at, hoc, & rationi, & praxi repugnare, nemo est, qui non videat: ergo talis Rusticus satisfecit.

400. ℟. Etiam talem Rusticum non satisfacere Justitiæ, ideóque saltem, in affectu, & in foro interno delinquere: quia tamen supponitur in foro externo eidem jamjam fuisse subtractum tantum, quantum sponte, & de Jure debuisset præstare; hinc in foro externo pariter fuit satisfactum; consequenter talis Rusticus à Confessario non ampliùs debet condemnari ad iteratam solutionem decimarum, sed admoneri dunta-

xat,

xat, ut imposterum illas decimas, quas Jure divino, & humano debet, non ampliùs coactè, sed sponte solvat, ne Deum offendat. Videatur Bonacina *disp. 1. q. 1. pu. 10. n. 7.* vel Babenstuber *cit. disp. 3. a. 1. num. 5.*

CASUS TERTIUS.

CAjo Clerico beneficiato ob sæpiùs neglectum officium Canonicum, seu horas Canonicas pœnitentiæ causâ dictatum fuit, ut unum dugatum expenderet in pias causas, sed quia bonus Cajus multis debitis se gravatum novit, pecuniis ècontra parùm provisum; hinc suo famulo debiti salarii locô dugatum præbuit, ratus, esse causam satis piam, quòd pauperculo salarium jam pridem promeritum, & debitum, tandem aliquando exolvat. Quæritur jam, an Cajus in hoc facto satisfecerit obligationi à Confessario sibi injunctæ?

℟. Cajus non satisfecit. Ratio est: 401
quia juxta communissimam Doctorum opinionem à nobis traditam *part. 2. Theolog. Sacram. Confer. 9. n. 234.* Confessarius injungendo pœnitentiam, præsumi debet (nisi aliud exprimat, vel aliunde de ipsius voluntate constet) voluisse obligare ad opus supererogatorium, & aliunde indebi-

tum, quatenus pœnitens id magis sentiat, & inde ab iterato relapsu absterreatur, aut quomodocunque demum retrahatur: atqui, solvere debitum famulo jam pridem de Jure debitum, planè non est opus supererogatorium, ùt de se liquet, esto de se sit omnino bonum, ac justum: ergo huic præcisè præbendo dugatum, non satisfecit suæ obligationi.

At verò, inquies fortassis, debitum Justitiæ: uti erat illud respectu famuli, magis urget, & strictiùs obligat, quàm illud, quòd â Confessariò ex zelo fortassis indiscreto fuit injunctum, utpote præstandum ád pias causas v. g. pauperibus, quibus de Jure à Cajo nihil debebatur: ergo Cajus bene fecit, solvendo suo famulo salarium jam pridem debitum, & negligendo alterum.

402. ℟. Concedo gratis, quòd Cajus bene egerit priùs solvendo illud debitum suo famulo, utpote strictiùs obligans: nego tamen, quòd per hoc simul satisfecerit obligationi à Confessario sibi injunctæ, idque ob rationem datam numerô proximè præcedente. Quare huic etiamnum tenebitur satisfacere, dum moraliter potuerit. Cæterùm nolim ego hic disputare, an pœnitentia illa fuerit congrua, vel verò ex zelo indiscreto potiùs fuerit injuncta: illud

ta-

tamen haud ignoro (fortassis nec pœnitens ignoraverit) Clerico scilicet, negligenti suum officium, cujus intuitu NB. Salarium, vel potiùs redditus Ecclesiasticos percipit, non abs re imponi posse restitutionem fructuum correspondentium huic penso Canonico, præsertim ubi talis Beneficiatus valde pinques redditus percipit.

Dices adhuc. Sed quid, si talis beneficiatus, vel alius quiscunque demum Sacerdos, accepisset plura stipendia pro tribus sacris legendis, & hactenus unum duntaxat legisset, animo quidem satisfaciendi suæ obligationi, sed sine speciali intentione, aut reflexione, cuinam è tribus vellet satisfactum, aut illud SS. Missæ Sacrificium applicatum?

℟. In hoc casu supponendum est, fuisse satisfactum illi, qui primò obtulit stipendium, nisi is aliud expressisset, quia fortassis petiit sacrum pro certo tempore, aut pro certa intentione &c. Ratio autem nostræ resolutionis est: quia, qui pluribus debet, uno tamen actu simul omnibus satisfacere nequit, præsumitur voluisse satisfacere illi, cui priùs, vel etiam potiùs debuit, veluti habetur ex *l. cum. pluribus. ff. de solutionibus*; nec non ex *cap. un. §. idem quoque de desponsa. impub.* atqui, priùs, ac 403.

potiùs debuit satisfieri illi, qui primus obtulit stipendium: ergo huic censeri debet fuisse satisfactum: per consequens talis Sacerdos solùm tenebitur reliquis duobus satisfacere, ad illorum intentionem legendo, & applicando Missam. Nihilominus in hoc, vel simili casu sapienter faciet, formando hanc intentionem, quòd scilicet per reliqua duo sacra velit *satisfacere iis, quibus hactenus nondum satisfecit*, prout diximus *in Theolog. Sacram. part. 1. c. 17. n. 192.* Videri etiam de hoc potest Castropalao *part. 1. tr. 3. disp. 1. punct. 19. n. 9.*

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

404. COlliges ex dictis primò, non esse necessarium, ut omnia præcepta ex charitate impleantur. Ratio facilè deducitur ex dictis: quia potest aliquis habere intentionem præstandi opus præceptum v. g. solvendi debitum, absque charitate: ùt si v. g. Uxor suo Viro reddat, quod debet, non ideo, quia, vel illud commercium carnale, vel suum Maritum, vel etiam DEum amat, sed ideò præcisè, quia à Marito fuit postulatum &c. atqui ad Legis, vel præ-

præcepti adimpletionem sufficit intentio præstandi opus præceptum; ergo &c. Ex quo pariter liquet á Pio V. Gregorio XIII. & Urbano VIII. meritò damnatam fuisse sequentem *n. 16.* inter 79. Bajanas propositionem; *Non est vera Legis obedientia, quæ fit sine charitate.* Videatur La Croix *l. 1. n. 691.*

Colliges 2dò, eum, qui voluntariè 405.
interfuit sacrificio Missæ, vel jejunavit &c. esto omnino immemor diei festivi, vel esurialis &c. nihilominus satisfecisse obligationi suæ, & præcepto Ecclesiæ, ob rationem mox datam. Similiter is, qui exequitur opus vi voti, Juramenti, aut præcepti à Confessario impositi, satisfacit suæ obligationi, esto non habuerit intentionem satisfaciendi, modò habuerit intentionem præstandi tale opus v.g. dicendi septem Pater & Ave &c. Ratio est: quia votum, Juramentum, sicut & præceptum à Confessario impositum habent se ad instar Legum particularium, quas homo sibimet, vel alteri imponit: ergo positâ præcisè substantia actûs voluntariè, ut supponitur, satisfit hujusmodi Legibus, votis, aut præceptis, juxta *communissimam DD.*

Limitandum nihilominus hoc est ita: 406.
Nisi hujusmodi opus fuisset præstitum ex alia, &

 pror-

prorsus diversa intentione; ùt si præfata septem P. & A. à Confessario injuncta in ordine ad lucrandas indulgentias, pœnitens persolvisset ex alia intentione v. g. ad recuperandam sanitatem corporis &c. quô casu utique non satisfecisset memorato præcepto Confessarii.

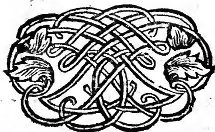
Ratio est: quia finis, utpote specialiter à Confessario intentus, suo modô ingrediebatur substantiam præcepti, prout diximus mox suprà *n. 388*. Similiter is, qui ex voto debet v. g. dugatum, illum verò donat alicui pauperi cum expressa intentione per hanc donationem non satisfaciendi suo voto, tenetur alterum expendere, quatenus satisfaciat obligationi sui voti. Ratio est: quia cùm votum se habeat ad instar cujusdam Legis particularis, proptereaque plenè dependeat ab arbitrio voventis ceu cujusdam quasi Legislatoris, hinc pariter ab hujus arbitrio dependebat, an donando v. g. dugatum voluerit satisfactum suo voto, vel non. Ita rursus *communis & certa* Doctorum sententia.

407. Colliges 3tiò, Eum, qui vel ebrius, vel dormiens, vel sui plenè impos interfuit Sacrificio Missæ, non satisfecisse per hoc præcepto Ecclesiæ. Ratio est: quia in tali statu non fuit capax actûs humani, qualem tamen Ecclesia poscit. Secus

cus dicendum foret v. g. de famulo, vel puero, qui præcisè ex metu Domini sui, vel Ludi - Magistri, reverenter interest sacro, etsi taliter comparatus animo, ut libentiùs vellet esse alibi, aut omnino non interesset, nisi metu urgeretur: tametsi enim ob huiusmodi perversam voluntatem tales non sint omnino excusandi à culpa, & peccato interno, nihilominus satisfaciunt præcepto Ecclesiæ, ídque propterea: quia metus non tollit voluntarium, neque impedit actum humanum, prout dictum fuit superiùs *Conferent. 2. n. 31.* ergo stante, & non obstante metu tales satisfaciunt præcepto Ecclesiæ. Laymann. *lib. 1. tr. 4. c. 4. n. 12.* Sanchez, Babenstuber, & alii *satìs communiter.*

Colliges denique 4tò, Eum, qui 408.
tenetur ad audienda plura sacra, v. g. unum ex præcepto Ecclesiæ, alterum ex particulari voto, 3tium ex præcepto Confessarii &c. posse omnibus, ac singulis hisce obligationibus simul satisfacere, si in aliqua Ecclesia intersit tribus sacrificiis eadem horâ, ac tempore in diversis Altaribus simul oblatis. Ita Sanchez *in Decalog. lib. 1. cap. 14. n. 12.* quem sequuntur Major, Busenbaum, & plu-

res alii. Ratio eſt: quia ſecundùm dicta *n. 391.* nihil obſtat, quò minùs eodem tempore ſatisfieri poſſit pluribus obligationibus, modò actus illi ſimul ſint compatibiles: atqui poteſt quis ſimul intendere pluribus ſacrificiis in diverſis Altaribus celebratis, prout experientia conſtat: ergo poteſt ſatisfacere &c. &c.

CON-

CONFERENTIA DECIMA QUINTA.

De cessatione Legum humanarum, præsertim propter abrogationem, & cessationem causæ finalis.

SUMMARIUM.

409. Leges humanæ diversas ob causas cessant obligare.
410. Quid sit abrogatio Legis, & quomodo hæc differat à derogatione?
411. Legem humanam abrogare potest nedum ipsusmet Legislator, verùm insuper hujus in Jurisdictione successor.
412. Abrogatio Legis sine causa facta, valida quidem est, at non licita.
413. Quid sit irritatio Legis?
414. Causa finalis, vel potest cessare totaliter, vel partialiter duntaxat.
415. Cessante causa finali adæquata, & totali, desinit Lex obligare; non item si cesset causa partialis duntaxat.
416. Quid sit Lex fundata in præsumptione Juris, vel facti?
417. Lex fundata in præsumptione Juris, seu periculi communis non desinit obligare ex eo, quód respectu unius in particulari videatur fal-

lere præsumptio, bene tamen Lex fundata in præsumptione facti particularis.

418. Ob ignorantiam subditorum Lex humana nequaquam cessat obligare: & an hæc in foro externo excuset?

419. Ob impotentiam tamen physicam, vel moralem desinit obligare.

420. An is, qui non potest ex toto, teneatur saltem ex parte Legem adimplere?

421. Resolvitur Casus I. De quodam Principe Gentile, qui prohibuit proles suas baptizari, eò quód sinistrè crediderit baptismum Christianorum exstitisse causam, quód proles hactenus susceptæ ex matrimonio suo intempestivè obierint.

422. Quidnam in hoc casu conjugi Catholicæ, & aliunde devotissimæ fuerit agendum?

423. Maritus votum Uxoris de vestienda prole habitu cujusdam certæ Religionis potest irritare.

424. Resolvitur Casus II. De quodam Nobili, qui ex fine hæredis Masculini obtinendi Juramento sese obstrinxit ad abstinendum à 2da refectione &c.

425. Post completum annum quadragesimum suæ ætatis, & jamjam desparatam propagationem sui stemmatis, non ampliùs fuit obligatus ad abstinendum à refectione 2da.

426. Solvitur quædam instantia vulgi, qui sibi persuadet, non cessare Legum obligationem, tametsi causa finalis videatur ex integro cessâsse.

427. Resolvitur Casus III. Cujusdam famulæ, quæ post obitum sui Heri non potuit probare donationem ab eodem sibi factam, prop契reàque repulsam fuit passa.

428. Huic

428. Huic à Confessario pro foro conscientiæ permitti potest tacita compensatio.
429. & 430. Solvuntur duæ instantiæ in contrarium.
431. Lex irritans, & irritatio Legis quomodo inter se differant?
432. Lex duplici modo, & via potest irritari.
433. Lex irritans in terminis generalibus duntaxat, non infirmat Legem priorem specialem;
434. Neque consuetudines rationabiles, aut statuta particularia locorum, nisi id specialiter exprimat.
435. Lex irritans priorem, an, vel quando indigeat speciali promulgatione?

§. I.

Præmittuntur, & breviter resolvuntur quæsita scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos circa cessationem Legis propter abrogationem &c.

QUæres primò, quot modis Leges cessare soleant?

℞. Diversis ex caussis cessare solent Leges humanæ, primò quidem per abrogationem. 2. Per irritationem. 3. Ob cessationem finis adæquati. 4. Propter dispensationem. 5. Per Interpretationem. 6. Per 409.

6. Per Epikejam. 7. Per consuetudinem legitimè introductam. 8. Denique ob privilegium legitimè obtentum. Ita *Communissimè Doctores*; etsi omnes agnoscant nonnullum discrimen inter præfatos modos; enimverò per abrogationem, irritationem, vel etiam cessationem causæ finalis adæquatæ, tollitur obligatio Legis ex integro: per reliqos autem modos tollitur secundùm quid duntaxat, id est, vel respectu certæ partis, seu obligationis, vel etiam respectu aliquorum subditorum duntaxat. Per consuetudinem tamen legitimè introductam subinde potest ex integro tolli seu abrogari Lex prior, prout ex dicendis infrà *a. n. 476.* patebit. Nos igitur in hac Conferentia ventilabimus tantùm tres priores modos, quibus obligatio Legis ex integro tollitur, reliquas ventilaturi in Conferentiis proximè secuturis.

Quæres jam 2dò, quid abrogatio Legis, & quomodo hæc differat à derogatione?

410. ℟. Abrogatio Legis est ejusdem totalis sublatio, seu cassatio, auctoritate Legislatoris facta. Derogatio autem est ejusdem cassatio secundùm quid, id est, ex parte duntaxat, ùt, si Legislator unum tantùm, vel alterum Articulum mutet, vel, si à generali constitutione certos ca-

sus

ſus particulares excipiat, velut innuitur *l. derogatur. 102. ff. de verb. ſignif.* ubi dicitur: *Derogatur Legi, cùm pars detrahitur: abrogatur Legi, cùm prorſus tollitur.* Ex quo facilè colligetur, quænam inter utramque ſit differentia. Liquet inſuper, ea, quæ de abrogatione dicimus, ſuô modo intelligi debere de derogatione, prout cum aliis DD. bene advertit noſter A. R. P. Kazenberger *in ſuo ſupplemento Decalog.* P. Sporer *c. 1. ſect. 4. a. 319.*

Quæres 3tiò, quisnam Legem ſemel legitimè latam poſſit abrogare.

℟. Id poteſt Legislator, & hujus in Jurisdictione ſucceſſor. Ratio hujus facilè colligetur ex dictis de natura abrogationis; tum etiam ex eo: quia, ut dicitur *cap. 1. de Reg. Juris. omnis res, per quascunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur*: ergo cùm vigor Legis unicè naſcatur, & dependeat à voluntate Legislatoris, neceſſariò fateri cogimur, quòd per eandem, vel totaliter, & ex integro, vel etiam ex parte tantùm poſſit tolli, & caſſari. Et quia voluntas Succeſſoris æquivalet in Jurisdictione voluntati ſui Anteceſſoris, conſequens eſt, quòd Lex ab Anteceſſore lata tolli, & caſſari valeat per voluntatem Succeſſoris. Ita *omnes.* 411

Quæres 4tò, utrum abrogatio Legis

ſine

fine justa causa facta licita sit, vel saltem valida?

412. ℟. Valida quidem est, non tamen licita. Ratio prioris est: quia voluntas Legislatoris est quasi anima Legis, ita, ut hæc ab illa quoad suum vigorem in fieri, & conservari prorsus dependeat: ergo sublata voluntate Legislatoris, vigorem, & obligationem Legis corruere, necessum est. Ratio autem posterioris hæc dari debet: quia Legislatori incumbit in conscientia procurare bonum commune: at, si Legem bono communi proficuam (uti esse debet) sine causa justa abroget, eô ipso non procurat, sed potiùs obest bono communi: ergo sine causa justa eam abrogando peccat pro ratione materiæ, vel damni gravis, aut levis bono communi illati. Ita cum *communi DD.* Herincx *part. 2. tr. 3. de Leg. disp. 3. n. 210.*

Quæres 5tò, Quid sit irritatio Legis?

413. ℟. Irritatio est Legis inferiore potestate v. g. Magistratûs, conditæ cassatio, facta legitima potestate, & auctoritate Superioris, ùt si Lex ab Episcopo lata auctoritate summi Pontificis annulletur, & cassetur. Ita Reiffenstuel *Theolog. mor. tr. 2. dist. 4. n. 27.* Ex quo prudens facile colliget, in rigore loquendo irritationem differre

ferre ab abrogatione; hæc enim fieri potest ab ipsomet Conditore Legis: illa autem fieri postulat à Superiore Legislatoris inferioris. Liquet insuper ex hac descriptione, cuinam competat potestas irritandi Leges.

Quæres 6tò, An Lex desinat obligare ex eo, quòd finis à Legislatore intentus cesset?

Suppono cum communi Doctorum fi- 414
nem Legislatoris, vel etiam Legis cessare posse, vel adæquatè, seu ex integro, vel inadæquatè, & ex parte duntaxat, idque rursus tam ex parte *motivi*, quàm ex parte *subditorum*. Ex parte motivi cessat adæquatè, quando cessat tota ratio, & causa motiva, quæ Legislatorem impulit ad ferendam Legem: inadæquatè verò cessat, quando una duntaxat ratio motiva desinit. Porro ex parte subditorum finis Legis cessat adæquatè, quando respectu totius communitatis talis Lex non ampliùs est expediens, vel proficua: inadæquatè autem ex parte subditorum cessare dicitur, quando non toti communitati, sed aliquibus tantùm membris communitatis hujusmodi constitutio non ampliùs expedit. Rursus, si Lex præcisè desinat esse expediens communitati, dicetur finis Legis cessare *negativè*: econtra verò si non solùm desinat

com-

communitati, vel aliquibus membris communitatis esse expediens, sed potiùs observatu impossibilis, vel illicita, sicut Lex jejunii posset fieri respectu infirmi, vel mulieris prægnantis, casu quo talis prævideretur passura abortum &c, dicitur cessare finis Legis *contrariè*, ac *positivè*. Hoc notatô

415. R. Cessante causa finali adæquatè, & totaliter (sive negativè; sive etiam contrariè) cessat obligatio Legis; non item si finis, vel causa finalis motiva cesset ex parte duntaxat. Ita communiter DD. Suarez *de LL. lib. 6. n. 9.* Herincx *de Leg. disp. 3. n. 201. 202.* La Croix *lib. 1. n. 866.* Kazenberger *n. 312. & 313.* Ratio prioris est: quia cessante fine adæquato Legis Lex desinit esse expediens bono communi: ergo obligatio hujus pariter debet desinere; quemadmodum votum, ceu Lex quædam particularis, desinit obligare, casu quo ejus causa adæquata cessat. Hac ratione apud Juristas communiter dicitur: *cessante Legis ratione cessat quoque ejus dispositio:* & juxta *c. cùm cessante. de Appellat. cessante causa cessat quoque effectus.*

Ratio autem posterioris est hæc: quia si unum duntaxat motivum cesset, manebit adhuc alterum, vel reliqua, ob quæ Legislator judicavit; esse expediens bono com-

communi, ut hæc Lex feratur. Sic Ecclesia prohibuit Lectionem librorum hæreticorum, partim ob periculum infectionis, partim etiam ob hæreticorum contemptum: esto proin respectu unius, vel alterius videatur abesse omne periculum subversionis, sicque videatur cessare motivum prius; quia tamen propterea minimè cessat motivum posterius, hinc pariter Lex non cessat obligare, juxta *communissimam DD.*

Quæres 7timò, utrùm Lex fundata in præsumptione periculi desinat obligare, casu quo præsumptio fallit?

416. Priùs quàm ad hoc quæsitum directè respondeam, breviter cum P. Herincx *cit. disp. 3. n. 162.* & nostro A. R. P. Kazenberger *in supplem. II. P. Sargar. Confer. 35. n. 98.* adverto; illam Legem dici *fundatam in præsumptione*, quæ ex conjectura certæ cujusdam circumstantiæ aliquid præcipit, vel prohibet. Et hæc duplex est, scilicet una, quæ fundatur *in præsumptione juris*, seu etiam *periculi communis*; alia verò, *quæ fundatur in præsumptione facti particularis.* In præsumptione Juris dicitur fundata illa, quæ non fundatur in aliquibus duntaxat indiciis, sed in Judicio moraliter certo, quòd in tali actu, aut contractu, non quidem semper, sed tamen regulariter, & ut plurimùm lubsit fraus, vel damnum, aliudve

periculum v. g. scandali, ideóque per hanc non præsumitur aliquod factum, sed periculum fraudis, vel damni, ùt dictum est. Econtra Lex in præsumptione facti fundata dicitur illa, quæ ex conjectura cujusdam determinatæ, & particularis circumstantiæ, aut facti, vel non facti particularis, aliquid præcipit, vel prohibet, prout ampliùs patebit ex proximè dicendis in casu III. hôc jam prænotato

417. ℟. ad quæsitum. Lex fundata in præsumptione juris, seu periculi communis non desinit obligare, tametsi in aliquo casu particulari videatur fallere præsumptio, aut nullum subesse periculum: desinit tamen obligare Lex fundata in præsumptione facti particularis, casu quo præsumptio fallit. Ita *cum communissima*, & certa sententia tenent Suarez *de Leg. lib. 6. c. 7. a. n. 5. & c. 8.* Castropalao *part. 1. tr. 3. disp. 5. pu. 1. n. 10. & 11.* Illsung *tr. 1. disp. 2. n. 61.* Ratio hujus resolutionis, & disparitas utriùsque hæc est: quia dum Lex fundatur in præsumptione periculi communis, tunc non tollitur illud periculum commune, esto in hoc, vel illo casu, vel persona particulari nullum subsit periculum: at, si non tollitur periculum commune, hôc ipso manet finis Legis, & per consequens pariter debet manere hujus vigor, & obligatio.

Econ-

Econtra verò ubi Lex fundatur in mera præsumptione alicujus facti particularis, tunc eô ipso, quòd talis præsumptio fallat, seu non subsistat, cessat pariter voluntas, & intentio obligandi ex parte Legislatoris; & in hoc casu *præsumptio cedit veritati*, ut habetur *argum. l. continuus. 137. ff. de V. O. & ultima ff. quod metûs causâ.* Quare si Legislator, aut Judex te condemnet ad solvendum tuo adversario v. g. 20. florenos, eò quòd ex falsa delatione tui Adversarii præsumat, te eidem vi contractûs totidem debere, revera talis Lex, vel sententia in foro conscientiæ minimè obligabit.

Quæres denique 8tavò, An non etiam Lex cesset obligare propter subditorum ignorantiam, præsertim inculpabilem, vel propter impotentiam?

℟. ad primam partem hujus quæsiti, 418. quòd Lex ob ignorantiam subditorum minimè cesset obligare, licèt cæteroquin ignorantia, si fuerit inculpabilis, & invincibilis excuset à formali peccato, & per consequens á pœna transgressoribus taxata, veluti constare potest ex dictis suprà *Confer. 2. n. 54.*

Major tamen controversia inter Doctores est, utrum ignorantia Legis, vel pœnæ in foro externo possit allegari pro excu-

ſatione; quòd, licèt Maſcardus, & alii pauci negent; eò quia Lex ſolenniter promulgata ubique præſumitur cognita, La Croix tamen *lib. 1. 772.* cum *communi aliorum* tenet affirmativam; tametſi enim in foro externo præſumptio ſtet contra eum, qui ſeſe excuſare nititur exceptione ignorantiæ, ex hoc tamen plus non probatur, quàm quòd teneatur probare, ſe inculpabiliter ignorâſſe Legem, quod quidem præſtare poterit, ſi præter alias conjecturas inſuper deponat Juramentum de ignorantia inculpabili. Ita Doctor *cit. l.*

419. ℟. jam ad 2dam partem quæſiti. Nedum phyſica, ſed, & moralis impotentia implendi Legem, vel præceptum, excuſat ab obſervantia. Ratio eſt: quia, ùt habetur *l. impoſſibilium. 185. impoſſibilium non eſt obligatio:* Et juxta *Regulam VI. Juris in 6to: nemo poteſt ad impoſſibile obligari.* Videantur tamen de hoc ea, quæ diximus ſuprà *Conferent. 11. n. 298.*

At, inquies, quid de eo tenendum, qui non poteſt totam Legem, bene tamen partem hujus adimplere, tenebiturnè ad hanc?

420. ℟. cum diſtinctione; nam ſi totum ſit aliquid individuum, ſeu indiviſibile, tunc ille, qui nequit præſtare rei ſubſtantiam, vel partem ſubſtantialem, excuſatur à toto; eò

ipſo

ipso quòd in parte duntaxat substantia præcepti nequeat observari. Econtra verò, si totum sit aliquid dividuum, seu divisibile, tunc qui non potest præstare totum, tenetur ad minùs præstare partem, modô hæc sit notabilis. E. g. qui nequit solvere centum suo creditori, tenetur saltem solvere quinquaginta, vel adhuc minùs, quod potest. Similiter is, qui nequit interesse integro sacrificio Missæ, tenetur huic interesse (si potest) quoad partes substantiales, utputa ab offertorio usque ad consecrationem, vel ab hac usque ad sumptionem.

Rursus, qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas horas, quippe quas fortassis scit memoriter, tenetur adhuc dicere horas minores, veluti constare potest ex Decreto Innocentii XI. in quo opposita propositio *n. 54.* damnatur. Videantur Sanchez *lib. 1. c. 19.* Laymann. *lib. 1. tr. 4. c. 19. n. 5. & seqq.* vel Babenstuber *tr. 3. disp. 3. a. 3. n. 4.*

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici circa abrogationem Legis, vel cessationem causæ finalis.

CASUS PRIMUS.

Titius magni nominis, sed exiguæ pietatis Princeps (erat enim adhuc gentilis illo tempore) quandam Principissam sibi desponsaverat, sanguine non minùs, quàm Religione Christiana clarissimam, è qua primò biennio suscepit duos filios, qui tamen non sine maxima consternatione tum Parentum suorum, tum totius etiam Regni paulò post fatis concessêre. Titius hujus tam fatalis, & geminati quidem casus non aliam subesse causam, quàm baptismum Christianorum existimans, sub gravissimis comminationibus nedum conjugi suæ, cæteroquin charissimæ, verùm etiam aliis omnibus Aulæ suæ Ministris interdixit, ne deinceps quampiam è suis prolibus nascituram sacro baptismatis fonte tingere, aut regenerare præsumerent. Prætermissis jam aliis pluribus quæstionibus, quæ in hoc casu de validitate, vel etiam liceitate matrimonii formari possent (de quibus ea, quæ diximus part. 3. Theolog. Sacr. Confer. 8. à n. 176. videri possunt) ad

ad nostrum propositum oportet decidere 1. an altefatus Princeps sua auctoritate potuerit abrogare, vel etiam irritare Legem, de baptizandis prolibus? 2. Quidnam in hoc casu conjugi Christianæ fuerit agendum?

℟. ad primum Titius neque Legem baptismi, neque etiam illam obligationem conferendi prolibus baptismum potuit abrogare, vel irritare. Ratio hujus facilè potest erui ex dictis *n. 411. & 413.* quia nullus inferior potest abrogare, vel irritare Legem sui Superioris; quia irritatio petit fieri altiori potestate: atqui Titius utique est inferior Deo, qui Legem baptismi tulit, voluitque infantes baptizari: ergo &c. Liquet proin ad oculum mentis Christianæ, præfatam Titii apprehensionem nedum fuisse erroneam, verùm insuper blasphemam, utpote Sacramento Baptismi, & Christo Authori Sacramentorum maximopere injuriosam. Unde 421.

℟. jam ad 2dum. Principissa illa debuit omni modo possibili curare, ac providere, ut proles nascituræ saltem in occulto Sacro baptismatis fonte abluerentur. Interim verò tum bonæ conversationis exemplo, tum etiam precibus, ac gemitibus incessabilibus divinam implorare Clementiam, quatenus hæc suum conjugem interiùs illustrare dignaretur in tantum, ut nedum veritatem, ac sanctitatem fidei Catholicæ, sed etiam hujus 422.

necessitatem ad animæ salutem obtinendam agnosceret. Ratio hujus est: quia Parentes de Jure naturæ suis prolibus tenentur providere nedum de mediis ad vitam corporalem, sed vel maximè etiam ad spiritualem obtinendam, aut conservandam necessariis, idque (ait rectè La Croix *lib. 2. n. 100.*) sub mortali seposito etiam omni respectu humano; nam DEUM potiùs quàm hominem quemcunque demum audire oportet: atqui baptismus est medium simpliciter necessarium ad salutem: ergo &c. Adde, quòd tales proles, quantumvis in occulto baptizatæ, vi hujus Sacramenti percipient innumera gratiarum auxilia, cæterásque virtutes Theologicas, quibus mediantibus, accedente præsertim sanctæ conversationis exemplo in Matre viso, cum tempore probabilissimè induci potuerunt, ad veritatem fidei Catholicæ spontaneè amplectendam, ac profitendam veluti constat ex legenda sanctæ Clotildis Reginæ Galliæ, aliisque consimilibus.

At quid, ais, si qua Mulier amore conservandi suas proles in vivis, votô sese obstringat, quòd v. g. unius anni spatiò velit prolem nascituram induere habitu certæ cujusdam Religionis v. g. S. Francisci de Paula, è contra Maritus nolit videre prolem suam cucullatam, poteritnè is irritare votum ab Uxore emissum?

℟.

℟ Potest Maritus irritare hujusmodi votum. Ratio est: quia Marito competit potestas irritandi omnia vota in suum præjudicium ab Uxore emissa: immò hujuscemodi vota ipso Jure sunt invalida, nisi à Marito approbentur, ac ratificentur: nemo enim (ideòque nec Uxor) potest validè vovendo promittere rem alienam, sed propriam duntaxat; id est, suæ dispositioni, ac Juri subjectam sine præjudicio alterius: atqui modus vestiendi proles durante matrimonio non stat penes solum arbitrium Uxoris, sed vel maximè, & principaliter penes Maritum, cui incumbit suæ familiæ providere de victu, & vestitu: ergo si is priùs non consensit, potest pro libitu suo irritare, vel potiùs irritum declarare hujuscemodi votum ab Uxore emissum. Videatur de hoc Sanchez *lib. 4. c. 34. n. 3.* vel Sporer *in Decalog. tr. 3. c. 3. n. 25. & seqq.* 423.

CASUS SECUNDUS.

Sempronius nobili stemmate natus, & ultimum germen suæ familiæ aniciæ jurejurando sese obstrinxit, quòd toto tempore vitæ suæ singulis feriis sextis in honorem dominicæ passionis vellet abstinere à 2da refectione, si DEus sibi clementissimè impertiretur prolem masculinam, vi cujus nobilissima sua familia denuo reflowesceret: hanc

suam devotionem Sempronius biennio integro sanctè continuavit: quô elapso prole masculina à superis quidem est beatus, sed per hujus obitum paulò post extremè consternatus. Nihilominus bonus Sempronius devotionem semel captam porro continuavit usque ad quadragesimum ætatis suæ annum. Quia verò jam à longo tempore nullam ampliùs suscepit prolem & defacto nedum ex sua, verùm etiam ex parte conjugis videtur præcisa omnis spes successionis; hinc sciscitatur, an protinus teneatur continuare præfatam devotionem, abstinendo scilicet à 2da refectione, an verò potiùs sit liber ab hac Lege privata, quippe cujus finis jamjam cessasse videtur. Quid Confessarius respondebit interroganti?

424. ℟ Sempronius non ampliùs tenetur abstinere à 2da refectione. Ratio est; quia, ùt narratur in casu, votum fuit duntaxat emissum *sub conditione*, si DEus Sempronio daret hæredem masculinum, vi cujus familia anicia denuo refloresceret, atqui hæc conditio non fuit adimpleta; quia filiùs natus paulò post fuit mortuus: ergo votum, utpote conditionatum, non subsistente conditione desinit obligare. Accedit, quòd secundùm dicta *n. 415*. cessante causa finali adæquata pariter cesset obligatio Legis, atqui hujus Legis, vel quasi Legis privatæ (voti scilicet, aut Juramenti à Sempronio facti) jamjam cessavit causa finalis, & quidem adæquata, eò ipsô,

quòd

quòd supponatur eidem esse præcisa omnis spes obtinendi hæredem masculinùm, & propagandi familiam suam: ergo &c.

Dices. Juramentum à Sempronio factum videtur potius sub modo, *quatenus scilicet DEum hoc modò permoveret* ad dandam sibi prolem masculinam, quàm sub conditione, *si sibi daret &c.* ergo etiamnum tenetur illud servare esto hactenus nondum fuerit exauditus.

℟. negando ant. Nam si formulam, & rigorem verborum spectemus, de se liquet, hoc Juramentum fuisse sub conditione depositum: ergo cùm aliunde *per Regulam 15. Juris in 6to* constet, *odia, seu odiosa* (uti etiam est abstinentia à 2da refectione) *esse restringenda*, dicendum potiùs, Sempronium non ampliùs stringi vigore hujus Juramenti, quippe cujus conditio hactenus nondum fuit adimpletâ. Et datô insuper, non concesso, scilicet præfatum Juramentum fuisse factum sub modo, quia tamen iste modus neque hactenus fuit positus, neque deinceps humanitùs, & naturaliter ponendus, eô ipso, quòd ex specie facti supponatur ex parte utriusque conjugis jamjam præcisa omnis spes successionis, aliundè verò miraculum tam facilè sperari non possit, aut debeat, arbitror sanè Sempronium ad hoc onere, abstinentiæ scilicet à 2dà refectione, esse simpliciter excusandum, & liberandum à Confessario. 425.

Di-

Dices adhuc. Resolutio mox data *n. 424.* videtur repugnare praxi; constat enim, quòd nonnulli Principes sæculares ad supportanda onera belli olim imposuerint nova tributa; immò verò etiam Clerici ex indulto Pontificio debuerunt talia solvere Imperatori ex eodem fine, scilicet belli Turcici supportandi, quòd tamen pridem fuit sublatum: ergo ob cessationem causæ finalis etiam adæquatæ minimè desinit Lex obligare.

426. ℟. neg. conseq. & suppositum. Nam licèt præfata causa finalis videatur cessâsse, probabiliter tamen suspicari licet, eam nondum cessâsse ex integro: certum quippe est, & ipsimet subditi propria experientiâ docti coguntur fateri, tempore belli multa debita fuisse contracta, quæ in hodiernum usque diem nondum fuerunt extincta: quidni ergo & Principes hujuscemodi debitis calamitoso illo tempore contractis possint gravari, ad quorum solutionem etiamnum indigeant subsidio suorum subditorum? Quòd autem nonnulli Clerici hodiedum cogantur Augustissimo Imperatori præstare quædam tributa, provenit ex novo indulto moderni S. Pontificis, qui hoc concessit non præcisè ob bellum Turcicum, sed tum ad restauranda, tum etiam ad conservanda illa propugnacula Hungarica, scilicet Petrowaradinum, Belgradum, Temeswariam, & alia plura quæ sunt quædam quasi antemuralia Christianitatis.

CA-

CASUS TERTIUS.

C*Ajus famulam habuit sibi fidelissimam, quæ sicut aliis temporibus, ita, vel maximè tempore diutinæ infirmitatis Hero suo solertissimè sua præstitit obsequia; quàm ob rem Cajus advertens, se sensim deficere, & pedetentim quasi extremo vitæ suæ termino appropinquare, eandem famulam in cubiculo solam sibi præsentem affatus fuit sequentibus verbis:* esto fidelis, ac solers (aiebat) usque in finem, post mortem meam recipies justam, & condignam laborum tuorum mercedem, in testamento meo expressam. Ne verô aliis omnibus patefiat, qualiter tua servitia mihi tam fideliter præstita tibi compensaverim, ecce, ait, in hac mea cista (digitô eam monstrans) invenies quandam capsulam dugatis refertam hanc post mortem meam tibi donatam volo & amodo dono ad tuam liberam dispositionem. *Famula id audiens gaudio & lacrymis superfusa, illico hero suo millenas rependit gratias: quia tamen post mortem Caii omnia illius bona illicò fuerant obsignata, famulæ eo ipsô obstructa fuit via obtinendi præfatam capsulam, cùmque aliunde non potuerit probare illam devotionem remuneratoriam sibi ab Hero factam; hinc nedum ab hæredibus, verùm etiam à Judice passa fuit repulsam, capsulâ pleno jure hæredibus adjudicatâ. Jam vero dicta famula apud Confessarium* I.

con-

conqueritur de injuria sibi facta. 2. Sciscitatur, an non sibi liceat tacitè compensare quantitatem illius auri, quæ ad 80. circiter florenos se extendit. Quid ad hæc Confessarius?

427. ℟. quoad primum, huic famulæ nec ab hæredibus, neque etiam à Judice illatam fuisse injuriam formalem. Non enim ab hæredibus; quippe qui aliunde erant in possessione juris, neque de præfata donatione quidpiam sciverant; neque etiam à Judice: cùm is nec potuerit, neque debuerit aliam sententiam ferre, quamdiu famula non probavit suam causam: hæc autem, ùt supponitur illam probare non potuit: ergo Judex hæredes in sua possessione relinquere, & manutenere debuit; eò præsertim, quòd oppositum innumeris fraudibus foret subjectum; quilibet enim de facili posset dictitare, sibi hoc, vel illud fuisse ab hero, vel ab illo modò defuncto donatum &c. Videatur de hoc R. P. Reiffenstuel *lib. 3. Decret. tit. 26. §. 6. n. 148. & 149.*

428. ℟. Tamen ad alterum quæsitum, huic famulæ potuisse à Confessario saltem permitti privilegium tacitæ compensationis. Ratio me movens ad hanc resolutionem est: quia tunc tacitæ compensationi debet dari locus, quando ex una parte debitum est certum, ex altera verò parte illud aliâ via, vel medio reparari nequit: at, præfatum debitum erat certum ex una parte, saltem in foro conscien-

tiæ,

tiæ, quia Dominus nedum potuit, sed etiam efficaciter voluit donare: famula è contra donationem illico acceptavit: ex altera autem parte supponitur, hoc debitum alia viâ recuperari non posse à famula: ergo huic pro foro conscientiæ permittenda est tacita compensatio. Et certè ipsimet hæredes tenerentur eidem præfatam capsulam extradere, si iisdem de voluntate heri defuncti tam evidenter, & certò constaret, quàm huic famulæ, veluti ex communi Doctrina Theologorum tenent Laymann *lib. 3. tr. 5. c. 2. n. 5.* & Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 8. dist. 3. n. 24.*

Dices tamen contra hanc resolutionem, Quando ob testamentum debita solennitate destitutum Judex semel tulit sententiam pro hærede, tunc competitori nequidem in foro conscientiæ ampliùs permittenda est tacita compensatio, juxta communissimam Doctorum opinionem, videndam apud Sanchez, Covaruvias *de testam. c. 10. n. 13.* Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 8. dist. 3. n. 17.* & alios passim: atqui in hoc casu supponitur, sententiam jam actu pro hærede fuisse latam: ergo &c.

℟ Negando suppositum, quòd in hac 429. causa famula aliquid prætendat vi testamenti, vel quòd fuerit passa repulsam ob testamentum annullatum; contrarium quippe patet ex specie facti. Deinde, esto testamentum ad causas profanas factum sine solennitatibus

de

de Jure requisitis irritum sit, & inane, non tamen idemmet Judicium ferendum est de testamento, vel legato facto ad pias causas, uti omnes fatentur; hoc enim velut privilegiatum habetur ratum, modò de voluntate defuncti satis constet: at, hujusmodi donatio remuneratoria famulæ paupercula facta potiùs ad causam piam, quàm ad profanam facta censeri debet: ergo cùm in foro conscientiæ de voluntate defuncti pariter constet, aliunde verò hoc debitum sit irrecuperabile, ex hoc capite potiùs permitti, quàm interdici debet tacita compensatio.

Dices iterum. Lex fundata in præsumptione periculi communis non desinit obligare, tametsi in casu particulari fallat præsumptio secundùm dicta *n. 417.* atqui hæc sententia Judicis (quæ se habet ad instar Legis) fundatur in præsumptione periculi communis, prout ipsimet cogimur fateri: ergo obligat in conscientia, licèt præsumptio reipsa fallat in hoc casu.

430. ℟. Negando minorem; nam hæc sententia Judicis non fundatur in præsumptione comunis periculi, sed potiùs in præsumptione facti, vel veriùs loquendô, non facti particularis, id est, *non factæ donationis* de qua, si Judici certò constitisset, sine dubio causam hanc aliter decidisset, in favorem scilicet famulæ: ècontra, quando aliqua Lex, vel sententia

téntia fundatur in præsumptione periculi communis, tunc Judex non mutaret sententiam, esto huic constaret, præsumptionem fallere circa hanc personam. Sic in casu mox relato, ubi Judex testamentum aliquod ad causas profanas factum defectu solennitatis debitæ annullat, vel potiùs nullum declarat, ob pericula fraudum, quæ inde possent emergere communitati, profectò non ampliùs mutaret suam sententiam, tametsi certò sciret, in hoc casu particulari nullam prorsus intervenisse fraudem. Similiter Legislator, qui ob evitandas rixas, mutilationes, vel homicidia prohibuit, ne tempore nocturno arma portentur, non mutavit hanc Legem v. g. respectu Titii, hunc eximendo ab obligatione, tametsi certò sciret, eum velut hominem summè pacificum, neminem læsurum, neque excitaturum rixas: & hæc differentia bene est notanda.

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

COlliges ex hactenus dictis primò, aliud 431.
esse irritationem Legis, aliud verò Legem irritantem; nam irritatio consistit in actu voluntatis, quô Legislator ipsam Legem semel latam vult cassare, irritando, & annullando obligationem illius.

Econtra verò Lex irritans consistit in actu voluntatis, quô Legislator aliquem actum, vel contractum annullat, seu invalidat, hac vel simili forma: *Sit invalidus, nullus, irritus: nullius sit roboris, efficaciæ: careat robore: sit irritum, & inane, quidquid in contrarium fuerit attentatum &c.* Et hæc Lex irritans postea dividitur in pœnalem, in purè irritativam, & in mixtam, veluti fusiùs explicat noster A. R. P. Kazenberger *in supplemento Decalog.* P. Sporer *c. 1. sect. 3. n. 273. & seqq.*

432. Colliges 2dò, Legem aliquam duplici via irritari posse, scilicet primò *per se, & directè*; quod tunc fit, quando Legislator expresse revocat suam Legem, declarando, quòd subditos deinceps velit esse deobligatos. 2dò, *Indirectè, & implicitè*; quod fieri censetur tunc, quando ponit novam constitutionem, priori è diametro contrariam: etenim nova constitutio posterior, tollit priorem contrariam generaliter latam, tametsi de eadem non faciat mentionem, prout expresse habetur *cap. 1. de constitut, in 6to.* Cujus ratio est: quia Princeps neutiquam præsumi debet, ignorâsse priorem constitutionem: ergo novam priori oppositam statuendo, meritò præsumitur voluisse illam abrogare.

433. Hoc tamen intelligendum est, ùt diximus, de Lege priori *generaliter lata*; nam Lex prior specialiter loquens, (id est, specialem favorem, aut privilegium exprimens) non tolli-

tur

tur per Legem posteriorem generaliter loquentem, sed hæc per illam distinguitur, inquit Reiffenstuel *Theol.mor. tr.2. dist.4. n.31.* Ex. gr. Leges generales, irritantes testamenta sine debitis solennitatibus facta non comprehendunt testamenta facta ad pias causas, neque testamenta militum, vel alia privilegiata; eò quòd de his extent Leges speciales, quibus hæc posteriora testamenta habentur rata, præscindendo etiam ab illis solennitatibus.

Insuper advertendum hic est, quòd per 434.
Legem posteriorem generaliter duntaxat loquentem Legislator supremus, v. g. summus Pontifex, non præsumatur voluisse tollere consuetudinis rationabiles, vel etiam statuta particularia locorum, nisi id exprimat. Ratio hujus est: quia Legislator supremus præsumi potiùs debet, ignorâsse hujuscemodi consuetudines laudabiles, & rationabiles; quemadmodum præsumitur ignorare genia, & inclinationes particulares, vel certè circumstantias, quarum intuitu hæc posterior Lex meritò judicabitur minùs expediens: ergo nec Legislator præsumi debet, voluisse his præjudicare, nisi (ùt diximus) expresse contra eas excipiat, dicendo v. g. nullâ obstante consuetudine contraria, vel non obstantibus quibuscunque constitutionibus locorum &c. Videatur Reiffenstuel *loc. cit.*

Colliges 3tiò. Ad revocationem Legis per 435.
se loquendo non esse necessariam novam

promulgationem solennem. Ratio hujus est: quia secundùm dicta obligatio Legis tota quanta dependet à voluntate Principis, seu Legislatoris, volentis, aut nolentis obligare communitatem: ergo si cuipiam certò constet de revocatione prioris Legis, is non ampliùs erit obligatus ad observantiam. Illud tamen verum est, quòd circa hoc punctum sapienter observat Castropalao *cit. tr. 3. disp. 5. punct. 2. §. 1. n. 5.* scilicet, quòd si revocatio, vel irritatio prioris Legis fiat per aliam novam constitutionem, hæc debeat habere omnes conditiones Legis, ideóque etiam promulgari solenniter, ita, ut secus non sit censenda habere vim revocandi priorem Legem; secus enim hujuscemodi revocatio posset multis inconvenientiis præbere occasionem. Certum insuper est, quòd si subdito de tali revocatione, aut irritatione non satis constaret, is contraveniendo saltem ex conscientia erronea graviter posset delinquere. Videatur de hoc Mastrius *Theolog. mor. disp. 2. n. 179.*

CON-

CONFERENTIA
DECIMA SEXTA.
De cessatione Legis per dispensationem, interpretationem, & Epikeiam.

SUMMARIUM.

436. Dispensatio, ut sic est quædam relaxatio Legis.
437. Quæ potest esse 1. vel totalis, vel partialis. 2. Tacita, vel expressa. 3. Directa, vel indirecta.
438. Potestas dispensandi (generaliter loquendo) competit 1. Legislatori. 2. Hujus Successori 3. Utriusque Superiori &c.
439, Pontifex dispensare valet in omnibus Legibus Ecclesiasticis merè positivis.
440. Archi-Episcopus verò, & Episcopus in Legibus Synodi Diœcesanæ.
441. In Lege tamen Superioris, per se loquendo, nullus inferior dispensare valet.
442. Recensentur breviter nonnulli Casus, in quibus Episcopis permittitur dispensarè in Lege Pontificia.
443. Dispensatio ab inferiore sine rationabili causa facta, nedum illicita est, sed etiam invalida.
444. In Lege naturali præceptiva, vel prohibitiva, ne Deus quidem propriè, & directè dispensare valet.
445. Potest tamen in his dispensari indirectè, & impropriè.
446. Lex naturalis merè permissiva, etiam directè potest mutari auctoritate humana.

447. Interpretatio Legis idem est, ac clarior ejusdem expositio, seu declaratio.

448. Circa quam nonnullæ Regulæ observandæ breviter recensentur.

449. Epikeia tunc fit, dum mens Legislatoris rationabiliter declaratur &c.

450. Resolvitur Casus I. Cujusdam pœnitentis, qui à Confessario petiit dispensationem in esu carnium, etiam diebus veneris, ac Sabbati.

451. An talis dispensatio etiam Romæ impetrata valeat, casu quo rationabiliter dubitatur de voluntate dispensantis?

452. Et quid, si Pontifex dispenset cum hac clausula, ut *Orator possit comedere carnes cum consilio tamen Medici spiritualis, & corporalis*?

453. Resolvitur Casus II. Cujusdam pœnitentis, qui Româ per Datariam obtinuit facultatem ducendi suam consanguineam, cum hac tamen clausula: *dummodo inter eos copula carnalis non intercesserit.*

454. Qua non obstante validè, ac licitè contrahent, modò non intervenerit copula carnalis notoria in foro fori.

455. Secus dicendum foret; si talis clausula contineretur in dispensatione à Majori Pœnitentiario obtenta pro foro conscientiæ tantùm.

456. Resolvitur Casus III. Cujusdam personæ, votô castitatis perpetuæ adstrictæ, quæ obtinuit dispensationem in ordine ad nubendum, tum ob prolem jam susceptam legitimandam, tum etiam ut Maritus posset sublevare Matrem viduam &c.

457. An cessante utróque hoc motivo priùs quàm nupserit, cesset valor hujus dispensationis, controversum est inter DD.

458. Nec dubium, quin sit tutius, in tali casu iteratò petere dispensationem.

459. A

459. A quo hæc impetrari valeat.
460. Ad valorem dispensationis necessaria est voluntas dispensandi ex parte Legislatoris.
461. Et quid, si dispensans moriatur priùs, quàm dispensatio executioni fuerit mandata?
462. Tam subreptitia, quàm etiam obreptitia dispensatio nulla est: & quid harum nomine intelligatur?
463. Beneficium dispensationis semper est postulandum à Superiore, vel ab hujus vicem Gerente.
464. Unde nec potest concedi, nisi subdito.
465. Quinam dispensare valeat cum vagabundis, & peregrinis?
466. Summus Pontifex nequit dispensare in Lege divina.
467. Satisfit cuidam instantiæ in contrarium.
468. Ad evitandum peccatum non sufficit dispensatio præsumpta de futuro, id est, talis, quæ primùm daretur.

§. I.

Præmittuntur, & breviter resolvuntur quæsita, scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos circa dispensationem Legis &c.

QUæres primò, quid sit dispensatio, & quotuplex?

℞. ad primum. Dispensatio est relaxatio 436.
Legis, respectu casûs, aut personæ particularis, facta in iis circumstantiis, in quibus alioquin Lex obligaret. Ita Henno *de Leg. disp. 3.*

q. 15. a. 4. conclus. 1. Et re ipsa eandem tenet Herincx *part. 2. tr. 2. disp. 4. n. 1.* aliique plures. Ex hac verò descriptione facilè liquet, dispensationem differre ab irritatione, abrogatione, & derogatione Legis; per has enim Lex respectu totius communitatis tollitur, vel ex toto, vel saltem ex parte; per illam verò Lex minimè tollitur ab integra communitate, sed solùm ab aliqua persona (quo nomine hîc etiam intelligi potest persona ficta, uti est v. g. Monasterium, Collegium, Conventus, vel Religio &c,) obligatio Legis aufertur.

Liquet insuper, dispensationem differre ab Epikeia, quippe quæ fit in duntaxat circumstantiis, vel casu particulari, in quo prudenter creditur Lex non ampliùs obligare, veluti constabit ex dicendis *n. 439.* hoc autem non fit in dispensatione.

437. ℟. jam ad alteram partem quæsiti. Dispensatio ùt sic rectè dividitur 1. in totalem, & partialem. 2. In tacitam, & expressam. 3. In directam & indirectam. Ita Paulus Mezger *tr. 8. disp. 36. a. 4.* Babenstuber *tr. 3. disp. 3. a. 4. n. 6. & seqq.* Explico breviter singula membra.

I. Dispensatio totalis fit, quando Lex respectu unius, vel aliquorum ex integro tollitur: partialis verò, quando ex parte duntaxat relaxatur; ùt, si dispensetur in pœna, non item in culpa.

II. Ex-

II. Expressa dispensatio illa appellatur, quæ fit verbis expressis, ceu signis quibusdam, evidenter voluntatem Legislatoris declarantibus: Tacita verò illa dicitur: quæ solùm ex facto, vel actione aliqua obscurè colligitur ut si Episcopus subditum suum, quem novit esse irregularem, permittat suscipere Ordines, aut excipere Confessiones; cùm enim supponatur scire, similia à subdito suo fieri non posse sine dispensatione, aliunde verò minimè præsumendum sit, eum velle, ut subditus peccet, tacitè convincitur, voluisse dispensare cum eo, saltem tunc, si de facili potuisset contradicere, ac prohibere, & tamen non contradixit.

III. Directa, seu (ut alii loquuntur) immediata dispensatio illa est, quam Legislator impertit subditis. Indirecta verò, quâ idem se ipsum eximit ab obligatione Legis; quod duobus modis contingere natum est. 1. Quando totam communitatem eximit á Lege; quo casu se ipsum indirecté pariter deobligat. 2. Quando alteri cuipiam v. g. Confessario dat facultatem dispensandi circa suam (Legislatoris scilicet) personam.

Quæres 2dò, quinam generaliter loquendo dispensare valeant?

℟. primò. Generaliter loquendo dispensare potest 1. ipsusmet Legislator. 2. Hujus in Jurisdictione Successor. 3. Et utriúsque in eadem Jurisdictione Superior. Ita *DD. com-* 438.

munissimè. Ratio est: quia obligatio Legis dependet à voluntate Legislatoris, & cùm Successor in Jurisdictione habeat parem potestatem cum suo Antecessore; Superior autem utriusque habeat Jurisdictionem altiorem, à qua dependet Jurisdictio Legislatoris inferioris, consequens est, quòd si hi velint subditum dispensatum in Lege, reipsa cesset hujus obligatio respectu dispensati.

439. ℟. 2dò. Summus Pontifex dispensare potest nedum in Legibus à se Latis; verùm etiam in omnibus Legibus positivis, tum à Conciliis generalibus, tum ab aliis Pontificibus Antecessoribus; tum denique etiam ab ipsis Apostolis latis. Ita *ex communi* aliorum tenent Suarez *de Leg. lib. 6. c. 14.* Castropalao *tr. 3. disp. 6. punct. 4. n. 2. & seqq.* Ratio horum facilè colligetur ex proximè dictis; tum ex eo etiam, quòd summus Pontifex in potestate Jurisdictionis neque D. Petro, cujus est Successor, neque cæteris Apostolis sit inferior, licèt in aliis prærogativis, ac gratiis eisdem cedere supponatur. Secus dicendum est de Canonibus Apostolorum, quorum non Apostoli, sed Christus Dominus ipse Auctor est; uti est Canon de baptizandis Parvulis, de confirmatione baptizatorum &c. qui, cùm sint juris divini, ne quidem ab ipsomet sum̃o Pontifice abrogari possunt, aut dispensari, uti rectè advertit Laymann *l. 1. tr. 4. c. 22. n. 3.*

440. ℟. 3tiò Archi Episcopus, vel etiam Episcopus

scopus potest dispensare in omnibus Legibus Synodi Diœcesanæ. Ita Suarez *de Leg. lib. 6. c. 15. n. 8.* quem sequitur Babenstuber *ubi suprà art. 4. n. 15.* Bonacina & alii. Ratio est: quia ejusmodi constitutiones supponuntur dependere à solo Archi-Episcopo, vel Episcopo tanquam Superiore, & Legislatore; etenim cæteri Sacerdotes, & Clerici non convocantur ad Synodum eo fine, ut ipsi aliquid auctoritativè statuant, sed ut res adhibito eorum Consilio eò salubriùs, & bono communi convenientius decidantur, atque executioni mandentur. Quod autem de Archi-Episcopis, & Episcopis modò fuit dictum, idipsum ob eandem rationem dicendum, & intelligendum venit de Principibus sæcularibus nec non de Prælatis Regularibus gaudentibus Jurisdictione ordinaria in foro externo; hi enim omnes in Legibus propriis, id est, propria auctoritate conditis, dispensare valent, idque etiam Jure ordinario; quandoquidem *ejusdem potestatis esse debeat ligare, & solvere cap. inferior dist. 21. & cap. cum inferior de majorit. & obed.* Inde fit, quòd hanc suam potestatem possint delegare aliis, prout praxis quotidiana probat; sic enim ex variis privilegiis summorum Pontificum nos Religiosi mendicantes possumus dispensare cum sæcularibus in variis votis, sicut, & in privatione petendi debitum, contracta ex incestu commisso cum consanguineo, aut consan-

gui-

guinea conjugis in primo, vel 2do gradu &c. veluti diximus *in Theol. Sacram. part. 3. Confer. 20. n. 495. & 496.* Similiter Domini Parochi gaudent potestate delegata, dispensandi cum suis Parochianis in certis quibusdam casibus, utputa in esu carnium & observantia festorum &c. uti rectè tenet noster A. R. P. Kazenberger cum *aliis communiter.*

441. ℟. jam 3tiò. Nullus inferior in Lege Superioris dispensare valet, nisi hoc eidem à Superiore fuerit concessum, etsi Superior cæteroquin hanc potestatem dispensandi specialiter non reservaverit sibi soli. Ita Herincx *de Leg. disp. 4. n. 20.* Babenstuber *ubi suprà a. 4. n. 16.* contra Covarruv. S. Antoninum, & alios nonnullos. Ratio hujus desumi debet tum ex proximè allegato *cap. cùm inferior.* tum etiam *ex Clem. ne Romani. de Elect. & Elect. potest.* tum denique ex eo: quia inferior nequit mutare jura Superioris, nisi eidem talis potestas fuerit vel expressè, vel tacitè saltem concessa: ergo hâc præcisa nequit inferior dispensare.

442. Non tamen abs re dictum fuit: *Nisi hoc à Superiore eidem fuerit concessum.* Dantur enim aliqui casus, in quibus hæc facultas conceditur etiam Prælatis inferioribus, sive dein de jure expresso, sive de consuetudinario. Casus autem sunt sequentes. Primò. dum Legislator dicit, in tali Lege dispensari posse, per hoc intelligitur, velle inferiori dare potestatem

tem dispensandi; Secus enim frustra uteretur hujusmodi terminis; cùm aliunde notum sit, quòd ipse in sua propria Lege valeat dispensare. 2dò. Si vel materia est omnino levis, vel certè frequenter necessum sit, ut dispensetur, aliunde verò tam facilis recursus ad Superiorem v. g. S. Pontificem propter viarum distantiam, vel alia impedimenta non detur. 3tiò. Quando est periculum in mora, & urget necessitas, neque Superior ipse tam facilè conveniri potest. 4tò. Quando legitima consuetudine jam fuit introductum, ut inferior dispenset in hoc, vel illo casu. 5tò. Denique, quando dubitatur, an talis casus dispensatione indigeat, vel non. Ita in re tenent Castropalao *part. 1, tr. 3. disp. 6. pu. 5.* Illsung *tr. 1. disp. 2. art. 4.* Babenstuber *tr. 3. disp. 3. a. 4. n. 20.*

Quæres 3tiò, utrùm dispensatio facta sine legitima causa sit valida.

℟. cum distinctione; nam si fiat ab ipsomet Legislatore, in propria scilicet Lege, valida quidem est, sed non licita; at verò, si Legislator inferior attentet dispensare in Lege Superioris, bujusmodi dispensatio nedum illicita est, sed etiam invalida. Ita rursus *communissimè* Doctores. Ratio posterioris liquet ex dictis *n. 441.* Ratio prioris est hæc; quia vis, & obligatio Legis totaliter dependet à voluntate Legislatoris: ergo quemadmodum potuisset Legem non ferre, aut etiamnum pe- 443.

nitùs

nitùs abrogare, ùt diximus *in conferentia proximè præcedente*; ita etiam potest quemlibet, saltem validè, eximere ab eadem obligatione At verò, an Legislator sine justa causa in Lege propria dispensando graviter peccet, major est controversia in Doctores: quocirca Laymann *lib. 1. tr. 4. c. 22. n. 13.* Illsung *cit. disp. 2. n. 52.* & alii plures negativè quidem respondent; eò quòd Legislator utatur Jure suo, esto hoc aliquô modo abutatur, quemadmodum prodigus abutitur suis pecuniis & tamen nonnisi venialiter peccat: minimè tamen dubitandum arbitror, quin subin etiam possit peccare mortaliter, casu quo prævidet, se dispensando aliis daturum scandalum, vel causam liberiùs prævaricandi, aut prorsus contemnendi Legem, vel, si prævideat, alios v. g. ob remissionem tributi, aut justi obsequii, sine justa causa uni, vel alteri factam, plus justô gravandos &c. Hac de causa Suarez *de Leg. lib. 6. c. 18. n. 9.* tenet Legislatorem sine justa causa dispensando in propria Lege, peccare mortaliter ex genere suo.

Quæres 4tò, utrum etiam in Lege naturali dispensari possit auctoritate humana, vel saltem divina?

444. ℞. in Lege naturali *præceptiva*, aut *prohibitiva* ne quidem Deus, multò minùs homo propriè, & directè dispensare potest. Ita tenet Mastrius *Theol. mor. disp. 2. n. 52.* Schmalzgruber *lib. 1. tit. 2. n. 56.* Michel *in Theol. Cano-*

mo-

morali tom. 1. tr. 4. q. 7. §. 5. punct. 1. n. 18. Ratio est: quia propriè, & directè dispensare idem est, ac obligationem Legis circa unum, vel alterum tollere, manente eadem materia, & circumstantiis, ita, ut hæc obligatio cesset ob solam, & unicam voluntatem dispensantis; at fieri nunquam potest, ut propter solum beneplacitum divinum materia Legis naturalis, utpote intrinsecè, & ex natura sua honesta, aut inhonesta, de illicita fiat licita, honesta, seu conveniens creaturæ rationali: ergo pariter repugnat, ut, vel Deus, vel homo, quiscunque demum, propriè, & directè dispenset in Lege naturali.

Dixi tamen, ne Deum quidem *propriè, & directè* dispensare posse in Lege naturali; minimè enim negari potest, Deum posse dispensare *impropriè, & indirectè*, idque toties, quoties materia Legis naturalis ejusdem dominio absoluto substat in tantum, ut possit desinere esse materia Legis naturalis. Ex. gr. Lege naturali, & divina prohibemur contrectare rem alienam rationabiliter invito Domino, & vi hujus præcepti minimè licuisset Israelitis aufferre bona, seu etiam vasa Ægyptiorum: quia tamen hæc bona temporalia quæcunq; demum substant alto, & absoluto Dei Dominio; hinc potuit is horum dominium transferre in Israelitas, & transferendo efficere, ut hi spoliando Ægyptios non ampliùs aufferrent rem alienam, sed propriam, 445.

&

& consequenter neque furtum committerent, neque rapinam. Ex quo liquet, quomodo materia hujus præcepti auctoritate divina fuerit immutata, & indirectè, seu impropriè dispensatum. Videatur R. P. Michel. *loc. cit.*

446. Dixi insuper, non posse *propriè dispensare* in Lege naturali *præceptiva vel prohibitiva*; Secus enim dicendum est de Lege naturali *permissiva*, vi cujus permittitur tantùm, non verò præcipitur v. g. ut bona temporalia omnibus sint communia, item ut quisque gaudeat libertate naturaliter sibi congenita, præsertim in ordine ad eligendum vitæ statum; hæc enim nedum divina, verùm etiam humana auctoritate immutari possunt. Ratio est: quia hoc ipsô, quòd sint duntaxat de Jure permissivo, non sunt simpliciter necessaria ad conservandam morum honestatem, sed solùm permittuntur per Legem naturæ tamdiu, quamdiu altiori potestati non fuerit visum aliud expedire: ergo cùm de facto refrigescente charitate, & crescente simul hominum avaritia, visum fuerit magis expediens societati, ac tranquillitati hominum, ut fieret distributio singulorum bonorum, potuit hæc fieri, & bene facta præsumitur in hodiernum usque diem.

Quæres 5tò, quid sit interpretatio Legis, & quotuplex?

447. ℞. Interpretatio (prout, vel ex ipso nomine hujus vocabuli colligere fas est) idem sonat, ac verbi, vel sententiæ cujusdam cla-

rior

rior expositio, seu declaratio: ideóque interpretatio Legis idem est, ac clarior ejusdem expositio. Porro triplex interpretationis genus à Doctoribus communiter distinguitur; alia enim appellatur *authentica*, alia *usualis*, & alia *Doctrinalis*, seu *Scholastica*. Authentica illa censetur, quæ fit per ipsummet Legislatorem. *Ejus* quippe *est Legem interpretari* (authenticè scilicet) *cujus est condere*, ut, *unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat L. 11. C. de Leg.* item *cap. inter alia. de sent. excomm.* Usualis illa meritò appellatur, quam usus, seu consuetudo facit, juxta illud *cap. cùm dilectus. de consuet. consuetudo est optima Legum interpres.* Doctrinalis denique ea vocatur, quæ fieri solet à Doctoribus classicis, seu Scholarum Magistris. Hæc verò, esto non sit authentica sicut prima ex mox recensitis, nihilominus magnam probabilitatem tribuit, proptereáque nedum fundare potest resolutionem practicam, sed nequidem ab eadem de facili recedendum est, nisi de contraria mente Legislatoris aliunde constet, veluti bene observat P. Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 2. dist. 4. n. 2.*

Quæres tamen 6tò, an vel quænam Regulæ in interpretatione Legum sint observandæ?

℟. Observandæ sunt sequentes. *I. Interpretatio Legis menti potiùs, quàm verbis Legislatoris consonare debet.* Ratio hujus insinuatur *L. scire ff. de Legibus* ibi: *scire Leges non hoc est, verba earum tenere, sed vim, ac potestatem.* Cæ- 448.

terùm mens Legislatoris ex rationis Lege posita præcipuè colligi poteſt, ac debet, prout rurſus habetur *cap. intelligentia. de verbor. ſignif.*

II. Verba generalia Legis generaliter ſunt accipienda; nam *ubi jus non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus*, prout loquitur ſummarium *l. de pretio. ff. de publiciana in rem actione.* Secus tamen dicendum eſt, caſu quo Lex generalis per aliam ſpecialem immutatur, aut corrigitur, aut ubi circumſtantiæ particulares aliud cenſendum conſulunt.

III. Lex pœnalis ſicut, & Lex nova correctoria Legis antiquæ, & omnis alia odioſa in dubio ſtrictè interpretanda eſt, nec de facili extendenda ultra caſum, aut perſonas expreſſas. Ratio eſt: quia *juxta Reg. 15. Jur. in 6to*: *odia reſtringi & favores convenit ampliari.* Et: *In pœnis benignior eſt interpretatio facienda* prout habetur *Regul. 49. eod.* Dictum tamen eſt: *in dubio*; nam ſi verba Legis quantumvis pœnalis ita clara ſint, ut aliam interpretationem non patiantur, vel ſi aliunde conſtet certò de mente Legislatoris, tunc oportebit ſe accomodare Legi, & non ſiniſtrè eam interpretari, prout ſatis claré datur intelligi *l. proſpexit. ff. qui, & à quibus manumiſſi.* hiſce formalibus: *quod quidem perquam durum eſt, ſed ita Lex ſcripta eſt.*

IV. Leges favorabiles amplè ſunt interpretandæ. Ratio deſumitur *ex Regula 15. J. in 6.* proximè allegata, ubi dicitur: *favores convenit ampliari.* Hac de cauſa, ſi quid odioſum ſtatuatur con-

tra

tra Clericos, nomine Clerici non debet comprehendi Episcopus, ut dicitur *c. quia periculosum. de sent. excomm. in 6to.* Neque intelligi debent Canonici, vel alii in dignitate Ecclesiastica constituti. *arg. cap. Sedes de Rescriptis.* Neque Religiosi *arg. Clem. 1. de supplend. neglig. Prælat.* Econtra in materia favorabili prædicti omnes possunt intelligi sub nomine Clerici, quemadmodum & Novitii sub nomine Religiosi veniunt. Videatur de his Reiffenstuel *lib. 1. decret. tit. 2. §. 16. & 17.* ubi plures adhuc hujuscemodi Regulas tradit, & sapienter dilucidat; id, quod etiam facit noster Herincx *cit. disp. 3. n. 189. & seqq.*

Quæres 7timò, quid sit Epikeia?

℟. Epikeia est benigna interpretatio men- 449.
tis Legislatoris, vi cujus secundùm æquum, & bonum declaratur, hunc non voluisse aliquem casum particularem ob speciales circumstantias in eodem occurrentes in sua Lege universali comprehendere; Nam in omnibus causis potior debet esse ratio æquitatis, quàm stricti juris. *l. placuit. c. de judiciis.* Ex quo liquet, Epikeiam in eo differre ab interpretatione, quòd per hanc interpretemur, seu declaremus *verba Legis*, per illam verò *mentem Legislatoris.* Quocirca Herincx *cit. disp. 3. n. 197* rectè tradit sequentem regulam velut generalem: *quotiescunque moraliter potest constare, quòd Legislator noluerit aliquem casum comprehendere, etsi verba Legis sint generalia, licitum est contra illa operari.*

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici circa dispensationem, & interpretationem Legum.

CASUS PRIMUS.

Titius germanus, & nobilis Mercator à suo Confessario petiit, ut is secum dispensaret in jejunio, & abstinentia ab esu carnium etiam diebus veneris, ac Sabbatinis; tum quia Titius erat vir spectabilis, & ad minùs sexaginta annos natus; tum etiam quia aliunde multis laboribus quasi continuò distentus fuerat, etsi cæteroquin viribus valde adhuc integer, ac robustus videatur. Verùm Confessarius Titio illico respondit, sibi neutiquam competere potestatem in hac Lege Ecclesiastica dispensandi, proindeque necessariò recurrendum fore, vel ad Reverendissimum suum Ordinarium, vel Romam ad S. Pontificem. Petiit proin Titius à Reverendissimo suo Ordinario dispensationem, sed cùm hæc eidem rotundè, & absolutè fuisset denegata, scripsit Romam, allegando in sua supplica partim ætatem tam profectam, partim etiam infirmitatem, intelligendo per hanc stomachi debilitatem, vel veriùs loquendo nauseam, quam comedendo cibos esuriales sentire consuerat, & præsertim defectum somni, quem stomacho vacante una, alterave vice capere

re non potuerat. Quam ob rem Româ illico dispensatus fuit, & quidem in perpetuum. Nihilosecius conscientiæ stimulis agitatus sciscitatur è suo Confessario, an præfata dispensatione tutò possit uti; causam verò dubitandi allegat geminam, primò quòd hanc petiêrit propter infirmitatem; cùm tamen sibimet non videatur infirmus. 2. Quòd in sua supplica nihil expresserit de hac facultate à suo Reverendissimo Ordinario sibi denegata. Jam verò ad nostrum propositum quæri potest 1. an Confessarius rectè responderit Titio, dicendo, se non posse dispensare in facultate petita? 2. Quidnam Titio dubitanti, & interroganti de valore dispensationis fuerit respondendum?

℟. ad primum. Confessarius bene respondit Titio, sibi non competere facultatem dispensandi in jejunio Ecclesiastico. Ratio hujus petenda est ex dictis *n. 441.* quia nullus inferior potest dispensare in Lege Superioris: atqui Lex jejunii Ecclesiastici utpote lata à S. Pontificibus, est Lex Superioris: ergo Confessarius in hac Lege nullatenus potuit dispensare. Et licèt subinde ob evidentiam causæ (qualis potest esse manifesta infirmitas, vel aliud detrimentum grave) Confessarius per Epikeiam possit prudenter declarare, mentem summi Pontificis, aut Ecclesiæ velut piæ Matris non esse, ut taliter infirmatus jejunium servet; quia tamen Titius voluit esse dispensatus absolutè, & in perpetuum, etiam diebus veneris &c. talis verò esus vix, aut ne- 250.

vix quidem possit manere occultus in tantum, quin innotescat Ecclesiæ, ex altera verò parte causa exemptionis non fuerit manifesta; Secus enim Reverendissimus Ordinarius non denegâsset facultatem comedendi carnes; hinc Confessarius sapientissimè fecit, Titium dirigendo ad suum Superiorem legitimum: è cujus arbitrio dependet facultas dispensandi.

451. ℟. jam ad 2dum. Confessarius potuit, ac debuit Titio respondere, quòd is facultate obtenta potuerit tutâ conscientia uti; quandoquidem dispensatio fuerit valida. Nec refert, quòd in sua supplica non expresserit, dictam facultatem à suo Reverendissimo Ordinario sibi fuisse denegatam; hoc enim non obstante potuit S. Pontifex, immò verò, teste La Croix *l. 1. n. 811.* & Kazenberger *in supplem. 2. P. Sargar. Confer. 39. n. 111.* censetur habuisse præsentem absolutam voluntatem.

Esto etiam Titius sibi videatur non esse infirmus, quia tamen in supplica allegavit ætatam grandævam, simúlque fatetur, se nedum sentire nauseam ciborum esurialium, verùm insuper defectû somni, qui reipsa dici potest morbus, præsertim respectu alicujus seniculi; hinc piè admodum præsumere licèt Ecclesiam ceu piam Matrem horum intuitu dispensare voluisse. Adde, quòd in dubio de valore dispensationis obtentæ semper sit præsumendum pro valore actûs, cùm pro hoc stet pos-

possessio, veluti cum Sanchezio, Castropal. Tambur. Gobat *Theolog. experim. tr. 9. n. 615. & 682.* tenet La Croix *loc. cit. n. 805.* tametsi proin in hoc casu videatur quodammodo dubium relinqui de sufficientia causæ allegatæ, & de valore dispensationis obtentæ, nihilominus dispensatus practicè tutò se potest resolvere circa esum carnium sibi concessum.

At quid, inquies, si quis non ita senex, vel grandævus ob aliam infirmitatem duntaxat postulet dispensationem perpetuam in esu carnium, & hæc Romæ expediatur cum sequenti clausula, *ut possit comedere carnes de consilio tamen Medici spiritualis, & corporalis.* postea verò Orator prædictus ex integro convalescat, poteruntne in hoc casu dicti Medici dispensare, vel saltem consulere, ut dispensatus protinus pergat comedere carnes?

℟. Neque in hoc casu à Medico sive corporali, sive spirituali posse dispensari. Ratio manet eadem, quæ proximè fuit data: quia scilicet nullus inferior dispensare valet in Lege Superioris; tum etiam, quia in Rescripto prædictis Medicis non fuit commissa facultas dispensandi sed consulendi duntaxat id, quod tum pro gloria Dei, tum etiam pro salute animæ, ac corporis judicaverint magis expedire. Censeo proin, in tali casu, vel maximè attendendum esse ad statum, & conditionem personæ, utputa, an sit persona publica, vel privata, ad divini honoris, vel boni publici pro- 452.

vix quidem possit manere occultus in tantum, quin innotescat Ecclesiæ, ex altera verò parte causa exemptionis non fuerit manifesta; Secus enim Reverendissimus Ordinarius non denegâsset facultatem comedendi carnes; hinc Confessarius sapientissimè fecit, Titium dirigendo ad suum Superiorem legitimum: è cujus arbitrio dependet facultas dispensandi.

451. ℟. jam ad 2dum. Confessarius potuit, ac debuit Titio respondere, quòd is facultate obtenta potuerit tutâ conscientia uti; quandoquidem dispensatio fuerit valida. Nec refert, quòd in sua supplica non expresserit, dictam facultatem à suo Reverendissimo Ordinario sibi fuisse denegatam; hoc enim non obstante potuit S. Pontifex, immò verò, teste La Croix *l. 1. n. 811.* & Kazenberger *in supplem. 2. P. Sargar. Confer. 39. n. 111.* censetur habuisse præsentem absolutam voluntatem.

Esto etiam Titius sibi videatur non esse infirmus, quia tamen in supplica allegavit ætatam grandævam, simúlque fatetur, se nedum sentire nauseam ciborum esurialium, verùm insuper defectũ somni, qui reipsa dici potest morbus, præsertim respectu alicujus seniculi; hinc piè admodum præsumere licèt Ecclesiam ceu piam Matrem horum intuitu dispensare voluisse. Adde, quòd in dubio de valore dispensationis obtentæ semper sit præsumendum pro valore actûs, cùm pro hoc stet pos-

possessio, veluti cum Sanchezio, Castropal. Tambur. Gobat *Theolog. experim. tr. 9. n. 615. & 682.* tenet La Croix *loc. cit. n. 805.* tametsi proin in hoc casu videatur quodammodo dubium relinqui de sufficientia causæ allegatæ, & de valore dispensationis obtentæ, nihilominus dispensatus practicè tutò se potest resolvere circa esum carnium sibi concessum.

At quid, inquies, si quis non ita senex, vel grandævus ob aliam infirmitatem duntaxat postulet dispensationem perpetuam in esu carnium, & hæc Romæ expediatur cum sequenti clausula, *ut possit comedere carnes de consilio tamen Medici spiritualis, & corporalis.* postea verò Orator prædictus ex integro convalescat, poteruntne in hoc casu dicti Medici dispensare, vel saltem consulere, ut dispensatus protinus pergat comedere carnes?

℟. Neque in hoc casu à Medico sive cor- 452.
porali, sive spirituali posse dispensari. Ratio manet eadem, quæ proximè fuit data: quia scilicet nullus inferior dispensare valet in Lege Superioris; tum etiam, quia in Rescripto prædictis Medicis non fuit commissa facultas dispensandi sed consulendi duntaxat id, quod tum pro gloria Dei, tum etiam pro salute animæ, ac corporis judicaverint magis expedire. Censeo proin, in tali casu, vel maximè attendendum esse ad statum, & conditionem personæ, utputa, an sit persona publica, vel privata, ad divini honoris, vel boni publici pro-

pagationem parum, aut multùm conducens, vel omnino necessaria; item an infirmitas cessaverit ex integro, vel non; denique, an sit periculum ob abstinentiam à carnibus reincidendi in eandem, vel aliam infirmitatem, vel non; tantò enim ampliùs piè præsumere licet de benigna mente Ecclesiæ, quanto talis persona videtur magis proficua, aut necessaria ad promovendam Dei gloriam, & Christianæ Reipublicæ emolumentum. Videatur Wigant *tr. 6. exam. 5. de Leg. hum. quæs. 20. §. dico &c.*

CASUS SECUNDUS.

Sempronius desiderans ducere personam sibi consanguineam scripsit Romam, allegato uno alterovè rationabili motivo, quam ob rem Romæ expedita, & Reverendissimo Vicario Generali demandata fuit facultas, ut cum præfatis oratoribus dispensaret, modò copula carnalis inter eos non intercesserit. *Quia verò Sempronius eandem suam consanguineam sæpiùs jam cognovit carnaliter, hinc multùm sollicitus & anxius sciscitatur è Confessario, an hæc sua delicta prædicto Reverendissimo Generali Vicario teneatur fateri, casu quo ab eodem examinabitur desuper. 2. An stante hac dispensatione, & non obstante memorata clausula, possit ducere suam consanguineam. Quid Judicii?*

453. ℟. Sempronius non tenetur nec publicè, neque privatim interrogatus Reverendissimo

Vi-

Vicario Generali fateri copulam carnalem cum consanguinea habitam, modò hæc non sit publicé nota, aut publicitati subjecta, utpute quia memorata consanguinea jam est actu prægnans, aut publicè suspecta de graviditate &c. Ita tenent Gobat *Theol. experim. tr. 9. n. 628*. Lessius *in auct. V. Matrimon. casu 8.* apud La Croix *lib. 6. part. 3. n. 922.* Ratio est: quia cùm rescriptum loquatur pro foro externo; hinc præfata clausula pariter debet intelligi de copula carnali in foro externo, id est, publicè nota. Hac de causa Aversa, Diana. *tom. 3. tr. 2. Resol. 163.* & alii apud nostrum Kazenberger *in supplemen. 2. P. Sargar. Confer. 46. n. 131.* asserunt, quòd hujusmodi sponsi à Judice Ecclesiastico examinati, & interrogati in foro externo, possint negare, immò etiam cum restrictione mentali jurare, quòd non intercesserit copula carnalis (intelligendo scilicet) *in foro externo notoria*. Idque propterea, vel maximè: quia Ecclesia velut pia Mater non præsumitur velle obligare quempiam, ut fatendo occulta sua crimina, in & pro foro externo se ipsum graviter diffamet. Neque etiam necessum est, ut Sempronius priùs saltem in foro Sacramentali confiteatur Reverendissimo Vicario Generali, multò minùs, ut propter hujusmodi copulas merè occultas à majori Pœnitentiario petat absolvi; tum quia non sunt impedimentum dirimens, aut impediens; tum etiam quia

ab his potest à quolibet Confessario absolvi Sacramentaliter, non item à Majori Pœnitentiario, utpote absente, ut supponitur; tum denique, quia cùm impedimentum consanguinitatis sit notorium, dispensatio, seu ablatio hujus non à Majori Pœnitentiario, sed in Dataria petenda est, atque impetranda. Videatur de hoc Reiffenstuel *lib. 4. Decret. in appendice de dispensat à n. 192.*

454. ℟. jam ad 2dam partem quæsiti. Titius tutâ conscientia potest contrahere Matrimonium cum sua sponsa consanguinea. Ratio hujus patet ex proximè dictis: quia vi dispensationis impedimentum fuit sublatum, at, ubi nullum ampliùs impedimentum inter sponsos occurrit, ibi matrimonium tutâ conscientia contrahitur: ergo &c.

At quid inquies, si à Majori Pœnitentiario pro foro interno præcisè dispensaretur cum præfata clausula scilicet; *modò inter Oratores copula carnalis non intervenerit &c.* tenerenturnè tales Commissario, Confessario scilicet, vel Doctori in Theologia ab ipsis eligendo (uti communiter rescribi solet) cui facultas dispensandi concredita fuit, fateri copulam etiam occultam?

455. ℟. affirmativè. Nam si impedimentum v. g. affinitatis fuisset ortum ex copula illicita, tunc Orator debet hanc in sua supplica exprimere, prout diximus *in Theolog. Sacram. part. 3. Confer. 20. n. 500.* ubi modum furmandi

mandi hujusmodi supplicam ex professo tradidimus, proptereaque Lectorem illuc quantùm ad hoc remittimus. Neque in hoc casu dispensatio Romæ impetrata unquam continebit præfatam clausulam. At verò, si ob aliud impedimentum merè occultum vg. criminis fuit impetrata dispensatio cum præfata clausula, tunc dispensandi tenentur Confessario, cui executio dispensationis fuit demandata, in foro conscientiæ aperire, copulam carnalem, quantumvis secretò commissam; quia talis Confessio pro foro conscientiæ præcisè injuncta, non debet censeri onus extraordinarium, neque propter hanc Oratores incurrent specialem infamiam, nisi coram Confessario, cui aliunde jam tenebantur fateri crimina, licèt in occulto commissa. Quin immò si copula carnalis perfecta intercessit, delegatus nequit ampliùs exequi dispensationem; quandoquidem huic supponatur concessa facultas non aliter, nisi sub hac conditione: *modo non intercesserit &c.* ergo ruente hac conditione ruit potestas exequendi facultatem Româ obtentam. Secus dicendum arbitror, si inter dispensandos non intervenisset nisi copula carnalis imperfecta; tum quia Ecclesia nomine copulæ carnalis solet intelligere perfectam, id est talem, vi cujus vir & mulier fiunt una caro, prout diximus *l. cit. ubi de impedimento affinitatis*; tum etiam quia talis clausula utpote odiosa strictè est interpre-

tan-

tanda, & aliunde constat, delictum non intelligi, nisi consummatum. *cap. hac autem. dist. 1. de pœnit.* ergo hæc clausula non debet extendi ad copulam imperfectam, quippe quæ potiùs tactibus impudicis, ac lascivis computanda venit, veluti La Croix, aliique DD. satis communiter notant.

CASUS TERTIUS.

Caja puella annô circiter decimo quinto suæ ætatis emiserat votum perpetuæ castitatis; at verò elapsis postea 5. aut sex annis ubi charitas Dei sensim sine sensu cœpit diminui, è contra stimuli carnis &c. augeri, Caja pariter incepit amare, & amari ab hominibus eò usque, ut à quodam suo amasio fuerit impragnata. Quia verò votum simplex duntaxat fuit, & occultè emissum; hinc petiit Româ à Majori Pœnitentiario dispensationem in ordine ad contrahendum Matrimonium, allegatô geminô motivo, scilicet 1. ut nata proles per subsequens matrimonium legitimaretur. 2. Ut Maritus posset sublevare Matrem Cajæ, quæ erat Vidua simúlque hospitissa satis annosa. Post elapsum bimestre circiter venit Româ dispensatio, directa ad virum discretum, &c. *cum solita illa clausula, ut dispenset,* si preces veritate nitantur. *Quia verò interim nedum proles genita, verùm etiam Vidua, Mater scilicet Cajæ ærumnis; præsertim ex infamia filiæ in se quodammodo redundantis consumpta obiit, ideò Vir ille discretus meritò dubitare cœpit, an præ-*

fa-

fatam dispensationem adhucdum potuerit exequi. Quid judicii?

456. ℟. Si tam proles genita, quàm etiam Mater Vidua obiêre priùs, quàm Vir ille discretus (confessarius scilicet) dispensationem actu fuit executus, tunc non ampliùs potest eam exequi. Ratio est: quia causa finalis motiva necessariò debet verificari pro tunc, quando actualiter dispensatur per deputatum in rescripto, veluti bene tradit R. P. Kreslinger *in addit. 1. ad tr. 2. dist. 4. post n. 26. Theol. mor.* R. P. Reiffenstuel cum Covarruvia *de matrim. part. 2. tom. 1. cap. 6. §. 9. de dispensat. n. 22.* ubi is testatur, ita fuisse decisum à Rota: atqui in hac specie facti fertur, cessâsse geminum motivum: ergo ille Vir discretus à Majori Pœnitentiario deputatus, non potuit ampliùs exequi dispensationem. Consequenter dicendum, quòd Caja validè quidem, non tamen licitè contraheret matrimonium; quia scilicet votum simplex castitatis est impedimentum impediens, etsi non sit dirimens matrimonium contrahendum, prout pariter dictum fuit *Theolog. Sacram. part. 3. Confer. 3. n. 69. & seq.*

At quid, ais, si supponamus prolem, ac Viduam primùm obiisse, postea quàm Confessarius jam dispensavit cum Caja, ante contractum tamen matrimonium, liceretnè huic vi præfatæ dispensationis nubere suo sponso?

457. ℟. Tametsi multi hoc negent, eò quòd in acti-

actibus revocabilibus saltem Legislator censeri debeat, voluisse duntaxat dispensare pro eo tempore, pro quo licitè, & sine peccato dispensare potuit: unde quemadmodum (inquiunt ob infirmitatem dispensatus in esu carnium, vel ob debilitatem oculorum in recitandis horis Canonicis, tenetur rursus abstinere ab esu carnium, vel recitare horas Canonicas, quamprimum cessaverit infirmitas; ita pariter tenentur abstinere tales sponsi à contrahendo matrimonio, non obstante dispensatione jamjam impetrata. Ita Sanchez *lib. 8. de Matr. disp. 3.* cum aliis multis: sanè non improbabiliter. Nihilominus censeo, sententiam oppositam Gobati *tr. 9. experim. n. 675. & 692.* Castropalao *part. 1. tr. 3. disp. 4. pu. 15.* Illsung *tr. 1. disp. 3. à. n. 41.* & Henno *de Leg. disp. 3. q. 15. a. 5.* satis probabilem præsertim in hoc nostro casu. Ratio est: quia dispensatio Cajæ jam semel fuit concessa, & quidem absolutè, non ad certum tempus duntaxat, prout infirmis in esu carnium concedi solet; & Caja á suo voto fuit simpliciter dispensata. Insuper (ait Illsung *cit. n. 43.*) dispensationis ratio fuit legitimatio prolis, ut obtenibilis tempore, quo delegatus hanc dispensationem actu impertiretur; unde vi hujus dispensationis jam actu obtentæ Caja acquisivit jus contrahendi licitè: ergo hoc jure privari non debet in dubio: dubium autem est, & valde controversum inter Doctores,

an

an in hoc casu cessat favor dispensationis obtentæ: ergo in hanc potiùs sententiam, & partem benigniorem inclinandum censeo, eò præsertim quòd inter tales personas cæco amore fascinatas non modicum periculum incontinentiæ communiter soleat intervenire, cujus intuitu Ecclesia solet faciliùs moveri ad impertiendam dispensationis gratiam.

Fatendum nihilominus est, hujuscemodi 458. sponsos tutiùs processuros, si ad evitanda etiam peccata materialia de novo efflagitent dispensari in tali impedimento, præsertim si hoc fuisset publicum, & notorium, veluti regulariter esse solent impedimenta consanguinitatis, affinitatis, aut publicæ honestatis. Quo non obstante existimo, quòd, si Confessarius prævideat hujusmodi personas non ampliùs destituras à suo proposito; præsertim si jam omnia ad nuptiale convivium sint præparata, omnino oporteat eas relinquere in bona fide: idque à fortiori dicendum foret, si supponantur matrimonium interim jam actu contraxisse. At verò, si agatur de matrimonio primùm post aliquot septimanas contrahendo, & sponsi de valore, vel licentia hujus ex professo consulant, Confessarius procul dubio sapienter aget, suadendo, ut de novò conentur impetrare beneficium dispensationis.

Ergonè, inquies, necessum erit, ut de novo recurrant Romam non sine magnis incommodis, & intolerabilibus expensis?

R.

459. ℟. Probabilissimè non tenentur amplius recurrere Romam; enimverò si agatur de voto simplici castitatis etiam perpetuæ, & quidem occulto duntaxat quilibet Confessarius Mendicantium poterit dispensare. Si verò agatur de alio impedimento notorio, utputa consanguinitatis, publicæ honestatis &c. poterit in tali casu dispensare Reverendissimus Ordinarius, seu Episcopus, præsertim hic in Germania. Ratio est: quia, quemadmodum Nos Mendicantes possumus dispensare in voto castitatis perpetuæ, sed dubio, ita Episcopi Germaniæ dispensare possunt in aliis impedimentis matrimonii dubiis, & jure humano duntaxat introductis, prout partim ex dictis *n. 442.* partim etiam ex iis, quæ diximus *part. 3. Theol. mor. Sacram. Confer. 20, n. 493.* constare potest: at, si dispensatio jam semel fuit Romæ obtenta (uti supponitur in hoc casu) & postea primùm oriatur dubium, an adhuc valeat, eò quòd causa finalis videatur cessâsse ex integrò, eô ipso impedimentum relinquitur dubium: ergo potest Episcopus Germaniæ dispensare in tali casu, præsertim cùm aliunde constet, quòd Ecclesia ad obviandum animarum periculis in dubio velit impedimenta matrimonii, jure humano introducta, esse remota. Videatur de hoc Sanchez *in Decalog. lib. 4. c. 40. n. 26.* Castropalao *tr. 3. disp. 6. p. 5. n. 20.* Barbosa *de potestat. Episcop. part. 2. Alleg. 35. n. 19.*

§. III.

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

COlliges 1mò ex hactenus dictis ad valorem dispensationis indispensabiliter necessariam esse voluntatem dispensandi ex parte Legislatoris, vel hujus substituti. Ratio est: quia obligatio Legis dependet à voluntate Legislatoris: ergo si is nolit hanc sublatam, semper perseverabit. Hac de causa dispensatio data sub conditione non valet, nisi subsistat conditio; quia voluntas dispensantis pariter fuit conditionata duntaxat. Similiter dispensatio concessa ad certum tempus v.g. infirmitatis &c. eô elapso, & cessante infirmitate, pariter cessat, idque ob rationem mox datam. 460.

Sed quid, inquies, si dispensans post dispensationem impertitam moriatur, licebitnè dispensato protinùs uti tali privilegio?

℟. cum distinctione. Nam si dispensatio nedum Romæ (vel ab alio v. g. Episcopo) expedita, sed insuper dispensato effectivè, seu actu jamjam communicata sit, manebit semper, præsertim si causa dispensandi adhuc subsistat, vel casus ipse, in quo dispensatum fuit, sit irretractabilis, veluti est status matrimonialis Sacerdotalis, aut Clericalis. Similiter si dispensatio quidem Romæ, aut in 461.

Curia Episcopali jam fuit expedita, nondum tamen per substitutum v. g. Confessarium executioni mandata, tenebitur is subsistente adhuc causa finali, & non obstante morte ipsius Legislatoris dispensationem exequi, veluti habetur decisum *c. 9. de offic. de-Leg. in 6to.* Et meritò, nam dispensatus per ipsam expeditionem jam acquisivit quoddam jus, & hæc dispensatio jam obtinet rationem *gratiæ factæ* per ipsum Legislatorem, nec stat amplius in arbitrio, vel mero beneplacito delegati, eam, exequi, vel non. Adde, quòd juxta *Reg. 16. Jur. in 6. Beneficium à Principe Concessum deceat esse mansurum.*

At veró, si Legislator obiisset eo tempore, quô primùm cogitâsset dispensare, ideóque dispensationis gratia nondum fuisset facta, sed *primum facienda*, tunc post mortem voluntas Legislatoris nihil amplius patrocinabitur, prout rursus habetur decisum *cap. si cui nulla, §. fin. de prabend. in 6to.* Videatur Kresslinger *ubi supra addit. 3.*

462. Colliges [illegible], tam dispensationem subreptitiam, quàm etiam obreptitiam esse invalidam, & nullius valoris. Ratio est: quia subreptitia illa vocatur, quando in supplica ab Oratore reticetur veritas necessariò exprimenda: ècontra illa obreptitia appellatur, in qua exprimitur falsitas, seu aliquid falsum, quo cognito Legislator nunquam dispensâsset. Ratio est: quia hisce stantibus Legislatoris

toris intentio censetur fuisse nulla, veluti habetur *c. ad aures &c. constitutus de Rescriptis*; at, sine voluntate Legislatoris dispensatio nulla est, uti proximè fuit dictum: ergo &c. Unde si quis ad obtinendam dispensationem in esu carnium à Medico expracticet testimonium, simulando nescio quam infirmitatem, utputa debilitatem stomachi, nauseam ciborum &c. si tamen reipsa talis infirmitas non subsistat, dispensatio pariter debet censeri nulla, & dispensatus reipsa toties peccat mortaliter, quoties vi talis dispensationis carnes commedere præsumit.

Colliges 3tiò, beneficium dispensationis semper esse postulandum, & impetrandum à Superiore, Legislatore scilicet, vel hujus delegato. Ratio est, quia dispensatio est actus Jurisdictionis, soli Superiori competentis. Quia tamen non est actus Jurisdictionis contentiosæ, sed voluntariæ duntaxat; hinc fit, quòd Superior etiam secum ipso dispensare possit ex rationabili causa; eò præsertim, quód ipse non debeat esse deterioris conditionis, quàm sint subditi, quibus cum dispensare valet. Cæterùm rationabiles causæ à Concilio Tridentino *ss. 25. c. 68. de reform.* recensentur tres generaliter loquendo, scilicet 1. quando id exigit *necessitas*, vel 2. *pietas*, vel denique 3. *utilitas*. 463.

Colliges 4tò, Beneficium dispensationis, nec concedi posse, nisi subdito. Ratio est 464.

eadem: quia scilicet estactus Jurisdictionis, qui non valet, nisi exerceatur in subditum. Neque ex hoc sequitur, quòd nos Mendicantes, utpote destituti subditis, dispensare non valeamus; Tametsi enim nos tales non habeamus, habet tamen summus Pontifex, cujus nomine, & auctoritate veluti quidam substituti, ac delegati fungimur, nedum absolvendo fideles, undeunde demum ad nos confluentes, sed insuper cum iisdem in variis votis, & casibus, exigente rationabili causâ dispensando.

Dices. Quis ergo dispensabit cum vagabundis, & peregrinis?

465. ℟. Cum vagabundis probabiliter potest dispensare Episcopus loci, ubi morantur, idque, vel quia juxta probabilem multorum Doctorum opinionem ratione præsentaneæ habitationis sortiuntur forum, vel saltem, quia in ordine ad obtinendam dispensationem, velut actum Jurisdictionis voluntariæ tantùm & non contentiosæ, possunt sese subjicere Episcopo &c. Et ita tenent La Croix *lib. 1. n. 799.* Sanchez, Lessius & alii plures apud hunc videndi. Idipsum ob eandem rationem de peregrinis docet Basilius Pontius apud nostrum Herincx *disp. 4. de Leg. n. 30.* De his tamen major est controversia inter Doctores volentibus nonnullis, quòd Episcopus nequeat cum ipsis dispensare, nisi in Episcopatu fixerint verum domicilium: aliis econ-

è contra asserentibus, sufficere ad hoc quasi domicilium, quippe per quod fiunt subjecti Episcopo. Utrumque satis probabile puto, veluti ex rationibus in utrámque partem adductis videre licet apud Castropalao *part. 1. tr. 3. disp. 6. pu. 7. §. 2. n. 4.* nostrum Kazenberger *in supplem. Theol. Decalog. c. 1. sect. 4. n. 458. & seqq.* nec non apud R. D. Aug. Michel *Theol. can. moral. tom. 1. tr. 4. q. 7. §. 5. pu. 2. n. 15.* Tentare proin licebit fortunæ aleam: an verò Episcopus sit dispensaturus meliùs docebit experientia.

Colliges 5tò, neque summum Pontificem dispensare posse in Lege divina, nec Archi-Episcopum, vel Episcopum in Lege Pontificia, nec denique Superiorem Regularem in statutis à toto corpore Capituli conditis, nisi id expressè, vel saltem ex consuetudine legitima eisdem permittatur. Ita *communissimè DD.* Suarez *de Leg. l. 6. c. 15. n. 4. & 5.* Babenstuber *tr. 3. disp. 3. art. 4. n. 18. & 19.* Ratio est; quia secundùm dicta, per se loquendo, nullus inferior dispensare potest in Lege Superioris: at, quemadmodum Deus est Superior respectu S. Pontificis, ita Pontifex est Superior respectu Archi-Episcopi, vel Episcopi, & denique Corpus totius Capituli est Superius quàm sit Prælatus Regularis v. g. Provincialis &c. ergo hi, nequeunt dispensare, saltem per se loquendo, ut dictum est. 466

Dices contra hoc. Summus Pontifex dispensat nedum in votis, ac Juramentis, verùm

insuper in matrimonio rato, nec non in matrimonio spirituali Episcopum inter & Ecclesiam: atqui hoc est dispensare in Jure divino; quandoquidem vi voti, vel Juramenti Deus acquisiverit quoddam jus speciale: ergo &c.

467. ℟. *Conceff. Maj. disting. min.* hoc est dispensare *directè* in jure divino, nego, *indirectè* con. min. & neg. conseq. Nam Deus vult duntaxat, ut obligatio voti servetur, quamdiu hæc legitima auctoritate non fuerit remissa: Pontifex verò ceu legitimus Superior omnium fidelium habet potestatem remittendi tale votum juxta illud *Matth. 16. c. v. 19. quodcunque solveris super terram &c.* ergo voto semel relaxato corruit obligatio: neque hoc est propriè dispensare in Jure divino, sed potiùs in fundamento illius, inquit Castropalaò *tr. 3. disp. 6. pu. 3. n. 6.* Quemadmodum parens irritando v. g. votum sui filii sub patriâ potestate constituti, non dispensat propriè, vel irritat jus divinum.

468. Colliges denique 6tò. ad evitandum peccatum non sufficere dispensationem præsumptam, vel ratihabitionem Superioris primùm de futuro, id est, talem, quàm Superior primùm daret, si desuper requireretur: sed debet esse dispensatio præsumpta de præsenti, id est, jam actu sive ex jure, sive ex consuetudine concessa. Ratio est: quia ut subditus agendo contra Legem Superioris evitet peccatum, debet necessariò actu, & de

præ-

præsenti fuisse exemptus à Lege: atqui per dispensationem primò dandam, vel impetrandam nondum est actu exemptus à Lege, sed primùm eximetur: ergo quemadmodum per voluntatem Superioris primò futuram, qua is cogitat ferre Legem, nullus subditus actu adstringitur, seu obligatur; ita è contrario per voluntatem Superioris, quâ is præsumitur, quòd primùm dispensaret, nullus subditorum censeri potest, aut debet actu exemptus ab obligatione Legis, veluti sapienter advertit Babenstuber *ubi suprà a. 4. n. 8.*

CONFERENTIA
DECIMA SEPTIMA.
De consuetudine.
SUMMARIUM.

469. Consuetudo ùt sic est quoddam jus moribus constitutum &c.

470. Quæ communiter solet dividi 1. in *Canonicam* & *Civilem.* 2. in eam, quæ est *juxta, præter,* & *contra* Legem.

471. Ad consuetudinem legitimam necessariò requiruntur quinque conditiones, quæ

472. Brevissimé explicantur, & declarantur.

473. Consensus Legislatoris potest esse, vel Legalis, vel personalis.

474. Ad introducendam consuetudinem via præscriptionis, & mediante consensu Legali requiritur, & sufficit decennium.

475. Ad introducendam verò viâ conniventiæ, & mediante consensu personali, sufficere potest brevius temporis spatium, tametsi hoc universaliter determinari nequeat.

476. Per actus etiam formaliter malos potest introduci consuetudo obtinens vim Legis;

477. Qui tamen actus non habent se per modum causæ efficientis, sed potiùs per modum conditionis sine qua non.

478. & 479. Satisfit duabus instantiis in contrarium factis.

480. Resolvitur Casus I. cujusdam Religiosi, dubitantis, an negligendo cursum, id est, officium majus B. Virginis, peccet.

481. Ex eo, quód transgessor soleat puniri à Legislatore, vel Superiore, rectè infertur, hujusmodi consuetudinem obligare sub culpa.

482. An, vel qualiter Religiosus peccet garriendo tempore silentii, quod diuturna consuetudine videtur sublatum?

483. Resolvitur Casus II. cujusdam Cauponis Salisburgensis, qui tempore nundinarum consueverat hospitibus Acatholicis administrare carnes etiam diebus ab Ecclesia interdictis.

484. Qui minimè excusandus est eo, quòd prædicti Acatholici etiam domi existentes comedissent carnes.

485. Neque ex eo, quòd à medico facilè potuissent expracticare testimonium de necessitate comedendi carnes.

486. Resolvitur Casus III. De quodam alio Caupone, qui ad se indemnem conservandum consueverat cerevisiæ infundere aquam.

487. Quidnam tenendum sit de praxi quorundam lanionum, Pistorum, aut mercatorum, qui in mensura, pondere, vel numero solent circumvenire emptores?

488.

488. Et quidnam Confessarius circa tales observare debeat?

489. Contra Legem naturalem vel divinam nequit introduci consuetudo legitima.

490. Similiter consuetudines, vergentes in detrimentum immunitatis Ecclesiasticæ, sive realis, sive etiam personalis, nullius sunt roboris.

491. Idipsum tenendum est de consuetudinibus, vergentibus in ruinam disciplinæ Ecclesiasticæ.

492. Legislator excipiens contra omnem consuetudinem &c. intelligi debet de consuetudine præexistente, non item de futura, id est, in futurum legitimè introducenda.

§. I.

Præmittuntur, & breviter resolvuntur quæsita scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos circa consuetudines hinc inde occurrentes.

QUæres primò, quid sit consuetudo?

℟. Consuetudo est jus quoddam moribus constitutum, quod pro Lege suscipitur. Ita præter alios Doctores Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 2. dist. 4. n. 35.* quô loco idem Doctor sapienter advertit, consuetudinem generatim loquendo dupliciter sumi posse, scilicet 1. pro ipso usu seu frequentatis actibus, quæ propterea ab aliis appellari solet consuetudo *facti*. 2. Sumitur pro ipso Jure, quod tandem ex hujusmodi actibus frequentatis accedente consensu Legislatoris nasci solet, dicitúrque *consuetudo juris*; de qua posteriori verificatur 469.

descriptio mox tradita. Solet insuper consuetudo communiter appellari *jus non scriptum*, ad differentiam Legum, seu constitutionum, quæ dicuntur *jus scriptum*.

Quæres 2dò, quotuplex sit consuetudo?

470. ℞. Breviter, consuetudinem, ùt sic communiter dividi I. in *Canonicam & Civilem*. Prior èst, quæ versatur circa materiam spiritualem: posterior verò, quæ præcisè versatur circa materiam politicam, & temporalem. Porro, si talis consuetudo sit ubique passim recepta, dicitur *consuetudo generalis*, seu etiam *universalis*: si verò ab una duntaxat communitate v.g. Religiosa &c. recepta sit, dicitur *consuetudo particularis*.

II. Dividi solet consuetudo, ùt sic in eam, quæ est *juxta, præter, & contra Legem*. Juxta Legem illa appellatur, quæ Legem præexistentem usu & exercitio confirmat, prout dicitur *c. in istis. §. Leges dist. 4.* Vel, ùt ait Engel *loc. cit. §. 4. n. 6* vi cujus Lex ad certum modum observatur, juxta illud, *c. cum dilectus. de consuet. consuetudo est optima Legum interpres.* Præter Legem verò appellatur, quæ in materia non præcepta novam obligationem inducit. Contra Legem verò illa meritò vocatur, quæ Legem antecedentem tollit, vel simpliciter vel secundùm quid.

Quæres 3tiò, quænam conditiones ad legitimam consuetudinem sint necessariæ?

471. ℞. Sequentes quinque, scilicet 1. Ut sit ra-

rationabilis. 2. Legitimè præscripta, seu introducta. 3. Per actus frequentatos liberè, ac notoriè exercitos à subditis, & quidem. 4. animô introducendi Legem, ac sese obligandi; 5. Denique consensus Legislatoris saltem tacitus. Ita tenent in re *communissimè DD.* nominatim Mezger, Pettschacher, M. D. Schmier, noster Herincx & alii plures. Unde explico brevissimè singulas conditiones mox recensitas.

I. Rationabilis debet esse atque honesta, id 472. est, de tali materia, quæ sit conveniens communitati, & bono creaturæ rationalis; secus enim non posset habere vim Legis, quippe quæ necessariò debet esse honesta velut morum regula prout dictum fuit *Confer.9.n.236*

II. Debet esse præscripta, id est, debito, ac præscripto tempore introducta, & sine interruptione continuata.

III. Per actus frequentatos, id est, tam frequenter à communitate exercitos, ut inde meritò possit colligi voluntas & consensus populi; & quidem

IV. Cum animo introducendi consuetudinem; secus enim Legislator nunquam volet communitatem obligatam ad novum onus, quantumvis hoc de se, & sua natura supponatur bonum. Hac de causa piissimæ nonnullæ consuetudines plurium fidelium, uti sunt consuetudo sumendi aquam lustralem, orandi ad pulsum salutationis angelicæ,

quo-

quotidie audiendi sacrum, singulis mensibus communicandi &c. non obligant, neque præcipiuntur ab Ecclesia, tametsi hæc non ignoraret, hujusmodi pias consuetudines multùm invaluisse in cordibus & communitatibus fidelium.

V. Denique consensus Legislatoris, vel maximè est necessarius ad legitimam consuetudinem introducendam; idque propterea: quia jus *non scriptum* æquè, ac *scriptum* debet derivari à potestate Legislativa; quandoquidem sortiatur veram vim Legis, veluti ampliùs constabit ex dicendis: atqui sine consensu Legislatoris consuetudo non descenderet à potestate Legislativa: ergo necessum est, intervenire hujus consensum; quo circa

473. Advertendum hic venit, alium esse *consensum personalem*, alium verò *legalem*, qui etiam nominari solet juridicus vel generalis. Personalis dicitur, qui immediatè procedit à persona Legislatoris; vel quia is talem consuetudinem expresse approbat, vultque eam deinceps obligatoriè observari; vel certè quia saltem non contradicit, tametsi de facili posset sese opponere: quo casu locum habet illa notissima *n. 43. Regula Jur. in 6to: qui tacet, consentire videtur.* Legalis verò, seu etiam generalis, ac juridicus consensus ille appellatur, qui vi juris communis conceditur, quippe in quo sæpiùs exprimitur, consuetudinem certis, ac debitis conditionibus vestitam, habere

vim

vim Legis. Ita constat ex utroque Jure *cap. fin. de consuet.* item *l. 32.* nec non *l. 1. & ult. C. quæ sit. long. consuet.*

Quæres 4tò, quantum temporis spatium necessum sit ad hoc, ut consuetudo sortiatur vim Legis?

℟. cum distinctione. Ut enim consuetudo *viâ præscriptionis* inducatur, necessum est, & 474.
sufficit decennium non interruptum, sive sit in materia civili, sive Ecclesiastica, idque sive Princeps sit absens, sive præsens: ècontra ad introducendam consuetudinem *viâ conniventia*, id est, tacitæ saltem approbationis Principis, potest sufficere tempus decenniô brevius. Ita *cum communi DD.* tenent Herincx noster *disp. 3. de Leg. n. 67. & 69.* Michel *Theol. can. mor. tom. 1. tr. 4. q. 1. pu. 3. n. 16.* Haunold *de J. & J. tr. 1. proëmial. c. 3. con. 2. n. 130.* Ratio prioris est: quia jura plus non requirunt, quàm diuturnam, seu longam consuetudinẽ, veluti constare potest ex *L. 33. & 35. ff. de Legibus*: atqui tempus longævum reputatur decennium, *Instit. de usu cap. §. 1. & l. fi. C. de præscrip. long. temp.* ergo &c. Ratio autem posterioris est: quia secundùm hactenus dicta, vis obligandi dependet à voluntate, & consensu Legislatoris: ergo quò citiùs is consuetudinem ratificat, & approbat velut obligatoriam, eò citiùs etiam vim Legis obtinebit.

Sapienter proin noster P. Herincx *cit. disp.* 475.
3. n. 69. in fine; ait, non posse generaliter definiri

finiri quantitatem temporis, quando consuetudo introducitur viâ conniventiæ, per consensum scilicet tacitum Legislatoris; sed hoc esse desumendum ex diversis circumstantiis & conjecturis, utputa scientiæ Principis, an scilicet sciverit hanc consuetudinem, an multùm, vel parùm sese opposuerit, tametsi de facili potuisset, item an materia multùm, vel parum conducat, aut expediat bono communi &c.

Ex quibus omnibus bene ponderatis tandem prudenti judicio decidendum erit, an de voluntate Principis sufficienter præsumi possit, vel non.

Quæres adhuc 5tò, utrum etiam per actus formaliter malos, seu peccaminosos introduci valeat consuetudo, obtinens vim Legis?

476. ℟. Affirmativè. Et ita contra Engel, & nonnullos alios tenet M. D. Franc. Schmier *lib. 1. tr. 1. c. 9. sect. 2. §. 1. n. 48.* ubi pro eadem opinione citat Suarez, Castropalao, Haunold, Wiestner, & Schmalzgruber, quibus accedit Reiffenstuel *lib. 1. Decret. tit. 4. §. 5. n. 143.* Ratio est: quia subditi volentes introducere consuetudinem contrariam priori Legi, debent habere animum agendi contra Legem præexistentem, & contra voluntatem Legislatoris: atqui talis animus, vel actus inde procedentes sunt peccaminosi, & quidem formaliter, non autem materialiter duntaxat: ergo per actus formaliter malos potest introduci consuetudo habens vim Legis.

Pro

Pro meliori tamen, & genuina hujus ſententiæ intelligentia advertendum eſt, quòd actus formaliter mali à tota communitate frequentati, non ſe habent per modum cauſæ efficientis, ſed ſolùm per modum conditionis ſine qua non naſceretur, vel introduceretur conſuetudo, cauſa namque efficiens, & dans vim hujuſcemodi conſuetudini, eſt voluntas Legislatoris; qui, ſi prævideat, eam eſſe expedientem communitati, ſive dein ad nonnihil diminuendam Legum copiam, ſive etiam ad tollendum conſcientiarum laqueum, ſive denique ad ſuaviùs gubernandum populum, ejusve benevolentiam captandam; ſapienter omnino aget, eandem ratificando, & approbando, non utique eo fine, ut ſubditorum malitiam foveat, ſed potiùs ut eam impediat, & meliori modo bono publico proſpiciat. 477

At, inquies fortaſſis, omnis Lex, conſequenter omnis conſuetudo obtinens vim Legis, debet eſſe rationabilis: atqui actus peccaminoſi, eô ipſô, quòd tales ſupponantur, & quòd repugnent Legi rationabili præexiſtenti, nequeunt eſſe, vel dici rationabiles: ergo nec obtinere vim Legis.

℞. negando min. vel diſting. actus peccaminoſi, *quâ* peccaminoſi, nequeunt eſſe rationabiles, concedo. Actus *qui* peccaminoſi, nego, vel ſubdiſting. quamdiu non accedit conſenſus Legislatoris, tranſ. accedente conſenſu 478

sensu Legislatoris, neg. min. cum conseq. Nihil enim prorsus obstat, quò minùs Lex præexistens secundùm unam rationem, & in ordine ad certum aliquem finem, seu respectum fuerit rationabilis, simulque consuetudo eidem contraria secundùm aliam rationem, aut finem pariter censeatur rationabilis: Sic enim Lex posterior priori contraria potest statui secundùm dicta superiùs, ideóque ex certo respectu potest esse nedum rationabilis, sed etiam (præsertim mutatis circumstantiis) magis expediens, quàm fuerit prior.

Dices tamen adhuc: per actus formaliter peccaminosos nequit introduci gratia in animam, nequidem dispositivè: ergo similiter per actus formaliter peccaminosos nequit introduci consuetudo in communitatem.

479. ℟. neg. conseq. Cùm enim actus formaliter peccaminosi semper sint, & maneant mali, Deus nunquam potest illos approbare, nec illorum intuitu conferre gratiam: è contra actus formaliter mali à Legislatore humano approbari possunt, non quidem quà formaliter mali vel peccaminosi, sed quatenus sub certo aliquo fine ad bonum commune conducere possunt: consequenter potest Legislator humanus velle, ut deinceps talis consuetudo transeat in vim Legis.

§. II.

§. II.
Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici circa consuetudines diversas.

CASUS PRIMUS.

Titius Religiosus tempore Novitiatûs sui cum reliquis suis connovitiis ex laudabilissima & recepta consuetudine Ordinis quotidie recitavit cursum B. V. Mariæ; ast verò posteaquam professione deposita cœpit frui liberiori aura, & à suo Directore seu etiam Instructore spirituali minùs observari, sat frequenter sin minùs ex toto, saltem ex parte eundem cursum omisit; & quod pejus est, locô orationis & tempore silentii cum aliis garrivit. Factus jam pœnitens & retractans nedum omissiones, sed & commissiones mox commemoratas, sciscitatur è Confessario suo 1. an deinceps ad Cursum Marianum, utpote antiquissima sui Ordinis consuetudine jamjam receptum, teneatur sub culpa? 2. An si deinceps denuo garriret tempore silentii, in conscientia culpa reatum incurreret: rationem verò dubitandi allegat hanc, quòd scilicet id ipsum ab aliis passim fieri videat, ideóque observantia silentii contraria consuetudine jamjam videatur abrogata. Quid ad hæc Confessarius?

480. ℟. ad primum, vel maximè attendendum esse, an illa antiquissima consuetudo Ordinis (ùt dixit Titius) fuerit recepta cum obligatione, vel potiùs ex mera devotione, sicut aliæ multæ consuetudines practicantur, secundùm dicta *n. 472.* Quantum ad alios Religiosos dubito vehementer, an, saltem extra chorùm, teneantur sub culpa ad recitandum hoc Officium Marianum, de quo in dubio minimè præsumendum est, juxta dicta *Confer. 6. n. 169.* Certè in nostro Ordine, tametsi hactenus laudabili consuetudine introducta sit illa recitatio Cursus Mariani, hæc tamen consuetudo nunquam transiit in vim legis, sed potiùs se habet per modum consilii: qua de causa in nostris statutis Provincialibus *Anno 1720. Augusta editis cap. 6. n. 1.* solùm dicitur: *Monentur omnes Patres & Fratres, ut cursum B. V. Maria privatim, quantum possibile est, quotidie orent:* quæ verba, ut consideranti patebit, potiùs vim consilii, quàm præcepti obtinent.

At, inquies, juxta P. Herincx *de leg. disp. 3. n. 65.* & alios plures, an consuetudo aliqua obliget, vel non, ex sequentibus potissimùm indiciis colligendum est, scilicet 1. si consuetudo sit difficilis, & de re gravi, & nihilominus à Populo observetur. 2. si Superiores eam obligare supponant, & trans-

transgressores punire soleant. 3. si prudentes & timorati malè sentiant, de non servantibus talem consuetudinem. 4. denique, si obligatio consuetudinis bono publico multum conducat: at, minimè dubitandum est, quin laudabilissima hæc consuetudo multùm per omnem modum conducat pro bono nostri Seraphici Ordinis, quippe qui B. V. MARIAM velut singularem advocatam sui hac devotione colere intendit; quam ob rem de transgressoribus hujus sanctæ consuetudinis non adeo bene sentiri solet, quin etiam Novitii aut Professi post Novitiatum ob hujus neglectum puniri solent: ergo &c.

℞. Ex his indiciis equidem colligi posse, 481. consuetudinem obligare saltem sub pœna transgressoribus taxanda; minimè tamen, quòd etiam obliget sub culpa in conscientia incurrenda; nec verum videtur, quòd Superiores nostri unquam supposuerint, hanc laudabilem consuetudinem in conscientiæ foro nos constringere. Sanè ne hoc quidem de mente Reverendissimi Patris Herincx præsumendum est, quippe qui Officio Commissarii Generalis laudabilissimè functus, & aliunde circa nostrum Institutum Seraphicum apprimè versatus, procul dubio noverit, in nostro S. Ordine quamplures vigere consuetudines, quæ in

foro conſcientiæ minimè obligant ad culpam, ſed ad pœnam duntaxat transgreſſoribus taxatam, vel taxandam.

482. ℞. jam ad 2dum. Præfatus Religioſus (niſi aliunde ſpeciali voto ſeſe obſtrinxiſſet, vel quid mali locutus fuiſſet) tempore ſilentii garriendo per ſe loquendo non incurrit reatum culpæ in conſcientia. Ratio eſt: quia in noſtro ſaltem Ordine Seraphico (certè & in aliis pluribus) ſilentium non præcipitur vi Regulæ, & ſub culpa, ſed vi ſtatutorum duntaxat: atqui ſtatuta S. Ordinis noſtri non obligant in conſcientia ad culpam, ſed tantùm ad pœnam, veluti expreſsè declaratur in iiſdem ſtatutis generalibus *cap. 8. §. 10.* immò & in Provincialibus: idipſum jam pridem declaravit Sixtus IV. Bullâ, quæ incipit: *circumſpecta anno 1480.* videnda apud noſtrum Rodriquez QQ. *Reg. tom. 1. q. 10. art. 8.* & apud KerKhove *in ſtatuta general. c. 8. §. 10. n. 17.* Nihilominus Confeſſarius tenetur Titio eximere illam perſuaſionem ſiniſtram, quâ exiſtimavit, contra ſilentium clauſtrale in ulla Religione bene ordinata unquam præſcriptum fuiſſe, aut præſcribi poſſe; nam præſcriptio cujuscunque demum conſuetudinis nullam habet vim, niſi accedat conſenſus Superioris, ſeu Legiſlatoris: atqui Superiores Regulares hactenus nec conſenſerunt, nec unquam,

quam, quamdiu eisdem mens sana fuerit, consentient in abrogationem silentii claustralis, eò vel maximè, quòd juxta effatum devotissimi Thomæ Kempensis *serm. 4. ad Novitios: in nullo statu & ordine stabit pax & disciplina, si non adsit censura silentii?* ergo &c.

CASUS SECUNDUS.

Sempronius Caupo fatetur, se in nundinis, quæ hîc loci quotannis celebrari solent ad initium Quadragesimæ, nonnullis Mercatoribus Acatholicis diebus ab Ecclesia interdictis carnes administrâsse hactenus in occulto saltem, idque sine scrupulo, & quidem ex sequentibus motivis 1. quia etiam sui Antecessores idipsum assueverant. 2. quia secùs faciendo fortassis eosdem suos hospites avertisset, sine ulteriori spe cujusdam lucri ab iisdem deinceps captandi. 3. denique, quia iidem hospites velut inimici capitales jejunii Ecclesiastici, immò & Ecclesiæ, ac Pontificis nec domi existentes servâssent jejunium ecclesiasticum. Quæritur jam, an coram Deo & tutâ conscientia Sempronius hanc suam consuetudinem deinceps continuare possit?

℞. Sempronius nec hactenus potuit, 483
nec deinceps poterit tutâ conscientia suis hospitibus condescendere, sed peccabit graviter toties, quoties ex allegatis præcisè motivis eisdem administraverit carnes;

quandoquidem tali modô evidenter cooperetur ad transgressionem præcepti Ecclesiastici, & hôc ipso sese reddat participem peccati alieni. Nec refert, quòd idipsum à suis Antecessoribus fuerit practicatum; hæc enim consuetudo corruptela potiùs disciplinæ Ecclesiasticæ, quàm humanorum actuum regula dici debet, utpote contra quam hic loci præsertìm, ubi meri, & boni quidem Catholici morantur, à supremo Principe nunquam non fuit contradictum, prout Sempronius ipse bene noverit: secùs enim procul dubio suis hospitibus carnes non in occulto, sed palam & publicè præbuisset.

484. Nec refert, quòd præfati Mercatores domi existentes carnes manducâssent, immò etiàm hic in loco merè Catholico aliunde fortassis per fas & nefas sibi de iisdem providissent: non, inquam, refert; quia hujusmodi consuetudines Acatholicorum, Ecclesiasticis constitutionibus repugnantes, non sunt authenticæ, nec unquam à Superiore legitimo, Summo scilicet Pontifice approbatæ, & hoc ipsô non habent vim, quempiam eximendi vel excusandi à peccato transgressionis, prout facile colligi poterit ex dictis suprà *Confer. 13. n. 355.* Unde quemadmodum Sempronius hujuscemodi hospitibus providendo in sua domo de meretrice, & procurando occasionem

nem

nem carnaliter peccandi, minimè foret excusatus à peccato scandali, esto iidem domi existentes sibimet providissent; ita sanè graviter delinquit, eisdem administrando carnes contra præceptum Ecclesiæ &c.

At, inquiet fortassis Sempronius, tamesi ego eisdem non administrâssem carnes in occulto, nihilominus à Medico de facili obtinuissent testimonium de esu carnium, sibi, & suæ complexioni, vel stomacho utpote acatholico, prorsus necessario, & per consequens cum iisdem auctoritate Ecclesiastica pariter fuisset dispensatum in publico esu carnium: quidni ergo præstet, in occulto hujusmodi hominibus carnes administrare, quàm publicè eundem fortassis non sine scandalo aliorum, admittere?

℟. Tuum non est mi bone Semproni, 485. dijudicare Medicum, vel eum nimiæ laxitatis in dandis hujuscemodi testimoniis arguere: quin potiùs præsumere nos oportet, eum facturum id, quòd conscientia dictaverit. Si secus fecerit, non tu pro illo, sed ipse pro se tenebitur Deo reddere rationem: non igitur præstat, in occulto deinceps à te administrari carnes; quia hoc modò passim præberetur occasio quibuslibet transgrediendi præcepta Ecclesiæ, & quidem sine omni dispensatione &c. quòd, quàm inconveniens sit & absurdum, nemo prudentum non videt.

CASUS TERTIUS.

Cajus pariter Caupo, sed è classe illorum, qui cerevisiam ab alio praxatam cogitur emere, & postea primùm aliis vendere, conqueritur, quòd in doliis è communi praxatorio sibi allatis semper soleant deficere aliquot, v. g. tres vel quatuor mensuræ, quam ob rem ad se indemnem servandum, solet singula dolia aquam superinfundendo usque summum implere, quamprimum in suam cellariam fuère deposita: & licèt hoc hactenus semper sine scrupulo practicaverit, eo quòd sciat, alios sibi similes id pariter practicare, ita, ut mos iste meritò credatur jamjam transiisse in consuetudinem; nibilominus ad quietandam deinceps, & magis serenandam suam conscientiam sciscitatur, an hac consuetudo sit tutâ conscientia practicabilis? Quid ad hac Confessarius, vel Theologus desuper interrogatus?

486. ℟. Si verum sit, quòd Cajus ad sese indemnem servandum cogatur cerevisiæ admiscere aquam modô præfato (prout revera contingere potest hujusmodi pauperculis, quibus ex hujusmodi venditione præter multas incommoditates aliáque pericula, plerúmque parum lucri relinquitur) potest ac debet Cajo à Confessario permitti memorata praxis; tum quia his suppositis consuetudo hæc aliunde satis practicata,

pru-

prudenter reprobari nequit; tum etiam quia hujusmodi Caupones (germanicè Bier-Zäpfler) per hoc nulli faciunt injuriam, modò admixtio illa aquæ fiat in quantitate respectivè modica, & non excessiva, ita scilicet, ut nullum inde damnum aut incommodum Emptoribus sit inferendum, & cerevisia (idem tenendum foret de vino vel aliis hujuscemodi mercibus) sit idonea ad usum, cujus gratiâ emitur. Videantur de hoc Laymann *lib. 3. tr. 4. c. 17. §. 2. n. 15.* Molina *disp. 353. in fin.* Lessius *lib. 2. c. 21. dubit. 11.*

Ergone, inquies, probanda est illa communissima praxis Lanionum, Pistorum, Mercatorum &c. vi cujus ad sese indemnes servandos (uti communiter ajunt) vel in pondere, utpute carnium, aut panis; vel in mensura vini, aut olei; vel denique in qualitate, aut numero, etiam contra taxam à Principe vel Magistratu fundatam emptores suos solent decipere?

℞. Hanc praxin etsi satis frequentem, 487. regulariter loquendo non mereri nomen consuetudinis legitimæ, sed potiùs corruptelæ humanæ Societatis, & germanæ fidelitatis. Ratio est: quia, cùm regulariter loquendo pretia rerum à Magistratu vel Principe soleant justè taxari, eo ipsô consequens est, quòd contrarium agentes, & contra communem taxam alios circumvenientes

peccent contra justitiam, & quidem cum onere restitutionis.

Secus dicendum foret, casu quo manifestè constaret, pretium irrationabiliter, & injustè fuisse taxatum, utputa quia deputati à Magistratu ex odio, passione, munerum acceptatione, vel etiam errore aut ignorantia seducti pretium rerum justô minùs determinârunt, vel jam pridem justè quidem positum modò tamen ob mutatas notabiliter circumstantias, è quibus justitiæ taxa dependet, priorem taxam non mutârunt; hoc enim supposito hujusmodi taxa nullam haberet vim obligandi in conscientia, sicut nec aliæ leges injustæ. Et hanc ob causam hujusmodi praxis persæpe à confessario permittenda est pœnitentibus lamentantibus, & conscientia attestantibus, certum esse, quòd stante tali taxa, vel ipsimet grave damnum pati, vel certè omni honesto lucro, unico ipsorum ac prolium suarum sustentationis medio, carere deberent, suámque tabernam, vel opificium omnino deserere cogerentur. Videatur de hoc Bonacina *disp. 3. de restit. q. 2. punct. 4. n. 7.* item *pu. 6. n. 17.* vel Reiffenstuel *lib. 3. decret. tit. 17. §. 5. n. 137.*

488. Diximus tamen: *casu quo manifestè constaret &c.* Enimverò in dubio, an taxa pretii à Principe vel Magistratu posita justa sit, nec ne; præsumendum omnino est de justi-

justitia legis, eique etiam in foro conscientiæ acquiescendum, juxta *communissimam* DD. apud Molinam *disp. 364. n. 5.* eò quia universaliter in dubio possessio stat pro Superiore. *Argum. Can. quid culpatur. 4. caus. 23. q. 1.* Quam ob rem idem Molina *disp. 353.* sapienter admonet Confessarios, ne pœnitentibus hujusmodi fraudes indistinctè, & inconsideratè admittant, sed priùs circumstantias benè examinent, iisdem maturè perpensis adhuc conscientias pœnitentium onerent, ne plus in pondere, aut mensura detrahant, quàm ad complendum justum pretium sit necessarium. Vide, si placet, ea, quæ diximus *de Restitut. Confer. 6. n. 164. & seqq.*

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

COlliges ex hactenus dictis primò, eas consuetudines, quæ vel juri naturali, vel divino repugnant, nullius esse valoris, aut roboris, prout apertissimè decisum legitur cap. ult. de consuet. Ratio est: quia nulla lex potest abrogari sine consensu Superioris legitimi: atqui DEus non consentit, immò, verò in ea, quæ legi naturali repugnant, utpote intrinsecè mala, uti sunt consuetudo blasphemandi, mentiendi, adulterandi, aut fornicandi &c. nequidem po- 489.

teſt

test consentire: ergo. Hanc ob causam nulla valet consuetudo contraria decem præceptis decalogi, immò nec contra tertium præceptum, nisi in hanc consentiret legitimus Superior, S. scilicet Pontifex.

490. Colliges 2dò, consuetudines in detrimentum immunitatis Ecclesiasticæ, sive realis, sive etiam personalis vergentes pariter nullius esse roboris. Ratio est: quia Ecclesia hujusmodi consuetudines nunquam approbavit, sed potiùs damnando reprobavit, prout videre licet tum *ex cap. ad nostram. 3. de consuetud. item ex cap. Clerici 8. de Judic.* aliisque pluribus videndis apud M. P. Francisc. Schmier *lib. 1. tr. 1. c. 9. sect. 3. n. 110.* & Herincx *cit. disp. 3. de leg. n. 221. in fine.*

491. Colliges 3tiò, idipsum esse sentiendum de iis consuetudinibus, quæ vel enervant disciplinam ecclesiasticam, vel fovent occasiones peccandi, aut bonis moribus adversantur. Ratio hujus est eadem, quæ proximè fuit data: quia scilicet Ecclesia non vult, immò sine gravissima causa nequidem potest approbare hujusmodi usus vel potiùs abusus, utpote vergentes in detrimentum honoris divini, & repugnantes ultimatò juri naturali ac divino: at, sine consensu Superioris consuetudo quæcunque demum, nullius est roboris, veluti dictum fuit *n. 472.* ergo. Vid. Schmier *loc. cit.*

cit. à n. 112. vel Pirhing. *tit. de consuet. X. sect. 2. §. 2. per totum.*

At, quid, inquies, si Legislator humanus v. g. S. Pontifex ferendo novam constitutionem expressè excipiat contra quamcunque consuetudinem, utputa dicendo: *non obstante quacunque consuetudine* &c. poteritne nihilominus introduci consuetudo contraria tali constitutioni?

℞. Vi hujus clausulæ duntaxat excipi 492. contra quamcunque consuetudinem præexistentem, non item contra consuetudinem in futurum introducendam. Ratio est: quia dicta clausula debet habere aliquem effectum: at, nequit habere effectum contra consuetudinem in futurum; quia Legislator nequit suo Successori adimere potestatem, quin possit eandem approbare, præsertim si successu temporis fuerint mutatæ circumstantiæ: ergo debet habere effectum contra consuetudinem præexistentem, quippe quam solam Legislator ceu legitimus Superior potest improbare: ergo &c. Herincx *part. 2. tr. 3. disp. 3. n. 220.* Reiffenstuel *lib. 1. decret. tit. 4. §. 8. n. 186.*

(o)

CON-

CONFERENTIA DECIMA OCTAVA.

De Privilegiis.

SUMMARIUM.

493. Privilegium ùt sic est constitutio Principis vel Legislatoris, tribuens specialem favorem.
494. Quod primariò dividi solet in personale, & reale.
495. Aliæ nonnullæ subdivisiones breviter recensentur.
496. Omnis, & solus ille, qui gaudet potestate legislativa, potest concedere privilegium propriè tale.
497. Privilegium strictè tale, nequit concedi nisi subdito, bene tamen minùs strictè tale.
498. Privilegium concessum illicò valet, quam primùm à Procuratore fuit acceptatum.
499. Quô non obstante potest privilegiatus peccare, si utatur privilegio priùs, quàm scit, hoc sibi fuisse concessum.
500. Quidnam circa privilegiorum interpretationem generaliter sit observandum?
501. Privilegium contrarium juri communi per se loquendo strictè est interpretandum.
502. Nisi cedat in favorem causæ piæ, vel eidemmet juri communi inseratur.
503. Econtra privilegium in nullius præjudicium, aut

aut incommodum vergens, latè interpretari debet.

504. Quænam sint Privilegia Clericis & Religiosis in communi concessa?

505. De Privilegiis in particulari benevolus lector remittitur ad certos quosdam Authores.

506. Omnes Mendicantium Ordines gaudent inter se plenissima, & perfecta communicatione privilegiorum.

507. Quin immò etiam non mendicantes iisdem gaudere possunt, ac vicissim.

508. Quod intelligi debet nedum de privilegiis hactenus jam concessis, verùm insuper de concedendis imposterum.

509. Nihilominus hæc communicatio patitur quandam limitationem valde notabilem.

510. Privilegia semel concessa cessare possunt ex triplici capite, utputa 1. ex natura privilegii. 2. ob rationem privilegiantis, & 3. ob rationem privilegiati.

511. 512. & 513. singula capita breviter dilucidantur.

514. Resolvitur Casus I. cujusdam ex S. Ordine nostro Vicarii, qui in absentia Guardiani non fuit ausus dispensare cum subdito infirmo in jejunio regulari &c.

515. Nec benedicere Paramenta Ecclesiastica ab extraneo sibi oblata ad benedicendum.

516. An, & quinam Superiores Regulares cum suis subditis dispensare valeant in irregularitate?

517. Resolvitur Casus II. de quodam Sæculari, qui postulavit sepeliri in nostra Ecclesia, R. D. Parocho contradicente.

518. Quænam cautelæ in tali casu observandæ sint à Superiore Regulari?

519.

519. Utrum in tali Casu Officium & Missa pro defuncto necessariò dici debeant in Ecclesia Parochiali?

520. Resolvitur Casus III. de quadam Persona, quæ uterino suo fratre mediante poculo venenato à se occiso, ad nos recurrit.

521. Quidnam Confessarius id inaudiens debuerit eidem consulere?

522. An talis persona, utpote non gaudens privilegio asyli, debeat extradi curiæ sæculari, & quænam cautelæ in tali casu sint observandæ?

523. Privilegia concessa integris familiis aut communitatibus, censeri debent realia, & non personalia.

524. Unde in dubio colligi possit aut debeat, an privilegium sit personale, vel verò reale?

525. Privilegiatus etiam extra territorium uti potest favore sibi concesso, modò talis usus non cedat in præjudicium alterius Legislatoris.

526. Potestas dispensandi, & absolvendi à reservatis, concessa sine expressione personæ dispensandæ &c. est amplè interpretanda;

527. Sicut & illa, quæ concedi solet tempore Jubilæi respectu omnium fidelium.

528. Contrarium tenendum est de potestate eligendi confessarium, alicui personæ privatæ duntaxat concessa.

529. Religiosorum privilegia regulariter loquendo latè sunt interpretanda.

530. Communicatio privilegiorum inter Religiosos intelligi debet cum quadam proportione, & limitatione.

§. I.

§. I.

Præmittuntur, & breviter resolvuntur Quæsita scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos circa Privilegia, præsertim Religiosos tangentia.

QUæres primò, quid sit Privilegium propriè tale, & quotuplex?

℞. ad primum. Privilegium propriè tale est constitutio Legislatoris, tribuens specialem favorem ad plures actus. Ita la Croix *lib. 1, n. 832.* Ex qua descriptione facilè liquet, privilegium ùt sic differre 1. à Lege, per hoc, quòd non postulet dari Communitati, nec promulgari, neque concedi in perpetuum. 2. à gratia, & licentia per hoc, quòd hæ non postulent dari ad plures actus sicut privilegium. Denique 3. à dispensatione differt, per hoc, quòd hæc semper sit quædam exemptio à lege communi, non item privilegium, veluti constabit ampliùs ex dicendis. 493.

℞. jam ad 2dum. Privilegium ùt sic communiter dividi solet I. in *personale*, & *reale*. Personale dicitur, quod conceditur immediatè alicui personæ ratione sui, id est, personæ. Reale verò, quod confertur intuitu alicujus rei, utputa loci, officii, di- 494.

 gni-

gnitatis &c. Porro inter hæc duo privilegia id discriminis Doctores communiter advertunt, quòd privilegium personale sequatur, & quodammodo concomitetur personam, qua exspirante pariter exspirat per *cap. Privilegium. de R. I. in 6to.* Reale verò sequitur rem, & transit ad omnes, ad quos transit ipsa res. *L. Imperatores ff. de publicanis.* quo fit, quòd hoc privilegium alicui communitati concessum communiter duret perpetuò, quemadmodum ipsa communitas, non verò illud. Videatur de hoc Herincx *part. 2. tr. 3. disp. 4. n. 56.*

495. II. Dividi solet privilegium in *gratuitum*, id est, mere gratis concessum, & in *remuneratorium*, quod scilicet datur intuitu meritorum præcedentium. III. in *absolutum*, & *conditionatum.* Hoc posterius datur sub conditione, qua non subsistente non valet: illud prius datur sine ulla conditione, & hoc ipso illico suum sortitur effectum. IV. in *odiosum*, & *favorabile.* Odiosum appellatur, quod ita in unius favorem & commodum confertur, ut principaliter in alterius incommodum ac damnum cedat, uti est v. g. immunitas à decimis solvendis, utique satis odiosa illi, cui competit jus exigendi decimas. Favorabile autem appellatur, quod præter juris communis exemptionem nemini principaliter incommodum vel damnum affert, uti est exemptio à

lege

lege jejunii, ab interdicto communi &c. Plures aliæ subdivisiones minùs principales videri possunt apud Illsung *tr. 1. disp. 3. a. 2. à n. 8.* & Mezger *tom. 2. tr. 8. disp. 37. a. 2. §. 2. à n. 7.*

Quæres 2dò, quisnam possit concedere privilegium?

℞. Hoc potest omnis, & solus ille, qui gaudet potestate legislativa. Ita Herincx *l. cit. n. 59.* Ratio facilè eruitur ex dictis: quia nomine privilegii propriè talis intelligitur *constitutio Legislatoris &c.* Esto proin aliquis Paterfamilias, vel etiam Superior non gaudens potestate legislativa, possit subinde alicui subdito specialem favorem concedere, etiam ad plures actus; nihilominus talis favor non erit propriè dictum privilegium, nisi fiat auctoritate ipsius Legislatoris. 496.

Quæres 3tiò, utrum Legislator possit cuilibet, etiam non sibi subdito, conferre privilegium?

℞. Cum distinctione. Nam privilegium strictè dictum, quod scilicet est *contra jus*, nequit conferri, nisi aliquô modo subdito: bene verò privilegium minùs strictè acceptum, seu *præter jus* dictum. Ratio prioris est: quia per privilegium contra jus privilegiatus eximitur à lege, & Legislator concedendo hujusmodi favorem exercet actum jurisdictionis: atqui nemo potest à 497.

lege eximi, nisi eidem fuerit subjectus, nec potest Legislator actum jurisdictionis exercere nisi in sibi subditum: ergo &c. Ratio autem posterioris est: quia concessio privilegii præter jus (id est, tale, cujus actus, vel materia non est quidem jure prohibita, sed tamen non, nisi certis personis concessa, uti est potestas dispensandi &c.) non est tam actus jurisdictionis, quàm donationis, & dominii illius rei, vel juris, quod per privilegium confertur, uti bene observat Herincx *loc. cit.* atqui donatio fieri potest etiam non subdito, ùt de se liquet: ergo etiam concedi privilegium &c.

Quæres 4tò, quandonam Privilegium à Principe vel Legislatore concessum suum sortiatur effectum?

498. ℟. Hunc sortitur illico, quam primùm à Procuratore fuit acceptatum, tametsi privilegiatus adhuc ignoret illud sibi fuisse concessum. Ita Castropalao *tr. 3. disp. 4. pu. 3. §. 2. n. 12.* Sanchez *in Summa lib. 4. c. 48. n. 7.* Michel *tom. 1. Theolog. Can. mor. tr. 4. q. 7. §. 8. pu. 3. n. 9.* Ratio est: quia concedens privilegium absolutè vult (ùt supponitur) subditum à lege exemptum: ergo is illico eximitur, quantumvis ignoret exemptionem, quia secundùm dicta superiùs obligatio legis tota quanta præcisè & unicè dependet à voluntate Legislatoris.

Quo-

Quocirca tamen advertendum est, quòd 499.
si talis subditus ignarus privilegii sibi concessi, nihilominus agat contra legem communem, & quidem mala fide, sine dubio possit peccare, non quidem contra legem, vi privilegii sublatam respectu sui, sed contra conscientiam erroneam: sicut is, qui immemor dispensationis obtentæ, malâ conscientiâ carnes comederet. Hac de causa graviter peccaret, qui Româ quidem petiit facultatem absolvendi ab hæresi, vel Casibus Bullæ Cœnæ, aut ducendi suam consanguineam, vel affinem &c. illico præsumeret, facultatem hanc jam sibi fuisse concessam, proptereáque matrimonium contraheret, vel à casu Bullæ Cœnæ absolveret; quia tales revera sese exponunt periculo transgressionis gravis, cum irreverentia, vel etiam nullitate Sacramenti, tametsi absolutio taliter data, vel etiam matrimonium contractum subsisteret, post dispensationem, vel privilegium à Procuratore actu acceptatum, non obstante ignorantia privilegiati. Videantur de hoc Herincx *disp. 4. n. 72.* Pellizarius *tr. 8. c. 3. n. 91.*

Quæres 5tò, quomodo privilegia sint interpretanda?

℞. 1. In Casu, quo verba aut tenor pri- 500.
vilegii mentem vel intentionem privilegiantis non satis exprimit (ubi enim de mente Legislatoris satis constat, interpretatione

opus non est) potissimùm attendi debet, tum ad materiam privilegii, tum etiam ad motiva & finem concedentis privilegium: finis autem plerúmque colligi poterit ex proœmio constitutionis, prout sapienter advertit P. Mezger *tom.* 2. *tr.* 8. *disp.* 37. *art.* 3. *n.* 1. Communiter enim Legislator solet in tali præfatione exprimere motiva & finem, cujus gratiâ vult privilegiatum à lege exemptum, vel tali favore præditum. Quodsi omnibus perpensis adhuc dubium relinquatur, per se loquendo, ubi id moraliter fieri potest, consulendus est Legislator: sin minùs fieri valeat, consulendus erit homo prudens, & in tali materia, vel arte interpretandi peritus; pro cujus majori intelligentia

501. ℞. 2dò ad quæsitum. Privilegium contra jus commune concessum, regulariter loquendo est strictè interpretandum: similiter privilegium derogans alterius particulari juri jam aquisito strictè debet interpretari. Ita cum *communi DD.* Herinox ubi supra *disp.* 4. *n.* 89. & 90. Michel *loc. cit. punct.* 4. *n.* 6. & 16. Illsung *tr.* 1. *disp.* 3. *n.* 33. & 34. Ratio hujus posterioris est: tùm quia Legislator concedendo favorem, seu privilegium speciale, non censetur velle præjudicare juri alterius, nisi id specialiter exprimat, prout habetur *L. Nec avus.* 4. *C.*

de

de emancipat. liber. item *c. 9. X. de sepultur.* tum etiam, quia privilegium, quatenus derogans juri positivo vel actu aquisito ab altero, est odiosum: atqui odia convenit restringi juxta *Regul.* 15. *Jur. in 6.* Neque de mente legislatoris præsumi debet facilè, quod voluerit alterius juri derogare, nisi occurrat specialis causa vel ratio: ergo &c. Ratio autem prioris est: quia privilegium, in quantum derogat juri communi, habet se per modum dispensationis: atqui dispensatio in lege communi est strictè interpretanda, tunc saltem quando observantia legis necessaria est ad conservationem boni publici; nam recta ratio dictat, semper esse majorem rationem tenendam pro conservatione boni publici, quàm privati: ergo &c.

Dictum tamen fuit: *per se loquendo* strictè interpretanda esse præfata privilegia &c. 502. Hanc enim regulam Doctores communiter limitant, excipiendo primò privilegia in favorem causæ piæ concessa. 2. Privilegia inserta corpori juris. 3. Item privilegia concessa ex motu proprio, vel ex certa scientia. Ratio est: quia in his casibus Princeps censetur voluisse specialiter favere: ad ampliandam verò Principis auctoritatem & honorem, omnino expedit, ut similia privilegia latè interpretemur, prout

rectè tradit Michel *cit. tr. 4. q. 7. §. 6. pu. 4 n. 14. cum Sanchezio.*

503. ℞. jam 3tiò ad quæsitum. Privilegium, quod in nullius præjudicium cedit, est amplè interpretandum. Ratio est: quia est purum beneficium à Principe concessum; atqui purum beneficium Principis amplè esse interpretandum, constat ex *l. beneficium. ff. de constitut. Princip.* Et juxta Regulam juris proximè allegatam *favores convenit ampliari: ergo &c.*

Quæres 6tò, an, vel quibus privilegiis gaudeant Clerici, præsertim Religiosi?

504. ℞. Clerici sæculares gaudent privilegio *Fori, & Canonis;* de quibus videri possunt ea, quæ diximus *in Theolog. Sacram. part. 1. Confer. 21. n. 21. & 22.* Porro præter hæc duo Clerici Religiosi (in communi loquendo) insuper gaudent sequentibus. 1. Vi Religiosæ professionis in statu gratiæ factæ, adipiscuntur plenariam remissionem omnium suorum peccatorum, nedum quoad culpam, verùm etiam quoad pœnam. 2. Vi ejusdem professionis Religiosæ eximuntur obligatione votorum præcedentium, non præjudicantium juri alterius, non quidem per modum commutationis, sed quia profitens se ipsum totaliter offert, & offerendo facit quantum successiva suorum votorum adimpletione facere potuisset, prout teste P. Mezger *cit. disp. 39. art. 5.*

§. 1.

§. 1. n. 4. Doctores *communiter tenent.* 3. Vi ejusdem professionis tollitur irregularitas ex defectu natalium orta, ut proin omnes illegitimi, etiam spurii, in approbata Religione professi, ad Sacros Ordines (non tamen ad Prælaturas & dignitates Ecclesiasticas) sine alia dispensatione promoveri possint. per *cap. 1. de filiis Presbyt.* quamvis in rigore loquendo hujuscemodi favores non mereantur dici privilegia, eò quòd non dentur ad plures, sed potiùs ad unum, & intuitu unius actus. Videatur de hoc Kazenberger *in Supplem. n. P. Sargar Confer. 55. n. 153.*

Dictum insuper fuit, hæc esse Religiosorum privilegia *in communi loquendo &c.* Nam de privilegiis singulorum Religosorum in particulari agere, quemadmodum ad hanc materiam de legibus per se non pertinet; ita nec de iisdem fusiùs tractare intendimus hôc loco, eò prælertim, quòd amplitudo hujus materiæ exigeret integrum volumen. Nonnulla quidem hinc inde in prioribus tractatulis jamjam inseruimus: de reliquis verò, si dubium emergat, lectorem benevolum remittimus ad Auctores ex professo de hac materia tractantes scilicet, Chassaingum, Payrinis, Antonium à Spiritu S. Petrum ab Angelis, Virgilium ab Alvilet &c. in quibus abundè inveniet, quod desideraverit. 505.

Quæres 7timò, an, vel quanta communicatio privilegiorum de facto detur, præsertim inter Religiosos?

506. ℞. primò. Religiosi mendicantes habent inter se plenissimam, absolutam, & perfectam communicationem privilegiorum. Ita, teste Reiffenstuel *lib. 5. decret. tit. 33. §. 3. n. 55.* unanimiter Doctores hac de re scribentes. Ratio est; quia id à diversis Pontificibus obtinuerunt, nominatim à Julio II. Leone X. Pio V. & Clemente VIII. quorum Bullæ nedum in Bullario Romano, sed etiam apud Rodriquez *tom. 3. QQ. Regular.* & apud Reiffenstuel *loc. cit.* in terminis videri possunt. Idipsum Sacro Ordini nostro Seraphico pro sua erga hunc singulari, & nunquam satis extollenda clementia amplissimè confirmavit & indulsit SS. M. Pater ac Pontifex Benedictus XIII. in sua Bulla *Summè decet* edita 1727. quinto nonas Aprilis: in qua §. *V.* confirmat nedum in specie plurima privilegia Sacro Ordini nostro, ab Antecessoribus suis concessa, sed *insuper etiam alias gratiás, per modum etiam communicationis, & extensionis cum aliis Ordinibus Mendicantium, & non Mendicantium, præsertim S. Benedicti, Ordinis Prædicatorum, nec non Societatis JEsu concessas &c.* Quin immò §. *VI.* insuper confirmat, *quascunque etiam Apostolicas litteras, in favorem nostræ Religionis Seraphicæ quomodocunque editas*

atque

atque vulgatas, dummodo earum existentia legitimè & validè comprobetur &c.

℞. 2dò. Probabilissimè omnes Ordines 507.
etiam non Mendicantium gaudent privilegiis nostris, & reliquorum Mendicantium. Ita tenent Joannes de Cruce *lib. 2. c. 4. conclus.* 1. Salmanticenses *c. 1. de privileg. p.* 7. *n. 9.* eósque secutus Mezger *tom. 2. tr.* 8. *disp. 37. a.* 4. *§. 3. n. 90.* Ratio est: quia quemadmodum diversi Pontifices specialiter faventes Nobis (id est, Mendicantibus) clementer indulsêre, ut possemus gaudere aliorum non Mendicantium privilegiis; ita vicissim alii S. Pontifices, ob singularia merita aliorum Ordinum non Mendicantium, eisdem concessêre, ut possent nostris etiam gaudere privilegiis, prout videre licet tum apud Doctores proximè allegatos, tum etiam apud P. Virgilium Alviset *de Privilegiis sect. 4ta. dub. 1.*

Quinimmò nedum communicationem 508.
privilegiorum hactenus jam concessorum, sed etiam deinceps concedendorum clementissimè fuisse concessam à diversis Pontificibus, haud improbabiliter tenet Mezger *l. cit. n. 10.* cum aliis pluribus allegatis.

Verùm ad pleniorem hactenus dictorum 509.
de communicatione privilegiorum intelligentiam, advertendum est, hanc doctrinam esse duntaxat intelligendam de privilegiis *generaliter alicui Ordini vel Religioni concessis,*

non

non item de illis, quæ 1. vel alicui Religioso privato tantùm fuêre concessa; quia juxta *Reg. 7. Jur. in 6to. privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona.* Nec 2. de iis, quæ alicui Ecclesiæ, vel loco ad tempus determinatum fuêre concessa, uti sunt indulgentiæ concessæ in honorem alicujus Sancti, vel cujusdam Altaris privilegiati ad tot vel tot annos v. g. quinquennium. Nec denique 3tiò, de privilegiis ob aliquam specialem rationem uni Ordini, vel loco concessis; uti sunt v. g. indulgentiæ concessæ intuitu alicujus imaginis miraculosæ: quemadmodum enim talis ratio specialis supponitur non occurrere pro alio loco vel imagine; ita neque indulgentia loci vel imaginis concessa rationabiliter potest extendi. Et ob hanc causam (inquit Reiffenstuel *lib. 5. tit. 33. n. 62.*) communiter tenent Doctores, vix uno vel altero excepto, indulgentias Portiunculæ non communicari Ecclesiis aliorum Ordinum, præter Ordinem S. P. N. Francisci. Videatur de hoc Antonius à Spiritu S. *in directorio Regularium tr. 1. disp. 1. sect. 3. n. 42. & seqq.* vel Donatus *part. 1. tom. 1. tr. 7. q. 14. & 15.*

Quæres 8vò, an, vel quibus de causis privilegia semel concessa soleant cessare, & exspirare?

℞. Di-

℟. Diversis de causis privilegia cessare 510.
solent, quæ tamen omnes commodè revocari possunt ad tria capita, scilicet 1. ob naturam ipsius Privilegii. 2. ob rationem Privilegiantis, & 3. denique ob rationem ipsius privilegiati. Explico breviter singula capita.

I. Ex natura sua privilegium exspirare 511.
solet 1. quando hoc fuit duntaxat concessum ad tempus limitatum v.g. quinquennium; quo elapsô cessat, ùt de se clarum est. 2. quando fuit duntaxat concessum sub conditione: qua non subsistente privilegium pariter corruere, aliunde notum est. 3. cessat insuper privilegum, quando causa finalis & motiva ex integro cessavit. Ratio horum omnium est: quia *actus agentium non operantur ultra intentionem eorum. l. non omnis. ff. si certum pet.* at, supponitur in his casibus, non fuisse aliam intentionem Legislatoris privilegium concedentis, quàm ut hoc valeat ad certum tempus, vel sub certa conditione: ergo &c.

II. Ob rationem privilegiantis potest 512.
cessare privilegium 1. quando is moritur: quod tamen intelligi debet de casu, quô privilegium concessum nondum transiit in gratiam factam, id est, completam, & plenariè impertitam, ante mortem Privilegiantis, sed primùm erat facienda, id est inchoata & nondum completa; tametsi Henrincx

rincx *cit. disp.* 4. *n. 96.* aliique multi Doctores satis probabile existiment, quòd, si v. g. Summus Pontifex ante suum obitum jam alicui demandaverit, ut huic vel illi consignet certum aliquem favorem seu privilegium, talis gratia non exspiret cum morte S. Pontificis, quippe qui, quantum erat ex sua parte, gratiam jam fecit, ut proin mandatario non ampliùs liberum sit, privilegium concessum expedire vel non, modò causa finalis hujusmodi concessionis adhuc subsistat. 2. Potissimùm etiam cessare potest privilegium ob expressam, vel saltem tacitam revocationem privilegiantis; quam ob causam privilegia Regularium, adversantia decretis SS. Concilii Tridentini *sess. 25. de Regularibus*, sicut & illa, quæ adversantur præcedentium ejusdem Concilii Sessionum decretis, continentibus clausulam sufficienter derogatoriam, seu etiam revocatoriam, hodie nullius sunt roboris, tametsi adhucdum valeant ea, quæ contrariantur aliis decretis ejusdem S. Concilii, non continentibus clausulam specialiter derogatoriam privilegiis Regularium, prout colligere fas est ex sequenti propositione *n.* 36. ab Alexandro VII. damnata 1666. 18. Martii: *Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per Concilium Tridentinum.* Similiter privilegia vivæ vocis oraculô à diversis

SS.

SS. Pontificibus olim concessa Regularibus, postea fuerunt revocata & cassata per Gregorium XV. & Urbanum VIII. aliquibus duntaxat exceptis, prout videre licet apud Reiffenstuel *l. 5. decret. tit. 33.* §. *6. & 7.* nec non apud Illsung *tr. 1. disp. 3. art. 9. 10. & 11.*

III. Ob rationem privilegiati cessat privilegium 1. si privilegiatus moriatur. Vel 513.
2. si huic renunciet, modò sit in ipsius potestate, renunciare, vel non; dantur enim nonnulla privilegia, quibus, tametsi homo privatus renunciare vellet, tamen non potest; sic enim Clericus privatus nequit renunciare privilegio fori & canonis, utputa permittendo se verberari &c. Nec Religiosus privatus validè renunciare potest privilegio toti Communitati Religiosæ concesso, eò quòd tales favores non intuitu unius duntaxat Clerici vel Religiosi privati, sed potiùs immediatè in bonum totius status Ecclesiastici, aut Regularis fuerint concessi. 3. denique privilegium subinde potest amitti per *non usum*, vel etiam per abusum privilegiati. Quandonam verò id contingat, prolixioris foret tractationis, quæ cùm sit à scopo meo aliena; ideo pro contingentia facti lectorem benevolum remitto ad Doctores proximè allegatos, scilicet P. Reiffenstuel *l. cit.* §. *8.* Illsung *disp.* 3. *art.* 8. vel Mezger *tom. 2. tr. 8. disp.* 38. *art.* 3.

§. II.

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici circa usum nonnullorum privilegiorum in particulari.

CASUS PRIMUS.

Titio cujusdam certi Conventûs è nostra Provincia Vicario in absentia A. V. P. Guardiani præsidente, contigit, ut quidam subditus Religiosus infirmaretur; qua de causa nedum Medicus, sed etiam alii Viri prudentes judicârunt, sin minùs necessarium, saltem admodum congruum esse, ut Vicarius cum eodem dispenset, nedum in jejunio regulari, verùm etiam in recitatione Breviarii: & quia sub idem tempus Titio fuerant aliunde submissa quadam paramenta Ecclesiastica, scilicet Casula, Alba, immò & Calix cum patena, eo fine, ut dignaretur eadem consecrare; hinc Titius respondet, se nolle hujuscemodi factis suam onerare conscientiam, propereáque rem totam distulit usque ad adventum A. V. P. Guardiani. An bene?

514. ℞. ad primum. Titius negando dispensationem subdito in his circumstantiis non bene fecit. Ratio est: tum quia potuit dispensare; tum etiam quia charitate fraterna id suadente debuit, quandoquidem nedum

dum Medicus, verùm inſuper alii viri prudentes exiſtimaverint, id ſummopere expediens pro ſalute & ſublevatione infirmi. Quòd autem diſpenſare potuerit in tali caſu nedum ex ſtatutis noſtris generalibus *cap. 6. §. 22.* conſtare poteſt, ac debet, ſed etiam ex ſtatutis provincialibus anno 1720. editis, in quibus *cap 9. n. 5.* habentur ſequentia formalia: *in abſentia Guardianorum, quando iſti ſunt in civitate vel oppidis (Vicarii) poſſunt facere, quæ poſſent Guardiani, ſi eſſent præſentes; quia tunc ſunt quaſi Prælati* &c. atqui Guardiani poſſunt diſpenſare ex rationabili cauſa in præceptis Regulæ ex conceſſione Pii II. videnda apud noſtrum Ker-Kove *in ſtatut. general. cap. 1. §. 15. n. 2.* ergo &c.

Scio equidem quòd Pellizarius *tr. 8. c. 2. n. 50.* & Payrinis *tom. 1. privileg. conſtit. 4. Sixti IV.* teneant, Vicarium diſpenſare non poſſe, niſi Guardianus ſaltem per unum diem abſit è Conventu; nihilominus cùm hoc privilegium ſit favorabile, & eo ipſo latè interpretandum, in ſtatutis verò requiratur duntaxat abſentia Guardiani, non vero abſentia per diem vel plures &c. hinc cenſeo cum eodem P. Kerkove *in ſtatut. general. c. 6. §. 22. n. 83.* quòd Vicarius Conventûs in quacunque demum Guardiani è Conventu abſentia, poſſit cum ſubditis diſpenſare in ſimili caſu, ſicut etiam abſol-

vere à peccatis reservatis modò (ut in iisdem statutis cavetur) Guardiani absentia in fraudem non exspectetur. Non possunt tamen Abbatissæ cum suis Monialibus dispensare, cùm non gaudeant jurisdictione spirituali, prout jam superiùs *Confer. 10. n. 281.* animadvertimus. Videantur de hoc P. Sporer *tr. 3. in decal. c. 3. n. 50. & seqq.* vel Kazenberger *in Supplem. 2do. P. Sargar. Confer. 65. n. 182.*

515. ℞. jam ad 2dum. Vicarius bene fecit, quód non præsumpserit consecrare Calicem vel patenam. Ratio est: quia Leo X. concedendo Abbatibus, Prioribus, Guardianis, aliísque Religionum Prælatis potestatem benedicendi paramenta, expresse excepit eas res, in quibus sacra unctio adhiberi debet: at, hæc debet adhiberi in consecratione Calicis: ergo &c. Minimè tamen dubito, quin Vicarius in absentia P. Guardiani potuisset reliqua paramenta Ecclesiastica (etiam Ciborium, vel lunulam Monstrantiæ benedicere. Ratio est: quia Innocentius VIII. Prioribus Ord. S. Hieronymi, & *Vicariis in absentia Prioris, & cuilibet habenti principale regimen cujuscunque Monasterii, posse benedicere corporalia, vestimenta, ceteráque ornamenta Ecclesiastica, ad cultum divinum pertinentia, tam sui Monasterii, quàm etiam undecúnque sint,* prout videre licet apud Rodriquez *tom. 1. QQ. Regul. q. 19.*

ar. 2.

ar. 2. Pellizarium, Miranda, & alios plures: atqui in eodem privilegio communicant nostri Superiores, prout ex dictis mox suprà *n. 506.* videre licet: ergo. Vide Reiffenstuel *lib. 3. decret. tit. 40. §. 2. n. 52.* vel nostrum A. R. P. Kazenberger *in Supplem. 2. P. Sargar. Confer. 58. n. 163.*

At, inquies: possuntnè Superiores Regulares cum suis subditis dispensare in irregularitatibus, vel aliis pœnis Canonicis?

℞. Superiores Regulares, gaudentes prærogativa veri Prælati (quales nedum sunt RR. DD. Præsules seu Abbates, verùm etiam Generales, Provinciales, Priores, & Guardiani Conventuum) possunt cum suis subditis dispensare in omni irregularitate, orta ex delicto v. g. homicidii, mutilationis, aut enormis effusionis sanguinis, modò tale delictum sit occultum. Ratio est: quia id concesserunt diversi Pontifices, nominatim Martinus V. prout in terminis videre licet apud Rodriquez *tom. 1. QQ. Reg. q. 24. art. 12.* Reiffenstuel *lib. 5. decret. tit. 12. n. 228.* & Sbogar *tr. 62. n. 28.* Quin immò Paulus III. Bullâ *Exponi nobis, 10. in Bullario Rodriquez,* concessit Generali, Abbatibus, Prioribus & Præsidentibus Ordinis & Congregationis S. Benedicti Vallisoleti, plenam, & liberam facultatem, singulis annis die lunæ post primam Dominicam quadragesimæ cum suis subditis Regulari- 516.

bus in omnibus irregularitatibus publicis, & occultis in foro conscientiæ dispensandi, prout testantur Sbogar *cit.* Herincx, & alii. Addit insuper Portel *in dubiis Regularib. V. dispensare, addit. n. 2.* dictos Prælatos posse hoc privilegium alteri Confessario delegare.

CASUS SECUNDUS.

Sempronius sæcularis, Ordini nostro Seraphico multùm addictus, ante obitum suum instantissimè petiit, ut in nostra (Franciscanorum scilicet) Ecclesia, vel cæmeterio sepeliretur, & quidem indutus habitu S. Ordinis Tertiariorum, quod, dum inaudiit R. D. Parochus loci, illico, & solenniter quidem protestatus fuit: quia (ajebat) non PP. Franciscanis, sed mihi incubuit cura hujus animæ: ergo & jus sepulturæ. Quæritur jam, an non obstante hujuscemodi protestatione Sempronius potuerit de jure sepeliri in nostra Ecclesia?

517. ℞. Affirmativè. Ratio est: quia Sixtus IV. authoritate & constitutione Apostolica perpetuo valitura indulsit omnibus ac singulis utriusque Sexus personis volentibus cum prædicto habitu sepeliri, prout refert Rodriquez *tom. 1. QQ. Reg. q. 39. art. 6.* Idipsum conceditur *Clement. dudum. 2. §. hujusmodi. de sepultur.* item *Extravag. super Cathedram. 2. §. hujusmodi. eod. tit.* ubi habetur, quòd *Fratres Ordinis Prædicatorum & Mino-*

Minorum S. Francisci in Ecclesiis vel locis suis ubilibet constitutis, liberam (ut sequitur) habeant sepulturam; videlicet quòd omnes ad eam recipere valeant, qui sepeliri elegerint in locis, & Ecclesiis memoratis. Idem privilegium postea concessum fuit Augustinianis & Carmelitis, teste Abba *in cap. certificari de sepult. n. 8.* prout videre licet apud Reiffenstuel *lib. 3. decret. tit. 28. n. 30.*

At, inquies, quænam cautelæ in tali casu à Superioribus nostris sunt observandæ?

℞. Sequentes quatuor. I. Habitus nulli 518. Sæculari concedi potest, nisi à Guardiano loci, vel alio Superiore Prælato, aut hujus delegato. Ita ex constitutione Sixti IV. tradit Rodriquez *loc. cit.*

II. Sæculares ipsi à Fratribus nullatenus induci debent, ut in nostris Ecclesiis eligant sepulturam, vel jam electam non ampliùs immutent; secus suadentes graviter peccarent, & electio taliter facta ipso jure nulla foret per *cap. 1. de sepult. in 6to.*

III. Fratres nequeunt corpus levare, & ad locum sepulturæ deferre, nisi priùs requisito Parocho, eoque præsente. Si tamen is renuat, tunc illud, eo etiam invito possunt deferre ad nostram Ecclesiam, prout decisum fuit in quadam S. Congregatione Rituum videnda apud Barbosam *de offic. & potestate Parochi part. 3. c. 26. n. 70.*

IV. Singulariter advertendum existimo id, quod sapientissimè monet R. P. Reiffenstuel *lib. 3. decret. tit. 28. n. 34.* scilicet, ut in tali casu observetur consuetudo laudabilis loci, vel etiam pacta specialiter erecta. Quare cùm in nostra Provincia (quantum mihi constat) consuetudo passim obtinuerit, ut funus à R. D. Parocho perducatur usque ad portam Ecclesiæ nostræ, vel cœmeterii, & in eodem loco primùm à Superiore loci excipiatur cum debitis ceremoniis, & hæc consuetudo laudabilis multùm conferat ad conservandam pacem, omnimodis consulo, ut sine gravissima causa ab eadem nunquam deflectatur.

At, inquies, nunquid in hoc casu officium vel etiam Missæ pro defuncto, debent legi in Ecclesia Parochiali, & non in Ecclesia Fratrum?

519. ℞. Quod non, saltem per se loquendo. Ratio est: quia libertas eligendi sepulturam post se trahit, & suô modo involvit libertatem in loco sepulturæ exigendi funeralia, ideóque etiam Officium vel Missas defunctorum; secus enim, ait rectè Reiffenstuel *l. cit. n. 38.* libertas nimiùm læderetur, si hæredes cogerentur ad duplicanda Officia & Missas.

Testatur insuper Barbosa *l. cit. n. 82.* à S rituum Congregatione 12. *Martii* 1612. immò sæpiùs decisum fuisse, *Officium in tumulandis*

mulandis cadaveribus in Ecclesiis Regularium, non per Parochum seu alios Presbyteros saculares, sed per eosdemmet Regulares fieri debere, non obstante quacunque contraria consuetudine. Videatur de hoc Antonius à Spiritu S. *in Directorio Regular. tr. 2. disp. 3. sect. 4. §. 2. n. 130. & 131.*

CASUS TERTIUS.

Caja uterino fratri suo (nescio qua de causa, vel cujus instinctu) propinavit poculum venenatum, cúmque animadvertisset, illud non fuisse satìs efficax ad inferendam mortem, eidem denuo sub schemmate pietatis (asserens scilicet esse antidotum & medicinam) propinavit alterum, quô sumpto puer paulò post diem suum obiit, altero verò die sepultus fuit. Cùm verò mors tam repentina & inopinata multas concitâsset suspiciones; hinc auctoritate publica corpusculum defuncti exhumatum, ínque ejusdem stomacho venenum latens repertum fuit: quô facto Caja, utpote sibi malè conscia, confugit in quandam Ecclesiam Regularium, ibíque Confessario rem totam aperuit, petendo nedum absolutionis beneficium, sed etiam asylum. Quaritur jam, an Confessarius Regularis vi privilegiorum nostrorum potuerit Cajam absolvere? 2. an eidem potuerit indulgere beneficium asyli, vel quidnam in tali casu fuerit agendum?

520. ℞. ad primum. Confessarius Regularis potuit confessam, & verè contritam absolvere à patrato scelere (nisi casus homicidii Episcopo loci fuisset specialiter reservatus, prout plerúmque reservari solet) Ratio est: quia nos Religiosi Mendicantes (immò & non Mendicantes, gaudentes nostris privilegiis secundùm dicta *n. 507.*) possumus pro foro conscientiæ absolvere quoscunque Sæculares, undeunde demum ad nos recurrentes ab omnibus casibus & peccatis, etiam S. Pontifici (extra Bullam Cœnæ) reservatis: atqui casus homicidii, vel etiam fratricidii non est reservatus in Bulla Cœnæ: ergo potuit Caja ab hoc casu absolvi. Quin immò tametsi casus fuisset Episcopo, seu Ordinario loci reservatus, si tamen Caja Ordinarium ipsum, vel alium ab Eodem delegatum, seu præditum facultate absolvendi à reservatis Episcopo accedere non potuit moraliter, prout in simili casu fieri potest, tunc potuisset etiam per accidens absolvi ab hoc casu Episcopo reservato, veluti constare potest tum ex communissima DD. tum etiam ex iis, quæ diximus *in Theolog. Sacram. part. 2. Confer. 14. n. 369. & seqq.*

521. ℞. jam ad 2dum quæsitum. Cajæ à Confessario fuit consulendum, ut sibi quantocyus fugâ consulat, modò id moraliter loquendo fieri potuit. Idque præsertim dicen-

cendum fuiſſet, ſi caſus ſupponatur contigiſſe poſt conſtitutionem Benedicti XIII. p. m. *Ex quo Divina.* editam *anno 1727. 15. Junii*, & videndam *in appendice 25. ad Concil. Lateran. eodem anno*, ubi memoratus S. Pontifex ait: *Excludimus pariter, repellimus, atque privamus ejusdem immunitatis privilegio interficientes proximum ſuum animô præmeditato, ac deliberato:* atqui Caja hoc fecit: ergo non potuit gaudere beneficio aſyli, & hoc ipſo conſulendum eidem fuit, quatenus fugâ ſibi vellet conſulere, ídque tantò ampliùs & efficaciùs, quò minùs tales perſonæ alterius Sexùs in Monaſteriis Virorum, vel aliis locis piis ſine pluribus inconvenientiis conſervari poſſunt, veluti cuivis rem, ùt par eſt, perpendenti, facilè conſtabit.

Ergóne, inquies, Caja, utpote privata jure aſyli vi præfatæ conſtitutionis, potuiſſet illico poteſtate brachii ſæcularis eripi ex Eccleſia Regularium, vel ſaltem Superior Regularis eò adigi, ut Cajam extraderet?

℞. Juxta tenorem mox citatæ conſtitutionis talis perſona nequit illico eripi, aut extrahi è loco ſacro, neque Superior Regularis vel Eccleſiaſticus ad ejusdem extraditionem adigi poteſtate brachii ſæcularis, ſed debent obſervari ſequentes cautelæ. 1. ſi delinquens repetatur à curia ſæculari, tunc curia Eccleſiaſtica cum interventu perſonæ Eccleſiaſticæ ab Epiſcopo deputandæ te- 522.

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici circa usum nonnullorum privilegiorum in particulari.

CASUS PRIMUS.

Titio cujusdam certi Conventûs è nostra Provincia Vicario in absentia A. V. P. Guardiani præsidente, contigit, ut quidam subditus Religiosus infirmaretur; qua de causa nedum Medicus, sed etiam alii Viri prudentes judicârunt, sin minùs necessarium, saltem admodum congruum esse, ut Vicarius cum eodem dispenset, nedum in jejunio regulari, verùm etiam in recitatione Breviarii: & quia sub idem tempus Titio fuerant aliunde submissa quadam paramenta Ecclesiastica, scilicet Casula, Alba, immò & Calix cum patena, eo fine, ut dignaretur eadem consecrare; hinc Titius respondet, se nolle hujuscemodi factis suam onerare conscientiam, proptereáque rem totam distulit usque ad adventum A. V. P. Guardiani. An bene?

514. ℞. ad primum. Titius negando dispensationem subdito in his circumstantiis non bene fecit. Ratio est: tum quia potuit dispensare; tum etiam quia charitate fraterna id suadente debuit, quandoquidem nedum

dum Medicus, verùm insuper alii viri prudentes existimaverint, id summopere expediens pro salute & sublevatione infirmi. Quòd autem dispensare potuerit in tali casu nedum ex statutis nostris generalibus *cap. 6. §. 22.* constare potest, ac debet, sed etiam ex statutis provincialibus anno 1720. editis, in quibus *cap 9. n. 5.* habentur sequentia formalia: *in absentia Guardianorum, quando isti sunt in civitate vel oppidis (Vicarii) possunt facere, quæ possent Guardiani, si essent præsentes; quia tunc sunt quasi Prælati* &c. atqui Guardiani possunt dispensare ex rationabili causa in præceptis Regulæ ex concessione Pii II. videnda apud nostrum Kerkove *in statut. general. cap. 1. §. 15. n. 2.* ergo &c.

Scio equidem quòd Pellizarius *tr. 8. c. 2. n. 50.* & Payrinis *tom. 1. privileg. constit. 4. Sixti IV.* teneant, Vicarium dispensare non posse, nisi Guardianus saltem per unum diem absit è Conventu; nihilominus cùm hoc privilegium sit favorabile, & eo ipso latè interpretandum, in statutis verò requiratur duntaxat absentia Guardiani, non vero absentia per diem vel plures &c. hinc censeo cum eodem P. Kerkove *in statut. general. c. 6. §. 22. n. 83.* quòd Vicarius Conventûs in quacunque demum Guardiani è Conventu absentia, possit cum subditis dispensare in simili casu, sicut etiam absol-

vere à peccatis reservatis modò (ùt in iisdem statutis cavetur) Guardiani absentia in fraudem non exspectetur. Non possunt tamen Abbatissæ cum suis Monialibus dispensare, cùm non gaudeant jurisdictione spirituali, prout jam superiùs *Confer. 10. n. 281.* animadvertimus. Videantur de hoc P. Sporer *tr. 3. in decal. c. 3. n. 50. & seqq.* vel Kazenberger *in Supplem. 2do. P. Sargar. Confer. 65. n. 182.*

515. ℟. jam ad 2dum. Vicarius bene fecit, quód non præsumpserit consecrare Calicem vel patenam. Ratio est: quia Leo X. concedendo Abbatibus, Prioribus, Guardianis, aliisque Religionum Prælatis potestatem benedicendi paramenta, expressè excepit eas res, in quibus sacra unctio adhiberi debet: at, hæc debet adhiberi in consecratione Calicis: ergo &c. Minimè tamen dubito, quin Vicarius in absentia P. Guardiani potuisset reliqua paramenta Ecclesiastica (etiam Ciborium, vel lunulam Monstrantiæ benedicere. Ratio est: quia Innocentius VIII. Prioribus Ord. S. Hieronymi, & *Vicariis in absentia Prioris, & cuilibet habenti principale regimen cujuscunque Monasterii, posse benedicere corporalia, vestimenta, cateráque ornamenta Ecclesiastica, ad cultum divinum pertinentia, tam sui Monasterii, quàm etiam undecúnque sint,* prout videre licet apud Rodriquez *tom. 1. QQ. Regul. q. 19. ar. 2.*

ar. 2. Pellizarium, Miranda, & alios plures: atqui in eodem privilegio communicant nostri Superiores, prout ex dictis mox suprà *n. 506.* videre licet: ergo. Vide Reiffenstuel *lib. 3. decret. tit. 40. §. 2. n. 52.* vel nostrum A. R. P. Kazenberger *in Supplem. 2. P. Sargar. Confer. 58. n. 163.*

At, inquies: possuntne Superiores Regulares cum suis subditis dispensare in irregularitatibus, vel aliis pœnis Canonicis?

516. ℞. Superiores Regulares, gaudentes prærogativa veri Prælati (quales nedum sunt RR. DD. Præsules seu Abbates, verùm etiam Generales, Provinciales, Priores, & Guardiani Conventuum) possunt cum suis subditis dispensare in omni irregularitate, orta ex delicto v. g. homicidii, mutilationis, aut enormis effusionis sanguinis, modò tale delictum sit occultum. Ratio est: quia id concesserunt diversi Pontifices, nominatim Martinus V. prout in terminis videre licet apud Rodriquez *tom. 1. QQ. Reg. q. 24. art. 12.* Reiffenstuel *lib. 5. decret. tit. 12. n. 228.* & Sbogar *tr. 62. n. 28.* Quin immò Paulus III. Bullâ *Exponi nobis. 10. in Bullario Rodriquez*, concessit Generali, Abbatibus, Prioribus & Præsidentibus Ordinis & Congregationis S. Benedicti Vallisoleti, plenam, & liberam facultatem, singulis annis die lunæ post primam Dominicam quadragesimæ cum suis subditis Regulari-

bus in omnibus irregularitatibus publicis, & occultis in foro conſcientiæ diſpenſandi, prout teſtantur Sbogar *cit.* Herincx, & alii. Addit inſuper Portel *in dubiis Regularib. V. diſpenſare*, *addit. n. 2.* dictos Prælatos poſſe hoc privilegium alteri Confeſſario delegare.

CASUS SECUNDUS.

Sempronius ſæcularis, Ordini noſtro Seraphico multùm addictus, ante obitum ſuum inſtantiſſimè petiit, ut in noſtra (Franciſcanorum ſcilicet) Eccleſia, vel cœmeterio ſepeliretur, & quidem indutus habitu S. Ordinis Tertiariorum, quod, dum inaudiit R. D. Parochus loci, illico, & ſolenniter quidem proteſtatus fuit: quia (ajebat) non PP. Franciſcanis, ſed mihi incubuit cura hujus animæ: ergo & jus ſepulturæ. Quæritur jam, an non obſtante bujuſcemodi proteſtatione Sempronius potuerit de jure ſepeliri in noſtra Eccleſia?

517. ℞. Affirmativè. Ratio eſt: quia Sixtus IV. authoritate & conſtitutione Apoſtolica perpetuo valitura indulſit omnibus ac ſingulis utriusque Sexus perſonis volentibus cum prædicto habitu ſepeliri, prout refert Rodriquez *tom. 1. QQ. Reg. q. 39. art. 6.* Idipſum conceditur *Clement. dudum. 2. §. hujusmodi. de ſepultur.* item *Extravag. ſuper Cathedram. 2. §. bujusmodi. eod. tit.* ubi habetur, quòd *Fratres Ordinis Prædicatorum & Mino-*

Minorum S. Francisci in Ecclesiis vel locis suis ubilibet constitutis, liberam (ut sequitur) habeant sepulturam; videlicet quòd omnes ad eam recipere valeant, qui sepeliri elegerint in locis, & Ecclesiis memoratis. Idem privilegium postea concessum fuit Augustinianis & Carmelitis, teste Abba *in cap. certificari de sepult. n. 8.* prout videre licet apud Reiffenstuel *lib. 3. decret. tit.* 28. *n. 30.*

At, inquies, quænam cautelæ in tali casu à Superioribus nostris sunt observandæ?

℞. Sequentes quatuor. I. Habitus nulli 518. Sæculari concedi potest, nisi à Guardiano loci, vel alio Superiore Prælato, aut hujus delegato. Ita ex constitutione Sixti IV. tradit Rodriquez *loc. cit.*

II. Sæculares ipsi à Fratribus nullatenus induci debent, ut in nostris Ecclesiis eligant sepulturam, vel jam electam non ampliùs immutent; secus suadentes graviter peccarent, & electio taliter facta ipso jure nulla foret per *cap.* 1. *de sepult. in 6to.*

III. Fratres nequeunt corpus levare, & ad locum sepulturæ deferre, nisi priùs requisito Parocho, eoque præsente. Si tamen is renuat, tunc illud, eo etiam invito possunt deferre ad nostram Ecclesiam, prout decisum fuit in quadam S. Congregatione Rituum videnda apud Barbosam *de offic. & potestate Parochi part. 3. c. 26. n. 70.*

IV. Singulariter advertendum existimo id, quod sapientissimè monet R. P. Reiffenstuel *lib. 3. decret. tit. 28. n. 34.* scilicet, ut in tali casu observetur consuetudo laudabilis loci, vel etiam pacta specialiter erecta. Quare cùm in nostra Provincia (quantum mihi constat) consuetudo passim obtinuerit, ut funus à R. D. Parocho perducatur usque ad portam Ecclesiæ nostræ, vel cœmeterii, & in eodem loco primùm à Superiore loci excipiatur cum debitis ceremoniis, & hæc consuetudo laudabilis multùm conferat ad conservandam pacem, omnimodis consulo, ut sine gravissima causa ab eadem nunquam deflectatur.

At, inquies, nunquid in hoc casu officium vel etiam Missæ pro defuncto, debent legi in Ecclesia Parochiali, & non in Ecclesia Fratrum?

519. ℟. Quod non, saltem per se loquendo. Ratio est: quia libertas eligendi sepulturam post se trahit, & suô modo involvit libertatem in loco sepulturæ exigendi funeralia, ideóque etiam Officium vel Missas defunctorum; secus enim, ait rectè Reiffenstuel *l. cit. n. 38.* libertas nimiùm læderetur, si hæredes cogerentur ad duplicanda Officia & Missas.

Testatur insuper Barbosa *l. cit. n. 82.* à S. rituum Congregatione 12. *Martii* 1612. immò sæpiùs decisum fuisse, *Officium in tu-*

mulandis

mulandis cadaveribus in Ecclesiis Regularium, non per Parochum seu alios Presbyteros saculares, sed per eosdemmet Regulares fieri debere, non obstante quacunque contraria consuetudine. Videatur de hoc Antonius à Spiritu S. *in Directorio Regular. tr. 2. disp. 3. sect. 4. §. 2. n. 130. & 131.*

CASUS TERTIUS.

Caja uterino fratri suo (nescio qua de causa, vel cujus instinctu) propinavit poculum venenatum, cúmque animadvertisset, illud non fuisse satìs efficax ad inferendam mortem, eidem denuo sub schemmate pietatis (asserens scilicet esse antidotum & medicinam) propinavìt alterum, quô sumpto puer paulò post diem suum obiit, altero verò die sepultus fuit. Cùm verò mors tam repentina & inopinata multas concitâsset suspiciones; hinc auctoritate publica corpusculum defuncti exhumatum, ínque ejusdem stomacho venenum latens repertum fuit: quô facto Caja, utpote sibi malè conscia, confugit in quandam Ecclesiam Regularium, ibíque Confessario rem totam aperuit, petendo nedum absolutionis beneficium, sed etiam asylum. Quaritur jam, an Confessarius Regularis vi privilegiorum nostrorum potuerit Cajam absolvere? 2. an eidem potuerit indulgere beneficium asyli, vel quidnam in tali casu fuerit agendum?

520. ℞. ad primum. Confeſſarius Regularis potuit confeſſam, & verè contritam abſolvere à patrato ſcelere (niſi caſus homicidii Epiſcopo loci fuiſſet ſpecialiter reſervatus, prout plerúmque reſervari ſolet) Ratio eſt: quia nos Religioſi Mendicantes (immò & non Mendicantes, gaudentes noſtris privilegiis ſecundùm dicta *n. 507.*) poſſumus pro foro conſcientiæ abſolvere quoscunque Sæculares, undeunde demum ad nos recurrentes ab omnibus caſibus & peccatis, etiam S. Pontifici (extra Bullam Cœnæ) reſervatis: atqui caſus homicidii, vel etiam fratricidii non eſt reſervatus in Bullâ Cœnæ: ergo potuit Caja ab hoc caſu abſolvi. Quin immò tametſi caſus fuiſſet Epiſcopo, ſeu Ordinario loci reſervatus, ſi tamen Caja Ordinarium ipſum, vel alium ab Eodem delegatum, ſeu præditum facultate abſolvendi à reſervatis Epiſcopo accedere non potuit moraliter, prout in ſimili caſu fieri poteſt, tunc potuiſſet etiam per accidens abſolvi ab hoc caſu Epiſcopo reſervato, veluti conſtare poteſt tum ex communiſſima DD. tum etiam ex iis, quæ diximus *in Theolog. Sacram. part. 2. Confer. 14. n. 369. & ſeqq.*

521. ℞. jam ad 2dum quæſitum. Cajæ à Confeſſario fuit conſulendum, ut ſibi quantocyus fugâ conſulat, modò id moraliter loquendo fieri potuit. Idque præſertim dicen-

cendum fuisset, si casus supponatur contigisse post constitutionem Benedicti XIII. p. m. *Ex quo Divina.* editam *anno 1727. 15. Junii*, & videndam *in appendice 25. ad Concil. Lateran. eodem anno*, ubi memoratus S. Pontifex ait: *Excludimus pariter, repellimus, atque privamus ejusdem immunitatis privilegio interficientes proximum suum animô præmeditato, ac deliberato:* atqui Caja hoc fecit: ergo non potuit gaudere beneficio asyli, & hoc ipso consulendum eidem fuit, quatenus fugâ sibi vellet consulere, ídque tantò ampliùs & efficaciùs, quò minùs tales personæ alterius Sexùs in Monasteriis Virorum, vel aliis locis piis sine pluribus inconvenientiis conservari possunt, veluti cuivis rem, ùt par est, perpendenti, facilè constabit.

Ergóne, inquies, Caja, utpote privata jure asyli vi præfatæ constitutionis, potuisset illico potestate brachii sæcularis eripi ex Ecclesia Regularium, vel saltem Superior Regularis eò adigi, ut Cajam extraderet?

℞. Juxta tenorem mox citatæ constitu- 522. tionis talis persona nequit illico eripi, aut extrahi è loco sacro, neque Superior Regularis vel Ecclesiasticus ad ejusdem extraditionem adigi potestate brachii sæcularis, sed debent observari sequentes cautelæ. 1. si delinquens repetatur à curia sæculari, tunc curia Ecclesiastica cum interventu personæ Ecclesiasticæ ab Episcopo deputandæ te-

netur procedere ad extractionem delinquentis ab Ecclesia, extractúmque ad suos (Ecclesiæ scilicet) carceres asportare, ibidémque sub tuta custodia detinere, usque dum constet, an criminosus gaudeat immunitate Ecclesiastica, nec ne? Quodsi ex processu informativo desuper instituendo certò constet, crimen esse exceptum, ideoque delinquentem non gaudere jure asyli, tunc primùm curia Ecclesiastica extractum Ministris & Officialibus Curiæ sæcularis, tradere & consignare potest ac debet, exacta tamen, receptáque priùs ab ipsis obligatione, in forma juris valida, restituendi extractum Ecclesiæ, si is indicia contra se aquisita in suis defensionibus purget ac diluat &c. Vide *Concilium Lateranense loc. cit.* vel P. Kresslinger addit. *ad tr. 12. dist. 2. post. n. 55. Theologia moralis R. P. Reiffenstuel.*

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

523. COlliges ex hactenus dictis primò, privilegia concessa Filiis familias v. g. ne mutuo obligentur; sicut & privilegia concessa Regularibus intuitu totius Religionis vel Ecclesiæ, esse realia, ideóque non extingui cum aliqua persona individua, quacunque demum. Ratio est: quia hæc & similia

ſimilia non conceduntur intuitu perſonæ privatæ, ſed potiùs intuitu boni publici, vel totius Religionis, quæ, quemadmodum exigit durare perpetuò, ita & talia privilegia hujus intuitu conceſſa.

At quid, inquies, ſi dubitetur, ſitnè privilegium reale, vel perſonale?

℞. In tali dubio attendendum eſſe 1. ad formam verborum. 2. Cuinam, vel ex quo fine privilegium fuerit conceſſum? Nam ſi privilegium fuit directum ad perſonam individuam, eam ſpecificè & individualiter exprimendo; ùt ſi Legislator dicat: *Tibi Petre, ob ſpecialia tua merita, ſcientiam &c. concedimus &c.* reputandum erit privilegium perſonale. Econtra ſi in privilegio exprimatur perpetuitas, aut facultas diffundendi illud in hæredes, hac vel ſimili clauſula: *Concedimus in perpetuum: hac noſtra conſtitutione perpetuò valitura &c.* cenſendum erit privilegium reale. Denique ſi neque ex his ſatis liquidò diſcerni valeat, oportebit attendere, ſitnè privilegium odioſum, utpote juri communi vel alterius Tertii contrarium, vel verò merè favorabile? ſi prius, judicandum eſt perſonale & ſtrictè interpretandum *per c. odia 15. &: qua à jure. 28. de R. I. in 6to.* Si 2dum. Cenſendum eſt eſſe reale, & amplè interpretandum; nam *conceſſum à Principe beneficium debet eſſe manſurum c. 16. de R. I. in 6to. & l. 3. ff. de Conſtit.* 524.

Constit. Princip. Videatur Palao *part. 1. tr. 3. disp. 4. punct. 2. §. 1. n. 6.* vel Engel *lib. 5. tit. 33. n. 4.*

525. Colliges 2dò. Subditum privilegiatum uti posse suo favore etiam tunc, dum extra territorium, sui Legislatoris existit, modò privilegium sit absolutè concessum sine restrictione ad locum, esto cæteroquin esset contrarium legibus particularibus illius loci, ubi peregrinus existit. Ratio est: quia privilegium tali personæ individuæ concessum est privilegium personale: at, hoc ex sua natura comitatur personam, ubicunque demum hæc existit: ergo &c. Secus tamen dicendum foret, casu quo hujusmodi usus vergeret in præjudicium alterius Legislatoris.

Ratio est: quia Legislator indulgens suo subdito privilegium vel specialem favorem, non potuit, consequenter nec debet censeri voluisse præjudicare jurisdictioni alterius Legislatoris independentis. Hac de causa v. g. Parochus nequit in aliena Parochia, absque speciali licentia alterius Parochi, baptizare infantem sui Parochiani, prout diximus *in Theolog. Sacram. part. 1. Confer. 6. n. 65.* Similiter Confessarius in una Diœcesi approbatus, nequit Subditum Diœcesanum in alia Diœcesi absolvere, nisi sit Pastor illius, veluti rursus dictum fuit *part. 2. Confer. 12. n. 317. & 318.*

Videa-

Videatur Herincx *cit. disp.* 4. *n.* 60. vel Illſung *tr.* 1. *disp.* 3. *art.* 4. *n.* 26.

Colliges 3tiò, poteſtatem diſpenſandi & abſolvendi à reſervatis, conceſſam ſine expreſſione perſonæ diſpenſandæ, vel abſolvendæ eſſe latè interpretandam. Ratio eſt, quia talis poteſtas conducit ad ſublevandas multorum neceſſitates, neque etiam refragatur juri communi, vel in ullius alterius præjudicium cedit. Secus dicendum foret, ſi privilegium vel potiùs facultas diſpenſandi cuipiam fuiſſet demandata pro aliqua determinata perſona; tunc enim talis facultas diſpenſandi cenſetur virtualiter eſſe incboata diſpenſatio, quæ ſtrictè interpretari debet, uti bene obſervant Palao *cit. punct.* 11. *n.* 5. & Suarez *lib.* 6. *de LL. c.* 17. *n.* 7. 526.

Colliges 4tò, poteſtatem eligendi Confeſſarium, qui tempore Jubilæi v. g. abſolvat à reſervatis, pariformiter latè eſſe interpretandam. Ratio eſt: quia talis poteſtas conceditur ad bonum commune totius Eccleſiæ, & hoc ipſo cenſeri debet in favorem Religionis, & piæ cauſæ: hæc autem privilegia latè eſſe interpretanda, jam conſtare poteſt ex dictis *n.* 502. ergo. Adde inſuper, quòd Pontifices indulgendo hanc poteſtatem, id faciant eo fine, quatenus fideles certiùs & efficacius obtineant remiſſionem ſuorum peccatorum: atqui talis 527.

concessio nec repugnat juri communi, neque vergit in præjudicium Tertii: ergo meritò debet latè interpretari. Vide Palaum *loc. cit. n. 7.* vel Suarez *de votis lib. 6. c. 16. n. 3.*

528. Colliges è contrario 5tò, strictè interpretandam esse potestatem eligendi Confessarium, in bonum privatum alicujus concessam, qui hunc à casibus reservatis absolvat. Ratio est: quia talis facultas continet exceptionem à jure communi, vi cujus omnes alii fideles tenentur recurrere ad Judicem Superiorem, vel ad hujus delegatum, neque pro hac militat ampliùs favor boni communis, Religionis, aut piæ causæ. Magnum itaque (ùt ex hactenus dictis constare potest) discrimen est observandum circa interpretationem *dispensationis*, & *facultatem dispensandi*, prout jam alibi annotavimus: nam dispensatio ipsa, eò quòd sit quasi quoddam vulnus legis, non debet latiùs extendi vel interpretari: è contra facultas dispensandi utpote valde necessaria & proficua bono communi, hoc ipso meritò censetur favorabilis, & per consequens latioris interpretationis. Ita *DD. cit.*

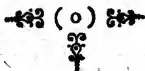
529. Colliges 6tò, privilegia Religiosorum, id est, alicui S. Religioni, Ordini, Provinciæ aut Monasterio, sive immediatè & directè, sive etiam indirectè & per communicationis viam concessa, latè esse interpretanda, & ex-

& extendenda, quantum tenor & proprietas verborum id permittit. Ratio est: quia hujusmodi privilegia continent merum favorem Principis, Religionis, & piæ causæ, quô nulli à Summo Pontifice infertur injuria, aut præjudicium, prout (teste Mezger) cum S. Thoma *in 4. dist. 17. q. 3. a. 3. quæst. 5. ad 1. & opusculo 19. contra impugnatores Religionum prope fin.* tenent Palao, Laymann *lib. 1. tr. 4. c. 23. n. 5. & alii plures.*

Colliges 7timò, illam communicationem privilegiorum, quam diximus suprà *n. 506.* dari amplissimam inter Religiosos, intelligendam esse cum quadam proportione, ita scilicet, ut privilegia *Prælato* unius Religionis concessa, non eo ipso censeri debeant concessa *subdito* alterius Religionis, sed Prælato duntaxat. Debet itaque hæc communicatio intelligi cum tali proportione, scilicet Prælati ad Prælatum; Vicarii ad Vicarium; Congregationis unius Religionis ad Congregationem alterius; Fratrum privatorum unius ad fratres privatos alterius; Denique festivitatis ad festivitatem alterius, ita scilicet, ut v. g. indulgentiæ nobis concessæ in Festo, & intuitu SS. P. N. Francisci, viâ communicationis possint participari ab aliis Religiosis ex. gr. RR. PP. Dominicanis in Festo SS. Patriarchæ Dominici, vel à RR. PP. Jesuitis in Festo SS. P. Ignatii. Et ita expresse declaravit *Julius II. Bullâ 18.* videnda 530.

denda

denda apud noſtrum Rodriquez. Quocirca utiliter videri poteſt noſter Herincx *part. 2. tr. 3. diſp. 4. n. 78.* ubi idem Doctor *n. 77.* ſapienter notat, privilegia unius Religionis etiam tunc non communicari alteri, quando in hujus malum aut relaxationem cederent. Hac de cauſa v. g. nos Fratres Minores non poſſumus communicare privilegiis aliis Religionibus conceſſis coëmendi ſcilicet, aut poſſidendi bona temporalia; quia hæc repugnarent noſtro inſtituto ac profeſſioni. Ratio hujus eſt: quia non licet præſumere de mente S. Pontificis, quòd concedendo privilegia & favores ſpeciales uni Religioni, propterea intenderit relaxare aliam, vel aliquid hujus inſtituto repugnans concedere. Itaque communicatio privilegiorum, tametſi fortaſſis non exprimatur ſingulariter, ſemper intelligi debet cum hac clauſula: *Dummodo privilegia obſervantia regulari non ſint contraria.* Ita Herincx *locô cit.*

CON-

CONFERENTIA DECIMA NONA.

De Peccatis in genere.

SUMMARIUM.

531. Peccatum ut sic & genericè sumptum, quid?
532. Et quid peccatum Philosophicum?
533. Peccatum Theologicum est voluntaria transgressio legis divinæ.
534. Quod variè dividitur in diversas classes.
535. Lex vel præceptum affirmativum censetur illud, quod intendit positionem alicujus actus; è contra illud dicitur negativum, quod intendit omissionem actûs.
536. Inter quæ notatu dignum, quòd affirmativum ex sua natura *semper quidem*, sed *non pro semper* obliget, negativum verò obligat *semper & pro semper*.
537. Peccatum actuale consistit in actuali transgressione legis divinæ.
538. Cujus malitia sita est in privatione rectitudinis debitæ juxta legem.
539. Peccatum verò habituale consistit in ipso peccato actuali, physicè quidem præterito, at moraliter perseverante in obligatione placandi Deum, Eidémque satisfaciendi &c.
540. Distinctio moralis *specifica* peccatorum desumenda est ex privatione diversarum rectitudinum, seu etiam virtutum; quemadmodum

541. Econtra distinctio *physica* peccatorum colligi ac peti debet ex diversitate objectorum.

542. Diversitas præceptorum formalium desumi potest & debet ex diversitate finium à Legislatore intentorum.

543. & 544. Satisfit duabus instantiis in contrarium factis.

545. Distinctio moralis numerica desumenda est ex pravis actibus voluntatis moraliter completis, & consumatis.

546. Pro cujus meliori captu notanda est differentia inter actus *merè internos*, & *externos*; Nam

547. Peccata merè interna toties numerò multiplicantur, quoties actus internus voluntariè repetitur: externa verò toties, quoties actus exteriores, peccatum physicè, & moraliter complentes repetuntur.

548. Resolvitur Casus I. cujusdam hominis scrupulosissimi, qui tandem laboris pertæsus, & lassus ex continuo conflictu contra scrupulos, secum statuit, quòd proximè vellet peccare mortaliter.

549. Quid cum tali pœnitente Confessario fuerit agendum?

550. Et quid judicii de eo, qui quidem minimè scrupulosus, nihilominùs ex tædio semper honesta, vel id, quod perfectius est, sectandi, sese resolvit, quòd vellet amplecti id, quod delectat?

551. Resolvitur Casus II. cujusdam debitoris, qui accusatus locô solutionis debitæ suo Creditori coram Pro-Consule, & debitum negavit, & eidem accusatori varias contumelias intulit.

552. Plures contumelias ex eodem impetu iræ seu passionis inferendo, probabiliter non commisit plura peccata distincta.

553. Quo-

553. Quomodo Confessarius talem pœnitentem debeat examinare, casu quo is se ipsum non satis explicat?

554. Resolvitur Casus III. de quodam adolescente, qui secum statuit, ducere vitam licentiosam, propterea̓que quæsivit alium quendam ditiorem se seducere, & in suam pertrahere sententiam.

555. Vi hujus resolutionis procul dubio commisit plura peccata etiam specie distincta.

556. Satisfit cuidam instantiæ notabili, in contrarium factæ.

557. Universim in quovis peccato reperiuntur diversæ deordinationes, non tamen semper necessariò exprimendæ in confessione.

558. DEus non fit Auctor peccati formalis, tametsi nobiscum concomitanter influat ad materiale peccati.

559. Unde malitia formalis in genere moris soli arbitrio humano imputari debet.

560. Qui tempore quadragesimæ, incidente simul die cujusdam vigiliæ transgreditur jejunium, non committit duo peccata.

561. Secus dicendum foret, si ad idem jejunium vi voti, vel alterius præcepti formaliter distincti fuisset obligatus.

562. Ad multiplicationem numericam peccatorum externorum non sufficit quæcunque interruptio voluntatis internæ; sicut è contrario.

563. Vi unius duntaxat propositi interni peccata externa non semper fiunt unum numerô peccatum.

564. Utrum ille, qui Sacrificium Missæ negligit, & tempore Sacrificii studet, aut ludit &c. ludendo, vel studiis vacando peccet?

§. I.

Præmittuntur, & breviter resolvuntur Quæsita scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos de Peccatis in genere.

QUæres primò, quid sit Peccatum ut sic?

531. ℟. Nomine peccati ut sic intelligitur actio quædam defectuosa, vel potiùs ipse defectus: & quia talis defectus nedum reperire est in operibus rationalis creaturæ seu animæ, verùm etiam in operibus artis, & naturæ; hinc peccatum in hoc sensu latissimè sumptum dividi solet in peccatum naturæ, artis, & animi. Natura quippe dicitur suô modo peccare, quando contra communem ordinem producit monstrum. Similiter ars, vel potiùs artifex peccare dicitur, quando in suo opere deviat à regulis artis. Denique creatura rationalis peccare dicitur, quando aliquid contrarium agit regulis rectæ rationis. *Communis DD.*

532. Porro hoc peccatum animi rursus considerari potest, vel quatenus præcisè importat quendam defectum rectæ rationi contrarium, vel quatenus simul est offensa Dei, prout sapienter observavit Doctor Angelicus *part. 2, q. 71. art. 6. ad 5tum.* Hoc posteriori

ſteriori modo conſideratum, dicitur peccatum Theologicum (Theologorum quippe eſt, examinare ea, quæ ad DEum, ceu ultimum finem, noſtrum nos dirigunt, vel ab eodem avertunt) Priori autem modo conſideratum dicitur peccatum Philoſophicum, rationi ſcilicet naturali, cui potiſſimùm innituntur Philoſophi, contrarium. Quocirca id unicum nobis occurrit notandum, ſcilicet, quod Alexander VIII. *24. Auguſti 1690.* damnaverit ſequentem propoſitionem: *Peccatum - Philoſophicum quantumvis grave in illo, qui DEum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale, diſſolvens amicitiam Dei, neque æternâ pœnâ dignum:* quæ propoſitio in eo ſenſu ſumpta uti jacet, procul dubio ſcandaloſa eſt, temeraria, erronea, & piarum aurium offenſiva, ideóque meritiſſimò jure damnata, prout bene probat Viva *ad dictam propoſit. 2.* Et La Croix *lib. 5. n. 49. & ſeqq.* Nobis proin de ſolo peccato Theologico erit negotium. Unde

Quæres 2dò, quid ſit peccatum Theologicum?

℞. Peccatum Theologicum eſt voluntaria transgreſſio legis divinæ. Ita R. D. Michel *in ſua Theolog. Canon. moral. tom. 1. tr. 3. q. 3. n. 2.* Buſenbaum & alii *DD. communiſſimè*, eſto in modo deſcribendi non- 533.

nihil varient, & plerique amplectantur illam notissimam descriptionem, quam S. Augustinus tradit *lib. 22. contra Faustum c. 27.* ubi ait, quòd peccatum sit *dictum, factum, vel concupitum contra legem DEI æternam*; quæ descriptio in rei veritate idem dicit, quod nostra; cujus bonitas vel inde facilè colligetur; nam ly *violatio seu transgressio* obtinet locum generis, quippe in quo convenit cum peccato philosophico &c. *voluntaria* autem esse debet; quia juxta celebre effatum D. August. *lib. 1. retract. c. 13. & lib. de vera Relig. c. 14. usque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullô modo sit peccatum, si non sit voluntarium.* Additur autem: *legis divinæ*, id est, voluntatis divinæ; hæc enim prima & radicalis est regula omnis honestatis; cui proin omne peccatum, præsertim Theologicum adversatur. Et licèt contra præcepta humana agendo pariter peccemus, v. g. non servando jejunium Ecclesiasticum &c. nihilominus hujuscemodi transgressiones omnes ultimatè repugnant voluntati divinæ, quippe qua jubemur obedire præceptis Superiorum nostrorum, juxta illud Apostoli Petri *1. c. 2. v. 18. Servi subditi estote in omni timore Dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis.* Herincx *p. 2. tr. 2. disp. 5. n.* 3. Sporer & alii *communiter.*

Quæ-

Quæres 3tiò, quotuplex ſit peccatum theologicum?

℞. varias patitur diviſiones, ſcilicet novem ſequentes. 534.

I. Solet dividi in peccatum *originale & perſonale*. Originale eſt, quod ex Adamo protoparente ceu origine ipſa generationis naturalis propagine contrahimus, perſonale verò eſt, quod in propria perſona quisque committit.

II. Dividi ſolet in peccatum *actuale & habituale*, de quibus mox *n. 537. & 539.* agemus.

III. Dividitur in *mortale & veniale*, de quibus *Conferentia proxima à n. 565.* ex profeſſo agetur.

IV. Peccatum ùt ſic dividi ſolet in *carnale & ſpirituale*. Carnalia dicuntur illa, quæ in delectatione carnali, utputa gula, luxuria &c. Spiritualia verò, quæ in delectatione ſpirituali, id eſt, mentali perficiuntur, eſto talis delectatio capiatur de aliquo objecto ſenſibili v. g. divitiis, officiis, aliisve bonis temporalibus &c.

V. Dividitur in peccatum *cordis*, *oris & operis*, ſcilicet juxta diverſos gradus, per quos tandem devenitur ad conſumationem peccati exterioris: nam plerumque corde, id eſt, animô, ſeu etiam cogitatione concipitur peccatum, quod poſtea ore profertur, ac tandem opere conſu-

 matur,

matur, prout fieri amat in eo, qui v. g. adulterium committit &c.

VI. Rectè dividi solet in peccata contra *DEum, & proximum, seipsum.* Peccata contra DEum dicuntur illa, quæ opponuntur illis virtutibus, quibus in DEum per nostras operationes attingendum, aut colendum ordinamur, uti sunt peccata opposita virtutibus theologicis, vel Religionis v.g. desperationis, blasphemiæ &c. peccata verò contra proximum illa rectè vocantur, quæ adversantur virtutibus nos dirigentibus erga proximum; uti sunt peccata homicidii, furti, scandali &c. & alia hujuscemodi tum justitiæ, tum etiam charitati proximo debitæ adversantia &c. Denique peccata contra se, seu etiam nos ipsos, appellari solent illa, quæ contrariantur illis virtutibus, quibus in moderandis passionibus nostris rectè dirigimur; uti sunt peccata luxuriæ, gulæ, timiditatis, & similia, fortitudini ac temperantiæ contraria.

VII. Dividitur in peccatum ex *infirmitate, ignorantia*, vel ex *malitia* commissum. Ex infirmitate dicuntur illa commissa quæ fiunt ex vehementissima tentatione, seu etiam impulsu appetitûs sensitivi. Ex ignorantia verò, quæ sine prævia apprehensione, esto non inculpabili, malitiæ committuntur. Ex malitia verò re-

ctè

ctè cenſentur illa committi, quæ præciſa tentatione gravi vel omni etiam ignorantia ſponte, ac deliberatè ex perverſione voluntatis admittuntur; & hæc poſteriora prioribus procul dubio tantò ſunt majora, quanto majori libertate & cognitione mali committuntur.

VIII. Rectè dividi ſolet peccatum ut ſic in *proprium* & *alienum.* Nomine prioris intelligitur illud, quod quisque per ſe ipſum committit; nomine autem poſterioris illud, quod quis facit committi ab alio, utputa juſſu, conſilio, vel diſſimulatione &c.

IX. Denique ſolet peccatum ùt ſic dividi in peccatum *commiſſionis* & *omiſſionis*; illud conſiſtit in actu poſitivo, præcepto negativo contrario: iſtud committitur, dum quis voluntariè negligit ſatisfacere præcepto poſitivo v. g. de audiendo Sacro; pro quorum meliori intelligentia,

Nota, quòd lex ſeu etiam præceptum 535.
ùt ſic communiter ſoleat diſtingui in *affirmativum* & *negativum*, quorum differentia minimè petenda eſt ex modo enunciandi ſeu proponendi affirmativò ſcilicet vel negativo, quô Legislator utitur, ſed potiùs ex fine, quem intendit: illud enim præceptum dici debet affirmativum, vi cujus præcipitur aliquis actus, ſeu quo jubemur aliquid facere v. g. audire Sacrum, confiteri &c.

è contra negativum censeri debet illud, vi cujus prohibemur aliquid facere, sed potiùs jubemur aliquid omittere v. g. non mentiri, non furari &c.

536. Rursus inter hæc duo genera præceptorum advertendum hic venit notabile illud discrimen, quòd scilicet præceptum affirmativum (idem est de lege) semper quidem obliget, non tamen pro semper, id est, non pro omni, sed pro certa duntaxat temporis differentia, sic enim non omni tempore vel momento tenemur amare DEum, actum fidei elicere, vel audire Sacrum &c. Econtra tamen præceptum negativum obligat semper, & pro semper, seu pro omni temporis differentia, saltem in eo sensu, quo Legislator obligare voluit: sic enim nunquam licet mentiri, nunquam mœchari, vel homicidium injustum committere &c. prout cum communi aliorum bene docet Reiffenstuel *Theolog. moral. tr. 3. dist. 1. n 11.*

Quæres 4tò, quid sit, seu in quo consistat peccatum actuale?

537. ℞. Peccatum actuale consistit in actuali transgressione legis divinæ, sive dein id fiat contra præceptum affirmativum, utputa omittendo Sacrum &c. sive contra præceptum negativum, v. g. committendo homicidium vel furtum &c. Ex quo facile colligere licebit, in quolibet peccato, præsertim

sertim commissionis importari duo, scilicet 1. actum physicum v. g. occisionis &c. quod dicitur *materiale peccati*; & 2dò, quandam deordinationem seu defectum creaturæ rationalis, vi cujus hæc sese privat rectitudine debita, ponendo v. g. actum homicidii in iis circumstantiis, in quibus novit, eum esse prohibitum: & in hoc consistit malitia moralis seu *formale peccati*; quocirca Theologi Scholastici multùm dissident, volentibus nonnullis, præsertim recentioribus, quòd hæc malitia formalis consistat in positivo, aliis è contra TT. & Scotistis mordicùs defendentibus, quod consistat in mero negativo, seu privativo. Cùm verò ad praxin parùm omnino, immò nihil prorsus referat, sive unum dicatur, sive alterum; hinc præsentem controversiam operiosiùs examinandam Scholasticis relinquimus. Videatur de hoc Mastrius *2. sent. disp. 6. q. 1.* Pro aliquali tamen hujus notitia

℞. breviter 2dò. Formalis malitia peccati probabiliùs non consistit in aliquo positivo, sed in privativo, id est, in carentia seu privatione rectitudinis & conformitatis ad legem. Ita S. Bonaventura *2. dist. 37. art. 2. q. 1.* Scotus *in 2. eadem dist. q. 1.* Alensis, Mastrius, Reiffenstuel, & alii Scotistæ *communissimè*. Ratio hujus colligi potest ex eo: quia quamprimum actum ali- 538.

quem

quem concipimus conformiter ad legem esse præstitum, illum dicimus bonum: ergo à contrario, quamprimùm illum intelligimus esse dissonum legi, vel potiùs destitutum rectitudine & conformitate illa, quam juxta præscriptum legis deberet habere, meritò illum appellamus formaliter malum; ideóque formalis malitia peccati meliùs constituitur in negativo, quàm in positivo. Id quod satis claré innuit S. Augustinus *in cap. 1. Joan.* super illa verba: *sine ipso factum est nihil.* ubi per ly nihil intelligit Sanctus Doctor peccatum, & ait: *manifestum est, quia peccatum nihil est.* Denique omne ens positivum per se & immediatè debet in DEO saltem virtualiter, vel eminenter contineri, & ab Eodem ceu causa prima & operatrice omnis creaturæ effici: absurdum verò videtur afferere, quòd in DEO virtualiter, vel eminenter contineatur malitia moralis, vel quòd hæc ab eodem procedat effectivè, & sit quædam participatio divinæ naturæ, prout omnis effectus creatus esse debet: ergò meliùs illa malitia moralis constituitur in privativo, quàm in positivo. Videantur de hoc dicta superiùs *Conferent. 5. n. 60.*

Quæres jam 5tò, in quo consistat peccatum habituale?

539. ℞. ad hanc quæstionem speculativam breviter. Peccatum habituale probabiliùs con-

consistit in ipso peccato actuali, physicè quidem præterito, moraliter tamen perseverante *in obligatione DEum placandi, eidémque satisfaciendi pro offensa.* Ita contra TT. & multos alios etiam è Scotistis tenet noster Herincx *part. 2. tr. 2. disp. 5. n. 35.* ubi *n. 36.* pro eadem opinione citat Oviedo *tr. 6. controvers. 8. punct. 4. & 5.* Idipsum tenet Du-Pasquier *de peccat. disp. 2. concl.* 3. & Henno *tr. de peccat. disp.* 1. *q. 5. a. 1. concl. 3.*

Ratio est: quia peccatum habituale *quà peccatum* non differt à peccato actuali: *quà habituale* verò aliud nihil importat, quàm moralem perseverantiam ipsius peccati physicè præteriti: atqui hæc moralis perseverantia meliùs explicari non potest, quàm per illam obligationem Deum placandi, eidémque satisfaciendi; quemadmodum enim alii contractus v. g. matrimonii, mutui, emptionis &c. in morali hominum existimatione quantumvis physicè præteriti, nihilominus moraliter censentur perseverare, idque tamdiu, quamdiu obligatio inde contracta v. g. à creditore non fuit remissa, vel ab ipso emptore extincta mediante pretio promisso; ita sanè quamoptimè intelligi potest, peccatum physicè præteritum tamdiu moraliter perseverare, quamdiu peccator pro culpa admissa Deo non satisfecerit, vel hæc à Deo gratis non fuerit condonata.

Et

Et certè, quamprimùm peccator huic obligationi satisfecit, vel Deus eandem remisit, sive dein ob contritionem perfectam, sive ob amorem Dei super omnia, sive denique intuitu absolutionis Sacramentalis, tametsi adhuc restet reatus pœnæ, peccatum non ampliùs perseverat, veluti evidenter colligere fas est ex illa notissima historia Davidica *2. Reg. c. 12.* ubi, cùm David Rex corde verè contrito & compuncto dixisset: *Peccavi Domino*, illico audivit per Prophetam Nathan: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum &c.* ergo peccatum habituale quà tale quamoptimè constituitur in præfata obligatione. Et hæc sententia, utpote reliquis planior, expeditior & captu facilior, mihi nunquam non placuit, eò præsertim, quòd huic insistendo faciliùs & doctrinæ coherentiùs explicari valeat peccatum originale.

Quæres 6tò, undenam desumenda, vel colligenda sit distinctio moralis specifica peccatorum?

540. ℞. Distinctio moralis specifica desumi debet per ordinem ad diversas specie virtutes vel rectitudines, quibus actus peccaminosi opponuntur vel privant, ita scilicet, ut quantò plures hujuscemodi privationes sive in eodem, sive etiam in diversis numerô actibus reperiuntur, tantò plura specie morali distincta peccata prudenti Con-

fessa-

fessario colligi, vel argui debeant. Ita tenet Doctor Subtilis 2. *dist.* 37. *q.* 1. quem sequuntur SS. *communiter*, nominatim Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 3. dist.* 1. *n.* 41. Sporer *tr. 1. proam. c. 4. n. 11.* Henno *ubi suprà disp.* 1. *q.* 10. *concl.* 2. Ratio hujus est facilis: quia secundùm mox dicta *n. 538.* peccatum quà tale consistit in privatione rectitudinis debitæ: ergo tot specie distincta peccata rectè arguuntur, quot sive in eodem, sive etiam diversis numerô actibus reperiuntur specie distinctæ privationes: atqui tot specie distinctæ privationes reperiuntur, quot virtutibus, vel rectitudinibus actus peccaminosi opponuntur; quia quævis privatio specificatur à forma, qua privat: quemadmodum ergo rectè arguimus, privationem v. g. frigoris specie differre à privatione caloris, eò quòd calor, & frigus sint formæ specie physica distinctæ; ita profectò arguere oportet, quòd v. g. peccatum odii & furti specie morali differant, eo quòd odium privet virtute charitatis, furtum verò virtute, & honestate, seu etiam rectitudine justitiæ.

Dixi tamen, distinctionem *moralem specificam* esse desumendam ex diversis privationibus &c. Non enim hic agimus de distinctione merùm physica peccatorum, id est, de illa, vi cujus peccata à se invicem in genere physico noscuntur differre; nam 541.

hæc

hæc distinctio desumi debet ab objectis specie diversis, in quo genere furtum auri & argenti, vel vestis, aut vini &c. specie dicuntur distincta &c. Verùm hæc diversitas peccatorum parùm, immò nihil omnino facit in ordine ad judicium Sacramentale, bene verò illa distinctio specifica moralis, quam ex declaratione Concilii Tridentini *ss.* 14. *de Sacram. pœnitent. cap.* 5. *& can.* 7. & *communissima* Theologorum opinione in confessione tenemur exprimere, sicut & circumstantias speciem mutantes.

At verò, inquies fortassis; undenam igitur colligendæ sunt illæ diversæ rectitudines?

542. ℞. Eas esse colligendas partim 1. ex diversis virtutibus, ùt jam dictum fuit (quemadmodum enim quælibet virtus habet suum peculiarem finem honestum; ita pariter habet suam peculiarem rectitudinem & honestatem, veluti constat de virtute fidei, spei & charitatis) partim etiam 2. colligi possunt ac debent ex *formaliter diversis* præceptis, id est, talibus, quæ tendunt in formaliter diversos fines. Ex. gr. præceptum jejunii eò tendit, ut per saluberrimam hanc abstinentiam marceremur in corpore & spiritualiter vegetemur in mente, dum caro subjicitur spiritui: è contra præceptum de audiendo Sacro immediatè tendit & intendit honorem ac cultum divinum; quam ob rem hæc duo præcepta (idem judicium

for-

formandum eſt de aliis) cenſentur formaliter inter ſe diſtincta, ita ut quodlibet habeat honeſtatem & rectitudiuem ab alterius rectitudine diſtinctam. Econtra tamen, tametſi idem v. g. jejunium ex eodem tamen fine, ſcilicet macerationis &c. à diverſis Legislatoribus, vel ab eodem quidem, aſt, diverſis temporibus ſupponatur præceptum, hujusmodi præcepta non formaliter, ſed materialiter potiùs cenſentur diſtincta, ut proin contrafaciens, & jejunium frangens, non duo ſpecie diſtincta, ſed unum duntaxat peccatum committat, juxta *communiſſimam Doctorum.*

Dices adhuc. Dantur peccata ſpecie diſtincta, uti ſunt vitium prodigalitatis & avaritiæ, quæ tamen privant eadem rectitudine, & opponuntur eidem virtuti, ſcilicet liberalitatis: ergo diſtinctio ſpecifica moralis non rectè colligitur ex diverſis privationibus &c.

℞. Diſtinguendo *ants.* Vitium prodiga 543
litatis & avaritiæ privant eadem rectitudine ſubalterna, *concedo.* eadem rectitudine in ſpecie infima, *neg. ants. cum conſeq.* Virtus quippe liberalitatis, utpote conſiſtens in medio, ſub ſe continet duas rectitudines ſpecie infima diſtinctas; nam recta ratio dictat, quòd homo nullatenus debeat excedere limites liberalitatis, & excedendo incurrere vitium prodigalitatis: dictat inſu-

per quòd non debeat ab eadem deficere per nimiam tenacitatem, & deficiendo incurrere vitium avaritiæ, quæ duo dictamina in morali hominum existimatione multum inter se differunt, veluti fusiùs declarat P. Mastrius *in 2. lib. sent. disp. 6. de peccat. art. 3. n. 52. & seqq.*

Dices iterum. Furtum veniale & mortale specie morali inter se differunt; cùm unum sit veniale, alterum verò mortale peccatum, & tamen opponuntur eidem virtuti, & privant eadem rectitudine justitiæ in specie infima: ergo resolutio data non subsistit, neque ex privatione rectitudinum rectè arguitur distinctio specifica peccatorum.

544. ℟. quòd peccatum mortale differat quidem á veniali specie morali non quacumque, sed Theologica, scilicet in ordine ad confessionale; alia quippe est rectitudo, seu etiam dictamen rectæ rationis, quo jubemur DEum non offendere graviter, neque nos ab eodem similiter avertere per gravem læsionem proximi: aliud verò dictamen, quô recta ratio nos monet, ne DEum leviter quidem offendamus, aut nos ab Eodem secundùm quid avertamus, per modicam proximi nostri damnificationem. Et quia species Theologica peccati idem vult dicere, quod facies rei, seu peccati; hinc meritò peccatum veniale, & mortale

quà

quà talia dicuntur differre specie morali Theologica; quandoquidem Theologus prudens longè aliud judicium ferre debeat de peccato mortali, vi cujus peccator gratiâ DEI simpliciter excidit, & pœnæ æternæ reatum incurrit, quàm de peccato veniali v. g. furti, vi cujus peccator nec se ipsum simpliciter avertit, nec gratia DEI excidit, neque proximum graviter lædit. Quare ad hanc instantiam in forma negari debet minor cum conseq. Videatur R. P. Kressinger *addit. post. n. 42. ad tr. 3. dist. 1. Theolog. mor. R. P. Reiffenstuel.*

Quæres 7timò, undenam desumi possit vel debeat distinctio moralis numerica peccatorum?

℞. Distinctio moralis numerica (in ordine scilicet ad confessionem, in qua juxta Tridentinum suprà tenemur hanc exprimere) desumi debet ex actibus pravis voluntatis, moraliter completis, ac consummatis, ita scilicet, ut tot committantur numerô distincta peccata, in confessione necessariò explicanda, quot actus pravi voluntariè consummantur, seu etiam repetuntur. Hanc velut regulam universalem ex *communi Doctorum* sententia sapienter tradit Reiffenstuel *Theolog. mor. tr. 3. dist. 1. n. 51.* Ratio est: quia omne peccatum quà tale plenariè dependet, ac procedit à voluntate: ergo rectè dicuntur tot committi peccata, quo- 545.

ties ab eadem voluntate actus peccaminosi consummantur, & complentur. Et hæc quidem regula satis plana est: advertendum tamen est, quòd notanter

546. Dixi: distinctionem moralem numericam esse desumendam ex *actibus moraliter completis & consummatis*; pro cujus pleniori intellectu notandum venit, alia esse peccata merè interna, alia verò peccata externa. Prioris generis sunt illa, quæ merè intra mentis latebras, seu, ùt alii loquuntur, in corde consummari possunt, ac solent, veluti sunt v. g. odium Dei vel proximi, item hæresis, invidia & similia, proptereáque appellari solent peccata interna; fieri quippe potest, ut aliquis evadat verus ac formalis hæreticus (esto non excommunicatus) modò in intellectu foveat & assentiatur alicui errori contra aliquam veritatem à Deo revelatam. Alia è contra appellantur peccata externa, eò quòd præter internam malevolam voluntatem ad sui consummationem insuper requirant opus quoddam externum; nam ad homicidium v. g. aut furtum consummandum non sufficit solus actus internus v. g. furandi vel occidendi, sed insuper necessum est, ut interveniat actus externus, utputa contrectationis rei alienæ, trajectionis &c. veluti quisque prudentum facilè capiet. Idem suô modo tenendum est de actu detractionis, seu etiam diffama-

tionis,

tionis, fornicationis, adulterii & similium. Hôc notato

℟. jam 2dò. Peccata merè interna toties 547. numerô multiplicantur, quoties actus internus repetitur. Econtra 2. peccata externa toties numero multiplicantur, quoties actus exteriores peccatum physicè, & moraliter consummantes, atque complentes repetuntur. Ita Reiffenstuel *l. cit. n. 55. & 56.* Laymann *l. 1. tr. 3. c. 3. n. 3.* Sporer *tr. 1. proœm. c. 4. sect. 3. n. 15. & seqq.*

Ratio hujus facilè colligetur ex mox dictis: tot enim committuntur numerô distincta peccata in confessione necessariò explicanda, quot actus maligni seu peccaminosi consummati voluntariè repetuntur: at, quoties peccata merè interna reassumuntur; quoties etiam actus externi idem peccatum moraliter complentes & consummantes iterantur, toties peccata consummantur: ergo totidem numerô distincta peccata in confessione necessariò exprimenda committuntur. Ex quibus facilè liquet, quòd toties pecces mortaliter peccato interno, quoties odium in DEum, vel proximum conceptum voluntariè renovas intra latebras mentis tuæ. Similiter peccato externo toties peccas, quoties f. v. pollutionem procuras, vel copulam cum aliena consummas &c. quia scilicet hæc peccata semper censentur physicè, & moraliter consummata,

neque enim una pollutio cum altera, vel una copula cum alia, habet connexionem moralem, vel ullam dependentiam, aut subordinationem ex natura rei.

Verùm tota hæc res de distinctione numerica peccatorum, quæ (ùt verum fatear) suis difficultatibus non caret; eò quòd, ùt jam insinuavi *in Theolog. Sacram. part. 2. Confer. 7. n. 195.* potissimùm à morali hominum judicio (quod utique inter omnes æquale non est), dependeat: nihilominus, ni fallor, captu facilior reddetur per sequentes Casus practicos, & Corollaria mox subsecutura. Quare sit

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici circa speciem, & numerum peccatorum discernendum.

CASUS PRIMUS.

Titius homo optimæ voluntatis, sed continuis scrupulis continuò exagitatus, hactenus totis viribus conatus fuit, ne unquam DEUM Ter. O. M. offenderet. Quia tamen (sine dubio suggerente diabolo) existimavit, se hactenus ex molestissimo illo & continuo labore non reportâsse, nisi continuam conscientiæ suæ inquietudinem & anxietatem; hinc tandem dæmonis tentatio-

tationibus succumbens, firmiter secum statuit, quòd proxima tentatione, vel occasione sibi occursura, velit peccare mortaliter, ut tandem experiatur, & sciat, quomodo homo peccato mortali obnoxius se habeat, vel quidnam tunc sua conscientia esset dictatura. Verùm bonus Titius vix tale propositum conceperat, dum ecce! gravioribus conscientiæ stimulis, ac furiis exagitatus, sine mora cucurrit, ut inveniret quempiam, qui se à tam perverso proposito absolveret. Jam ad nostrum propositum quærere licet, an vel quomodo Titius in hoc facto peccârit, & quid eidem fuerit consulendum, vel agendum Confessario, cui retulit casum mox narratum?

℞. ad primum. Titium, si tamen reipsa 548.
voluntariè ac deliberatè illud propositum concepit (de quo meritò dubitandum videtur, eo ipsô, quòd semper conatus fuerit resistere, prout constare debet ac potest ex dictis suprà *de Conscient. scrupul. Confer. 8. n. 262. & seqq.*) Titium, inquam, sine dubio graviter peccâsse, peccato tamen speciei innominandæ potiùs, quàm nominatæ seu determinatæ. Ratio est: quia tale propositum non repugnat cuidam determinatæ virtuti in individuo, prout consideranti patebit, sed potiùs generali illi principio & regulæ morali, vi cujus jubemur *declinare à malo, & facere bonum:* ergo cùm Titius solùm sese resolverit ad peccandum morta-

liter, non determinando se, in quo genere, vel in qua specie peccati; clarum est, quòd nequeat dici peccâsse in quadam certa specie, prout jam suprà *Confer. 3. n. 71.* cum P. Herincx idipsum tradidimus. Secus tamen dicendum foret, si Titius tentatus contra aliquam virtutem in individuo v. g. contra castitatem, sese resolvisset, quòd proxima occasione sibi oblata vellet uti, tunc enim procul dubio determinare posset, & hôc ipso teneretur, an cum hac, vel illa persona, vel quô modo &c. Hac de causa

549. ℞. jam ad 2dum, à Confessario fuisse in hoc casu indagandum 1. an revera deliberato animô conceperit dictum propositum? sæpesæpiùs enim verè scrupulosi existimant, immò asserunt, se consensisse, aut succubuisse tentationi, tametsi in veritate rei consensum minimè præbuerint, prout jam *loco prox. cit.* animadvertimus: si tamen fateatur, se revera illud propositum deliberato animô concepisse, tunc 2. oporteret eum examinare, an non cogitaverit de aliquo peccato determinato, vel, an non in aliqua materia determinata, circa hanc vel illam personam &c. tentatus fuerit? quô supposito Confessarius haud difficulter poterit colligere speciem, & qualitatem peccati commissi à pœnitente. Et adhuc faciliùs (nî fallor) eidem, utpote homini optimæ mentis, persuadere poterit, ne deinceps un-

quam

quam ampliùs concipiat hujuscemodi resolutionem, quippe quæ, uti experientia docuit, nihil prorsus confert ad serenandam conscientiam, sed potiùs ad eam ampliùs intricandam: non enim succumbendo & aquiescendo diaboli tentationibus, vel inordinatis naturæ passionibus, sed potiùs viriliter iisdem resistendo, acquiritur vera pax cordis, & tranquillitas mentis.

At, inquies, quid tenendum de eo, qui quidem minimè scrupulosus, sæpiùs tamen à dæmone infestatus ac tentatus, tandem sese resolvit in hunc modum: *Video, quòd semper honesta sectari, perfectiora sequi, vel etiam inspirationibus divinis obtemperare hominem reddat tristem ac melancholicum: admittam ergo etiam in animum meum id, quod delectat.* An, vel qualiter talis censendus est peccâsse?

℞. In hoc casu non illico inferendum esse, quòd pœnitens deliquerit mortaliter, sicut neque determinari potest, in quam virtutem impegerit; nam semper perfectiora sectari, aut quibusvis inspirationibus divinis ad virtutis studium excitantibus morem gerere, cùm sit procul dubio res valde ardua ac difficillima, meritò sub consilium potiùs, quàm sub præceptum cadere, tenetur ab omnibus Theologis, tametsi fateri cogamur, quòd resistendo hujusmodi inspirationibus sæpe sæpiùs possimus incur- 550.

rere imperfectiones homine christiano, & præsertim Religioso indignas.

Quia tamen in hoc casu pœnitens fertur proposuisse, quòd vellet admittere in animum id, quòd delectat; hinc ad dignoscendam speciem, seu etiam gravitatem peccati examinandus erit, quas delectationes intenderit admittere? an scilicet honestas, vel inhonestas? Et si hoc posterius fateatur, ulteriùs oportebit indagare, quasnam delectationes, cum quibus personis, vel in quo genere illas desideraverit. Tum verò ex ejusdem responsis haud difficile erit gravitatem, & speciem peccati colligere.

Denique si omnibus perpensis maneat dubium, an voluerit admittere delectationem graviter, vel leviter tantùm peccaminosam, Vasquez, Thomas Sanchez aliique plures autumant, eum fore condemnandum peccati mortalis: è contra alii, nominatim Perez, & Rodriquez, quos citat, & sequitur R. D. Michel *Theolog. Canon-morali. tom. 1. tr. 3. q. 3. §. 2. pu. 4. n. 8.* putant, talem peccare venialiter duntaxat. Verùm salvo meliore judicio, existimo ego, in tali dubio vel maximè attendendum esse ad indolem & animum pœnitentis, qui, si comperiatur cæteroquin esse homo bonæ mentis, qui non soleat de facili consentire peccatis gravioribus, etiam in hoc casu vel dubio reputandus est, non peccâsse graviter:

secus

ſecus procul dubio judicandum foret, ſi eſſet homo perverſus, pluribus peccatis obnoxius, vel aſſuetus bibere quaſi iniquitatem velut aquam. Videantur de hoc dicta ſuperiùs *Conſer. 3. n. 71.*

CASUS SECUNDUS.

Sempronius hinc inde multa debita contraxerat, quibus ſolvendis ſe imparem agnoſcit. Cùm verò nuper ab aliquo creditore (quem ſciverat ſatìs probare non poſſe) de quodam debito 50. florenorum coram Pro-Conſule fuiſſet conventus; hinc illud debitum nedum rotundè negavit, verùm inſuper ſuum creditorem coram Pro-Conſule locô ſolutionis debitæ multis agnominibus, immò etiam convitiis, & contumeliis ex uno quidem, & eodem impetu iracundiæ affecit. Jam verò ad noſtrum propoſitum dubitatur 1. an Sempronius non ſolvendo, vel etiam differendo ſolutionem hujus debiti, commiſerit unicum duntaxat, vel verò plura peccata mortalia. 2. An diverſis convitiis, & contumeliis creditorem ex eodem quidem impetu iracundiæ proſcindendo, non commiſerit plura, numerô, & ſpecie diſtincta peccata; & denique 3. Quidnam Confeſſario cùm tali pœnitente fuerit agendum?

℞. ad primum. Sempronius ex eo præ- 551.
ciſè, quòd non ſolverit (nam mentiendo, vel creditorem ſuum calumniando procul

dubio

dubio commisit alia peccata) vel quòd restitutionem distulerit per integrum annum, etsi citiùs potuisset restituere, non commisit, nisi unicum peccatum. Ratio est: quia moraliter loquendo censetur unica injusta detentio rei alienæ: esto etiam supponeretur, hoc suum propositum sæpiùs repetiisse; nihilominus omnes istæ repetitiones, utpote tendentes, & unitæ in eodem moraliter fine, non integrant nisi unicum numerô peccatum; quemadmodum intentio v. g. furandi, occidendi, fornicandi &c. sæpiùs quidem repetita, non facit plura, sed unum numerô peccatum v. g. cum furto, vi ejusdem intentionis tandem subsecuto & completo. Secus dicendum foret, casu quo Sempronius suum malignum propositum (scilicet non solvendi) sæpiùs interrupisset, seu etiam retractâsset, & denuo de novo reassumpsisset &c. tunc enim hujusmodi proposita non solvendi, sed etiam non restituendi, manerent peccata numerô inter se distincta, & necessariò in actu confessionis exprimenda. Ex quo P. Sporer *tr. 1. proœm. c. 4. n. 19.* rectè infert, posse aliquem integro mense, vel anno perseverare in malo proposito v. g. duellandi cum suo inimico, & tandem eundem in duello occidendo complere unicum duntaxat peccatum externum. Econtra verò alium unâ eadémque hora posse committere centum

pec-

peccata merè interna, & moraliter interrupta, propterea̍que per se loquendo necessariò exprimenda in confessione.

Nihilosecius cùm hujusmodi pœnitentibus plerumque saltem moraliter impossibile accidat exprimere numerum & interruptionem actuum internorum, ideò ordinariè sufficit exprimere moram temporis; v. g. integro mense, vel anno &c. perstiti in proposito maligno fornicandi, non restituendi &c. quod sæpiùs renovavi, antequam consummarem illud. Ita Vasquez *disp. 75. c. 2.* Laymann *lib. 1. tr. 3. c. 3. n. 4.* quos refert, & sequitur Sporer *l. cit.* Quà de causa sapienter monet Sabinus Bononiensis *in sua luce morali. part.* I. *tr. 35. n. 17.* quòd in simili casu Confessarii non debeant esse nimis anxii, aut nimis molesti suis pœnitentibus in indagando numero interruptionum, sed satis esse, quòd inquirant, quanto tempore rem alienam non restituerint &c.

℞. ad 2dum. Tametsi quamplures etiam 552. insignes Doctores probabiliter teneant, illum, qui ex eodem impetu iræ plures contumelias infert suo proximo, utpote eundem appellando furem, adulterum, impostorem, homicidam &c. commitere tot, & quidem specie distincta peccata, quot specie distinctas contumelias vel calumnias eidem infert; tum quia quælibet supponitur

ab

ab altera ſpecie diſtincta; tum etiam quia quælibet eſt peccatum externum, phyſicè, & moraliter completum; nihilominùs practicè loquendo exiſtimo probabilius cum Bonacina *diſp. de peccat. q. 4. pu. 2. n. 12.* Caſtropalao *part. 1. tr. 2. diſp. 3. pu. 3. n. 6.* Tambur. *in methodo exped. confeſs. l. 2. c. 2. n. 12.* Illſung & aliis pluribus, talem non comittere plura numerô, vel ſpecie diſtincta peccata. Ratio eſt: quia hæc calumniatio, præſente licèt Proconſule, moraliter loquendo non fuit, niſi unicus numero actus, & unica diffamatio. Unde, quemadmodum is, qui à Petro furatus fuit equum, veſtem, & arma, non tenetur ea explicare in confeſſione, ſed ſatisfaceret dicendo, ſe graviter damnificâſſe proximum in bonis fortunæ, injuſtè eidem clam auferendò ſeu furando; ita pariter in noſtrò propoſito Sempronius ſâtisfaciet ſe ſe accuſando, quòd coram Proconſule graviter infamârit ſuum Creditorem: ſicut enim in priori caſu contrectatio diverſarum rerum moraliter adintegrat unum furtum, & unam damnificationem in bonis fortunæ; ita in poſteriori plures contumeliæ aut calumniæ ſimul ex eodem impetu iracundiæ prolatæ, moraliter adintegrant unam injuſtam diffamationem: profectò nec praxis Confeſſariorum fert, ut pœnitentem velint obligare & ad explicanda ſingula nomina, quibus proxi-

mum

mum suum dehonoravit, prout sapienter notavit Palao *part. 2. Tr. 2. disp. 3. pu. 3. n. 5.* Secus procul dubio dicendum foret, casu quo Sempronius moraliter prævidisset, ex sua diffamatione Creditori emersurum aliud damnum in bonis fortunæ &c. hoc enim velut peccatum physicè, & moraliter distinctum ab injusta diffamatione, procul dubio teneretur exprimere in sua confessione. Ex quibus

℞. Jam ad 3tium. Si Sempronius se ipsum non satis explicuit, examinari debuit 1. an ergo semper, & quamdiu perstiterit in eadem voluntate efficaci non restituendi, vel solvendi suo Creditori? nam si sæpiùs retractâsset hanc suam voluntatem, plura numerô peccata saltem interna commisisset secundùm dicta. 2. An ex tali dilatione solutionis non præviderit aliud damnum, suo Creditori subsecuturum? tunc enim obligandus foret ad hujus recompensationem. 3. An putet, Proconsulem adhibuisse fidem falsis diffamationibus (de quo vix dubitandum, quin saltem aliquid adhæserit) nam in hoc casu tenetur Sempronius modò moraliter possibili retractare sua dicta. 4tò Denique vel maximè indagandum est ex tali pœnitente, an defacto saltem efficaciter proponat satisfacere suo Creditori, nedum quoad bona fortunæ, sed etiam quoad bonum famæ, quam primùm moraliter potuerit, 553.

rit. Ratio est: quia secundùm dicta *part. 2. Theol. Sacram. Confer. 18. n. 457. & seqq.* Confessario incumbit, procurare rectitudinem judicii, ideòque etiam explorare, sitnè pœnitens ritè dispositus, & capax absolutionis, vel non? at, non erit capax, nisi adpromittat seriò satisfacere suo Creditori: ergo &c. Cæterùm, quomodo restitutio famæ, & recompensatio damnorum inde fortassis subsecutorum fieri debeat, colligi poterit ex iis, quæ diximus *in tr. de Restit. Confer. 9. n. 231. & seqq.*

CASUS TERTIUS.

Cajus juvenis firmiter secum statuit, quòd vellet sua natura ad omnem vivendi licentiam fræna laxare: cùm verò in hunc finem subsidiô pecuniario (quô ipse velut pauperculus destitutus fuerat) necessarium sibi esse bene perspexerit, hinc alium quendam locupletiorem se in suam sententiam pertrahere studuit; quod & feliciter obtinuit, eundem primò inducendo, ut neglecto Sacro tempore matutino secum pergeret in hospitium seu popinam ad sumendum jentaculum; quod dum alter seductus praestitit, & vino paululum incaluit. 2. Eidem Cajus facillimè persuasit, ut secum pergeret ad certam quandam domum, in qua noverat latitare quandam mulierem, vel veriùs loquendo, quoddam Veneris simulacrum &c. Tandem Cajus pœnitentia ductus

ctus suppliciter sese accusat de peccatis mox relatis, simul tamen subdit (fortassis ut videretur & ipse doctus vel sapiens) se omnia illa peccata commisisse ex una eadémque intentione ac proposito, scilicet licentiosè vivendi. Quaritur jam, an Cajus unicum duntaxat, vel verò plura peccata commiserit in hoc casu?

℞. Minimè dubitandum est, quin Caius 554.
in hac specie facti commiserit plura numerô & specie distincta peccata, in confessione necessariò exprimenda; & primò quidem propositum illud *laxandi natura frana ad omnem vivendi licentiam*, fuit peccatum gravissimum, etsi in specie innominanda potiùs, quam nominanda, veluti dictum fuit in casu proximè præcedenti. 2dò, dum ex eodem fine alium se locupletiorem studuit seducere, procul dubio commisit aliud numerô distinctum peccatum, scilicet scandali, vi cujus plurium alienorum peccatorum participem sese reddidit, utpute neglectûs divini officii, fornicationis &c. &c.

At, inquies fortassis plures actus externi secundùm dicta *n. 547.* ordinati ad eundem finem constituunt unicum duntaxat peccatum mortale, veluti Doctores communiter exemplificant de illo, qui ex intentione occidendi inimicum suum præparat arma, conscendit equum &c. & tandem eundem trajicit, non nisi unicum peccatum commisisse censetur, & satisfacit in

confeſſione ſeſe accuſando, quòd inimicum ſuum occiderit: atqui Cajus pariter ſupponitur prædicta omnia feciſſe ex uno, eodemque fine, ſcilicet *verè licentiosè vivendi*; ergo non commiſit, niſi unicum numerô peccatum.

555. ℞. Negando ſuppoſitum majoris: non enim docui *loc. cit.* quòd plures actus externi, qualescunque demum, ad eundem finem ab operante ſolùm ordinati non faciant, niſi unicum numerô peccatum: ſed hoc ſolùm, quòd actus externi peccaminoſi ſeu mali moraliter tot ſint numerô diſtincta peccata, quoties phyſicè ſimul, & moraliter complentur, prout bene exemplificatur in exemplo allato de homicida. Contrarium nihilominus tenendum eſt de illis actibus, qui aliunde ex ſuo objecto habent ſpecialem malitiam; eſto enim tales etiam plures ab operante referantur ad eundem finem, & vi hujus induant ſpecialem malitiam ipſius finis, in quem referuntur, propterea tamen minimè perdunt, vel exuunt illam malitiam ſpecialem, quam habent ex ſuo objecto. Ex. gr. ſi Cajus noſter ſupponatur efficaciter ſibi propoſuiſſe corrumpere virginem, & ex hoc fine eidem blandiatur, inſerviat, oſculetur, tangat, ac tandem opus ipſum perficiat, omnes iſti actus, utpote ex natura ſua ſubordinati & ad eundem finem tendentes, eidémque

vir-

virtuti repugnantes censentur in eodem fine quodammodo uniri, & moraliter compleri, ut propterea Caius satisfaceret in confessione sese accusando & dicendo: fui semel fornicatus &c. At verò, si idem Cajus animadvertisset, hanc Virginem solis blanditiis non posse permoveri ad concedendum usum corporis, nisi simul trahatur vinculis aureis, vel saltem argenteis, proptereaque utpote propriis mediis destitutus in eundem finem suo Domino abstulisset v. g. decem florenos, profectò minimè satisfaceret præcepto Confessionis præcisè se accusando, quòd fuerit semel fornicatus &c. sed insuper teneretur fateri illud furtum ex tali fine commissum. Ratio est: quia tametsi medium de se malum (uti est furtum) contrahat malitiam finis, in quem ab operante ordinatur & intenditur, propterea tamen non amittit propriam suam malitiam, v. g. injustæ damnificationis proximi, quæ, cùm sit prorsus aliena à malitia fornicationis, hinc necessariò debet in confessione distinctim exprimi, prout facilè constare potest ex iis, quæ diximus superiùs *Confer. 3. à n. 83.*

Dices. Si Cajus ex eodem proposito & intentione abstulisset integram bibliothecam constantem pluribus libris, non commisisset, nisi unicum peccatum, esto etiam pluribus & interpolatis vicibus libros

furtim asportâsset: ergo similiter non committit, nisi unicum numerô peccatum, esto Cajus ex eodem fine licentiosè vivendi alterum seduxerit ad negligendum sacrum, & ad fornicandum &c.

556. ℟. Negando hanc pessimam consequentiam, & paritatem. Quemadmodum enim integra bibliotheca non ex uno, sed necessariò ex pluribus libris integratur, & his non obstantibus unica duntaxat bibliotheca censetur; ita ablatio totiùs bibliothecæ potest intendi per modum unius furti, ad quod illæ successivæ ablationes ordinantur; quæ, cùm aliunde non supponantur habere singularem malitiam, meritò reputantur in morali hominum existimatione unicum furtum consummatum ac completum: è contra verò ad illum pessimum finem, *licentiosè scilicet vivendi*, per se non ordinatur seductio alterius &c. & licèt per accidens saltem, ex fine operantis scilicet, eò fuerit ordinata, quia tamen hujusmodi media in se habent diversas malitias specie distinctas; hinc juxta Concilium Tridentinum suprà *n. 541.* citatum, & *communissimam* DD. in confessione necessariò debent exprimi.

§. III.

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

COlliges ex hactenus dictis primò, in 557.
quolibet peccato reperiri diverſas deordinationes; nam, 1. in quantum repugnat Deo ùt ſupremo Legislatori, continet quandam inobedientiam. 2. in quantum Eidem velut Supremo & abſoluto Domino noſtro repugnat, continet injuſtitiam. 3. in quantum Deo ceu ſupremo Benefactori noſtro & communi Parenti omnium adverſatur, continet nedum ingratitudinem, ſed etiam quandam impietatis ſpeciem. Denique 4. in quantum Deo ceu ultimo fini noſtro repugnat, continet averſionem à Deo, & converſionem ad creaturam. Verùm hôc ipſo, quòd omnes ac ſingulæ deordinationes mox relatæ in quolibet peccato involvantur, & ipſius naturam velut quædam proprietates transcendentales conſequantur, neceſſum non eſt, ut pœnitens de his ſingulariter ſeſe accuſet: quandoquidem à quovis Confeſſario aliunde poſſint, ac debeant intelligi. Secus dicendum foret, ſi pœnitens tam fuiſſet perverſus, ut ex profeſſo intendiſſet Deum velut Parentem, aut ſupremum Dominum &c. offendere, quo caſu utique hujusmodi impietatem, utpote aliunde non

perceptibilem à Confessario, teneretur in confessione singulariter exprimere, juxta communissimam DD. apud Herincx *disp. cit. de peccatis. n. 5. & seqq.* Sporer *tr. 1. c. 4. à n. 5.* & alios.

558. Colliges 2dò. Deum non fieri auctorem peccati, neque eidem malitiam formalem ceu causæ morali hujus imputari posse, tametsi cum homine ceu causa 2da concurrat simultaneè juxta Scotistarum opinionem, ad materiale peccati, utputa ad contrectationem rei alienæ in furto, ad trajectionem physicam &c. in homicidio &c. Ratio fundamentalis hujus corollarii, est: quia ille duntaxat dicitur formaliter peccare, qui voluntariè agit contra legem justam sibi positam: atqui DEus concurrendo simul cum creatura ad materiale peccati, v. g. ad contrectationem rei alienæ &c. non agit contra legem sibi positam, quin potiùs velut causa universalis debet simul influere cum causa 2da ad quemlibet effectum positivum, quippe qui sine concursu causæ primæ prorsus impossibilis foret: ergo proposito semel justissimo suo decreto, quòd velit caussis liberis relinquere arbitrii libertatem atque indifferentiam, tenetur ad hujus determinationem in malum simul concurrere & se condeterminare; consequenter non Deo, sed soli creaturæ utpote prævaricanti legem justam, malitia formalis peccati debet imputari.

putari. Videatur Reiffenstuel *Theolog. mor. tr. 3. dist. 1. n. 24.* Kreslinger *addit. ad eundem numerum*, vel Henno *disp. 1. de peccat. q. 4. conclus. 1.*

Colliges 3tiò, solum arbitrium humanum 559. esse immediatam & proximam causam omnis peccati & malitiæ moralis. Ratio est: quia lex soli agenti libero imponitur: atqui solum arbitrium humanum est agens liberum: & licet dependenter ab arbitrio humano etiam aliæ potentiæ exteriores, utputa oculus, lingua, auris &c. dicantur operari liberè, nihilominus hæc denominatio tota quanta originatur & derivatur ab arbitrio humano ceu prima radice libertatis, cui proin quemadmodum omnis moralitas, ita etiam omnis bonitas, vel malitia moralis meritò imputatur, esto negari non possit, quin & aliæ potentiæ humanæ tum in- tum exteriores etiam, utputa visus, auditus, intellectus &c. causa, vel potiùs occasio peccati dici valeant, in quantum sæpe sæpiùs voluntati nostræ proponunt delectabilia, & illicias, quibus hæc tandem pertrahitur ad assentiendum & peccandum, prout cum *Communi* aliorum rectè docet Henno *l. cit. concl. 2.*

Colliges 4tò. Eum, qui non jejunat tempore quadragesimæ, & quidem in tali die, 560. in quem incidunt quatuor tempora, vel vigilia

gilia alicujus Sancti v. g. Matthiæ &c. non committere duo sed unum duntaxat specie & numerô peccatum. Idipsum dicendum est de eo, qui violat duo vota simplicia, vel duo juramenta circa eandem materiam. Ratio est: quia hujusmodi præcepta & obligationes, esto fortassis à diversis legislatoribus, aut certè diversis temporibus contractæ, prorsus ad eundem finem, utputa macerationem carnis &c. tendunt, ideóque non sunt præcepta formaliter, sed materialiter duntaxat diversa; qui verò violat præcepta materialiter tantùm diversa, non committit propterea plura numero vel specie distincta peccata, sed unicum, esto fortassis gravius: ergo &c.

561. Colliges tamen è contrario 5tò, eum, qui non exequitur opus diversis formaliter præceptis debitum, ut si quis ad jejunandum, confitendum, communicandum &c. nedum ex præcepto Ecclesiæ, verùm etiam ex voto, vel ex præcepto Confessarii pœnitentiæ causâ fuit obligatus, plura committere peccata specie distincta, & in actu confessionis necessariò exprimenda. Ratio est: quia talis se privat diversis rectitudinibus ac virtutibus; alia quippe est honestas jejunii secundùm se præcisè, alia honestas voti, aut pœnitentiæ à Confessario intentæ: ergo qui violat non solùm præceptum Ecclesiæ,

clesiæ, sed etiam votum &c. committit plura specie distincta peccata, juxta *communissimam DD.* videndam apud Babenstuber *tr. 2. disp. 3. a. 2. n. 19.*

Colliges 6tò, ad multiplicanda numericè peccata externa non sufficere quamcunque interruptionem voluntatis internæ, utputa merè naturalem, vel involuntariam, qualis potest intervenire v. g ob distractionem naturalem, commestionem, conversationem cum aliis, aut propter somnum necessarium; ùt si hodie proposuisti, quòd crastina die velis occidere inimicum tuum (loquimur enim de peccatis externis) & in hac voluntate firmiter perseverans interea dormias, cibum capias, cum aliis converseris, quantumvis immemor hujus propositi, crastinâ verò vi hujus exequaris homicidium, unicum duntaxat peccatum committes, & in confessione satisfacies temet accusando, quòd homicidium commiseris. Ratio est: quia actus internus ad exteriorem ordinatus physicè quidem, non verò moraliter fuit interruptus, quod tamen omnino fuisset necessarium ad multiplicanda numericè peccata, prout rectè docent Moya *tr. 3. de pænitent. disp. 2. q. 1. n. 13.* Coninck, Navarrus, Tamburinus & alii plures, quos refert, & sequitur Illsung *tr. 2. a. 5. n. 62.* 562.

563. Colliges rursus è contrario 7mò, ex eo præcisè, quòd plures actus externi ordinentur ad eundem finem externum, seu etiam unica intentione simul intendantur, minimè sequi, quòd unicum duntaxat peccatum in executione committatur, nisi actus externi tales sint, ut de se ad eundem finem tendant; & sibi subordinentur, prout fieri potest in pluribus successivis ablationibus ad auferendam v. g. integram bibliothecam, veluti diximus *n. 556.* Unde tametsi v. g. ad initium quadragesimæ proponas, quòd nunquam velis servare jejunium, vel nunquam recitare breviarium, & vi hujus intentionis singulis diebus jejunium frangas, aut breviarium negligas, non committis unicum duntaxat, sed plura numerô distincta peccata, tot scilicet, quot diebus jejunium fregisti, aut breviarium neglexisti. Ratio est: quia ex ordinatione Ecclesiæ, & morali hominum existimatione, cuilibet diei affixa est specialis obligatio breviarium recitandi, & jejunium servandi; quô fit, ut quocunque demum die jejunium frangis, censearis peccatum physicè & moraliter consummatum commisisse, in confessione necessariò explicandum, nec penes te stat, ut vi unius intentionis ex pluribus illis peccatis externis unicum duntaxat fiat, vel ut singula in unum coalescant.

Econ-

Econtra verò si vi ejusdem intentionis omittas integrum breviarium unius diei, id est, omnes horas canonicas, committis unicum duntaxat peccatum, etsi gravius, quàm si unicam tantùm horam canonicam neglexisses. Ratio est: quia ex septem horis Canonicis simul, ex ordinatione Ecclesiæ adintegratur solùm unicum officium unius diei, consequenter potest per modum unius intendi, ita, ut quemadmodum is, qui in unico convivio comedit plures cibos carnales die veneris, non nisi semel censetur fregisse jejunium, ita etiam talis Clericus non censetur omisisse, nisi unicum breviarium. Cæterùm an illa voluntas seu propositum, per integram quadragesimam nunquam jejunandi &c. præscindendo ab executione seu fractione jejunii, sit unicum duntaxat peccatum, vel verò plura numerô diximus satis *in Theolog. Sacram. p. 2. Conf. 7. n. 185. & seqq.* Videatur de hoc P. Stoz *tribun. lib. 1. part. 3. n. 592.* Gobat. *theolog. exper. tr. 6. n. 385.* vel Illsung *tr. 2. disp. 2. n. 67.*

Colliges denique 8tavò, Eum, qui post conceptum firmum propositum de negligendo v. g. Sacro, domi manens, tempore Sacrificii audiendi studiis, lusuivè vacat, non peccare studendo præcisè vel ludendo: neque alii eidem colludentes peccant. Ita cum *communi* DD. tenet P. Mezger 564.

tom.

tom. 2. tr. 6. disp. 18. art. 1. n. 6. eumque secutus Babenstuber *tr. 2. disp. 3. a. 3. n. 7. & 11.* Ratio est: quia tale studium de se non est malum: similiter lusus, uti supponitur de se est indifferens: esto etiam sit incompatibilis cum auditione Sacri, nihilominùs tamen non est causa omissionis: ergo vi studii vel lusûs præcisè non peccat is, qui Sacrum negligere jam priùs efficaciter statuit: & hôc ipso neque alii colludentes peccant. Secus dicendum foret, casu quo talis lusus fuisset causa ommittendi Sacrum; quia tunc talè medium, quantum vis de se indifferens, induceret malitiam finis, proptereáque lusus vel studium evaderet peccaminosum, licèt non contraheret aliam malitiam diversam ab omissione Sacri, cujus supponitur causa exstitisse, ita ut pœnitens accusando se præcisè de omissione seu negligentia Sacri, adhucdum satisfaceret præcepto Confessionis. An verò possibilis sit *pura omissio libera?* Scholasticis disputandum consultò relinquimus, cùm hujus decisio prorsus nihil conferat ad praxim.

CON-

CONFERENTIA VIGESIMA.

De Peccato mortali, & veniali in specie.

SUMMARIUM.

565. Quid sit peccatum mortale ex genere suo?
566. Et quid mortale ex accidente duntaxat?
567. Ad omne peccatum necessariò requiritur 1. ut sit voluntarium, 2. liberum, & 3. cum advertentia malitiæ commissum.
568. Insuper ad peccatum mortale debent necessariò concurrere tam plena advertentia malitiæ gravis, quàm etiam deliberatio perfecta.
569. Quandonam plena advertentia; &
570. Quando perfecta deliberatio ad peccatum mortale sufficiens concurrisse, colligi vel præsumi valeat?
571. Quid sit peccatum veniale ex genere suo?
572. Et quid peccatum veniale ex accidente?
573. Peccatum ex genere suo mortale fieri potest veniale ex triplici capite 1. ratione ignorantiæ, 2. ratione indeliberationis, & 3. ob parvitatem materiæ.
574. Econtra peccatum veniale fieri potest mortale ex quinque capitibus, quæ breviter explicantur.
575. Quid sit contemptus materialis & quid formalis, & quid, agere cum- vel ex contemptu?

576. Un-

576. Undenam desumenda sit gravitas peccatorum ex suo genere mortalium?

577. Et unde levitas ex suo genere venialium?

578. Quibus ex capitibus in dubio colligere liceat, an pœnitens mortaliter, an verò venialiter tantùm peccaverit?

579. Resolvitur Casus I. cujusdam pœnitentis multùm afflicti ex eo, quòd in somno f. v. pollutionem sæpe nedum sentire, sed etiam procurare soleat.

580. Quid si dicat, quòd in tali actu excitatus, delectationem carnalem plenariè sentiat?

581. Et quid consilii tali pœnitenti à Confessario suggerendum sit?

582. Qui in peccatum consentit sub conditione duntaxat, & quidem tali, quo excludit malitiam, non peccat.

583. Modò non habeat actualem complacentiam in actum intrinsecè malum.

584. Resolvitur Casus II. cujusdam Sponsæ, quæ ex familiariori, honesta tamen conversatione cum suo Sponso, animadvertit ex utraque parte periculum gravioris lapsus.

585. Satisfit cuidam instantiæ contra datam resolutionem.

586. Quidnam tali personæ à Confessario consulendum sit?

587. Resolvitur Casus III. cujusdam Sartoris, qui die dominica demandavit quatuor famulis suis, ut post auditum Sacrum unâ hora secum laborarent.

588. An dicti famuli intuitu hujus laboris extraordinarii aliquid de segmentis aureis & argenteis subtrahendo graviter deliquerint?

589. Eo

589. Et an, vel ad qualem restitutionem propterea teneantur?

590. Peccatum mortale & veniale in aliquibus conveniunt, in aliis verò multùm differunt.

591. Illa peccata, quibus immediatè læditur aliqua perfectio divina, nunquam evadunt venialia ob parvitatem materiæ, bene verò ob imperfectionem actûs.

592. Ad mortaliter peccandum sufficit materia respectivè gravis.

593. Venialia quantumvis multiplicata formaliter non constituunt peccatum mortale.

594. Fieri tamen amat, ut quis multiplicando venialia mortaliter peccet ob coalescentiam, & unionem materiæ.

595. Quænam peccata venialia moraliter coalescant, & quænam non?

596. Qui proponit nullum prorsus peccatum veniale vitare, potest saltem per accidens vi hujus propositi peccare mortaliter.

597. Scienter auferens unum solidum, vi cujus prævidet se completurum grave damnum, peccat mortaliter.

598. Secus dicendum, si ignoranter, & sine omni reflexione ad priora furta id faciat.

599. Et quid, si talis interim in confessione priora furta retractavit?

§.I.

576. Undenam desumenda sit gravitas peccatorum ex suo genere mortalium?
577. Et unde levitas ex suo genere venialium?
578. Quibus ex capitibus in dubio colligere liceat, an pœnitens mortaliter, an verò venialiter tantùm peccaverit?
579. Resolvitur Casus I. cujusdam pœnitentis multùm afflicti ex eo, quòd in somno f. v. pollutionem sæpe nedum sentire, sed etiam procurare soleat.
580. Quid si dicat, quòd in tali actu excitatus, delectationem carnalem plenariè sentiat?
581. Et quid consilii tali pœnitenti à Confessario suggerendum sit?
582. Qui in peccatum consentit sub conditione duntaxat, & quidem tali, quo excludit malitiam, non peccat.
583. Modò non habeat actualem complacentiam in actum intrinsecè malum.
584. Resolvitur Casus II. cujusdam Sponsæ, quæ ex familiariori, honesta tamen conversatione cum suo Sponso, animadvertit ex utraque parte periculum gravioris lapsus.
585. Satisfit cuidam instantiæ contra datam resolutionem.
586. Quidnam tali personæ à Confessario consulendum sit?
587. Resolvitur Casus III. cujusdam Sartoris, qui die dominica demandavit quatuor famulis suis, ut post auditum Sacrum unâ hora secum laborarent.
588. An dicti famuli intuitu hujus laboris extraordinarii aliquid de segmentis aureis & argenteis subtrahendo graviter deliquerint?

589. Et an, vel ad qualem restitutionem propterea teneantur?

590. Peccatum mortale & veniale in aliquibus conveniunt, in aliis verò multùm differunt.

591. Illa peccata, quibus immediatè læditur aliqua perfectio divina, nunquam evadunt venialia ob parvitatem materiæ, bene verò ob imperfectionem actûs.

592. Ad mortaliter peccandum sufficit materia respectivè gravis.

593. Venialia quantumvis multiplicata formaliter non constituunt peccatum mortale.

594. Fieri tamen amat, ut quis multiplicando venialia mortaliter peccet ob coalescentiam, & unionem materiæ.

595. Quænam peccata venialia moraliter coalescant, & quænam non?

596. Qui proponit nullum prorsus peccatum veniale vitare, potest saltem per accidens vi hujus propositi peccare mortaliter.

597. Scienter auferens unum solidum, vi cujus prævidet se completurum grave damnum, peccat mortaliter.

598. Secus dicendum, si ignoranter, & sine omni reflexione ad priora furta id faciat.

599. Et quid, si talis interim in confessione priora furta retractavit?

§. I.

§. I.

Præmittuntur, & breviter resolvuntur Quæsita scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos circà peccatum mortale, & veniale in specie.

QUæres primò, quid sit peccatum mortale?

565. ℞. Peccatum mortale ex genere suo est voluntaria transgressio legis divinæ graviter obligantis. Ratio hujus descriptionis facilè colligetur ex dictis suprà n. 533. Dicitur autem hoc peccatum mortale, propterea, quòd inducat privationem gratiæ sanctificantis, in qua consistit mors spiritualis animæ, quemadmodum vita spiritualis *secundùm omnes* sita est in ipsa gratia sanctificante. Quin etiam ultra hanc privationem gratiæ insuper reddit hominem obnoxium suppliciis æternis, si is in tali statu disgratiæ decedat ex hac vita.

566. Dixi tamen: peccatum mortale *ex genere suo;* pro cujus pleniori captu advertendum hic est, *ex communi* Theologorum doctrina, aliud dici peccatum mortale *ex suo genere*, & aliud *ex accidente*, prout ex paulò infrà dicendis ampliùs constabit. Illud dicitur mortale ex suo genere seu etiam ex

sua

sua specie; (nam genus & species hìc sumuntur pro eodem) quòd præcisè ex suo objecto tantam habet malitiam & deordinationem, ut præcisâ etiam omni alia malitia v. g. ex fine vel circumstantiis, meritò reputetur gravis offensa Dei, veluti sunt balsphemia, odium Dei, & alia plura, præsertim ex capitalibus, prout inferius dicemus. Econtra verò illud appellatur mortale ex accidente, quod quidem spectato præcisè objecto non involvit tam gravem deordinationem contra rectam rationem; nihilominus ex alio accidente, utpute fine extrinseco, aliisve circumstantiis, graviter offendit Deum; ùt si quis mentiatur, vel etiam eleemosynam largiatur, sed ex eo fine, ut puellam pauperem inducat in fornicationem &c. Videatur Michel *tom. 1. Theolog. Canon-moral. tr. 3. q. 3. §. 1. pu. 3. n. 1.*

Quæres 2dò, quænam conditiones necessariæ sint ad peccandum, præsertim graviter seu mortaliter?

℞. 1. Ad omne peccatum, nedum mortale, sed etiam veniale necessariò debent concurrere sequentes tres conditiones, scilicet 1. ut sit voluntarium, 2. liberum libertate indifferentiæ, & 3. ut fiat cum advertentia malitiæ; è quibus, si vel unica deficiat, pariter cessabit peccatum formaliter tale. Ratio horum est ista: quia 567.

omne peccatum formale, utpote imputabile ad pœnam & vituperium, necessariò importat actum humanum: atqui ad omnem actum humanum necessariò requiritur 1. ut sit voluntarius. 2. liber libertate indifferentiæ; & si malus sit, 3. ut fiat cum advertentia malitiæ; secus enim hæc non foret imputabilis ad vituperium &c. veluti diximus *Confer. 1. superius de nat. act. hum.* Inde fit, quòd defectu primæ conditionis peccaminosæ non sint, vel certè *juxta communissimam Theologorum*, à peccato formali excusentur turpes incidentiæ contra fidem, Deum, Sanctos &c. nec non motus carnis, etiamsi fiant usque ad effusionem seminis, inquit Reiffenstuel *theol. mor. tr. 3. dist. 2. n. 5.* modò non sint voluntarii &c. Defectu 2dæ conditionis excusantur motus primò-primi iræ, concupiscentiæ ac sensualitatis, prævenientes libertatem nostram, rationemvè perturbantes &c. Denique defectu 3tiæ conditionis excusatur à peccato formali Jacob accedens ad Liam: excusatur insuper, qui immemor diei esurialis carnes comedit &c. veluti jam dictum fuit *loc. cit.*

568. ℞. jam 2dò. Ad omne peccatum mortale necessariò insuper debent concurrere tria, scilicet 1. ex parte intellectûs plena advertentia & deliberatio. 2. ex parte voluntatis

tatis perfectus consensus, & 3. gravitas materiæ. Ita Michel *ubi suprà* §. 2. *per totum*. Et *ex communi DD.* Reiffenstuel *cit. n. 8.* Henno noster *de peccat. disp.* 1. *q. 3. a.* 3. *conclus. 5.* Ratio est: quia cùm peccatum mortale tam enormes post se trahat pœnas, scilicet æternas & infinitas saltem extensivè, minimè sanè præsumendum est de infinita bonitate & clementia Dei, quòd is propter actum aliquem imperfectum duntaxat, vel indeliberatum hominem aliunde satis fragilem & infirmum æternis velit addicere suppliciis.

At inquies, quandonam censendum est, quòd intervenerit plena advertentia, & plena deliberatio, sufficiens ad mortaliter peccandum?

℞. 1. Tunc censendum ac judicandum est, intervenisse plenam advertentiam, quando quis nedum apprehendit materiale, sed etiam formale peccati, id est, quando v. g. comedens carnes die prohibito, nedum apprehendit actum ipsum comestionis, sed etiam scivit prohibitionem Ecclesiæ, vel certè dubitavit practicè, an comestio carnium tali die non fuerit interdicta, & nihilominus sine rationabili causa carnes comedit. Ratio est: quia hoc ipsô, quòd sciverit, vel saltem rationabiliter dubitârit, an talis actus non sit prohibitus, & nihilominus eundem posuit, convincitur, quòd 569.

saltem indirectè & interpretativè consenserit in ipsam malitiam, veluti dictum fuit superiùs *Confer. 3. n. 67.*

570. ℞. jam ad 2dum. Deliberatio plena, perfecta, & sufficiens meritò præsumitur intervenisse tunc, quando quis perspecta etiam malitiâ modô mox dicto, nihilominus ponit actum, tametsi non examinaverit ulteriùs rationes *pro*, & *contra*, id est, an esset ponendus potiùs, quàm non ponendus &c. Ita *communissimè* tenent Theologi apud Sanchez *in decalog. lib. 1. c. 1. n. 10.* Ratio hujus peti debet ex dictis superiùs *Confer. 1. n. 22.* quia ad actum humanum, etiam perfectum, non est necessaria deliberatio formalis (id est, consultatio, & ponderatio rationum *pro*, & *contra*) sed sufficit etiam virtualis, quippe per quam voluntati sufficienter ostenditur malitia latens in tali actu, seu objecto: ergo si hac semel perspecta, nihilominus amplectitur objectum malum, ipsô facto convincitur, voluisse malitiam, & offensam Dei. Unde P. Henno noster *loc. prox. cit.* cum aliis sapienter advertit, ad peccandum formaliter circa talia objecta vel actus, qui sunt intrinsecè mali, uti est v. g. odium DEI, blasphemia &c. multò minori deliberatione vel consultatione opus esse, eò quòd lumen naturale cuivis rationis usu prædito facilè dictet, hujuscemodi actus utpote repugnantes primis principiis

piis & regulis honestatis &c. esse malos, & creaturæ rationali disconvenientes.

Quæres 3tiò, quid sit peccatum veniale?

℞. Peccatum veniale ex genere suo est violatio legis divinæ leviter obligantis. Ita Felix Potestas *in Exam. Confess. tom. 1. part. 4. c. 6. n. 3700.* Ratio autem hujus descriptionis facilè constabit ex hactenus dictis. Id unum observandum hic venit, quod, quemadmodum peccatum dicitur mortale ex eo, quod animæ mortem post se trahat, juxta illud *Rom. 6. Stipendia peccati mors;* ita etiam veniale appelletur tale eò, quòd sit levis offensa Dei, & propterea venia tantò sit digniùs, quantò minùs hominem à Deo avertit, vel Dei amicitia excludit. 571.

Dixi tamen rursus: peccatum veniale ex *genere suo* &c. Nam, quemadmodum juxta dicta *n. 566.* aliud est peccatum mortale ex genere suo, aliud ex accidente; ita vicissim aliud appellatur veniale ex genere suo, aliud veniale per accidens. Prius est illud, cujus genus, vel potiùs species de se non est capax malitiæ mortalis, in quacunque demum materia, vel quantùmvis deliberatè tale peccatum fiat, nisi alia circumstantia vel species malitiæ accedat v. g. ex fine extrinseco. Sic mendacium ex genere suo, id est, quatenus præcisè importat locutionem 572.

contra mentem, dicitur veniale peccatum; quia tametsi quis cum summa deliberatione mentiatur v. g. quòd integrum Regnum terræ motu fuerit absumptum, tam parùm peccat mortaliter, ac si dixisset, se occidisse muscam vel culicem, quem tamen non occidit. Secus dicendum foret, si mentiretur ex àlio fine malo v. g. occidendi, fornicandi, aut furti committendi &c. Posterius, id est, veniale per accidens, illud peccatum rectè appellatur, quod quidem de se, & ex suo objecto est graviter offensivum Dei, uti est v. g. gravis detractio, perjurium assertorium &c. quia tàmen contigit absque sufficienti deliberatione vel apprehensione malitiæ, ideo non imputatur à Deo ad peccatum grave formaliter, sed ad leve, seu veniale duntaxat.

Dices. Quot igitur modis, vel quibus ex capitibus peccatum mortale fieri potest veniale, ac viciffim veniale, quot modis transire potest in mortale?

573. ℞ ad primum. Peccatum ex genere suo mortale, fieri potest veniale per accidens ex triplici capite, scilicet 1. propter ignorantiam, quando nimirum gravis malitia inculpabiliter non fuit cognita vel apprehensa. 2. propter indeliberationem, ut si quis blasphemet aut perjuret ex motu primo-primo &c. 3. denique propter parvi-

tatem

tatem seu exiguitatem materiæ, ut si quis leviter duntaxat diffamet proximum, vel in bonis fortunæ leviter tantùm eundem damnificet. Ita *cum Communissima DD.* Michel *tom. 1. tr. 3. q. 3. §. 1. pu. 3.* Ratio horum facilè colligetur ex hactenus dictis; ignorantia enim invincibilis, sicut & indeliberatio tollunt plenam advertentiam & deliberationem requisitam ad mortaliter peccandum, juxta dicta *n. 569. & 570.* Similiter ubi charitas vel jus proximi leviter tantùm læditur, eô ipso nec proximus graviter offenditur, neque DEus, ut de se liquet.

℞. jam ad 2dum. Peccatum veniale fieri potest mortale per accidens quinque, vel potiùs sex modis sequentibus, 1. Ratione conscientiæ erroneæ. 2. Ratione mali finis intenti. 3. Ratione finis ultimi, vel, ut alii loquuntur, ratione nimii affectûs. 4. Ratione scandali. 5. Ratione periculi, & denique 6tò Ratione contemptûs. Explico breviter singula membra. 574.

I. Ratione conscientiæ erroneæ fit mortale tunc, quando quis erroneè existimans, se hoc vel illud leve peccatum committendo, utputa parum aliquid in Ecclesia auferendo &c. peccare mortaliter, vel certè practicè dubitans, & suspicans de gravi peccato, nihilominus illud committit; quia hoc ipso convincitur, voluisse consentire in

peccatum mortale, cujus periculo voluntariè sese exposuit, veluti ex proximè dictis constare potest, & ampliùs ex iis, quæ superiùs *Confer. 5. & 6. à n. 137.* diximus.

II. Ratione finis mortaliter malum fit v. g. mendacium, dum quis per hujuscemodi medium intendit v. g. mulierem inducere ad fornicandum &c. Ratio est: quia medium induit malitiam finis: ergo si is sit mortaliter malus, etiam medium inficit suâ malitia, tametsi finis non fuisset obtentus.

III. Ratione finis ultimi, aut nimii affectus tunc evadit mortale, quando quis erga materiam vel rem de se levis, & exigui momenti tantum gerit affectum, aut paratus sit eam prosequi, tametsi sciret, se propterea mortaliter peccaturum & gratia excisurum, qua de causa dicitur in tali creatura finem suum ultimum collocare, utique non sine maxima deordinatione contra rectam rationem, & gravi offensa Dei.

IV. Ratione scandali peccatum de se veniale evadit mortale, quando quis prævidet se ex tali peccato v. g. levitate aut irreligiositate huic vel illi personæ præbiturum occasionem gravissimæ indignationis, vel ruinæ spiritualis, tametsi hanc minimè intendat. Quocirca ii vel maximè impingere solent, qui coram juventute verba inhonesta aut facta &c. incautè narrant, esto per hæc non, nisi jocum intendant &c.

V. Ra-

V. Ratione periculi peccatum de se veniale vergit in mortale, quando quis advertit se ex tali conversatione, manuum compressione, osculo personæ alterius sexus &c. exponi periculo proximo, eò quòd v. g. experimentô didicerit, se intuitu talium jam sæpiùs quàm par est, & frequentiùs in peccatum grave consensisse, quàm incolumem evasisse ex eodem periculo. Quocirca personæ aliunde labiles vel inamoratæ vel maximè cavere sibi debent.

VI. Denique ratione contemptus veniale peccatum fieri amat mortale, dum quis in re de se levi & exigui momenti legem vel præceptum transgreditur ex formali contemptu non ipsius materiæ, quia scilicet levis est & exigui momenti, sed potiùs ex contemptu formali potestatis legislativæ. Ratio est, quia talis contemptus redundat in ipsum Deum, à quo omnis potestas legislativa derivatur juxta illud *Luc. 10. Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit*, at, Deus vel potestas Dei sine gravi culpa nequit contemni, prout innuit Apostolus *ad Rom. 13.* sequentibus verbis: *non est potestas, nisi à Deo. Quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt: itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.*

575. Verùm pro pleniori hujus materiæ intelligentia advertendum hic venit, alium esse contemptum generalem, seu etiam materialem, alium verò specialem, seu formalem. Prior in omni peccato imbibitur; quicunque enim agit contra legem, suo modô saltem virtualiter convincitur, voluisse contemnere legem: talis autem contemptus non est speciale peccatum, neque specialiter in confessione exprimendus. Posterior, sive formalis contemptus est, qui procedit ex formali, ac directa intentione despiciendi, & vilipendendi (nam hoc importat natura contemptûs formalis) personam aliquam, vel potiùs ejusdem præcepta, & mandata. Rursus benè advertendum est, aliud esse peccare *cum contemptu*, & aliud, peccare *ex contemptu*. Cum contemptu peccare dicitur ille, qui v. g. vehementi passione concupiscentiæ, vel iræ inductus movetur ad transgressionem legis: Ex contemptu verò dicitur peccare ille, qui ex vilipensione ipsius potestatis legislativæ vel præceptivæ, vel Superioris quà talis, & non quatenus est persona defectibilis &c. movetur ad transgressionem mandati: de hoc postremo contemptu formali Superioris quà talis intelligi debet resolutio data *n. præcedente.*

Quæres 4tò, undenam generaliter loquendo colligenda sit gravitas, vel etiam levitas peccatorum? ℞. Ge-

R. Generaliter loquendo illa peccata cen- 576.
seri debent gravia, & ex suo genere mortalia, quæ vel 1. directè sunt contra Deum, vel aliquam Ejus perfectionem; uti est blasphemia, perjurium, odium Dei, desperatio &c. vel 2. quæ in gravissimum præjudicium humani generis vergunt; veluti est homicidium injustum, nec non illa peccata, quæ extra statum matrimonialem committuntur in materia venerea; vel denique 3tiò, quæ committuntur circa objectum, vel præceptum, cujus transgressio in quacunque materia æqualiter repugnat fini, à Legislatore sub gravi culpa intento: uti est v. g. fractio jejunii naturalis ante sumptionem Eucharistiæ, vel fractio sigilli Sacramentalis. Hac de causa bene notârunt Thom. Sanchez *in decalog. lib. 1. c. 4. n. 1.* Suarez *lib. 3. de leg. c. 28. n. 23.* Illsung. *tr. 2. disp. 2. n. 9.* & la Croix *lib. 5. n. 200. & seqq.* in peccatis mox recensitis non dari parvitatem materiæ. Denique 4. illa etiam peccata (generaliter loquendo) debent reputari gravia, quæ in communi hominum piorum & doctorum existimatione habentur ùt talia; vel propter quæ Scriptura Sacra transgressoribus intonat væ; vel denique quæ justitiæ, aut charitati sibi, vel proximo debitæ graviter repugnant; uti est v. g. Scandalum, furtum, detractio &c. tametsi in his non rarò parvitas ma-

teriæ,

teriæ, à peccato mortali excusans inveniri queat, veluti post S. Thomam rectè tradit La Croix *l. cit. n. 204.*

577. ℟. 2dò. Illa peccata, quæ 1. nec sunt contra Deum immediatè, neque 2. bono communi, nec 3. justitiæ, aut charitati sibi, vel proximo debitæ graviter adversantur, reputari debent ex suo genere venialia. Talia sunt prodigalitas, tenacitas, hypocrisis, simulatio, mendacium, nimia cura, vel etiam neglectus vestium honestarum, ingratitudo, adulatio, inconstantia &c. & alia hujusmodi plura, videnda apud la Croix *lib. 5. n. 205.*

Quæres adhuc 5tò, undènam in dubio sese quis resolvere valeat, vel Confessarius colligere, an pœnitens plenè consentiendo peccaverit mortaliter, an verò defectu consensus & advertentiæ venialiter tantùm deliquerit?

578. ℟. Id colligi posse ac debere à Confessario ex sequentibus capitibus. 1. quidem *defectu sufficientis advertentiæ* venialiter tantùm, aut certè non mortaliter peccâsse censendus est, si dicat, quòd valdè tenuiter, & quasi semidormiens apprehenderit malitiam actûs; vel si dicat, se certè hoc vel illud non fuisse facturum, si apprehendisset tantam malitiam, aut gravem Dei offensam &c. vel denique si fateatur, se vehementissima passione v. g. iræ &c.

ap-

apprehensione, vel etiam distractione fuisse præoccupatum, ita, ut ferè nesciverit, quid ageret. 2dò à fortiori *defectu sufficientis consensus* præsumi potest ac debet, non peccâsse mortaliter, si advertatur esse homo conscientiæ valde timoratæ, ita scilicet, ut nunquam, vel admodum rarò soleat consentire in peccatum mortale: vel si fateatur, quòd erga tale peccatum v. g. pollutionis, semper habeat aversionem, ita, ut, tametsi facilè potuisset eam procurare, certò tamen nunquam fuisset facturus &c. vel si soleat sæpiùs protestari contra quodcunque peccatum grave, aut certè contra illud, quod defacto sese incidisse fatetur &c. Plura hujusmodi indicia semipleni consensus vel insufficientis advertentiæ, ad ea, quæ mox recensuimus, reducibilia videri possunt apud P. Herincx *part. 2. tr. 2. disp. 7. n. 41.* Sporer *tr. 1. proœm. c. 5. sect. 2. n. 12.* & alios passim.

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici de peccato mortali, & veniali in specie.

CASUS PRIMUS.

Titius multùm consternatus & anxius de salute animæ suæ Confessarium alloquitur sequentibus.

minosus est. Neque etiam refert, quòd Titius fateatur, se olim assuetum fuisse pollutionibus voluntariè procurandis, proptereáque videatur dubium, an hujusmodi tactus, etiam in somno facti, non sint voluntarii, saltem in sua causa, id est, in pessima illa consuetudine & habitu vitioso olim contracto.

Contra enim est, quòd Titius fateatur, se illam consuetudinem jam pridem retractâsse immò defacto summopere ab eadem abhorrere: ergo hujuscemodi tactus in somno facti propterea dici nequeunt voluntarii, vel ad culpam imputabiles. Hinc ad illud alterum quæsitum, quidnam scilicet Titio fuerit consulendum à Confessario?

581. ℞. Huic pœnitenti ex rationibus mox allegatis breviter fuisse persuadendum, quòd in his circumstantiis non peccaverit, neque deinceps peccaturus sit, dummodo tamen (quod bene notandum est) quamprimùm è somno excitatus, sibique plenè præsens, consensum illico excludat, nec positivè cooperetur ad promovendum seminis fluxum, sed ad hunc merùm permissivè se habeat. In hunc verò finem vel maximè juvabit eidem consulere 1. ut de die aliquoties, saltem tunc, cùm eidem inciderit cogitatio hujus periculi, conetur illico concipere aversionem ab hac turpitudine. 2. ut ante

ante cubitum contra eandem proteſtetur, ſuúmque corpus, & animam nedum in Sacratiſſima quinque vulnera JEſu Chriſti, ſed etiam patrocinio, ac tutelæ B. Virginis, S. Angeli ſui Cuſtodis, aliorúmque ſuorum Patronorum commendare ſtudeat, tum verò rem totam ſine ſcrupulo Deo relinquat.

At quid (inquies) tenendum de illo, qui ſub conditione duntaxat conſentit in peccatum, quodcunque demum?

℟. Etiam conſenſus conditionatus in peccatum, vel potiùs objectum peccaminoſum, quodcunque demum, peccaminoſus eſt, niſi conditio malitiam excludat. Unde ſecundùm omnes peccat mortaliter is, qui dicit v. g. vellem fornicari, adulterari, furari &c. niſi timerem infamiam inde incurrendam coram hominibus, vel certè coràm Confeſſario. 582.

Ratio eſt; quia, ut de ſe liquet, hujuſcemodi conditiones non excludunt malitiam, ſed ſolam infamiam; & hoc ipsô, quòd hæc ſola à peccato abſterreat, haud obſcurè manifeſtat peccator, quòd ad peccandum actualem & inordinatum affectum portet. Econtra tamen non peccat, qui v. g. die veneris dicit: hodie vellem comedere carnes, niſi ab Eccleſia eſſet prohibitum: hodie non audirem Sacrum, niſi ab Eccleſia eſſet præceptum &c. vel, voto caſtitatis adſtrictus diceret: inirem hodie

matrimonium, nisi obstaret meum votum &c. Ratio horum est: quia, ut perpendenti facile constabit, hujusmodi conditiones excludunt, & abstrahunt omnem malitiam objecti, sin minus realiter, saltem intentionaliter.

583. Nihilominus hæc doctrina limitanda est nonnihil, & intelligenda sic: modò excludatur omnis affectus & complacentia de objecto, quando hoc intrinsecè malum est. Nam qui v. g. de fornicatione carnaliter sibi complacens dicit: nisi fornicatio esset prohibita, corrumperem hanc puellam &c. vel qui dicit: si hæc esset mea Uxor, hodie eam cognoscerem &c. portando scilicet actualem affectum carnalem, procul dubio peccat; esto enim supponatur excludere, nolle ipsum concubitum velut illicitum, non tamen excludit actualem complacentiam & delectationem morosam de concubitu, quæ utique hic & nunc illicita, immò mortaliter peccaminosa est, prout sapienter advertit Henno *tr. de pecc. act. disp. 1. q. 3. a. 2. conclus. 3. n. 1.* Videatur de hoc Sporer *tr. 1. proœm. c. 6. n. 35. & seqq.*

CASUS SECUNDUS.

SEmpronia non rarò cum suo sponso familiariter conversari assuevit, at sine omni sinistra

ſtra vel mala intentione: quia tamen ex hujusmodi converſatione jam ſæpiùs paſſa ſuit ſtimulos carnis, eò vel maximè, quòd ſubinde de futuro ſtatu & negotio conjugali diſcurrere cœperint: immò verò aliquoties ex modo diſcurrendi, aliiſque geſtibus ſponſi, præſertim verò ex oſculis ab eodem ſibi intentatis ſatis liquidè collegit, eum pariter flammis venereis actu ſuccenſum; hinc vehementer angitur in ſua conſcientia: partim quia ex ulteriori converſatione, præſertim ſub crepuſculo (uti hactenus aſſueverant) continuanda, timet graviorem lapſum & offenſam Dei; partim verò quia metuit, ne familiaritatem hactenus aſſuetam ſubterfugiendo aut recuſando, gravem offenſam ſui ſponſi incurrat, immò ne ab eodem, non ſine graviori periculo fortunæ ex matrimonio tam favorabili ſibi arridentis, repudietur. Quærit proin, an in his circumſtantiis tutâ conſcientia poſſit continuare familiaritatem illam hactenus aſſuetam? Quid judicii?

℟. ad hunc caſum verè, immò nimis practicum, Semproniam non poſſe tutâ conſcientia protinus continuare dictam familiaritatem cum ſuo ſponſo. Ratio eſt, quia tametſi hæc converſatio aut collocutio ex parte Semproniæ hactenus ſemper contigerit abſque malo fine, & intra terminos honeſtatis, nihilominus ſi bene ponderare velimus circumſtantias hujus caſus, hinc 584

personarum libidine ardentium, illinc temporis, scilicet crepusculi, utpote aptissimi ad hujusmodi impudicitias exercendas *&c.* & alias plures in hac specie facti recensitas, quisque prudentum facilè colliget, Semproniam ex ulteriori conversatione sese exposituram certo periculo, & quidem proximo, formaliter peccandi, id est, consentiendi, sin minùs in ipsam copulam, saltem in delectationem veneream, ex conversatione, osculis &c. captandam, aut certè cooperabitur peccatis sui Sponsi, quippe quem advertit ex tali conversatione flammis venereis succendi &c. atqui non licet se exponere periculo formaliter peccandi; nam qui voluntariè vult tale periculum, meritò præsumitur velle peccatum juxta illud *Eccli. 3. Qui amat periculum, peribit in illo.* Qua de causa Innocentius XI. justissimè damnavit sequentes propositiones, è quibus prior *n. 62.* ita sonat: *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.* posterior *n. 63.* sic habet: *licitum est, quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali, nostro, vel proximi.*

At, inquies, hoc periculum formaliter peccandi ex parte Semproniæ non est certum, sed probabile duntaxat: atqui juxta P. Gobat, Sporer & alios plures haud illicitum

licitum est, sese exponere periculo probabili, ubi suppetit rationabilis causa, veluti contingit in nostro casu : ergo Sempronia non peccat &c.

℞. Negando Majorem ; nam in hoc casu periculum formaliter peccandi nedum est probabile, sed omnino certum, esto lapsus ipse, seu consensus in peccatum certus non sit. Ferè, quemadmodum si conversareris cum pestifero, periculum infectionis foret nedum probabile, sed omnino certum, licèt certum non sit, quòd ex tali conversatione sis inficiendus, & moriturus. 585.

Et quis, amabo! si tamen rem lumine fidei & sanæ rationis, uti par est, considerare velimus, quis, inquam, non videat, periculum illud animæ, quod ex tali conversatione Semproniæ imminet, longè majus esse, & hôc ipso præponendum illi alteri, quod ex fuga hujus conversationis eidem imminere videtur in bonis fortunæ? Profecto si in ullo alio, vel maximè in hoc casu timenda est fraus diabolica, quâ is, nescio quibus coloribus solet delineare ingentia honoris, fortunæ, immò etiam culpæ politicæ, & offensionis humanæ duntaxat pericula, ut horum intuitu hominem eò pertrahat, ne vereatur offendere Deum. Fallitur sanè, quisquis cum offensa Dei nititur conscendere altiorem fortunæ suæ gra-

dum; quia dum hâc via temporale emolumentum quærit, Dei gratia, amicitia, immo etiam benedictione cœlesti excidit.

Quid ergo, inquies, consulendum est Semproniæ: quæ rationabiliter timet, ne subterfugiendo & declinando conversationem hactenus assuetam, repudietur à suo sponso, non sine ingenti fortunæ arridentis discrimine & jactura?

586. ℞. A Confessario in hoc casu eò conandum esse, ut Semproniæ præprimis exponat & declaret periculum animæ, eidémque demonstret periculum fortunæ huic longè postponendum esse. 2. Singulariter eidem inculcet, ut satagat illud periculum proximum vertere in remotum, ita scilicet, ut si absque graviori offensa, aut discrimine fortunæ suæ nequeat declinare conversationem cum Sponso, saltem fugiat conventicula sub crepusculo, vel tempore nocturno, utpote magis periculosa. 3. Sola non conversetur cum solo. 4. Sæpiùs obfirmet animum contra omnem impudicitiam. 5. Roget etiam sponsum, quatenus velit sibi parcere, & ab omni actu illicito, seu venereo abstinere, ne forte connubium (uti sæpe sæpiùs inter tales fieri assolet) malum sortiatur exitum. Si hæc promittat seriò, procul dubio erit capax absolutionis; nam ex rationabili causa haud illicitum est, se exponere præcisè

peri-

periculo tentationum, aut turpium motuum, ait la Croix *lib. 5. n. 274.* modò absit periculum consensûs: ergo si Sempronia efficaciter adpromittat, quòd velit omni possibili modo declinare occasionem proximam, & consensum in peccatum carnale, potest absolvi, tametsi prævideatur subesse periculum saltem materialiter peccandi. Videantur ea, quæ de hac materia diximus *in Theolog. Sacram. part. 2. Confer. 4. n. 100. & seqq.*

CASUS TERTIUS.

Cajus Sartor suos famulos (quorum quatuor habuit) adstrinxit, ut die Dominica post auditum Sacrum hora integra laborarent, quas etiam ipsemet fideliter adjuvit eo fine, ut pro aliquo Magnate vestem conficerent: quod & factum.

At verò Senior ex illis famulis, ratus se hunc extraordinarium suum laborem nemini gratìs debere, tacitè compensandum duxit; unde etiam insciô suo Magistro aliquid de Segmentis aureis, & argenteis clepsit: quod dum reliqui conservi animadverteruut singuli sequentes exemplum senioris, suas partes clam præsciderunt. Tametsi verò singulorum furta seorsim considerata respectu illius Magnatis non videantur materia sufficiens ad mortale pecca-

quentibus verbis: Pater R. ait: nescio jam juvare meipsum, & quidem in puncto gravissimo, concernente salutem animæ meæ; enim verò (ait idem) *soleo non rarò pollui in somno; immò verò, quod me summopere affligit, & caput rei est, aliquoties jam è somno evigilans animadverti, quòd contactu proprii corporis pollutionem procuraverim, aut certè in proximum ejusdem periculum memet conjecerim: & licèt plenè mihi præsens, & advertens hanc turpitudinem, illicò destiterim, nihilominus aliquoties mihi contigit, ut fluxum seminis ampliùs impedire non potuerim, sed potiùs voluptatem inde consequentem plenè senserim. Nescio planè quò fato hoc mihi eveniat; licèt enim in juventute mea olim aliquoties voluntariè procuraverim pollutionem, modò tamen summopere abhorreo hanc turpitudinem. Quid quæso Reverentia V. censet de statu animæ meæ, vel quid consilii mihi donat? Hactenus Titius. Cui ego existimo*

579. ℟. quòd probabilissimè in hoc casu, & specie facti ne venialiter quidem peccaverit Titius. Ratio est: quia secundùm dicta *n. 567. & 568.* omne peccatum debet esse voluntarium & liberum: at: quod in somno accidit vel fit, nec voluntarium est, nec liberum; tum quia dormientibus ex parte intellectûs deficit consultatio in utramque partem necessariò prærequisita ad plenam & perfectam libertatem; tum etiam, quia

quia ex parte voluntatis deficit expedita facultas, hoc vel illud eligendi, prout bene ex S. Thoma *2. 2. q. 154. art. 5.* probat & demonstrat P. Claudius la Croix *lib. 5. n. 65.* ubi rectè ait, id probari communi consensu omnium hominum, qui aliquid in somno factum non imputant ad culpam, vel pœnam, neque ad meritum, vel demeritum, nisi fortè propter causam ante positam: ergo stante etiam, & non obstante, quòd Titius semetipsum in somno tetigerit, vi hujus tamen in somno æquè parum peccavit, quàm si hominem occidisset in somno. Adde insuper, quòd omne peccatum debeat ita esse positum in arbitrio hominis, ut is valeat illud liberè evitare, & emendationem, seu etiam evitationem illius efficaciter proponere: at Titius nequit efficaciter proponere, quòd nolit deinceps se ipsum tangere in somno, vel contrectando polluere &c. ergo per hoc non peccavit hactenus, nec deinceps peccabit. Profectò hæc ratio mihi videtur nedum palpabilis, sed omnino convincens.

Neque obstat, quòd Titius jam aliquoties sibi plenariè præsens, posteaquàm scilicet evigilavit, senserit voluptatem naturaliter consequentem ad fluxum seminis; nihil inquam obstat; non enim sensus, sed solus consensus in talem voluptatem pecca- 580.

mino-

minosus est. Neque etiam refert, quòd Titius fateatur, se olim assuetum fuisse pollutionibus voluntariè procurandis, proptereáque videatur dubium, an hujusmodi tactus, etiam in somno facti, non sint voluntarii, saltem in sua causa, id est, in pessima illa consuetudine & habitu vitioso olim contracto.

Contra enim est, quòd Titius fateatur, se illam consuetudinem jam pridem retractâsse immò defacto summopere ab eadem abhorrere: ergo hujuscemodi tactus in somno facti propterea dici nequeunt voluntarii, vel ad culpam imputabiles. Hinc ad illud alterum quæsitum, quidnam scilicet Titio fuerit consulendum à Confessario?

581. ℞. Huic pœnitenti ex rationibus mox allegatis breviter fuisse persuadendum, quòd in his circumstantiis non peccaverit, neque deinceps peccaturus sit, dummodo tamen (quod bene notandum est) quamprimùm è somno excitatus, sibique plenè præsens, consensum illico excludat, nec positivè cooperetur ad promovendum seminis fluxum, sed ad hunc merùm permissivè se habeat. In hunc verò finem vel maximè juvabit eidem consulere 1. ut de die aliquoties, saltem tunc, cùm eidem inciderit cogitatio hujus periculi, conetur illico concipere aversionem ab hac turpitudine. 2. ut

ante

ante cubitum contra eandem proteſtetur, ſuúmque corpus, & animam nedum in Sacratiſſima quinque vulnera JEſu Chriſti, ſed eiam patrocinio, ac tutelæ B. Virginis, S. Angeli ſui Cuſtodis, aliorúmque ſuorum Patronorum commendare ſtudeat, tum verò rem totam ſine ſcrupulo Deo relinquat.

At quid (inquies) tenendum de illo, qui ſub conditione duntaxat conſentit in peccatum, quodcunque demum?

℟. Etiam conſenſus conditionatus in 582.
peccatum, vel potiùs objectum peccaminoſum, quodcunque demum, peccaminoſus eſt, niſi conditio malitiam excludat. Unde ſecundùm omnes peccat mortaliter is, qui dicit v. g. vellem fornicari, adulterari, furari &c. niſi timerem infamiam inde incurrendam coram hominibus, vel certè coràm Confeſſario.

Ratio eſt; quia, ut de ſe liquet, hujuſcemodi conditiones non excludunt malitiam, ſed ſolam infamiam; & hoc ipsô, quòd hæc ſola à peccato abſterreat, haud obſcurè manifeſtat peccator, quòd ad peccandum actualem & inordinatum affectum portet. Econtra tamen non peccat, qui v. g. die veneris dicit: hodie vellem comedere carnes, niſi ab Eccleſia eſſet prohibitum: hodie non audirem Sacrum, niſi ab Eccleſia eſſet præceptum &c. vel, voto caſtitatis adſtrictus diceret: inirem hodie

matrimonium, nisi obstaret meum votum &c. Ratio horum est: quia, ut perpendenti facile constabit, hujusmodi conditiones excludunt, & abstrahunt omnem malitiam objecti, sin minus realiter, saltem intentionaliter.

583. Nihilominus hæc doctrina limitanda est nonnihil, & intelligenda sic: modò excludatur omnis affectus & complacentia de objecto, quando hoc intrinsecè malum est. Nam qui v. g. de fornicatione carnaliter sibi complacens dicit: nisi fornicatio esset prohibita, corrumperem hanc puellam &c. vel qui dicit: si hæc esset mea Uxor, hodie eam cognoscerem &c. portando scilicet actualem affectum carnalem, procul dubio peccat; esto enim supponatur excludere, nolle ipsum concubitum velut illicitum, non tamen excludit actualem complacentiam & delectationem morosam de concubitu, quæ utique hic & nunc illicita, immò mortaliter peccaminosa est, prout sapienter advertit Henno *tr. de pecc. act. disp. 1. q. 3. a. 2. conclus. 3. n. 1.* Videatur de hoc Sporer *tr. 1. proœm. c. 6. n. 35. & seqq.*

CASUS SECUNDUS.

Sempronia non rarò cum suo sponso familiariter conversari assuevit, at sine omni sinistra

ſtra vel mala intentione: quia tamen ex hujusmodi converſatione jam ſæpiùs paſſa ſuit ſtimulos carnis, eò vel maximè, quòd ſubinde de futuro ſtatu & negotio conjugali diſcurrere cœperint: immò verò aliquoties ex modo diſcurrendi, aliíſque geſtibus ſponſi, præſertim verò ex oſculis ab eodem ſibi intentatis ſatis liquidè collegit, eum pariter flammis venereis actu ſuccenſum; hinc vehementer angitur in ſua conſcientia: partim quia ex ulteriori converſatione, præſertim ſub crepuſculo (uti hactenus aſſueverant) continuanda, timet graviorem lapſum & offenſam Dei; partim verò quia metuit, ne familiaritatem hactenus aſſuetam ſubterfugiendo aut recuſando, gravem offenſam ſui ſponſi incurrat, immò ne ab eodem, non ſine graviori periculo fortunæ ex matrimonio tam favorabili ſibi arridentis, repudietur. Quærit proin, an in his circumſtantiis tutâ conſcientia poſſit continuare familiaritatem illam hactenus aſſuetam? Quid judicii?

℞. ad hunc caſum verè, immò nimis practicum, Semproniam non poſſe tutâ conſcientia protinus continuare dictam familiaritatem cum ſuo ſponſo. Ratio eſt, quia tametſi hæc converſatio aut collocutio ex parte Semproniæ hactenus ſemper contigerit abſque malo fine, & intra terminos honeſtatis, nihilominus ſi bene ponderare velimus circumſtantias hujus caſus, hinc 584

personarum libidine ardentium, illinc temporis, scilicet crepusculi, utpote aptissimi ad hujusmodi impudicitias exercendas &c. & alias plures in hac specie facti recensitas, quisque prudentum facilè colliget, Semproniam ex ulteriori conversatione sese exposituram certo periculo, & quidem proximo, formaliter peccandi, id est, consentiendi, sin minùs in ipsam copulam, saltem in delectationem veneream, ex conversatione, osculis &c. captandam, aut certè cooperabitur peccatis sui Sponsi, quippe quem advertit ex tali conversatione flammis venereis succendi &c. atqui non licet se exponere periculo formaliter peccandi; nam qui voluntariè vult tale periculum, meritò præsumitur velle peccatum juxta illud *Eccli.* 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Qua de causa Innocentius XI. justissimè damnavit sequentes propositiones, è quibus prior *n.* 62. ita sonat: *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.* posterior *n.* 63. sic habet: *licitum est, quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali, nostro, vel proximi.*

At, inquies, hoc periculum formaliter peccandi ex parte Semproniæ non est certum, sed probabile duntaxat: atqui juxta P. Gobat, Sporer & alios plures haud illicitum

licitum est, sese exponere periculo probabili, ubi suppetit rationabilis causa, veluti contingit in nostro casu: ergo Sempronia non peccat &c.

℞. Negando Majorem; nam in hoc 585. casu periculum formaliter peccandi nedum est probabile, sed omnino certum, esto lapsus ipse, seu consensus in peccatum certus non sit. Ferè, quemadmodum si conversareris cum pestifero, periculum infectionis foret nedum probabile, sed omnino certum, licèt certum non sit, quòd ex tali conversatione sis inficiendus, & moriturus.

Et quis, amabo! si tamen rem lumine fidei & sanæ rationis, uti par est, considerare velimus, quis, inquam, non videat, periculum illud animæ, quod ex tali conversatione Semproniæ imminet, longè majus esse, & hôc ipso præponendum illi alteri, quod ex fuga hujus conversationis eidem imminere videtur in bonis fortunæ? Profectò si in ullo alio, vel maximè in hoc casu timenda est fraus diabolica, quâ is, nescio quibus coloribus solet delineare ingentia honoris, fortunæ, immò etiam culpæ politicæ, & offensionis humanæ duntaxat pericula, ut horum intuitu hominem eò pertrahat, ne vereatur offendere Deum. Fallitur sanè, quisquis cum offensa Dei nititur conscendere altiorem fortunæ suæ gradum,

dum; quia dum hâc via temporale emolumentum quærit, Dei gratia, amicitia, immo etiam benedictione cœlesti excidit.

Quid ergo, inquies, consulendum est Semproniæ: quæ rationabiliter timet, ne subterfugiendo & declinando conversationem hactenus assuetam, repudietur à suo sponso, non sine ingenti fortunæ arridentis discrimine & jactura?

586. ℞. A Confessario in hoc casu eò conandum esse, ut Semproniæ præprimis exponat & declaret periculum animæ, eidémque demonstret periculum fortunæ huic longè postponendum esse. 2. Singulariter eidem inculcet, ut satagat illud periculum proximum vertere in remotum, ita scilicet, ut si absque graviori offensa, aut discrimine fortunæ suæ nequeat declinare conversationem cum Sponso, saltem fugiat conventicula sub crepusculo, vel tempore nocturno, utpote magis periculosa. 3. Sola non converfetur cum solo. 4. Sæpiùs obfirmet animum contra omnem impudicitiam. 5. Roget etiam sponsum, quatenus velit sibi parcere, & ab omni actu illicito, seu venereo abstinere, ne forte connubium (uti sæpe sæpiùs inter tales fieri assolet) malum sortiatur exitum. Si hæc promittat seriò, procul dubio erit capax absolutionis; nam ex rationabili causa haud illicitum est, se exponere præcisè peri-

periculo tentationum, aut turpium motuum, ait la Croix *lib. 5. n. 274.* modò absit periculum consensûs: ergo si Sempronia efficaciter adpromittat, quòd velit omni possibili modo declinare occasionem proximam, & consensum in peccatum carnale, potest absolvi, tametsi prævideatur subesse periculum saltem materialiter peccandi. Videantur ea, quæ de hac materia diximus *in Theolog. Sacram. part. 2. Confer. 4. n. 100. & seqq.*

CASUS TERTIUS.

Cajus Sartor suos famulos (quorum quatuor habuit) adstrinxit, ut die Dominica post auditum Sacrum hora integra laborarent, quas etiam ipsemet fideliter adjuvit eo fine, ut pro aliquo Magnate vestem conficerent: quod & factum.

At verò Senior ex illis famulis, ratus se hunc extraordinarium suum laborem nemini gratìs debere, tacitè compensandum duxit; unde etiam insciô suo Magistro aliquid de Segmentis aureis, & argenteis clepsit: quod dum reliqui conservi animadverteruut singuli sequentes exemplum senioris, suas partes clam præsciderunt. Tametsi verò singulorum furta seorsim considerata respectu illius Magnatis non videantur materia sufficiens ad mortale peccatum,

tum, minimè tamen dubitandum est, quin materia ab omnibus collectivè sumpta, & furtivè ablata, adintegret materiam notabilem, utpote ultra 6. vel 7. florenos sese extendentem. Jam verò ad nostrum propositum dubitare licet 1. an Cajus peccaverit mortaliter adigendo famulos suos ad præfatum laborem servilem per integram horam. 2. An singuli famuli laborando, vel etiam clependo &c. peccàrint venialiter vel verò mortaliter.

587. ℞. ad primum. Cajus non peccavit mortaliter ex eo, quod per integram horam adegerit suos famulos ad laborem die Dominica, esto etiam supponatur id fecisse sine necessitate, modò abfuerit omne Scandalum, vel contemptus formalis præcepti Ecclesiastici &c. Ratio est: quia talis labor ab omnibus simul per integram etiam horam continuatus, non reputatur (secluso Scandalo &c.) gravis, sed levis duntaxat dehonoratio diei Dominicæ. Secus dicendum foret, si Cajus adegisset famulos suos, ut singuli per singulas horas successivè laborarent; quia tunc talis labor servilis, utpote per quinque horas continuatus (& quidem absque necessitate, uti supponitur) in morali prudentum existimatione censetur graviter præjudicare reverentiæ debitæ diei festivo.

Scio quidem, Sanchezium, Bonacin. Castropalaum, Herincx, Illsung, & alios velut

proba-

probabile agnoſcere, hujusmodi Dominum, aut Patrem-familias mandando pluribus ſibi ſubjectis, ut ſucceſſivè per notabile tempus die feſtivo ſerviliter laborent, non peccare, niſi venialiter, eò quòd ſinguli non peccent, niſi venialiter, neque eorum labor coaleſcat in unum moraliter; cenſeo nihilominus oppoſitum de tali mandante eſſe probabiliùs; nam talis labor, utpote continuatus per plures horas ex parte mandantis cenſetur ſaltem coaleſcere: ergo ipſe probabiliùs peccat graviter, quemadmodum graviter peccâſſet, ſi demandâſſet ut ſinguli de ſegmentis aureis, & argenteis aliquid cleperent, eſto ſingulorum furta ſeorſim conſiderata non ſufficerent ad damnum grave inferendum. Plures rationes pro hac opinione videri licet apud Arsdeckin *tom. 2. part. 2. tr. 5. c. 3. §. 1. q. 4.* & la Croix *lib. 3. p. 1. n. 581.*

℟. jam ad 2dum. Si materia ſingulorum 588.
ſeorſim ſumpta non ſit gravis, aut ſufficiens ad grave damnum; eſto tota ſimul ab omnibus ablata ad grave damnum, vel notabilem ſummam conſcendat, probabiliter nullus ex præfatis famulis peccavit mortaliter contra juſtitiam. Ita contra Filliuc. Navarrum, & alios plures tenet Leſſius *lib. 2. de juſt. c. 12. dubit. 9.* Sanchez *lib. 7. mor. c. 21. n. 22.* Tannerus *tom. 3. diſp. 4. q. 6. dub. 9.* aliíque plures, quos ſequitur P. Sporer

tr.1.proœm.c.5.n.49. Ratio est: quia singuli seorsim sumpti non intulerunt grave damnum secundùm se; neque ratione furti ut conjuncti cum furto alterius; quia ut supponitur, nullus vi sui furti exstitit causa, ut alter similiter aliquid cleperet: ergo singuli non peccârunt contra justitiam, nisi venialiter. Secus dicendum foret, si communi consensu & consilio abstulissent illa segmenta aurea & argentea; quia tunc quivis exstitisset causa moralis totius damni illati.

Dices contra hoc. In casu mox relato quilibet ex famulis influxit, & quidem scienter in grave damnum illius Magnatis: at, qui scienter influit in grave damnum proximi, peccat graviter, cum obligatione restituendi: ergo &c.

589. ℞. Distinguendo minor: qui scienter influit, ita ut sit causa moralis totius damni, utputa jussu, consiliô, auxiliô &c. *con.* ita, ut non sit causa moralis totius damni, prout supponitur in hoc casu, *neg. min. cum conseq.* Et licèt fortassis malô exemplo famuli senioris, reliqui juniores fuerint inducti suô modo ad surripiendum suas partes; quia tamen hoc malum exemplum, seu Scandalum quà tale, non fuit contra justitiam, sed potiùs contra charitatem; hinc neque iste peccavit mortaliter contra justitiam; ac per consequens non tenetur sub mortali ad compensationem,

seu

ſeu refuſionem totius damni illati; quandoquidem obligatio reſtituendi non oritur ex læſione ſolius charitatis, veluti diximus *de Reſtitut. Confer.* 1. *n.* 5. & *Confer.* 5. *n.* 127. Videatur Sporer *loc. prox. cit.*

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

COlliges ex hactenus dictis primò, peccatum mortale cum veniali in nonnullis convenire, in multis verò per omnem modum differre; nam in primis conveniunt per hoc, quòd tam mortale, quàm veniale etiam, ſit actus moràliter malus, Deo diſplicens, Eundemque verè offendens, proptereáque dignus pœna à Deo infligenda. 2. conveniunt in eo, quod utrumque velut actus humanus, debeat eſſe voluntarium ac liberum, tametſi major libertas neceſſaria ſit ad mortaliter, quàm ad venialiter peccandum, prout ex dictis *à n.* 568. conſtare debet: prætereo inſuper nonnullas alias convenientias minùs notabiles. Econtra tamen multùm per omnem modum inter ſe differunt, eò vel maximè, quod 1. homo per peccatum mortale ſimpliciter ſeſe avertat à Deo, non item per veniale. 2dò. per prius amittitur gratia Dei, & incurritur reatus pœnæ æternæ, non item per poſterius, veluti animadvertimus 590.

ſuprà

suprà *n. 565.* aliæ plures con- & disconvenientiæ inter utrumque videri possunt apud Reiffenstuel *Theolog. moral. tr.* 3. *dist. 2. n. 3. & 4.*

591. Colliges 2dò, quòd, licèt in illis peccatis, quibus immediatè læditur aliqua perfectio Dei; uti sunt infidelitas, desperatio, blasphemia, vel odium Dei &c. non detur parvitas materiæ; nihilominus hujusmodi peccata aliquando saltem (licèt non frequenter, ob nimis evidentem eorum enormitatem) fieri possunt venialia per accidens; idque ob solam imperfectionem actus, seu indeliberationem, aut nimiam rationis perturbationem. Ratio facilè deducitur ex dictis n. *568.* quia scilicet ad omne peccatum mortale necessariò requiritur plena advertentia, & consensus perfectus, ita, ut si alterutrum deficiat, pariter actus deperdat malitiam formalem peccati mortalis: at minimè dubitandum venit, quin ratio humana in tantùm perturbari valeat, ut hujusmodi actum, vel malitiam actûs non plenariè advertat, prout rectè advertit S. Thomas *1. 2. q. 88. art. 6.* & alii *DD. communiter.* ergo &c.

592. Colliges 3tiò, ad mortale peccatum incurrendum minimè necessum esse, ut materia sit semper in se, & absolutè gravis, sed sufficere, materiam respectivè gravem, id est, respectu finis gravis à Legislatore intenti,

tenti, ad quem talis materia vel simpliciter necessaria est vel certè multùm conducere nata. Ita *ex communi* DD. tenent Castropalao *tr. 2. disp. 2. pu. 7. n. 4.* Laymann *lib. 1. tr. 4. c. 14.* Sporer *tr. 1. c. 5. n. 27.* Qui propterea unanimiter tenent, graviter deliquisse Proto-Parentes nostros comedendo de fructu vetito: graviter item peccaturum Sacerdotem, qui scienter & voluntarie intermitteret mixtionem aquæ modicæ cum vino in SS. Missæ Sacrificio: denique etiam graviter peccaturum Religiosum, qui contra gravem prohibitionem sui Prælati domum v. g. suspectam alicujus sæcularis ingrederetur, vel in tali domo præsumeret bibere vitrum vini, non obstante gravi prohibitione, vel periculo Scandali &c. Ratio est: quia tametsi materiæ mox recensitæ utputa esus pomi, neglectus guttulæ aquæ calici admiscendæ &c. in se revera sint materia levis; nihilominus ratione finis à Deo intenti sunt materia gravis, prout vel inde colligere licet, quòd Deus Protoparentes nostros ob esum pomi vetiti Paradiso expulerit. Videantur dicta superiùs *Confer. 12. n. 327. & seqq.*

Colliges 4tò, peccata venialia, quantumvis multiplicata, *formaliter* nunquam constituere, vel ascendere ad gravitatem peccati mortalis. Ita *Communissimè* DD. Ratio fundamentalis hæc est: quia indivi- 593.

dua

dua ordinis essentialiter inferioris, quantumvis multiplicentur, nunquam possunt attingere ad rationem individui superioris: sit v. g. accidentia quantumvis multiplicata, nunquam fiunt, nec fieri possunt substantia: at peccatum mortale & veniale specie differunt, & illud prius in morali hominum existimatione meritò reputatur ordinis essentialiter superioris: ergo &c. Hinc etiam DD. *communiter* inferunt, propositum plura, immò omnia peccata venialia committendi, vel nullum evitandi, *per se loquendo* non esse mortaliter malum. Ratio est: quia si quis reipsa committeret peccata venialia, quantumcumque demum multiplicata &c. reipsa non peccaret mortaliter, eô ipso, quòd supponatur se continere intra limites peccatorum venialium: ergo à fortiori *saltem per se loquendo* non peccat mortaliter is, qui duntaxat proponit, quòd velit nullum peccatum merè veniale effugere.

594. Dixi tamen primò, quòd peccata venialia quantumvis multiplicata, *formaliter* non constituant peccatum mortale, neque ad hujus gravitatem ascendant; Negari enim minimè potest, quin ob venialia multiplicata possit incurri peccatum mortale, idque toties, quoties materia hujusmodi venialium inter se, vel certè in aliquo effectu moraliter coalescit; pro cujus pleniori notitia,

No-

Notandum hic venit, duplex reperiri 595. genus venialium, unum, quorum materia in morali hominum existimatione quodammodo concrescit, vel inter se, vel in aliquo effectu; alterum, quorum materia non coalescit. Prioris generis sunt v. g. furta levia, præsertim eidem facta, quibus tandem procul dubio infertur grave damnum. Similiter multæ de se leves detractiones graviter præjudicant famæ: multæ leves percussiones aut vulnerationes causant grave damnum corporis: multæ commestiones modicæ præjudicant graviter jejunii præcepto, sicut & multæ comestiones rerum noxiarum, vel immodicæ potationes repetitæ tandem confluunt in non modicum damnum naturæ humanæ. Posterioris verò generis venialia sunt v. g, otiosa verba, mendacia non perniciosa &c. & omnia illa, quæ, sunt circa res præceptas diversis determinatè temporibus, ita, ut cum tempore obligatio finiatur; uti sunt venialia circa auditionem Missæ, horas Canonicas, aut jejunia plurium dierum, quippe quorum obligatio singulis diebus finitur, ita, ut unum non censeatur habere connexionem moralem cum altero, prout jam alibi notavimus, & bene advertit la Croix *l. 5, n. 284.*

Dixi 2dò, propositum committendi 596. quæcumque demum venialia *per se loquendo*

non

non esse mortaliter malum : nam *per accidens* fieri potest, ut tale propositum conscendat gravitatem peccati mortalis; vel quia tale propositum concipiens prævidet, certum aliquod veniale in individuo sibi fore occasionem proximam ad mortale: vel quia advertit, se vi hujus laxitatis sensim diffluere, immò properare ad graviorem lapsum & ruinam spiritualem animæ; vel denique quia vi suæ professionis sese singulariter sub gravi culpa adstrinxit ad sectanda perfectiora &c. Qua de causa Doctores Communissimè tradunt, propositum illud, *nullum scilicet peccatum veniale vitandi*, in Religioso, vel à Religioso conceptum, esse mortaliter peccaminosum; non quidem ea de causa, quòd is nullum veniale velit evitare, aut quodlibet committere, sed quia hoc proponendo convincitur, quòd non velit tendere ad perfectionem Religiosam, ad quam sub mortali peccato vi suæ professionis præsumitur se voluisse adstringere; vel certè quia propterea meritò reputatur contemnere Regulam, seu etiam constitutiones; vel denique, quia talis procul dubio suæ Religioni evaderet petra Scandali, & lapis offensionis. Vid. Sanchez *lib. 6. decalog. c.* 4. *n. 18.* Castropalao ubi suprà *pu. 9.* §. *4. n. 3.* Babenstuber *tr. 2. disp. 3. a. 4. n.* 50. la Croix *lib. 5. n. 288.*

Col-

Colliges ergò, in supposito quod 20. 597.
solidi, vel si mavis, 20. paccii respectu alicujus sint materia gravis, eum, qui successivè aufert 19. semper peccare venialiter (nisi ab initio statim habuisset intentionem graviter damnificandi Dominum) Si tamen postea scienter auferat vigesimum solidum, peccabit mortaliter, non quidem eo ex capite, quòd furtum unius solidi sit mortaliter malum, sed, quia hic ultimus solidus cum prioribus simul conjunctus, conficit materiam gravem, & complet grave damnum proximo inferendum. Unde scienter auferens hunc solidum vigesimum, ipso facto convincitur, voluisse dominum injustè, & gravitèr quidem damnificare, atqui voluntas hæc est mortaliter peccaminosa secundùm omnes: ergo &c.

Dixi rursus: si scienter, id est, haud im- 598.
memor priorum ablationum auferat vigesimum solidum, ita scilicet, ut advertat gravitatem formalem damni inde inferendi; secus enim dicendum foret, si vel 1. nullatenus, nequidem in ultimo furto animadvertisset malitiam gravis peccati, seu etiam damni inferendi: 2. aut si priores solidos, vel saltem partem eorum jamjam restituisset; vel denique si rationabiliter posset præsummere, Dominum jamjam condonasse prio-

ra furta, aut certè non esse graviter invitum respectu hujus furti, vigesimi scilicet solidi; de quo in ordine ad dignoscendam gravitatem peccati (saltem per se loquendo, nisi ipsemet exprimat) pœnitens examinandus est. Videatur la Croix *lib. 5. n. 293.*

Ergonè, inquies, si Titius hodie sese accusavit, quod 19. solidos abstulerit, postea verò etiam vigesimum, vel plures adhuc auferat, non ampliùs peccat graviter, eò, quòd priora furta jamjam detestando in confessione, efficaciter retractaverit?

599. ℞. Negando conseq. Nam qui jam semel complevit materiam notabilem, & graviter damnosam, & hoc non obstante denuo aliquid aufert de novo, quod cum priori materia facit aliquid unum, procul dubio committit novum peccatum mortale; ferè quemadmodum si hodie proximo tuo multa, etsi de se levia vulnera inflixisses, & de hoc efficaciter doluisses, postea verò aliud vulnus, utut de se leve, ex quo eum graviter infirmatum, aut damnificatum iri animadverteres, denuo infligas, procul dubio graviter peccabis, non obstante priori dolore, vel retractatione: sicut enim retractatio prior non impedit, quin posterius vulnus compleat grave damnum in bono corporis, vel vitæ; ita pariter retractatio, aut sola detestatio priorum ab-

latio

lationum minimè impedit, quin illud posterius furtum compleat, seu etiam augeat grave damnum in bonis fortunæ.

Cæterùm an talis semper committat novum peccatum à priori numericè distinctum, an verò idem numerô peccatum duntaxat aggravet, poterit de facili colligi ex dictis suprà *n. 545. & seqq.* Videri etiam potest de hoc la Croix *l. cit. n. 294.* vel *lib. 3. pu. 1. n. 1007.*

CONFERENTIA VIGESIMA PRIMA.

De Superbia, & Avaritia.

SUMMARIUM.

600. Dantur septem peccata capitalia, scilicet superbia, avaritia &c.
601. Superbia est inordinatus appetitus propriæ excellentiæ suprà alios &c.
602. Superbia completa, & perfecta per se loquendo est mortaliter peccaminosa;
603. Imperfecta autem de se non excedit gravitatem peccati venialis.

604. Enumerantur breviter undecim filiæ superbiæ;

605. Quæ, licèt de se non videantur excedere limites peccati venialis; nihilominus non rarò conscendunt gravitatem peccati mortalis.

606. Recensentur breviter nonnulla remedia generalia contra superbiam.

607. Avaritia consistit in appetitu inordinato habendi;

608. Quæ quatenus præcisè opponitur virtuti liberalitatis, non excedit limites peccati venialis.

609. Recensentur breviter septem filiæ Avaritiæ.

610. Præscribuntur media contra avaritiam.

611. Resolvitur Casus I. cujusdam militis emeriti, ambientis reliquis suis Commilitonibus præfici, & ad altiora promoveri.

612. Qui tamen pessimè sese solet jactitare, & gloriari de suis vitiis, olim in statu militari commissis.

613. Hujusmodi jactantia vana subinde quidem, sed admodum rarò fieri solet absque peccato gravi.

614. Resolvitur Casus II. de quodam Mercatore avarissimo, qui alterius litteras subdolè apertas legit, eidémque propterea ingens lucrum surripuit. Hinc

615. Obligandus est ad restitutionem & refusionem damni.

616. Aperiens litteras, quas in suî præjudicium, vel damnum scriptas probabiliter & fundatè existimat, per se loquendo non peccat.

617.

617. An, vel quomodo peccet subditus Religiosus aperiens litteras alterius, ad Superiorem majorem directas?
618. Resolvitur Casus III. de quodam Viro ditissimo simul & avarissimo, qui ne micam quidem panis assueverat dare pauperibus.
619. Occurritur cuidam instantiæ, vel potiùs frigidæ excusationi, quam avari communiter solent prætendere.
620. Homines rudiores ratione superbiæ rariùs solent peccare mortaliter; bene tamen subinde ratione avaritiæ.
621. Jactitans se cum complacentia de aliquo gravi crimine commisso, committit duplex peccatum, necessariò exprimendum in confessione.
622. Idque verum est, sive sese jactaverit de crimine vero, sive de falso.

§. I.

Præmittuntur, & breviter resolvuntur Quæsita scitu necessaria ad debitè resolvendos Casus practicos de Superbia, & Avaritia.

QUæres primò, quot sint peccata capitalia?

℟. Sunt septem, scilicet 1. Superbia. 600.
2. Avaritia. 3. Luxuria. 4. Ira. 5. Gula. 6. Invidia. 7. Acedia. Ita *communissimè DD.* nominatim D. Gregorius *lib. 31. moral. c. 31.* Non abs ratione autem appel-

lari solent peccata capitalia; eò, quòd ex his velut quibusdam fontibus & capitibus soleant profluere alia quam plurima vitia, veluti patebit ex dicendis proximè. Et hoc de Superbia ceu primo peccato capitali innuit Propheta Tobias *c. 4.* ubi ait: *in ipsa* (superbia scilicet) *initium sumpsit omnis perditio.* Superbia scilicet & Angelos apostatare, & Protoparentes nostros è Paradiso exulare fecit, prout ex Sacris paginis abundè constat.

Quæres 2dò, quid sit Superbia, & quale peccatum?

601. ℞. ad primum. Superbia est inordinatus appetitus propriæ excellentiæ super alios. Ita *cum communissima DD.* tenent Mastrius *Theolog. moral. disp. 15. n. 137.* Et Sporer *tr. 1. Theolog. decalog. c. 7. n. 64.* Dicitur autem appetitus inordinatus; nam appetitus ordinatus cujuscunque demum rei, eô ipso quòd supponatur esse talis, nequit esse peccaminosus. Dicitur 2. propriæ excellentiæ *suprà alios*; enimverò in hoc propriissimè fundatur, & dignoscitur natura superbiæ, quòd scilicet superbientem faciat sese super alios extollere, aut certè inordinatè ambire, vel desiderare suprà alios extolli; quô fit, ut superbus alios soleat suô modo contemnere, & longè infrà se positos reputare, prout vel ex ipso vocabulo *superbire* datur haud obscurè intelligi, quippe

pe quod interpretatum idem ſonat, ac *ſuper* alios *ire*. Hinc tametſi is, qui in propriis talentis, donis, vel gratiis ſibi inordinatè complaceat, ſine reſpectu tamen, vel potiùs deſpectu aliorum, quibus præferri, aut certè major videri ambit, poſſit delinquere, ut de ſe clarum eſt, non tamen dici poteſt ſuperbus propriè loquendo, ſed impropriè duntaxat; licèt hæc inordinata complacentia (quam Scotus, & alii DD. non immeritò vocant Philautiam, id eſt, quandam quaſi luxuriam ſpiritualem) plerúmque ſoleat inclinare, & proximè diſponere ad ſuperbiam formalem, prout nedum Caſus Luciferi, ſed etiam aliorum multorum nos docent.

℞. jam ad 2dum. Superbia completa, & 602. perfecta, id eſt, illa, vi cujus aliquis ita vult excellere, ut nec Deo, neque aliis Superioribus, eorumvè legibus velit ſubjici, eſt peccatum ex genere ſuo mortale. Ita *omnes*. Ratio eſt: quia hoc vitium, ut de ſe liquet, involvit maximam deordinationem, vi cujus homo, quantumvis viliſſimus terræ vermiculus, abjectâ DEI ipſius, aliorúmque DEI locô præcipientium regula, vult eſſe ſuis juris, ſuúmque, ut ita dicunt, capricium ſequi. Hac de cauſa Doctor Gentium Rom. 1. ſuperbos ait, *dignos eſſe morte*. Et Jacob. *c. 4. v. 6. DEus* dicitur *ſuperbis reſiſtere*. Videatur de hoc S. Bonavent. *in*

diata salutis tit. 1. c. 3. ubi hoc vitium graphicè depingit.

603. Dixi tamen, *superbiam completam, & perfectam* esse mortaliter peccaminosam &c. Nam superbia imperfecta duntaxat, id est, illa, quâ quis in sua duntaxat opinione sese magnificit &c. licèt non detrectet obedientiam Deo, aliisve Superioribus debitam, non est, nisi peccatum veniale; esto enim in hoc aliqua, non tamen adeò gravis deordinatio apparet, veluti communiter fatentur Doctores hactenus allegati. Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 3. dist. 3. n. 4.*

Quæres 3tiò, quænam sint filiæ Superbiæ?

604. ℞. Sunt undecim sequentes, scilicet 1. *Præsumptio;* vi cujus superbus animô elatô præsumit obtinere aliquid temerè, id est, tale, quod est supra suas vires. 2. *Ambitio*, id est, inordinata cupiditas dignitatis, & honoris indebiti, vel debitô majoris. 3. *Vana gloria*, hoc est, inordinata delectatio humanæ laudis, vel vana cupiditas æstimationis propriæ excellentiæ, sive veræ, sive fictæ, seu imaginariæ. 4. *Jactantia*, quâ scilicet quis sese extollit, dicendo de se aliquid supra se, utputa, quòd sit nobilis, dives, doctus, vir tanti vel tanti meriti &c. 5. *Hypocrisis*, quâ Superbus se justum simulat; vel justiorem, quàm à parte rei est. 6. *Inobedientia*, quâ Superbus dedignatur aliis subesse, proptereáque solet contemnere autho-

authoritatem præcipientis, certè eandem parvi pendere. 7. *Pertinacia*, vi cujus superbus nimis tenaciter adhæret suo judicio, vel opinioni, nolens cedere meliori sententiæ, aut saniori consilio. 8. *Curiositas*, quâ superbi assolent intendere altioribus studiis, statum suum & capacitatem transcendentibus. 9. *Ingratitudo*, vi cujus beneficia accepta parvi pendere, vel contemnere, aut certè oblivioni dare assueverunt. 10. *Arrogantia*, per quam Superbus sibi attribuit, quod non habet. 11. Tandem *Discordia*, seu voluntatum divisio; inter superbos enim semper solent esse jurgia. Videatur Clericatus *decis. miscellan. decis. 136. n. 6.* ubi plura adhuc mala ex Superbia oriri nata recenset.

Quocirca tamen illud animadvertendum reor, quòd, tametsi peccata mox recensita, velut quidam partus infausti pessimæ Matris, de se non videantur excedere limites peccati venialis; nihilominus non raro, & fortassis sæpiùs, quàm par est, evadant peccata mortalia per accidens, idque vel ratione materiæ gravis, vel ratione finis mali, vel denique ratione damni; ut si quis præsumeret agere officium medici spiritualis, vel corporalis; aut advocati &c. cum gravi detrimento sui Clientis &c. Vel si quis inordinatè ambiat beneficium, cum præviso gravi damno, proximo propterea infe- 605.

 rendo,

rendo, prout bene advertunt Doctores communiter, nominatim Reiffenstuel *Theolog. mor. tr. 3. dist. 3. n. 7. & 8.* item Henno *tr. de peccat. act. disp. 4. q. 1. concl. 3.* Et ampliùs constabit ex resolutione Casuum.

Quæres 4tò, quænam dentur, aut præscribenda sint remedia contra superbiam?

606. ℞. in primis generaliter loquendo omnia illa remedia pugnare contra superbiam, quæ fovent humilitatem, proptereàque à Confessario haud inconvenienter, proportionatè tamen ad conditionem, statum, ac dispositionem pœnitentis posse præscribi. Præcipuè tamen juvabunt sequentia tria à Doctore Angelico *2. 2. q. 162. art. 6. ad 1.* præscripta, ad quæ cætera, ab aliis Doctoribus fusiùs assignata, haud difficulter reduci poterunt: primò scilicet jubeatur superbus considerare, & sæpiùs ac seriosè quidem considerare illud *Ecclesiastici* 10. *quid superbis terra, & cinis?* 2. Jubeatur etiam pensare magnitudinem Excellentiæ Divinæ, juxta illud *Job. 15. quid tumet contra Deum spiritus tuus?* 3. denique juvabit considerare fragilitatem, miserias, & defectuositates proprias juxta illud, *Psalm. 138. Imperfectum meum viderunt oculi tui.* Plura adhuc alia videri possunt apud Henno *loc. cit. conclus. 6.* Et apud Ludovicum Granatens. *part. 2. lib. 2. c. 4.*

Quæ-

Quæres 5. quid sit avaritia, & quale peccatum?

℞. Avaritia est inordinatus appetitus habendi, bona scilicet temporalia, utputa pecunias, possessiones, aliasvè divitias. Ita *DD. communissimè.* Dicitur autem: appetitus *inordinatus &c.* Nam ordinatè appetere divitias, utpote ad vitam honestè, & conformiter suo statui traducendam, ad proles debitè educandas, vel familiam conservandam &c. non est peccatum, quin potiùs multùm conveniens æquitati naturali, modò cor & animus iisdem non affigatur cum offensa Dei juxta monitum Regii Psaltis *Psalm. 61. divitiæ, si affluant, nolite cor apponere.* 607.

℞ jam ad 2dum. Avaritia in quantum opponitur virtuti liberalitatis, est peccatum ex suo genere veniale duntaxat, juxta *communem DD.* apud Sporer *tr. 1. c. 7. n. 65.* Ratio est: quia excessus in re de se indifferenti ex suo genere non est, nisi venialiter peccaminosus: atqui avaritia, in quantum præcisè opponitur virtuti liberalitatis, est talis excessus: ergo &c. 608.

Fatendum nihilominus est, quòd Avaritia sæpiùs evadat mortaliter peccaminosa, saltem per accidens, quando scilicet jungitur cum gravi læsione justitiæ, aut charitatis proximo debitæ, id est, quando avarus ob nimium appetitum divitiarum non

ve-

veretur invadere alienum, aut illud detinere injustè, vel non restituere &c. Vel denique, quando ob nimium amorem divitiarum suarum renuit succurrere proximo, in extrema, vel certè gravi necessitate constituto. Unô verbo: quando Avarus eò deflectit, ut in suis divitiis & bonis temporalibus quasi ponat ultimum suum finem, ita, ut sit paratus quamlibet Dei legem violare, modò valeat acquirere bona temporalia, vel quomodocunque demum adepta non ampliùs cogatur expendere, prout reipsa à multis fieri amat, juxta illud Christi Domini effatum apud *Matth.* 19. 6. *quàm difficile est, confidentes in pecuniis in Regnum Dei introire! facilius est, Camelum per foramen acûs transire, quàm divitem intrare in Regnum* Dei. Et Apostolus *ad Colos.* 3. *avaritiam idolorum servitutem appellat*; quâ de re egregiè scribit Innocentius III. *lib. de vilitate conditionis hum.* videndus apud nostrum Henno *l. cit. q.* 2. *conclus.* 2.

Quæres 6tò, quænam, & quot sint filiæ Avaritiæ?

609. R. Sunt septem sequentes. 1. Proditio. 2. Fraus. 3. Fallacia. 4. Perjurium. 5. Inquietudo. 6. Violatio. 7. Obduratio cordis contra misericordiam. Ita S. Gregorius *lib.* 31. *mor. c.* 31. quem alii Doctores *communiter* sequuntur. Rationem horum sapienter reddit P. Reiffenstuel ubi supra

prà *tr. 3. dist. 3. n.* 15. Avarus, inquit, excedit in duobus, videlicet in *retinendo*, & in *aquirendo:* nimius affectus retinendi parit obdurationem cordis erga miseros, & egenos: nimius autem affectus acquirendi, parit animi inquietudinem, & inducit ad reliqua peccata mox recensita. Videatur Doctor *loc. cit.*

Quæres denique 7timò, quænam remedia avaro sint præscribenda à Confessario?

℞. Haud inconvenienter (servata tamen proportione & conditione statuum, vel potiùs pœnitentium) præscribi possunt sequentia, scilicet 1. jubeatur considerare caducitatem bonorum temporalium, quæ plerùmque non acquiruntur sine magno labore, majori sollicitudine custodiuntur, & nihilominus in morte debent derelinqui hæredibus, sæpe sæpiùs ingratis &c. 2. Jubeatur considerare damna, & pericula ex avaritia, seu nimio affectu bonorum temporalium sibi imminentia, scilicet quòd per hujusmodi tenacitatem omnibus hominidus sese reddat exosum, & abominabilem &c. 3. Juvabit considerare bona, quæ ex moderata, & christianæ charitati accommoda (plus enim de jure non exigitur) liberalitate, & communicatione bonorum temporalium sibi sint obventura in altera vita &c. 4. Proderit considerare paupertatem Christi, qui, ut pretium paupertatis 610.

nos

vit, immò potuit mediis de se honestis, ac licitis eam procurare, prout nemo prudentum facilè dubitabit; eò præsertim, quòd in omni statu nedum Civili, verùm etiam Ecclesiastico passim id fieri videamus. Esto fortassis hujusmodi homines, proprio amore excæcati, sibi videantur capaces & digni ad talia officia, ad quæ revera prorsus inepti, & inhabiles sunt.

612. ℞. ad 2dum. Titius per se loquendo graviter peccat enarrando hujusmodi facta Scandalosa, & peccaminosa. Ratio est: quia, ut ex ipsa specie facti liquet, solet gloriari de talibus, de quibus revera deberet potiùs coram homine prudente & christiano erubescere, tales autem acriter reprehendit Spiritus Sanctus, velut *qui lætantur, cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis: quorum via perversa sunt, & infames gressus eorum. Proverb. c. 2. vers. 14. & 15.* Accédit insuper, quòd similes discursus nati sint, aliis audientibus præbere Scandalum, & pessimæ imitationis exemplum: hujuscemodi autem hominibus expediret, ut *suspendatur mola asinaria in collo eorum, & demergerentur in profundum maris*, juxta infallibile effatum Christi Domini *Matth. 18. vers. 7. & 8.* ubi talibus intentatur *væ!* quod est signum gravis offensionis seu peccati mortalis, juxta dicta superiùs *n. 576. & Communissimam Theologorum.*

Liquet

Liquet proin, quòd Confessarius talem pœnitentem seriò debeat dehortari, ac monere, quatenus deinceps velit à similibus discursibus abstinere, ne aliis præbeat scandalum, aut complacendo de similibus Deum de novo graviter offendat. Videatur Busenbaum apud la Croix *l. 5. n. 298.*

Dixi etiam. Titium *per se loquendo peccare* 613.
graviter &c. ut innuerem, subinde (etsi procul dubio rariùs) ab hujusmodi vaniloquis & carnalibus hominibus similia enarrari absque peccato gravi; idque propterea; vel quia non apprehendunt malitiam; vel quia nullum advertunt periculum Scandali; vel denique, quia non intendunt se jactitare de operibus malis quà talibus, seu quatenus erant peccaminosa, sed potiùs de sua fortitudine, ingenio, dexteritate, vel etiam humana fragilitate in similibus monstratis; quod secluso Scandalo aut malo exemplo, vel omni, vel certè gravi culpa vacat, prout bene animadvertunt Sanchez *lib. 1. moral. c. 3. n.* 12. Sporer *part. 1. proœm. c. 6. n. 45.* & la Croix *ubi suprà n. 299.*

CASUS SECUNDUS.

SEmpronius Mercator non minùs avarus & lucri cupidus, quàm opulentus, alterius cujusdam litteras subdolè intercepit & aperuit,

diata salutis tit. 1. c. 3. ubi hoc vitium graphicè depingit.

603. Dixi tamen, *superbiam completam, & perfectam* esse mortaliter peccaminosam &c. Nam superbia imperfecta duntaxat, id est, illa, quâ quis in sua duntaxat opinione sese magnificat &c. licèt non detrectet obedientiam Deo, aliisve Superioribus debitam, non est, nisi peccatum veniale; esto enim in hoc aliqua, non tamen adeò gravis deordinatio apparet, veluti communiter fatentur Doctores hactenus allegati. Reiffenstuel *Theol. mor. tr. 3. dist. 3. n. 4.*

Quæres 3tiò, quænam sint filiæ Superbiæ?

604. ℞. Sunt undecim sequentes, scilicet 1. *Præsumptio;* vi cujus superbus animô elatô præsumit obtinere aliquid temerè, id est, tale, quod est supra suas vires. 2. *Ambitio*, id est, inordinata cupiditas dignitatis, & honoris indebiti, vel debitô majoris. 3. *Vana gloria*, hoc est, inordinata delectatio humanæ laudis, vel vana cupiditas æstimationis propriæ excellentiæ, sive veræ, sive fictæ, seu imaginariæ. 4. *Jactantia*, quâ scilicet quis sese extollit, dicendo de se aliquid supra se, utputa, quòd sit nobilis, dives, doctus, vir tanti vel tanti meriti &c. 5. *Hypocrisis*, quâ Superbus se justum simulat; vel justiorem, quàm à parte rei est. 6. *Inobedientia*, quâ Superbus dedignatur aliis subesse, proptereáque solet contemnere autho-

authoritatem præcipientis, certè eandem parvi pendere. 7. *Pertinacia*, vi cujus superbus nimis tenaciter adhæret suo judicio, vel opinioni, nolens cedere meliori sententiæ, aut saniori consilio. 8. *Curiositas*, quâ superbi assolent intendere altioribus studiis, statum suum & capacitatem transcendentibus. 9. *Ingratitudo*, vi cujus beneficia accepta parvi pendere, vel contemnere, aut certè oblivioni dare assueverunt. 10. *Arrogantia*, per quam Superbus sibi attribuit, quod non habet. 11. Tandem *Discordia*, seu voluntatum divisio; inter superbos enim semper solent esse jurgia. Videatur Clericatus *decis. miscellan. decis. 136. n. 6.* ubi plura adhuc mala ex Superbia oriri nata recenset.

Quocirca tamen illud animadvertendum 605.
reor, quòd, tametsi peccata mox recensita, velut quidam partus infausti pessimæ Matris, de se non videantur excedere limites peccati venialis; nihilominus non rarò, & fortassis sæpiùs, quàm par est, evadant peccata mortalia per accidens, ídque vel ratione materiæ gravis, vel ratione finis mali, vel denique ratione damni; ut si quis præsumeret agere officium medici spiritualis, vel corporalis; aut advocati &c. cum gravi detrimentó sui Clientis &c. Vel si quis inordinatè ambiat beneficium, cum præviso gravi damno, proximo propterea infe-

rendo, prout bene advertunt Doctores communiter, nominatim Reiffenstuel *Theolog. mor. tr. 3. dist. 3. n. 7. & 8.* item Henno *tr. de peccat. act. disp. 4. q. 1. concl. 3.* Et ampliùs constabit ex resolutione Casuum.

Quæres 4tò, quænam dentur, aut præscribenda sint remedia contra superbiam?

606. ℟. in primis generaliter loquendo omnia illa remedia pugnare contra superbiam, quæ fovent humilitatem, proptereáque à Confessario haud inconvenienter, proportionatè tamen ad conditionem, statum, ac dispositionem pœnitentis posse præscribi. Præcipuè tamen juvabunt sequentia tria à Doctore Angelico *2. 2. q. 162. art. 6. ad 1.* præscripta, ad quæ cætera, ab aliis Doctoribus fusiùs assignata, haud difficulter reduci poterunt: primò scilicet jubeatur superbus considerare, & sæpiùs ac seriosè quidem considerare illud *Ecclesiastici* 10. *quid superbis terra, & cinis?* 2. Jubeatur etiam pensare magnitudinem Excellentiæ Divinæ, juxta illud *Job. 15. quid tumet contra Deum spiritus tuus?* 3. denique juvabit considerare fragilitatem, miserias, & defectuositates proprias juxta illud, *Psalm. 138. Imperfectum meum viderunt oculi tui.* Plura adhuc alia videri possunt apud Henno *loc. cit. conclus. 6.* Et apud Ludovicum Granatens. *part. 2. lib. 2. c. 4.*

Quæ-

Quæres 5. quid sit avaritia, & quale peccatum?

℞. Avaritia est inordinatus appetitus habendi, bona scilicet temporalia, utputa pecunias, possessiones, aliasve divitias. Ita *DD. communissimè.* Dicitur autem: appetitus *inordinatus &c.* Nam ordinatè appetere divitias, utpote ad vitam honestè, & conformiter suo statui traducendam; ad proles debitè educandas, vel familiam conservandam &c. non est peccatum, quin potiùs multùm conveniens æquitati naturali, modò cor & animus iisdem non affigatur cum offensa Dei juxta monitum Regii Psaltis *Psalm. 61. divitiæ, si affluant, nolite cor apponere.* 607.

℞ jam ad 2dum. Avaritia in quantum opponitur virtuti liberalitatis, est peccatum ex suo genere veniale duntaxat, juxta *communem DD.* apud Sporer *tr. 1. c. 7. n. 65.* Ratio est: quia excessus in re de se indifferenti ex suo genere non est, nisi venialiter peccaminosus: atqui avaritia, in quantum præcisè opponitur virtuti liberalitatis, est talis excessus: ergo &c. 608.

Fatendum nihilominus est, quòd Avaritia sæpiùs evadat mortaliter peccaminosa, saltem per accidens, quando scilicet jungitur cum gravi læsione justitiæ, aut charitatis proximo debitæ, id est, quando avarus ob nimium appetitum divitiarum non ve-

prà *tr. 3. dist. 3. n.* 15. Avarus, inquit, excedit in duobus, videlicet in *retinendo*, & in *aquirendo:* nimius affectus retinendi parit obdurationem cordis erga miseros, & egenos: nimius autem affectus acquirendi, parit animi inquietudinem, & inducit ad reliqua peccata mox recensita. Videatur Doctor *loc. cit.*

Quæres denique 7timò, quænam remedia avaro sint præscribenda à Confessario?

610. ℞. Haud inconvenienter (servata tamen proportione & conditione statuum, vel potiùs pœnitentium) præscribi possunt sequentia, scilicet 1. jubeatur considerare caducitatem bonorum temporalium, quæ plerùmque non acquiruntur sine magno labore, majori sollicitudine custodiuntur, & nihilominus in morte debent derelinqui hæredibus, sæpe sæpiùs ingratis &c. 2. Jubeatur considerare damna, & pericula ex avaritia, seu nimio affectu bonorum temporalium sibi imminentia, scilicet quòd per hujusmodi tenacitatem omnibus hominidus sese reddat exosum, & abominabilem &c. 3. Juvabit considerare bona, quæ ex moderata, & christianæ charitati accommoda (plus enim de jure non exigitur) liberalitate, & communicatione bonorum temporalium sibi sint obventura in altera vita &c. 4. Proderit considerare paupertatem Christi, qui, ut pretium paupertatis

nos

nos doceret, ait D. Bernardus, voluit pauperrimus nasci; pauperrimè vixit, & denique pauperrimè, utpote non habens, quo SS. Caput suum reclinaret, pro nobis in cruce obiit. Plura hujusmodi media passim præscribunt alii Doctores, prout videre licet apud Clericatum *loc. mox. cit. decis. 137. n. 10.*

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici circa Superbiam, & Avaritiam.

CASUS PRIMUS.

Titius Veteranus miles, eo tempore, quo Castra secutus fuerat, reliquis suis commilitonibus præfici, vehementer ambiit; eò quòd firmiter sibi persuaserit, se cæteros omnes, tum animi fortitudine, tum etiam belli peritiâ, dexteritate, ac prudentiâ excedere, aut certè nulli esse secundum. Posteaquam autem Minervam minùs sibi faventem longo tempore fuit expertus, tandem eidem valedixit. At verò hodiedum heroica sua facta mirum in modum extollit, & sæpissimè coram aliis gloriari solet 1. quòd frequenter cum aliis sibi similibus duel-

lave-

laverit. 2. quòd nullam prorsus occasionem agendi, seu etiam habendi rem cum altero sexu, cujuscunque demum conditionis fuerint, excluserit, immò verò ex professo quasiverit. 3. Quòd de Deo, rebusvè divinis nihil unquam cogitârit, quin etiam toto illo tempore, quô miles audiit, vix unquam divinis interfuerit, & absolutè nunquam confessus, aut Sacra communione fuerit refectus. Hac; & alia plura, è quibus ne medietas quidem homini prudenti videretur vera, aut verosimilis, Titius continuè quasi, & plenis quidem buccis decantare assolet. Dubitare proin jure meritô licet 1. an, vel qualiter peccaverit ambiendo propriam excellentiam & prafecturam super reliquos Commilitones? 2. an, vel qualiter peccet, narrando illa sua heroica (scilicet) facta?

℞. ad primum. Si Titius revera fuit habilis ad altiora officia publica, ambiendo promotionem, seu etiam præfecturam non peccavit. Ita cum *Communi DD.* Felix Potestas *Exam. Confess. tom.* 1. *part.* 4. *c. 7. n. 3773.* Et ratio hujus est: quia appetere propriam excellentiam, promotionem &c. res est de se prorsus indifferens; quod si fiat ex bono fine, culpâ vacat, & laudabile efficitur. Itaque solus inordinatus appetitus propriæ excellentiæ vitiosus est, & peccaminosus: ergo si Titius fuit re ipsa capax & dignus ulteriori promotione, eandem appetendo nullatenus peccavit, 611.

vit, immò potuit mediis de se honestis, ac licitis eam procurare, prout nemo prudentum facilè dubitabit; eò præsertim, quòd in omni statu nedum Civili, verùm etiam Ecclesiastico passim id fieri videamus. Esto fortassis hujusmodi homines, proprio amore excæcati, sibi videantur capaces & digni ad talia officia, ad quæ revera prorsus inepti, & inhabiles sunt.

612. ℞. ad 2dum. Titius per se loquendo graviter peccat enarrando hujusmodi facta Scandalosa, & peccaminosa. Ratio est: quia, ut ex ipsa specie facti liquet, solet gloriari de talibus, de quibus revera deberet potiùs coram homine prudente & christiano erubescere, tales autem acriter reprehendit Spiritus Sanctus, velut *qui lætantur, cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis: quorum via perversa sunt, & infames gressus eorum. Proverb. c. 2. vers. 14. & 15.* Accedit insuper, quòd similes discursus nati sint, aliis audientibus præbere Scandalum, & pessimæ imitationis exemplum: hujuscemodi autem hominibus expediret, ut *suspendatur mola asinaria in collo eorum, & demergerentur in profundum maris*, juxta infallibile effatum Christi Domini *Matth. 18. vers. 7. & 8.* ubi talibus intentatur *væ*! quod est signum gravis offensionis seu peccati mortalis, juxta dicta superiùs *n. 576.* & *Communissimam Theologorum.*

Liquet

Liquet proin, quòd Confessarius talem pœnitentem seriò debeat dehortari, ac monere, quatenus deinceps velit à similibus discursibus abstinere, ne aliis præbeat scandalum, aut complacendo de similibus Deum de novo graviter offendat. Videatur Busenbaum apud la Croix *l. 5. n. 298.*

Dixi etiam. Titium *per se loquendo peccare graviter &c.* ut innuerem, subinde (etsi procul dubio rariùs) ab hujusmodi vaniloquis & carnalibus hominibus similia enarrari absque peccato gravi; idque propterea; vel quia non apprehendunt malitiam; vel quia nullum advertunt periculum Scandali; vel denique, quia non intendunt se jactitare de operibus malis quà talibus, seu quatenus erant peccaminosa, sed potiùs de sua fortitudine, ingenio, dexteritate, vel etiam humana fragilitate in similibus monstratis; quod secluso Scandalo aut malo exemplo, vel omni, vel certè gravi culpa vacat, prout bene animadvertunt Sanchez *lib. 1. moral. c. 3. n.* 12. Sporer *part. 1. proœm. c. 6. n. 45.* & la Croix *ubi suprà n. 299.* 613.

CASUS SECUNDUS.

SEmpronius Mercator non minùs avarus & lucri cupidus, quàm opulentus, alterius cujusdam litteras subdolè intercepit & aperuit,

quibus certum quoddam mercium genus in permagna quantitate ab alio (uti vocare solent) amico, postulari intellexit; idcirco, ut hoc revera ingens lucrum alteri Mercatori praeriperet absque mora scribendo, amico postulanti suas merces, & quidem diminuto nonnihil pretio obtulit, quô & intentum suum feliciter obtinuit, & alteri satìs notabile & amplum lucrum avaritia duce praeripuit. Quaeritur jam 1. *an Sempronius hoc faciendo peccaverit? & 2dò, an, vel ad qualem restitutionem à Confessario sit obligandus?*

614. ℞. ad primum quaesitum. Sempronius graviter deliquit subdolè aperiendo alterius litteras, eidémque lucrum justum praeripiendo. Ratio est clara: quia hôc modo graviter laesit justitiam cum damno proximi: atqui talis laesio fieri nequit sine gravi peccato, ut de se liquet. Hinc bene docet Laymann *lib. 3. tr. 3. p. 1. c. 4. n. 2.* eum, qui dolosè alterius litteras aperit, & legit cum ipsius injuria vel damno, crimen falsi committere.

615. ℞. jam ad alterum quaesitum breviter ex dictis *in tr. de restit. Confer. 4. n. 97.* Sempronium propterea teneri ad aliquam restitutionem, seu etiam refusionem damni, vel potiùs lucri cessantis: non tamen teneretur resarcire totum lucrum, sed ratam spei duntaxat, quam ille alter habuit ab obtinendum

idem

idem lucrum. Ratio prioris est clara ex dictis *loc. cit.* quisquis enim alterius jus cum damno scienter lædit, tenetur ad refusionem damni, & ad reparationem injuriæ; atqui Sempronius supponitur id fecisse: ergo &c. Ratio autem posterioris inde desumitur: quia injustus damnificator non tenetur restituere ultra illud quantum, quod necessarium est ad introducendam æqualitatem, & compensationem damni: at si restituat alteri pro rata spei, utique fiet æqualitas: quia ut supponitur, ille alter nondum obtinuit lucrum in re, sed tantùm in spe: certum autem est, & omnibus persuasum, quòd lucrum in spe non sit tanti æstimabile, quanti habetur lucrum in re, veluti bene docent Molina *de justit. tom. 3. tr. 2. disp. 727. n. 7.* Sporer *tr. 4. in decalog. c. 2. n. 201. & 210.* ergo &c. Quantum verò rata spei restituendum sit, videri potest *loc. prox. cit. n. 107.*

At quid, inquies, de illo tenendum, qui aperit litteras alterius, eò quòd probabiliter, immò moraliter certò judicet, fuisse scriptas in sui præjudicium aut damnum?

℞. Talem per se loquendo non peccare. 616.
Ratio est: quia hoc non supponitur facere ex avaritia, vel animô decipiendi, seu etiam circumveniendi alterum, illiusvè juri præjudicandi, sed potiùs animô à se avertendi, aut præoccupandi injustum gravamen sibi

imminens: at, cuivis licet de jure naturæ prævertere damnum injustum sibi inferendum à quocunque demum: ergo. Hac de re Laymann *lib. 2. tr. 3. p. 1. c. 4. n. 2.* bene ait: „Interdum autem justa est aperiendi (*litteras scilicet*) causa, etiam invito „eo, ad quem mittuntur, puta, si id fiat jure belli, aut justæ defensionis causâ, contra inimicum insidias molientem, vel si „Prælatus, Paterfamilias &c. suspicentur, „aliquid mali patrandi in litteris contineri. Hactenus Doctor *l. cit.*

617. Dixi tamen, *per se loquendo non peccari* aperiendo aut legendo litteras alienas, de quibus rationabiliter timetur injusta delatio, vel damnum &c. Enimverò Escobar, Peyrinis *de Relig. tom. 1. q. 2. c. 1.* & Diana *part. 3. tr. 6. resolut. 55.* hanc doctrinam limitant in hunc modum, *nisi scilicet apertio talium litterarum specialiter sit interdicta* v. g. vi Instituti Religiosi, prout etiam in nostro S. Ordine per statuta generalia *c. 6. §. 22.* sub pœna reservationis, seu casus reservati interdicitur, *malitiosum impedimentum, aut retardatio, aut apertio litterarum à Superioribus ad inferiores, aut ab inferioribus ad Superiores &c.* His tamen non obstantibus satis probabile existimo, non peccaturum graviter illum, neque propterea incursurum pœnam reservationis, qui, sive subditus sit, sive Superior, moraliter

certus

certus est, in hujusmodi litteris contineri falsam, aut injustam quærelam, propterea que duntaxat illas aperiret, vel retardaret, quatenus injustam infamiam, delationem, aliudve damnum à se avertat. Hujus sanæ opinionis pariter sunt Portel *dub. Regul. V. littera Prælatorum. n. 10.* Molina *t. 4. de justit. disp. 36. n. 6.* Bassæus *V. Casus reservatus. §. 11.* quos refert & sequitur Kerckhove *in statut. gener. c. 6. §. 22. n. 44.* hac ratione: quia talis Religiosus retardando aut aperiendo litteras, utitur defensione jure naturali sibi concessa: atqui hæc defensio vacat culpa, præsertim gravi: ergo nec potest pœna reservationis affici. Unde statuta nostra generalia noluerunt reservationis pœna afficere quodcunque demum, sed *malitiosum duntaxat impedimentum &c.* quale non debet censeri illud, quod fit justæ defensionis causâ. Quocirca tamen bene notari debet id, quod *l. cit.* sapienter advertit Kerckhove, scilicet hujusmodi retardationem, seu etiam apertionem litterarum, non imprudenter, vel passim, sed quàm rarissimè attentandam, aut præsumendam esse, tunc scilicet, quando ex una parte moraliter certò timetur injusta delatio, aut damnum imminens ex hujusmodi litteris, ex altera verò parte illud aliter declinari non potest &c.

CASUS TERTIUS.

VIr quidem ditissimus (quem Cajum baptizare lubet) olim Sanctissimo Patriarchæ nostro Francisco fuerat delatus, quòd, quantumvis opulentus, ob nimiam tamen tenacitatem ne unicam quidem micam fratribus nostris Dei amore soleat dare in eleemosynam. Jussit propterea idem Sanct. noster Patriarcha fratribus suis, satagerent, quocunque demum modô licito â Cajo obtinere Sacram eleemosynam: qua obtenta eandem (panem scilicet in frusta concisum) voluit fratribus apponi in mensa & à singulis pro eodem Benefactore specialiter orari. Et ecce! vixdum oratione ad Deum fusa animus ejusdem divinitùs ita immutatus fuit, ut deinceps sese monstraverit singularissimum Fratrum fautorem & benefactorem. Teste P. Marco de Lysabona part. 1. l. 1. c. 82. vita S. P. Franc. Jam verò ad nostrum propositum juvet disquirere, an Cajus sub tenacitate priùs assueta peccaverit, vel quomodo?

618. ℞. ad hanc speciem facti cum distinctione. Nam si Cajus ob suam avaritiam solis fratribus nostris, non tamen aliis pauperibus necessarium charitatis subsidium denegavit, videtur excusandus saltem ab avaritia graviter mala: quia hôc supposito videtur certum & exploratum, quòd hoc non fece-

fecerit nimio affectu divitiarum, sed potiùs ex alio fine aut aversione erga fratres nostros, charitati potiùs, quàm liberalitati contraria. At verò si Cajus supponatur fuisse ita tenax rerum suarum, ut quantumcunque opulentus, nedum fratribus nostris, sed etiam aliis quibusvis demum pauperibus denegaverit eleemosynam non video, qua ratione à peccato mortali excusari valeat. Duçor hac ratione : quisquis enim tam inordinatum erga divitias vel opes temporales gerit affectum, ut propterea non vereatur prævaricari legem Dei graviter obligantem, procul dubio peccat mortaliter peccato avaritiæ, veluti ex hactenus dictis de facili constare potest; nam reipsa talis homo, quicunque demum sit, convincitur in suis opibus ultimum sibi posuisse finem: at, ex hac suppositione Cajus hoc fecit; qui enim de sibi superfluis non vult succurrere pauperibus in extrema, vel certè gravi necessitate constitutis, graviter impingit in legem Dei : atqui minimè dubitandum est, quin è pauperibus illo tempore, SS. scilicet Patris Francisci, Cajo plures obtigerint, sin minùs extrema, saltem verè gravi necessitate pressi : ergo si supponatur ex nimio bonorum temporalium affectu omnibus ac singulis pauperibus denegâsse charitatis subsidium, absque dubio graviter deliquit. Justè proin

S. Basilius in persona Christi Judicis *hom. 7. variorum argum. ad populum. circa medium* in hujusmodi avaros detonat sequentibus omnino verbis: *non te miseret, misericordiam non invenies: non aperuisti domum tuam,* à Regno Dei excluderis, *non dedisti panem, non vitam recipies æternam.* Videatur Henno noster *tr. de peccat. act. disp. 4. q. 2. concl. 3. n. 2.* vel Clericat. *decis. miscellan. decis. 137. n. 2.*

At inquiet fortassis Cajus, ratio naturalis dictat, prospiciendum potiùs esse bono proprio, filiorum, aut familiæ &c. quàm bono alieno v. g. pauperum, præsertim cùm habeam proles nondum emancipatas &c.

619. ℞. Utique prospiciendum esse bono proprio, liberorum &c. servata tamen charitate proximi, cui in extrema vel certè gravi necessitate constituto tenemur succurrere; minimè tamen cum læsione charitatis fraternæ seu etiam proximi. Nón jubet Deus, ut tibi, prolibus tuis, aut tuæ familiæ necessaria expendas, sed ut de superfluis tuo statui tribuas pauperibus indigentibus, quô facto & tibi & tuis prospicies, utpote promeriturus cœlestem benedictionem, æternámque retributionem, juxta illud infallibile promissum Domini *Luc. 6. vers. 38. date, & dabitur vobis.* Qui rursus apud Matth. *c. 10. v. 42. ait: quicunque potum dederit uni ex minimis istis, ca-*

licem

licem aquæ frigidæ tantùm in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Cæterùm minimè dubitandum est, quin quamplures divites habeant bona, suo statui, sin minùs absolutè, saltem respectivè superflua; qua ratione Innocentius XI. procul dubio *ductus Spiritu S.* damnavit sequentem *n. 12.* propositionem: *vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus superfluum statui, & ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantùm ex superfluo statui.* Verùm ea noscitur avarorum indoles, ut quantumvis bonis omnibus abundent, nihilominus amore temporalium bonorum excæcati, sibi nunquam non videantur minus habere. Hinc rectè ait Clericatus *loc. cit. decis. 137. n. 6. plurimi ab avaritia moventur in retinendo, acquirendovè opes inordinatè; & tamen suis excusationibus vitium hoc tutantur: videlicet: quilibet debet custodire res suas: neminem oportet deserere domus suæ providentiam; & ita à minore usque ad majorem omnes avaritiæ studens &c. Vid. D. l. cit.*

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

COlliges ex hactenus dictis 1mò, homines plebejos saltem, ac rudiores rarò peccare mortaliter ratione superbiæ, esto fortassis non ita rarò ratione avaritiæ. Ra- 620.

tio prioris est: quia in hujusmodi hominibus plebeis de raro contingenti invenitur superbia completa & perfecta; quæ sola, secundùm dicta *n. 602.* est mortaliter peccaminosa. Et licèt non raro hujuscemodi homines, præsertim alterius sexûs, quantumvis de infima plebe, sese accusare soleant, quòd habuerint cogitationes superbas, vel superbierint &c. revera tamen, re meliùs examinata, Confessarius experietur, quòd aliud nihil voluerint dicere, quàm, quòd sese reputaverint aliis meliores, aut majores, sive in divitiis, sive in ornatu vestimentorum, sive denique in aliis, nescio quibus, etiam levissimi momenti crepundiis, ita, ut inter triginta & plures etiam, vix ullus reperiatur, qui superbiendo tam altum conscenderit gradum in sua opinione, ut propterea nec Deo, neque aliis Superioribus à Deo sibi præfixis putaverit esse obediendum. Ratio autem posterioris est: quia etiam inter plebem communem non raro invenire est tales, qui ob nimiam tenacitatem & affectum ad bona temporalia renuunt succurrere aliis in vera necessitate constitutis, aut certè aliis criminibus sese propterea implicant. Unde Clericatus *loc. cit. decis. 137. n. 6.* non sine ratione ait: *pauperes ex avaritia furantur: divites verò fraudant pauperes: mercatores ex avaritia fœnus patrant; Venditor*

tor inſerit fraudem in re, & Emptor in pecuniis &c. Videatur Doctor *l. cit.*

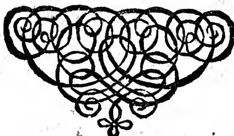
Colliges 3dò, vanos illos gloriatores, 621. qui de peccatis perpetratis ſeſe ineptiſſimè & iniquiſſimè jactitare ſolent, vi hujus jactantiæ, qua ex re peſſima gloriam ſibi comparare attendant; præter ignominiam coram prudentioribus contractam novum inſuper incurrere peccatum. Quin immò, ſi in actu malo olim perpetrato ſibi complacuêre, tenebuntur in confeſſione nedum ſubſtantiam ipſam peccati v. g. luxuriæ, verùm inſuper circumſtantias objecti ſpeciem mutantes exprimere, utputa quòd gloriati ſint v. g. de percuſſione Clerici, vel de concubitu cum conſanguinea aut conjugata.

Ratio eſt: quia hæc complacentia ſumit ſuam ſpecificationem ſeu malitiam ſpecificam ab objecto: ergo ubi objecta ſpecie morali diſtinguuntur, uti revera differt v. g. concubitus cum ſoluta à concubitu cum conſanguinea vel conjugata &c. committuntur peccata ſpecie morali diſtincta, præſertim cùm talis jactator inanis ipsô facto cenſeatur approbare factum infame, & graviter offenſivum Dei, quod, cùm Confeſſarius non aliunde, quàm ex ſola confeſſione pœnitentis intelligere poſſit, fatendum neceſſariò eſt, quòd is teneatur confitendo exprimere circumſtantias mox come-

me-

memoratas. Videantur de hoc dicta *in theologia Sacrament. part. 2. Conferent. 7. n. 168. & seqq.* Vel ea, quæ habet P. Sporer *tr. 1. theolog. decalog. c. 6. n. 45.*

522. Colliges 3tiò, in ordine ad peccatum perinde esse, sive quis se jactet seu glorietur de crimine vero, seu verè commisso, sive de crimine falso. Ratio est: quia gloriando meritò censetur approbare actum malum quâ talem, nisi oppositum aliunde colligi possit: at, sine peccato nemo potest approbare peccatum commissum: ergo. Idipsum dicendum est de iis, qui vel alium laudant de peccato; vel qui audientes alium sese jactitantem de peccato perpetrato, sibi in eodem complacent; vel denique, qui dum de peccato v. g. furti, fornicationisvè &c. à se commisso, ab aliis laudantur, in eodem sibi de novo complacent. Ratio semper manet eadem, veluti rem ponderanti facilè apparebit.

CON-

CONFERENTIA VIGESIMA SECUNDA.

De Luxuria, & Invidia.

SUMMARIUM.

623. Luxuria consistit in appetitu inordinato venereorum.

624. Estque ex suo genere peccatum mortale, meritò inter peccata capitalia recenseri solitum.

625. Enumerantur breviter principales luxuriæ species.

626. Quibus superadditur impudicitia &c. Et

627. Morosa delectatio, consistens in complacentia &c.

628. Quæ communiter distingui solet in rationalem, sensibilem, ac veneream.

629. Explicatur breviter progressus, seu modus, quô homo solet pervenire à delectatione rationali ad sensibilem, & ab hac ad veneream.

630. Quale peccatum sit delectatio morosa, præsertim venerea?

631. Filiæ luxuriæ communiter recensentur octo.

632. Remedia contra luxuriam breviter præscribuntur.

633. Invidia est tristitia de bono proximi &c.

634. Quæ per se loquendo est mortaliter peccaminosa.

635. Filiæ invidiæ reperiuntur quinque.

636. Remedia à Confessario præscribenda contra invidiam, breviter enarrantur.

637. Resolvitur Casus I. cujusdam personæ valde luxuriosæ, quæ post varia media in ordine, ad Sacerdotem seducendum frustra tentata, tandem ab eodem petiit extremam unctionem, eo duntaxat fine, ut ab eodem tangeretur &c.

638. An propterea incurrerit casum reservatum?

639. Et quid, si Sacerdos reservationis immemor eandem absolvisset sine ulteriori indagine in numerum peccatorum?

640. Esto talis persona diversa media tentaverit ex eodem fine, nihilominus minimè dubitandum, quin diversa tum specie, tum numerô etiam distincta peccata commiserit.

641. Resolvitur Casus II. de quodam lascivo Juvene, qui certis quibusnam reliquiis seu particulis de corpore suæ amasiæ obtentis, eandem mirum in modum fascinavit amore venereo.

642. Etiam Amasia easdem reliquias tradendo, licet ex alio fine superstitioso, gravissimè, & multipliciter quidem deliquit.

643. Quænam remedia huic peccatrici à Confessario fuerint præscribenda?

644. Resolvitur Casus III. de quodam Mercatore, qui alteri suo Vicino gravissima mala imprecari assueverat.

645. Hic videtur probabiliùs graviter deliquisse peccato invidiæ.

646. Occurritur cuidam instantiæ in contrarium.

647. In delectatione venerea directè voluntaria non datur parvitas materiæ.

648. Secus tamen probabiliter dici poteſt, ubi talis commotio non eſt, niſi indirectè voluntaria, & quidem ſecluſô periculo conſenſûs.

649. Conjugibus per ſe loquendo haud illicitum eſt delectari de actibus venereis &c.

650. Per accidens tamen in certis quibusdam caſibus etiam ipſi poſſunt peccare delectando de ſimilibus.

651. Neque Viduis de præterita, neque Sponſis de futura copula fas eſt captare delectationem ſenſibilem.

652. Nihilominus licet gaudere de actu malo præterito v. g. pollutionis &c. non quidem quatenus malus, ſeu etiam delectabilis fuit, ſed potiùs de affectu bono (v. g. Sanitatis) inde obtento &c.

653. Qui orta tentatione, & motuum carnalium procella nullô modo reſiſtit, peccat mortaliter;

654. Niſi cauſa rationabilis illum excuſet: & quænam ſint tales?

655. Qui de bono alterius triſtatur ideò præciſè, quòd ipſe tali bono non gaudeat &c. non poteſt dici invidus.

§. I.

Præmittuntur, & breviter reſolvuntur quæſita, ſcitu neceſſaria ad debitè reſolvendos Caſus practicos de Luxuria & Invidia.

QUæres primò, quid ſit Luxuria, & quale peccatum?

℞. ad primum. Luxuria eſt inordinatus 623. appe-

appetitus, vel usus venereorum. Ita *Communissimè DD.* apud Clericatum *decis. miscellan. decis. 138. n. 1.* Rectè autem appellatur *appetitus vel usus inordinatus* venereorum; cùm enim hæc à Deo Auctore naturæ non sint instituta, nisi ad convenientem humani generis propagationem, quæ convenienter fieri nequit, nisi in statu matrimoniali: hinc quisquis extra hunc statum appetit, seu etiam utitur venereis, gravem infert injuriam nedum soli Deo, sed insuper toti generi humano. Unde

624. ℟. jam ad 2dum. Luxuria est ex suo genere peccatum mortale, & meritò computatur inter peccata capitalia. Ita rursus *DD. unanimiter.* Ratio prioris est: quia actus luxuriæ (id est venereus & carnalis, cum commotione spirituum generationi servientium, ut proximè dicetur) extra matrimonium exercitus vel acceptatus &c. opponitur virtuti castitatis, quæ sub mortali prohibet hujusmodi impudicitias extra connubium exercendas, eò præsertim, quòd si semel hujusmodi actus permitterentur procul dubio ingens damnum habituale immineret toti Generi humano; nam quilibet hac delectatione venerea v. g. ex pollutione aut fornicatione simplici captanda contentus, perpetraret nescio quæ nefanda, cæteroquin parum sollicitus de humani generis propagatione, prout Doctores

ctores nostri communiter, & sapienter quidem advertunt: ergo luxuria meritò dicitur ex suo genere peccatum mortale. Ratio autem posterioris de se liquet, nec indiget alia probatione, quàm quotidiana experientia, vi cujus constat, ex luxuria, seu inordinato venereorum appetitu, vel usu innumera quasi alia peccata committi, veluti ex proximè dicendis ampliùs constabit.

Quæres 2dò, quænam sint principales species luxuriæ ut sic?

℞. Sunt sequentes. 1. *fornicatio Simplex.* 625. 2. *adulterium.* 3. *incestus.* 4. *stuprum,* 5. *raptus.* 6. *peccatum contra naturam*, quibus meritò superaddi potest. 7. *Sacrilegium.* Explico breviter singulas species; Vel enim copula carnalis habetur inter duas personas solutas; & est simplex fornicatio. vel 2. inter duas ligatas, vel unam ligatam & alteram solutam, & est respectivè simplex, aut duplex adulterium. 3. si habeatur cum consanguinea vel affine, dicitur incestus. 4. si cum virgine invita, seu oppressa, est stuprum. 5. cum muliere violenter abducta de uno loco in alium ad commodiorem coitum, erit raptus. 6. si fiat cum effusione seminis extra concubitum dicitur pollutio seu etiam mollities, vel intra concubitum quidem, sed cum dispersione ejusdem extra vas &c. & est peccatum contra

naturam. quô etiam reduci debet congressus cum bestia, vel dæmone, & dicitur *bestialitas*, nec non congressus cum persona ejusdem sexûs; & appellatur *Sodomia*, sive dein perfecta, sive imperfecta &c. Denique septimò si peccatum carnale fiat à - vel inter personas Deo consecratas, sive per ordinem Sacrum, sive etiam per votum castitatis; sive denique à laicis, sed in loco Sacro &c. dicitur Sacrilegium carnale. Videantur de his Sporer *tr. 1. in decalog. cap. 7. n. 66.* Matthæucci *lib. 2. Cautel. cap. 28. n. 4.* vel la Croix *l. 6. p. 2. à num. 1022.* ubi hanc materiam fusiùs tractat.

626. Porro mox enumeratis speciebus Luxuriæ accenseri debet impudicitia, quæ, uti sapienter advertit Matthæucci *l. c. n.* 8. versatur circa tactus impudicos, oscula, verba obscæna, & aspectus libidinosos, quæ omnia in personis non conjugatis ob delectationem veneream in eis repertam, & voluntariè quæsitam vel acceptatam meritò reputantur peccata mortalia; tum quia ex his imminet grave damnum, aut præjudicium humano generi, secundùm dicta *n. 624.* tum etiam, quia hujusmodi actus impudici stare nequeunt cum charitate, prout satis clarè innuit Doctor Gentium *1. Cor. 6.* Nam, ut rectè observat Matthæucci *l. 2. c. 28. n. 8.* præfati actus pertinent ad speciem

ciem coitûs, utputa ad quem ex ſua natura diſponunt, ita ſcilicet, ut ſi fiant cum ſoluta, habeant malitiam fornicationis: ſi cum uxorata, malitiam adulterii; ſi cum conſanguinea, malitiam inceſtûs; ſi cum perſona ejusdem ſexûs, malitiam ſodomiæ &c. tametſi ex intentione operantis non ordinentur ad copulam; ſatis enim eſt, quòd ex ſua natura ad eandem ordinentur, velut quædam diſpoſitiones præviæ.

Quæres 3tiò, quid, & quotuplex ſit moroſa delectatio?

℞. ad primum. Moroſa delectatio deſcribi ſolet communiter, quòd ſit *voluntaria complacentia de objecto cogitato, ex gr. de copula carnali &c. absque intentione perficiendi illud opus.* Et in hoc differt à deſiderio; nam qui aliquid deſiderat, ſemper intendit, ſeu etiam nititur illud in effectu aſſequi, ídque tantò efficacius, quò ardentiori deſiderio fertur in illud opus. Illud tamen bene notandum hic venit, quòd moroſa delectatio non dicatur talis à *mora temporis;* certum quippe eſt, quòd etiam fieri poſſit in inſtanti: ſed dicitur moroſa à *mora voluntatis;* dum enim hæc advertit malitiam cogitationis, tunc vel illam cogitationem, ſeu etiam commotionem averſatur &c. & tunc non peccat, ſed potiùs meretur à Deo gloriam; vel non averſa- 627.

tur illam, sed potiùs ulteriùs immoratur cogitando, delectando, seu etiam complacendo, in hujuscemodi objecto, velut intentionaliter sibi præsente &c. & tunc delectatio in primo instanti appellatur morosa, veluti communissimè tradunt DD. Sporer, Reiffenstuel, Matthæucci *l. cit.* Felix Potestas *Exam. Confessar. Tom. 1. p. 2. n. 2268.*

628. ℟. jam ad 2dum. Delectatio morosa ut sic communiter dividi solet in rationalem, & sensibilem. Rationalis consistit in quodam gaudio & complacentia exurgente ex apprehensione cujusdam rei delectabilis v. g. lusûs, potus, commestionis, promotionis &c. Sensibilis autem appellatur illa, quæ ex imaginatione phantastica rei aut actionis delectabilis exurgit in appetitu sensitivo, seu sensualitate; & hæc potest esse vel *merè sensibilis*, vel *sensibilis simul & venerea.* Merè sensibilis dicitur illa, quæ quidem sensum exteriorem movet, sed non allicit ad venerem, uti est delectatio captata ex auditu Musicæ, ex odoratu rosæ &c. Venerea autem dicitur illa, quæ ex apprehensione phantastica alicujus objecti carnaliter delectabilis & allectivi, utputa coitûs &c. consurgere solet in partibus genitalibus ex commotione seminis, vel spirituum generationi servientium, qui spiritus (ait la Croix *l. 5. n. 93.*)

sunt

sunt sanguis subtilis, velut in aërem attenuatus, ideóque facillimè moventur. Dicitur autem hæc delectatio ideò *venerea*, quia à natura ordinata est ad generationem, cui Venerem, tanquam Deam statuêre Ethnici.

Verùm pro meliori intellectu istorum juvabit bene notare progressum, quò à delectatione rationabili, & sensibili deveniri solet ad veneream: id, quòd ferè sequenti modo fieri assolet. 1. voluntas permittit intellectum cogitare de aliquo objecto turpi v.g. copula &c. 2. de copula sic apprehensa & cogitata sibi complacet quodammodo & gaudet, absque ulla commotione venerea. Ex hujusmodi tamen imaginatione seu etiam repræsentatione phantastica. 3. naturaliter solet consequi quædam commotio in appetitu sensitivo, scilicet per commotionem spirituum vitalium circa pectus, vel membra genitalia &c. 4. Voluntas denique consentit, seu etiam permittit appetitum sensitivum ita delectari, eámque delectationem acceptat, approbat, complacet &c. & hoc est delectatio morosa nedum sensibilis, sed etiam venerea. Ex quibus prudens lector facilè noverit distinguere inter delectationem merè rationalem, merè sensibilem, & sensibilem simul, ac veneram. Videatur de hoc Sporer *tr. 1. proœm. c. 6. Sect. 4. n. 22. fin.* vel la Croix *lib. 5. n. 95.* 629.

At, inquies, quale peccatum est delectatio morosa?

630. ℞. 1. Omnis delectatio morosa de re mala est peccaminosa, pro qualitate objecti graviter, vel leviter mali. 2. Delectatio autem morosa venerea, extra statum matrimonialem voluntariè admissa vel captata, semper est peccatum mortale. Ita quoad utramque partem tenent Doctores *communissimè*, prout videre licet apud Sporer *l. cit. n. 23. & 39.* la Croix *cit. n. 96.* & Babenstuber *tr. 2. disp. 3. art. 9. n. 15. & 16.*

Ratio prioris est: quia omnis actus humanus desumit suam bonitatem, vel malitiam per se primò ab objecto, ita scilicet, ut si objectum sit malum, & ut tale cognitum, actus infallibiliter participet ejusdem malitiam juxta dicta *superiùs Confer. 3. n. 61.* atqui delectatio morosa est actus humanus: ergo &c. Ex quo clarè & palpabiliter sequitur, quòd non solùm is, qui de peccato v. g. fornicationis morosè delectatur, graviter peccet contra castitatem, sed etiam ille, qui morosè delectatur de peccato v. g. homicidii injusti, mutilationis, furti &c. peccet graviter respectivè contra virtutem charitatis, seu etiam justitiæ. Ratio autem posterioris est: quia delectatio venerea est causa ordinata ad venerem, immò ex sua natura involvit commotionem

spiri-

ſpirituum genitalium, veluti ex proximè dictis conſtat: atqui hæc commotio voluntariè procurata, vel etiam acceptata ab homine ſoluto, eſt mortalis; cùm ſit gravis deordinatio contra ſanam rationem, & quædam inchoata profuſio ſeminis humani juxta Gallenum: ergo eſt mortaliter mala. Quin etiam illa delectatio, quæ ex apprehenſione rei delectabilis ſeu allectivæ ad venerem in ſola voluntate admittitur deliberatè, juxta *communiſſimam & receptam Doctorum ſententiam* teſte Babenſtuber *l. cit. n. 16.* eſt mortaliter peccaminoſa; eò quòd ſit de ſe nata, immò cauſa proxima motuum libidinoſorum: ergo illam deliberatè admittere, ejusdemvè periculo proximo ſine rationabili cauſa neceſſitatis vel utilitatis ſeſe exponere, meritò reputatur graviter illicitum. Videantur *DD. ll. cit.*

Quæres 4tò, quæ, & quot ſint filiæ luxuriæ?

631. ℞. Communiter à DD. enumerantur octo ſequentes, è quibus priores quatuor ſe tenent ex parte intellectûs, poſteriores verò quatuor ex parte voluntatis. Itaque prima eſt *Cæcitas intellectus* & excæcatio quædam mentis, quia hujuscemodi homines videmus nedum ſua bona temporalia, verùm inſuper bona ſpiritualia animæ, utputa gratiam Dei, famam, & honorem proprium mirum in modum dilapidare. Hac ratione fortaſſis pictores ſolent libidinem expri-

mere coloribus in forma cujusdam pueruli, velatos habentis oculos.

2da est quædam mentis *præcipitatio*, quâ luxuriosi absque consilio vel deliberatione non rarò apprehendunt, quæ vel maximè sunt nociva, & ab omni ratione vel sano judicio aliena, modò putent se consecuturos suum intentum.

3tia filia est, *Inconsideratio* vi cujus luxuriosi minimè solent attendere ad ea, quæ statum suum, & honorem concernunt, immò apprehendunt ea, quæ maximè dedecent, unde & ludibrio; & fabulæ aliis semetipsos reddunt.

4ta Filia est *Inconstantia* animi, vi cujus homo luxuriosus facilè deserit sana proposita vel consilia, & ad pristinum cœnum revertitur, velut sus lota ad volutabrum, aut canis ad vomitum: unde tales peccatores (inquit) Reiffenstuel *theolog. mor. tr.* 3. *dist. n.* 23. sunt difficilis curationis.

5ta est *Amor sui*; nam homo huic vitio subjectus ob captandas voluptates inordinatas seipsum (Deo neglecto) constituit quodammodo finem actionum suarum.

6ta Est *Odium Dei*: lascivus quippe solet nedum à Deo, verùm etiam à rebus divinis, utputa confessione, communione sacra &c. absterreri, & studiosè abstinere, ne fortè cogatur inordinatis, & effrænibus desideriis suis ponere metam.

7tima

7tima est *Affectus præsentis sæculi*; amor quippe voluptatum carnalium usque adeò fascinare solet homines, ut spretis etiam omnibus cœlestibus deliciis & consolationibus spiritualibus (quibus obicem ponunt sectando vitiosas naturæ corruptæ inclinationes) immo neglecta beatitudine audiantur cantare illud *Psal. 113. cœlum Cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum &c.*

8tava denique est *horror futuri sæculi*; luxuriosus enim homo utpote voluptatibus carnis totus quantus immersus, tantò ampliùs timet deserere hoc sæculum, quantò magis horret sæculi hujus voluptatibus privari: & quantò horror inferni ob gravitatem criminum magis affligit cor, tantò ampliùs timet comparere coram Christo Judice, & faciliùs permovetur ad omnimodam & finalem desperationem, prout multorum tragica exempla nos docent. Videatur la Croix *l. 5. n. 301.* vel Reiffenstuel *locô prox. cit.*

Quæres 5tò, quænam sint remedia contra luxuriam præscribenda à Confessario?

632. ℟. Sequentia. 1. Luxuriosus jubeatur ante omnia fugere occasiones, quibus solet pertrahi ad peccata carnalia, juxta illud Augustini *Serm. 250. de tempor. Apprehende fugam* (ait) *si vis obtinere victoriam; nec tibi sit verecundum fugere, si castitatis palmam desideras obtinere.* 2dò fugiat & declinet oti-

Tt 5 um,

um, quippe quod est pulvinar diaboli, & omnium libidinum seminarium. 3tiò Exurgente hujusmodi tentatione carnis studeat mentem occupare in rebus seriis, vel certè intendat occupationi, quam actu præ manibus habet; vel si actu non sit occupatus quodam labore, uti solet contingere tempore nocturno &c. reflectat se ad contemplationem passionis dominicæ, & sese quodammodo abscondere nitatur in vulneribus JEsu Christi, quod certò certiùs semper experietur velut medium quoddam efficacissimum & præsentissimum contra insultus diaboli. Vel 4tò consideret quatuor novissima, juxta illud *Eccli. c. 7. vers. 40. memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* 5tò. Imploret auxilium divinum, signando sese devotè signô Sanctæ crucis. 6tò, confugiat ad patrocinium B. Virginis Mariæ, velut singularissimæ Patronæ, orando v. g. *sub tuum præsidium &c.* vel illud ex hymno Mariano: *Virgo singularis, inter omnes mitis non culpis solutos, mites fac & castos &c.* 7. Invocet Angelum suum tutelarem, dicendo: *Angele Dei, qui Custos es mei &c.* aliosvè suos Sanctos Patronos &c. 8. vigilet præsertim ad initium tentationis, ne sinat hostem castrum cordis sui ingredi, sed ocyus in limine eidem occurrat, & generosè repellat; nam quanto diutiùs torpendo distulerit, tantò graviores

ex

experietur inimici insultus, tantóque evadet ad resistendum debilior, inimicus verò ad vincendum validior. 9. Denique juvabit etiam hujusmodi Clienti (juxta capacitatem tamen subjecti, & aliarum circumstantiarum) moderata jejunia, mortificationes externas, præsertim gustus & oculorum &c. vel etiam disciplinas &c. consulere. Videantur de his la Croix *lib. 3. part. 1. n. 914.* Felix Potestas *tom. 1. part. 2. n. 2265.* Clericatus *decision. miscellan. decis. 110. apud* quem plures adhuc Doctores, & Ascetas hac de re scribentes invenientur citati.

Quæres 6tò, quid sit Invidia, & quale peccatum?

℞. ad primum. Invidia est tristitia inordinata de bono proximi, in quantum illud apprehenditur velut malum proprium, diminutivum propriæ gloriæ & excellentiæ. Ita ex communi DD. Reiffenstuel *theolog. mor. tr. 3. dist. 3. n. 27.* Rectè autem dicitur tristitia *de bono proximi in quantum &c.* Hæc enim præcipuè versatur circa talia bona, ex quibus, fortassis etiam falsò & sinistrè, existimamus fortunam, gloriam & excellentiam proximi augeri, nostram autem inde deprimi. Unde per invidiam volumus & desideramus alium carere tali bono, quia per illud nos excellit, aut credimus excellere, ita, ut propriè 633.

in-

invidus dicendus sit ille, qui non præcisè de suo dolet infortunio, sed etiam de bono alterius, putans inde proprium suum interesse, aut propriam excellentiam diminui, veluti bene tradit Tamburinus *lib. 5. in decalog. c. 1. §. 3. n. 39.*

634. ℞. ad 2dum. Invidia ex genere suo est peccatum mortale *secundùm omnes*, teste Sporer ubi suprà *c. 7. n. 67.* Ratio est: quia in primis graviter repugnat charitati proximi, quippe quæ nos jubet potiùs gaudere, quàm tristari de bono proximi nostri. 2dò, insuper repugnat contra voluntatem Dei, ex qua velut causa distributiva omnium bonorum, proximus possidet talia bona. Fatendum nihilominus est, invidiam sæpe sæpius excusari à peccato mortali, idque vel ob imperfectionem actus, seu inadvertentiam, & defectum pleni consensus, prout subinde fieri amat in hominibus naturâ sua valde inclinatis, & pronis ad invidiam, vel etiam ob materiæ levitatem, uti fieri assuevit in pueris, qui de quantumvis exiguis aliorum sibi similium bonis subinde tristari solent inordinatè, & moveri ad invidiam. Reiffenstuel *l. cit. n. 29. & alii.*

Quæres 7mò, quæ, & quot sunt Filiæ invidiæ?

635. ℞. Sunt quinque Sequentes, quas recenset S. Gregorius *lib. 31. moral. c. 31.*

sci-

ſcilicet 1. Odium. 2. Suſurratio. 3. Detractio. 4. Exultatio in adverſis proximi, & 5. Afflictio in caſibus proſperis eidem contingentibus: invidus namque, inquit Reiffenſtuel *cit, n. 31.* dum de bono proximi triſtatur, putans inde ſuam excellentiam diminui, movetur ex hac triſtitia 1. ad deſiderandum, ut proximus illo bono careat. 2. incipit ſuo conatu gloriam alterius diminuere, idque vel ſuſurrando, vel detrahendo &c. Et cùm invidus nullatenus ſufferre valeat, ut alter videatur ſe major; hinc fit, ut & de illius malo gaudeat, de proſperis verò ſucceſſibus triſtetur. Videatur de his S. Bonaventura *in Diæta ſalutis tit. 1. c. 4.*

Quæres denique octavò, quænam remedia à Confeſſario ſint præſcribenda contra invidiam?

℞. Sequentia. 1. Jubeatur conſiderare propriam infelicitatem ex tali invidia ſibi orituram; *invidus* enim, ait D. Bonaventura *l. cit. de bonis aliorum affligitur, de melioratione deterioratur, de profectu deficit, de pinguedine marceſcit, de ſanitate infirmatur, de vita moritur &c.* 2. ſingulariter eidem inculcetur, quod invidia ad nihil prorſus deſerviat, niſi ad proprium cruciatum invidi; nam per hanc præcisè proximo nihil nocebit, benè autem ſibimet. 3. Inſuper utiliter conſuli poterit, ut ſubinde conetur erga eundem proximum ſuum elicere actum 336.

cha-

charitatis, in- vel etiam externum, quô fiet, ut declinet odium, rancorem, & arrosiorem proprii cordis &c. Vide, si placet Henno *tr. de peccat. disp. 4. q. 3. conclus. 4.*

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici de Luxuria, & Invidia.

CASUS PRIMUS.

Titia lascivo amore fascinata, longo tempore nixa est quemdam Sacerdotem in suam pertrahere sententiam; quam ob rem sæpe sapiùs quæsivit occasiones cum eodem familiarius conversandi, seu etiam colloquendi: porro inter conversandum eidem blandiri, licentiosiùs loqui, nec non circa pectus & ubera minùs honestè tecta, ausa fuit comparere. cùm verò animadvertisset mox dicta media minimè sufficere ad succendendas in ejusdem corde venereas flammas; hinc (suggerente procul dubio diabolo) in lectum decumbens, fecit ad se vocari eundem, depositáque, nescio qua cum specie pietatis, confessione Sacrilega, & simulata gravissima infirmitate, postulavit ab eo inungi, revera nullum alium finem intendens, quam ut ab eodem tangeretur &c. &c. Hinc

etiam

etiam durante actuali unctione nedum partem inferiorem corporis, pedes scilicet, ultra omnem honestatem & necessitatem discooperuit, sed insuper pectus & ubera liberalissimè denudavit, postulans ab eodem etiam in hac parte inungi. Verùm Sacerdos animadvertens malignam & Sacrilegam intentionem, impostricem peracriter reprehendit, illicóqre prætermissa ulteriori unctione domum sese recepit. Tandem Titia partim invictâ Sacerdotis & Pastoris devotissimi constantia, partim etiam peracri Ejusdem reprehensione excitata, cœpit criminum suorum fœditatem nedum agnoscere, sed etiam nixa est eadem multis cum lachrymis pœnitendo diluere. Placuit hunc casum non fictum, sed verè factum proponere, quippe qui bene ponderatus nobis servire poterit nedum ad eruditionem nostram, verùm insuper ad cautelam & piissimi Pastoris sequelam. Unde jam ad nostrum propositum quæri potest, an, qualiter, vel quoties etiam Titia in hoc facto peccaverit?

℞: Minimè ambigendum est, quin Titia gravissimè, & multipliciter quidem peccaverit, veluti cuivis prudentum, hanc speciem facti perpendenti facilè patebit; nam 1. gravissimè peccavit, saltem in affectu, contra castitatem. 2. insuper contra virtutem Religionis, utpote volendo habere rem cum persona Deo consecrata. 3. Peccavit peccato Scandali activi toties, 237.

quo-

quoties sive blandiendo, sive licentiosiùs loquendo, sive denique minùs honestè tectam sese præsentando nixa fuit Sacerdotem seducere. 4. denique gravissimum commisit Sacrilegium, dum unctione Sacra, ceu remedio salutis à Christi instituto, non sine gravissima injuria ejusdem Institutoris abusa fuit ad lasciviam, & ad animæ suæ perniciem.

Neque etiam dubitandum ullatenus est, quin peccata mox recensita specie inter se differant, proptereáque in confessione necessariò fuerint exprimenda. Ratio horum de facili poterit colligi ex dictis suprà *Conferent. 3. n. 61. & seqq.* quia scilicet actus humani suam bonitatem, vel etiam malitiam desumunt nedum ab objecto, verùm etiam à fine extrinseco, nec non à circumstantiis, prout *Conferent. 4ta per totam* fuit dictum. Insuper ex ibidem dictis constare debet, quòd media de se mala non amittant propriam malitiam ex eo, quòd ad alium malum finem ordinentur: quin potiùs inde novam contrahunt, prout dictum fuit *Confer. 3. n. 65. & seqq.* atqui Titia intendit finem pessimum, & in hunc finem apprehendit media prorsus inordinata, veluti rem consideranti facilè patebit: ergo &c.

At, inquies, potestnè Titia absolvi à quolibet Confessario;

638. ℟. Minimè dubito, quin possit absolvi

à quo-

à quolibet in hac Archi-Diœcesi Salisburgensi, utpote in qua casus mox enarratus non fuit reservatus. Dubito tamen vehementer, immò moraliter certum existimo, quòd, si idem casus supponatur contigisse in Diœcesi Passaviensi, non posset in eadem absolvi à quolibet, saltem per se loquendo; nisi scilicet ignorantia reservationis, vel necessitas aliud suadeat. Ratio est: quia in eadem Diæcesi præter alia peccata primò loco reservatur usurpatio SS. Eucharistiæ, & etiam aquæ baptismatis, sicut & *Sacrorum liquorum* ad artes magicas seu veneficia, *aliósque nefarios usus:* atqui certum est, quòd Titia usurpaverit unctionem Sacram ad usum, vel potiùs abusum nefarium, & finem pessimum, veluti ex specie facti liquidò constat: ergo &c.

Dices adhuc. At ego Confessarius excipiendo confessionem Titiæ, equidem bene apprehendi, quòd sit gravissima peccatrix, nihilominus durante confessione non me ità distinctè reflexi ad singulas species, aut circumstantias peccatorum ab eadem recensitorum; multò minùs examinavi numerum, quoties scilicet tentaverit seducere Sacerdotem, & nihilominus eandem absolvi: quid ergo de valore hujus absolutionis tenendum, aut, quid mihi agendum est?

℟. De valore absolutionis minimè du- 639.

bitandum est: tum quia Titia supponitur fuisse verè contrita, & debitè dispoſita; tum etiam quia statum hujus peccatricis nedum intellexisti, verùm insuper præditus fuisti potestate eandem absolvendi. (Quin immò, tametsi Titia incurrisset Casum reservatum, si tamen Confessarius cæteroquin potestate absolvendi à reservatis destitutus, bona fide procedat, nedum validè, sed etiam licitè aget, absolutione immediatè & directè cadente in peccata non reservata, mediatè verò & indirectè etiam in reservata, veluti *ex communi DD.* tradidimus *in theolog. Sacram. part. 2. Confer. 14. n. 372.*) Minùs tamen bene egisti non indagando numerum, quem Titia procul dubio potuisset, ac debuisset exprimere, & in hujus defectum Confessarius diligentiùs inquirere, proptereáque etiamnum, per se loquendo saltem, teneris id supplere in proxima confessione; prout rursus diximus eadem *part. 2. Confer. 7. n. 172.* nec non *Conferent. 17.*

At inquies fortassis, quando plures actus per modum mediorum ordinantur ad eundem finem, v. g. fornicationis, homicidii &c. tunc omnes cum homicidio, aut fornicatione censentur unicum duntaxat peccatum adimplere, ita ut pænitens satisfaciat in confessione sese accusando & dicendo v. g. semel fornicatus fui, vel: commisi

ho-

homicidium &c. veluti rursus *communissimè* tradunt Doctores, uti videre licet apud P. Sporer *tr. 1. in decalog. c. 4. n. 21.* & nos ipsimet diximus *d. p. 2. Confer. 17. n. 196. & 197.* atqui Titia prædictos actus omnes exercuit ex eodem fine, scilicet perducendi Sacerdotem ad peccatum carnale seu concubitum: ergo non commisit, nisi unicum peccatum mortale, ad quid ergo opus clariori indagine, aut expressione numeri?

℞. distinguendo, & explicando Majorem. 640. Actus ordinati per modum mediorum ad eundem finem, adintegrant unicum peccatum, casu quo actus principalis v. g. fornicationis subsequitur, & cum iisdem moraliter conjungitur, *concedo.* Si actus principalis non subsequatur, quacunque demum ex causa, neg. Tunc enim blanditiæ, oscula, verba obscæna & similia, manent in se peccata numericè distincta, juxta *Communem Doctorum* apud Sporer *l. cit.* Laymann *lib. 1. tr. 2. c. 9. n. 8.* Azorium, Navarrum, & alios: jam verò in nostro Casu supponitur Titia nunquam obtinuisse finem suum, seu actum principalem, quin potiùs semper repulsam tulisse: ergo per se loquendo tenetur explicare numerum suorum peccatorum, quoties scilicet, & quibus mediis intenderit seducere Sacerdotem. Item, an nunquam, vel quoties hanc malignam intentionem revocaverit.

CASUS SECUNDUS.

Sempronius sat longo tempore rem habuit cum quadam puella: quia verò nescio qua de causa aliò proficisci debuit; hinc ab eadem certas quasdam corporis reliquias (certè non Sacras) postulavit, sub prætextu, quòd iis mediantibus sese possit, ac velit reddere invulnerabilem, germanicè: gefrohren machen: *iis verò vix dum obtentis, amasia illico se sensit flammis venereis mirum in modum accensam, ita quidem, ut quasi diu noctúque aliud nihil in mente habuerit, quàm suum Amasium, scilicet Sempronium, & alia, quæcunque demum impudica immò nefanda hactenus cum eodem perpetrata, ita quidem, ut vehementiâ hujus passionis, & inordinati desiderii vix non à sensibus fuerit alienata. Jam verò ad nostrum propositum dubitare licet* 1. *quomodo Sempronius peccaverit, exigendo illas reliquias ad perversum hunc finem, scilicet amoris venerei, quem revera solum, & nihil aliud intendit? 2. Quomodo peccaverit Amasia, eidem præbendo reliquias de suo corpore? 3tò denique, quidnam huic personæ à Confessario fuerit consulendum?*

641. ℞. ad primum. Sempronius procul dubio gravissimè peccavit, nedum 1. peccato Scandali; verùm insuper 2. peccato superstitiosæ, vanæ, immò magicæ observantiæ, dum prædictis reliquiis usus fuit ad con-

conciliandum, vel etiam inflammandum in sua Amasia amorem venereum vix non ad insipientiam usque. Ratio prioris inde patet: quia per hæc media intendit dare, immò actu dedit suæ amasiæ causam innumerabilium peccatorum: quis enim amabo? horum numerum ex recensita facti specie enumerare sufficiat? Ratio autem posterioris ex eo facilè suadetur, quòd prædictæ reliquiæ corporis neque ex sua natura, neque etiam ex alia ordinatione divina, aut humana habuerint effectum conciliandi illum amorem lascivum & insanum neque etiam vim reddendi hominem invulnerabilem: ergo hujusmodi effectus debuerunt peti & exspectari ab alia causa altiore, & quidem rationali: atqui non ab homine, multò minùs à Deo, vel Angelo bono: ergo à Diabolo tantùm: hoc verò nil aliud est; quàm cum eodem querere commercium saltem tacitum seu implicitum: quod sine gravissimo delicto fieri nequit.

Liquet insuper ex his, nedum Sempronium, sed etiam Amasiam incurrisse casum veneficii, qui passim reservari solet ab Episcopis, veluti constabit legenti casus reservatos, quos *theolog. Sacrament. part. 2. Confer. 13. à n. 336.* recensuimus. Videantur, si placet, ibi dicta *n. 354.*

℟. ad 2dum. Sempronianı pariter gravissimè peccâsse, tum quòd reliquias sui cor- 642.

prioris ex superstitioso fine Sempronio præbuerit; tum etiam vel maximè, quòd diu quasi noctúque nonnisi de nefandis impudicitiis cogitaverit, & in iisdem sibi complacuerit &c. Et licèt hæc phantasmata, ac turpissimæ incidentiæ eidem fortassis non fuerint voluntariæ in sua causa, eò quòd, non sciverit, Sempronium iisdem abusurum in ordine ad conciliandum amorem venereum; quia tamen in hujusmodi phantasmatibus, & impudicis repræsentationibus (procul dubio à dæmone excitatis) sibi complacere, iisdem delectari, immò quàm ardentissimè desiderare solebat, nescio quæ nefanda cum eodem perpetrare; hinc procul dubio nedum frequentissimè, sed & gravissimè peccavit: proindeque tenetur hujusmodi peccata, quantum moraliter potest, subjicere clavibus, veluti ex hactenus dictis quisque prudentum facilè colliget.

643. ℞. jam ad 3tium quæsitum, huic personæ ante omnia consulendum fuisse, ut satagat conscientiam suam sincera, ac verè dolorosa confessione purgare. 2. ut, si sciat, ubinam defacto Sempronius moretur, ab eodem illico repetat reliquias sui corporis; sin verò id fieri nequeat, vel quia ignorat, ubinam moretur, vel quia jam desuper rogatus, non vult, aut non potest ampliùs easdem restituere; tunc 3. recurrendum erit

ad

ad præſidium mediorum ſpiritualium: juvabit proin hujusmodi perſonam exorcizare, ſi hoc absque periculo diffamiæ, aut admirationis, ſiniſtrævè ſuſpicionis fieri non poſſit, jubeatur verè humili, ac contrito corde divinam exorare Clementiam, nec non Angeli ſui tutelaris, aliorúmque Patronorum, præſertim verò B. Virginis, ceu ſingulariſſimæ Patronæ Generis humani, patrocinium implorare, factô etiam voto v. g. ſingulis Ejusdem B. V. feſtivitatibus per annum recurrentibus ſummendi Sacram Synaxin &c. Inſuper ex hoc fine eidem poterunt præberi alia nonnulla remedia ſpiritualia, Reliquiæ ſcilicet ſacræ, vel etiam Schedulæ Lucanæ (uti vocant) vel potiùs immacultatæ conceptionis B. Virginis Mariæ, cum pio erga Eandem affectu, & confidentiâ in Ejusdem patrocinium ſumendæ, vel è collo geſtandæ &c. Novi ego Confeſſarium, qui idipſum in hoc caſu conſulit, idque effectu tam felici, ut perſona facta confeſſione, & percepta S. Communione, depoſitóque voto penitùs ſeſe liberatam ſenſerit ab hujuscemodi turpiſſimis phantaſmatibus, & priſtinæ tranquillitati reſtitutam, haud aliter, ac ſi cæcus (ajebat ipſa) remoto oculorum velamine lumen priſtinum recuperâſſet, propteteáque ſine mora ad Confeſſarium regreſſa, multis cum lacrymis pro tam ſalubri conſilio gratias egit.

CASUS TERTIUS.

Cajus mercator jam à multis annis multo cum fœnore suam mercaturam nedum hinc inde in diversis nundinis, verùm etiam domi in propria sua taberna exercuit. At verò nuper alius quidam Mercator in vicina tabernam è Regione sibi oppositam iisdem mercibus instructam erexit, & quia is transeuntes singulari quadam humanitate invitare solet, & invitando allicere, ut apud se emant; hinc non modicum lucrum præripit Cajo, qui propterea nimium quantum exacerbatus fatetur, se non posse suo Vicino illud lucrum sibi præreptum non invidere, immò jam sæpiùs optâsse, ut mille diaboli illum abripiant, aut ut fulmine percussus intereat, idque toties, quoties videt aliquem emptorem ingredi tabernam alterius. Insuper contra eundem suum vicinum hinc inde conqueri, seu etiam murmurare solet. Quæritur jam, an, vel quomodo Cajus in his deliquerit?

644. ℟. Certum videtur, quòd Cajus graviter deliquerit contra charitatem proximo suo debitam, eidem imprecando tam grandia mala: & licèt similia plerúmque (saltem inter illos, qui se amant) fiant ex motu primò-primo aut 2dò primo, ideóque defectu sufficientis voluntarii videantur excusabilia à peccato mortali: plerumque enim tales homines

nes interrogati, an ſeriò optârint, ut proximo ſimilia mala eveniant &c. quantocyus reſpondere ſolent, quòd non &c. Nihilominus in noſtro caſu Cajus vel ideò minus excuſari poteſt à gravi peccato, quia ſupponitur id facere ex odio inveterato, & quotidie, & quidem in vindictam injuſtam: ergo ob indeliberationem minimè excuſandus videtur à gravi culpa.

Dixi tamen, Cajum graviter peccare 645. *contra charitatem imprecando mala*, ſuo vicine &c. Nam utrum etiam graviter peccet invidendo eidem fortunam & commercium &c. eſt alia quæſtio; ad quam (ſalvô meliori judicio) mihi videtur veroſimiliùs affirmativè reſpondendum, quandoquidem imprecationes tam vindicativæ, & frequenter factæ, ſatis patenter manifeſtent inordinatam invidiæ paſſionem in animo Caji latentem, immò & odium grave erga eundem conceptum. Nihilominus pro diſcernenda omnimoda gravitate invidiæ quà talis juvabit practicè interrogare ex Cajo, an revera invideat alteri lucrum juſtè obtentum, an verò ſolùm doleat propterea, quòd ipſe Cajus lucro tam multis annis juſtè aquiſito carere cogatur, ita, ut cæteroquin minimè foret invitus, immò & bene contentus de lucro alterius, modò ſibi exinde nihil decederet? Si primum: infallibiliter concludendum erit, quòd graviter

peccet peccato invidiæ. Si 2dum: probabiliter licebit concludere, quòd non peccet graviter peccato invidiæ; quia revera non tristatur de bono alterius, sed potiùs de damno proprio, seu carentia lucri, quod alioquin justè obtinuisset, nisi ab altero suo Vicino sibi fuisset præreptum; in quo sanè non reperitur gravis deordinatio, prout bene observant Burghaber, la Croix, Henno *tr, de peccat. disp.* 4. *q.* 3. *concluſ.* 1. eosque secutus R. P. Kresslinger *addit. ad tr.* 3. *dist.* 3. *n.* 28. *ad theolog. mor. R. P. Reiffenstuel.*

At, inquies, si Vicinus ille Mercator non venderet, aut lucrum vendendo præriperet, Cajus profectò non tristaretur, neque moveretur ad hujusmodi imprecationes pessimas: ergo revera tristatur de bono sui proximi.

646. ℞. Negando conseq. Quia ex hoc non sequitur, bonum vel lucrum alterius esse causam tristitiæ à Cajo conceptæ, sed solùm, quòd sit occasio hujus: causa autem tristitiæ est cessatio boni seu lucri, quæ procul dubio est verum malum respectu Caji, prout bene perpendunt: Henno, & Kresslinger *ll. citt.* nec non Tamburinus *in decalog. l.* 5. *c.* 1. *§.* 3. *n.* 37. Fateor nihilominus cum P. la Croix *l.* 5. *n.* 304. hanc rem in praxi valde periculosam esse, eò quod admodum raró contingat aliquem

de

de proprio damno ita triftari, ut non fimul triftetur de alterius lucro, quod apprehendit velut caufam proprii damni: id, quod vel maximè in præfenti cafu fufpicari licet, prout confideranti fpeciem facti facile patebit. Et hanc fortaffis ob caufam Innocentius XI. præter alias, etiam damnavit illas *num. 13. & 15.* propofitiones, in quibus afferebatur, quòd liceat triftari de vita alterius ob emolumentum temporale, vel gaudere de morte Parentis, propter hæreditatem inde adeundam &c. Vide, fi placet Matthæucci *in Cautela Confeff. l. 2. c. 10.* vel Viva *ad easdem propofitiones.*

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

Colliges ex hactenus dictis primò, de lectationes circa materiam veneream directè quæfitas, & voluntariè captatas femper effe mortaliter malas, ita, ut in hac re non detur parvitas materiæ. Ita cum Sanchezio *l. 5. moral. c. 6. n. 12.* Laymanno *lib. 4. tr. 5. c. 8. n. 2.* Leffio, Diana, & aliis pluribus Sporer *tr. 1. proœm. c. 5. n. 18.* Quibus accedunt Matthæucci *in cautela Confefs. l. 2. c. 28. n. 25.* & la Croix *l. 3. p. 1. n. 910. qui mox fequenti n. 911.* 647.

n. 911. producit decretum *Rev. P. Claudit Aqua Viva*, Generalis meritissimi de eadem Inclyta Societate, vi cujus is omnibus ac singulis suis subditis in virtute S. obedientiæ prohibuit, *ne quis oppositam sententiam ut veram, vel probabilem, aut etiam tollerabilem doceat &c.*

Ratio autem hujus opinionis est: quia omnis delectatio venerea & libidinosa ex sua natura ordinatur ad copulam, seu seminationem, immò verò juxta Galleni, aliorúmque Medicorum opinionem est ipsissima inchoatio pollutionis, utpote consistens in quodam motu humoris spermatici, per spiritus generationi inservientes incalescentis, & per certas arterias ad instrumentum generationis tendentis &c. quemadmodum ergo voluntas habendi copulam, aut seminationem illicitam (scilicet extra matrimonium) semper est mortaliter mala; ita pariter delectatio venerea directè quæsita & intenta, nequit non esse mortaliter peccaminosa, prout bene probat noster P. Sporer *l. cit.*

648. Dixi tamen, non dari parvitatem materiæ in delectatione venerea *directè quæsita &c.* Enimverò subinde, immo satis frequenter dari posse materiæ parvitatem in materia impudica, vel delectatione, aut potiùs commotione venerea *indirectè duntaxat*

taxat voluntaria, id eſt, in cauſa de ſe levi poſita, aut non ablata, ex qua prævidetur conſecutura hujuſmodi commotio. NB. abſque conſenſu tamen, aut periculo conſensûs in ipſam delectationem veneream, hodiedum tenent multi, & quidem probatiſſimi & Claſſici Doctores, nominatim Vaſquez *t. 2. diſp.* 108. Uterque Marchantius, Buſenbaum, Sporer *loc. cit. n.* 19. Kreſslinger *addit I. poſt n.* 18. *ad tr.* 9. *diſt.* 7. *q.* 2. *theolog. moral R. P. Reiffenſtuel.* Ratio hujus eſt: quia valde rationabile, & conſonum fragilitati humanæ videtur, quòd divina clementia noluerit hominem ſub reatu pœnæ æternæ adſtrictum, ad vitandam omnem actionem levem (id eſt, de ſe leviter incitantem ad venerem) ex qua prævidetur periculum alicujus commotionis, aut delectationis venereæ, præſertim, cùm hujuſmodi motus facillimè ſoleant concitari. Accedit, quòd iſti motus non ſuppònantur in ſe voluntarii, ſed duntaxat in ſua cauſa, in quantum ſcilicet voluntariè ſupponitur fuiſſe poſita: ergo ſi cauſa non eſt, niſi leviter mala ſeu venialiter peccaminoſa, profectò prudenter aſſeritur, etiam delectationem inde conſequentem, non eſſe, niſi ad ſummum venialiter malam; ſecus enim, ait Sporer, oportet condemnare peccati mortalis omnem converſationem non neceſſariam Virorum cum fœminis, aut ju-

venum

venum cum puellis; item colloquia familiaria, choreas, aliásque recreationes etiam honestas: cùm in iis facillimè intervenire soleant aspectus blandi, verba lenia, tactus manuum, oscula &c. ex quibus plerúmque oriuntur motus aliqui venerei: quod tamen videtur minùs verosimile. Hanc opinionem etiam P. la Croix *lib. 3. part. 1. n. 893. in fine* agnoscit probabilem, attamen periculosam in praxi; id, quod meò judicio nemo prudentum inficias ibit; eò quia hujusmodi actiones solent disponere ad delectationem veneream; hæc verò ad consensum: proptereáque à confessario gravitas peccati in similibus dimetienda erit à gravitate periculi, in ordine ad consensum dandum, vel non dandum ab hoc subjecto.

649. Colliges 2dò, Conjugibus per se loquendo haud illicitam esse delectationem morosam de copula carnali inter se habita vel habenda, vel de actibus, contactibus, aspectibus impudicis &c. Ita *Communissimè DD.* Sanchez *lib. 9. de Matr. disp. 45. n. 33.* Sporer *l. cit. n. 43.* Sayrus *in clav. reg. lib. 8. c. 7. n. 32.* Babenstuber *tr. 2. disp. 3. a. 6. n. 19.* Ratio: quia delectatio de rebus licitis, haud est illicita, velut de se liquet: atqui copula carnalis, & reliqua mox commemorata sunt licita conjugatis; ergo & delectatio inde captata erit eisdem licita per se loquendo.

Di-

Dico: *per se loquendo;* per accidens enim 650.
talia etiam Conjugibus possunt fieri illicita, idque sequentibus in casibus vel circumstantiis. 1. quando uterque, vel alteruter Conjugum vovit castitatem. vel 2. quando præscindendo etiam à tali voto hujusmodi actus ob meram & solam voluptatem exercent; tunc enim saltem venialiter erunt peccaminosi. 3. quando ex tactu &c. prævidetur periculum manifestum pollutionis, quô casu erit mortaliter malus; sicut & 4. quando Conjuges practicè dubitant de valore sui matrimonii. Babenstuber *l. cit. n. 20.* videantur ea, quæ diximus *in theolog. Sacram. p. 3. Conf. 16. à n. 392.*

Colliges 3tiò, Viduis econtra non esse 651.
licitum delectari morosè, & venereè de copula olim habita; neque sponsis de copula carnali aliquando habenda in matrimonio. Ita Castropalaò *tr. 2. disp. 2. qu. 10. §. 2. n. 7.* Paulus Mezger *tom. 2. tract. 6. disp. 21. à 4. n. 16.* Sporer, la Croix & alii *communiter.* Ratio est: quia objecta hujus delectationis (esto olim fuerint licita) defacto tamen, seu de præsenti excitare solent Commotionem veneream, & sunt quasi quædam inchoatio actus generationis: atqui talis actus tam viduis, quàm etiam sponsis de futuro, est graviter illicitus pro præsenti statu: ergo & actualis delectatio.

Esto

Esto etiam sponsis haud illicita videatur delectatio merè rationalis aut spiritualis (id est, præcisè subsistens in voluntate, absque commotione venerea &c.) Nunquid enim, inquit Sporer *tr. 1. c. 6. n. 41.* de ea (copula scilicet aliquando exercenda) deberent tristari, vel eam aversari? Fatendum nihilominus est, rem hanc esse plenam periculo, eò quòd hujusmodi homines exinde de facili soleant commoveri ad actualem libidinem, proptereáque à Confessario seriò sunt dehortandi &c.

652. Colliges 4tò, quòd, tametsi non sit licitum delectari de ipsa pollutione facta v. g. in somno, amentia, ebrietate &c. nihilominus haudquaquam illicitum esse delectari de effectu bono inde obtento, utputa de exonerata natura, & recuperata valetudine, aut de filio v. g. ex fornicatione suscepto. Ratio est: quia delectatio sumit suam bonitatem, aut malitiam moralem ab objecto, in quod tendit: ergo cùm objectum hujus delectationis non sit ipsa pollutio, aut concubitus &c. sed tantùm sanitas, vel etiam filius inde obtentus, prorsus nulla ratio est, cur hujusmodi delectationem condemnemus, modò tamen non sit adeò vehemens & efficax, ut influat, aut provocet ad novam pollutionem, motusvè venereos inde consecuturos, uti benè limitant Castropa-

lao

lao *l. cit. n. 10.* Sporer *l. cit. c. 6. n. 34.* Bonacina *de Matrim. q. 4. pu. 8. n. 8.*

At, inquies, quid de illo tenendum, qui exorta tentationum, aut libidinosæ commotionis procella, merùm negativè se tenet, ita, ut nec contra protestetur per positivum actum voluntatis, vel displicentiam, neque alia viâ, vel medio conetur impedire, seu etiam sedare fluctus?

℞. Cum distinctione. Nam si volun 653.
tas hujuscemodi motibus periculosis plenè animadversis nequidem per simplicem aversionem de iisdem conceptam resistat, probabilissimè peccat mortaliter, saltem per se loquendo. Si verò resistat in tantum, ut saltem per simplicem aversionem seu etiam positivam noleitatem easdem aversetur, tunc non peccat, sed potiùs meretur à Deo præmiari.

Ita quoad utramque partem tenent *DD. satis Communiter*, Laymann, Sporer, Lessius, Mezger, Vasquez, Sayrus, & alii plures videndi apud Babenstuber *tr. 2. disp. 3. a. 6. n. 53. & 54.* la Croix *lib. 5. de peccat. n. 111.* Ratio est: quia, si voluntas nullum prorsus eliciat actum contrarium hujuscemodi motibus impudicis &c. moraliter semper erit exposita proximo periculo consentiendi in delectationem veneream: & contrarium credere (inquit P. Sporer *cit. c. 6. n. 14.* nimia foret sui confidentia, &

præsumptio, ut proin Deo ita in superbiæ pœnam permittente, certior lapsus timeri debeat: ergo ad evadendum morale periculum lapsûs & consensus in turpitudinem veneream, tenemur ad minimum elicere actum contrarium noleitatis, sive simplicis displicentiæ, vel aversionis à tali motu. Ratio autem posterioris est: quia voluntas concipiendo actum displicentiæ vel aversionis simplicis ab hujusmodi turpitudinibus, eô ipso excludit consensum, quippe qui cum aversione ad tale objectum stare nequit; nam impossibile est, idem simul placere, & displicere: atqui secluso omni consensu & periculo consensûs merùm permissivè se habere in ordine ad delectationem, seu etiam concitationem motuum carnalium, non est grave peccatum; quia voluntas in illos hoc modò non influit simpliciter, & aliunde periculum consensûs exclusum manet per simplicem aversionem: ergo propterea non peccat, nec dignà est supplicio, sed potiùs præmio, & tantò majori, quantò frequentiùs & efficaciùs resistit infrænis naturæ corruptæ desideriis.

654. Dixi tamen rursus, eum, qui nullo modô resistit, *per se loquendo peccare mortaliter &c.* Secus enim dicendum est, casu quo rationabilis causa non resistendi positivè, sed potiùs permissivè sese habendi suppetit. Hujusmodi autem causæ possunt esse se-

ſequentes. 1. Si impetitus aut obrutus inordinatis ſeu laſcivis naturæ motibus probabiliter timeat, ne reſiſtendo poſitivè, magis augeat periculum, aut certè tentationis procellam, prout ſæpe fieri aſſolet in meticuloſis, teſte la Croix. 2. ſi nimis moleſtum accideret, continuò poſitivè reſiſtere, veluti procul dubio contingeret, quando tentatio aliqua diu duraret. 3. ſi conatus ſit reſiſtere, & nihil profecerit; quod ſine dubio ſæpe nimis contingere natum eſt, eò quòd hujusmodi motus potentiæ ſenſitivæ non ſubſtent deſpotico voluntatis noſtræ imperio, uti rectè advertunt Azorius, & Sanchez *in decalog. l. 1. c. 2. n. 12.* 4. ſi propterea tentatus teneretur, aut cogeretur omittere actionem aliquam utilem, & honeſtam v.g. ſtudium, confeſſionem &c. Videatur la Croix *l. cit. n. 110.* vel Sporer *tr. 1. c. 6. n. 16.*

Colliges denique 5tò, Eum, qui triſtatur de bono alterius, in quantùm præcisè advertit, ſibi exinde imminere periculum cujusdam nocumenti; ut, ſi advertens ſuum inimicum exaltatum ad aliquod officium, timeat, ne ab eodem opprimatur, aut indebito modô prematur &c. non peccare peccatô invidiæ; quia hæc triſtitia potiùs concipitur ex timore proprii damni, quàm ex malevolentia boni alieni, prout bene docet Doctor Angelicus *2. 2. q. 36. a. 1.* Et- 655.

si fatendum sit, semper quasi subesse periculum, ne quis revera tristari incipiat etiam de bono sui proximi, præsertim inimici, uti jam dictum fuit *suprà n. 647.* Similiter tristitia de bono alterius concepta non ideò, quia ipse tale bonum possidet, sed quia nos tali bono distituimur, non spectat ad peccatum invidiæ, sed potiùs dici debet quædam æmulatio, & Zelus, qui, si concipiatur de re bona v. g. de alterius scientia, arte, Sanctitate &c. quam nobis pariter optaremus, absque detrimento proximi, omnino laudabilis consistit: hac enim de causa Apostolus *1. Cor. 12.* nos exhortatur ad *æmulanda charismata meliora.* Videatur Reiffenstuel *tr. 3. dist.* 3. *n. 28.* Vel Busenbaum apud la Croix *lib. 5. n. 303.* Laymann *lib. 2. tr. 3. c. 10.*

CON-

CONFERENTIA VIGESIMA TERTIA.

De Gula, Ira, & Acedia.

SUMMARIUM.

656. Nomine gulæ intelligitur inordinatus appetitus Cibi, aut potùs; unde
657. Communiter dividi solet in commessationem, & ebrietatem.
658. Peccatum gulæ ex suo genere non excedit malitiam peccati venialis
659. Per accidens tamen sæpissimè evadit mortale.
660. *Ebrietas rectè describitur*: excessus in potu inebriante usque ad violentam privationem usus rationis;
661. Quæ si sit plena, & perfecta: per se loquendo semper est mortaliter mala.
662. Secus tenendum est de ebrietate materiali, id est, non voluptatis causâ admissa
663. Vel si sit imperfecta tantùm & non plena.
664. Filiæ gulæ dantur quinque.
665. Plura adhuc remedia contra vitium gulæ breviter insinuantur.
666. Ira consistit in appetitu inordinato vindictæ.
667. Quæ sub diverso respectu potest esse vel mortaliter, vel venialiter peccaminosa.

668. Filiæ iræ enumerantur Sex.

669. Plura adhuc remedia contra eandem insinuantur.

670. Acedia ut sic importat quendam torporem animi, qui potest esse vel naturalis tantùm, vel moralis simul.

671. Acedia, prout est vitium Capitale dicit tristitiam, seu tædium de conservanda amicitia Dei;

672. Et hæc ex suo genere est mortaliter mala.

673. Filiæ acediæ similiter sunt Sex.

674. Quibusnam remediis acedia sit curanda?

675. Resolvitur Casus I. de quodam Nobili, qui Concionatorem ad prandium suum invitatum fecit inebriari, utique non sine gravi peccato.

676. Secus dicendum foret, si non intendisset, nisi crapulam, seu semiplenam ebrietatem.

677. Qui ex modico haustu, prævidet se inebriatum iri, ita, ut non ampliùs possit satisfacere suo officio, graviter peccat.

678. Et quid tenendum de illis, qui non tam ex abundantia potûs, quàm ob capitis, vel naturæ, debilitatem facilè inebriari solent?

679. Resolvitur Casus II. de alio quodam Nobili, qui homini plùs quàm semifatuo assuevit dare potum excessivum eô fine, ut postea faciliùs irritaretur &c.

680. Esto propterea fortassis non peccaverit graviter contra virtutem temperantiæ, nihilominus certum videtur, quòd graviter impegerit in alias virtutes.

681. Satisfit cuidam instantiæ in contrarium.

682. Resolvitur Casus III. Cujusdam pœnitentis qui posteaquam relapsus fuit, conclusit intra se, quòd deinceps jam non possit ampliùs abstinere, pro-

proptereaque sæpissimè fuit relapsus in vitium pollutionis &c.

683. An talis pœnitens propterea inciderit peccatum acediæ, in confessione singulariter exprimendum?

684. Item an propterea incurrerit peccatum desperationis, aut præsumptionis de misericordia divina?

685. Peccatum ebrietatis incurritur tunc, quando quis advertens se privatum iri usu rationis; nihilominus pergit ulterius bibere.

686. Qui sese exponit periculo plenæ ebrietatis, graviter delinquit.

687. Quid, si talis prævideat, se tunc primùm usu rationis privatum iri, ubi domo egressus aëri sese exposuerit?

688. Qui prærer omnem advertentiam aut intentionem bibendo inebriatur, non peccat formaliter, sed materialiter duntaxar.

689. Qui quavis oblata occasione more helluonum sese inebriare assuevit, vivit in pessimo statu.

690. Peccata Capitalia hactenus breviter explicacata non sunt omnia ex sua natura mortalia.

§. I.

Præmittuntur, & breviter resolvuntur quæsita, scitu necessaria ad resolvendos Casus practicos de Gula &c.

QUæres primo, quid sit gula, & quotuplex?

656. ℞. ad primum. Gula est inordinatus appetitus cibi, aut potûs. Ita *Communissimè DD.* Et bene dicitur appetitus inordinatus; qui enim tempore debito cibum, vel potum appetit ad reficiendas naturæ vires, neutiquam culpandus est. Ille proin duntaxat gulosus homo dici potest ac debet, qui cibos, vel potum inordinatè (sive dein in quantitate, aut qualitate non debita appetit; id, quod quinque modis sequenti versu expressis fieri assolet:

Præproperè, lautè, nimìs, ardenter, studiosè;

Præproperè, id est, ante horam prandii, præsertim diebus esurialibus comedendo. *Lautè*, id est, cibos nimis exquisitos & delicatos, respectivè ad suum statum, procurando &c. *Nimìs*, id est, ultra naturæ exigentiam, & plus justo comedendo, aut bibendo. *Ardenter;* id est, nimis voraciter, & quasi more canis famelici vorando &c. *studiosè*, id est, impendendo multum tempus & curam ad præparandos cibos, ut magis delectent, utputa ut sint multùm variati, cum aromatibus lixi, assati &c. Videatur de hoc Gobat *in Quinario tr. 5. c. 23. n. 100.* vel Clericatus *decis. miscell. decis. 141. n. 5. & seq.*

657. ℞. jam ad 2dum. Gula ut sic communissimè solet distingui in commessationem, & ebrietatem, velut in duas species. Prior con-

consistit in appetitu inordinato ciborum, posterior in appetitu inordinato potûs, & hæc potest esse vel plena, seu perfecta, vel semiplena, & imperfecta duntaxat, veluti ex dicendis ampliùs constabit.

Quæres 2dò, quale peccatum sit vitium Gulæ?

℞. Per se loquendo & ex suo genere vitium gulæ non est; nisi peccatum veniale, juxta *communem DD.* quam etiam tenent Mastrius *theolog. mor. disp. 15. n. 146.* Reginaldus & alii plures, relati à P. Reiffenstuel *theolog. mor. tr. 3. dist. 3. n. 43.* Ratio est, quia gula præcisè secundùm se sumpta non repugnat graviter charitati Dei, vel proximi, veluti constabit perpendenti quinque modos proximè recensitos, quibus gulosi solent excedere regulas temperantiæ. 658.

Dixi tamen; *per se loquendo, & ex suo genere &c.* Nam per accidens vitium gulæ sæpissimè evadit mortaliter malum, vel 1. ratione Scandali; vel 2. ratione gravis detrimenti in bonis corporis, aut fortunæ sibi, aut proximo illati; vel 3. ratione officii ob excessivum potum &c. neglecti, ad quod quis sub gravi obligatione fuit adstrictus &c. prout ampliùs patebit ex proximè dicendis. Hac de causa Apostolus *ad Galat. 5.* scribens ait: *manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio - - ebrietates* 659.

commessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam quia talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Quæres 3tiò, quid, & quale peccatum sit Ebrietas?

660. ℞. ad primum. Ebrietas est excessus in potu inebriante usque ad violentam privationem usus rationis. Ita *communissimè DD.* licèt plerique addant sequentes particulas: *voluptatis gratiâ factus*; idque propterea: quia, sicut ad sobrietatem spectat moderari concupiscentiam potûs, & delectationem ex illo; ita ad ebrietatem sobrietati oppositam, moveri concupiscentiâ nimia, & delectatione potûs. Fatendum nihilominus est, posse quandoque fieri, ut quis peccet mortaliter sese inebriando, tametsi id non faciat causâ voluptatis inde captandæ, sed ex alia non justa, utputa ad alios inde animandos ad hujusmodi ingurgitationem, vel etiam ad sese ostentandum velut aliis omnibus superiorem in virtute, vel potiùs vitio potitandi &c. veluti sapienter tradunt la Croix *lib. 5. n. 319.* & noster Henno *tr. de peccat. disp. 4. q. 4. art. 2. concl. 1.*

661. ℞. jam ad 2dum. Ebrietas formalis, si sit plena, & perfecta, semper est mortaliter peccaminosa. Ita rursus *Communissimè DD.* nominatim D. Thomas *2. 2. q. 150. art. 2.* Reiffenstuel *ubi suprà n. 45.* Sporer

tr. 1.

tr. 1. *proœm. c. 7. n. 69.* Matthæucci *in Cautela Confessarii, lib. 2. c. 6. n. 7.* Ratio hujus est: quia revera gravem præsefert deformitatem, & grande malum, ipsi DEO valde injuriosum, dum homo ad imaginem & similitudinem Dei creatus, potando rationis usum (quô nihil præstantiùs possidet) abjicit, & brutis animantibus solius voluptatis gratiâ similem sese reddit, ita, ut ne quidem proximè ampliùs capax sit redeundi ad eundem rationis usum, & instar hominis sese gerendi: id, quòd sanè gravem præsefert deordinationem, ut propterea Doctor Gentium mox relatus *ad Galat.* 5. haud immeritò *inter opera carnis, à Regno Cœlorum excludentia enumeret ebrietatem.*

Dixi tamen primò. *Ebrietas formalis, id* 662. est, præcisè voluptatis gratiâ, aut certè sine justa causa facta &c. Enimverò utrum ebrietas materialis (quô nomine Doctores quamplures intelligunt eam, quæ non fit voluptatis, sed potiùs necessitatis gratiâ) ita sit mala, ut nunquam possit licitè procurari aut intendi, nequidem necessitatis causâ v. g. ad recuperandam sanitatem ex consilio Medicorum &c. acriter inter se disceptant DD. Et licèt non pauci existiment, hoc in nullo casu esse licitum, eò præsertim, quòd alia media suppetant ad recuperandam valetudinem, & hôc ipso ta-

lis

lis casus videatur impossibilis, immò merus prætextus fictitius; nihilominus multò plures, nominatim Tannerus, Diana, Pontius, Reiffenstuel, Illsung, Gobat & alii videndi apud la Croix *loc. cit. n. 321.* id nequaquam illicitum existimant, quemadmodum enim (ajunt) licitum est, se in perpetuum privare brachio, aut pede, aliove membro, ad conservandum totum corpus; ita à fortiori licitum erit, ad respectivè exiguum tempus sese privare actuali usu rationis, ad conservandum suppositum; *neque enim tunc absurdum judicat recta ratio* (ait Sporer *tr. 1. c. 7. n. 69.*) *ad breve tempus usu rationis destitui (quod & in somno accidit) ut reparata valetudine, munera recta rationis præstentur.* Ex quo ego inferendum censeo, huic sententiæ, utpote tam rationi, quàm auctoritati nixæ dari posse locum in praxi, casu quo revera Medici id consulerent. eò præsertim, quòd hic non agatur de valore, sed de mera honestate actionis. Videatur la Croix *cit. n. 323.*

663. Dixi 2dò. *Ebrietas plena, & perfecta*, id est, ad plenariam privationem usus rationis; Secus enim dicendum est de ebrietate semiplena, & imperfecta (quo nomine Germani saltem Doctores communiter intelligunt crapulam) quando scilicet bibitur usque ad aliqualem perturbationem rationis, vi cujus homo, etsi adhuc potens discer-

nere

nere inter bonum, & malum, sibique præsens, nihilominus minùs aptum minúsque dispositum sese invenit v. g. ad orandum, studendum, meditandum &c. eò quòd phantasia sit turbata, lingua titubet, aut balbutiet, pedes nonnihil vacillent, oculis cuncta videantur duplicata, vel stomachus etiam S. V. evomat &c. Cæterùm plenæ ebrietatis signa diversi diversa ponunt, utputa 1. si talis homo, licèt cæteroquin pacificus, tempore suæ temulentiæ, inceperit rixas, si blasphemavit, uxorem percussit &c. item 2. si altera die non ampliùs sciat, quid fecerit, aut egerit &c. Illa prioris generis signa mihi non videntur tam certa, quia sæpe sæpiùs contingere novimus, homines, dum solitò plus biberunt (esto non sint ebrii) faciliùs moveri ad rixas, & alias inconvenientias. Posteriora tamen signa videntur clariora, seu magis certa, præsertim si talis homo altera die non sciat ampliùs sese reflectere super sua facta principaliora, ita, ut ignoret, quo modò domum venerit, aut cubitum &c. Secus rursus dicendum est, si quis non ampliùs reminiscatur eorum, quæ velut minùs principaliter acta, aut gesta sunt; nam eô ipso, quòd minùs advertenter soleant fieri (prout subinde inter pocula diversa narrari solent) minimè mirandum est, quod similia vel mediocriter etiam tinctis, non ampliùs

so-

soleant incidere altera die: propptereaque non rectè inferretur, quòd talis pœnitens desuper sese accusando fuerit plenè ebrius, aut, quòd mortaliter deliquerit. Videatur Henno *ubi suprà disp. 4. q. 4. art. 5.* vel Busenbaum apud la Croix *lib. 5. 318.*

Quæres 4tò, quænam sint filiæ Gulæ?

664. ℞. sunt quinque sequentes. 1. *Hebetudo mentis*, vi cujus homo redditur ineptus v. g. ad orandum &c. ut dictum est. 2. *Inepta lætitia*, vi cujus homo gulosus solet moveri ad cantiones obscænas, actus turpes, saltus, vel choreas inhonestas. 3. *Multiloquium*; plerumque enim dum poculis indulgetur abundantiùs, fræna linguæ laxari solent ad detractiones, diversásque morum, seu etiam gestorum, & personarum discussiones; id quod raro fieri solet sine peccato, proptereáque *Proverb. 10.* habetur: *in multiloquio non deerit peccatum*: 4. *Scurrilitas*, vi cujus homo potatus solet prosilire in diversos gestus exteriores, etiam minùs honestos, aut certè in diversa verba scurrilia, id est, scurram potiùs, quàm hominem ingenuum, aut honestum decentia. 5ta denique filia gulæ est *Immunditia corporis*, inde oriri nata, scilicet vomitus; vel etiam pollutio &c. Videantur de hoc Laymann *lib. 3. Sect. 4. à n. 2.* Reiffenstuel *tr. 3. dist. 3. n. 52. & seqq.* Matthæucci *loc. cit. n. 4.*

Quæ-

Quæres 5tò, quænam remedia contra gulam sint præscribenda à Confessario?

℞. Generaliter loquendo omnia illa servient, quæ virtutem temperantiæ suffulciunt: particulariter tamen juvabit homini guloso præscribere, aut certè insinuare sequentia. 1. jubeatur evitare pro possibili & fugere compotationes, seu etiam illas occasiones, in quibus novit se excessisse regulas temperantiæ, vel, si id fieri non possit, jubeatur saltem facere singulare propositum de excessu in hac vel illa occasione vitando. 2. juvabit eidem breviter exponere, quàm indignum homine ingenuo sit hoc vitium quippe quo homo inclinatur totus quantus ad comedendum, & potandum, neglectis iis, quæ sibi sive ex præcepto humano, sive etiam ex divino incumbunt, prout plerumque fieri assolet &c. 3. singulariter Confessarius nitatur homini guloso intimare damna nedum animæ, sed vel maximè etiam corpori obventura, enimverò ex abundantia cibi, ac potùs proficiscuntur innumeræ infirmitates corporis, utputa calculus, Podagra, chiragra, vertigo capitis, cruditates stomachi, oculorum caligo & suffusio, viscerum corruptela, & adustio &c. de quibus videri potest Henno *tr. de peccat act. disp. 4. q. 4. art. 6. conclus. 2.* Vel Clericatus *decis. 141. n. 18.* 665.

Quæ-

Quæres 6tò, quid sit ira, & quale peccatum?

666. ℞. ad primum. Ira: prout est unum ex peccatis capitalibus rectè describitur, quòd sit *inordinatus appetitus vindictæ*, vel, ut habet Marchantius noster *in suo tribunali tom. 2. tr. 6. tit. 2. q. 2. est inordinata commotio animi, vindictam, vel quasi vindictam appetentis.* Rectè autem dicitur inordinata commotio; nam vindicta ordinatè (id est, juxta exigentiam justitiæ appetita, prout fieri solet ac debet per Superiores & Ministros justitiæ) non est peccatum, sed potiùs induit speciem virtutis, modò non excedatur rationis imperium & præscriptum. Hac de causa Regius Psaltes *Psalm. 4.* ait: *irascimini, & nolite peccare.*

667. ℞. jam ad 2dum cum distinctione; nam ira inordinata & peccaminosa dupliciter considerari potest, scilicet primò ex parte commotionis, seu modi irascendi; & hæc ex suo genere est peccatum veniale tantùm. Ratio est: quia est excessus voluntarius in aliqua passione animi de se indifferente, quippe, quæ secundùm mox dicta, potest etiam esse bona & virtuosa: tametsi & hæc non raro evadat mortaliter mala, scilicet tunc, dum homo scienter & advertenter motibus iracundiæ eo usque condescendit, ut propterea in gestus enormes, tunsiones, clamores, membrorum contorsiones &c, erum-

erumpat, utique non sine gravissima deordinatione contra rectæ rationis dictamen, & humanæ naturæ conditionem. 2dò. Ira considerari potest ex parte vindictæ inordinatæ: & hæc ex suo genere est mortaliter peccaminosa. Ratio est: quia graviter repugnat charitati proximo debitæ, & tantò quidem graviùs, quandò majus malum proximo desideratur &c. Ex quibus facilè liquet, iram meritò computari inter peccata capitalia, quippe ex qua diversa solent peccata proficisci, prout patebit ex dicendis. Unde

Quæres 7mò, quot, & quænam sint filiæ iræ?

℞. Sunt sex sequentes. 1. *Indignatio.* 668. 2. *Tumor mentis.* 3. *Clamor.* 4. *Contumelia.* 5. *Blasphemia.* 6. *Rixa.* Explico brevissimè. 1. Nomine indignationis intelligitur inordinatus affectus aversionis, ex eo, quòd quis existimet, se ab alio fuisse indignè, aut minùs convenienter tractatum. 2. Per tumorem mentis intelligitur illa exacerbatio & quasi exulceratio animi, vi cujus iracundi solent diversas in animo excogitare vias vindictæ, & excogitando intumescere quòdammodo. 3. Clamorem etiam iracundi plerumque excitare solent, & quidem tantò majorem, quantò magis iracundiâ tumescunt; quo fit, 4. ut proximum contumeliis, id est,

verbis, aut factis (nescio quæ crimina in faciem exprobrando) afficere soleant: quin insuper. 5. nonnunquam contra Deum, & Sanctos excandendo, solent eosdem blasphemiis, id est, verbis contumeliosis proscindere &c. 6. denique solent insuper homines iracundi facillimè commoveri ad rixas, prout multiplici experientia compertum habemus; unde hæc non indigent alia proba.

Quæres 8tavò, quænam remedia iracundis præscribere oporteat?

669. ℟. Sequentia utiliter præscribere possunt à Confessario. 1. Jubeatur sibi proponere, aut se reflectere ad exemplum, vel potiùs exemplar Christi patientis, qui cùm ad victimam duceretur, velut ovis nón aperuit os suum; immò singulariter voluit, ut imitemur ipsius mansuetudinem, juxta illud *Matthæi 11. discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* 2. Juvabit ponderare mala, quæ ex iracundia oriri sunt nata, scilicet discordiæ, seditiones, rixæ, & alia plura, quæ experientia docente nimis sunt nota. 3. singulariter jubeatur talis pœnitens sese reflectere ad occasiones, quibus hactenus ad iracundiam se commotum, vel deinceps commovendum agnoscit, contra quas jubeatur confortare animum, firmissimè proponendo, quod in hac vel illa &c. velit

exer-

exercere patientiam, reflectendo se ad passionem nostri amandissimi Salvatoris &c.

Quæres 9nò: quid sit Acedia, & quale peccatum?

670. Ante responsionem notandum hic venit, nomine Acediæ ut sic intelligi quandam negligentiam, torporem, & fastidium; quod vel potest esse merùm naturale, id est, ortum ex defectu virium naturalium, vel etiam morale, id est ortum ex libera voluntate. Porro hæc acedia moralis rursus à Doctoribus solet subdividi in generalem, seu universalem, quæ consistit in quodam voluntario animæ languore ad bene operandum in rebus salutem, aut Deum concernentibus. Alia dicitur acedia specialis, consistens in quodam fastidio rerum cœlestium, aut servitii divini Deo exhibendi: & de hac Acedia velut vitio capitali loquendo & intelligendo quæstionem.

671. ℞. jam ad primum. Acedia, prout est vitium capitale, rectè describitur, quòd sit quædam tristitia & tædium de conservanda amicitia divina, eò quòd hæc per laboriosa virtutum exercitia conservari debeat. Ita Busenbaum apud la Croix *lib. 5. n. 347.* Reiffenstuel *ubi suprà n. 59.* Henno *l. cit. q. 6. conclus. 1.*

672. ℞. jam ad 2dum. Acedia mox descripta est ex suo genere peccatum mortale. Ita *Doctores citt. &* alii *communiter.* Ratio est, quia hæc acedia directè repugnat cha-

riati divinæ, immò eandem destruit, quandoquidem per eam vilipendatur amicitia Dei, & beatitudo, velut obtinenda difficili virtutum exercitio: quod idem est, ac Deum, nec non bona æterna postponere creaturis, bonisque temporalibus· Quocirca P. Sporer *tr. 1. c. 7. n. 71.* sapienter advertit, hujus acediæ signa, & effectus pessimos esse sequentes, scilicet amaritudinem; tædiúmque ad omnia spiritualia & divina, aversionem à verbo Dei, salutísque incuriam &c.

Quæres 10. Quænam sint filiæ Acediæ?

673. ℞. Sunt sex sequentes: 1. Malitia, quâ acediosus odio habet bona spiritualia, & vellet ea non esse, aut non esse obligatum ad ea prosequenda. 2. *Pusillanimitas*; quæ proximè inclinare solet ad omnimodam desperationem de salute animæ. 3. *Rancor*; quo nomine intelligitur quædam indignatio contra eos, qui ad spiritualia, & ad sectanda charismata meliora volunt inducere. 4. *Torpor:* vi cujus homo negligit ea, quæ sibi incumbunt ex præcepto facienda, aut certè suæ obligationi non satisfacit cum debitô fervore &c. 5. *Evagatio mentis;* qua scilicet homo acediosus assuevit tempore exercitiorum spiritualium cogitare de aliis, sive illicitis, sive indebitis. 6. denique *Desperatio;* id est quædam abjectio animi de beatitudine, seu salute æterna assequenda; quæ tan-

tandem vitam acediosè traductam finaliter consequi assuevit. De his utiliter videri potest Clericatus *decis. miscellan. decis. 142. n. 4. & seqq.* ubi ait acediam Clericorum in animarum Pastoribus esse perniciosissimam ovibus.

Quæres denique 11mò, quibusnam remediis Acedia sit curanda?

℟. In hunc finem apprimè servire poterunt sequentia. 1. Considerare; quæ & quanta pro nobis passus sit Christus, quot scilicet fatigationes & itinera subiêrit, quot jejunia susceperit, quot agones & tormenta sustinuerit pro nostra salute. 2. Seriò sese reflectere ad ea, quæ homines mundani faciunt pro adipiscendis honoribus, opibus, aliisvè crepundiis hujus mundi, ut hominem ingenuum meritò aut confundere, aut certè animare debeant ad sudandum & laborandum pro adipiscendis divitiis cœlestibus, & æternis. 3. Juvabit erigere aures ad tubam judicii divini, quæ negligentibus ac desidiosis continuò minitatur excisionem. 4. Oportet fugere consortium ignavorum & desidiosorum, è contra verò sese associare illis, qui in practicandis virtutibus, & SS. Ecclesiæ Sacramentis sunt assidui & indefessi. 5. denique haud modicum proderit ponderare cruciatus futuros Acediosis infallibiliter subeundos, sive in inferno, sive in purgatorio: è contra verò 674.

immensam gloriam, quam Deus ferventibus suis amatoribus præparavit in cœlesti Patria. Hæc omnia Sanctissimus noster Patriarcha Franciscus in compendio quasi expressit, dum nos ad excutiendum torporem, acediam, & tepiditatem ponderare jubet, quòd sit: *voluptas brevis* (hujus scilicet vitæ) *pœna perpetua* (in altera) *modica passio, gloria infinita: multorum vocatio, paucorum electio, omnium retributio.* Videatur de hoc Clericatus *loc. cit. n. 7.* vel Henno noster *ubi supra disp. 4. de peccat. q. 6. Conclus. 5.*

§. II.

Proponuntur, & breviter resolvuntur Casus practici de Gula, & Acedia &c.

CASUS PRIMUS.

Titius homo nobilis sæpe sæpiùs alios ad compotitandum animare assueverat usque ad ebrietatem; quòd, ubi quidam Zelosus Concionatur inaudiit, nacta occasione opportuna contra vitium intemperantiæ, & pessimam hanc consuetudinem è pulpito terribiliter detonavit. Titius verò hisce fulminibus se quoque feritum sentiens, paulò post eundem Ecclesiastem ad mensam suam invitavit, eidemque comparenti generò-

nerosissimum, ac fortissimum vinum apposuit, subornatis interim aliis Convivis, qui bibendo modò in sanitatem hujus, mox in alterius, alternis, & continuò sibi succedentibus poculis, vel potiùs sciphis, illum ad compotitandum provocarent, quousque tandem bene potatus, immò inebriatus succumberet. Hoc verò obtentò Titius eidem agnoscis jam (ajebat) fragilitatem nostram humanam: Cave sis, quaso, deinceps Zelô indiscreto in compotatores detonare è pulpito, ne fortassis contingat fulmina retorqueri in Caput Jovis. Quaritur jam ad nostrum propositum, an, vel qualiter Titius peccaverit &c.

℞. Titius provocando Concionatorem (idem judicium formes velim de aliis quibuscunque provocatoribus) ad plenam & perfectam ebrietatem *peccavit graviter*, nedum peccato intemperantiæ, sed insuper peccato scandali. Ita Communissimè DD. nominatim Gobat *in suo Quinario tr. 5. c. 13. à n. 19.* Lessius *lib. 4. c. 3. dubit. 4. n. 37.* Busenbaum, Burghaber, Dicastillo, Matthæucci *lib. 2. c. 6. n. 12.* Sporer *cit. cap. 7. n. 69.* la Croix *lib. 5. n. 331.* Ratio est: quia quisquis alterum inducit ad grave peccatum, graviter peccat contra charitatem peccato scandali: atqui ebrietas formalis est peccatum grave, & quidem intrinsecè malum: ergo Titius provocando Concionatorem (sive dein per se immediatè, sive 675.

per alios à se substitutos) ad plenam, & perfectam ebrietatem, peccavit graviter nedum contra charitatem peccato scandali, sed etiam contra virtutem temperantiæ. Lubet in hujus rei confirmationem recensere verba Sancti Augustini *serm. 231. de tempore*, ubi teste la Croix *cit. n. 331.* hæc habet: *certa bibendi lege contenditur, qui poterit vincere, laudem meretur ex crimine - - ò infelicitas generis humani! quàm multi inveniuntur, qui ebriosos, & luxuriosos ampliùs, quàm oportet, cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare! - - quando animalia ducuntur ad aquam, ubi saturaverunt sitim suam, etiamsi supra aquam ipsam diutiùs teneantur, repletâ siti bibere nolunt omnino, nec possunt: considerent ebriosi, si non pejores animalibus judicandi sint - - Et quod pejus est, aliqui Clerici, qui hoc deberent prohibere, ipsi cogunt aliquos plus bibere, quàm expedit - - si & te, & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum.* Hactenus S. Doctor apud la Croix *l. cit.* Verùm ut ad Scopum nostræ resolutionis revertamur, advertendum est, quod

676. Dixi: Titium, aliósque subornatos in hoc casu peccâsse mortaliter, si intenderunt Concionatorem provocare *ad plenam ebrietatem*; Secus enim dicendum foret, casu quo non intendissent, nisi crapulam, seu ebrietatem imperfectam. Ratio hujus limitationis facilè colligetur ex dictis: quia sci-

ſcilicet ebrietas imperfecta (quam germani ſaltem Doctores communiter appellant crapulam) ſecundùm dicta non excedit culpam venialem: ergò ad hanc inducentes non peccant, niſi venialiter.

Nihilominus ſi quis advertat (eſto non intendat) ex propinatione ulteriùs continuanda, alterum plenè inebriatum iri, nec tamen abſtineat ab ulteriori propinatione ſeu etiam provocatione ad bibendum, procul dubio mortaliter peccat; eò quòd proximum ſuum provocet ad id, quod ſine mortali peccato ab eodem fieri nequit. Vide la Croix *cit. l.* Gobat *ubi ſuprà n. 50.* vel Matthæucci *in Cautela Confeſſarii. lib. 2. c. 6. n. 11. & 13.*

At, inquiet fortaſſis nonnemo: Ego bibendo unicum duntaxat vel alterum vitrum vini, ſentio inde tantum rationis meæ diſturbium, ut planè non ampliùs ſim uſui, nec meo poſſim ſatisfacere officio: ſcio è contra alios, qui, tametſi eandem quantitatem in duplo, aut triplo biberent, ne quidem crapulam, vel ullam rationis perturbationem ſentirent: ergone propterea condemnandus ſum peccati gravis, ubi alter in duplo, aut triplo bibendo eandem quantitatem non peccat, niſi venialiter?

℞. ad hanc inſtantiam, quòd, ſi tuum officium tale ſit, ut ad aliud peragendum ſub peccato mortali ſis adſtrictus (prout 677.

v. g. miles est obligatus ad servandam stationem suam tempore belli, ubi hostium insidiæ timentur; vel Clericus ad recitandum officium divinum, ad succurrendum infirmis periclitantibus de salute animæ &c. procul dubio peccas mortaliter. Ratio est: quia quisquis ad aliquem finem sub gravi culpa vel obligatione adstringitur, eodem jure tenetur nedum ad media, sed multò magis etiam ad non ponendum obstaculum, quò minùs huic suæ obligationi satisfacere possit; ergo si prævideas, te ex sumptione hujus poculi aut sciphi fore prorsus ineptum ad satisfaciendum obligationi gravi tibi incumbenti, procul dubio graviter delinques, secundùm *omnes.*

Neque est paritas te inter & alterum, quippe qui sumpto etiam potu abundantiori supponitur posse adhuc satisfacere suo officio, immò ne quidem imperfectè inebriari.

Et de hoc nullatenus sanè ambigendum arbitror, ob rationem firmissimam mox datam.

Major tamen difficultas, & ratio dubitandi videtur, an etiam ille, qui ob infirmitatem, seu etiam debilitatem capitis prævidet, se ex sumptione respectivè modicæ portionis vel haustûs plenè inebriatum iri, an inquam talis scienter illam portionem sumendo mortaliter peccet, tametsi sciat, se propterea nihil neglecturum, eò quòd jam-

jam

jam satisfecerit cunctis obligationibus eodem saltem die sibi incumbentibus? Ad hanc verò quæstionem quantum colligo ex diversis Doctoribus.

678. Respondendum probabiliùs arbitror affirmativè. Ratio est: quia malitia ebrietatis non est sita in quantitate haustûs, sed in eo potissimùm, quòd homo ad imaginem Dei creatus voluntariè, & violenter quidem sese privet usu rationis in tantùm, ut non ampliùs sit proximè capax recuperandi eundem usum (uti potest dormiens) tametsi id necessitas fortè exigeret: atqui hoc supponitur fieri in nostro casu: ergo &c. Et certè si quis biberet v. g. vinum adustum, vel alium liquorem v. g. ex cerasis crematum &c. in quantitate respectivè modica, ex qua tamen prævideret se plenè inebriandum, procul dubio graviter peccaret: ergo id ipsum tenendum est de eo, qui ex quantitate respectivè modica vini sese inebriandum prævidet. Fatendum nihilominus est, hôc sæculo, in nostra præsertim Germania, hujusmodi homines infirmos sæpe sæpiùs per accidens saltem excusandos esse à peccato mortali; vel 1. quia nec bibunt usque ad plenam ebrietatem; vel quia hanc non prævidcrunt; vel quia temulentia potiùs ex naturali infirmitate seu debilitate naturæ ac cerebri proficiscitur, quàm ex potùs abundantia vel excessu; vel de-

denique, quia tametsi libenter voluissent, nihilominus potum illum excessivum neutiquam declinare potuerunt, vel ob convivium nimis diu protractum, vel ob alias causas sibi non gratas &c. Quam ob rem multa discretione opus censeo in ordine ad discernendam prudenter gravitatem peccati; nam *multi* (inquit Henno) *tract. de peccat. act. disp. 4. q. 4. art. 5. ad petes. 5. confitentur se fuisse ebrios, qui non fuerunt, & aliqui, se non fuisse, qui fueruut: credunt enim nonnulli (licèt non plùs æquo biberint) se esse graviter ebrios, ubi ad vomitum provocantur, non attendentes, id ex corporis indispositione procedere &c. èeontra alii sibi persuadent, se non fuisse ebrios, eò quòd potuêrint currum in platea transeuntem divertere, domum redire, lectum invenire &c.*

CASUS SECUNDUS.

SEmpronius Prænobilis ad sui diversionem suscepit hominem pauperculum quidem, caeteroquin tamen satìs lepidum, & plus, quàm semifatuum, quem probè novit, nimiùm quantum exacerbari tunc præsertim, quando nonnihil potatus vexatur v. g. quòd non sit legitimè natus, quòd infantem genuerit, aliisvè similibus ineptiis. Quia verò Sempronius tantò majorem recreationem captare solet, quantò ampliùs exacerbatum videt suum histrionem; hinc

hinc non rarò eidem largiorem administrat potum, cujus eundem novit avidissimum; tum verò jam satis, immò excessivè tinctum diversimodè vexando exacerbare, ac irritare solet in tantum, ut is iracundiâ fremens, nescio qua Scommata in proprium Dominum conjicere soleat, & nedum eidem, sed & aliis famulis, vexationem (uti fieri amat) promoventibus, diversa maledicta imprecari, immò & in blasphemias prorumpere &c. Quæritur jam ad nostrum propositum 1. an Sempronius huic plusquam Semifatuo histrioni suo potum excessivum præbendo peccet? 2. an, vel quomodo ipse, aliíque famuli irritando illum, & vexando delinquant?

℞. ad primum quæsitum, Sempronius 679. præbendo præcisè potum excessivum huic plusquam Semifatuo, non peccat graviter contra virtutem temperantiæ. Ita post Caramuelem, & Gobat *cit. Quinar. cap. 13. à n. 29.* la Croix *lib. 5. n. 335.* Ratio est: quia talis stultus, utpote jam priùs usu rationis (saltem pleno, ac perfecto) destitutus, nequit ampliùs potitando sese privare usu rationis, quemadmodum cæcus nequit se privare potentia visiva, & per consequens fatuus nequit obligari lege *non se inebriandi*, æqueparum, ac cæcus lege *non videndi seu aspiciendi hoc, vel illud objectum &c.* at, si plusquam semifatuus non tenetur lege hac *non se inebriandi*, is, qui eidem præbet po-

potum excessivum, pariter non peccat contra hanc legem: ergo &c.

Dixi tamen, Sempronium, non peccare graviter *contra virtutem temperantiæ præcisè potum excessivum præbendo &c.* Alia enim est quæstio, an non peccet, stultum provocando ad iracundiam, & blasphemias; Unde

680. ℟. jam ad 2dam partem quæsiti in hoc casu. Nedum Sempronius, sed & alii ipsius famuli præbendo potum excessivum dicto histrioni eo fine, ut deinceps magis irritari valeat &c. peccant graviter, ita ut de peccatis contra legem naturalem, & divinam à semifatuo commissis teneantur sese accusare in Confessionali, modò ea præviderint (prout in hac specie facti potuêre) committenda ab illo plusquam Semifatuo. Ratio hujus resolutionis est: quia secundùm dicta superiùs *Confer. 13. n. 358.* etiam amentes perpetuò, & infantes stringuntur lege naturali ac divina v. g. non blasphemandi Deum &c. ita ut amens blasphemando, jurando, mala imprecando, fornicando &c. revera agat contra legem naturalem, esto ob defectum usus rationis similia agendo per accidens non peccet formaliter, eò quòd malitiam formalem non agnoscat. Atqui hæc ratio non pugnat pro Sempronio, aliisvè ejusdem famulis, neque illos excusat à formali malitia,

quip-

quippe quam probè agnoſcunt; ergo cùm talium peccatorum revera ſint cauſa principalis, & moralis, minimè excuſari poſſunt, ſicut à peccato mortali excuſari nequit is, qui alium ignorantem ſcienter inducit ad adulterium, vel furtum. Videatur Laymann *lib. 1. tr. 4. c. 10. n. 3.* vel la Croix *lib. 6. part. 2. n. 984.*

At, inquies fortaſſis, ſecundùm dicta, Sempronius adminiſtrando præcisè potum exceſſivum non peccat graviter contra virtutem temperantiæ, eò quòd famulus plus quàm ſemifatuus non peccet, nec poſſit peccare formaliter ſeſe inebriando: ergo ſimiliter eundem irritando & exacerbando usque ad blasphemias, non peccat graviter contra virtutem Religionis, eò quòd ſtultus blasphemando non peccet, immò nec poſſit peccare formaliter.

℞. Negando cauſalem antecedentis; non enim dixi, Sempronium ideò non peccare præbendo potum exceſſivum &c. quia ſtultus non peccat formaliter bibendo; ſed quia is non tenetur illa lege *non ſe inebriandi*, ſeu, quod idem eſt, *per exceſſivum potum non ſe privandi uſu rationis*, quippe quo ſupponitur jam priùs privatus: ac proin inducens illum ſcienter ad potum exceſſivum æquè parum peccat, ac ſi eundem, vel alium infantem tempore quadrageſimæ induceret ad eſum carnium, ad cujus abſtinentiam 681.

nentiam

nentiam non tenentur: è contra verò ad blasphemandum (& alia similia jure naturali ac divino prohibita) amens tenetur, sicut & infans: ergo quemadmodum infantem scienter alliciens & inducens ad blasphemiam, formaliter peccat; ita pariter peccat is; qui stultum ad hujusmodi peccata inducit. Cæterùm non diffiteor, quin etiam præbendo potum excessivum stulto, posset graviter peccare v. g. contra charitatem, si prævideat inde grave damnum vel infirmitatem stulto emanaturam: sicut ob eandem rationem graviter peccaret, quî v. g. alicui infanti potum excessivum, quem graviter eidem nociturum prævidet, daret, prout rectè advertit la Croix *lib. 5. n. 335.* Gobat, Caramuel, & alii.

CASUS TERTIUS.

Cajus dicit, se ab ultima confessione ante annum tempore paschali deposita fuisse negligentissimum, & tadiosissimum in omnibus divinis, ita, ut ab illo tempore non solùm nunquam ampliùs confessus, vel Sacra communione refectus sit, sed sapiùs quam par erat, etiam diebus festivis divina neglexerit, aliquoties autem iisdem potiùs ex fine profano, v. g. ut videat, vel videatur &c. interfuerit quàm animô colendi Deum. Causam porro hujus tantæ desidiæ rogatus, respondit: Pater R. in ultima

tima

tima illa mea confessione firmissimum concepi propositum deinceps nunquam ampliùs procurandi S.V. pollutionem, id quod etiam una alteravè septimana sanctè observavi, tandem verò denuo in idem vitium relapsus, omnino despondi animum, ratus, me, velut hominem fragilissimum, non posse ampliùs ab hoc vitio abstinere, proptereáque totus quantus huic sententiæ immersus, quæ DEum, & animæ meæ salutem concernere videbantur neglexi, quidquid tandem de animæ meæ salute futurum esset. Jam ad nostrum propositum dubitare licet in hac specie facti. 1. An Caius dici possit, aut debeat Acediosus? 2. An non judicari debeat, desperâsse, aut certè in misericordiam divinam peccâsse?

℟. ad primum. Confessarius ex tali confessione omnino prudenter concludet, Cajum elapsô anno in pessimo statu vixisse; proptereáque oportebit illum examinare 1. an, vel quoties circiter per septimanam, vel etiam diem procuraverit pollutionem? 2. quibúscum desideriis? &c. 3. quoties divina circa circiter neglexerit? &c. Et sic loquendo de aliis peccatis, in quæ verosimiliter eum incidisse credere, aut suspicari licet, prout partim ex dictis in hoc tractatu, partim etiam ex iis, quæ diximus *in theolog. Sacram. part. 2. Confer. 17. n. 434.* facilè quisque prudentum colligere poterit. Neque etiam dubitandum est, quin Cajus 682.

fuerit verè acediosus, utpote homo in omnibus, Deum, & animæ salutem concernentibus, nimiùm quantum fastidiosus, ac tædiosus.

Ergonè inquies, Cajus ultra reliqua peccata tenebatur singulariter exprimere, & sese accusare de peccato acediæ, ita, ut non satisfecisset, dicendo, se elapsô anno toties procurâsse pollutionem, toties neglexisse SS. Missæ sacrificium, etiam diebus festivis?

683. ℟. ad hoc quæsitum cum distinctione, & quidem valde notabili. Nam si Cajus ideò præcisè neglexit divina, quia hæc sibi videbantur valde tædiosa, aut quia in his nullum prorsus gustum invenit (prout revera contingere natum est hujusmodi hominibus, voluptatibus carnis nimiùm quantum immersis, ac deditis) non tenebatur specialiter sese desuper accusare: quia, uti sapienter advertit Campion. *part. 1. instr. ad aud. confess. Cap. 14.* eúmque secutus Matthæucci *in cautel. Confessar. lib. 2. c. 28. n. 42.* talis acedia non est per se prohibita, sed potiùs per accidens, quatenus scilicet solet esse causa, vel etiam occasio negligendi divina. At verò, si Cajus divina neglexisset, non tam ex eò capite, quod hæc laboriosa, vel tædiosa, ac nimis fastidiosa videbantur, sed potiùs ideo, quia bona, & Deum, Ejusdemque gloriam concernebant

bant (quod quidem rarius, nonnunquam tamen contingere solet) tunc fuisset obligatus de hoc peccato Acediæ, utpote specialiter prohibito, divinæque charitati repugnante, sese accusare: profectò hoc gravissimum est peccatum, non admittens parvitatem materiæ, adeò, ut si quis ex tali motivo omittat duntaxat nomen JEsu invocare (quia scilicet bonum est, & Deo placitum) peccet mortaliter, esto nullam aliam obligationem haberet illud invocandi. Videatur Matthæucci *loc. cit. n, 43.*

℟. Jam ad 2dum quæsitum hujus casus, 684.
Cajum probabiliùs nec incurrisse peccatum desperationis, neque etiam peccatum præsumptionis. Ratio prioris est: quia, ut ex specie facti satis liquet, Cajus non desperavit simpliciter de salute assequibili, neque etiam de gratiis, vel auxiliis sufficientibus à Deo nobis administrari solitis, sed potiùs, immò verò tantùm de suis viribus, utpote jam longo tempore expertus, se post primum relapsum minùs esse sufficientem ad resistendum gravissimis Diaboli, carnisque insultibus: quod, ut de se liquet, non est desperare, sed potiùs incurium, & minùs solicitum esse de salute.

Ratio autem posterioris est: quia Cajus non supponitur fuisse inductus ad peccandum ex eo, quòd Deus misericors sit, sed potiùs partim ex fragilitate humana, partim

insuper ex desidia & salutis spiritualis incuria; vicujus (utique pessimè) sese resolvit ad perseverandum in tali statu peccaminoso, & perversa ac pessima sua consuetudine, quidquid demùm Deo placuerit disponere de salute animæ suæ. Cæterùm quænam remedia hujusmodi pœnitenti sint præscribenda, colligi potest ac debet ex dictis *in theolog. Sacram. part. 2. Confer. 4. n. 105.*

§. III.

Corollaria ex dictis inferenda.

685. COlliges ex hactenus dictis. 1. peccatum ebrietatis tunc incurri, quando quis animadvertit, se jam tantum potûs sumpsisse, ut proximè sit destituendus usu rationis, & ad functiones humanas reddendus omnino ineptus (id, quod bene potest, ac debet advertere, si jam sæpiùs id ipsum sibi contigisse reminiscatur) & nihilominus pergit bibere. Ratio est: quia tunc censetur consentire in hoc peccatum intemperantiæ seu ebrietatis perfectæ: tametsi fateri cogamur, hoc peccatum quodammodo compleri ac consummari physicè & moraliter, dum quis actu destituitur usu rationis, quemadmodùm is, qui prævidet se in ebrietate quempiam occisurum, & nihilominus

minus sese sponte inebriat, peccat nedum contra virtutem temperantiæ, sed etiam charitatis, & justitiæ, dum voluntariè ponit causam ebrietatis, atque homicidii, esto hoc finaliter ac physicè tunc solùm compleatur, quando in ebrietate actu occidit. Ita ex *Communi DD.* Sporer *tr. 1. cap. 7. n. 69.* Matthæucci *l. 2. c. 6. n. 17.*

Colliges 2dò, etiam illos à gravi peccato minimè excusandos esse, qui exponunt se periculo ebrietatis, utpote bene advertentes se appropinquare periculo amittendi usum rationis; ille autem scit, adesse periculum, inquit Gobat *in Quinario tr. 5. c. 8. n. 20.* qui bibit, probabiliter putans, vel timens & dubitans, aut etiam suspicans, secuturam ebrietatem, & inhabilitatem ad actus humanos &c. Unde antequam pergat bibere, debet ex prudenti motivo deponere ejusmodi opinionem, dubium, aut suspicionem; secus enim non poterit dici laborâsse ignorantia, vel inadvertentia ad peccatum ebrietatis excusandum requisita. 686.

At quid, inquies, tenendum de illo, qui bene advertit, se non fore privandum usu rationis, quamdiu in domo, seu etiam popina perseveraverit; nihilominus plenè privatum iri usu rationis, postea quam domum regressurus aeri se exposuerit?

℟. Cum P. Gobat *l. cit. n. 34.* & la Croix 687.
lib. 5. n. 328. talem non peccare graviter

modô proponat se non exponere aeri, & hujusmodi propositum servare soleat. Ratio est: quia quamdiu non se exponit aeri, tamdium supponitur non inebriari: ergo propterea argui non potest gravis peccati. Quin etiamsi postea præter omnem suam intentionem vocaretur, & cogeretur se eidem exponere, non tamen ideò peccaret graviter, quia talis ebrietas merè per accidens causata, non foret voluntaria.

688. Colliges inde tertiò, Eum qui se inebriat involuntariè, id est, contra omnem suam intentionem, quippe qui nullum prævidit periculum, aut certè fortitudinem vini non agnovit, nec putavit se inebriandum fore, reipsa non peccare graviter, peccato scilicet formaliter gravi.

Ratio evidenter colligi potest ex dictis suprà *Conferent. 2. n. 35. & seqq.* quia talis ebrietas, eo ipsô quòd non fuerit præcognita, nequit esse voluntaria, & per consequens neque peccaminosa. Rectè tamen S. Thomas, Navarrus & alii quos sequitur la Croix *n. 329.* docent, eum, qui sæpe fuit ebrius, semper sufficienter advertere, vel certè posse, ac debere advertere periculum, proptereáque semper peccare mortaliter. Unde, ait la Croix *l. cit.* qui confitetur, se intra mensem semel vel iterum fuisse ebrium, si sit vir intelligens, meritò interrogatur, an præviderit; si autem dicat,

cat, intra menſem decies id contigiſſe, ſupponi debet, ſemper peccâſſe mortaliter: Quod & ego verum exiſtimo, ſi pœnitens fateatur, ſe fuiſſe toties ebrium, vel ut germani ſolent exprimere: Stern voll. Si tamen dicat ſolùm, ſe intra menſem decies bibiſſe crapulam, id eſt, einen Rauſch truncken, interrogandum ulterius exiſtimarem, an adhuc perſeveraverit in uſu rationis, prout crapuloſi perſeverare ſolent, ac debent. Si ſic: judicarem, eum per ſe loquendo, nunquam peccâſſe mortaliter. Sin autem dicat, ſe ſibi nunquam ampliùs fuiſſe præſentem, planè condemnandum judicarem peccati mortalis, ob rationes hactenus datas de malitia ebrietatis plenæ.

Colliges 4tò, in peſſimo ſtatu verſari 689. illos, qui quavis oblata, fortaſſis etiam ſponte quæſita, occaſione parati, immò verò aſſueti ſunt, bibere more helluonum, ſcilicet nedum ad ſatietatem, verùm inſuper ad crapulam, & perfectam, ſeu plenam ebrietatem. Ratio clara eſt: quia revera tales, præterquam quòd graviter noceant ſuæ ſanitati, ſe ipſos etiam reddunt inhabiles ad agenda ea, quæ alioquin vi ſui officii, vel obedientiæ etiam graviter obligantis tenerentur præſtare. Inſuper ſæpe ſæpiùs exponunt Uxores, liberos, aliósque v. g. Creditores periculo gravium damnorum, ac propterea multipli-

cia inferunt nocumenta; præbent aliis Scandala &c. at, de se liquet, hæc & similia sine peccato gravi non posse fieri: ergo. Hac de causa la Croix *l. cit. n. 328.* bene infert, quòd is, qui per experientiam scit, se communiter inebriari, quando adit hæc, aut illa consortia, hoc, vel illo modô bibit &c. teneatur sub mortali cavere, ita, ut non possit absolvi, nisi hoc proponat. Ex quo quisque prudentum Confessariorum facilè concludet, quo modò cum talibus habeat procedere.

690. Colliges denique ex hactenus dictis 5tò, quòd, licèt à Doctoribus communissimè, & bene quidem, recenseantur septem peccata capitalia, ob rationem suprà *Conferent. 21. n. 600.* datam; nihilominus non omnia, sed quatuor tantùm ex illis, scilicet Superbia, Luxuria, Invidia, & Acedia in sensu hactenus explicato sumpta, sint ex suo genere mortalia: reliqua verò tria, scilicet Avaritia, Ira, & Gula per se loquendo sint venialia duntaxat. Ita ex *Communi Doctorum* tenet Matthæucci *in cautel. Confessar. l. 2. c. 28. n. 44.* Ratio disparitatis inter utrumque genus hæc est: quia hæc posteriora possunt stare cum charitate Dei, & proximi, non item priora, prout partim ex hactenus dictis prudens lector haud difficulter colliget, partim etiam apud Doctorem proximè citatum videre licet. Esto

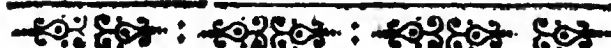
fa-

fateri cogamur, quòd etiam hæc posteriora sæpiùs, quàm par est, conscendant gravitatem peccati mortalis.

Et hæc de Actibus humanis, Conscientia; Legibus, & peccatis (quæ omnia sine ullius præjudicio, & salvâ, semper Sanctæ Matris Ecclesiæ Auctoritate, aliorúmque Superiorum meorum censura dicta velim) Tyronibus posse sufficere, existimo. Cedant proin ad animarum salutem, & præcipuè ac finaliter

Ad majorem Dei Gloriam.

INDEX

Alphabeticus rerum & materiarum in hoc opusculo contentarum.

NB. Littera C. Conferentiam; n, cum cifra numerum marginalem denotat.

A.

ABbatissa, an gaudeant potestate legislativa. Conf. 10. n. 2[illegible]3.

Abrogatio legis quid? & quomodo differat à derogatione. C. 15. n. 410. quis possit legem abrogare. ibi. n. 411. abrogatio facta sine justa causa, an sit valida. C. 15. n. 412.

Acceptatio Populi, an sit necessaria ad hoc, ut lex obliget. C. 9. n. 247. & seqq.

Acedia ut sic, in quo consistat. C. 23. n. 670. Et quid Acedia, ut est peccatum capitale. ibi. n. 671. an hæc sit peccatum mortale ex suo genere. n. 672. Quæ, & quot sint filiæ Acediæ. n. 672. quibusnam remediis acedia sit curanda. ibidem n. 674. An, vel quando acedia sit speciale peccatum, in actu confessionis specialiter exprimendum. C. 23. n. 682. & seqq.

Actus

Actus humanus quid sit? C. 1. n. 1. & 2. quænam ad actum humanum propriè talem sint necessaria. ibi. n. 3. & n. 20. quænam impedire soleant actum humanum. C. 2. n. 26. & seqq. Quomodo actus humanus suam bonitatem vel malitiam desumat ab objecto, à fine, & à circumstantiis. C. 3. n. 61. & seqq. Actus externus, an interno superaddat specialem bonitatem, aut malitiam. C. 3. n. 70. an sit possibilis actus humanus in individuo indifferens. ibi. n. 86. Quot, & quæ sint circumstantiæ actûs humani? C. 4. n. 87. & seqq. Vide *Circumstantia &c.*

Actus merè internus, quid sit. C. 12. n. 330. utrum auctoritate merè humana præcipi possit aut prohiberi? ibidem. n. 331. & seqq.

Advocatus an licitè possit patrocinari causæ; quæ sibi videtur minùs probabilis. C. 7. n. 199.

Amentes perpetuò, an, vel quibus legibus teneantur. C. 13. n. 356. quid de amentibus per certa duntaxat intervalla, aut tempora, ibidem. n. 357.

Asyli privilegio non gaudentes, si confugiant ad Monasterium, vel locum sacrum, quid tunc agendum Superioribus illius loci. C. 18. n. 521.

Avaritia quid sit? C. 21. n. 607. an ex suo genere grave peccatum. ibi. n. 608. quæ,

&

& quot sint hujus filiæ. ibi. n. 609. quænam remedia contra avaritiam sint præscribenda. C. 21. n. 610. Ex avaritia litteras alterius aperiendo, & lucrum justum alteri præripiendo, an peccet, & an teneatur ad restitutionem. n. 614. & 615. Avarus nolens dare eleemosynam pauperibus, an, vel qualiter peccet. C. 21. n. 618. & 619.

B.

Beneficiatus obligatus ad expendendum dugatum in pias causas, an satisfaciat, dando illo suo famulo pauperi, cui jam pridem ex justitia debuisset solvere. C. 14. n. 402. Quid si debeat tria Sacra pro stipendio, & supponatur unum duntaxat legisse absque speciali intentione aut reflexione, cuinam ex illis tribus velit illud applicatum. C. 14. n. 403.

Bonitas moralis, in quo consistat. C. 3. n. 59. unde sit desumenda. ibi. n. 61. & seqq. quomodo bonitas debeat esse intenta ad hoc, ut in actum derivetur. C. 3. n. 67. an idem actus possit esse simul, vel saltem successivè bonus & malus. C. 3. n. 83.

C.

Candidatus suam vocationem negligens, an, vel qualiter peccet. C. 5. n. 124.

Caupo Catholicus, an tempore quadragesimæ tutâ conscientia possit Lutheranis præbere carnes. C. 17. n. 483. & seqq.

Quid

Quid si aquam infundant cerevisiæ, aut vino vendendo: C. 17. n. 486.

Cessatio legis quid sit, & quot modis leges soleant cessare. C, 15. n. 409. cessante causa finali, an cesset obligatio legis. ibi. n. 414. & 415. an obligatio legis cesset ob ignorantiam subditorum ibi. n. 418. an ob impotentiam. n. 419. & 420. Quandonam leges cessare soleant per dispensationem, Epikeiam, vel interpretationem. C. 17. n. 469. *Vide Consuetudo.* Quibus de causis cessare, seu etiam exspirare soleant privilegia? C. 18. n. 510.

Chyrurgus ratione diversarum curationum, præsertim circa alterum sexum, tentatus, an tutâ conscientia possit exercere hanc artem. C. 1. n. 14. & 15. Quid, si talis dicat, se sentire majorem inclinationem ad curandum sexum fœmineum, quàm masculinum. ibi. n. 15. Quid, si ex familiari conversatione cum altero sexu se sentiat commoveri ad libidinem. C. 1. n. 16.

Circumstantia actûs humani quid sit. C. 4. n. 87. Quot dentur hujusmodi circumstantiæ. ibi. 88. Quid intelligatur nomine circumstantiæ aggravantis, & quid nomine speciem mutantis. n. 89. Explicantur breviter singulæ circumstantiæ in particulari. C. 4. à n. 91. an circumstantiæ speciem mutantes, vel intra eandem speciem notabiliter aggravantes necessariò sint exprimen,

mendæ in confessione. ibidem. n. 105. Circumstantia personæ, an vel quando sit specialiter exprimenda. C. 4. n. 106. An exprimenda sit circumstantia furti Clerico illati. ibi. n. 107. an vel quando reliquæ circumstantiæ, ut puta loci, temporis *&c.* necessariò sine exprimendæ in confessione? C. 4. n. 109.

Clericus, an pœnitentiam à suo Rev. Ordinario sibi dictatam negligendo graviter peccet. C. 12. n. 339. & seqq. An Clerici teneantur legibus civilibus. C. 10. n. 275. item. C. 13. n. 365. & 366. an Clericus hinc inde vagando, & negligendo curam animarum, vel residentiam debitam, possit puniri à suo Ordinario. C. 13. n. 397. Clericorum privilegia in communi. C. 18. n. 504.

Communicatio Privilegiorum, an, vel qualis detur inter Religiosos. C. 18. n. 500. & seqq. Vide *Privilegium.*

Compensationi tacitæ, an detur locus post sententiam Judicis. C. 14. n. 397. famula post mortem sui heri non potens probare donationem sibi ab eodem factam, propterea que ab hæredibus repulsam passa, an licitè uteretur tacita compensatione. C. 15. n. 427. & seqq.

Concupiscentia quid. C. 2. n. 32. quotuplex. ibi. n. 33. an vel quomodo augeat vel etiam diminuat voluntarium & liberum? C. 2. n. 34. *Con-*

Confessarius, quomodo habeat procedere cum hominibus luxuriæ deditis. C. 3. n. 72. Unde debeat colligere, an pœnitens fuerit ductus conscientia vincibiliter, vel invincibiliter erronea. C. 5. n. 129. Quænam Confessarius singulariter observare debeat, quando pœnitens vult amplecti opinionem probabilem. C. 7. n. 193. & 194. item n. 210. quomodo debeat tractare pœnitentem scrupulosum. C. 8. n. 215. item n. 232. & 233. Confessarius, an possit dispensare in lege jejunii Ecclesiastici. C. 16. n. 450. Quid debeat agere cum iis, qui solent alios defraudare in quantitate aut qualitate mercium. C. 17. n. 488. Confessarius immemor reservationis, an validè absolvat à casu reservato. C. 22. n. 693. Confessio facta animo placendi moderatoribus aut Superioribus, an sit valida. C. 3. n. 78. & 79.

Conjugibus an sit licitum morosè delectari de copula habita vel habenda. C. 22. n. 649. & 650.

Conscientia ùt sic quid sit. C. 5. n. 113. hujus quinque communiter recensentur membra. ibi. n. 114. aliæ nonnullæ subsivisiones breviter enumerantur. ibid. n. 115. quid sit conscientia recta. n. 116. an hanc teneamur sequi. ibidem. n. 117.

Conscientia erronea quid sit, & quotuplex? C. 5. n. 118. & 119. an vel quando teneamur

neamur hanc sequi, ibi. n. 120. & seqq. An peccet, qui ex conscientia erronea non apprehendit malitiam cogitationum impudicarum, vel pollutionis &c. à. n. 127. Erroneè existimans, se irretitum impedimento v. g. affinitatis, an stante hac conscientia validè contrahat matrimonium. n. 130. an talis utendo matrimonio, vel indulgendo tactibus impudicis, peccet. C. 5. n. 132. & 133. quomodo conscientia differat à Synteresi, & à scientia morali. ibi. n. 134. quomodo formetur dictamen conscientiæ, & an semper ad hoc necessarius sit discursus formalis. C. 5. n. 135. & 136. Contra conscientiæ dictamen operans, an, vel qualiter peccet, qui agit sine reflectione ad gravitatem, vel levitatem peccati. Ibidem n. 140. quid de eo, qui sinistrè existimat se peccaturum, sive unum faciat, sive alterum. C. 5. n. 141.

Conscientia dubia quid. C. 6. n. 142. quid, & quotuplex sit dubium. ibi. 143. & seqq. quotuplex sit conscientia dubia. ibi. n. 148. sitnè licitum operari cum conscientia dubia. C. 6. n. 149. quomodo conscientia dubia debeat vel possit practicè resolvi, & ex quibus principiis. ibidem. à n. 50. quæ sit differentia inter conscientiam dubiam, & probabilem. C. 6. n. 168.

Conscientia probabilis quid. C. 7. n. 182. an cum conscientia probabili licitum sit operari. ibidem

ibidem. n. 183. & 184. *Vide opinio probabilis.*

Conscientia scrupulosa quid sit. C. 8. n. 212. an contra hanc liceat, vel etiam expediat operari, ibidem 217. *vide scrupulus &c.*

Consiliarii Principum, an, vel quare teneantur ad sectandas opiniones tutiores. C. 7. n. 206. Consiliarius sciens pragmaticam proximè promulgandam, an tuta conscientia possit uti tali notitia cum præjudicio proximi ignorantis. C. 9. n. 257. & seqq.

Consuetudo quid sit. C. 17. n. 469. quotuplex. ibi. n. 470. quæ, & quot conditiones ad eam requirantur. ibidem. n. 471. & 472. qualis consensus, & quantum temporis ad legitimam consuetudinem sit necessarium. C. 17. n. 473. & 474. an possit introduci per actus formaliter malos. ibi. n. 476. & seqq. Quid si dubitetur, an hæc, vel illa consuetudo legitimè sit recepta. ibi. à n. 470. Consuetudines Cauponum, Pistorum, vel Lanionum defraudantium in qualitate, aut quantitate, an sint tolerandæ. C. 17. n. 586. & 587. consuetudo legi naturali, vel divinæ repugnans, an valeat. ibi. n. 489. consuetudines vergentes in præjudicium immunitatis, seu etiam disciplinæ ecclesiasticæ, an sint tolerandæ. ibidem. n. 490. & 491. Quid si Legislator expressè excipiat contra omnem consuetudinem. C. 17. n. 492.

Converſatio cum altero ſexu, an licita, non obſtante, quòd quis inde ſe ſentiat commoveri ad libidinem. C. 1. n. 16.

Crapula quid ſit, & quale peccatum. C. 22. n. 663. & 677. *vide Ebrietas.*

D.

Delectatio moroſa quid ſit, & unde talis dicatur. C. 22. n. 627. quotuplex ſit. ibi n. 628. quomodo procedi ſoleat à delectatione rationabili ad ſenſibilem, & veneream. ibi. n. 629. quale peccatum ſit delectatio venerea. ibidem n. 630. utrum in hac detur parvitas materiæ. ibi. n. 647. & 648. An Conjugatis, Viduis, vel Sponſis, ſeu etiam perſonis ſolutis licitum ſit, delectari moroſè v. g. de copula, aut pollutione. C. 22. n. 649. & ſeqq. An peccet is, qui carnis tentationibus nullatenus reſiſtit. C. 22. n. 653. & 654.

Deliberatio qualis vel quanta ſit neceſſaria ad actum humanum. C. 1. n. 20. & ſeqq. quænam, vel quanta ſit neceſſaria ad mortaliter peccandum. C. 20. n. 568. quandonam præſumere liceat, interveniſſe ſufficientem deliberationem. C. 20. n. 570.

Detractor famæ, an teneatur ſingulariter & ſpecificè exprimere materiam detractionis. C. 4. n. 108.

Diſpenſatio legis quid ſit, & quotuplex C. 16.

C. 16. n. 436. & 437. penes quos resideat potestas dispensandi. ibi. n. 438. & seqq. An inferior validè dispenset in lege Superioris. C. 16. n. 441. & 443. Utrum Episcopi dispensare valeant in legibus Pontificiis. ibi. n. 442. an etiam lex naturalis patiatur dispensationem. ibi. à n. 444. An valeat dispensatio Romæ obtenta, casù quo dubitatur de mente dispensantis. C. 16. n. 451. An Confessarius possit dispensare in esu carnium ibi. n. 450. Quid si cum sponsis dispensetur cum hac clausulâ, *modo copula carnalis non intervenerit.* ibid. n. 453. Dispensatio in voto castitatis ad legitimandam prolem obtenta, quomodo debeat intelligi. ibi. n. 456. an talis dispensatio cesset, cessante motivo finali. C. 16. n. 457. an nova dispensatio in hoc casu sit petenda, & à quo. ibi. n. 459. & 460. Quid si dispensans moriatur priùs, quàm dispensatio per delegatum sit executioni mandata. ibi n. 461. Dispensatio sub- & obreptitia, quid, & an valida. C. 16. n. 462. A quo petenda sit dispensatio, & cuinam valeat impertiri. ibidem. n. 463. & 464. quisnam dispensare possit cum peregrinis & vagabundis. n. 465. an summus Pontifex validè dispensaret in lege divina C. 16. n. 466. & 467. dispensatio merè præsumpta, an subditum excuset ab observantia legis, vel à peccato? C. 16. n. 468.

Distinctio moralis specifica peccatorum, undenam desumenda sit. C. 19. n. 540. & unde distinctio physica. ibi. n. 541. undenam distinctio numerica peccatorum sit petenda. C. 19. n. 545. item n. 562. & seqq.

Diversitas præceptorum formalium, undenam possit, aut debeat colligi. C. 19. n. 542.

Dubium ut sic, quid, & quotuplex. C. 6. n. 142. quid dubium juris & facti. ibi. n. 144. quid dubium practicum, vel speculativum. ibidem. n. 145. quibus ex principiis conscientia dubia possit, vel debeat deponi. C. 6. à n. 150. an in dubio melior sit conditio possidentis. ibidem. an in dubio semper eligenda sit pars tutior. ibi. n. 154. Dubitans, an fecerit verum votum, an verò propositum duntaxat, abstinendi á carnalibus, ad quid teneatur. ibi. n. 156. Et quid, si certus de voto emisso, dubitet duntaxat, an voluerit vovere castitatem perpetuam. n. 160. Dubitans, an fœmina à se carnaliter cognita non fecerit potestatem sui corporis alteri, ad quid teneatur. C. 6. n. 161. Quid si fœmina ipsamet dubitet à quonam è duobus conceperit? ibidem. n. 162. & seqq. Sacerdos practicè dubitans de statu gratiæ, an prætermissa confessione licitè celebraret. C. 6. n. 165. dubitans, an sit naturaliter jejunus, an licitè sumat Sacram Synaxin. ibi. n. 167.

Dubitans, an lex ſit lata, ad quid teneatur. n. 169. quid in dubio, an lex obliget graviter vel non. C. 6. n. 170. quid denique de eo, qui dubitat, an ſatis deliberatè emiſerit votum. ibidem n. 171. Subditus dubitans, an res à Superiore præcepta ſit licita & honeſta, ad quid teneatur. n. 172. quid ſi materia videatur nimis ardua. n. 173. Quid denique tenendum de iis, qui poſt peccatum jamjam perpetratum primùm incipiunt dubitare, an graviter vel leviter peccaverint. C. 6. n. 174. undenam orto dubio colligendum ſit, an pœnitens ſatis deliberatè conſenſerit in peccatum, vel non. C. 20. n. 578.

E.

EBrietas, quid ſit. C. 23. n. 660. quale ſit peccatum. ibi. n. 661. quomodo peccet, qui alium provocat ad potum exceſſivum ſeu ebrietatem. ibi. n. 675. quid de iis, qui ex hauſtù reſpectivè modico prævident ſe inebriandos. ibidem n. 677. & 678. An ſemifatuus poſſit inebriari. ibi. n. 679. & ſeqq. quandonam peccatum mortale ebrietatis incurratur. C. 23. n. 685. quomodo peccet is, qui ſe exponit periculo ebrietatis n. 686. quid ſi prævideat, ſe tunc primùm inebrieatum iri, ubi ſe expoſuerit aeri. ibidem. n. 687. præter omnem advertentiam inebriatus, an vel quomodo peccet. n. 688. quid denique de iis, qui qua-

vis occasione oblata sese inebriare solent. C. 23. n. 689.

Epikeja legis, quid sit. C. 16. n. 449.

Episcopi quanta potestate legislativa gaudeant. C. 10. n. 269. & seqq.

Error, quid, & quid conscientia erronea. C. 5. n. 114. & seqq. Vide *conscientia erronea*. Erroneè existimans, se incurrisse impedimentum matrimonii v.g. affinitatis, num validè contrahat. C. 5. n. 131. an talis conjux licitè uteretur matrimonio, aut tactibus impudicis, ibidem n. 132. & 133.

F.

Famulus sub pœna mortis adactus ab hero suo ad homicidium innocentis, an licitè obediat. C. 2. n. 43. & seqq.

Fatuum vel etiam semifatuum provocantes ad potum excessivum, vel ad iracundiam an, vel qualiter peccent. C. 23. n. 679. & seqq.

Feripeta præter, immò contra omnem intentionem unà cum fera simul trajiciens suum comitem, an vel qualiter peccaverit, & an possit propterea puniri. C. 2. n. 46. & 47.

Finis, alius dicitur in-alius extrinsecus. C. 3. n. 64. quomodo actus humanus à fine sumat suam bonitatem vel malitiam. C. 3. n. 65. & 66. quid de actu ex duplici fine facto,

facto, præsertim si unus eorum sit bonus, alter verò malus. C. 3. n. 83. an bonitas solius finis sufficiat ad reddendum actum moraliter bonum. ibi. n. 85. diversis mediis utens in ordine ad eundem finem, an propterea unum, vel verò plura peccata committat. C. 22. n. 640. & seqq.

Fæmina violenter oppressa, an, vel quando peccet. C. 2. n. 39. & seqq.

Fornicator, an teneatur in confessione exprimere, num cum eadem persona ter, an verò cum tribus semel habuerit rem. C. 4. n. 103. quid si veneri indulgens è collo portet scapulare, vel alias Reliquias. ibidem n. 104.

Furtum de bonis Parentum à Filio factum, an, vel qualiter in confessione sit exprimendum. C. 4. n. 100. furtum Clerico illatum, an quà tale necessariò sit exprimendum in actu confessionis. C. 4. n. 107.

G.

G*Ula* quid sit, & quotuplex. C. 23. n. 656. & 657. quale sit peccatum ibi. n. 658. & 659. quomodo peccet alterum provocans ad potum excessivum. ibidem. à n. 675. quid de iis censendum, qui quavis occasione obtenta sese ingurgitare solent. n. 689. quot sint filiæ gulæ. n. 664. & quæ-

nam remedia gulosis sint præscribenda. C. 23. n. 645.

H.

Hæretica Rusticorum conventicula, an à Principe Catholico recte & juste prohibeantur. C. 12. n. 336. fœmina re ipsa hæretica, an ficte, duntaxat deponendo professionem fidei catholicæ, satisfaciat præcepto divino, & Ecclesiastico, ibi. n. 342. & seqq.

Hospes, vel hospitissa, an possit permittere aliorum peccata in suo domo, aut popina committenda. C. 1. n. 17. & 18. quid si ex contradictione aut prohibitione rationabiliter habeat timere damnum. ibi n. 19.

I.

Jactans se de crimine vero, sive falso an, vel quomodo peccet. C. 21. n. n. 621. & 622.

Ignorantia quid. C. 2. n. 35. varie divisa explicatur. ibidem n. 36. ignorantia vincibilis alia dicitur affectata, alia non affectata. ibi. n. 37. quid sit ignorantia antecedens, concomitans, & consequens C. 2. n. 38. an, vel quomodo ignorantia sive vincibilis, sive invincibilis excuset à pœna. ibi. à n. 54.

utrum

utrum ignorantia legis excuset in foro externo. C. 15. n. 418.

Impeditiva voluntarii ut sic, quæ, & quot. C. 2. n. 26. & seqq. an ponens impedimentum legis observantiæ v. g. auditioni Missæ, peccet. C. 13. n. 375.

Impotentia an excuset ab observantia legis. C. 15. n. 419. an is, qui non potest totam, teneatur saltem partem legis adimplere. ibidem. n. 420.

Infantes, an, vel quibusnam legibus teneantur. C. 13. n. 356. an stringantur lege jejunii, saltem quoad abstinentiam ab esu carnium. ibi. n. 367. an incurrant pœnas Ecclesiasticas. ibidem n. 368. quid si dubitetur, utrum infans jamjam sit adeptus usum rationis. C. 13. n. 369.

Infideles, an teneantur legibus Ecclesiasticis. c. 13. n. 376.

Intentio faciendi opus præceptum, & intentio satisfaciendi præcepto quomodo inter se differant. C. 14. n. 384. qualis intentio sit necessaria ad hoc, ut legi vel præcepto satisfiat. ibi. n. 385. & seqq. audiens Missam ex intentione captandi vanam gloriam, an satisfaciat præcepto Ecclesiæ. C. 14. n. 394. quid, si audiens devotè, haberet positivam intentionem non satisfaciendi præcepto Ecclesiastico. ibi. n. 395. & 396.

Invitus solvens debitum, aut decimas, an satisfaciat obligationi Legis. C. 14. n. 398. & seqq.

Interpretatio legis quid sit, & quotuplex. C. 16. n. 447. quænam regulæ sint observandæ circa interpretationem legum, vel etiam dispensationum. ibi n. 448. quidnam sit observandum circa interpretationem privilegiorum. C. 18. n. 500. & seqq.

Invidia, quid sit, C. 22. n. 633. an sit de se mortaliter peccaminosa. ibi. n. 634. quænam sint hujus filiæ n. 635. & quænam remedia contra hanc à Confessario sint præscribenda. C. 22. n. 636. quomodo peccet is, qui alteri ex invidia imprecatur gravia mala. ibi. n. 644. & 645. qui de bono alterius tristatur, eò quòd ipse non gaudeat eodem bono, an possit, vel mereatur dici invidus. C. 22. n. 655.

Ira quid sit, & quale peccatum. C. 23. n. 666. & 667. quot dentur filiæ iræ. ibi. n. 668. quæ remedia contra iracundiam sint præscribenda à confessario. ibi. n. 669. ad iracundiam alium, etiam fatuum aut semifatuum provocantes, an, vel qualiter peccent. C. 23. n. 680.

Irritatio legis, quid sit. C. 15. n. 413. an lex naturalis aut divina irritari valeat auctoritate humana. ibi. n. 421. & seqq. An Maritus valeat irritare vota suæ Uxoris. ibi. n. 423. lex irritans, & irritatio legis quomodo

modo inter se differant. C. 15. n. 431. quot modis lex possit irritari. ibi. n. 432. lex generaliter irritans, an præjudicet priori legi speciali, vel consuetudini rationabiliter receptæ. ibidem. n. 433. & 434. an lex irritans indigeat promulgatione. C. 15. n. 435.

Judex condemnando reum non satis convictum, nec confessum, an, vel quomodo peccet. C. 7. n. 197. an vel qualiter peccet decidendo causam in favorem sui amici, quando jura partium sunt æqualia. ibidem. n. 198. an etiam in foro conscientiæ teneamur aquiescere sententiæ Judicis. C. 6. n. 163. item C. 7. n. 193.

L.

L*Anionum* praxis, in pondere defraudantium, an sit toleranda. C. 17. n. 487.

Lex quid sit. C. 9. n. 235. quæ, & quot conditiones necessariæ sint ad veram legem. ibi. n. 236. quotuplex sit lex. ibi. n. 237. & 238. an vel quanta promulgatio necessaria sit ad hoc, ut in actu 2do obliget. C. 9. n. 242. Utrum dependeat ab acceptatione populi. ibidem. n. 247. quomodo lex differat à præcepto. n. 250. Utrum constitutiones seu leges Pontificiæ Romæ promulgatæ, illico habeant vim, immò actu obligent in Germania. C. 9. n. 255. & seqq.

sciens pragmaticam proximè publicandam, án tali notitia privata licitè utatur cum detrimento proximi ignorantis. ibidem n. 257. & seqq. Omnis vera lex debet constringere, seu obligare subditos. ibi. n. 260. quid si dubitetur, sitnè lex justa vel non. n. 261. unde justitia legis colligenda. n. 263. quæ differentia versetur inter promulgationem & divulgationem legis. n. 265. quid si lex à majori parte communitatis non observetur. C. 9. n. 266.

Legislativa potestas, quibusnam competat. C. 10. n. 267. & seqq. An Principes sæculares gaudeant potestate ferendi leges ecclesiasticas. ibi n. 270. An S. Pontifex vel Episcopi possint ferre leges civiles. ibi. n. 269. & 271. Quid circa hæc valeat Imperator n. 273. Et quid Principes, statúsque Imperii, ibidem n. 274. Utrum taxa v. g. frumenti &c. à Principe sæculari posita & præscripta, habeat vim obligandi Clericos. C. 10. n. 275. an Clericus non observans talem legem possit puniri à Principe sæculari, ejusdemvè Officialibus. ibi. n. 276. & 277. an, vel quanta potestate legislativa gaudeat in nostro S. Ordine R. P. Commissarius Generalis. C. 10. n. 278. an Ordinationes ab eodem præscriptæ alicui Provinciæ habeant vim legis, & quamdiu obligent, ibi. n. 279. quanta potestas Legislativa competat Capitulo Provinciali. n. 280.

n. 280. Utrum etiam Abbatissæ vel aliæ Superiorissæ Monialium gaudeant potestate legislativa. C. 10. n. 281. & seqq. Cur nonnullæ ordinationes in capitulis factæ sæpius promulgari soleant, esto non habeant vim legis, ibidem. n. 286. Monialium potestas gubernativa, an debeat esse subjecta potestati Superiorum Religiosorum. n. 288. Religiosi exempti, an, vel in quibus casibus teneantur ad leges municipales Ordinariorum. C. 10. n. 289. & 290.

Lex naturalis & divina, quomodo obligent. C. 11. n. 291. quomodo leges humanæ. ibi. n. 292. Undenam colligendum, an Legislator voluerit obligare &c. ibi. n. 293. quomodo obliget Lex moralis, pœnalis, & mixta ibidem. à n. 295. an, vel quando lex humana obliget cum periculo vitæ. C. 11. n. 298. & 299. An Legislator humanus ad materiam gravem possit obligare leviter, ac vice versa. ibidem. n. 301. & 302. an Princeps valeat obligare suos subditos ad manifestandam bonorum suorum quantitatem seu possessionem. C. 11. à n. 303. An Religioso sub gravi culpa prohiberi valeat v. g. contrectatio sclopeti, vel alterius generis armorum, ibidem. n. 307. quid, si finis hujuscemodi prohibitionis cessare videatur. ibidem. à n. 308. Utrum Leges humanæ obligent cum periculo mutilationis, alteriusvè gravis damni.

c. 11. n. 314. an lex jejunii Ecclesiastici obliget cum periculo infirmitatis. C. 11. n. 315. transgressor legis pœnalis, utrum ipso facto incurrat pœnam ibidem. n. 318. & seqq. undenam colligendum, sitne lex aliqua mere pœnalis vel non. C. 11. n. 296. & seqq.

Legis naturalis materia quæ. C. 12. n. 323. quænam sit materia legum humanarum. ibi. n. 324. unde desumenda vel colligenda sit gravitas materiæ. n. 327. & 328. quænam sit materia absolutè, & quænam respectivè gravis. C. 12. n. 329. an actus mere internus sit materia legis humanæ, ibidem. à n. 330. an auctoritate humana præcipi valeat aliquid inhonestum seu illicitum, vel aliquid impossibile C. 12. n. 345. & 346. an præcipi possint valde ardua. ibi. n. 347. utrum lex humana sese extendat ad actus jam præteritos. C. 12. n. 348. & seqq.

Legibus quinam subjiciantur. C. 13. n. 352. an Legislator teneatur legibus propriis. ibi. an omnes teneantur ad observantiam legis naturalis ac divinæ. n. 354. quinam stringantur legibus Pontificiis, ibidem. n. 355. & seqq. An vel quando teneamur prævenire obligationem & observantiam legum, aut certè nullum ponere obstaculum. C. 13. n. 375.

Legibus quomodo satisfaciendum sit C. 14. n. 384.

n. 384. qualis intentio in hunc finem sit necessaria. ibi n. 385. an per actum malum satisfieri possit legi ibidem n. 287, an uno, eodemque actu satisfieri possit pluribus obligationibus. C. 14. n. 389. & seqq. an coacte solvens debitum, vel compensans damnum illatum, satisfaciat legi justitiæ. ibi. n. 398. & seqq. an lex necessariò adimpleri debeat per actum charitatis. ibidem. n. 404. an eodem tempore possit satisfieri pluribus obligationibus. C. 14. n. 391. & 408.

Lex quomodo cesset per abrogationem, vel cessationem causæ finalis. C. 15. n. 409. vide *abrogatio legis.*

Lex fundata in præsumptione juris vel facti, quid, C. 15. n. 316. an, vel quando cesset obligatio legis fundatæ in præsumptione periculi. ibidem n. 417. Quomodo lex cesset per dispensationem, Epikeiam, & interpretationem. C. 16. n. 436. & seqq. Vide *dispensatio Legis*, an Lex naturalis sit dispensabilis. ibi. n. 444. & 445. quomodo obligatio legis cesset per consuetudinem. C. 17. à n. 469. Vide *consuetudo.*

Libertas arbitrii humani, in quo consistat. C. 1. n. 8. quotuplex sit. ibi. quomodo arbitrium humanum defacto sit liberum ibidem. n. 9. qualis libertas necessaria sit ad actum humanum. C. 1. n. 10. item n. 23.

Luxuria quid sit. C. 22. n. 623. quale sit peccatum ex suo genere, ibi n. 624. quænam hujus sint species principales. ibidem. à n. 625. quæ, & quot sunt filiæ luxuriæ. C. 22. n. 631. quænam remedia contra luxuriam præscribenda à Confessario. ibi. n. 362. ex intentione libidinosa abutens Sacramento extremæ unctionis, qualiter peccet, &; an incurrat casum reservatum. C. 22. n. 637.

M.

MAlefactor, an peccet effringendo carcerem, & fugam capessendo. C. 11. n. 311. an aliis licitum sit hujusmodi Reo fugam consulere, vel in hunc finem suppetias ferre. ibi. n. 313.

Malitia moralis, in quonam consistat. C. 3. n. 60. unde desumatur. ibi. n. 61. quomodo malitia debeat esse cognita aut volita, ad hoc, ut in actum derivetur C. 3. n. 67. an in eodem actu possibiles sint malitiæ specie distinctæ. ibi n. 81. an idem actus possit esse simul malus & bonus. C. 3. n. 82.

Materia legis naturalis & humanæ, quæ sit. C. 12. n. 323. quænam censenda sit materia levis, aut gravis, & undenam hæc gravitas petenda sit. ibidem n. 327. an actus merè interni sint materia legum huma-

manarum. ibidem à n. 330. item. n. 340. qualis, vel quanta materia sufficiat ad mortaliter peccandum. C. 20. n. 592.

Matrimonium contractum cum impedimento existimato seu imaginario duntaxat, an valeat. C. 5. n. 131.

Metus quid sit, & quotuplex. C. 2. n. 30. an causet involuntarium simpliciter, ibi. n. 31. an vel qualiter metus excuset à peccato. C. 2. n. 48. & seqq. an excuset ab observantia præceptorum naturalium, vel saltem humanorum. C. 2. n. 50. & seqq.

Missam audire an quis possit, dum actu est occupatus circa chorum aut musicam. C. 14, n. 392. quid, si Missa audiatur ex vana gloria, vel alia adhuc pejori intentione. ibidem n. 394. & 406. quid si audiatur die festo sine omni prorsus reflexione ad diem festivum, vel obligationem eo die incumbentem. C. 14. n. 405. quid, si ebrius, vel si impos assistat SS. Missæ Sacrificio. ibid. n. 407. an obligatus pluribus titulis ad audienda duo aut tria sacra, possit eodem tempore plura simul audiendo satisfacere huic obligationi? C. 14. n. 408.

Monialium Superiorissæ, an gaudeant potestate legislativa. C. 10. n. 281. 282. & 288.

Mulier violenter oppressa, an, vel quando peccet. C. 2. n. 39. & seqq. mulier dubitans à quonam è duobus conceperit, an ab utroque possit prætendere alimenta prolis. C. 6. n, 162. an tuta conscientiâ jurare possit, quòd ab uno determinato ex illis conceperit. n. 164.

Musicus circa chorum actu occupatus, an possit simul satisfacere præcepto de audiendo uno, alterovè Sacro. C. 14. n. 392. & 393.

N.

NOvitius sine justa causa Religionem deserens, an peccet. C. 5. n. 125.

O.

OPinio probabilis, quid sit, & quid probabilior. C. 7. n. 175. quotuplex sit. ibi. n. 176. & seqq. quid sit opinio tuta, & quid opinio moraliter certa, aut communis. ibidem. &. n. 179. & 180. an opinio reddi possit satis probabilis per auctoritatem unius duntaxat Doctoris. C. 7. n. 181. sitnè licitum, relicta opinione probabiliori ac tutiori sequi minùs probabilem. ibid. n. 183. & seqq. quid si res non sit ampliùs integra. ibidem. n. 190. quid si pœnitens probabiliter duntaxat videatur dispositus, ibidem n. 193. & seqq. Opinio Sacræ Scri-

pturæ, vel rationi contraria non est verè probabilis. C. 7. n. 200. Undenam colligenda sit vera probabilitas alicujus opinionis. 201. sitnè licitum amplecti opinionem tenuiter duntaxat probabilem. Ibi. n. 205. quinam singulariter teneantur ad sectandas opiniones probabiliores. ibidem. n. 206. & seqq. minùs tutam opinionem amplecti non semper expedit. n. 208. Unde, qui semper ex professo quærunt aut sectantur opiniones laxiores, malè faciunt. C. 7. n. 209.

Oscula, vel tactus impudici an liceant sponsis de futuro? C. 3. n. 77.

P.

Parentibus propriis mala gravia imprecans, vel aliquid subtrahens, an teneatur hanc circumstantiam explicare in confessione. C. 4. n. 99. & seqq. Parentes avertendo filium aut filiam ab ingressu Religionis, an peccent. C. 5. n. 126.

Pastor oviculam, seu animam suæ curæ concreditam seducendo an committat speciale peccatum, & an teneatur hanc circumstantiam explicare in confessione, præsertim si occasione confessionis sumpsit ansam seducendi. C. 4. n. 97. & 98.

Peccatum ex ignorantia, infirmitate, vel ex mera malitia committi potest; & quodnam ex his sit gravius. C. 2. n. 53.

Peccator aut peccatrix gravis, quomodo à Confessario tractari debeant. C. 3. n. 71. & seqq. an ad impedienda majora peccata licitum sit mentiri. ibidem n. 74.

Peccatum, ut sic, quid sit, & quotuplex. C. 19. n. 531. quid sit peccatum actuale. ibidem. n. 537. in quo hujus malitia formaliter consistat. n. 538. quid importet peccatum habituale. ibidem. n. 539. undenam desumenda sit distinctio moralis specifica peccatorum. C. 19. n. 540. unde petenda distinctio moralis numerica. ibid. n. 545. quomodo peccet is, qui generaliter proponit, quòd velit committere peccatum grave, & consentire in id, quòd delectat. C. 19. n. 548. & 550. plures ac diversas contumelias ex eodem impetu passionis eidem inferens, an committat plura numerô peccata. ibidem n. 552. quid tenendum de eo, qui proponit deinceps vitam licentiosam ducere. ibidem n. 554. & seqq. an Deus, vel solus homo dici possint auctor peccati. ibidem n. 558. & 559. quot committat peccata, qui tempore quadragesimæ tali die, in quem incidit vigilia, non servat jejunium. C. 19. n. 560. tempore Sacrificii audiendi studiis, vel lusui vacans, an peccet dupliciter. C. 19. n. 564.

Peccatum mortale ex genere suo, quid sit, & quid mortale per accidens. C. 20. n. 565. & 566. quanta libertas & adver-

tentia sit necessaria ad mortaliter peccandum. ibidem n. 567. in quo consistat plena advertentia, & quandonam talis intervenisse censenda sit. ibidem n. 569. & 570. Quid sit peccatum veniale ex genere suo, & quid veniale per accidens. C. 20. n. 571. & 572. quot modis peccatum ex suo genere mortale transire possit in veniale, & vicissim. ibidem n. 573. & 574. quid sit, peccare cum- vel ex contemptu. n. 575. quænam universaliter loquendo censeantur peccata ex suo genere mortalia, & quænam venialia. ibidem n. 576. 577. & 590. quibus ex capitibus in dubio colligendum sit, an pœnitens satis deliberatè consensum præbuerit, proptereáque mortaliter peccaverit. n. 578. Utrum aliquis possit peccare in somno. C. 20. n. 579. & seqq. quid si sponsus ex familiari conversatione cum sponsa sentiat se commoveri ad libidinem. ibidem n. 584.

Peccata venialia multiplicata, an coalescant in unum peccatum mortale. C. 20. n. 587. & seqq. item à n. 593. quænam materia sufficiat ad mortaliter peccandum. n. 592. an propositum *nullum veniale vitandi*, sit mortaliter peccaminosum. C. 20. n. 596. an graviter peccet, qui prævidet se ex ultimo furto, de se levi, graviter damnificaturum suum proximum ibi. n. 597. quid si hoc faciat sine omni prorsus reflexione ad

priora furta. ibidem n. 598. Et quid, si talis supponatur priora furta mediante confessione sacramentali jamjam retractâsse. C. 20. n. 599.

Peccata capitalia sunt septem. C. 21. n. 600. an omnia ex suo genere sint mortalia. C. 23. n. 690.

Peregrinus quisnam propriè sit censendus. C. 13. n. 361. an peregrini teneantur legibus particularibus locorum. ibi. n. 361. & 363. an liceat peregrinari, seu aliô migrare eo præcisè animô, ut quis sese eximat à legibus proprii territorii. ibi. n. 370. item n. 381. & 382. quid si talis peregrinus alicubi nanciscatur, aut figat domicilium. C. 13. n. 383.

Pistorum praxis & consuetudo, in mensura & pondere defraudantium, an toleranda. C. 17. n. 487.

Pœna, an incurratur ab ignorante, C. 2. n. 54. & seqq. lex pœnalis quid sit. C. 11. n. 235. & seqq. pœnæ, an, vel quænam ipsô factô incurrantur. ibi. à n. 318. an pœnæ Ecclesiasticæ incurrantur à pueris. C. 13. n. 368.

Pœnitens peccata mortalia merè dubia adferens, an possit absolvi, vel quomodo debeat examinari. C. 1. n. 11. 12. & 13. pœnitens veneri nimiùm deditus, quomodo sit tractandus. C. 3. n. 78. & seqq. quid tenendum de illo pœnitente, qui ait, se nec

cogi-

cogitationes lubricas, neque ipsam etiam pollutionem habuisse pro peccato. C. 5. n. 127.

Pollutio in somno passa, vel etiam procurata, an sit peccaminosa. C. 20. n. 579. & seqq. utrum liceat desiderare pollutionem in somno eventuram, vel de tali delectari ex post facto. C. 22. n. 652.

Potestas legislativa quibusnam competat. C. 10. n. 267. vide *legislativa potestas*. Potestas dispensandi in legibus, penes quos resideat. C. 16. n. 438. & seqq. vide *dispensatio* &c. Potestas concedendi privilegium, quibus competat. C. 18. n. 496. vide *Privilegium*. quomodo interpretanda sit potestas dispensandi, absolvendi, & eligendi Confessarium. C. 18. n. 526.

Praeceptum ut sic, quomodo differat à lege. C. 9. n. 250. an, vel quando exspiret cum morte praecipientis. ibi. n. 251. qua cum intentione adimplenda sint praecepta. C. 14. n. 384. & seqq. an praecepta necessariò sint adimplenda ex motivo charitatis. ibi. n. 404. quaenam sit differentia inter praeceptum affirmativum, & negativum. C. 18. n. 535. unde colligenda sit diversitas praeceptorum formalium. C. 19. n. 542.

Principes saeculares, an possint ferre leges Ecclesiasticas vel obligare personas Ecclesiasticas. C. 10. n. 270. & 274.

Privilegium quid sit. C. 18. n. 493. quotuplex. ibid. n. 494. quisnam possit concedere privilegium. n. 496. quibusnam dari aut concedi valeat. ibi. n. 497. quandonam privilegia suum sortiantur valorem. ibidem à n. 498. quomodo privilegia sint interpretanda. ibid. n. 500. & seqq. quænam privilegia Religiosis in communi sint concessa. C. 18. n. 504. qualis communicatio privilegiorum defacto detur inter Religiosos, tum mendicantes, tum etiam non mendicantes. ibidem à n. 506. quibus ex capitibus privilegia cessare, seu etiam exspirare soleant. C. 18. n. 509. quantum Superiores nostri Religiosi vi privilegiorum valeant in suos subditos. ibi. n. 514. & seqq. quidnam possint respectu sæcularium, postulantium sepulturam in nostris Ecclesiis. C. 18. n. 517. & seqq. quid, quoad privilegium, & jura asyli. ibidem n. 520. utrum privilegia integris familiis concessa censenda sint realia vel personalia. n. 523. undenam colligi possit aut debeat, num privilegium aliquod sit reale; vel potiùs personale ibidem. n. 524. an, fas sit uti privilegio etiam extra territorium concedentis. C. 18. n. 525. quomodo interpretari debeant privilegia Religiosorum. C. 18. n. 529. & 530.

Promulgatio legis quid. C. 9. n. 242. qualis, vel quanta sit necessaria ad hoc, ut

lex obliget in actu secundo. ibi. n. 243. & seqq. quomodo promulgatio differat à divulgatione legis. C. 9. n. 265.

Pueri ac Puellæ, an, vel quibus legibus teneantur. C. 13. n. 356. quasnam pœnas incurrant, agendo contra leges ecclesiasticas. ibidem n. 368. quid, si dubitetur, utrum jam potiantur usu rationis, nec ne. C. 13. n. 369.

R.

R*Egularium* Superiores, an, vel quanta gaudeant potestate legislativa. C. 10. n. 269. item n. 287. Regulares exempti, an teneantur ad leges municipales locorum, seu etiam R. R. Ordinariorum. ibid. n. 289. & 290. An Superior Regularis sub gravi culpa possit suis subditis prohibere contrectationem sclopeti, vel alterius generis armorum. C. 11. a. n. 307. Regularis Superior, vel Religiosus aperiens litteras alterius, quas in sui præjudicium scriptas suspicatur ad Superiorem, an peccet, vel incurrat casum reservatum. C. 21. n. 616.

Religiosus in alieno territorio existens, an puniri valeat à suo Superiore. C. 13. n. 380. Religiosus dubitans an hæc vel illa consuetudo sit legitimè & cum intentione obligandi introducta, quomodo se habere debeat, C. 17. n. 480. & seqq. quænam privile-

gia Religiosis, aliisque Clericis in communi sint concessa. C. 18. n. 504. qualiter Religiosi gaudeant mutua communicatione privilegiorum. ibi. n. 506. seqq. quidnam valeant Religiosi Superiores circa benedicenda paramenta ecclesiastica, dispensationem Regulæ, sepulturam sæcularium. C. 18. n. 514. & seqq. Religiosorum privilegia an latè vel strictè sint interpretanda. C. 18. n. 529. & 530.

Reliquias Sacras, scapulare, vel aliud quid apud se portans dum veneri indulget, an propterea specialiter peccet. C. 4. n. 104.

S.

SArtor adstringendo famulos suos ad laborandum serviliter die festivo, an peccet. C. 20. n. 587. an famuli intuitu talis laboris extraordinarii tutâ conscientia possint clepere de fragmentis, & an clependo incurrant obligationem restituendi. ibidem n. 588. & 589.

Scrupulus propriè dictus quid sit, & quid, esse scrupulosum. C. 8. n. 211. & 212. quænam soleant esse radices scrupulorum. ibi. n. 213. quibus ex indiciis scrupulositas dignosci valeat. ibi. n. 214. quomodo pœnitens scrupulosus sit tractandus. n. 215. Scrupulos oportet deponere, immò contemnere, & quomodo. C. 8. n. 117. & 118.

118. quid ſcrupuloſo agendum ſit, caſu quo totaliter perplexus apprehendit, ſe peccaturum, quidquid demum egerit, vel è duobus elegerit. n. 219. quid agendum cum ſcrupuloſo circa intentionem neceſſariam in ordine ad percipienda, ſeu etiam adminiſtranda Sacramenta. ibi. à n. 220. quid cum illis, qui putant, ſe hactenus nunquam fuiſſe validè confeſſos. C. 8. n. 223. quid agendum cum illis ſcrupuloſis, qui continuò exagitari ſolent tentationibus v. g. contra fidem, caſtitatem &c. ibidem n. 226. & ſeqq. quænam ſint diſcrimina inter ſcrupuloſum & timoratum, ſeu conſcientioſum. C. 8. n. 232. an, vel quando ſcrupuloſus à Confeſſario ſit deſerendus. ibi. n. 233. an præſtet, eſſe ſcrupuloſum vel verò laxum. C. 8. n. 234. ſcrupuloſus efficaciter proponendo, quòd proximè velit conſentire tentationibus, & graviter peccare, quomodo peccet. C. n. 548.

Semifatuum, vel fatuum provocantes ad potum exceſſivum, vel ad iracundiam, an vel qualiter peccent. C. 23. n, 679. & ſeqq.

Simulare falſam ſectam, an liceat eo fine, ut deprehendatur, quinam ſint hæretici. C. 12. n. 338.

Sponſa, an liceat blandiri ſuo ſponſo. C. 3. n. 76. an ſponſis de futuro liceant tactus & oſcula. ibi n. 77. an ſponſi diſpenſati cum hac clauſula: *modò copula carnalis non interve-nerit &c.*

nerit &c. licitè aut validè contrahant, esto intervenerit copula occulta. C. 16. n. 453. in voto castitatis dispensati eo fine, ut proles jam suscepta legitimetur, an adhuc validè contrahant, tametsi proles interea supponatur fuisse mortua. ibidem n. 457. sponsus, advertens ex ulteriori conversatione cum sponsa sibi imminere periculum lapsûs, an tutâ conscientia possit eandem frequentare. C. 20. n. 584. Utrum sponsis de futuro licitum sit, delectari de copula aliquando exercenda. C. 22. n. 651.

Subditus, tam physicè, quàm moraliter proprium territorium egressus, an teneatur legibus sui territorii. C. 13. n. 359. & 360. An subditus licitè egrediatur proprium territorium eô præcisè animo, ut se eximat legibus ejusdem territorii v. g. de servando jejunio, aut die festivo &c. ibi n. 370. & 371. an egressurus proprium territorium die festivo, teneatur priùs audire sacrum. C. 13. n. 374.

Superbia quid, & quotuplex. C. 21. n. 601. 602. 603. quæ, & quot sint hujus filiæ. ibi. n. 604. an sint de se mortaliter, vel venialiter duntaxat peccaminosæ. ibi. n. 605. quænam remedia à Confessario præscribenda sint superbis. C. 21. n. 606. Utrum is, qui appetit promotionem, vel eminentiam super alios, dici debeat superbus. ibi. n. 611. Utrum regulariter loquen-

quen-

quendo pœnitentes de superbia sese accusantes censendi sint graviter peccâsse, vel non. C. 21. n. 620.

T.

TActus vel oscula, an liceant sponsis de futuro. C. n. 77. Tangens impudicè alium vel aliam, an in confessione teneatur dicere, in qua parte corporis contigerit hujusmodi contactus. C. 4. n. 110.

U.

VAgabundi, quinam sint censendi. C. 13. n. 361. an teneantur legibus particularibus locorum. ibi. n. 364.

Vidua, an licitè delectetur de copula carnali olim admissa. C. 22. n. 651.

Violentia quid. C. 2. n. 28. an causet involuntarium simpliciter. ibi. n. 29. an vel quando peccet fœmina violenter oppressa. C. 2. n. 39. & seqq. famulus à suo hero violenter adactus & coactus ad committendum homicidium, an peccet. C. 2. n. 43.

Voluntarium perfectum, in quo consistat. C. 1. n. 6. voluntariè dans causam peccato, an teneatur hoc explicare, præsertim si ante effectum secutum doluit de

causa

causa posita. C. 1. n. 24. & 25. quot sint impeditiva voluntarii. C. 2. n. 26. & seqq.

Votum ab Uxore emissum, an à Marito valeat irritari. C. 15. n. 423. Votum factum ad impetrandum hæredem masculinum, an, vel quamdiu obliget. C. 15. n. 424. & seqq.

A. M. D G.

Finis.

